Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ex bibliotheca
Joh. Schetter.
Nr.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

DISQVISITIONVM MAGICARVM LIBRI SEX,

IN TRES TOMOS PARTITI.

Auctore MARTINO DELRIO,
Societatis IESV Presbytero.

Tomus Primus.

Liber Impressus Abbatiæ Malmundariensis emptus per R. D. Remaclum Fabry priorem an° 1700

PROV. GERM. BIBL. MANUSCR. SOC. JESU

LOVANII,
EX OFFICINA GERARDI RIVII.
ANNO M. D. XCIX.
CVM PRIVILEGIO.

1690

Universidad de Deusto
Biblioteca

SERENISSIMO PRINCIPI

ERNESTO, ARCHIEP.

Colonienſi, S. R. Imp. per Italiam Archicancellario & Principi Electori: Epiſcopo Leodienſi, Adminiſtratori Monaſterienſi, Hildeshiemenſi, Friſingenſi, & Stabulenſi: Comiti Palatino Rheni, Duci vtriuſq; Bauariæ, Angariæ, VVeſtphaliæ, & Bullonen. Marchioni Francimontenſi: Comiti Loſſenſi, Longienſi, Hornenſi &c.

BONORVM ET LITTERATORVM PATRONO

MARTINVS DELRIVS SOCIET. IESV PRESBYTER, SE SVAQVE L. M. D. D.

VNIVERSÆ MAGIAE; *quæ diuinæ humanæque ſapientiæ pars magis vt abdita ſic erui digna;* DISQVISITIONES, *lucubrationem arduam & multiplicem* (PRINCEPS SERENISS.) *humiliter adfero. Equidem verebar docti Principis iudicium ſubire; ſed, quia ſubeundum alicuius, eum elegi, qui poſſet iu-*

 dicare.

dicare: Non TVTELAM magis, quàm CENSVRAM amo: naturâ & vsu doctus, à peritis doceri & moneri malle, quàm ab imperitis suspici & laudari. Quod pauci PRINCIPES; ad ingenij acrimoniã, & iudicij præstantiam, multam lectionem, & eruditionem variã, & ad hanc SECRETORVM NATVRAE diuturnam experientiam sollerter prudenterque adiunxisti. Quâ diligentiâ cõsecutus es, vt intermissam à REGIBVS tot iam sæculis philosophandi consuetudinem REGALI dignam solio reuocares; & illorũ laudatissimorum PRINCIPVM; quorum dum tempus erit & homines viuent, viuet, vigebitq; memoria; cum imitatione, laudis te participem faceres. Qui REGVM olim potentissimi & sapientissimi, MAGI vocabantur: Vulgari studiũ cæptum, & proinde cũ nomine res vilescere: quia pro SAPIENTIA superstitionem Malus ille supposuit. Pestis ista, propter adnatam hominibus sciendi cupidinem, breui se per orbem totum diffudit. sic falsa pro veris, noxia pro vtilibus, tartarea pro cælestibus obtinuere. Ita quod summæ necessitatis erat, paris sagacitatis, & industriæ operosissimæ factum; saluâ semente bonâ, venenatas herbas secernere, & euellere. Vidi, & indolui,

dolui, &, multis probãtibus, conatus sum morbo medicinam facere: nec formidaui me, IESV ductore, hac etiam parte Satanæ furenti obijcere. Laboris specimen edo, & ferculorum quendam prægustum, de sex libris iam adfectis & conscriptis duos; quia, per Nundinarum tempus imminens, & varias eorum, sine quibus in lucem exire non poterant, dilationes, plures non potui dare. Historiarum veterum & recentiorum varia condimenta adhibui, vt æui huius, quâ bile, quâ felle nauseanti stomacho consulerem. Sed quis Apicius adeò sollers aut peritus, vt queat pro omnium palato? Si pro tuo (PRINCEPS SERENIS.) quod probum & sanum est, fuerit; securus sinam ceterorum verba præterfluere. Nec diffido. Semper enim VIRTVS sibi comites MVSAS amat iungere; & scriptioni fauent, quorum scriptione gesta non indigna. Plus alijs nimio fuisset, vel Nobilitate, vel Pontificali dignitate, vel Principatu præstare; tibi hæc simul omnia parùm visa. Non contentus IMPERATORIO & REGALI genere, cui nullum se meritò siue antiquitate siue splendore anteposuerit; quod alienæ magis quàm propriæ virtutis indicium esse scires: non Ecclesiasticis tot thiaris, quibus certè

nulli

nulli nisi PASTORVM PASTORI secundus es; quæ possunt indignis contingere: non ditione latissimâ & copiosissimâ; quæ ad ocium alijs illecebræ foret; addidisti multa BELLO fortiter & fæliciter gesta, & seditiones periculosas celerrimè compressas, & inclyta PACIS decora, summâ cum Eburonum ceterorumque subditorum beneuolentiâ & gratulatione; qui sibi gaudent, seque ERNESTO Principe fælices ducũt; & quot NESTORI tribuũtur, tot annos, vel de suis ademptos, precantur PATRIAE PATRI. Præterea sic te totum CATHOLICAE fidei, & columnæ veritatis ECCLESIAE ROMANAE cõmodis impendis, vt in illâ Aquilonari plagâ, PROCVBITOR, MVRVS, & SPECVLA delectus à Deo videaris. Quis enim feruentiore zelo, pro verâ & priscâ religione tot tam acres cõtentiones suscepit, & susceptas cõstantiùs sustinuit? quis industrioſior hostiũ insidias deprehendere, & deprehensis obuiam ire, & consilia conatusque impiorũ disturbare? Demum, quod (meâ quidem sententiâ) rari exempli est, & multis Principibus inuidendi; tot curis districtus, inuenis quod studijs SAPIENTIAE tempus impendas; cuius si quam horulam his meis legendis dare dignum duces, spero

spero non vndecunque dissplicitura: Certè, quod ab ingenio meo nequibunt, id saltem à SAPIENTIS & DOCTI PRINCIPIS FELICI GENIO consequentur. Tum mihi meritò iudicium meum probabitur, & Catonis illud verissimũ deprehendam; Idem benefactum loco in quo ponas nimium interesse. Nimirum quia, quod malis impensum, malefactum fit; id, bonis bono collatum animo, nequit nomen amittere, nec esse non gratissimum atque ratissimum.

LOVANII, VII. ID. MART. cIↃ. IↃ. XCIX.

Universidad de Deusto
Biblioteca

IN R. V.
MARTINI DELRII
DISQVISITIONES
MAGICAS,

Iusti Lipsi Carmen.

CVius doctum opus hoc? quod ima, summa
Pennâ permeat, & sagace mente
Sagas & Stygias striges reuelat?
Quod tu Thessala terra, vósque Colchi,
Infames malè cantibus patrastis;
Quod Panes, Satyrique, Dusijque
Peccastis, genus improbum salaxque;
Totum hoc eruit, erutis medetur:
Sed quis? DELRIVS eruditione,
Idem religione, clarus. ergo
Hîc pura & liquida omnia; hîc venena
Nulla, quæ timeas opinionum.
Huic libro faueas, faue tibi ipse,
Atque istum lege, vt ima, summa noris.

SVMMARIA BREVIA LIBRI I.

PROLOQVIVM

DAEmonum superbia, odium, & doli. A
Scriptionis occasio & difficultas. B
Auctoris consiliũ & institutum. C
Operis necessitas. D
Locus ad Ephes. 6. vers. 12. explicatus.
Hodie tot malefici propter defect. fidei. E
Hæretici plerumque simul malefici. F
Hæresis cur in maleficia soleat desinere. G
Precatio Scriptoris.

LIB. I. DE MAGIA.

CAP. I. *De superstitione & eius speciebus.*

Etymologia superstitionis, secũdum Isidorum, & locus eius explicatus. A
Superstitio Christianis in malam partẽ sumitur. B
Locus Act. 17. v. 22. explic.
Superstitio & religio differunt contra Epicureos. C
Locus Ciceron. emendat. & alius Nonij.
Lactantij dictum discussum.
Religio quid sit, quæ vitia illi contraria, quomodo sit excessus in religione? D
Superstitio falsi cultus.
idem quod idololatria, quæ duplex tacita, & expressa.
Superstitio indebiti cultus
Locus 1. Paral. 16 v. 26. explicat.
אלילי

CAP. II. *De magiæ definitione, diuisione, & Magorum variis appellation.*

Magia in genere quid. A
Dupliciter diuiditur ab efficiente causâ, & à finali. B
ab illa in Naturalem, Artificiosam, & Dæmoniacam; ab hac in bonam & malam.
malæ definitio, & quatuor species. C
Magia specialis.
Diuinatio.
Maleficium.
Vana obseruantia, quid.
Magorum varia ex sac. script. nomina, quid. D
Aouoth, Iddeghoni, אובות ידעני,
אוב ventriloquus, ἐγγαστρίμυθος.
מכשפים כשף נחש קסם עונן
חבר לחש חרשם.

Locus exod. 22. v. 18. quid, ibi maleficit alius 4. Reg. 9. v. 22. Iesabel malefica, Samaritis hoc malum affricuit.
Samaritanus pro incantatore dici solitũ.
Locus Ioan. 8. v. 48. & 49. Φαρμακὸν quid significet LXX. interpp. Græcorũ nomina: ἐπαοιδὸς, μάντις, φαρμακὸς, γόης. E
Latinorum, Magi, venefici, Thessali, Chaldæi Augures, Arioli, Aruspices, Genethliaci, Lamiæ, Stryges, Masc æ, Veratrices, fagæ, Sortilegi, Sortiarij.

CAP. III. *De Magia naturali, seu physica.*

Persarum Magia duplex, naturalis & superstitiosa. A
Quod initium seu origo vtriusque? Magiæ naturalis definitio B
& exempla. Qualis Magia, Salomonis, C
Trium Regum, & Apollonij.
Magiæ naturalis diuisio.

Iudicium de scriptis quæ in hoc genere edita, quæ licita quæ illicita &c.
- Guilh. Pari. & Robertus Triezius Picatrix, Agrippa, Anselm. Parmensis, Petrus de Abono, Cicchus Esculanus. Alchinus, Geber, Roger. Bacon. Raimun Lullus, Arnol. Villanouan. Poncetus & Ardoinus.
- Cardanus de subtilit. & variet. Ioan. Bapt. Portę, & Anto. Mizaldi Magia naturalis. Alb. Magni libri quidam. Pomponat. de incantation. Esculanus in Sphæram de Sacroboscо. Ioan. Fran Pici Magica. Ioann. Bodini libri.

QVÆSTIO. I. *Quid cæli aspectus & influxus ad Magicos effectus cõferat?*

Fundamentum magorum ab astrologia mutuatũ, de imaginibus cælestibus & earum sympathiâ cum inferioribus refutatum, responsum argumentis eorum. A
Nugacitas detecta ex ipsorũmet positionibus. B
Cælum & astra animæ expertia sunt. C
Regula ad intelligenda varia SS. loca, quæ videtur ijs animam tribuere.
Influentiæ an vllæ, & quales. D
Quid cæli & astra in hæc inferiora possint.
De diebus Criticis. E

***

Articulus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Articulus de hac re Paris. confirmatus. F
Q. II. *An huiusmodi effectus magici miraculis similes oriri possint ex hominis naturali complexione?*
An animæ humanæ res materiales omnes obediant? quod non, cont. Auicen. A
& Pomponatium. Neque hoc prouenire ex temperamento æqualitatis, contra quosdam medicos. Nullos nasci medicos vel fascinatores. B
Q. 3. *Quanta qualisque sit vis imaginationis, quoad huiusmodi effectus?*
Plurimum potest in corpus proprium. A
Aliquid aliquando in corpus proxim. & B
dispositū. In corpus distās aut indispositū, nihil potest omninò contr multos. C
Imaginatio non potest alium sanare, vel D
fascinare, nec potest tēpestates vel pluuias ciere. Calpurnij locus explicatus,
Q. 4. *An solo contactu, afflatu, visu, voce, osculo, vel nudi lintei applicatione vulnera, vel morbi sanari, & alia huiusmodi mira perfici possint naturaliter?*
Fundamentum eorum, qui affirmant. A
Sed contrà. Non esse hoc tribuendum voci soli. De tauro cadente & erecto. De parentum exsecration. exēpl. VVestfalæ mulieris filū voce reddentis immobilē. B
Nec etiam aspectus ne cū imaginatione quidem id potest. Visio fit recipiēdo nō emittendo. Amor quomodo nascatur aspectu. item lippitudo. infectio speculorum per aspectum mēstruatæ. aspectus vetular. quomodo noceat pueris. Galgalus quomodo sanet ictericum, Quopacto lupi ingerant raucedinem. Strutiocamelus & testudo an visu oua excludāt. Leo cur metuit gallinaceum. C
De Hispaniæ *Zahuriz*, seu Lynceis. D
Nec etiā contactus solus ad hoc sufficit.
Explicātur variæ experiētiæ, de { torpedine ictā. hyenæ umbrā, Serpente & querno folio, vel ibidis pennā, viperā, & faginā virgulā. vespertilione & foliis platani. caprā & eryngo. aquilæ pennis. lepore marino. lupinis agninisque fidibus.
De Echineide seu remorā. vna fides alterius citharæ tinnitum prouocat. De magnete & ferro, tauro ad ficū alligato. De puellā napello enutritā. De cadauere sanguinante in præsentia occisoris.
Locus Lucret explic. fundamentū Pōponatij. E
Donum sānitatum est donum Dei & gratia gratis data. huc pertinent filij Paraseues in Belgio. De regib. Frāc. F
& Angl. De Pyrrho rege. Quidam aliquando contactu sanarunt. De salutatorib. Hispan. disputatum. Nauarri locus explic. Veracruzij fundamēta discussa. G
Mendacia salutatorū & superstitiones. H
Fundamentum Pomponatij euertitur.
De gentilib. S. Paulli. & curatione militari falsò ascripta D. Ansel. De duobus pueris Alb. Magni. De Psillis & Marsis.
CAP. 4. *De Magiâ artificiali*
Magia hæc quædam *diuinatoria*, quædam *operatrix*. Operatrix quędam *Mathematica*, quædam *Præstigiatrix*. Mathematicæ exemplā varia & auctores. Os æneum Alb. Magni locutum non fuit, contra Guilh. Paris. & alios. Præstigiatricis exempla. Quando illicitæ operatrix, & naturalis.
Q. I. *An vis caract, annulorum, sigillorum & imagin. sit, qualem magi contendunt?*
Opiniones variæ. Imaginum triplex genus, & de sing. vi. De sigillis & characteribus. Nullā his omnib. vim inesse. Caiet. & Pomp, fundamēta subruūtur. Figuræ an vis sit vlla formaliter, siue, qua figura.
Q. II. *An numeris magicis vis vlla?*
Quomodo Patres de numeris philosophati. Pars abnutiua defenditur. De anno climacterico & partu octimestri.
De herbā Pentaphylli, de granis heliotropij, de ligaturis, de pilulis inæquali numero datis, de numeris music. Quo sensu magi loquantur de numero. P. et Gregor. reprehensus, & Patres defensi. Fabij Paullini liber, de numero septenario.

Q. III. *An verbis & incantationibus vis insit morbos sanandi, aut alia mirifica perficiendi?*
Varij errores, & eorum fundamenta. A
Vera sententia; explicatur & probatur. B
De poculo Zelotypiæ. Naturalis operatio quot modis sumatur, fusè explicatum & clarè. Ordo rerum naturalis, C
miraculosus, & præternaturalis, seu supersitiosus, quomodo differant, item artificialis ordo quid, & quātum possit. D
Spondani error. Pomponatij futilia fundamēta. Ferrerij, Pici & Petri Gregorij dicta discussa. E
Multa magorū fundamenta, Ananias incautè quædam de hac re. Nulla cœlestibus rebus cum verbis sympathia. Nulla certis verbis vel nominibus, qua talia sunt, vis maior quā alijs. Nomina non sunt vitæ participia, nec radij rerum quas significant.
Quomodo Deus nomina rebus vocat E
ps. 146. v. 4. Quomodo quorumdam nomina scripta in cœlis, Lucæ. 10. v. 19. Nomina non significant per influxum cœlestem. Complexæ orationis nō est F
vis maior quam incomplexæ, soluūtur argumenta Agrippæ. Circumstantiæ, G
quas addunt variæ et vanæ.
Q. IV. *De amuletis & periaptis.*
Romanorum amuleta, præfiscini. A
Græcorum quoque & Iudæorū Phylacteria. Christianis quæ licita, & quę nō. B
Quæ vis horum. De Hispanico Gagate pueris appendi solito. D. Basi. Incertus, Chrysost, & Hieron explicati. Exēpla S. Simeonis Sali, & D. Antonini. Explicantur c. 1. & 4. 26. q. 1. C
D. Leoni falsò inscripta oratio. Hæretici vsi his falsis periammatis. Falsa in quibus vana angelor nomina, quæ scriptura non nouit & de his decretum Concilij Rom. sub D
Zachariā contra Adelbert. hæret.
CAP. V. *Ars aurifactoria, quam Alchymiam vocant, ad quam Magiæ speciem sit referenda?*
Q. I. *An hac arte verū aurū conficiatur?*
Sect. I. Quid sit, & quando hæc ars inuenta? Alchimia nec Græcum, nec A
Arabicum, sed Hebræum vocabulum.
Ægyptus non vocata Chemia, sed Chā, siue chammia, contra Plutarchum. Alchimiæ descriptio, cur Spagirica dicta. B
Manilij locus explicatus. Chymices C
laudes, explicata inscriptio vetus.
Chrysopoeiæ quæ origo & antiquitas, D
refutantur fabulæ multæ semiblasphemæ. De Adamo, de Noë, de Mose & sorore eius Mariā, de Salomone. De
Pandoræ poculo, de vellere Colchico, de fœmore aureo Pythagoræ, de Crateuæ sacro terræ opere. Locus Esdræ 4. E
c 8 v. 2. fuit hæc ars sub Caligulā, & Diocletiano. Græci de eā scriptores Zozimus & Nicephorus Blemmidas. Præcipuus, non primus Gebrus Arabs.
Sect. II. De efficacitate artis in auri A
productione. Argumenta putantiū non posse aurum verum, ostenditur ea non probare. De nominibus lapidis philosophici, & de eiusdem materiā & modo conficiendi. De naturā metallorum. B
Ea esse inanimata, nec viuere. De metall. generatione. Paracelsistarum locutiones impropriæ. Aurum facilius C
gigni ex metallo, quam in terræ venis gignatur metallum. Auri causa efficiēs.
De sandaracha, orichalco, stomomate. De metallorum præcipuè auri materia. D
Duplex materia 1. remota & proxima. Aristoteleorum doctrina defensa, de remotā Chemyc. sententia explic. & defensa conciliataque, nēpe de proximā, quomodo resolutio fiat in hæc principia proxima. De artis & naturæ potestate B
ac vi. An metalli vnica sit species, aurū? F
Definitio metalli. Diuersitas specifica, non benè probatur per definit. generis.
Possunt imperfecta & etiam monstra de inferioribus suis prædicari. Potest inanimatorum specie differentium materia proxima esse eadem, aliter atque aliter disposita. Cur citiūs aurum fiat per G
artem, quam per naturam. An gēmas H
sic possit veras producere. Agens prin- I
cipale

dpale hic est semen auri.

Sect. III. De eâdem efficacitate. Probabile est sic aurum produci posse. Calor ignis ad varia efficax, vt & natiuus. Variarũ transformationũ experientiæ. Ex cadauere vespæ & crabrones. Ex fimo scarabæi. Ex basilico scorpij. Ex auripigmento aurum. Cayri fornacibus educuntur ex ouis pulli. Galena plumbi vena. Vermiculi mutantur in muscas. Sal, bitumen, atramentum artificio fiunt, non minùs quam natura. Triticum & siligo mutantur in inuicem. Lolium commutatũ in triticum. Calchitis migrat in Misij. Ligna per aquã lapidescũt. Fructus arborum, & frusta nauiũ fiunt anates in Scotiã. Dæmones saltẽ norũt modos transmutãdi metalla.

Sect. IV. Aliqui verum aurum fecêre.

Gallus quidam. Arnold Villanouani Ber. Treuisan. Raim. Lullus. Anton. Taruisin. De Græculo tempore Anastasij. Respondetur exempla impugnantibus. explicatum. c. spondent. de crim. falsi, in extrau. Testimonia pauperum, vel sociorum aut familiarium quę admittenda. Nemo vltimum artis vllius apicem consequitur.

Q. II. *An Chrysopœia habenda in numero artium ingenuarum, an mechanicis annumeranda?*

Secundum se est ingenua et pars physices, per accidẽs Mechanica. Qui Chymici sint mechanici. Qui sint philosoph.

Q. III. *Alchymia ad quam Magiæ speciem pertinet?*

Pertinere ad omnes ostenditur.

Exempla { Naturalis, Artificiosæ, Dæmoniacæ, Et Delusoriæ.

Q. IV. *Licita an illicita sit alchimia?*

Iure communi non est prohibita, explicantur, c. episcopi 26. q. 5. et c. spondent, de crim. falsi in extrau. com.

In foro conscientię paucissimis est permissa propter circumstantias varias.

Quomodo peccatur defectu finis, per auaritiam. Auro alchymico quopacto liceat vti. Non ad commercia, nec medicinas: quãdo ad ornatum et vtẽsilia. Nunquam admiscendũ monetę. stultum, hinc lucrum petere. Peccatur etiã per curiositatem, et quàm hoc sit periculosum.

Quomodo peccetur ratione modorum, siue mediorum, si ex superstitione vel pacto cum dæmone. Alchymistę multi, Magi vel saltem suspecti. Præsumptio magię est contra alchymistas et de facto sit adhibitis superstitiosis, vergunt in maleficium phyltrorum vel venenorũ. Peccatur etiam quando sacrę scripturę verbis vel sacris picturis abutuntur.

Quomodo peccetur ratione temporis. malè impensi, aut omissis alijs oportunis, ad quę quis tenebatur.

Quomodo peccetur ratione personę, quia non satis diues, parui iudicij, aut ingenij. Gaudentes decipere, seu versipelles. Incontinentes vt luxuriosi et iracundi. Variabiles, inconstantes, impatientes, indocti et philosophiæ imperiti. superbi, curiosi, impij, iniusti, non timentes Deum, nec proximum amantes, vel impuri.

Quomodo quisque seipsum debet examinare. Quomodo confessarius se debeat gerere cum alchimico pœnitente. De opinione putantium posse hominem hac arte verum gignì.

Lex Anglię deberet vbique promulgari et seruari, vt non nisi Principis permissu hęc ars exerceatur à subditis.

Ars ista faciliùs licita, imò ferè peculiaris Principibus, aut valdè opulentis.

Opinio illa communis luristarum non excusat à peccato in hac re, et quare.

Quã vim vbique debeat obtinere d. c. spondent.

PROLOQVIVM

DE DIFFICVLTATE ET NECESSITATE HVIVS TRACTATIONIS.

Qdior arma, quibus, cæli super aurea templa,
Molitur solium supremo aquilone locare
Praua Dei soboles; patrio consi dere regno
Quæ vetita; atque, imis Erebi detrusa sub antris,
Gliscit atrox odijs, animisq; furentibus iras
Nutrit, nec damnis hominum exsaturata quiescit.

A PRORSVS ita est. nullæ sunt induciæ, pax nulla; vbi nec odij, nec inuidiæ modus aut finis vllus. hostium Dei *superbia ascẽdit semper*, « augetur malitia, crudelitas inualescit. amat sibi tribula metere, dum nobis spinas serat: gaudet suas augere pœnas & supplicia propria exacerbare, dummodo in cruciatus æterni partem quamplurimos homines asciscat; & diuinæ huic illudens imagini, pretioso CHRISTI sanguine dealbatam decoloret, assertamque in libertatem, pristinę mancipet seruituti, & Cadmeiâ planè victoriâ perdat pereundo, perque latus hostile in suam et ferrum viscera conuertat. Nihil sinit inausum, nihil intentatum relinquit. Videt animum imbecillem, pauidumque? circuit vt leo ac vim intentat. nouit imperterritum, constantemque? vulpem induit, exuuium ponit leoninum. Heu, quàm multi *ß partes vulpium* sunt & fuere? quot luctator dolosus pellacijs & technis irretitos supplantauit! Mille nocendi artes habet, innumeris vtitur telis. præcipuum omni ætate de eâdem pharetrâ fuit illicium quam curiosarum, tam superstitiosarum artium; quã multa, tã stulta dœmonũ cõmẽta mortaliũ animos demẽtantia; quę cũcta *Magiæ* nomẽ ambitu suo cõprehẽdit. De quâ, disceptare futurũ nescio difficultatis sit maioris an necessitatis. Etenim

« *Psal. 73. in fi.*

ß *Psal. 61. in fi.*

vbiq; locorum grassante precantricum & maleficorũ colluuie diriſsimâ medicinâ facere neceſſariũ; ſed eandẽ facere inueterato & recrudeſcẽti ſemper malo, difficile imprimis & laborioſum. Nam etſi fuere conati quãplures, qui de Magicis ſcripsêre: quæ tamẽ illi hac de re ſcriptis mãdarũt, vel quod fidei & morib. noxia ϒ vetitáq; lectionis repellẽda; vel quòd perpauca & exilia, multiplicãda & augẽda; vel quòd obſcurè, ſine methodo, & parũ firmè tradita, luculẽtiùs & ordinatiùs proponẽda, rationibuſque & auctoritate teſtiũ meliùs ſtabilienda fuêre. Sanè, qui fibras omnes artiũ ſuperſtitioſarũ vnus ſit ſcrutatus & eruerit, neminẽ me legere memini. Scripſêre Philoſophi, Iuriſcõfulti, Theologi; ſed ſuo quiſq; dũtaxat inſtituto, vt cum ſuæ ſcholæ ſectæque vtcumque ſatisfecerit, ceteris certè minùs profuiſſe, minùs conſuluiſſe videatur. Equidẽ debitorem me omnibus agnoſco, & in his tribus facultatibus longo tempore verſatum ſi dicam; nec mentiar, quia verum dicam; nec gloriabor, quia profectum mihi non arrogo: culturam profiteor & operam; de fructu iudiciũ alijs permitto. Conatus aliquò progredi, & hoc opere cõmune tribus ſcientijs ſtadium ingredi: quòd viderem trium cõmunem non vnius peculiarem hunc fundum atque hæreditatem. Quare (quod neglectum, vel minùs ab alijs animaduerſum) ſuperſtitioſarum artium fundamẽta diligenter inueſtigaui, & ex ſcitis humanæ diuinæque ſapientiæ neruoſiùs quàm prolixiùs ſubruenda ſuſcepi. Nec in ſpeciem adfinxi quidquam; quod refellerem; ſed ex ipſorum vanitatis ac perfidiæ magiſtrorum arcanis & myſterijs, ipſa ab incunabulis crepundia deliriorum, de libris obſcuriſsimis deprompta in lucẽ extuli: deinde in re, vt diffuſiſsimâ, ita & minutiſsimâ, ad artem ratione máque reuocandâ non minimum laboris poſui, &, niſi fallor, non incõmodâ methodo digeſsi, vt huc illuc lacera & diſiecta mẽbra in vnum quaſi corpus coalescerent: denique vt à quouis facilè intelligantur, plano & dilucido, quali vtimur in ſcholis, ſtylo, in lucẽ publicam typis mandaui. Quod vt facerem, licet benè multorum, qui flatigabant, deſideria nonnihil excitarint; longè tamen fortius impulit lues quamobſcæna tam proſerpens veneficorum & incãtatorum, quæ hoc nouiſsimo ſæculo ſe per omnem indies Europam longiùs ac latiùs diffundit. Vt iure quamoptimo liceat ingerere auribus mentibuſq; illud ſonore & inuictæ Eccleſiæ petræ. A *Sobrij eſtote & vigilate, quia aduerſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret*: Necnon eandem in ſententiam alia

ϒ *Cornelij Agrippæ, Petri de Abiano, Picatricis Hiſpa. Anſelmi Parmenſis, Ioan. Bodini, Ioan. Vvieri, Georg. Godelmãni &c. Item. Trithemij Stechanograph. & Peuceri, Eraſti, Danæi, &c.*

A 1. Petr. 5. Verſ. 8.

» Gentium Apoſtoli; » *Induite vos armaturam Dei, vt poſſitis ſtare aduer-* » *ſus inſidias Diabolj: quoniam nõ* (tantum) *eſt nobis colluctatio aduerſus car-* » *nem & ſanguinem* (aduerſus homines, qui carne conſtant & ſanguine, ac proinde fragiles ac caduci, facilè laſſantur ac vincuntur) » *ſed* (præcipuè) *aduerſus principes & poteſtates* (videlicet) *aduerſus mundi* » *rectores tenebrarum harum contra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus*: hoc eſt contra naturas non corporeas, ſed ſpirituales, longè vt potẽtiores, ſic & vafriores hominibus; & quarum habitatio non in luteis hiſce domibus, ſed in ſublimi & aëris regionibus. Reuerà non cũ anilibus deliramentis, aut idiotarum inſomnijs, quod quidam dictitant, depugnandum; ſed cum ipſis dæmonibus, quorum ope, conſilio niagi vtuntur, quod ratio & experientia docent, nobis nunc manus conſerendæ. Hi, vt auctores & ſatores, ſic etiam fautores propagatoresque ſuperſtitionis omnis ſunt habendi. Hiſe de tot animarũ, quas ſubiecêrunt, poſſeſsione deturbari; & ab illaqueandis alijs, quas ſpe deuorãuerunt, ratione & iure, velut armatâ manu depelli, tulerũt ſemper iniquo animo; nũc eò ferunt moleſtius, quòd cùm inſtante vltimâ die Luciferſoluendus, multò ſitiunt auidius ſuam explere ingenus humanum crudelitatem. Si quis ſuperioris ætui Annales non indiligenter euoluat, ſtatim comperiet nunquam tot vbique prouinciarũ, examina maleficorum deprehenſa; quot ſe hodiernâ die iudicibus vel leuem aliquam quærendi curam adhibentibus offerant, & à non quærentibus etiam reperiantur. Quid mirum, exundare perfidiã, verâ fide exareſcẽte? Sunt quidem alia quoque peccata mortalium, diuini huius flagelli cauſſæ, ſed peſtilitatis partem maximam ſibi vendicat languor quidam & contemptus Catholicæ fidei. Fides enim vna maximè eſt virtus, quâ cuncta Diaboli conſilia, ſtudia, conatus, viresque omnes infringũtur. hanc horret, hãc refugit, cũ hac metuit compulſare. Sapienter ideo B. Petrus eam rugienti velut panopliam vt obijciamus admonet; *cui* ζ *reſiſtite* (inquiẽs) *fortes in fide*. Cõſentit inuictus athleta Paulus collegæ ſuo, quãdo ſponder nos *in omnibus* (hoc eſt inprimis & ſuper omnia) *Scuto fidei omnia tela nequiſſimi ignea* ϒ *extincturos*. Cõfirmat experientia ſiue præteriti, ſiue præſentis tẽporis ſemper acrius & petulãtius Tartareas acies hominib. inſultaſſe, quoties cũq; fidei deminutio vel deprauatio aliqua viguit. Ante ſalutarẽ CHRISTI Dñi aduentũ idololatria totũ penè orbẽ occupabat: nõne dæmonũ vbiq; tum multitudo maxima paſsim in ſimulacris loquebatur, & cætus hominũ frequenter in-

1 *ad Ephe. 6. ver. 12.*

ζ *ſupra c. 5.*

ϒ *d. c. 6. ϒ. 15*

 uiſebat

uisebat, & in virorũ feminarúmq; specie conspiciendâ sese præbebat? Nato tandẽ IESV, quibus locis fides nondũ annunciata; pestis eadem idololatriam comitatur, & veneficis referta scatent omnia, vt locupletes sunt testes nostrorum sociorum de rebus Indicis epistolæ & historiæ: quibus verò regionibus semel recepta Euangelij prædicatio refrixit, vel varijs errorum maculis obsoleuit, vel ab hæresibus oppressa penitùs elanguit, vt in Africâ & Asiâ inter Mahumetanos; in Germaniâ, Galliâ & Britanniâ inter hæreticos; in Italiâ & alijs locis, inter Catholicos planè languidos, quos Polyticos vocant; ijsdem quoque in locis Magica superstitio nimis inualuit. Sic agros olim tritici mirè feraces, cicuta & aconitũ & alia venena teterrima contaminarunt. Hæresibus profectò, vt vmbrâ corpori, sic Magicam spurcitiem ancillari, adeò manifestum est, vt proteruiæ sit negare. Præcipui olim hæretici etiam Magi fuêre. ab his artibus Princeps hæreticorum cognomen sibi adeptus fuit, Samaritanus ille Simõ Magus. ‖ De Carpocrate, Menandro, Marco, ‖ Ptiscilliano, ‖ & Berengario ‖ fidem faciunt grauissimi & veracissimi scriptores. Vt enim quæ de Simone Clemens fusissimè prodidit prætermittam, quæ de hoc & successore simul Iustinus Martyr eorum conterraneus tradidit, adscribam; is ‖ in hanc sententiam; Simonem, inquit quendam Samaritam Ortide Gittâ oppido, qui sub Claudio Cæsare subnixus ope dæmonum, & fretus Magicis artibus, in hac vrbe Regiâ, Deus est habitus, & quasi Deus honoratus, statuâ posità in Tiberi inter duos pontes est, cum hoc Latino titulo, SIMONI DEO SANCTO, &c. *Deinde*; Menandrum etiam æquè Samaritam huius Simonis discipulum, instructũ viribus dæmoniacis, & profectum Antiochiam, multos arte Magicâ decepisse cognouimus. Dicit autem *Irenæus* ‖ *de Marco* sic breuiter; Marcus Magicæ impostura peritissimus, per quã & viros multos & non paucas feminas seducens ad se conuertit, &c. *Mox*, Anaxilai enim ludicra cum nequitiâ eorum qui dicuntur Magi commiscens, per hæc virtutes perficere putatur apud eos, qui sensum non habent, & à mente suâ excesserunt.] quibus subiungit Irenæus nonnullas hæretici huius præstigias, vinum album in rubrum mutare; non ipsum modò, sed & alios per ipsum, Paredri dæmonis operâ vaticinari, & huiusmodi alia. De discipulis Carpocratianis sic Epiphanius; Magia apud ipsos (ait) excogitata est, incantationesque diuersas ad omnem machinationẽ inuenerunt, ad amorem & ad illectamenta. Quin & Paredros dæmones sibiipsis attrahunt

‖ *Clemẽs Romanus lib. 2. recognit.*
‖ *Irenæus l. 1. cap. 21. 24. Eusebius lib. 2. Hist. c. 10. Epipha. hær. 27.*
‖ *Sever. Sulpit. in Sac. hist. l. 2.*
‖ *Nangiac. in Chron.*
‖ *Apolog. 2.*
‖ *d. l. 1. c. 8.*

» hunt, ad hoc, vt per multas præstigias in magna potestate, omnibus dominentur quibus velint, & vt vnusquisque quamcumque » actionem aggredi audeat. Nimirum seipsos decipientes ad perfectionem occæcatę mentis ipsorum.] Priscillianum, qui Gnosticorum væsaniam in Hispanias intulit, Marci Aegyptij disciplinis » (qui Magus fuit) imbutum, Seuerus scribit gemino iudicio auditum conuictumque maleficij, nec diffitentem obscœnis se studuisse doctrinis.] D. Hieronymus; ‖ Priscillianum (ait) Zoroastris Magi studiosissimum & ex Mago Episcopum.] Machometus hæreticus fuit, sed & Magus *teste Zonarâ tom. 3. & Paulo Diacono lib. 18. hist.* Gallorum Historici tres nobis Pseudo-Christos hæreticos depingunt, & magicis præstigijs excelluisse addunt: nec mirum Antechristi anteambulones miracula simulasse. Vnus Bituricensis fuit, alter Burdegalensis, de vtroq; legendus Gregor. Turonens. *de priore lib. 12. histor. de posteriore lib. 9.* Tertius Eun vocabatur, natione Britannus, de quo mirifica referunt Robertus Abbas *in Chronico*, & Guilhel. Neubrigiensis *lib. 1. rerum Britann. cap. 19.* Ad Berengariũ quod attinet, Sacramentariorum Principem, Nangiaci historiam, qui volet, legat; liber ad manum mihi non est, vt verba repræsentem. Et quid opus? magna semper hæreticis cum magis commercia, vt notauit Tertullian. Præscriptione adu. hærer. ‖ & lib. de » animâ ‖ priore loco hæc habet; Notata sunt etiam commercia » hæreticorum cum Magis quamplurimis, cum circulatoribus, cum » Astrologis, cum Philosophis, curiositati scilicet deditis. Quærite, & » inuenietis, vbique meminerunt.] posteriore verò Magiam vocat » hæreticarum opinionum auctricem.] Meritò. non enim confirmat modo hæreticorum deliria, sed & veteribus adiungit noua, nouasque scholas aperit curiositatis. Legimus post Sarracenicã per Hispanias illuuionem, tantum inualuisse Magicam; vt cum litterarum bonarum omnium, summa ibi esset inopia & ignoratio; solæ fermè dæmoniacæ artes palam Toleti, Hispali, & Salmanticæ docerentur. In hac quidem ciuitate, bonarum nunc artium matre, cùm illic degerem, ostensa mihi fuit crypta profundissima gymnasij nefandi vestigium; quam virilis animi mulier Isabella Regina, Ferdinandi Catholici vxor, vix ante annos centum cæmentis saxisque iusserat obturari. Inuaserunt prius Bohæmiam Hussitæ, postea Germaniam Lutherani: illos quanta maleficorum vis fuerit subsecuta, Sprẽgerus & Niderius ‖ hereticæ prauitatis quęsitores docuerunt: hi vero, quos Sagarum torrentes in Aquilonarem tractum in-

‖ *Epist. ad Ctesiphontem cõtra Pelag.*
‖ *c. 43. cum seqq.*
‖ *cap. 57.*
‖ *In Malleo maleficar. & in Formicario.*

 fude

fuderint, norũt qui, hoc frigore Arctoo quasi gelati, metu torpuerunt. vix enim illis in locis quidquam innocuum vel immune ab his sub humanâ specie feris, dicã nescio an dæmonibus. Plerique qui ætate prouectiores non in eculeo modò, sed post quæstiones quoque, Treuirensi in ditione, confitentur iudicibus, se hac labe primùm imbutos, quo tempore tetrũ illud & Tartareum Lutheranismi fulcrum, ipse quoque Magicæ nomine famosus Albertus Brandeburgicus, prouinciam illam flammâ ferroque prædabundus vastabat. Quotquot Inalpinas regiones vicinas Heluetijs incolunt, raras illic feminas maleficij expertes, plerasque crimine vno nobiles norunt, nec alia verior aut promptior occurrit causa, quam quòd in hanc vsque horam VValdensium reliquiæ nefariæ, illic, vt in spelæis, occultatæ hæserunt. Nihil per Angliam, Scotiam, Franciam, Belgiũ, hanc pestem celeriùs & vberiùs propagauit, quàm dira Caluinismi lues. Antea paucis in locis, de non multis & vilibus tantum incertus rumor spargebatur; nunc cum ipsa hæresi, vt cum febri furor, plurimos passim & palàm nobilitate, eruditione, diuitijs & dignitate claros inuasit. Sic Behemoth insaturabilis epoto iam pelago sperat, *quod Iordanis influet in os eius,* v *electóque pastus* cibo ipsam Domini sortem deuastabit. Causas autem mihi perquirenti, cur hæresim comitetur assiduè Magica; cõmodum occurrere, quas meus quondã Doctor Io. Maldonatus Societatis IESV Presbyter, vir doctus iuxta & sanctus, disertissimè prodidit, cùm de Dæmonibus publicè Lutetiæ Parisiorũ profiteretur: ille causas commemorabat quinque, his verbis:

v *Iob* 40. v. 18 *Habac* 1. *ver.* 16.

Prima causa est, quòd dæmones in hæreticis, vt olim in idolis, habeant domicilium. Rectè enim solet Hieronymus dicere, diabolũ cùm idola, in quibus habitabat antè, disiecta vidisset, peiora idola in hæreticorum animis ex ipsis diuinis litteris fabricasse. Cassianus grauis & antiquus auctor, *Collat. 7. cap. 32.* affirmat se dæmonem audiuisse confitentem, se per Arium & Eunomiũ impietatẽ sacrilegi dogmatis edidisse. Quare necesse est, vt, quẽadmodũ finito bello milites per omnes partes diffusi prædones fiunt omnesque vias obsident; ita dæmones, inclinatis aut abolitis hæresibus, quæ ante vigebant, quasi euersis templis in quibus colebãtur, nouas in alijs hominibus sedes quærãt. Solent enim dæmones cùm ex homine in quo erant egredi coguntur facere, quod ij faciũt, qui obsidione fatigati, cogũtur arcem tradere quam tenebant. Petunt enim conditionis loco, vt sibi liceat se in alium lo-

cum

cum recipere: quòd exemplo illius legionis intelligimus, quæ à CHRISTO petiuit, vt sineret se porcos occupare.

Secunda causa est, quòd omnis hæresis initiò violenta est prorsus & vehemens; sed stare in eodem gradu non potest. quia, præterquam quòd id diuina prouidentia non patitur, natura quoque ipsa ita se habet, vt non possit error diu veritatem imitari. Quare omnem hæresim necesse est, nisi ad eam religionem vnde egressa est maturè reuertatur, aut in magicas artes, aut in extremã atheismi impietatem degenerare. Cùm enim duæ sint potissimùm causæ quibus hæretici homines efficiantur; altera superbia lasciuientis ingenij, nihilque credẽtis nisi quod oculis cernat; altera curiositas quædam intemperans & studium nouitatis: fit omninò necessariò, vt qui superbiâ hæretici facti sunt, cùm iam, quam primæ inuentionis ardore in eâ sectâ quam nimis subito amplexi lucem esse iudicabant, eodẽ ardore frigescente tenebras esse comperiãt; desperatione alibi inueniendæ veritatis, prorsus nihil credant: & quos in hæresim curiositas impulerat, cùm ea quæ principio noua esse videbantur paullulùm inueterauerint, eâdem curiositate & ad ineundam cum dæmonibus familiaritatem, & ad discendas excercendasque dæmonum artes impellantur.

Tertia causa, quòd ita videatur esse naturâ cõparatum, vt quemadmodum famem pestilentia sequitur; ita hæresim varia curiosarum artium genera sequantur. Nam & hæresis fames quædam est verbi Dei. *Amos.* 8. Etenim vt in annonæ caritate homines cogũtur cibis vti non salutaribus; vnde fit vt corruptis humoribus gignatur pestis: ita hæresi vigente, dum homines corruptis scripturæ sensibus vtuntur, ad Magicas tandem artes deueniunt, quæ quasi animi morbi sunt.

Quarta causa, quòd soleant dæmones hæreticis vti ad fallendos homines, quasi formosis meretricibus. Nam hæresim in scripturâ meretricem appellari manifestum est. Isa. 1. *Quomodo facta est meretrix, ciuitas fidelis?* Quare quemadmodum lenones, quando scortiforma deformauit, ex scorto lenam faciunt: ita dæmones, cùm prima hæresis species ita perijt, vt minus homines in errorem pelliciantur, ex hæreticis Magos faciunt.

Quinta causa est, vt opinor, negligẽtia eorum qui regunt Ecclesiam. Nam quemadmodum in incultis agris locustæ gigni solent: ita, ex inopiâ verbi Dei, gignuntur præstigiosæ artes. Nam & locustæ in scriptura dæmones significant *Apoc. 9.* Itaq; videtur etiam

in hoc

Universidad de Deusto
Biblioteca

in hoc tempus conuenire, quod ait Ioel c. 1. *Residuum eruca comedit locusta, & residuum locustæ comedit bruchus.* Nam quod hæretici reliquum fecerant, malefici dæmonum arte populantur, & quod malefici relinquunt athei perdunt.] Hæc non minùs acutè quàm verè Pater Maldonatus.

Atque vtinam non in oculos ea nobis incurrerent. Vidimus olim florentes Belgæ, Geusios Caluinismo, Lutheranismo, & Anabaptismo erucarum instar cuncta depascentes. Vidimus hos *tres immundos spiritus v de draconis ore, & de ore bestiæ, & de ore Pseudoprophetæ exeuntes.* Videmus illis iam marcescentibus, & ipsa tẽporis diuturnitate fermè exspirantibus, varia locustarum sortiariarum examina totum Septentrionem depopulantia. Videmus parte aliâ sic crescere numerum atheorum siue polyticorum, vt cùm tam pauci supersint feruentes & veri Catholici, ipsâ paucitate planè nulli queant videri. Hæreticis illis de SOCIETATE nostrâ multi se strenuè oppoſuerunt, & eorum rabiem præclarè scriptis libris infregerunt. Φ Atheos quoque Theologi, & Philosophi X nostri, nõ semel, hydræ lernææ instar repullulantibus capitibus, ignito veritatis gladio resecantes profligarunt. Locustas hasce, quas illi prætermisere, vel obiter & leuiter tantùm velitati cum illis fuere; nunc mihi ex professo disputationis ventilabro dispellendas, & veritatis caritatisque velut vrente speculo vstulandas delegi; nõ virium vllâ mearum fiduciâ, sed supremi Numinis auxilio præsumpto. Illud enim pro cuius honore & gloriâ hoc certamen suscepi, suum vti spero pugilem non deseret. Age, ô vera & æterna SAPIENTIA, cuius nomen perfidi Magi abnegarunt; iuua & tuere. Tu, ô VIRGO SACRATISSIMA; quam præcælitibus cunctis deprecianti & despuunt; clientem tuum protege, & faue pugnanti. Tu, ô sancte MICHAEL cum æthereis quibus præes legionibus; qui Luciferum cum socijs rebellionis, cælo deturbasti, & in abyssi profundum cõpulisti; auxiliare in arenam descendenti. Vosque Superi omnes, Beatæ animæ, hanc infernorum spirituum tyrannidem reprimite, & à fratrum vestrorum mentibus dirissimam pestem auertite, & sæpe triumphatas furuorum ac tetrorum cacodæmonum acies, vti soletis, cædite, sternite, profligate. Vestris fretus suggestionibus atque suppetijs, quodque mihi lectoribusque vertat benè, si prius de superstitione ipsâ nonnulla ad sequentium intelligentiam clariorem necessaria delibaro, rem aggredior.

MART[illegible]

v *Apoc. 16. v. 13.*

Φ *Turrianus, Bellarmin. Bucerus, Canisius, Vega, Tyræus, & alij.*

X *Molina, Suares, Fonseca, Perrerius, Ribadeneira, Possevinus.*

MARTINI DELRII
PRESBYT. SOCIETATIS IESV,
LIBER PRIMVS.
De MAGIA in genere, & de NATVRALI ac ARTIFICIOSA in specie.

CAPVT I.

De Superstitione, & eius speciebus.

ETYMOLOGIAM nimis curiosè D. Isidorus scrutatur his verbis; superstitio dicta eo quod sit superflua, aut superstatuta obseruatio. Alij dicunt, à senibus, quia multis annis superstites per ætatem delirant, & errant superstitione quadam, nescientes quę vetera colunt, aut quæ veterum ignari ascisciunt. Lucretius autem superstitionem dicit superstantium rerum, id est cælestium seu diuinarum quæ supernos stant: sed malè dicit] non malè si analogiam, sed si mentem spectes. Nam Epicureus poëta nullam Deo rerum humanarum curam esse censebat, & ideo supremi numinis timorem superstitionem vocabat, eo quòd quasi horribili aspectu timor iste mortalibus superstet & impendeat, alludit enim ad versus illos Lucretij, β

Humana ante oculos fœdè cum vita iaceret
In terris, oppressa graui sub religione:
Quæ caput à cæli regionibus ostendebat,
Horribili super aspectu mortalibus instans.

Nam Lucretio, vt & alijs gentilibus, religio ponitur pro superstitione. Etymologia autem illa etiam Seruio placuit: cui, superstitio est, superstantium rerum (id est cælestium & diuinarũ quę supernos stant) inanis & superfluus timor. De se-

α *lib. 8. Orig. cap. 1.*

β *lib. 1.*

γ *in V. III. Æneid.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

nibus quod addit Antistes Hispalensis, non est eius commentum, sic enim Donatus, vel quisquis ille: [a] superstites sunt senes vel anus, quia ætate multis superstites iam delirant. Vnde & superstitiosi, qui Deos timent nimis, quod signum est deliramenti.] Christianis scriptoribus nomen superstitionis in malum sumi solet, etiam in illo D. Paulli; [b] *Viri Athenienses per omnia quasi superstitiosos vos esse video.* Syriacè est, nimios in cultu dæmonum; Græce Ἀνὴρ Ἀθηναῖος δεισιδαίμων, æquo superstitiosiores: eò scilicet, quod vano dæmoniorum timore, lapides, ligna, spiritus, ignota quoque & ambigua numina colerent. Quo sensu gentilium errorem Patres *Superstitionem* nuncupant, non *Religionem*; nisi additâ vanæ vel falsæ denotatione. Quoniam inter *Religionem* & *Superstitionem* multum interest. Non enim philosophi solum (ait Cicero [c]) verùm etiam maiores nostri *Religionem* à *superstitione* separauerunt, nam qui totos dies precabantur & immolabant, vt sui sibi liberi superstites essent *Superstitiosi* sunt appellati, quod nomen patuit postea latius. Qui autem omnia quæ ad cultum Dei pertinerent, diligenter retractarent, & tanquam relegerent, sunt dicti *Religiosi* ex relegendo, vt elegantes ex eligendo, tanquam à diligendo diligentes, ex intelligendo intelligentes. His enim verbis omnibus inest vis legendi eadem, quæ in religioso. Ita factum est in superstitioso & religioso, alterum vitij nomen, alterum laudis.] Adscripsi verba vt legenda censeo ex Lactantio [d]; ex quo, & Diuo Augustino [e] corrigendus Nonius Marcellus eadem aliter referens. Nonius etiam vult *Superstitiosos* dici quòd præ culturâ deorum cetera supersedeant, id est negligant: itidem & *Religiosos* quasi relinquosos (*Sic membrana*) quod, cæteris relictis, solis Sacrificijs deseruiant, ridiculum commentum, & Nonio dignum. Lactantius eruditè, quâ solet argumentorum vi & copiâ Ciceronis diserimen refellit & concludit, *Religio* veri cultus est, *Superstitio* falsi.] hoc præclarè: non ita quod subdit; Omnino quid colas interest, non quemadmodum colas, aut quid precere.] parum id considerate dictum, nam superstitio quoque nascitur, si quod oportet coli, Deum Optimum Maximm, non vt oportet colas aut precere. Religioni dumtaxat locus, si qui vni ac vero Deo supplicant, ita quemadmodum oportet id faciant. Optimè enim Theologi nostri, *Religionem* definiunt virtutem, quâ Deo vero cultum verum ac debitum exhibemus, ideoque dictitant, duo illi vitia extrema repugnare. Vnum in defectu positum, quod cum debito honori detrahat, *Irreligiositas* vocatur; alterum in excessu, quod non quidem verum cultum æquo maiorem exhibet; (quis enim, quantum par est, queat exhibere illi infinitæ bonitati, immensæque maiestati?) sed id eò nimium, quia nec verum, nec bonum, sed superfluâ quadam circumstantiâ vitiatum, quæ quod perperam & in Dei potius iniuriam quàm honorem materiæ debitæ adijcitur, ideo in excessu positum vitium vocant. [f] Cum enim bonum idem sit quod perfectum, omnemque defectum siue vitium repellat; nihil etiam verum dici mereatur, nisi quod idem sit bonum: perspicuè intelligitur, si mali quidpiam in cultu diuino reperiatur, verum cultum eum non esse, quare nec *Religionem* dici posse. Deinde cum *Superstitio* omnis nomine suo vitium in cultu inesse indicet, consequitur nullum cultum, qui superstitiosus sit, verum cultum vocandum: atque adeo superstitionem omnem falsi cultus esse, vt Lactantius dixerat. Sed falsitas ista non vno tantum ex fonte, vt putabat, sed ex duobus oritur. Capitalis omninò est, quem ille non ignorauit; si videlicet id pro Deo colatur, quod Deus nõ est: hunc nostri nominant, *Superstitionem falsi cultus*. alter minus est deleterius, sæpè tamen lethalis, semper noxius, quem Firmianus perperam videtur à superstitione excludere; si cui qui debetur cultus, non quo debetur modo, exhibeatur: hunc vocant Theologi, *Indebiti cultus superstitionem*, eò quod non qualis debetur. Prior generali nomine solet *Idololatria vocari*, quia quicquid cum non sit Deus, vti Deus adoratur, idolum nominatur, iuxta illud: [g] *Omnes Dij populorum, idola*, hoc est vanitas & inaniæ, nihilque minus quàm quod volunt haberi. Nam vis ista est vocis

[a] *In Terent. Andr.*

[b] *Act. 17 v. 22.*

[c] *li. 2. de nat. Deor.*

[d] *lib. 4. c. 28.*

[e] *li. 14. de ciu. Dei. c. 30.*

[f] *Vide Gregor. Valentiam 22. disp. 6. q. 10. punct. primo.*

[g] *1. Para. 16. ver. 26.*

אלהים Hebræę Elil. Posterior nomẽ suum retinet, nec proprium, quod sciam, aliud habet; nec imposuit D. Augustinus, λ contentus descripsisse cum de imaginarijs indebiti cultus signis ageret, his verbis; quæ ad remediorum, aliarum que obseruationum curam pertinent; quæ non sunt diuinitus ad dilectionem Dei & proximi, tanquam publicè constituta, sed per priuatas appetitiones rerum temporalium, corda disipant miserorum.] De hoc indebito cultu nulla nunc à nobis disputatio instituitur: de falsi tantùm cultus superstitione disserẽdum; cum que ea duas species complectatur, *Expressam idololatriam*, quando cultus Deo debitus clarè & disertè trãsfertur in creaturã; cum Iudæi vitulum, Ægyptij Anubim, Romani Quirinum coluêre: & *tacitam* siue vt alij vocant *Implicitam*; illam quoque priorem nunc missam facimus, contenti quæ ad posteriorem pertinent, & sunt obscuriora, pro modulo nostro elucidare. Tacita idololatria est omnis Magia prohibita, vt suo loco ostendemus.

λ *li. 2. de doctrin. Christia. c. 13.*

CAPVT. II.

De Magia, eiusque diuisione, & Magorum varijs nominibus.

MAgiam vniuersim sumtam definio terminis latissimis *vt sit ars seu facultas, vi creatâ, & non supernaturali, quædam mira & insolita efficiens, quorum ratio sensum & communem hominum captum superat.* Vsus sum terminis latissimis, quia video viros magnos, Fr. Victoriam « secutos, dum pomeria circundant strictiora, artificiosam & naturalem excluisse. *Artem* dixi, seu *Facultatem* pro quauis cognitione & operatione, apodictică, topică, scientiam gignente vel non gignente, mechanică vel liberali, artificiosâ vel artis experte, verâ vel circulatoriâ, superstitiosâ vel vitij experte. *Efficiendi* vocabulum pro omni mentis, animi, sensus, aut membrorum functione posui. *Vim* intelligo, siuerei adhibitæ, siue personæ adhibentis; hominis nempe vel dæmonis. *Creatam & non supernaturalem* nominaui, vt excluderem vera miracula, quæ solius Dei sunt opus: quocirca malui *mira*, quàm miracula dicere. *Communis* denique *captûs & sensus* mentionem inserui, quia multorum magicorum effectuum causas soli sapientiores, qui omni ætate pauci, consequuntur. Tam latè sumptæ Magicæ, diuisio petenda ex causis, finali & efficiente. *Ab efficiente* ducitur diuisio in *Naturalem, Artificiosam & Diabolicam*, quia cuncti effectus eius ascribendi sunt vel insitæ rebus naturæ, vel humanę industrię, vel cacodæmonis malitiæ. *A Finali causâ*, rectè dispartias primò *in bonam*, si bonâ intentione & licitis medijs vtatur; (quod tantum competit artificiosæ ac naturali) & *in malam*, cuius nempe finis vel media quibus vtitur praua sunt; hæc peculiaris est Magiæ prohibitæ, quam idololatriam tacitam & superstitionis speciem esse diximus. Hæc prohibita Magia sic describi potest, *Facultas seu ars, quâ vi pacti cum dæmonibus mira quædam & communem hominum captum superantia efficiuntur.* Dixi vi pacti, quoniam omnis Magiæ huius vis pacto tacito vel expresso nititur, vt suo loco docebo. Tacitam vocant, idololatriam Theologi, quia non tam (vt plurimum certè) intendunt Magi cultum illum exhibere creaturæ vt Deo, quàm tanquam benefactori cuidam & munifico, â quo aliquid consequantur. Quæ intentio, ratione multiplicis sui obiecti, quatuor quasi species huius tacitæ idololatriæ, seu prohibitæ Magiæ gignit. Fit enim aliquando vt dumtaxat extraordinarij & miri effectus cognitio vel operatio quæratur, & tunc sibi nomen *Magiæ specialis* ac strictè sumptæ vindicat: aliquando fit, vt quis nitatur cognoscere res futuras, vel etiam præteritas aut præsentes, sed arcanas & occultas; conatus iste *Diuinatio* nominatur: aliquando desiderat instrui & iuuari, non vt procium sit, sed vt noceat alijs, vel vltionem sumat; huic sceleri *Maleficium* est nomen. Denique sunt aliquando, quibus decretum est, sine noxâ ceterorum, sibi vel alijs hoc opere prodesse, & tunc Theologi nuncupant *Nugatoriam seu vanam obseruantiam*. Sic Magia reproba, in *Magiam specialem, Diuinationem, Maleficium*, & *Vanam obseruantiam* diuiditur; de quibus singulis ordine disputabimus.

« *relect. de Magiâ, nu. 8. Augen in flor. ad l. 2. d. 7. & alios.*

Ab hac specierum Magiæ diuersitate, mira nominum varietas apud Hebræos, Græcos, Latinos manauit, ad eos significandum, qui stygijs hisce mysterijs forent initiati. Prosequamur præcipuas appellationes.

Quædam Hebræorum, ad solam diuinationē videntur pertinere, vt duo illa coniungi solita, Aovoth & Iddeghoni; quorum nisi fallor posteriùs latiùs paullo patet, ideoque in sacris litteris illi solet postponi, locis passim β obuijs. *Aouoth*, à radice אוב of, quod vox reddatur obscurior & quasi ex vtre stridens γ. nam OF primò significat ipsum dæmonem respondentem, secundò significat Magum qui responsum elicit, sicut & Python, & ventriloquus, vocatur vel ipse dæmon inhabitans, & ex imo hominis respondens, vel ipse homo cui dæmon inhabitat δ. Græcis etiam ἐγγαστρίμυθος vtrumque significat, à quodam Eurycle qui Pythonem habebat, & primus ventriloquus Athenis fuit, vnde & alij ἐγγαστρίμυθοι dicti quod docent Suydas & Hesychius, & Scholiastes Aristophanis ε & ex Aristophane, Plutarchoque posset probari. Iddeghoni non spectat ad Chyromanticos & similes; vt quidam censet; sed ad oraculorum dæmonum, siue per Aovoth, siue ex visceribus telluris, siue per vmbrarum euocationem, vt colligitur comparatione locorum SS. vbi hoc nomen vsurpatum ζ; siue ad genus quoddam diuinationis, de quo libro tertio.

Alia nomina non tam quid dæmon efficiat, quam quid Magus conetur respiciunt, patentque latiùs. Ad omnes enim diuinationes pertinent, Nachaz, Kisem, Ghonem, ad omnes vero incantationes, Chabar, & Lachaz; ad omnem denique Magicam in genere, Chartvmmim, & Mechassephim, de quibus nunc agendum. Nachaz significat augures & omnes alios coniectores vanos, qui ex fortuitis quibusdam futura solent diuinare; qualem se prudenti vocis æquiuocatione ad tempus Iosephus finxit η. hæc diuinatio prohibita multis locis ι.

Kasam significat vniuersim diuinare, vnde Kisem diuinans seu ariolus, & Kesem diuinatio. sumitur etiam in malam

β Leuit. 19. ver. 31 & 20. v. 6. Deut. 19. ver. 11. 4. Reg. 23. v. 24. Esai. 8. v. 19. & 19. verſic. 3. 1. Reg. 28. v. 7. & 9.

γ Vt docti pluribus cõment. in Isai. c. 8. v. 19.

δ Suyd. & Hesych. in voce ἐγγαστρίμυθος. Plutar. lib. de defectu oraculor. Aristophan. in Vespis, & ibi Schol.

ζ sup. litt. β.

בחש

η Genes. 41. v. 5. & 15.

ι Leuit. 19. v. 26. nu. 23. v. 23. & 24. v. 1. Deu. 18. v. 10

κ 2. Par. 33. v. 6.

בסם

malam partem de quacunque rerum quoque non fortuitarum prohibitâ coniectatione. passim in SS. eius mentio obuia est. κ

Ghonen quibuslibet auguribus & coniectoribus accommodatur λ. etiam Onirocriticis μ, quare perperam Rabbini recentiores restringunt, ad eos qui superstitiosè dies & tempora obseruant, faustáne sint an infausta, quod genus ad omnia pertinet.

Chabar ν & Lachaz ξ quomodo diserepent nondum inueni; quare (ni fallor) idem significant, nempe ἐπαοιδὸν incantatorem, seu (vt Gentiles vocabant) exorcistam, qui profanis seu malis verbis aut mussitationibus mira patraret.

De Chartvmmim falli puto Abenezram, Ben-Natan & alios Rabbinos, qui ad naturalem seu bonam Magiam videntur referre. Quæso, si hanc significaret, cur tam seriò in SS. prohiberetur? Equidem puto hoc nomen complecti Magorum genus omne, qui cum dæmone fœderati diuinant ο vel præstigiosa miracula operantur π: imò & quoscunque cantatores & veneficos comprehendere probatur, quia Lxx. modò vertũt expositores, ἐξηγητὰς ρ modòφαρμακοὺς veneficos σ, modò ἐπαοιδοὺς incantatores τ. Vulgatus quoque noster aliquando vertit coniectores, φ aliquando verò ariolos χ, aliquando maleficos ψ: vt istorum auctoritate vocabulum intelligamus adeò diffusum esse.

Denique Mechassephim vox est orta ex radice Chasaph, significans quemuis maleficum præstigijs vel alijs quibusuis malis artibus Magicis vtentem. ideo noster tam latè interpretatur, maleficos, ω maleficas artes αα, maleficia, ββ aut veneficia γγ. Non defuit tamen quidam vehementer huius criminis suspectus, & ex professo sagarum patronus; qui lectoribus conaretur persuadere hoc vocabulum saltem in lege Exodi xxii. cap. restringendum ad solos vene-

עבין

λ d. loco Ier. & Mich. 5. v. 11.

μ vt Deu. 18 ver. 10. & 2. Paralip. 33. ver. 6.

חבר

ν Iob. 40. v. 25. & Psal. 57. v. 6.

לחש

ξ d. v. 6. Eccles. 10. v. 11.

חרטמים

ο vt Genes. 41. verſ. 8. & 24.

π vt Exo. 7. v. 11. & 22. & 8. v. 7. & 18. c. 9. v. 11.

ρ vt in Genes. supra.

σ vt in Exa. supra.

τ In Exod.

φ In Genes.

χ Daniel 1. verſic. 20.

ψ 1. ver. 1. ✝ In Exo. 7. בשם קבשעים ω Exod. 7. v. 11. & 22. verſ. 18. αα 2. Par. 33. verſic. 6. ββ Isai. 47. verſi. 9. & 12. Ierem. 27. verſ. 9. Daniel. 2. verſic. 2. Miche. 5. verſi. 12. Nahum. 3. verſi. 4. Malach. 3. ver. 5. γγ 4. Reg. 9. ver 22.

venenarios, cuius error facilè refellitur. Primò quia radix nominis, CHASAPH, non significat toxico perimere (vt ipse putat) sed quando solitariè ponitur, nec sententia narrationis restrictionem postulat, tunc Magicorum ludibriorum genus omnè continet, vt apud Malachiam, & Nahum, & in libris derelictorum. Si quando autem restringatur, id contingit, rei quæ describitur conditione hoc postulante. Sic Exod. 7. restringitur ad præstigiatores propriè dictos, de quibus tantũ agebatur: sic apud Ieremiam ponitur pro Diuinatoribus, apud Danielem pro somniorum interpretibus. Det aduersarius locum vllũ, vbi pro solis Venenarijs vsurpetur. Benè est, quod duo tantum loca adduxit. Vnum de ℳℳ Iezabele, quasi vero Iezabel clanculum venenis & non ferro palam atque cędibus in prophetas grassari fuerit solita. Quanto verisimilius est feminam insano dæmonum cultu furentem, incantationibus quoque, & rhombis, alijsque philtris Achabum & alios dementasse, vt ibidem benè posteriore loco censuit Tostatus? Sanè ante Iezabelem Magiæ suspecta non fuit Samaria: postea, per hanc fortè excetram, pestis hæc immissa, hæsit adeò pertinaciter, vt Samaritani nomẽ pro incantatore vsurparetur. Vnde & IESV Domino obiectum, *Samaritanus es, & dæmonium habes* ||, quasi genti proprium esset cum dęmone commercium habere. Quare & Dominus conuitium illud vnicâ negatione refutauit; *ego dæmonium non habeo*, quasi dicat cum dæmonio paredro, vel euricle, vel fœderato nulla mihi familiaritas intercedit, qua propter nec Samaritanus sum. & post Christum Dominum sollẽnes Samariæ Magi principes, eorumque scholæ, Simonianorum scilicet & Menandrianorũ. Secundum adfert locum ex d.c. 22. Exo. eò quod LXX. verterint φαρμακοὺς quod ipse contendit solos venenarios significare; tam bonus certè Græcus, quàm bonus Christianus, refellitur ipsâ consuetudine LXX. Interpretum, quos constat eâ voce latiùs vti. Primò, quia Exo. 7. v. 11. etiam vertunt φαρμακοὺς, vbi constat agi de præstigiatoribus, nam & incantationem seu præstigias ibi vocant φαρμακίας, & quos ante φαρμακοὺς dixerant, ijdem ab

ℳℳ 4. Reg. 9. v. 22.

|| Ioan. 8. v. 48. & 49.

ab illis vocantur ἐπαοιδοὶ. Deinde æquè diffusè sumpserunt in Paralipomenis ἰφαρμακεύσε. Tertiò quoniam in Ieremiæ verbis, nomine φαρμακῶν, complexi sunt diuinatores. Quartò quia, inter somniorum interpretes, apud Danielem recensent φαρμακοὺς. Tam ergò latè sumunt hoc vocabulum seniores isti Hebræorum doctissimi: quod verò peritè id faciant; si putarem operæ pretium, & antè non alij id fecissent; probarem Hippocratis, Platonis, Aristotelis, Theocriti & aliorum veterum testimonijs. Ioseph vt non suffragatur aduersarijs, sic nec nobis refragatur. Pro nobis stant Philo. lib. de specialibus legibus circa medium, & Catholici Patres || plerique qui legem illam Mosis ad omnes Magorum species retulerunt. Hæc de Hebraicis.

|| D. Hiero. in Ierem. & Daniel. D. August. libr. 21. de ciu. Dei. c. 6. Isych. lib. 6. in Leuit. c. 19. & 20. Raban. & alij add. c. 22. Exo.

E Græcis sua quoque sunt nomina, quæ strictè sumendo differunt, nam ἐπαοιδὸς incantatorem μάντις ariolum seu diuinum, φαρμακεὺς venenarium, γόης præstigiatorem propriè significat. Sed frequenter primum, tertium & quartum ad omnem Magicam porriguntur. γόης etiam quemcumque denotat impostorem. Videas etiam illa tria Homonymẽs coniungi à Platone, Synesio, Herodoto, & Chrysost.

Sic Latinis alia est propria significatio, alia per extensionem accommodata. *Magorum* nomen à Barbaris ad Græcos, latinosque traductum, initio Persis & Chaldæis in honore fuit, || vt proprium Sacrorum antistitibus, Regum moderatoribus, philosophis atque Theologis; in infamiam cæpit vergere, & cunctis malis artibus attribui. *Venefici* dicebantur antè, soli qui malis pharmacis lædebant, & venenarij vocantur; postea de incantatoribus hoc nomen vsurpatum, & cunctis Thessalis accommodatum. *Arioli, Augures, Aruspices, Chaldæi, Thessali, Genethliaci*, sæpè confunduntur. *Lamiæ* dictæ, quod pueris nece adferant, desumpto nomine vel à famosâ illâ & crudeli Reginâ Lamiâ, de qua Anton. Liberalis, Diodorus & alij; vel à succubis dæmonibus, de quibus Philostratus; vel à feris Libycis, de quibus Dion Sophista. || *Stryges*, ab infaustâ & nocturnâ aue, quæ creditur exitium infantulis adferre ||. Veteribus etiam

|| Hieron. in cap. 2. Daniel. Apuleius. 1. Apolog. Hesych. & Suydas.

|| Vide Adagium Lamiæ turres, & Commen. nostrum in Senecæ Traged. || Vide comment. in Medeam. v. 732.

etiam Romanis dictæ hæ mulieres sunt *Veratrices*, quod diuinandi scientiam profiteantur, vt solent illæ feces quæ se iactât Aegyptias, colluuies omnium populorum ac nationum. Longobardi suis legibus *Masoas* nominant, eò fortè quod in conuenticulis suis, laruis se tegant; xx vel quod deformi specie oris, vt sunt pleræque, laruis seu mascaris quam feminis similiores. *Sortilegos* veteres nominabant, qui quarumlibet sortium superstitioso iactu aliquid diuinare nitebantur λλ: Sed Theologi & Iurisperiti posteriores cum nefando strigum crimine confuderunt. *Sortiarios* eosdem, & sortiarias vocatos comperio iam inde ab Hincmari Remensis Archiepiscopi æuo μμ. Hi venefici simul & Dæmonis vasalli Ligij sunt, quare possunt etiam dici *Satanici Venenarij*. Horum crimen vetus & ante CHRISTI Domini aduentum. Tales enim Canidia Horatij, & Erisichto Lucani, Martina Taciti, & Thessalæ Luciani, & Apuleij. Nomen sortiariorum recentius est.

xx *Remigius lib. 1. demoniat. c. 18.*

λλ *extratit. de Sortileg.*

μμ *c. Vlt. 33. q. 1.*

CAPVT III.

De Magiâ naturali seu Physicâ.

QVi supra mortales omnes Magicis dediti fuere Persæ: à quibus id Marcion & Manes mutuati; duos credidere Deos auctores & rerum Dominos, alterum bonum Oromazum vel Oromagdam; quem solem censebant, & malum alterum Arimanem, siue Plutonem α: deinde ab his numinibus duplicem Magicam deduxerunt, vnam quæ superstitiosa tota cultum falsorum Deorum tradebat, & huiusmodi plura; alteram quæ naturas intimas rerum callebat, quam Persis vtramque Apuleius β adscribit. Fallax prior & nociua satis diabolû indicat auctorem; qui ante diluuium eam docuit malos illos gigantes, à quibus eâ Chamus imbutus, ab hoc eius posteri Ægyptij, Chaldæi, Persæ, sic enim interpretor D. Clementis verba γ de Angelis peccatoribus; docuerunt (ait) homines quod dæmones artibus quibusdam obedire mortalibus, id est magicis inuocationibus, possent; ac velut ex fornace, quadam & officinâ malitiæ totum mundum, subtracto pietatis lumine, impietatis fumo repleuerunt. Pro his & alijs nonnullis causis dilu-

α *Plutarch. lib. de Iside & Osyride, Laertius initio suæ historiæ, Agathias & alij.*

β *Apolog 1.*

γ *li. 4 recog.*

» diluuium mundo introductum est, & omnes qui erant super
» terras deleti sunt, exceptâ Noë familiâ; qui cum tribus filijs
» eorumque vxoribus superfuit, ex quibus vnus Cham nomi-
» ne, cuidam ex filijs suis, qui Mezraim appellabatur, à quo Æ-
» gyptiorum & Babyloniorum & Persarum ducitur genus, ma-
» lè compertam Magicam tradidit disciplinam. hunc gentes
» quæ tunc erant Zoroastrem appellauerunt, admirantes pri-
» mum magicæ artis auctorem, cuius nomine etiam libri pluri-
» mi super hoc habentur, &c.] addit hunc postea ictum fulmine, *Zoroastrem*; quasi viuens astrum dictum, & pro Deo habitum. Sed Zoroaster non vnus sed multi fuere (nam Goropius nugatur qui nullum putat fuisse) Primus iste Chaldæus Magiæ inuentor: falluntur Sixtus Senensis & alij, qui bonam illi tantum tribuunt. Secundus forte Bactrianus, qui cum Nino bellum gesserit, de quo Plinius, Iustinus & Arnobius; Tertius qui & Erus dictus, siue Armenij filius iuxta Clementem Alexandrin, siue Oromazi iuxta Platonem: nec enim arbitror hos Eros fuisse diuersos, vt censuit Fran. Patricius. Suydas videtur primum cum secundo confundere, non quartum aliquem suggerit. Arnobius quatuor commemorat, primum illum Chaldæum; secundum Bactrianum, Tertium Pamphilium genere, qui & Erus dictus; Quartum Armenium genere, non Armenij filium, de quo Clemens, sed alium Hosthanis nepotem. Quinti forte meminit Suydas cum Zoroastri Astronomi meminit & Persomedû dicit fuisse. Sexti Proconnesij mentionem facit Plinius. omnes hi magi fuere. Sic etiam de dæmonibus agens Lactantius ζ: Magorum quoque ars omnis &
» potentia horû adspirationibus constat &c. & D. Cyprianus η
» secunda; Magis inde est ad pernicioſa & ludicra potentatus; &
addit Hosthanem Magorum præcipuum fuisse. huic famosos
» alios addit Tertullianus θ his verbis; Hosthanes, Typhon &
» Dardanus, & Damigeron, & Nectabis, & Berenice, publica
iam litteratura est, quæ &c. his consentiunt Arnobius ι si rectè
verba dispungas, κ & cum Eusebio, λ D. Augustin. ac Marcellinus. Zoromazdis meminit Suydas. Azonacis Plinius, eum-

ζ *lib 2. c. 14. idem affirmat cap. 16.*

η *lib. de idolor. Vanitate, cap. 16.*

θ *lib. de animâ, c penul.*

ι *lib. 1. contra gent.*

κ *Euseb. lib. 10 de præparat. August. li 12. de ciuit. Dei, Marcellin historiar. lib. 23.*

que

que facit præceptorem Zoroastris. Corrupit vocem Noachi ab hoc enim Cham & filij eius Chus Magiam bonam edocti. Scripsere etiã Magica, Iulianus Chaldæus philosophus libr. de dæmonibus, & Theurgicorum auctor illius filius Iulianus ideo Theurgus vocatus: de quibus, Suydas & Proclus consulendi. Porphyrius citat quendam Palladem, & Symbulum, & alios, nempe Adelphium, Acylinum, Alexandrum Lybicum, Philocomũ, Demostratũ Lydum, Zostrianum, Nicotheum, Allogenem, Mesum; quorũ impijs scriptis vtebantur Gnostici. Picus testatur etiam legisse se libros Chaldaicè scriptos Esre & Melchiar magorum. Ex his hodiè tantum exstãt, Zoroastri χαλδαϊκὰ, seu μαγικὰ λόγια, quæ ex Platonicorum scriptis laborioſè collegit Fran. Patricius obscuritaris maioris quàm vtilitatis. Naturalem vero legitimamque Magicen cum cæteris scientijs Adamo Deus largitus, à quo posteritas docta, per manus & orbem eam propagauit. Ea (vt Psellus [a] & Proclus aduertêre) nihil est aliud quam exactior quædam arcanorum naturæ cognitio, qua cælorum ac siderum cursu & influxu, & sympathijs atq; antipathijs rerum singularum obseruatis, suo tempore, loco ac modo res rebus applicantur, & mirifica quædam hoc pacto perficiuntur, quę causarum ignaris præstigiosa vel miraculosa videntur. Veluti cum Tobias paternam cæcitatem felle piscis discussit, [x] quam vim Callionymo pisci tribuunt cum Galeno [λ] plerique: item, cum tympani ex lupinâ pelle sonus aliud tympanum ex agninâ tensum disrumpit: [μ] cum Venetijs Turca quidam liquato plumbo manus lauit innoxius [ν]. illustria quoque illa quæ narrat B. Augustinus lib. 21. de ciuita. Dei cap. 4. 5. & 6. de pauonis carne nesciâ putrescere, de paleis frigore suo niues conseruantibus & calore fructus maturantibus vi contrariâ; de calce quæ, cum ignitam in se vim habeat, aquis accenditur, & oleo infuso non accenditur; de Agrigentino sale, qui liquatur igne, aquâ verò induratur & crepitat; de magnete, de Epyri fonte & similibus. his addunt alij patres, [ξ] de dicta no quo ceruus sagittas expellit, & chelidoniâ qua hirundines cæcos oculant pullos. confirmat Plinius

[a] *Psellus lib. de dæmonib. Proclus libr. de Magia.*

[x] *Tobiæ 7.*

[λ] *Galen. lib. 10. simplic. medicam. Plinius, Ælianus, & alij.*

[μ] *Oppianus lib 3. Cynege.*

[ν] *Cardanus lib 6. de subtilita. Boistæus Histor Prodigio. c. 8.*

[ξ] *Tertullianus li. de pœnitentia. c. vl. Pacianus lib. de pœnitent. & D. Hiero in Eccles. 38.*

nius [π] de Psyllis & Marsis odore serpentes soporantibus, & impunè lacessentibus; de pici [ρ] Martij herbâ cuneos adactos expellente: vnde communis fabula increbuit eam feras aperire. Confirmat Alex. ab Alexandro, [σ] de veneno Tarantulæ seu Phalangij Calabri; à quo morsis non aliud vitæ & remedij præsidium, quàm si certo musicæ sono saltitare ad numerum compellantur donec concidant fatigati. Prætereo innumera, quæ congessêre Aristoteles si auctor ipse lib. de admirandis auditionibus, & Guilhelm. Aluernus opere pererudito de Vniuerso [τ], & ex Belgis Robert. Triezius auctor libri *de dæmonum deceptionibus* [υ], apud quos tamen duos quædam narrantur meritò Sataniei pacti suspecta, vt quod Guilhelm. narrat Heliotropiam facere homines inuisibiles, & argento viuo inter duas cannas posito incantationes impediri. Vt quod Robertus docet rutam furto sublatam, & ocimum cum conuitijs plantatum vberiùs prouenire: item septem certæ herbulæ gramina iacta in sympoſio conuiuas omnes ad rixas & Lapitharum certamina prouocare. Solidiora longè & tutiora B peti possunt exempla ex Sirenio, Fracastorio, & Langio. [φ] Naturalis huius Magicæ peritissimum fuisse Salomonem Regem minimè dubitandum. Quæ tamen de morbis ab eodem Rege curatis incantatione, Flauius Ioseph. retulit, [χ] ea vel falsa sunt, vel in illud referenda tempus, quo se idololatriæ & omni superstitioni immerserat. Tres magos Euangelicos hac Naturali Magicâ imbutos volunt nõnulli, & crederim. Sed an hac solâ, & non Dæmoniacâ quoque? post Christum Dominum adoratum certo certius à crimine hoc alienos, quid ante fuerint parum refert. Sanè Theophilactus [ψ] censuit etiam vetitâ imbutos. De Apollonio Tyanæo? videtur Iustinus [ω] Martyr eum Physicis Magis annumerare: sed vt frequentius credam dæmonis vsum operâ, faciunt quæ perdoctè scripsit Eusebius cõtra Hieroclem.

[π] *lib. 7. c 2.*

[ρ] *lib. 10. c. 18*

[σ] *lib. 2. Geonial. dier.*

[τ] *parte 2. principal. p. 3. c. 23.*

[υ] *cap. 4.*

[φ] *Siren. lib. 9. de Fato, c. 6. Fracastor. lib. de Sympath. & antipath. Ioan. Langio. epist. 33.*

[χ] *li. 8. Antiqu.*

[ψ] *in Matth.*

[ω] *q. 14. ad Orthodox.*

Naturalis Magia diuiditur in operatricem & diuinatricem, hæc in abditis & futuris coniectandis versatur, de quâ libro sequenti differẽdum nobis copiosè: illa miros effectus produ-

cit, de qua nunc agimus. multi de eâ libros ediderunt, quorum qui catalogum nudum proponunt a sine antidoto, videndum ne venenum aureo Babylonis calice propinent incautis. Imprimis ab hoc numero remoueo, vt dæmoniacos Magos, Picatricem Hispanum, Anselmum Parmensem, Cicchum Esculanum, Petrum de Abono, & Cornel. Agrippam, & Paracelsum, & auctorem pestilentis libri ארבעתאל, innominatum sed mirum hypocritam, homines partim atheos, partim hereticos. Alchindus, Rogerius Bachonus, & Geber Arabs multis scatent superstitiosis, ideo vetitæ lectionis etiam hos putarim. Raymundus Lullus, & Arnoldus Villanouanus, sunt ipsi quoque in nonnullis hæreseos notati aa. quare libros eorum nullus deberet legere, qui Theologicorum dogmatum non sit probè peritus. Ponceti & Ardoini libri de venenis legendi non videntur, nisi à medicis conscientiæ timoratæ ac piæ: ceteris ea lectio intuta. In Cardani de Subtilitate & de Varietate libris passim latet anguis in herbâ, & indigent expurgatione Ecclesiasticæ limę. Ioannes Baptista à porta specioso Magiæ naturalis titulo, superstitiosa multa & illicitæ Magicæ velare nititur, verbi gratiâ de conficiendo fagarum vnguento & his similia. De Antonij Mizaldi Naturalis Magiæ libro, non habeo quod dicam, quia nondum legi: suspicor, quod facit in Centurijs memorabilium, superstitiosa illum à Naturalibus non secreuisse. Alberto Magno tributus liber de Mirabilibus, vanitate & Superstitione refertus est; sed magno Doctori partus suppositicius. Cicchi de Esculo Commen. in spheram Sacrobusti inter Superstitiosa scripta collocandus. Pomponatij de Incantationibus opusculum certè miratus fui tam diu tolerari ab Ecclesiâ; nunc recens & meritò in Romano Indice damnatur, verissimum enim; quod ab Antonio Mirandulano ββ scriptum, hoc opere Pomponatium, se nec philosophum bonum, nec quod fœdiùs Christianum bonum exhibuisse, cum effectus omnes mirificos cælorum influxionibus adscribit, adeò vt velit & religiones & leges earumque latores ab ijs dependere. Quod prorsus impium. Edidere quidam, nomine Francisci Pici Comitis Mirandulani, positiones Magicas, in quibus certè sunt quæ meritò etiam Bodinus, vt noxiæ superstitionis, reprehendit. Quid ipse censor ille? *Dæmonomaniam* suam multis erroribus refersit, nec qui postea edidêre, vt emendatam, Antuerpienses, vti par erat expurgarunt, manent multa noxia, & quæ ambiguam auctoris fidem satis contestantur, noceréque legentibus possint. Vnde & ab inquisitoribus Romanis iure optimo liber ille inter vetitos refertur. *De Theatro vniuersę naturæ* eiusdem Bodini, si Deus vitam dederit, ostendam aliàs plus in eo opere Rabbinicorum esse deliriorum, quàm solidæ philosophiæ, multa quoque cum Theologicis placitis adeò pugnantia vt qui leniùs de illis loqui velit, erronea & prorsus temeraria cogatur vocare. de quo alias. Adeò lubricum & periculosum de his disserere, nisi Deum semper, & Catholicam fidem, Ecclesiæque Romanæ censuram, tanquam Cynosuram sequaris. Quæ quidem breuiter à me commemorata sunt, vt iuuenibus consultum, non vt viros doctos irem suggillatum. Nunc quædam discutiamus dubia, vnde sequentium decisio dependet.

a Mich. Medina lib. 2. de rectâ in Deũ fide. cap. 7. ex Agrippæ libro.

aa Vide Directorij Inquisitorum Eymerici.

ββ lib. 6. de fingularicertamine.

QVÆSTIO I.

Quid cæli adspectus & influxus ad Magicos effectus conferat.

OMnium superstitionum caput præcipuum hoc fundamento nititur veterum Magorum, de quibus ita Psellus cum exponit λόγια ζωροάστρου. Magicas verò rationes constituunt » à summis potestatibus, & à terrenis materiebus. Compati aiũt » supera inferis, & præsertim sublunaria.] Hos secuti recentiores, quęcumque per caracteres, figuras, ac numeros ipsi perficiunt, ea produci à virtute ijs figuris communicatâ ab alijs figuris sublimioribus, ex sympatiâ quadam naturali rerũ inter se similium, quatenus hæ figuræ ad amussim inuicem coaptantur. Quod confirmant similitudine. Primò sicut Echo ex opposito pariete causatur: secundò, sicut in concauo speculo collecti radij oppositum corpus repercussu inflammant: tertiò,

tertiò, ſicut cithara eodem modo quo alia tenſis fidibus, ſi ferias, alteram tinnitu ſuo cogit concinere: ſic iſtas imaginum, numerorũ, characterumque ſimilitudines efficientiam miram contendunt habere. Sed iſta prorſus friuola eſſe conuincitur.

Primò quia ſimiles illæ, quas in cælo comminiſcuntur imagines, prorſus ſunt fictitiæ, & quædam (vt philoſophi vocant) entia rationis; quatenus figuræ quædam ſimilitudo & imago picturæ illis aſcribitur, nominaque ad placitum impoſita, ſtellas ab inuicem diſtinguendi causâ, vt benè Bartolom. Sybyllanus « aduertit; & patet ex imaginibus picturísque Aſtronomorum. quis enim neſcit nullas in cælo eſſe veras vrſas, angues leones, crateres, naues, Pegaſos, ſed hæc dicis causâ tantum nos imaginari? Fictitię verò figuræ nulla poteſt eſſe efficientia, quâ talis eſt, nec cũ verâ figurâ ſympathia, vel amor naturalis: id enim quod nõ eſt, quẽ effectũ in eo quod eſt, queat producere?

« Peregrinat. quæſtionum 1. Dec. ad. c. 9. quæſt. 1. ſis principal. 3 q. 1. ad 2.

Deinde comparationes illæ nihil prorſus ad rem faciunt. In Echo cuncta ſunt realia entia, homo loquens, vox repercuſſa, paries repercutiens: nec tamen vlla parietis cum homine ſimilitudo, vt illarum ipſi dicunt eſſe imaginum. In ſpeculis quoque illis incendiarijs omnia ponuntur reipsâ conſiſtentia, nihil confingitur: nec vlla quoque formæ ſimilitudo inter terminos extremos, ſolem vrentem & lignum quod vritur. In citharis autẽ euidens requiritur à parte rei conuenientia, intẽſionis modus idẽ, fidiũ concinnitas, citharariũ debita propinquitas, ſimilis aëris criſpatio quæ ſonitum quaſi plectro eliciat.

Denique quis figurarum huiuſmodi, characterumque vires atque ſimilitudines vnquam nugonibus iſtis reuelauit? quod reuelationis teſtimonium proferunt? ſi Chaldæos, Ægyptios, & Platonicos laudent; quæram rurſus, à quibus illi acceperint, quod ſanè mortalium nullus ſolo ſtudio vel experimento, intelligentiâ nequiuit conſequi?

Præterea fatentur magi, quaſdam imagines non ad ſimilitudinem cæleſtium illarum, quas diximus; ſed ad ſimilitudinem rei quam operans animo concepit conficiendas; verbi gratia, ſi magus optet duos committere, duorum inter ſe pugnan-

gnantium; ſin verò amorem conciliare velit, duorum ſe complectentium effigies ſculpendas: ſi ſecundi aliquid petitur, in rectâ iconis ſuperficie; ſi vero infauſtum quid, in dorſo ſeu auersâ parte inſcribendum quod velis euenire. Harum imaginum Nectanabum tradunt inuentorem, & Albertum *in Speculo*, approbatorem: quæ omnia ſeipſa vanitatis arguunt & poſteà refellentur ß. Ex his tamen delirijs pergunt maiora ſerere deliramenta.

ß *infra c. 3. q. 1.*

B Primò ſi cui morbum vel ſanitatem velis adferre, principio id attendendum vt ætati eius conueniens planeta deligatur, verbi gratiâ, ſeni Saturnus, puero Mercurius, viro Iupiter; deinde etiam planeta conueniens affectioni ſeu qualitati inducendæ, vt odio Mars, amori Venus; denique ſignum quod parti corporis, quam velis iuuare vel lædere, præſit, vt ſi capiti aries, ſi pedibus piſces. Nituntur hac ratione, quia cæleſtibus corporibus, non Hebræi modò & Græci gentiles, ſed ex Catholicis etiam olim quidam Patres, & recentiores philoſophi Itali γ, animam intelligentem tribuerint.

γ *Archangelus Mercenarius, Baldin. de mõte aureo, Paul. Pernumia.*

C Sed hæc omnia vt ſtolida, ita falſa & periculoſa. Inprimis dicere cælum aut aſtra ſenſu vel intelligente animâ prædita, damnatum olim fuit Conſtantinopolitanâ ſynodo, & articulis Pariſienſibus; eſtque erroris & ſchandali plena opinio, propter ſuperſtitionem & idololatriam annexam, vt cùm alij, tum copioſiſsimè Eckius & Eſpencæus δ docuerunt. Patres autem qui videntur hoc aſſeruiſſe, illi de cæli animâ figuratè & allegoricè ſunt locuti, vt & ipſa SS. cuius omnia loca quibus id innuitur, vno ex quinque modis, accipienda docuit me Ioan. Maldonat. noſter. ε *Primò* per Proſopopeiam, qua quæ animatorum ſunt, inanimis tribuuntur, vt mari videre & fugere, cælis & terræ audire ac placere &c. ζ *Secundò* per Metonymiam, continens ponitur pro cõtento, vt cùm terra dicitur corrupta, vel à Deo iudicanda, aut vrbi alicui remiſsiùs futurum η. *Tertiò* per Hyperbolen, vt quando lapides dicuntur clamaturi, terra dicitur aſpectu Dei tremere, vel reſponſura interroganti θ. *Quartò* per analogiam & Metaphoram, vt cùm ſol di-

δ *Eckius li. de præſtipatione, Eſpencæus lib. de Animatione cælorũ.*

ε *in 1. ſentẽt.*

ζ *Pſal. 113. v. 3. Leuit. 26. 34. Deut. 32. v. 1.*

η *Geneſ. 6 v. 11. 1. Paralip. 16. v. 33. Mat. 11. v. 12.*

θ *Luc. 19. v. 40. Pſal. 103. v. 7.*

D citur

citur præesse diei, ι luna nocti, Luna vocatur regina cæli, stellis tribuitur immunditia, astra dicuntur laudare Deum, item nominantur virtutes cælorum. *Quinctò non ex* veritate, sed ex hominum opinione, vt cum κ legimus militiam cæli de astris & stellis. Quâ regulâ aptè accommodatâ soluuntur omnia Paulli Ritij, & similium impiorum, de animatione cæli argumenta ex sacris litteris petita.

ι *Genes. 1. v. 16. Ierem. 7. v. 18. & 44. v. 17. Iob 15. v. 15. & 38 v. 7. Psal. 32. v. 6. Dan. 4. v. 32.*

κ *Sophon. 1. v. 5. cũ simil.*

Deinde cælorum & astrorum putida illa analogia ad singulas ætates, & corporis partes, & animi quoque affectiones, nonne nugatoria est? sanè qui rectè philosophantur, illi vel nullos præter lucem & motum influxus in hæc inferiora cælis & astris concedunt; λ vel potius influentias quidem agnoscunt, à motu & lumine realiter distinctas; per quas, non calorem (hunc enim motu & luce producunt) sed alias elementorum qualitates etiam gignunt, quarum in corporearum rerum temperamentum vis est aliqua. Sed addunt hanc potestatem certis cancellis circumscribendam. Primò posse cælos per se res inanimas, mixta & elementa, producere. Secundò cælos viuentia imperfecta, quando nascuntur ex putredine, ea gignere, per accidens tamen; scilicet quando particulares causæ materiam sic disposuerunt, vt sit semen aptum viuenti: tunc enim huic temperamento cæli suo influxu maiorem calorem largiuntur, & illud perfectius reddunt. Tertiò conferunt quoad perfecta viuentia, ad eorum generationem non posse cælestia corpora aliter concurrere, quàm coadiuuando particularem causam eiusdem speciei cum re genitâ, quo sensu sol & homo dicuntur hominem gignere: quæ cuncta in Scholis Peripateticis contra quosdam μ sunt receptiora. Quartò quoad animi affectiones facilè concesserim; quoniam hæ sequi solent corporis dispositionem; etiam astra influxu suo, mediante corporis temperie, hominem nonnihil inclinare: semper tamen arbitrij libertas integra manet hominis. Fusius ista differunt & probãt multi ν scriptores huius ætatis pereruditi; eos censeo consulendos ijs, quibus ista non sufficiunt. Attamen his nihil confirmatur figmentum illud astrologorum,

λ *Vt Picus libr. 3. contra Astrolog. Medina li. 2. de rectâ fide. c. 1. Buccaferreus in 2. de cælo.*

μ *cõtra Auicennã. And Caesalpinum, & alios.*

ν *Ant. Mirandul. li. 22. singu. certam. Georg Venetus Cant. 1 li. 3. Harmon. mundi à c. 7. Veracrucius in lib. 1. Meteor. & Valesius de Sacrâ Philos. c. 31.*

logorum, quia cælum & astra causæ sunt communes tantùm & vniuersales, quatenus conseruant inferiora ne à contrarijs suis dissoluantur: atque ita indirectè tantùm & mediatè particularibus agentibus ad agendum suppetias ferunt: sed cum ijsdem causis particularibus immediatè ad agendum concurrere nequaquam possunt. Vnde & illud consequitur, quod, cum influunt, in solam vnam corporis partem nequeant influere, quin simul in alias influant.

Quare meritò tales astrologomagorum obseruationes iam olim fuere decretis Ecclesiæ damnatæ, vt fuit ostensum à Pico & Bened. Pererio. ο Meritò D. Basilius scripsit π ridiculum esse astrologis contradicere, cum eorum dicta sint omnia ignorantiæ & impietatis plena. Et D. Bonauentura ρ obseruationem hanc esse à Deo maledictam, & ab Ecclesiâ interdictâ, & quæ per astra procurãtur dæmonum illusiones atque deceptionem esse. Hæc causâ fuit cur Tertullianus σ astrologiã inter Magiæ species recensuerit: Multis etiam Glycas. *P. 1. Histor.* in Mathematicos huiusmodi inuehatur.

ο *Fra. Picus d. opere, Perer. lib. de Diuina. Astrolog.*

π *In Hexam.*

ρ *1. p. Centiloquij.*

σ *lib. de idolatr. ante medium.*

Obijciunt de diebus Criticis, quos medici in sanguine minuendo & potionibns præbendis seruant, eo quòd talibus diebus planetę certi ęgritudini illi propellendę idonei dominantur. Verùm hęc causa quam adferunt nec vera est, nec proposito subseruit. Agite enim, certum aliquem planetam nominate, qui dominetur primo die critico. v. g. dies sit crastinus, cui Luna pręsit, sint ergo septẽ ægrotantes qui singulis septẽ diebus cõtinuis in morbũ inciderint: profectò tunc futuri sunt septẽ dies critici cõtinui. nã primus erit septimus dies criticus primi, secundus secũdi, atq; deinceps ita singuli septẽ aliorũ ordine suo: septẽ etiã continuis luna diebus pręerit. quo nihil absurdius. Causa igitur verior petẽda ex ipsâ humoris in corpore tunc sęuientis proprietate. Nam quidam humores adeo celeres & acres sunt, vt vnoquoque die subiectum inuadant: alij secundo die; sunt qui tertio, & qui quarto (vnde Febrium differentię manant) quidam tardiores septimo tantùm vel octauo die recurrunt. Harum accessionum dies medicis

coniecturam præbent, quid sperandum sit de ęgri valetudine. Vnde & decretorij seu critici dies vocantur. Nihil ergo hoc cælicolis istis suffragatur.

Conclusio sit, ex articulo Parisiensi. xxj. Quod imagines ex metallo vel cerâ, vel aliâ materiâ, ad certas constellationes fabricatæ, vel certo caractere aut figurâ efformatæ, aut etiam baptisatæ, exorcisatæ, aut consecratæ seu potius exsecratæ, secundùm prædictas artes, & sub certis diebus, habeant virtutes mirabiles, quæ in libris huiusmodi superstitiosis recitantur; error est in fide, & philosophiâ naturali, & astronomiâ verâ. Probatur conclusio. Fidei hoc repugnat, quia peccatum est idololatriæ, effectus qui à solo Deo procedunt, exspectare à dæmone vel constellationibus. blasphemum quoque & sacrilegum est, ritus sacramentorum & rerum sacrarum talibus superstitionibus inquinare. Physicæ & astronomiæ ista repugnant, quia nec ista tales siderum influxus agnoscit; nec illa naturalibus causis tales effectus attribuit. Nam hæ figuræ neque vim habent quidquam ex astris eliciendi; neque in subiectum nouam aliquam qualitatum mixturam inducunt, aut vllam essentialem formam imprimunt. Sed manentibus eadem formâ & materiâ, qualitatibus etiam operatiuis ijsdem perseuerantibus quæ priùs fuerant; arte tantum noua figura extrinsecus aduenit, ad quam nihil sidera pertinent, & quæ nihil potest in ea in quæ priùs non potuerat: nisi fortè ceram vel aliam materiam mollem sigillare: quod tamen facit, non quatenus sic vel sic est figurata, sed quatenus durior est, & angulos asperos habet. Viderunt hoc multi qui sobrij, etiam non Christiani. Nam Rabbi Mose Maymon, [τ] Tatianus & alij postea citandi, satis clarè hoc profitentur. Idem asserunt Iurisconsulti quidam, & plures cum D. Thomâ Theologi, [υ] Multa de his imaginibus lectu grata habet Laurentius Ananias *Lib. 4. de Nat. dæmon. à fol. 168.*

τ ca. 72 Ductoris dubitant.

υ Martinus de Arles lib. de superstit. D. Thom. 2. 2. q. 96. a. 2. li. 4 cõtra gent. c 104 & 105 & ibi Ferrar. Siluest. verb. superstitio. q 10 Vairus li. 2. de Fascino, ca 14. Pet. le Loyer. lib. 1. de spectris.

QVÆSTIO II.

An effectus Magici huiusmodi miraculis similes oriri possint ex naturali hominis complexione?

AQVi hoc arbitrati, nec olim defuere, nec desunt hodie. Auicenna quidem id homini tribuit ratione animæ. nam censet intellectui benè dispositio & supra materiam eleuato, res cunctas, quæ materiâ constant, cæleste & terrenas, simplices ac mixtas, obedire. Quod si de morali dictum obedientiâ, insanum est: quià hæc solis ratione præditis competit. Si de naturali obedientiâ dictum, parum id philosophicè. Nam creaturæ spiritualis & corporalis, vnius quoque speciei ad aliam speciem, nulla nunc est naturalis subiectio, nisi ratione actionis & passionis, propter quam quod imbecillius est id cedit fortiori. Sed illa quam Arabs videtur insinuare obediẽtia Vniuersalis, soli Deo ratione omnipotẽtiæ debetur & à creaturis exhibetur. Meritò igitur hoc deliriũ refellũt nostri Theologi. [α]

Alij hanc virtutem largiuntur speciali cuidam temperaBmento corporis. Confingunt enim temperamentum quoddam æqualitatis ex humorum & qualitatum actiuarum ad pondus æquâ mixtione resultare; [β] quo qui sit præditus asserunt temerarij, posse miracula perficere; & vt videas non consistere vno in gradu impietatem, adijciunt blasphemiam; huius temperamenti vi CHRISTVM Dominum tot miraculis coruscasse. sic impij non tantùm Magi, [γ] sed & Fulginas Medicus.

Verùm hoc totum prorsus & ridiculum, & impium esse, tam accuratè docuit Mich. Medina [δ], vt malim eò vos remittere, quàm nihil addendo mutandoue aliena scrinia cõpilare. Mihi semper visum parum philosophicè talem singularem, seu (vt ipsi vocant) iustitiale temperamentum humanæ complexionis excogitari. quod, si non impossibile, prorsus tamen est superuacuum.

Ex hoc consequitur neminem naturâ nasci vel medicum vel fascinatorem aliorum. Nam si speciei ratione hoc competeret, omnes tales essent: si speciei ratione non competit; cedo

α Ananias d. lib. 4. & Sibyllan. Decade 3. peregrina. quæst. q 3. c. 8.

β Sic Fulginas, Forliuius, Garbus & alij medici.

γ Agripp. Paracelſ. & Conciliator Differ. xx. qui tamen eo nomine Fulginatẽ reprehenderat.

δ d. lib 2. c. 7. fol. 66.

sodes quæ sint illæ conditiones indiuiduæ, quæ hoc naturaliter tribuãt suppositо. sed vide de hac re Leonar. Vairum. [t]

[t] li. 3 de Fascino c. 6.

QVÆSTIO III.

Quanta qualisque sit vis imaginationis quoad effectus hosce miros?

EOusque hanc nonnulli porrigunt, vt velint etiam extra imaginantis corpus eam ferri longissimè; vnde & posse alios fascinare, vel sanare, mouere res loco, pluuias & fulgura elici. hoc illam posse volunt nonnulli per quosdam quos illi somniant radios; [α] alij per spiritus ex corpore vi imaginationis expulsos [β]; ceteri cum Auicennâ & Gentili Fulginate solo animæ præstantioris imperio.

[α] Alkindus li. de imagin. [β] Paracelsus li. de imagin. Pomponat. lib. de incãt. cap. 3. & 4. And. Cataneus libr. de mirabil. effectuum c. 11. fit Sibyllau. d. c. 8. q. 3.

Sit 1. conclusio, Vis imaginatrix in proprium corpus ad illud alterandum permultum valet. Docetur id experientiâ & ratione. quia potest in corpus suum omnia quæ naturalem coordinationem habent cum imaginatione, vt sunt motus localis in dormientibus; alterationis per frigus & calorem, & quæ hanc consequuntur. nullam verò vim obtinet ad alias proprij corporis dispositiones, quę naturalem cum imaginatione connexionem non habent, vt puta ad figuram manus vel pedis, & quę huiusmodi. [γ]

[γ] vide D. Thom. 3. p. q. 13. a. 3. in ed; & lib. 3. contra gent. c. 103. Mich. Medina d. cap. 7. Gregor. Valentia, 2. 2. disp. 6. q. 11. punct. 2.

Secũda conclusio, satis verisimile est nonnihil posse imaginationem in corpus vicinum arctâ quapiam coniunctione & contractu ei copulatum; si tamen & imaginatio sit valdè intensa, & vicinum corpus ad eam affectionem valdè dispositũ. Negat Vairus, sed magni viri alij affirmant, [δ] & probant exempla mirifica diuersitatis prolis tã hominum, quã brutorũ; vt cum ex parente vtroq; Æthyope nata proles alba. & arbitratu Iacobi in Genesi oues albæ vel nigrę vel variæ, ex aspectu virgarũ suppositarum [ε]. quò referendũ illud Calpurnij; [ζ]

[δ] Mich. Medina d. cap. 7. Gregor. Valentia, 2. 2. disp. 6. q. 11. punct. 2.

[ε] Gen. 29.

[ζ] Eglog. 2. de quo artificio legendus Columella li. 8. de re rust.

Me docet ipsa Pales, cultum gregis; vt niger albæ
Terga maritus ouis nascenti mutet in agnâ;
Quæ neque diuersi speciem seruare parentis
Possit, & ambiguo testetur vtrumque colore.

Tale,

Tale, cum Buscoducis personatus ille dæmon cum vxore suâ concubuit, asserens, vt sunt petulantes ebriosi, se dæmonem procudere velle; natus ex eo concubitu infans dæmoni facie similis, qui simul ac natus lasciuire & saltitare cępit. [κ] plura similia narrant Plinius & Galenus. [λ] Quia tamen hæc omnia possunt solui, dixi tantùm esse satis verisimile.

[κ] Hier. Torquemada, Horto Florũ.

[λ] Plin. lib. 7. Natur. hist. Galen. lib. ad Pisonem.

» Concl. 3. In corpus alienum disiunctum & separatum ab
» imaginante, anima humana neque per imaginationem, neque
» per aliam potentiam, mediantibus vllis spiritibus vel specie-
» bus, vlla mirifica huiusmodi potest efficere.

Concl. hæc est communis Theologorum & saniorum philosophorũ. [κ] & probatur. 1. quoniã anima imaginans nullam realem qualitatem rei disiunctæ potest imprimere: quod vt in eam agat est necessarium.

[κ] D. Thom. Vairi, Medin. Valenc. Pici, & aliorum.

Respondet Pomponat. Has species spirituales posse gignere aliquid reale, nempe id cuius sunt species; sicut faciunt ideæ in mente diuinâ. Verùm hoc imperitè dicitur. Nam ideæ in mente diuinâ sunt substantia, non accidentia: sunt etiam ideæ altioris ordinis, quam hi spiritus; nec illæ quidquam in Deo innouant aut mutant. In creaturis verò nunquam visum vt imaginaria species sibi simile producat, v. g. species equi gignat equum; species caloris quam ego imaginor, nudum & algentem alium à me remotum vt calefaciat. Sanè si quid tale valeret vis imaginatrix iampridem alchymici omnes aureos montes possedissent. Denique spiritus hos necesse est (si sunt) rem esse planè debilem, quæ cum extra imaginantem, velut matris vterum, effusa, statim ab aëre circumstante corrumperetur.

Ceterùm quæ aduersarij obijciunt exempla, ea vel falsa sunt, vel in ijs imaginationi actio per contactum accessit. quare pertinent ad concluſ. secundam.

[λ] Valesius Sacr. Philosf. c. 68.

C Ex his infertur, primò fascinari neminem posse per alterius imaginationem [μ]. Secundò multòminus sanari sic alium posse [μ]. Tertiò per imaginationem nudam non posse pluuiam, fulgura, vel tempestates cieri.

[μ] Vt bene Aristo. problem. sect. 7. & 29. & Gratarol. apud Pomponat. c. 6.

Cui

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cui hæc non sufficiunt, legat Pici Mirandulani lib. de imaginat. Marsilij Ficini lib. 13. de Theolog. Platon. & in Prisciani Lydi commentar. De Phantasia & intellectu. Anton. Mirandulan. lib. 29. de singular. certam. Vairum lib. 2. de fascino cap. 3. & Mich. Medinam d. cap. 7.

QVÆSTIO IIII.

An solo contactu, visu, voce, afflatu, osculo, vel nudi lintei applicatione vulnera & morbi sanari, & alia mira huiusmodi perfici naturaliter possint?

QVotquot asseruere, commune hoc ponunt fundamentum superstitionis suæ: spiritus per arteriam ex corde promanare, & per visum aspicientis, vel per os loquentis, vel per poros tangentis erumpere, & visi, audientis, vel tacti se arterijs insinuare, indéque cor petere, & eò efficacius penetrare, quò spiritus emissi vehementiori voluntate videntis, loquentis, aut tangentis fuerint.

Prima conclusio, *vis ista* voci non est tribuenda. probatur, quia vox in audientem nihil potest operari nisi per accidens, ratione soni vel significationis verborũ alterãs audientẽ eâ quâ adfert lætitiâ, timore, mærore &c. vt optimè Vairus docuit. α

α d. lib. 2. c. 11.

Non obstat quod adferunt, mirabiles effectus malis carminibus Magos operari, v.g. insusurratis quibusdam verbis in aurem tauri, belluam prosterni vt mortuam: rursus alijs, eam in pedes erigi. Parentum quoque exsecrationes vix vnquam irritas cadere: Non inquam hæc obstant, quia illa de tauro ac similia fiunt à dæmone, vi pacti. Execrationum verò effectus, si repentinus, oriri potest ex vehementi alteratione verecundiæ, timoris, tristitiæ; si verò lentus sit & tardus, non id putandum sono verborum perfici, sed Deum punire iusto iudicio liberorum nequitiam & impietatem. Huc ego retulerim illud Westphalæ mulieris, quæ diris & deuotionibus filiũ reddidit immobilẽ; quod ad dæmonis operationẽ alij retulere. β

β Anantias lib. 4. de Nat. dæm.

Secunda conclusio, nec etiam visio sola, vel cùm imaginatione nudâ, ad hoc satis efficax est.

Hoc

B Hoc de fascinatione probant Vairus & Anan. γ sed de sanitate & similibus effectibus par ratio est.

γ Vairus l. 2. c. 9. Ananias d. l. 4.

Supponunt contrariæ sententiæ auctores, oculum aliquid emittendo cernere cum Platonicis. Sed quomodo iampridẽ exhausti non sunt visui radij, aut quæ hæc vis suppeditatrix nouæ semper materiæ? verior longè ac receptior est sententia Peripateticorum & Theologorum, visionem fieri introsusceptione speciei obiectum repræsentantis: potestatemque videndi, potentiam esse passiuã, quæ alterari, non alterare queat. Visio quoque actio immanens est; qua finitâ nihil in obiecto supereſt, vtpote cui nihil accessit, vel in illud transiuit. Sunt hæc verissima, multa tamen primâ specie videntur repugnare. Amor ex mutuo aspectu, lippitudo, anicularum fascinatio, speculorum vitiatio, galgali, lupi, strutiocameli, gallinacci, & reguli per visum efficacia; quæ nunc breuiter remouenda.

Visus amoris initij & incrementi dumtaxat est occasio quędam. nam principiò visæ formæ simulacrum visus offert imaginationi: quod simulacrum phantasia voluens ac reuolues, causa est, cur homo istud obiectum iudicet dignius esse quod ametur & expetatur rebus ceteris. Sic incipit quis amare. Mox amor præsentiâ rei amatæ fouetur & gliscit: non quòd obiectum externis oculis videat (nam & absentes magis amore cruciantur) sed quod assiduè de illo cogitet, illudque plus quàm par est æstimet, & sibimet imaginando fomenta & faces præbeat ardori. Etenim si non intrinsecum malum foret, & ab externâ penderet visione; cur cum plures simul eandem videãt & ab eâdẽ videãtur, vnus iste deperit, contẽnunt ceteri?

Lippitudo & à menstruatæ visu speculis inustæ maculæ, non ab ipsâ visione & oculi organo manant; Sed vel ab halitu infecto per os ac nares erumpente, vel ex concauitatibus oculo vicinis, & suffusioni mixtis spiritibus contagiosis. Ad oculum enim est foramen cui indita pupilla, ex qua per neruum opticum visio procedit, actio sanè innoxia. Est etiam foramen cerebri aliud, vnde neruus motiuus de secundo neruorum coniugio natus prodit; per hoc foramen cerebrum fundit la-

E crymas

Universidad de Deusto
Biblioteca

crymas,lippitudinem,& alios prauos humores ac ſpiritus,& inde per exteriores oculi partes,& orbis ipſius circũferentiã, inter palpebras & tunicã candidã,huiuſmodi fluores ſtillant.

Trux aſpectus vetularum deformi ſuo ſqualore ac tetritudine,poteſt infantulos perterrefacere. timor poſtea concitans humores facit,vt citiùs morbi erumpant,ad quos tenellũ corpuſculum iam erat diſpoſitum ac præparatum.

Galgalum auem inquiunt ſi oculos in ictericum defigat,ſibi morbum,ægro ſanitatem adferre. quod ſi verum, de quo meritò Vairus dubitat;retulerim ad occultam aliquam ſimilitudinem ac ſympathiam morbi & auiculæ, non ad eius viſionem.hæc tantum occaſio eſt alterationis,quæ rem perficit.

Mærim lupi quia priores viderant,vocis ei facultatem eripuerunt? Miſſas fac,bone vir, nugas poëtarum. id potius accidit,quod qui in feram improuiſam incidunt,ob micantes eius oculos & adſpectum formidabilem, metuunt vehementius. timor repentinus ſanguinem ad cor fugat, & frigus ceteris membris inducit, & ſubitam totius corporis alterationem, hinc raucedo & vocis impedimentum. Nec vana videtur ratio venatorum, nempe lupum ſi prior hominem videat, ſe ad vindictam recolligere,& ſic noxium quendam illi,ne clamare queat,vaporem quaſi inſufflare,qui cum venenatus ſit, poteſt raucedinem adferre. Cum verò ſe ab homine iam deprehenſum videt,ac viſum fuiſſe, metuere & fugam meditantem de hoc vapore emittendo non cogitare.

Nec ſtrutiocamelus, nec tardigrada & domiporta teſtudo aſpectu pullos ouis excludunt: in arenis enim ea relinquunt, & adſpiciunt, ſolum vt arceant nocitura: poſtea benigna mater ea tellus calore maturat. ſicut & lacertis accidit.

Ferarum rex Gallinacei metuit aſpectum re verâ,nec fucus eſt dæmonum (vt quidam ſcripſit A) : ſed metuit ex quadam arcanâ antipathia. Sic enim videas buffone hiante, quaſi coactam,miro cum eiulatu muſtelã ſe ori deuorandam inferere.

A Anonius d.lib.4.

De reguli ſeu baſiliſci intuitu notior narratio eſt quàm verior. Si reperitur hoc animal,violento halitu ac virulento vicinum

cinum inficit aërem,iſte necat accedentes. Quod addunt ſi ſe in aquâ purâ & limpidâ conſpiciat, ipſummet emori: dicam verbulo,non credo. Nam ſi ſpiritus iſti ex eius oculis exirent; ipſi videnti forent connaturales, quare nec interimerent: Sin connaturales non ſint, prius in oculis incluſi debuerant nocuiſſe,ab aquâ verò eos infici & venenari ridiculum.

C Adijciam his Vairi argumentis, vnum quod mihi videtur difficilius. Norunt Hiſpaniæ genus hominum, quod vocant ZAHVRIS, nos *Lynceos* poſſumus nuncupare. cum Madriti Anno CIↃ. IↃ. LXXV. verſarer,talis ibi puer viſebatur .Ferunt hoſce videre quæ abdita in penitis terræ viſceribus, venas aquarum & metallorum, theſauros, & ſub ſarcophagis ſita cadauera . res receptiſsima & celeberrima eſt : & fieri poſſe cenſuerunt, non Pindarus, Tzetzes & alij poëtę modò : ſed & philoſophi [1] ; quorum nonnulli vim hanc humori melancholico, & natorum inde ſpirituum vehementiæ adſcribunt. Melior hæc ratio foret, ſi tantùm putarent ſe videre non viſa: nunc cum viſis veritas reſpondeat, inanis eſt. quid ſentirem, aliàs explicui [2], nec muto ſententiam,venas aquæ nouerunt, ex vaporibus mane & veſperi locis illis expiratis. Venas metallorum cognoſcunt, ex herbę quodam genere illic naſci ſolito. Theſauros & cadauera (dicunt enim, quæ & qualia) putarim à dæmonibus oſtẽdi & indicari. Poteſt acies oculorum, quando nullum denſum corpus interijcitur,diffuſiſſima ſpacia tranſmittere : ſed medium iſtud ſarcophagorum aut telluris, tam denſum, ſolidum, & opacum,id vel omnino expers, vel parũ capax eſt illuminationis & pelluciditatis; quæ ad videndum neceſſaria. Accedit quod hanc iſti facultatem videndi ſolẽt ad certos dies reſti ingere,feriam tertiam & ſextam quod latentis pacti indicium. Quin etiam rubedo oculorum, quæ in Zahuris maxima conſpicitur, plus noceat quam iuuet acumen oculorum.

[1] Cælius Rhodiginus li.16. antiq. lect. c. 2. & Vairus d.lib.2.c.4.

[2] Comment. in Medex v. 231.

D Concluſio tertia, Neque contactus ſolus per ſe ad hæc eſt „ idoneus ſatis.]De faſcinatione probat Vairus „ ,ſed argumenta id æquè conuincunt de cæteris mirandis effectibus. Primò

„ d.l.c.10.

Tactus, quatenus tactus, homini datus fuit ad propriæ vitæ conseruationem, nec vim habet aliam nisi tangendi. Si vero vim aliquam habet huiusmodi mira perpetrandi; vis illa sit oportet salutaris naturâ suâ, vel noxia. Si salutaris, suo prius corpori salutem adferret: si noxia, prius necaret eum cui inest. horum tamen nihil cernimus contingere. Deinde in omnes æqualiter ageret, quos tangeret; sanaretque vel læderet etiam quos nollet. Nullis denique foret opus alijs obseruationibus ac ritibus. quæ cuncta videmus aliter se habere.

Scio farragines multiplices experimentorum contra sententiam nostram adferri: sed parui sunt momenti.

Primò tradunt torpedinem, sarisâ ictam tenentis manum corpusque totum torpefacere: hyenæ vmbrâ canes obmutescere: serpentem quernis contactam frondibus emori; eandem ibidis pennâ fisti: viperam arundinis vel faginæ virgulæ percussione obstupescere: vespertiliones folijs platani abigi: erygium capræ sumtum ore greges totos sistere: ceteras pennæ aquilæ pennis mixtas, contactu absumi: lepore marino viso vel tacto, necari nonnullos: lupinas fides si iungas agninis, istas dissilire. *Respondeo* hæc cuncta ratione antipathiæ naturalis euenire. nec valet consequentia, si inde ad hominis contactum quo tangit alium hominem argumenteris. nam homo homini specie similis est, nec naturalis antipathia in eâdem specie locum habet, illa alia specie differunt.

Secundò illud Lucani de Echinecide seu remorâ, vrgentem

——— *Puppim retinens auro tendente rudentes*
In medijs echineis aquis. ———

Respondeo, id cùm semel aut bis tantum acciderit, si accidit casu ex aliâ quapiam causâ accidisse. Ecquid post tot centuriam annorum tam frequenti nauigatione causæ, vt nihil huiusmodi audiatur? certè non mortua species; Vidi vnâ apud Iacobum Plateau Tornacensem, habent & alij alias. vis potius illa fistendi conficta fuit

Tertiò icta fides aliam vnisonam cogit tinnire. *Resp.* cùm æqualiter vtraque sit extensa, nec admodum procul ab inuicem

cē remotę sint, recipiunt eandē aëris crispati reuerberationē.

Quartò Magneti ferrum affricatum potest aliud ferrum attrahere. Taurum furentem si ficui alliges, statim mansuescet. *Resp.* vtrumque fieri posse occultâ quadam simpathiâ atque consensu qualitatum. De tauro tamen non ego credulus, nec qui velim periculum facere, scio tamen ad causam physicam referri à Glycâ; quod ficus inter arbores succi plenissima sit. quamobrem halitum ex se calidum, aërem secantem, penetrabilemque emittere; qui tauri alligati ferociâ domet, & appensarum carnes auium mollefaciat.

Quintò Cum puellâ napello educatâ, si Alexander Macedo consuesset lethalis ei, iudice Aristotele, contactus fuisset. *Resp.* non contactu solo, sed sudoris & halitus commixti contagione hanc eum pestem fuisse hausurum. Sed contagio nihil habet mirum, neque insolitum.

Sextò Cadauer coram occisore propter precedentem contactum sanguinem solet fundere. *Resp.* Varias reddi causas. quidam miraculo tribuunt; quidam casui, quo factum sit aliquando vt cadauer tum cruorem mitteret, cum præsens erat reus homicidij. recensui alio loco multas hac de re sententias, & auctores laudaui[g]: neque adhuc dum video, quid solidius adferatur illâ antipathiâ, ex vehementi odio occisi in occisorem; quod qualitatē[h] latentē & arcanam impresserit corpori, cum cadauere permanentē: & huc referendum illud Lucretij.

» *Idque petit corpus mens vnde est saucia amore.*
» *Namque homines plerunque cadunt in vulnus, & illam,*
» *Emicat in partem sanguis, vnde icimur ictu.*
» *Et si cominus est, hostem ruber occupat horror.*

Vt sit viui amantis & mortui hostis comparatio.

E Septimò obijciuntur varia curationum genera mirè frequentia. Inprimis praxis quotidiana militum, qui solo afflatu, osculo, aut nudi linthei appositione sanant; etiam atrocissima vulnera; quam vocant *artem S. Anselmi.* item genus illud *Salutatorum*, vt vocant in Hispaniâ, vel *Gentilium S. Catharinæ, aut S. Paulli*, vt nuncupāt in Italiâ; vel *feriæ* VI. *paraſcēues filiorum* vt

[g] *Comment. in Octauiam Senecæ. ver. 117.*
[h] *Sic Lemnius lib. 2. de occul. natur. mirac. c. 7. Langius epist. 40. Pictorius Dialogo 9.*

nominant Belgæ, qui omnes dono ſanitatis in varijs morbis ſe præditos gloriantur. iuuat eos auctoritas Pomponatij *lib. de Incantation. c. 3.* qui reſpondet, ſicut in herbis, lapidibus & animantibus inueniuntur hæ virtutes ſanandi: ſic nihil repugnare, quin & in tota humanâ ſpecie ſimiles vires inueniantur, vt in vno homine ſit virtus talis lapidis, in alio talis plantæ. Quod ergo planta hæc vel lapis ille poſsit, idem hominem etiam hunc & illum naturæ vi effecturum.] Implicatior hæc res eſt, quàm vt vnâ propoſitione queat enodari. Quare dico primò, Donum cõferendę ſanitatis ſiue curationis, eſſe donum ſupernaturale, & gratiam gratis à Deo datam.] hoc certâ fide

κ 1. Cor. 12. v. 9. tenendum, ex D. Paulli verbis κ; *alij quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ; alij autem ſermo ſcientiæ, ſecundum eundem ſpiritum; alteri fides in eodem ſpiritu; alij gratia ſanitatum in vno ſpiritu; alij operatio virtutum, alij prophetia; alij diſcretio ſpirituum.* Tale curationis donum, ſed à febribus tantùm ſanandi habet putantur in Flandriâ, quotquot nati ſunt ipſo die Paraſceues, quod nequit ad naturalem cauſam reduci. quare prodigioſa eſt curatio, & ſi nihil ſuperſtitionis accedat reducẽda hanc primam concluſionem. non enim abſimile vero eſt, ob diei honorem & myſterij ſanctitatem hoc Deum conceſſiſſe. Nec etiam potuit niſi virtute diuinâ fieri, quod refertur Reges Angliæ olim quoſdam annulos benedixiſſe vtiles neruorum contractioni & ſpaſmo. De Regibus Franciæ res clarior eſt, hoc illis beneficium à Deo quondam conceſſum fuiſſe, vt contactu ſtrumas ſeu ſcrofulas ſanarent. Si vis ea naturalis fuiſſet, non per traducem hereditariam regni tranſiuiſſet in Regem ſolum, excluſis ceteris fratribus; quorum ſæpè temperies & complexio patri ſimilior, quam Regis ipſius. Conditi quoque ſceptri ſeu coronæ, cui comes illa facultas medica, nihil talé poterat naturaliter largiri. De Pyrrhi Regis digito contactu morbos ſanãte; iure optimo Anton. Mirãdulanus cẽſu hoc mendacijs incredibilibus adnumerandũ. Nihilominùs

Dico 2. negandum non eſt aliquando nonnullos inuenire & inueniri qui ſolo contactu ſanant. hæc concluſio probatur

legen-

legendis ſanctorum paſſim, & quotidianâ experientiâ. Et hæ ſanitates conferuntur interdum dumtaxat ad certum tempus, vt legimus B. Petronillam à S. Petro ſpirituali eius parente ad breue tempus ſanatam fuiſſe: & quod narrat Mich. Medina, de puero quodam Salmanticenſi; interdum ad totam vitam non redeunte morbo. Ad tempus quidem id contingit, quando ſanans id à Deo impetrauit certam ob cauſam, maiuſque bonum ſanati, v. g. ne ſanitate is abutatur, aut ad maius meritum patientiæ: alioqui ordinariè curationes miraculoſæ perfectæ eſſe conſueuerunt. Sanatio verò naturalis fit ad tempus, quando ſubſecuta in melius immutatio proficiſcitur ex ſolâ vi imaginatrice ægri, vt de puero illo cenſuit idem Medina.

λ d. li. 2. c. 7.

» Dico 3. Saluatores illi ſeu Salutatores potiùs (vt in Hiſpa-
» nijs vocantur) nec poſſunt diſtrictè & in vniuerſum damnari,
» nec etiam in vniuerſum approbari] etenim poteſt fieri vt alicui quando nonnulli habeant donum ſanitatis: ſic Victoria & Veracrucius μ: & ſic admittenda quæ ν Nauarrus ſcripſit his ver-
» bis; Porrò illi qui vulgò Salutatores vocantur (quantum-
» cunque aliàs ſint perditiſſimi homines) licitè poſſunt ſuo mu-
» nere perfungi: quoniam gratia illa gratis data huiuſmodi ho-
» minibus à ſolo Deo conceditur in vtilitatem aliorum, & alle-
» gat, Margaritam confeſſor.] Sed hoc nimis generaliter dictũ. rarò enim ſicuti vtuntur, licitè vtuntur: nec credendum tot hominibus peſsimis hoc donum à Deo attributum. Quamobrem conſulo Vicarijs & Officialibus Epiſcoporũ, ceteriſque ordinarijs, vt priuſquàm permittant eos hoc curationis munus obire, diligenter examinent, an naturalibus vtantur remedijs, an verò per gratiam gratis datã, an per pactum cum dæmone operentur: quæ ſunt ex circumſtantijs cognoſcenda. Quod vniuerſim nõ ſint reijciendi, probatur. quia nunquam abbreuiatur manus Domini, ne hanc gratiam quibus vult largiatur. certum tamen puto hanc nunquam largiri eum niſi Catholicis: hactenus enim nulla hæretici miracula fecerunt.

μ Victor. relect. de Magiâ. Veracruç. lib. 2. de animâ ſpecul. 2.

ν Manual. c. 11. nu. 36.

» Dico 4. ſolo contactu aut ſibilo aut oſculo naturaliter quẽ-
» quam alteri grauem & verum auferre morbum, vel vulnera

ſana-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sanare, vel ferrum extrahere posse, non credo. hæc conclusio tota est contra Pomponatium, & quo ad contactum etiam repugnat Veracrucio. illius fundamentum iam posui, huius autem hoc est: naturali complexione vel constellatione quidam sunt nociui, quod in fascinatione patet ex solo aspectu. ergo ex ijsdem causis quidam naturali complexione vel constellatione erunt salutares & medici. Sed tam paucis verbis multa supponit, non concedenda. primò quod de constellationibus Albertum secutus ait, verum non est. Si loquitur de constellatione quando iste nascebatur: omnes eam vim habituri, quotum nati. quod quis credat? si de constellatione sub tempus contactûs; poterunt sanare omnes quotquot tunc tangent. de vtraque simul; annus ille magnus intercesserit oportet qui eandem stellarum posituram & influxus reduxerit quando tangit, qui erant quando natus. at quis tanto viuit vel vixit tempore? Alioquin non poterit hoc aliâ die præstare, quàm quando posituræ æqualitas ista quæ oportet acciderit. quàm igitur incerta futura hæc curatio? Secundò quod vulgaret illam de fascinatione opinionem admittit, hoc postea docebit prorsus à verâ Philosophiâ alienum. Tertiò peccat illatione nec enim sequitur, nociua est qualitas hominis in hominem ergo & qualitas sanatiua. nã auctore Aristotele [a] plura necessaria ad sanitatem, quàm ad ægritudinem. malum enim e quouis defectu, bonum ex integrâ caussa. Deinde contagio solo hauritur afflatu: in hac curatione sedulò obseruant modos tangendi certos, numerum & alias cerimonias. Accedunt multa suspicione plena & periculo. Primò quod salutatores isti dicunt ad virtutem hanc exercendam multo vini potu opus se habere. fieri autem non potest vt vini potus prosit ad contrariorum morborum curationem. si prosit frigidis non proderit calidis. Item solent panem à se admorsum porrigere morsis à cane rabido, vel infectis toxico: cui pani nostra causarum Veracrucij suffragatur. Tertiò dicunt in præsentiâ alterius salutatoris vim maiorem salutandi habentis se sanare nequire. quod est absurdum. deberet enim potius vis illa, nato

[a] Problem. sect. 7.

naturalis esset, magis intendi. Quartò mentiuntur cum dicunt naturaliter vnum salutatorem ab alijs salutatoribus cognosci, licet eum prius nunquam viderint. quod signum alicuius notæ illis à dæmone impressæ. Sanè plerisque rotæ vestigium inest, vt dictitant ipsi, S. Catharinæ. Quintò falluntur dum putant hanc vim competere septimo cuique filio, si masculinum ordinem femineus partus non interruperit. quod est ridiculum. Sextò sæpè iactitant sibi reuelari, quæ procul in eorum absentiâ gesta fuere, vt ille qui Torquemadæ patrem à morsu canis rabidi sanauit. narrat Historiam ipse Torquemada [*]. Septimò gloriantur sine nocumento se tractare posse carbones & ardentem clibanum subire; quæ naturaliter fieri nequeunt, nisi se præmuniant lotione vel inunctione rerum frigidissimarum, quæ tamen non possunt nisi ad modicum tempus ignis actiuitati resistere. Vnde & Vairus [§] narrat, ex hoc grege quendam, cum ingressus furnum fuisset, & alius eo ignaro ianuam occlusisset, ibi flammis absumptum.

[*] Horti Florum colloq. 3.

[§] li. 2. de Fascino c. 11.

H Venio ad Pomponatij fundamentum, & respondeo lapides, herbas & animalia, quæ vim aliquam beneficam huiusmodi à naturâ acceperunt, eam obtinere ex temperamento certo & definito totius speciei. fit enim inde vt omnis magnes ferrum atrahat, omne rhubarbarum bilem expurget, omnis rupica morbum ictericum sanet. Oporteret ergo si salutatoribus vis ea naturalis inesset, ratione speciei humanæ eam accepissent, & sic omnes homines eâ vi pollerent. Si ratione indiuidui & singularis complexionis hoc vni tribuis, quod alteri adimis: cur non in magnete quoque & rupicâ hæc diuersitas ratione indiuidui reperitur, vt vnus magnes nequeat, quod potest alter? Neutra ergo ex parte similitudo locum habet. Item quod rhubarbarum bilem temperet, id facit ratione peculiaris sui temperamenti. cuncta enim speciei illius indiuidua & nulla alterius, eodem planè modo morbis medentur. Sed in hominibus non potest esse hæc similitudo & paritas temperamenti: quia hominis forma diuersissima est à formâ rhubarbari; quare & temperamentum corporis discrepat à

Universidad de Deusto
Biblioteca

temperamento rhubarbari. nam alias longè requirit dispositiones materiæ forma hominis, quàm forma plantæ, succiue. Quo ergo pacto vis eadem naturalis ratione temperamenti competat homini; quæ rupicæ, vel rhubarbaro?

Quoad illos autem, qui genus & cognationem B. Paulli tumidis buccis crepant, teque angues sine læsione contrectare posse: iam plerisque impostura cognita est, solere prius contra morsum sese antidotis præmunire.

De militari illâ vulnerum curatione, audacter dico niti illam dæmonico pacto, & ex genere suo id lethale crimen. Blasphemum quoque est vocare artem D. Anselmi, quæ fuit Magi illius Anselmi Parmensis commentum. Accedit quod sic à vulneribus aut morbis sanati, postea dolores in grauissimos & sæpè morbos sæuiores reincidant, ᵠ & vt plurimum vitæ exitum pessimum sortiantur; quod possem mihi notorũ multorum exemplis astruere. Sed parco nominibus mortuorum.

ᵠ Anatias lib. 4. de natdem.

Restat quiddam Alberti Magni, ᵠ qui refert duos se vidisse pueros, quorum vnus cum ferretur iuxta ostia clausa, omnia quæ ad dexterum eius latus sita aperiebantur: ab altero verò idem in sinistris ostijs præstabatur. cur non ergo ferrum ex vulnere ad solum contactum vel præsentiam alicuius excidat? Verùm nec Aristoteles nec quisquam rectè philosophantium hoc est credi turus. mirandumque vehementer vnum Albertum, plura narrare solum se huiusmodi creditu difficilia vidisse, quàm ad illum vsque (vt ait Anton. Mirandulanus) ceteri qui exstant scriptores tot sæculorum simul omnes.] Si tamen hoc accidit, dæmonis præstigijs ascribendum. Cuius etiam pacto & incantationibus fretos fuisse Psyllos & Marsos satis colligitur, ex Plutarcho, Plinioque.

ᵠ ex lib. 3. de motu animalium.

CAP. IIII.

De Magiâ artificiali.

HÆc mira quædam perficit per humanam industriam tantum enim nunc loquor de operatrice; diuinatoriæ suum locum reseruo. Magica *operatrix artificialis* & ipsa duplex est,

est, *Mathematica* & *Præstigiatoria*. *Mathematicam* voco quæ nititur principijs geometricis, arithmeticis, vel astronomicis. huius exempla sunt, Sphæra illa Archimedis, secundùm Claudianum vitrea, de quâ M. Tullius, « & in Siracusarum obsidione nauium per specula combustiones β: Archytæ columba lignea volans γ: Leonis Imp. auiculæ aureæ cantillantes, δ & Boëtij æreæ volantes & cantillantes, serpentes ex eodem metallo sibilantes, & similia multis narrata ε. Hæc Magia vocatur ab Herone & Pappo θαυματουργικὴ. Supponẽdum autem nihil hanc efficere posse quod rerum naturæ repugnet: quin imo indigere causarum naturalium ope certo motu & dimensionibus applicatarum, vt in speculis illis Archimedis, & hydraulicis nostris & automatis patet. Quare si quis effectus proponatur causarum naturalium efficacitatem superans, ille ad prodigiosos referri debet, etiamsi humana industria ad instrumenti confectionem motumue concurrerit. Idcireo dissentio à Guilh. Parisiensi, Medinâ & alijs, qui caput aëneum Alberti Magni (quod narrant) humano credunt artificio articulatè locutum. nec enim humana industria huc vsque pertingit: nec naturalis ratio patitur, vt res inanimata, vocem humanam ad lubitum interrogantium respondendo, emittat. nam hæc vitam & respirationem in loquente, & perfectissimam vitalium organorum cooperationem, & discursum quendam loquentis requirunt. Quæ cum huic capiti defuerint omnia; si loquebatur, ille in capite loquebatur, qui in statuis idolorum oracula fundebat: qui solus cacodæmon fuit. Notum enim simulacra vocis propriæ expertia fuisse. *Simulacra*, enim *Gentium argentum & aurum: os habent & non loquentur. neque enim est spiritus in ore ipsorum.* Fuit illa sententia Guilhelmi, olim Hermetis, sed à Theologis confutata iampridem ζ.

« 1. Tusc. & 2. de nat. Deor.
β Plutarch. in Marcel.
γ Gellius li. 10. noct.
δ Glycas & Manasses in Annal.
ε Cassiodor. l. variar. epi. pen. & Politian. in Panepistemone.
Ps 134. v. 15.
ζ D. Thom. libr 3. contra gent. c. 104. Valencia 2. 2. disp. 6. q. 12. p. 2.

B Altera species ludicra & deceptoria, vocari potest *Præstigiatrix*: cuius effectus non sunt quales aut qui videntur. ad eam pertinent pleraque quæ ab agyrtis, circulatoribus & funambulis creduntur patrari incantationibus, cum agilitate pedum vel manuum fiant; vt quæ de Reatino quodam narrat

Pomponatius: interdum fiunt etiam per animalia bruta longo vsu edocta, vt quę Ioannes Leo narrat de asino & camelo ν: interdum per meram impostturam & meatus occultos aliquibus subingressis, vt faciebāt sacerdotes Beli, qui à Dracone cibos deuorari fingebant: ξ vt fiebat in celebri illâ solis mēsa, quam vulgus peregrinorum putabat sponte suâ cibos suggerere, reuerâ tamen cibi à vicinę vrbis incolis suggerebantur ο. Vt etiam accidebat in fictitijs illis idolorum amoribus ac stupris, de quibus Iosephus, & Rufinus λ.

ν Descriptio. Africæ li. 8. & lib. 9.

ξ Daniel. 14. & D. Hieron. epist. 103. ad Paulin.

ο Herodot. lib. 3.

λ Ioseph lib. 18. antiq. c. 4. Rufin. libr. 1. histo. Eccles. c. 25.

Thaumaturgica, vt & Magia naturalis per se bona est, & licita, vt omnes artes per se sunt bonę. Per accidens vtraque fit illicita. primò quando in malũ finem referũtur. secundò quando schandalum oritur, eò quod putentur hęc fieri dęmonum operâ. quare non deberent huiusmodi permitti, nisi circulatores publicum & idoneum à Catholicis haberent artis suę testimoniũ. Tertiò si quod inde spirituale vel temporale damnum corporis aut animæ immineat ipsi circulatori, vel spectatoribus. Ex hoc enim capite damnantur, qui sine necessitate vitam causâ iustâ se mortis periculo per lusum exponunt μ.

μ Silu. Eg. Fumus in verb. ars. Nauar. c. 15 nu. 8.

Ceterum Naturalis & Artificiosa Magia, duo sunt velatrix na; quibus se occulere solet Magica Diabolica. semper enim vel naturæ vim mentitur, vt in ijs quæ astrorum influxu, & temperie hominis superiore capite diximus: vel mentitur artificium, vt in characteribus, imaginibus & huiusmodi, de quibus nunc disputandum.

QVÆSTIO I.

An vis characterum, annulorum, sigillorum, aut imaginum sit qualem Magi contendunt?

CVm Magis sentiũt Ptolomæus, Aphrodisæus, Porphyrius & alij Platonici, & stultissimi Artephius ac Thebith; ex recentioribus Pomponatius, & Anton. Mizaldus in Centur. Memorabil. sed superstitiosè.

Verè & prudenter negarunt Hippocrates, Galenus & quos citabimus infer. q. 3. omnes. Sanè rem acu tetigit Tatianus Assyrius cēsens si quid his efficiatur, id ex constituto fieri, dũtaxat quia dæmones hæc sibi signa constituerũt, & quasdam quasi tesseras militares aut pacta conuenta; vt homines solent verborum certas formulas. Moses Maymon pronunciat π, mẽdaces & stultos esse, qui soli figuræ, soli scripturæ, solis denique lineamẽtis aut vocibus aere tracto natis tãtam mirabilium potestatẽ adscribunt. cõsentiunt Theologi & Iurisperiti nostri ρ.

π Doctor. dubitant. c. 72.

ρ D. Thom. 2. 2 q. 96. a. 2. & 4. contra gent. c. 104. & 105. & ibi Ferrar. Silu. verb. superst. q. 10. Martinus de Arles Vairus, Armen. & alij. & lib. de superstit. c. 3. cen. & vlt.

B Notandum ex Conrado Wimpinâ, Magos triplex genus imaginum seu figurarum habere. Quibusdam adhibendas docent suffumigationes & incantationes, & per quinquaginta quatuor angelorum nomina exorcisationes, & talia quæ perfida sunt & manifestam continent idololatriã. primò quia hęc nomina nonnisi à dæmonibus potuerũt accepisse (quod Cardanus fatetur σ.) Secũdò quia dicere quod tales fumigationes honorent Deũ, aut Deo placeant, est error in fide: dicere autẽ quod talibus vti, non sit dæmones sacrificio honorare, & idcò damnabiliter ἰδολολαθρείας, etiam est error. Vtrumque definiuit Facultas Theologica Lutetiana. *Artic. X. & XI.*

σ lib. 16. de Varietat.

Alterum genus imaginum characteribus & sculpturis innititur barbaris & peregrinis; in quibus sunt nouem caldariæ & nomina quatuor principum huius mundi cardinum, & ter septem nomina ex Mahumeticis delirijs Arabũ decerpta: quas illi figuras auctoribus tribuũt Germoni Babylonico, Hermeti Aegyptio, & Thori Græco: tales etiã numerãt quatuor Salomonis annulos. talia patet cuncta annumeranda primo generi superstitiosorum & execrabilium, nec vim vllam habere posse nisi à dæmone, quo Doctore & Dedicatore miseri ea accepẽrũt: quę per se vana & inania esse, de licijs & laminis agẽs, docuit D. Hieron τ. Fatentur etiam ipsimet Albertus Magnus, & Rogerius Baconus. Est etiam in fide error, quod vnus dęmon sit Rex Orientis, alius Occidentis, & præsertim suo merito ζ.

τ in vita S. Hilarionis, circa med.

ζ Artic. 1. & 25.

Tertiam speciem genuit axioma quoddam Ptolomæi, vultus inferiores cælo subiectos vultibus cælestibus; & hinc intulere scorpios omnes terrestres regi à scorpio cælesti, piscicu-

los omnes fluuiatiles à cælestibus piscibus. hoc nugamentur
defendunt cum Ptolomæo permulti *. Sed superius iam
parte hoc confutatum fuit. b nunc addo, si tam potens illa co
respondentia imaginariæ figuræ superioris in hanc veram
guram inferiorem; cur adiungunt ritus quosdam superstitio
los? v. g. vt si talem expetas effectum, in tergo figuræ eum de
beas inscribere; si contrarium, in fronte, idque faciendum al
quando manu dextrâ, aliquando læuâ: sigillum modò fodien
dum capite deorsum, modò capite sursum, & cetera de ho
genere. Vnde nihil vereor concludere cum Gersone, & Wim
pinâ, hãc etiam vltimam speciem superstitiosam & damnatam
esse. Fundantur enim hæc omnia in illo aphorismo Magic
libri impij, qui inscribitur Arbatel ארבעתאל in Septenâ z. V
traditur quod quando Deus nomina rebus vel personis im
posuit, simul cum nominibus vires & officia quædam illis
stribuit; & ita characteres ac nomina constellata (.h. *Imagin
sub certa constellatione formatæ & nominatæ*) habent vim non
tione figuræ vel pronunciationis, sed ratione virtutis seu o
cij illius quę Deus ad tale nomen vel characterem ordinauit
Hoc totum est mendacium confictum ad stabiliendam hanc
superstitionem. Nomina quidem Deus in scripturis impos
sanctis quibusdam, mysterij significandi caussâ, & officio e
rum, quo isti functuri, conuenientia: sed ipsi nomini De
vim effectiuam nullam indidit. Animantibus vero cunct
Adam nomina indidit, non Deus.

Par ratio est de annulis & sigillis Magicis, quantumuis pr
ferant speciosissima nomina, Machabæorum, Salomonis, E
zæi, Zachariæ, Constantini, & quorumdam sanctorum; qu
bus nominibus etiam interuenit blasphemia, dum hosce fa
ctos fingunt nefariè Magicis initiatos. item quia signum cr
cis, quo in signo vicit ille Magnus Imp. annumerant sigil
suis dæmoniacis.

Denique certò tenendum quando effectus aliquis sequit
vsu caracterum, annulorum, sigillorum vel imaginum; quo
fieri interdum contendunt c: id totum à dæmone fieri, q
co

a Trallian. Albertus, Baconus, Misaldus. b 3. c. 3. q. 1.

c Plato. 2. de Repub. Trallianus lib. 10 c. 1. Philostra li. 3 vit. Apollonij. Iosephus libr. 8. antiq. c. 2.

constitutarum à se nugarum credulitatẽ conatur vel de nouo
mẽtibus inserere, vel insertã profundiùs & stabiliùs infigere.

Sed negotium facessunt Pomponat. & Caietanus. Ille, cum
obijcimus, pentagonos, circulos, & alia huiusmodi signa aut
caracteres, dumtaxat esse qualitates quasdam quantitatis: ip-
sam verò quantitatem non esse principium operatiuum: *Respondet*, non esse figuram principium operationis, sed tamen
ad operationem plurimum conferre. sic enim deformem ma-
teriæ figuram, hominis animo tristitiam, speciosam verò ei-
dem gaudium adferre. quod sine ratione ab eo dicitur. quia
Magici caracteres, nihil neque pulcritudinis, neque deformi-
tatis notatu dignæ, aut idoneæ ad has passiones gignendum,
habent. Quod cum ipsemet videret Pomponat. tandem con-
fugit ad credulitatem ijs vtentium. Verum credulitatis non
maior vis est, quàm imaginationis; de quâ vide dicta præ-
cedenti capite.

Caietan. vt erat acuto ingenio & peracri, vltrò etiam com-
munem sententiam nonnullis lacessit. x

Primò sic ratiocinatur. figura licet non sit ipsum princi- x 2. 2. q. 96. a. 2.
pium operationis, est tamen conprincipium. ergo, vt est figu-
ra, habet peculiarem effectum. Antecedens probat, tum quia
in artificum instrumentis efficit figura, vt illa sic vel sic ope-
rentur: tum quia ferrum latum super aquas fertur, quod si in
formam aliam contrahas demergetur. *Respondeo* figuram esse
conprincipium in motu locali, & operationibus quæ per hũc
motum fiunt, vt sunt variæ diuisiones continui per dolabram,
per malleum, per asciam, per serram: non vero in operationi-
bus quæ fiunt per alterationem. neque id probant eius con-
firmationes. quarum etiam vltima fortasis falsa est. vix enim
ferrum in tantam latitudinem queat extenuari, vt porosum
fiat, & aquis immersabile. Sed esto fiat. erit non ratione figu-
rę, sed ratione quantitatis, quæ re non differt ab ipsâ substantiâ
secundum multos. quæro enim quâ figurâ velit esse ferrum,
circulari, quadrâ, an pentagonâ? si dicit, hac vel illâ: inferam
idem fore si alia sit formata lamina: æquè tenui & latâ figurâ:

quod

quod indicium est nihil operari figuram. si dicat qualibet in figurâ sufficere illam extensionem & diductionem ferri; certè fateatur necesse est à figurâ hoc non pendere. non minus enim differunt extensio quantitatis & figura quantitati extensæ impressa, quàm albedo à superficie parietis dealbati.

Secundò adfert fundamentum illud tertiæ speciei imaginum. quod iam explosum est.

Tertiò prætendit auctoritatem D. Tho. quasi sanctus doctor. *d. cap.* CIV. concesserit, imagines hasce virtutem aliquam de cælo habere, quatenus sunt imagines, & rem constituunt in specie artificiali. *Respondeo* D. Thomam cum eo capite has superstitiones impugnet, hoc tantum ex personâ aduersariorum dixisse, quasi dicat; licet tibi de imaginibus id concederem, de caracteribus tamen hoc falsum foret.

Quartò subdit, videri durum & difficile eos omnes damnare, qui talibus vtuntur imaginibus. *Respondeo* stultorum esse numerum infinitum; ideò sufficere quod re verâ res sit mala & superstitiosa. Hactenus sufficiant dicta: plura suppeditant qui ex professo de hac re [a].

[a] *Langius d. epist. 34. Medina d. cap. 7. fol. 71. Anatius d. lib. 4. Cardanus lib. 16. de variet. & lib. 18. de subtilita.*

QVÆSTIO II.

An numeris magica vis vlla insit?

PAtres Orthodoxi passim de numerorum connexione multa philosophantur: ijdem tamen dumtaxat in hac propositione & connexione numerali diuina quædam mysteria contemplabantur, nec vllam vim naturalem vel Magicam numeris ipsis, qua talis, tribuebant. Pythagoræi verò & Platonici putidè superstitiosi hac in re fuerunt. Sit

Conclusio, Numerus, quâ numerus est, nullam neque naturalem, neque supernaturalem vim operandi physicam continet.] Hanc probat optimè Leonard. Vairus lib. 2. de fascino cap. 11. & Catholici ceteri, ad vnum, concedunt, præsertim quotquot numerum, nihil reale esse à rebus numeratis distinctum contendunt. quid enim operetur, quod ipsum solum modò imaginarium est? sed & ab illis concedenda conclusio, qui

qui volunt esse aliquid reale rebus numeratis superadditum. Fatentur enim, numerum esse quantitatem: quantitas verò per se non est operatiua, nisi fortè motus localis, de quo nunc non agitur. Denique quæcumque de figurâ diximus, eadem in numeris locum obtinent. Numerus enim est quantitas discreta, cuius quàm continuæ non potest esse maior efficacitas.

B Cur igitur (dicat aliquis) annus climactericus homini solet esse lethalis, & octimestris partus minimè vitalis; si non aliquid momenti numerus habet? Quoad partum octimestrem, id contingit. quia semẽ humanum multiplex est. quoddam perficit fœtum septimo mense, & tunc fœtus post sextum mensem conatur exire: quod si non reperit magnam resistentiam, tunc validus exit & robustus; si verò reperit, continuâ illâ mensis pugnâ debilitatur, & octauo mense debilis atque inualidus admodum prodit in lucem. Aliud semen perficit fœtum nono tantum mense, & tunc fœtus ante hunc mensem non conatur exire, soletque tunc adeò robustus esse, vt impedimenta cuncta contraria, vel ei non resistant, vel per resistentiam, quando mater vterum fert diutiùs, nõ admodum debilitetur [a]. Annorum climactericorum ratio, vt & Criticorum dierum, potissimum pendet ab humorum & complexionis, quæ in hominibus sunt, ratione ac periodo quadam naturali.

[a] *Vide Hippocratem lib. de Octimestri partu.*

Ex dictis sequitur, si quos Pentaphylli herba effectus habeat, non ipsi quinario sed substantiæ foliorum tribuendos. Superstitiosum autem esse, quod vnum eius folium ephimeram, tria tertianam, quatuor quartanam sanent: item quod heliotropij grana tria tertianę, quatuor quartanæ prosint: item alia huiusmodi in medicinis per ligamenta seruari malo exemplo solitis. tale quoque fuerit arbitrari pilulas seu catapotia impari numero plus prodesse quàm pari, licet æquali præbeantur quantitate. Musici numeri vi magnâ pollent, non vt numeri; sed vt tonorum varietate, & soni modulamine suauiter animum afficientes.

C Ceterùm fraus ac dolus Magorum numerariorum ex eo quoque deprehẽditur, quod Archimagus ex Proclo tradidit;

Universidad de Deusto
Biblioteca

non agere ipsos de numero sensili & materiali, sed de formali (vt vocant) & rationali. Etenim ratio formalis numeri nihil est aliud quàm illud ipsum, quo plura indiuidua, plura sunt & ab vnitate recedunt; quod siue sit pura negatio, siue quid positiuum, certè nihil ad operandum efficax indiuiduis adiungit. Nimirum nebulones sub hac voce formalis numeri, aliquid occulunt, quod ad ipsam dæmonis ex pacto operationem pertineat. Confirmatur hæc coniectura vehementer, quia prisci hæretici, qui numeris multum tribuerunt de Magiâ ijdem cõuicti non semel fuerunt. De Basilidianis id Irenæus prodidit β post quem ceteri γ. idem de Marco constat vetustissimo illo hæretico, Δ & de Gnosticis omnibus ε.

β lib 1.c.23
γ Tertul. de præscript. c. 46. Epiphan. hæres. 24. & alij.
Δ Irenæus lib. 1.c.11.
ε Irenæus li. 2.c.27.

Cautè igitur legenda quę de efficacia imparis numeri maiore quàm paris congerit, nec satis digerit, Petrus Gregorius in Syntaxi artis mirabilis ζ: qui quod eam sententiam tribuit orthodoxis patribus D. Hieronymo, & Cypriano, magnã illis iniuriam facit. cumque loca eorum nulla citet, meritò vanitatis eâ in re arguitur; dum quod patres de imparis numeri mysterijs, (quod vnitas, & trinitas in sacrosanctâ cernantur Trinitate) & præstantiâ dixerunt, hoc ille ad nescio quam vim physicam cum Agrippâ Magò & hæretico, quem patribus restem adiungit, ne quid dicam grauiùs, inconsideratè retulit. Vide D. Hieron. apolog. pro libris contra Iouinianum sub finem, & deprehendes meritò hæc à me dici, & ab Hieronymo Origenem, Tertullianum, Cyprianumque citari, quibus hoc Petrus Gregor. impegit, videndum etiam ne quid vanę superstitionis insit libro Fabij Paullini, *De Numero Septenario:* quem librum quod non legerim, nequeo certò affirmare, qualis sit, vtilis an noxius.

ζ li. 15. c. 10.

α lib. 1. & 5 cõtra Celsum.
β Serenus li. de re medi. Aetius li. 8. c. 5. Oblandamus in Empiristis. Marcel. & Trallianus passim.

QVÆSTIO III.

An verbis & incantationibus vis insit morbos sanandi, aut mirifica perficiendi?

VIdetur Origenes α non immunis ab hoc errore. Sanè hos voluere medici valde superstitiosi, Q. Serenus, β & Aetius, & alij. conatur Trallianus etiam Galeno ascribere: consentiunt Arabes ferè omnes, Cabbalistæ & recentiores Iudæi; Magi quoque omnes, cum Agrippâ & Paracelso: Plinius γ & cum eo recentiores quidam, qui Platoni nimis addicti Δ. Verùm hi omnes diuersis fundamentis nituntur. Quidam impiè negant, curandum hisce rebus dæmonum opera interueniat, nec ne (vt Paracelsus) qui proinde satis indicant ea naturaliter non perfici: & hoc dicere hæreticum est. Alij (vt quos citaui medici, & Plinius) solis adhærent experimentis, & quæ fieri vident, leuiter nimis illis ipsis, quæ cernunt adhiberi, medijs ascribunt, de ijs quæ non vident nihil cogitantes. Platonici quoque Physiologiæ minus addicti, Magicis autem nugis nimis creduli, facilè pro naturalibus superstitiosa multa receperunt. contra hos omnes hanc statuimus

γ lib. 28. c. 2.
Δ Ficus in Position. Magicis, Ficin. li. de Vita studiosor. Pomponat. &c. ex I.C. etiã Grillandus de sortilegg. q. 8. & Pet. le Loyer. lib. 1. de spect. c. 11. & lib. 4. c. 4. Nisi quis illos velit excusare dicendo loqui de verbis vt sunt pacto nixa: sed hoc foret impropriè vim verbis tribuere.

B Conclusionem, Nulla vocabula vim habent naturalem vulnera vel morbos sanandi, vel noxas alias depellendi.]

Dixi, *Nulla* (negans de quouis verborum genere) siue verbis prolata, siue scripto comprehensa; siue sola & incomplexa (vt vocant) siue complexa & in propositionem vel orationem aliquam versu aut prosâ relata; siue significatiua, siue nihil significantia; siue Hebræa, siue alterius linguæ; siue dicta cum sibilo aut afflatu, siue aliter quomodocunque absente vel præsente ægro.

Dixi, *Vim naturalem.* quia Zelotypiæ illa adiuratio & lex Torath Kina, quicquid habebat efficacitatis, de sursum habebat; ferè sicut hodie preces Ecclesiasticæ, formulæ sacramẽtorũ & Sacramentalium, & exorcismi, vim habent supernaturalem ex Dei institutione vel gratioso concurrendi modo: qua de re non est nostri instituti nunc disserere. Nec enim (quod pro totâ hac materiâ notandum) nunc agimus de opere naturali, vt opponitur operi animali, vel operi libero, vel operi violento; sed vt opponitur operi artificiali, vel etiam operi supernaturali. Deus ad huius vniuersi perfectionem primò statuit quendam *ordinem naturæ*, dum rebus singulis largitus est naturam suam atque essentiã peculiarem, & singulis dedit proprias

קנאת תורת
ε Numer. 5.

Bibliotheca Facultatis Philosophicæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

proprias huic naturæ congruẽtes operationes; quæ vocantur *operationes naturales*, quia naturę ſuppoſiti ſunt cõueniẽtes. Deinde Deus addidit alium *ordinem ſupernaturalem*, qui poteſt diuidi in duas ſpecies. prima *eſt ordo gratiæ ſeu miraculoſus*, (propijſdem enim hæc duo nunc ſumo) ad quem ordinẽ pertinent quædam operationes quæ vires hominũ & angelorũ omnes exſuperant: quarum operationũ principium nõ eſt rei ſingularis natura, ſed ipſa illa Dei gratia, voluntas abſoluta, & omnipotẽtia. hæ dicuntur *operationes gratiæ*, *& ſupernaturales ſtrictè* ſumptâ voce, itẽ *operationes miraculoſæ*. Altera eſt, *ordo prodigioſus*, qui ordo reipsâ nõ excedit terminos naturalis ordinis, ſed tantum dicitur excedere ratione modi, quem vel omnes homines vel plerique ignorant, & ideo ſolemus eum quoque vocare ſupernaturalem largè accepto vocabulo, clariùs autem ac ſignificantius vocatur ordo *præternaturalis*, ad quem referuntur multæ mirificæ operationes factæ per bonos vel malos angelos motu locali, vel ſubitâ naturalium agentium applicatione. Quoniam verò in his, effectus naturæ rerum ſecundum eſſentiam non repugnat, nec modus operandi vires angelicas exſuperat; ideò tales effectus potiùs ſunt naturales latè ſumptâ voce, quàm ſupernaturales aut miraculoſi propriè loquendo; & præternaturales, quàm contra naturæ aut violenti: quia tamen vulgò cenſentur ordinem naturæ ſuperare, ideò ſolent ſupernaturalibus annumerari, ſed propriè ac preſſè præternaturales, aut miri, aut prodigioſi debent vocari. Tres ergo Deus ordines ſtatuit, naturalem, miraculoſum, & prodigioſum: ſeu, ſi duos malis, naturalem & ſupernaturalem. His alium adiunxit ordinem homo, nempe *Rerum artificialium*; quando res naturales fini à ſe intẽto accommodans, & applicans, diuerſas rebus formas indidit, quas illis natura nõ tribuiſſet, niſi induſtria humani intellectus adlaborraſſet. Nũquã tamẽ poteſt humana induſtria quicquã efficere quod rerum naturæ repugnet: quare naturali ordini accedit iſte artificialis, non verò eũ deſtruit, & ſubſeruit potiùs quàm tranſcendit: & naturale in hac & ceteris hoc tractatu quæſtionibus

nibus primo tantùm illo modo ſumimus; vt tres illos alios ordines excludamus; artificialem, prodigioſum, & miraculoſum.

Notandum præterea, naturalem effectum à naturâ non produci, niſi motu vel mutatione. ſanitas autem mutatione fiat neceſſe eſt. mutatio non contingit ſine qualitatum actiuarum virtute. actiuæ qualitates ad operandum exigunt ſubiectũ aptum & idoneè ad agendum præparatum.

Ex hoc fundamento contra cunctas aduerſariorum machinas validè conſurgit concluſio, quæ fuit omnium Patrum; excepto fortaſſis Origene; D. Thomæ, Gerſonis, & Theologorum cunctorum (quod ſciam): Vlpiani etiam ‖ I. C. negantis incantationes medicinis annumerandas. fuit medicorum * & philoſophorum ſaniorum ¶.

Vt auctoritate, ſic & ratione præualemus. Sic enim ratiocinamur. Verba nullam vim neque artificialem, neque naturalem, neque ſupernaturalem habent ad huiuſmodi effectus. de vi artificiali, nemo vnquam vel ſuſpicatus fuit. Supernaturalis ſi foret, gratiæ aut miraculi foret. hoc autem dici nequit. quia Deus nihil tale promiſit, nec Eccleſiæ reuelauit, quale Magi iactant: nec iuuat Deus Magicas incantationes: nec in Beelzebub ſic operatur, ne gloriam illi ſuam eâ menſurâ communicet, quâ ſolet Angelis & Beatis. Vnde apparet quàm incautè nuperus ille Homeri interpres Spõdanus ‡, ſoleat repetere illud axioma; Dei bonitatis eſſe ad eiuſque gloriam pertinere, tam admirandas effectiones creaturæ nempe dæmoni, conceſſiſſe. Sed Caluinianus erat, cum illa iuuenis ſcriberet, maturior ætate, cum reſipuit, & ad Catholicos redijt, nunquam hoc effutijſſet. Si ſupernaturalis iſta vis non eſt, reſtat vt ſit prodigioſa, vel naturalis. Si prodigioſa; non fit miniſterio bonorum angelorum. quia (vt poſtea docebo) hi ſe non immiſcent Magicis operationibus. ergo miniſterio malorum angelorum. quod negant aduerſarij quidam, ſed vim argumenti nequeunt euadere, fatentur alij, & ideò coguntur etiam fateri vim verbis nullam ineſſe.

‖ *l. 1. in prin. D. de extraord. cognit.*
* *Hippocra. lib. de ſacro morbo. Galeni lib. 6. & 10. ſimplic. medica. Fernelij de abdit. rer. cauſis. lib. 2. c. de curat. ſup. nat. Benuenij. li. de abdit. morb. cauſ. lo. Lãgij epiſt. 33. Frã. Valeſij de ſacra Philoſop. c. 3. Augerij Ferrer. lib. 2. method. c. 11. Schalig. li. 16. de ſubtilit. c. 349.*
¶ *Theophra. li. 9. de Hiſt. plantar. Plutarchi in vita Periclis, Rab. Maymon lib. 1. perplexor. c. 72. Leonar. Vairi li. 2. de Faſcino, c. 11. Ant. Miran. li. 26. de fingo certam. Gretzini lib. 1. de Venenis.*
‡ *In Odyſſ. Angens de Lycanthropia.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Denique nullam verba hæc vim habent naturalem. quia verba, si scripta; sunt quid mortuũ, & omnis energiæ expers; quæ si quam vim habent, ab atramenti vel chartę cui inscripta sunt temperamento vim illam accipiant oportet, & proinde suâ propriâque vi non operantur. Ore verò prolata verba, vim tantum habent contactu aërem feriendi, vt & animalium reliquorumque inanimorum soni. Sed sonus tactum non magis valet immutare, quàm color auditum, vel dulcedo visum; quia non sunt sensuum istorum obiecta. Quare cùm ad sanationem corporis necesse sit, sensum tactus immutari; fateantur oportet, sanationi morborum solam verborum prolationem vel scriptionem nihil conferre.

Respondet Pomponatius, verbis primò & per se duntaxat auditum immutari; affectionibus deinde animi immutatis per accidens tactum quoque. Sicut videmus (ait) fieri ab oratoribus facultate Rhetoricæ, & à peritis musicis vi harmoniæ. Sed contra; Oratores non verbis nudis, verum pondere sententiarum & rationum momentis persuadent: si nuda tantum barbaráque & nihil significantia, vel parum apta permouendis animis, aut væsana & ridicula, vt sunt incantatorum verba proponerent; nunquam animos concitarent. In musicis, ipse concentus suauitas & harmonica modulatio distrahit animum à doloris cogitatione, & ad lætitiam prouocans lenit & contemperat humores. cui quid simile in horrificis ac stridulis sibilis atque susurris magorum?

Vidit etiam Pomponatius hîc se operam lusisse, quare ad sacram confugit anchoram; hæc contingere propter fidem vehementem incantatoris & incantati. Hæc dicens causam præuaricaris (Pomponati) & vim verbis omnem detrahis; si totum illud credulitas operatur, quam tu fidem nuncupas? quæro qualis ista fides? non dices opinor supernaturalem? sic enim vocare superstitionem atque perfidiam, prorsus impium & perfidum. dices ergo naturalem, siue humanam. euge, habes tuæ causæ fauentem Fererium, [x] qui fiduciam hanc etiam ab adstantibus exigit. ridiculè. quasi possit imaginatio, vel adstantium,

[x] *loco citat.*

tium, vel ipsius incantatoris, quicquam operari in ægroti imaginationem, corpus, vel animam [y]. Ipsius ægri credulitas confidentis se iuuari posse ab eâ re, quæ nullam iuuandi vim habet naturalem, tam vehemens esse posset; vt humorum inducat alterationem, vndo sanitas subsequeretur, vt benè Galenus, si tamen ipse auctor libri de Incantationibus: sed eo casu sanitas verbis duntaxat ascribenda vt occasioni cuidam, non vt causæ.

[y] *Refutatũ id. l. c. prox.*

Simili modo sinceræ & rectæ philosophiæ repugnant, sententia Origenis, nomina in vnâ linguâ producere effectus, quos nequeant in aliam translata; & sententia Pici, barbara & nihil significantia nomina plus habere efficacitatis: ea quoque quæ Gregorius Tolosanus [z] tradidit; cùm de Histrionibus, oratoribus & poëtis dicta, ad excantatores accommodat, quod eorum verba tum demum rata sint & efficacia, cum animo intento & obfirmato ea proferunt. non enim isti persuadendo & affectiones concitando operantur, vt illi.

[z] *li. 19. Synt. tax. c. 8.*

Videte nunc friuola & impia Magices patrocinia, & quibus superædificat, vana fundamenta; quæ Cabbalisticæ tamen insaniæ mirificè placuerunt. Asserunt primò litteris & syllabis quandam esse cum cælestibus corporibus & mentibus sympathiæ connexionem: quod tamen non probant vllâ ratione, ac ne traditione quidem: nec posset probari, nisi illorũ testimonio, quibus id à dæmonibus foret reuelatum. dæmones autem sunt mendacissimi, numquam sponte verum dicturi, nec à magis vt verum promant compelli possunt. id nunc suppono inferiùs probaturus.

Secundò dicunt verba illa maioris naturâ suâ efficaciæ esse, quæ sunt orta à linguâ digniore, & à sanctiore dignitate instituta, & quæ res sanctiores significant: qua in re mirè nugatus deprehenditur Laur. [v] Ananias. Hoc diabolus cõmentus, vt sanctissimis quibusq; rebus facilius & libentius mystas suos faciat abuti. Sed refellitur, quia nec rei sanctæ significatio, nec linguæ dignitas, nec probitas hominis instituentis, vllam qualitatem physicam operatiuam possunt vocabulis imprimere.

[v] *li. 3. de natur. dæmon. fol. 99.*

Deus

Deus etiam formulis Magorum nihil gratiæ vel virtutis promisit, nec elargitur. quomodo sit Deus sibi contrarius? quomodo approbet artes, quas ipse vetuit? denique his asserere contraria, blasphemum & erroneum esse Parisiensis facultas Theologica iampridem definiuit *artic. 9. & 10. de Magia.*

Tertiò somniãt, nomina propria radios quosdam esse rerũ quas significant, & in ipsis nominibus, quasi vitam quandam latere. Quid dignum Anticyris, si non istud? Quicquid enim Platonici dicant, nomina sunt hominum arbitratu indita. Nomina quoque nec sunt substantiæ corporeæ aut spirituales, nec sunt accidentia inhærentia subiecto; quare vitam in se habere non possunt. adueniunt quoque seu induntur rebus, quas significant atque denominant, extrinsecus planè: quare nec emanantes à rebus radij dicendi. Multa quoque sunt nomina nihil significantia; multa quid aliud à rei natura significantia? quin & ipsa illa, quæ naturam rei significant (qualia putantur quæ creaturis Adamus imposuit *a*) hæc nullum potuerunt naturis rerum influxum recipere: quia res corporeæ naturaliter nihil efficere possunt in id quod corporis expers est, vt sunt nomina.

a Gen. 2. v. 20

Obijciunt nobis, Deum ipsum rebus nomina indidisse probant, quia scriptũ sit, *Omnibus ijs nomina vocat* π, & alibi *gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cælis. Respondeo* Deum quidẽ nosse cunctarum rerum, singulorum etiam angelorum & stellarum (de quibus eo loco agit propheta) naturas proprias, & sic ea cum lubet proprijs nominibus, hoc est conuenientibus earum naturæ, vocare posse: sed ea nomina mortalibus incognita sunt, nec magis reuelata. deinde præsens positum pro futuro, *vocabit*, vt patet ex Hebræo vocabulo, quod futuri est temporis. Prior ergo locus nihil iuuat hos argutatores: multo minus posterior. nihil enim aliud est nomina discipulorum in cælo scripta esse, quàm esse in amicorum Dei relata album, quod alibi dicitur *inscripta esse libro vitæ*; quod siue accipias secundùm æternam Dei prædestinationem, quæ mutari nequit, siue secundum præsentem iustitiam, quæ mutationi

π *Psal. 146. ver. 4.*

ρ *Luc. 10 v. 19.*

tationi obnoxiâ, certè id homines impij parum reuerenter ad inditicia nomina, quibus ab hominibus discipuli compellabantur, audent transferre. quid magnopere gaudendum illis, ob communem sibi nominationem cum ceteris hominibus, brutis etiam & vrticis: quorum nomen non minus Deo notum erat, qui nouit omnia.

Hinc tamen illi inferunt voces significatiuas primariò per influxum cælestem significare; secundariò tantum per hominum impositionem: & quia in significatiuis nominibus vtrũque concurrit, in non significatiuis alterum tantum, ideò plus virium habere nomina significatiua. Quod imprimis alij pernegant, qui non significatiuis amplius deferunt. Equidem lubet ab his omnibus quærere: num necesse non sit quemlibet influxum cælestium orbium per traduces qualitates in subiectum tam remotum influere ipsis influentijs recipiendis aptum & accommodatum? deinde, num res incorporeæ, vt sunt nomina, sint subiectum idoneum recipiendis qualitatibus corporeis? quorum vt prius nequit negari, ita posterius nequit affirmari. Nihil ergo tribuit energiæ primus ille influxus cælestis. Impositio quoque humana cum sit nuda & merè arbitraria denominatio, quid queat influere; nec Argus videat, quem ferunt fuisse oculatissimum.

F Quartum delirium est, vim complexorum verborum, (propositionum scilicet & orationum) efficaciorem esse. Primò quia veritas (inquit archimagus) in ipsâ propositione contenta hîc accedit: cuius veritatis vis maxima est, quando formula seu carmen virtutis ac operationis astri seu numinis quod comprecantur continet commemorationem. O Satan, Satan! tibi quàm perpetuò similis es! pergis hoc telo diuinos honores consequi. Nonne satis hoc indicant, quæ mystes ille tuus, exempla petit ex Hymnis Orphei & Apuleij scriptis idololatriæ plena: tum auctoritates illæ poëtarum refertæ vanitatis: tum quia sensum ac intellectum carminis astris ascribit: tum quià per hoc numen intelligit cacodæmones; quos astris & singularum rerum speciebus Magica distribuit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

buit. Conatur etiam probare, quia qui integram orationis texturam promit, magis animo dictis intendit, quam qui verbum vnum atque alterum: quare vis quoque vehementior imaginationis concurrit, & spiritus copiosior in rem incantatam transit. Quæ vana sunt, nec empsitanda titiuillitio. Nec enim imaginatio extra imaginantem in res seiunctas vim habet vllam; nec spiritus vllus à loquente prodit, qui rem incantatam contingit, præter afflatum. afflatus autem facultas ad sanitatem nulla est; ad morbum & noxam per contagium aliqua, vt docuimus.

Ex his manifestum sit falsa quoque esse quæ ex tam bellis axiomatibus inferunt corollaria. primò quod asserunt oportere, vt sic sanantes afflent ægro, & ei vocabula quasi inhalent. 2. quamlibet huiusmodi incantationem præter ordinem solitum & retrogradè prolatam aut scriptam insolitos effectus gignere. 3. debere ea quæ Magus vult impetrare inscribi reliquam, vt instrumentum, adhibet. exempli gratiâ, si tabellâ, vel pergameno vel herbæ folijs vtatur, debere inscribere foliis membranæ vel tabellæ, ad quem id effectum faciat. cur cecidit an quod verba non satis efficacia per se prolata? an quod aliqui dæmon surdus, vt ea non audiat; vel quòd scripta quæ audita melius intelligit? an quòd ad memoriæ lapsum fulciendum opus hac industriâ? nihil horum in causâ, sed vaferrimi vanarum obseruationum multiplicatione, velut varijs retiibus plagulis, sic pluribus peccatis miseros amant illaqueare. Legi exempla quæ Leonar. Vairus collegit, [a] sed in ijs omnibus pactum cum dæmone intercedens causa fuit effectionum.

[a] li. 1. de Fascino, c. 5.

QVÆSTIO IIII.

De amuletis & periaptis.

NOta Romanorum gentilium consuetudo, qui soliti pueris de collo res turpiculas suspendere, *Prefiscini*, vt dicebant, ne fascinarentur (vnde & *Fascini* nomen inter obscœna relatũ) alia quoque amuleta succini aut alterius materiæ contra morbos gestitabant: quemadmodum & Græcis sua fuere περίαπτα, περίδεμα, ἀντερωτικὰ, malorum, vt putabant, auerruncatoria. Sic etiam prodesse sibi putabant Iudæi sua phylacteria, seque per illa custodiri ac præseruari à malis, perperam accipientes diuinum præceptum [α]. Eundem errorem Catholicis, non hæreticus tantum Wierus; sed & qui Catholicus videtur ex scriptis, Remigius Lotharingus, [β] impingit; hinc omnium periaptorum vsum temerè condemnantes ex Patribus non satis intellectis.

[α] Exo. 13. v. 16. Deut. 6. v. 8. Matth. 23. v. 5.

[β] lib. 3. demonolat. c. 3.

B Dico primò, Amuleta huiusmodi quæ collo dependent
» vim nullam obtinent naturalem ratione verborum, characte-
» rum, vel figuræ, vel constellationis: sed dumtaxat ratione ma-
» teriæ si qua huic antipathiæ vel Sympathiæ vis naturalis insit.]
Hæc conclusio est Catholicorum omnium, & etiam gentilium, quos præcedenti q. citauimus. probatur. quia physicæ ligaturæ facultas necesse est, vt à naturâ rei ipsius dependeat, quæ non competit nisi ratione materiæ seu subiecti. Quare si quis effectus producatur, cuius causa nequit esse vis naturalis subiecti, effectus ille prodigiosus erit & amuletum superstitiosum, qualia multa congessit Costa Ben Lucas Iudæus Lusitanus [γ]. Huc referendum, si figuram attendunt, quod Hispanicis pueris ex Gagate ad collum deligant, manu in derisum inserto intra digitos primores pollice conformatâ. *Higam* vocant.

[γ] lib. de ligaturis.

» Dico secundò, Quando in ipsis verbis, modo, scriptionis,
» crucium numero, figurâ vel similibus spes non ponitur; pium
» & sanctum est reuerentiæ causâ Sanctorum reliquias, cæreas
» agni Dei effigies, Euangelium S. Ioannis, Psalmum Dauidis,
» & similia sacræ scripturæ testimonia secum gestare collo ap-
» pensa; sed effectus qui inde oritur erit supernaturalis, Dei be-
» nificentiæ adscribendus. Alijs autem ligaturis vti, quas vel
» vsus Ecclesiæ Cathol. vel proborum medicorum ars nõ commendat, omnino est prohibitum.]

Conclusionis prior pars probatur, Ecclesiæ Cathol. inueterato & salutari more, nec nõ sententiâ D. Thomæ, Maldon. Nauarr. Siluestri & alior. ratio est, quia sanctorum reliquias ita semper maiores nostri sunt venerati: Agni illi ad hoc à solo

[δ] D. Tho. 2. 2. q. 96. art 4. Maldon. in 1. cap. Ioan.

Pont. Maximo quotannis benedicuntur: sacrę scripturæ testimonia vt licet ore proferre, licet etiam descripta collo deferre,& narrat Leontius Episcopus sanctum Simeonem Salem mulieri magæ amuletum in tabellâ conscripsisse, quo gestato illa non potuit amplius diuinare, nec magica amuleta facere. (*Sur. 1, Iul.*) nec vllus sanctorum patrum hoc vnquam improbauit. Nam D. Basilius [a] damnat πιρίαμμα[α] characteribus (*nempe magicis*) insignita. Incertus auctor in Matth. qui extat inter Chrysostomi opera [b], inuehitur in duo nequi genera hominum: primum,qui ex huiusmodi ad collum suspensis ipsi sanctiores volebant videri,vt Pharisæi olim : secundum,qui ex eadem superbiâ,quæ ad collum alij suspenderent, ipsi de capillis vel vestimentis suis largiebantur. Ipse D. Chrysostomus [c] mulierculas illas reprehendit,vel quòd non rectâ sed Pharisaicâ id intentione facerent; vel quòd per opinionis errorem non à Dei gratiâ miraculosum auxilium, sed ab ipsâ materiâ vel formâ scripturæ id præstolarentur. Faciunt hodiè, qui dicunt debere esse scriptum Euangelium in membranâ virgineâ, litteris vel lineis miniatis & cetera. Sanè Chysostomus eadem id mente reprehendit, quâ D. Hieronymus, [d] qui satis indicat pharisaicam illam superstitionem præsidium ab ipsis pictatiolis, non desuperà Custode Israël, Deo Sabaoth, exspectantem se reprehendere: item quòd quæ extrinsecus gerebant, eorum cultum & obseruantiam intrinsecam,quæ præcipua,negligebant. Denique in vitâ S. Antonini infestationē quandā dęmonū,cū preces quasdā membranulę inscripsissēt, & in cubiculo ante Deiparæ Virginis imaginē affigi iussissēt,legimus dispuliſſe. (*Surius to.3. Fol.43*

[a] *hom.in Psal. 45.*
[b] *homil. 43. in Matth.*
[c] *in Matth. hom.73.*
[d] *in d.ca.23. Mat. li. 4.*

Posterior pars cōclusionis probatur,canonibus qui anathema fulminat in eos qui philacterijs(hoc est cōseruatorijs)vtuntur; & si clerici ea faciant,iubēt eos Ecclesijs eijci. *Can.1.& 2. 26.q.5.*qui canones quomodo sint intelligēdi,& de quo genere philacteriorū loquātur,petendū ex alio canone,*nempe vlt. eiusdē quæstionis*,vbi inter cetera in hunc modum scribit B. Isidorus: ad hęc pertinent ligaturę exsecrabilium remediorum, quę non

» noncommēdat medicorū,seu in præcantationibus, seu in ca-
» racteribus suspendendis atq; ligandis: in quibus omnibus ars
» dęmonū est,ex quadā pestiferā societate hominū & angelorū
» malorū exortâ.] Confirmat D. Augusſt. [1] his verbis: Fingunt
» spiritus maligni vmbras quasdam honoris sibimet ipsis, vt sic
» decipiant eos, qui sequuntur Christum. Vsqueadeò fratres
» mei,vt illi ipsi qui seducunt per ligaturas,per præcantationes,
» per machinamenta inimici;misceant præcātationibus suis no-
» mē Christi,qui iam nō possunt seducere Christianos, vt dent
» venenum addant mellis aliquantū.] tales sunt nefarię illæ formulę precū,quas contra vulnera& pericula ignis,aquę & alia, quidā per mendacium adscribunt B. Leoni & alijs sanctis, & (proh dolor) multi hodie gestitant; quibus Diabolus semper tandē imponit,& quando sunt in statu pessimo lethalis culpę, sinit eos occidi, & deserit quos antè aliquoties defenderat. Possem nominare mihi probè notum,cui id accidit. Norunt Frāci,cū superioribus annis,cū Barone Danou, hæreticorum Germanorū examina in Franciā irrupissent,& à Duce Guisio strēnuè debellata fuissent; huiusmodi schediasmata collo cæsorū ferè omniū appēsa, fuisse reperta ab ijs qui cadauera spoliarūt. Hoc genus superstitionis subsannat Lucianus [x],& Antoninum Caracallam supplicijs compescere constituisse testatur Spartianus. Et Tatianns Assyrius [λ] hæc omnia refert ad dæmonum dolos,& pacta per Magos cum illis inita. Huc etiā refero quod de vrsarijs sic refert Balsamon Cōmen.Syn. 6.in Trullo; Vrsas trahere dicuntur ij,qui arctotrophi appellā-
» tur; qui quidem in capite & totius animalis corpore tincturas
» appendentes, & pilos ex ipso tondentes eos vnà cū tincturis
» dant perinde ac remedia & amuleta, tanquā cōtra morbos &
» fascinātes oculos cōferre possint.] Huc pertinent etiā omnia scripta,vel orationes omnes,quibus immiscentur nomina ignota angelorū,hoc est alia præter,Michael, Gabriel, Raphael. hoc mirū fortasis alicui videbitur; quia Trithemius,& Rabb. alia quoq; nomina cōfingunt eorū, quos dicūt esse motores orbiū cælestiū,itē fata decernere,& fatales casus administrare,

[1] *tract.7.in Ioan.*

[x] *in Dialog. Philos.*
[λ] *Orat.contra gent.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

& mirifica quædã homines ab his discere; & similes impietates quibus ille liber ארבעתאל scatet. Sed nitor auctoritate & sanctione concilij Romani, quod fuit congregatũ Romæ sub Zachariâ Pontifice, ad dãnandos errores Aldeberti & Clementis hæreticorum Germaniam turbantium; vbi inter cetera, lecta vna oratio Aldeberti, in quâ continebantur hæc verba; supplico vos Angelus Vriel, Angelus Raguel, Angelus Tubuel, Angelus Michaël, Angelus Adimis, Angelus Tubuas, Angelus Sabaoth, Angelus Simihel. Quibus lectis, Zacharias Papa, interrogauit Episcopos, sententiam de his suam proferrent: illi damnandũ Aldebertum pronunciarunt, vt hæreticum. causæ verò subditur & ipsum Decretũ concilij his verbis; octo enim nomina Angelorum quæ in suâ oratione Aldebertus inuocauit, non Angelorum, præter Michaëlis, sed magis dæmonum nomina sunt, quos ad præstandum sibi auxilium inuocauit. Nos autem, vt à vestro sancto Apostolatu edocemur, & diuina tradit auctoritas, non plus quàm trium Angelorum nomina agnoscimus, id est Michael, Gabriel, Raphaël. Zacharias Papa dixit, optimè prouisum est à vestrâ sanctitate, vt conscripta illius omnia igne concrementur: sed oportunum est, vt ad reprobationem eius in scrinio nostro conseruentur ad perpetuam confusionem. Nunc verò, quia omnia peracta sunt, & vtrorumque sententiâ, quorum superiùs mentio facta est, nunc pertractatũ est. Vniuersum concilium dixit: Aldebertus, cuius nobis actus & nefaria commenta lecta sunt, & qui se Apostolum censuit nominari, & qui capillos & vngulas suas populis pro sanctitate tribuit, quique sub obtentu angelorum dæmones in suum auxilium inuocat: sit ab omni officio sacerdotali alienus &c.] μ Igitur ex concilij huius sententiâ dicendamnanda esse cuncta periammata, orationes, letanias & similia, vbi alia nomina leguntur, quam trium, quos sacra scriptura nominat, Angelorum. Nominatur quidem Vriel. 4. Esdr. v. 1. Sed liber ille Canonicus non est, nec magnæ auctoritatis: cetera nomina nonnihil sunt deprauata ex ijs, quæ in Necromanticorum libris habentur.

μ Vide apud Sur. tomo 3. mens. Iunio in vita S. Bonifacij, fol. 494.

CAP.

CAP. V.

Ars aurifactoria, quam Alchimiam nuncupant, ad quam magiæ speciem sit referenda?

NOn potest sufficienter huic quæstioni responderi, nisi prius constet, quò se vsque vires eius extendant. quare quatuor sunt discutienda. primò an ars ista finem suum consequatur? secundò habenda ne in numero artium liberalium? tertiò ad quam Magiæ speciem pertineat? quartò licita sit, an illicita?

QVÆSTIO I.

An aurum hac arte verum conficiatur?

DVo quæstio hæc complectitur; quid naturæ ope fieri queat & quid fieri soleat? qnorum non eadem ratio est. prius quam decidamus quæstionem, quædam de nomine & origine sunt præmittenda.

SECTIO I.

Quid sit Alchymia & quando inuenta?

A NOmen Arabicum esse volunt, viri docti; & id indicare nomini præfixum *Al*, vt in *Almanach*, & *Almagestum*, & similibus. α Mixobarbarum ergo vocabulum fuerit, ex Arabico *Al*, & Græco, χέω seu χύτρα, quod idem ac *fundo*. alij Græcam planè vocem censent, ex quibus est Ioannes Chrysipp. Fanianus, qui deducit, παρὰ τὴν χυμείαν τῶν ἁλῶν à sale & fusione &c. Sed huic Græci scriptores repugnant, qui plerumque scribũt χυμείαν, & non χυμίαν. Sed quid χυμεία significat? quidam ex Plutarcho β tradunt Ægyptum sacrâ linguâ à sacerdotibus vocari *Chemiam*: & inde suspicantur, vocari *Chemiam*, quasi Ægyptiam: videlicet quia primi mortalium Ægyptij illam à Mizraimo Chami filio acceperint, ab Ægyptijs Arabes didicerint, & articulum illum suum *Al*, addiderint, ab Arabibus, Europęi acceperint & nomen & artem, vt & reliquam ferè medicinam & philosophiam Græcanicam. Nimis isti beneigni sunt in Arabes. Nomen enim notum Romanis fuit, antequam

α N. cõmẽt. in Manil.

β Dialogo de Chrysopeiâ.

γ Cedrenus in Annal. Suyd. mox citand. Alij, de Osir. & Isid.

quam vlli noti philosophi vel docti inter Arabes, & quo Arabia tempore adhuc Christiana. Inuenias illud apud Iulium Firmicum Latinum ε scriptorem, qui tempore vixit Constantini Magni. Apud Ægyptios quidem hæc ars in vsu etiam Diocletiani tempore videtur fuisse; si Suidæ credimus ζ, ab ijs fortè Romani acceperunt. Verum illud de *Chemia* merum est commentum: Ægyptus enim non *Chemia*, sed *Chamia* dicta à Chamo, sic enim in Psalmis legimus; *In tabernaculis Cham*, h. Ægyptiorum: & postea θ; *terra Cham*, vocatur ipsa Ægyptus. hoc ergo nomen Sacerdotes, vt testimoniū antiquitatis suę asseruarunt, vulgo *Misraim* dicebatur Ægyptus: vnde & hodiè adhuc Turcæ & Arabes vocant, *Masra*. Quare si Arabes voluissent ab Ægypto hanc artem denominare; & addere suum illud; *Al*, vocassent *Almasram*. Quid ergo? suspicor vt multa alia Arabum vocabula esse Hebræum istud, & quidem solidè; nec aliud significare quam artem fusoriam liquatoriam. Etenim Hebræis; *Alichim*, ι significat itinera fluxus. ab *Alich*, quod significat facere ambulare seu fluere. Vnde ars liquans seu fundens metalla, abiectâ litterula, *Alichim*, fit *Alchimia*, facillimâ formatione. Quid enim aliud est Alchimia, quam pirotechnia siue igniaria ars, resolutoria & purificatoria metallorum? quæ vt *Chymiæ* species quædam est: sic etiam aurifactoria, siue Chrysopæïa, species quædam est Alchimiæ, quæ in extrahendo siue separando, & in cōgregando siue coagulando ex alijs metallis auro tota occupatur. vnde nō malè *Spagiricam* vocant nōnulli, ἀπὸ τοῦ σπᾶν καὶ ἀγείρειν à segregando & congregando. Ad hanc quidam retulit illud Manilij versum λ.

ε lib. 3 in Lunæ decretis. ζ in Diocl.

θ Psal 78. v. 57. Psal. 105. v. 23.

ι הליחים Iob. 29 v. 6. חלק κ Iob 14. v. 10.

λ li. 4 astronom.

Materiamque manu certâ duplicarier arte:

& quia de Alchimicis dictum per errorem putauit; ideo (quod est Critica audacia) contra veterum codicum fidem, eum mendum, vt spurium, iudicauit. vtrumque malè. nam & Manilij versiculus est, & non de Chrysopæis, sed de bracteatis accipiendus est, qui malleando aurum in bracteas seu folia tenuissima diducunt & dilatant, & sic superficiem adeò ex-

tatam quasi duplicāt. Alchimici certè non tam duplicant manu quam igne.

C Non statui de tota Chymicâ agere; quàm ego artem, quâ medicinæ adminiculatur, sanè laudo, & veneror: vt physiologiæ fœtum præstantissimum: inuentricem auri potabilis, rei non minùs vtilis ad sanandum, quàm ad alendum, ac quoad fieri potest, vitam prorogandam: spiritus enim subtilissimos ex metallis, gemmis, plantisque educens; quo subtiliora, hoc puriora; & quo puriora, hoc efficaciora remedia præbet: metalla depurat, segregat, perficit: lapides conflat, aquam elicit, ignem vegetat: & in igne vegetato, ac quasi perennato, specimen edit artis & efficacitatis suæ in humanâ vitâ propagandâ. Mihi quidem dubium non est liquorem illum Olibij Maximi, cuius beneficio lucerna multis sæculis conseruata fuit ardens, Chymicū fuisse: de quo Bernardus Scardeonus μ, scribit Patauij ante aliquot annos, vrnam fictilē effossam his inscriptā versibus. μ in Histor. Patauinâ.

» Plotoni *sacrum munus ne attingite fures,*
» *Ignotum est vobis hoc quod in orbe latet.*
» *Namque elementa graui clausit digesta labore*
» *Vase sub hoc modico Maximus Olibius.*
» *Adsit fœcundo custos sibi copia cornu,*
» *Ne precium tanti depereat laticis.*]

Plutoni Deo diuitiarum dedicauit hoc suæ artis specimen homo gentilis, diuitias illi acceptas ferens. Intra maiorem illam vrnam minor alia reperta; in hac, duæ ampullæ adfabrè laboratæ, argentea vna, aurea altera: purissimo quodam ambæ liquore plenæ, quo lucerna multis iam sæculis ardens conseruata censebatur.

De solâ Chrysopœija statui dicere; quæ vel ex adspersis pauculi puluerис aurei ramentis, aurum multiplicat; vel ex non auro verum aurum producit: nam quæ ex auro liquato tantumdem vel minus auri producit sed purgatius, ea nomen aurifactoriæ non meretur. Chrysopœiæ igitur originem quidam nobis valde faciunt antiquam, qui præclaro Adami titulo libellum quendam insignem obtrudunt: vt & alij Moy-

D

Universidad de Deusto
Biblioteca

sis,& Mariæ Sororis eius,& Solomonis,& Hermetis Trismegisti,& Aristotelis,& Pythagoræorum quorumdam libros vēditant: hæc enim omnia pro impostoris habenda duxerim, & ociosorum hominum somnijs. Quid? an quia ab Adamo prima scientiarum principia, idcirco & de hac ille arte scripsit, quem de nullâ constat scripsisse? An quia Moses in omni Ægyptiorum Sapientiâ excellens: idcirco & ipse & soror eius (miror Aaronem non additum,& Beseleel) animum ad alchymiam excolendam adiecere? An quia Cabbalistæ mugantur Chamum in arcâ Noacho patri suo libros de Magia naturali furatum, quos Misraimo filio suo donauerit; idcirco inter illos etiam Chymici libri fuere? Sed Chamum scimus non philosophiæ naturalis, verum Magię Dęmoniacę fuisse propagatorem.[v] Hermetis Trismegisti non pauci supersunt libri; quis quęso vel color tenuis in illis huius artis? eruent opinor, qui Phaetontæo ausu eò detorserunt, quæ de Turri Babel,& quæ de terrâ promissionis, SS. commemorauit: & quæ Salomon in Ecclesiaste de meretrice, mores eius depingens, Spiritu sancto afflatus scripsit, illi ad Chymices mysteria detlexerunt: qui ausi diuitias, quas œconomicæ prudentiæ,& nauigationi in Ophir disertè acceptas refert Regum Historia, illi Salomonis alchimię adiudicarunt. In quos (vt mitissimè agam) nihil dicam aliud, quàm quod fatuis solemus, sanam mentem ijs optandam. Minore longè periculo peccāt, Aimar. Ranconetus & Cardanus, qui Sibyllę varicinium illud;

ἴστω γράμματ' ἴχω. τετρακτύς μ' ἀβδὶς ἰσμὶ, νεῖμι, τρὶς

ad *Arsenicum*, admirandi lapidis materiam transtulerunt, quasi quattuor syllabarum & nouem litterarum vox alia nulla foret. Item qui Pandorę poculum hoc esse contendunt, ab Hesiodo notatum: sed hi plures Epimetheos, solâ spe reliquam Prometheos, ex hoc grege fateantur oportet. Nec minùs illi suaues; qui Sisyphium saxum extollunt,& propter hujus lapidis inuentionem meruisse nomen, quasi diuina sapientis autumant: propter promiscuam in vulgus beneficii communicationem, ad inferos detrusum semper reuolubilis saxo

Σίσυφ. quasi σίσυφος

[v] lib.1.c.3.

subuectione damnatum. homines præparcè auari. Liberaliores alij, cum Suydâ Colchis auratam pellem auertunt. illud enim Αἰήτεω τὸ χρυσόμαλλον Iasonis; libros fuisse in membranis arietinis descriptos, artis alchimicæ doctrinam aurifactoriam continentes. Addunt alij, hoc illud aureū fuisse femur, χρυσοῦν μηρόν, siue (vt corrigunt alij) χρυσοῦν ῥοῦν, aureum flumen, à Pythagorâ in Olympijs ostensum. Hoc illud esse apud Hippocratem mirabile,& imprimis sacrum terræ opus, ex quo animantia, plantæ, alimenta, pharmaca, fortuna,& ipse Plutus profluant.[o] Hinc apparet quam vetustam isti originē arti arcessant. Equidem opinor vetustam: sed certa testimonia ante æuum Caligulæ non comperio. Nam quæ dicta, mera sunt coniectanea: nec magis certum, quod quis ex Esdr. lib.4.c.8.v.2. *Quomodo autem interrogabis terram & dicet tibi: quoniam dabit terram multam magis, vnde fiat fictile, paruum autem puluerem vnde aurum fit.*) Hoc perspicuè non ad artem fusoriam, sed ad naturalem metalli ex terræ puluere productionem potest referri. Si tamē quis contenderet, ad materiam auri transmutatoriam pertinere, is sciat, neque infallibili se testimonio niti, quia liber iste apocryphus est; neque loco claro & aperto antiquitatem artis se probare. Cæpisse sub Caligulâ docet Plinius,[w] rationem ex auripigmento aurum liquandi, sed mox desijsse. Foditur hoc in Syriâ auricolore, fragili, lapidum specularium modo. Vim eius magnam Caligula, auri quàm sanguinis non minùs auidus, excoqui iussit: & planè fluxit aurum excellens, sed ita parui ponderis, vt detrimentum sentiret. nec postea tentatum ab vllo. Diuturnum postea scriptoribus silentium fuit. Vsque ad Diocletianum siluere. Nam Suidas auctor est, cùm eo regnante Aegyptij res nouas molirentur, cæde multorum illustrium virorum in ipso exordio hoc incendium sopitum fuisse: & conquisita tum ibi veterum de argēti & auri fusione scripta, omnia tyranni iussu flammis tradita, ne ex illâ arte ditati Ægyptij, pecunijs freti, Romanis in posterum rebellarent[y]. Aliquot annis postea Zozimus Græcus scriptor vixit, cuius de Arte sacrâ,& Chrysopœiâ libri M. Scripti asseruantur

[o] Hippocra. in epistol. de Cratetiâ.

[w] lib.33 hist. c.4.

[y] Suidas in Diocletiano.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uantur in Regis Christianissimi Bibliothecâ Fontisbelli: vbi & Blemmidæ liber de eadem Chrysopœia dicitur exstare: hic ille Nicephorus Blemmidas est, qui sub Ducâ Imp. multa præclara philosophiæ monimenta edidit. Zozimo Græcum antiquiorem, non noui: ille Arabes omnes, qui circumferuntur æuo antecedit; fictitium Morienum (Eremitam Romanum fingunt inepti Arabicè scribentem) & verum Geber, siue Gebrum Arabem; qui non inuentor artis, vt putant Fallopius & Erastus; sed cultor & ornator præcipuus. Hæc de origine habui dicenda.

SECTIO II.

De artis alchimicæ in auro faciendo efficacitate.

MIrùm quam hîc in contrarium funis contentiosus trahatur. cultores alchimiæ affirmatiuam adeò tuentur, vt & perfectius aurum suis se fornaculis fouere, & educere quàm natura solita, contendant: osores contrà Chymicorum omnia huiusmodi, vt præstigias, ludibria, & meros iactatorum bombos opinantur. Equidem puto inter hæc extrema, vt fit, mediâ viâ tutissimè incedi. Videamus breuiter, quid pro vtraque parte disputari queat.

Tres inuenio sententias. prima est, non posse aurum verum sic produci. secunda posse aurum quidem quasi verum, sed quod tamen pro vero, nec liceat vendere æquali pretio quo verum venditur; nec liceat illud in medicinis exhibere. 3. perfectiùs & puriùs aurum sic fieri posse, quam quod in terræ visceribus gignitur. Prima sententia est Thostati *in Exod. c. 7. q.* Ægyd. Romani, *quodlib. 3 q. 8.* (qui Auicennam quoque pro se citat, sed malè. nam Auicen. verè censuit contrarium, & ex professo de hac arte scripsit) negarunt etiam Auerr. *in lib. 1. de Generat.* Aponensis, *differ. 209.* Sed & ipsemet Chymicus Paracelsus *lib. de philosoph.*

Secunda sententia (vt opinor) verè fuit D. Thomæ. nam licet vbi noluit quæstionem decidere, ibi ex hypothesi tantùm loqu-

locutus fuit, α sed vbi absolutè & decisiuè locutus, ibi apertè & clarè hanc sententiam tenuit, produci posse aurum, quo ad externas qualitates, sed quod ad intrinsecam auri perfectionem non pertingat: β & quod etiam Caietano γ, & reliquis Thomistis placuit postea citandis.

α 2. q. 77. a. 2. ad 1.

β in 2 sent. d. 7. q. 3. a. 1.

γ ad d. a. 2.

Tertia sententia est omnium Chymicorum, & præterea Timonis *in lib. 3. Meteor. q. vlt.* Antonij Mirandulani *de singularibus lib. 19.* Cardani, Lacinij, & aliorum.

Quartam his sententiam possemus addere Pyrrhoniam, & Academicam *Dubitantium*; qui fatêtur sibi non satis liquere: quam puto verè communiorem esse hominum huius ætatis. Ex nostris illam defendêre Bened. Pererius, & Gregor. à Valenciâ δ; nam de bonitate & perfectione alchimici auri dubitant; & suspicantur, nunquam ab vllo verum & perfectum aurum fuisse productum; & Valencia quoque indicat studio & arte humanâ vel nõ posse, vel vix fieri posse. Quid dicemus? amicus Plato, amicus Socrates, sed magis amica veritas.

δ *disput. de Magia. 1. in 2. 2 disp. 6. q. 13. punct. 2.*

A Axio. 1. *Nullis idoneis argumentis contrasentientes conuincunt* „ *aurum verum per alchymiam fieri non posse.* Ad probationem huius conclusionis sufficit onus probandi transferre in aduersarium: quia est conclusio negatiua: & adfirmanti esse impossibile, incumbit onus ostendendi cur id sit impossibile; eò quod is contendat se id idoneis argumentis posse conuincere: quod nos negamus. Veruntamen sic potest conclusio probari; neque ex parte materiæ seu subiecti; neque ex parte modi repugnat naturæ talis metamorphosis. Non ex parte materiæ. nam illa est alterari, & corrumpi apta, & perduci etiam apta ad formam præstantiorem; & est capax formæ introducendę. Non ex parte modi, quia modus est, per decoctionem naturalem ignis; qui decoctionem naturalem caloris naturalis proximè imitatur. Quid ergo defit? aut si quid horum, ostendatur.

Ostendere conantur sequentibus argumentis, quę sigillatim diluemus adfusâ solutione. Primò argumentantur ab artis ipsius incertitudine & dissensione artificum; quia chymici inter se nec conueniunt in modo loquendi, nec in modo operandi,

randi,nec de materiâ aut nomine sui lapidis. Conueniunt beneficio lapidis hanc transformationem tribuendam: sed hunc ipsum lapidem,quo appellent nomine non conueniunt. Longum sit omnia Merculini,Treuisani,Faniani,Vallensis,Rosarij & aliorum nomina congerere,quæ sunt significationis plane diuersæ. ex paucis cetera possunt diiudicari. vocant χρυσοσπερμον, aquam viuam,aquam vitæ,aquam ficcam,lignum vitæ,sanguinem humanum,lac virginis,Mercurium philosophorum,draconem,coruum,laton,elixir,medicinam morborum omnium,id de quo qui bibit non moritur, & similia partim ridicula,partim pugnantia,partim irreligiosa. Modos operandi diuersissimos comminiscuntur & de eo inter se digladiantur,cum Braceschо certat Tauladanus,Villanouanum impugnat Treuisanus,alij alios,& inuicem fatuos ignorantesque nuncupant. Sed de lapidis materiâ forte saltem consentiunt? nihil minus. sunt qui ferriscoriam,sunt qui salem, alumen, magnesiam,cadmiam,calchantum,arsenicum exposcant: sunt qui obtrudant bufones,capillos,ouorum putamina, menstruum fluorem, vel humanum sanguinem. *Respondeo*, tam diuersis nominibus eandem rem significari; sed his vsos scriptores scientiæ occultandæ causâ,quam non voluere passim intelligi. licuit sanè Ægyptijs symbola sua adhibere,licuit poetis per metaphoras & fabulas sapientiæ principia occulere,licuit Aristoteli se dictorum obscuritate vt sepiâ solet atramento inuolure;ipsæ sacræ litteræ in Parabolis loquuntur. cur culpas, si hi diuersis nominibus lusêre? Si quid minus aptè,& felicitèr & piè;ignosce. rem vide, verba despice. nunquam rei veritatem aut artis efficacitatem,ineptia aut infantia docentis, perstuit exstinguere. Deinde quid mirum hanc quoque artem suas habere compulsationes diffidentium; quibus nec philosophiæ pars vlla,nec medicina,nec iurisprudentia, nec Scholastica Theologia noscitur carere? Dissensio illa de materiâ vel verborum est & nominum; vel sanè fuit olim,cum adhuc minus culta,& magis incognita. periti in sulphur & hydrargirum consentiunt.

B Probant postea,naturâ metallorum ab ijs ignorari. primò quia censent illa viuere & nutriri; cũ Cardano; vel superioris ordinis animâ habere verùm valde reconditâ cũ Fr. Georgio in Harmon. mundi. 2. quia lapides putât esse reiectamenta siderum (vt Paracellus) metalla verò adipem & medullam lapidum;& proinde metalla cæli esse præstantiora excrementa: 3. quia vnicam volunt esse perfectam speciem metalli nempe aurum;ceteras esse tantum rude & inchoatum aurum. de quo mox plura. 4. non habent perspectam auri sui causam efficientem. quia soli calori efficientiam tribuunt. quo tamen solo nõ potest auri substantia perfici. Oportet enim vt sol aquæ substantiam primùm calore concoquat & commutet: frigus deinde & siccitas terrena,faciant aquam concrescere. 5. de auri materiâ valdè discrepant. Gilgil vult esse cinerem ex terrâ genitum & aquâ mistum; Braceschus vitriolum; plerique sulphur, & argentum viuum,nec deest qui arsenicon addat. qua in re indagandâ videntur,vt vmbri,iudicium fagæ naris secuti: certum sanè,vt ad certæ cunabula perducat; fallax in rerum essentiâ discernendâ. Præterea quomodo possunt mixta resolui in mixtum illud, ex quo proximè generata fuerunt? nonne priùs oportet resoluantur in corpora simplicia? igitur si,quod eorum est fundamentum, metalla in sulfur & hydrargirum resoluuntur: certè hæc duo nequeunt esse propria metallorum materia. Hoc argumentum multas inuoluit quæstiones quas si velim exactè discutere, non sectionis vnius, sed libri opus integri futurum. Vno fortassis verbo præstiterit absoluere,vt hæc illis omnia largiamur, nihil aliud consequi, quàm alchymicos sic opinantes non esse veros philosophos, neque causas operationis suæ tenere, nec operari scientificè, sed duntaxat esse nudos flaturarios pyrotechnicos, mechanicos,& non philologos. nullo autem pacto consequitur, probandum quod erat,aurum ab illis confici non posse: nõ enim gladium non facit faber,quia quæ ferri natura, quæ gladij ad pugnam rotatio vibratioque sit accommodata, nescit: non aquam rosaceam minus perfectam chymicus elicit, qui cetera

adhibet ab arte requisita, etiamsi rosæ essentiam, & vim ignis & principia distillationis ignoret. Quid igitur, si qui naturam ignoret metalli, segregatione, congelationeque quæ requisita cæteris quoque omnibus peritè vtatur; minúsne ad flatum compositionemque eius, quàm ad alterius, nihil ad operationem effectumque amplius præter causarum cognitionẽ adiscientis, vis excoctrix ignium est effectura? Intelligentiæ igitur iam ignis particeps, qui vnum inter & alium nouit discrimen. Pone autem aliquem qui optimè metallorum naturam nouerit: huic certè nihil argumentatio hæc oberit quoad ari productionem. poterit ergo produci ab aliquo. sufficere ista: dicã tamen quid de singulis illis censeam. Viuere & nutri metalla, vt animam habentia vegetatiuam: id non admodum absurdum est, sed fateor verius quod Aristoteles censuit [, lapides, nec fossilia huiusmodi viuere vel nutriri: excrescere autem, per adiectionem materiæ, decrescere per subtractionem eiusdem: cùm vero Plinius * & alij dicunt ea concipi parturiri, parere, viuere, senescere, mori, Metaphoricè tantùm loquuntur. sed de hoc plura Schaliger, Fallopiusque ¶. Vocum illis liberaliter depeciscí. Esto non viuant metalla: quid inde? facilior profecto inanimæ rei in aliam inanimam, quàm animatæ in animatam erit transmutatio. Paracelsistarum illæ locutiones sanè non satis rectas nec commodas, sed improprias & translaticias nihil moror: loquuntur illi inquinatè, sentiunt perperam. eos non defendo. de re loquor, non vocabulis. Hoc vnum verissimũ puto, neq; negari posse, plus humidi pinguis, & si vis plus adiposi esse succi in metallis, quã in lapidibus ac gẽmis. hinc enim metalla ductilia & dilatabilia sunt, quod lapidibus ob ariditatẽ & siccitatem denegatũ. Vnicuique species metalli sit, mox videbimus. De auri efficiente causã, considerandum puto longè plura requiri, vt ex terrâ, atque vt dicam elementis ferè nudis primum corpus mixtum existat, coaguletur: quàm requirantur vt ex mixto iam coagulato existente aliud conficiatur mixtum, dumtaxat differens per actione. Auri substantia, ex terrę puluere & aquæ liquore, in

[*lib. 1. magnor. moral.*

* *Plin. lib. 36. cap. 18. & 19. Leo Baptist. Albertus li. 2. de re ædific. cap. 9.*

¶ *Schalig. exercit. 1. Fallopius lib. 1. de metallis & fossil.*

nis cauernarum solo calore non potest perfici, sed frigiditas quoque & siccitas requiruntur: postquã verò iam semel metallum coaluit in metalli substantiam, iam ignis solus poterit supplere quæ ad perficiendum commutandumque illud in alterius metalli qualitates erunt necessaria. quia qualitates illæ accidentariæ sunt, & quæ actiuitatis igneæ vim non exsuperant. Quod exẽplo potest declarari, nam sandaracha naturalis non posset gigni citra frigus illud: sed postquam plumbum semel in terræ viscera genitum fuit, si illi misceas acetum, cerussam cõficies [; vt verò ex cerussâ prodeat sandaracha, nullâ iã opus refrigeratione: sed sufficit sola adustio vt sandaracha factitia seu sandix Syrium nascatur ×. Orichalcum quoque sine frigore ex ære, vitri puluere, & calaminaris lapidis tincturâ fit; solâque decoctione & percolatione per ignem indiget λ: cum tamen fossitium & naturale, si quod est huiusmodi, etiam frigus illud postularet. Quid quod & μ Plinius censuit, solo igne lapides in æs fundi; & ferrum gigni? Quid, quod & sola decoctione ferrum fit σίμωμα Græcorum ν seu *Chalamisch* Hebræorum? quod nos hodie chalybem vocamus siue *aciarium*, veteres Latini, *ferri nucleum*, quia proprio nomine destituebantur. nam chalybs illis idem quod ferrum in genere ο. Neque in his alio frigore opus, quam cum omnia peregit ignis, vt tunc materia se ad naturale frigus recipere sinatur, vel aquæ iniecta citiùs refrigeretur, & induretur. Porrò quam subdunt de auri materiâ dissonantiam, obstrepit illa, non obtundit. cedo, quam illi esse volunt? quamcumque dixerint, ex hac etiam cetera metalla constare philosophi chymici contendent. sic facilem fore ad aurum transitum. Sed doctiores conueniunt in vnam sententiam; quam ego quoque sequor, & sic Aristotelem cum his auctoribus conciliari posse puto. Non agitur nunc de materiâ remotissimâ, quæ est materia prima, quam eandem esse, nemo addubitat. sed agitur, de materiâ secundâ; quæ iam certis formis est imbuta. hæc rursus est, quædam remotior, & quædam propinquior. non enim statim ab vltimâ ad primam hîc immediatus est transitus. capiamus ergo exempli gratiâ, au-

[*Galen. libr. 9. de simplic. medicam. facult. Plin. lib. 34. in fin. Vitruuius l. 7.*

× *Plin. li. 35. ca 6. Actius lib. 2. Amatus in Dioscor. li 5. enarr 63*

λ *Vide Plinium libr. 33. c. 4. & Vannoccion li 1. pyrotechniæ, cap. 8.*

μ *li. 26. c. 27.*

חלבריש

ν *Aristot. li. 4. Meteor.*

Vannoccius d lib. 1 cap. 7.

Alb. Magn. lib. 2. de lapidib. tract. 3.

ο *Vide Hier. Magium lib. 2. miscellan. cap. 8.*

K rum.

rum. hoc aurum materiam remotiorem habebit, exhalationem quandam humectam ex vna parte; quæ materia liquida à quibusdam vocatur, vel aqua intrinsecus vnctuosa, ab alijs vnctuosum aqueum incorporatum, vel humidum liquidum; ex alia parte habebit terræ portionem crassam & viscosam: sic huic terræ aqua illa pinguis & aërea commista, corporatur in primam & (vt sic vocem) elementarem auri materiam. Sed hæc materia non est adhuc propria auri materia, sed est materia communis omnium metallorum, & etiam lapidum. etenim si plus habeat ariditatis, deficiente humiditate, fit lapis; si plus habeat pinguedinis humidæ, exit in metallum; & propter copiam huius humidi, nitidi, puri ac solidi, splendida adeò ac nitida sunt metalla. Et hæc est sententia Platonis & Aristotelis ac sequacium *. Neque huic sententiæ repugnat (meo iudicio) eorum Chemicorum, qui physica principia & norum & amplectuntur, hoc est non empirici, sed philologi sunt, sententia. Tales enim facilè assentiuntur huic remoto principio metallorum omnium. Equidem mihi videtur negari non posse. Quæro enim, num argentum viuum & sulfur sic immediatè ex materiâ primâ sint enata? si adfirmas, quæro quâ dispositione præcedente hæc potiùs quàm alia forma sit introducta? si negas, immediate prodijsse: quæro quæ præcesserit? non enim omni formâ potuit illa materia caruisse. Negandum itaque id non est: sed vlteriùs progrediendum, & post hanc materiam communem adeò remotam, quærenda quædam materia propinquior. De hac omnis est disceptatio. Censuerim itaque illam materiam remotam non subito prætermissis medijs ab extremo ad extremum progredi, & quod dici solet per saltum promoueri: sed primò gigni imperfectiora quædam, & sic naturam progredi ad perfectiora. Ex illa materia remota primùm gigni sulphur, & argentum viuum sua ὑπάργυρον: istud potissimum coalescere ex humido illo pingui & aëreo (ideò adeò mobile est); ex terræ verò pinguedine seu viscositate potissimum, gigni ὑπάργυρον. Sulfur illud poster in metalli generatione fungi vicem viri, ὑπάργυρον vicem fem-

* Plato in Timæo, & ibi Procl. & Calcidius. Aristot. lib. 3. Meteor. in fi. Theophr. lib. de lapidibus, Ianus Lacinius Minorita li. 1. Chemicæ art. c. 13. Albertus lib. 3. de reb. metallic. tract. 1. cap. 2. Contaren. li. 3. philosop. c. 6 Geor. Agricol. de re Metall.

næ volunt; Chymici; hoc parùm refert, crediderim potiùs vtrumque agere & pati in inuicem, reactione. Nec conuincit cõtrarium quorumdam obiectio; nec in plerisque fodinis sulfuris, vel arg. viui, inueniri aurum; nec in auri plerisque inueniri sulphur aut argentum viuum. sufficit enim in quibusdam vestigia horum reperiri, vt pyrotechnici sæpè experti. Et, vt ex his gignuntur tanquam ex materiâ, sic in hæc rursus metalla resolui volunt chymici, & hanc resolutionem odore probãt, & gustu; se in materiâ resolutâ qualitates sulfuris & argenti viui dictitantes inuenire. Quoniam verò hîc agimus de accidentarijs dumtaxat differentijs, quibus hæc inanimata dignoscuntur solis; frustrà objcitur odora canum vis. Non enim dicitur hæc resolui in sulfur & hydrargyrum formale atque perfectũ, sed in materiam quandam quæ sulfuris & hydrargyri qualitates pleraque retinens satis indicat formam illam præcessisse horum fossilium; sicut homo occisus cum est, & iam cadauer ferè dissolutum corruptione, indicinam facit fætor, corpus illud carneum fuisse: aut quod similius, cùm salem vel saccarum in aliquod ferculum dissoluis, sapor indicat, substantiam illarum rerum condimenti huius materiam fuisse: & odor aquæ distillatæ, satis apertè docet, quæ herbæ distillatæ fuerint. præterea non est necesse res omnes resolui in proximam suam materiam; nec enim corpus resoluitur in semen; sed sufficit resolui in materiam remotiorem, siue elementarem. Ad vltimum itaque argumenti membrum dicimus; metalla resolui immediatè in illa sua principia, quando alterantur, & per alterationem definunt videri talia metalla, & fiunt quid liquidum, vel aridum, retinens principiorum illorum qualitates multas; & cum hoc fit, tunc quodammodo resoluuntur iterum in corpora simplicia seu elementaria, nempe in liquidum humidum & terreum pingue: sicut etiam paullatim, per varias alterationes pyrotechniæ, principia illa proxima in istud vel istud metallum coaluerunt.

Tertiò argumentantur; fundamenta Chymicorum, si penitiùs inspiciantur, vel falsa esse, vel prorsus dubia: & proponunt,

Auicen. epist. ad Hacon, Geber, Lullius, & alij. vid. Lacin. d. lib. 1.

ac impugnant sequentia ; quibus sigillatim ac ordine solutiones adiungam.

Primùm ergo adferunt illud Rogerij Baconis *; licet natura potens sit & mirabilis ; tamen ars vtens naturâ pro instrumento, potentior est virtute naturali.] Hoc ergo videtur esse falsum. tum quia nihil potest ars humana, quod vires superet naturæ (quæ nihil est aliud, quàm ordinaria Dei in creaturis dispositio) quare si quis effectus producitur, qui naturam rerum superet, ille non humanus, sed vel diuinus, vel prodigiosus est. tum quia omnis ars mechanica naturæ, vt basi, insistit & eam imitatur, nec suis potest conatibus operum naturæ perfectiones adæquare. Nam veriſſimè Fabius, ita scripsit ; imitatio, quæ artis est propria, nunquam tam feliciter naturam exprimit: quin inter hanc & illam semper aliquid intersit, ipsaque veritas pluribus parasangis sua sequentem vestigia hyperisim post se relinquat. †] qui neget ; iubendus agri lilia cum veris, Dedali volatum cum alitibus comparare, & cum Praxitelis aut Phidiæ caballo hostiles manus effugere. *Resp.* Comparationem naturæ & artis instituì duobus modis posse : primò præcisè ac nudè solam cum solâ conferendo, vnumque alteri siue vtriusque potentiam seorsim inuicem & mutuò componendo ; hoc si Baconus voluit, vt inde fornaculis suis ea tribuat, quæ naturæ denegata, fateor omni illum reprehensione dignissimum fuisse, & argumento contrarium solidè probato. Altero verò modo possunt ista comparari, non præscindendo vnum ab altero, sed extensiuè, v.g. artificium humanum, cum ipsâ naturâ ; qua in comparatione, artificium præsupponit naturę vim. plus autem tum posse artem naturâ subnixam & adiutam, quàm possit natura sola plurimis patet experimentis. sic enim naturalis operatio, iuuatur, acceleratur & perficitur per humanam industriam & artem : quod voluisse dumtaxat Rogerium eius verba indicant, & veriſſimum hoc est.

Secundò reprehendunt quod dicitur à Chymicis, vnicum esse perfectum metallum, siue vnicâ metalli speciem (aurum) cetera metalla dumtaxat esse auri inchoationes : & ideò tam facilè

* lib. de mirabili potestate artis & naturæ.

† lib. 3. instit. Orat.

facilè metalla reliqua ad aurum, naturalem suam perfectionẽ, reduci quàm homo æger ad sanitatem, & ouum ad pullum. Hoc illi triplici ariete sibi, non tam quatere, quam subruere videntur : & ita mihi quoque aliquando visum. nunc maturius re perpensâ, video illa ipsa, quæ tùm attuli argumenta, vt obsessi solent saccis lancis, arietis impetum infringere ; posse commodâ explicatione exarmari, & eneruari. Arietes isti tres erãt triplici testudine contecti. Primus petitur à definitione metalli, quam Geber, Petrus Bonus & multi chymici admittunt : metallum, est corpus fossile, durum, & naturam suam seruans à malleo dilatabile. Sed hæc tota definitio æquè conuenit argento & plumbo ac auro ; æquè ergo sunt metalla, atque aurum. *Resp.* differentias rerum essentiales. præterquam hominis, nobis esse ignotas : ideo nos cogi definitiones formare ab accidentarijs differentijs, quæ possunt sæpè communes esse pluribus, quæ probabiliter videntur specie differre. veluti si definias canem, certè definias per proprietatem latratus, hyæna tamen hunc imitatur, quę canis non est, & sic totum istud congestum, canis est animal irrationale quadrupes velox latrabile, conueniet etiam hyenæ. nam & illa erit, animal irrationale, quadrupes, velox, latrabile. Nemo tamen inferat canis nomen hyenę competere, vel hyænam æquè canem esse : sed potiùs inferendum, quiddam in hyęnâ reperiri, quod in cane sit perfectius. Sic dico definitionis huiusmodi accidentariæ conditiones in singulis metallis inuentas, non conuincere singula hęc quibus conueniunt metalli species esse. Nam hęc non est conuenientia generis in substantiâ, sed dumtaxat quasi generis in accidentibus. Specificæ namque differentiæ ab essentiâ rei sunt desumendæ. Quare vt aduersarij probent à definitione, identitatem generică ; necesse est, prius probent ; vel simul, & consequenter probent, prætensarum specierum differentiam essentialem, vel quid ei quodammodo æquipollens. v.g. Homo & equus species sunt sub animalis genere. id probari nequit eo dumtaxat, quòd animalis definitio, quæ tamen essentialis est, conueniat vtrique (sic enim cõuenit Petro & Paulo, & tamen P. & P. specie

cie non differunt) sed probari præterea debet ; quia homo est rationis compos,equus non est.sic etiam quod aquila & leo differant specie,non probandum tantũ eo quod ratio generica illis competat;sed etiam,quia vtriusque essentia diuersa est,ex vnum sit volatile,aliud bestia seu gradiens.Sic igitur non quia hæc definitio eadem quæ auro,competit argento : ideo hæc duo specie distinguuntur:sed sequitur solummodò ambo hæc metalla esse:argentum quidem imperfectè,quia potest perfici; aurum perfectissimè,quia nequit in metalli ratione perfici.Infanti iuxta ac viro conuenit hominis definitio, vt & vitulo aut boui animalis;sed infans adhuc perfici , & definitionis membra perfectius potest participare:nõ tamẽ infans & vir sunt hominis species idẽ de alijs metallis & auro statuendũ;nã alia illa natura ad hoc instituit,vt queãt ad aureã perfectionẽ progredi.

Verũ hic nouæ suboriuntur difficultates,noui scopuli affigunt.dicat enim aliquis,hinc sequeretur, naturam sic sæpiùs scopo suo aberrare, quàm finẽ suũ cõsequi.quod conuicium ratur in Deũ. Naturæ quoq; aberrationes de suis inferioribus more specierum,nõ solent prædicari. quia natura nõ multiplicat rerum imperfectarũ indiuidua, vt videmus mõstra sterilitatis damno multata.hæc autem metalla de suis indiuiduis recte prædicantur;vt argentũ de hoc vel illo. *Respondeo.* Nõ aberrat à scopo suo natura,quia finis eius est rerum varietate, huius mundum ornare:& perfectiora vult esse rariora. fit autẽ hominum auaritiâ,qui metalla effodiunt priusquã ad debitã perfectionẽ perueniant;vt minus auri sit,quàm ceterorũ metallorum. Sicuti quia vituli plerique occiduntur à lanionibus, ideirco pauciores boues existunt.si his parceretur, boues fiant ; si illis abstineretur effodiendis , paullatim aurescerent . Enunciatio vero ratio quædã est specierũ,siue generica, quædã verò mera accidentaria. Monstrorũ de inferioribus attributiua cnũciatio accidẽtaria,potest æque locũ habere,ac argẽti auri &c. Sicut enim dicas rectè,hoc vas est argentũ,sic etiã rectè dicas; Gorgon est monstrũ;sphinx,est monstrũ:& sicut etiã dicas vasis huius essentia est stannea vel materia eius est stannũ;nihil prohibet

quinverè dicas,pygmęus iste est mõstrosus,vel substãtia huius pygmæi est monstrosa.Sed parũ hęc ad rem,de prædicatione. Quia reuera,nõ quicquid imperfectum adhuc est, eo nomine monstrosũ est:maximè si aptũ sit perfectionẽ suã recipere,pullus in ouo nõ est mõstrosus,vitulus nõ est mõstrosus,infans nõ est monstrosus;quia hic ad virum,ille ad bouem,ille ad gallinaceum tendit;etiam sunt potestate,quod actu futuri . idẽ de metallis alijs ab auro dicunt Chemici . Sterilitate dãnata sunt tãtum monstra perfectorum animantium; non insectorũ,non inanimatorum. Atque ita ruit hæc repljcatoria machina.

Secundò contendunt aduersarij proximã metallorũ omniũ materiam eandẽ esse non posse,sed vniuscuiusque speciei debere esse materiã proximã diuersam,quod etiã nonnulli Chemici fatentur[v], & probatur,quia diuersæ specie formę eandẽ specie materiã proximã nequeunt informare: vt de animã humanã & equinã patet,quarũ neutra corpus alterius apta est informare.videretur alioqui,vetus illud delirium stabiliri posse: omnia ex omnibus,siue quodlibet ex quolibet gigni: & sic, si remotæ materię sufficeret idẽtitas,posset vnus Alchymicus alterũ,in Apuleium illũ,vel Lucianũ auritum transformare. *Resp.* Animas animalium perfectorum requirere corpora organica, certis perfectè modis dispositа:animas animalium imperfectorum,ipsas quoque quia ex materiâ educuntur,requirere suam quoque & propriam,minus tamẽ perfectam, organorum corporis composituram,quæ compositura siue (vt dicam) organizatio de illius indiuidui essentiâ est . Inanimas verò res dumtaxat censeo requirere materiam illam communem , & præcipuè constantem partibus homogeneis eisdem , esse perfectiùs vel imperfectius dispositam,ad plumbi, stanni, argenti vel auri formam:quia formæ istæ,non ad composituræ vel organorũ fabricam,sed ad qualitatũ primarũ maiorẽ minorẽue participationem,consequuntur.Si plus habeãt terrenæ admixtionis,fient ferrum,æs,plũbum;si plus aërei liquidi, fient stannum,argentum,aurum.Conatur quidem natura semper aurũ producere,sed cũ nequit eò mineralis decoctio pertingere cõtenta

[v] *Richardus Anglus. in Correctorio, & Ioã. Bracesius cõtra Tauladanũ.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

tenta est aliorũ metallorum generatione pro modò virtutis & materiæ proximæ dispositione. Si nõ satis multũ adsit sulphuris subtilis ac rubei, adsit tamẽ satis hydrargyri subtilis & albi, fiet argentũ: si verò vis sulphuris excedat, & vnctuosum illud liquidum omni sit ex parte probè defœcatũ, producetur aurũ.

Tertius illorum aries erat, Nunquã cõquiescere naturam, sponte suâ, sed moueri & moliri donec perfectionem suam indepta: metalla verò hæc apparere omnibus, etiam præsente causâ efficiente, in venis suis conquiescere, nihil sollicita vt in aurũ transformentur. licet enim centũ annis illic permaneant non impedita, nunquã tamen magis illa accrescent, sed in suo statu permanebunt, ferrum, plumbum, argentum. Si sic igitur quieta iacent, suam iam nacta sunt perfectionem. *Respondent* Chemici & benè respondent, nos hanc commutationẽ deprehendere non posse: sed cur nequeamus, incredibilem reddunt rationẽ. quòd ad alterius metalli in aurũ metamorphosim multa lenarium annorum tempus requiratur. Quis hoc illis definit tempus reuelauit? quis credat, cùm ad ceterorũ metallorũ perfectionem, cursus viginti vel triginta sufficiat annorum? Maior ergo in auro formando mora, sed non tot sæculorũ admittenda. Sicut autem herbarũ & arborũ incrementa non cernimus dum crescunt, sed creuisse deprehendimus. ita latens est alteratio hæc & cõmutatio metallorũ, quæ non dum fit, sed dum facta est, cerni potest. quod verò illam nõ cernimus, impatientia fecit & cupiditas, dum malunt homines præsens lucrũ minus capere, & quale est metallum effodere; quam spem pretio redimere, & illã tam longinquã opperiri trãsmutationem. Sed cur ad hanc, fornaculis & follibus suis se triennio peruenire posse Panianus & alij gloriantur, si non nisi lustris aliquot exactis potest natura? causam puto, quia in terræ venis plus liquidi humidi affluit, & calor quoque solis agit leniter ac paullatim hîc in chrysollo, nihil adfluit liquidi, quare quicquid resilit & reuocat cursum efficientis causæ id faciliùs hîc absumitur. ignis quoque est continuus, & non impeditus, & quantũ potest vrget. Præterea nonnunquam auri maturi & perfecti arbo-

fices admiscent, vt sic ars adiuuans naturam, causa sit velocius reliquum conuertendi, vt notat Treuisanus *lib. de transmutat. metallor. ante medium*. Ex his apparet admodum probabilem esse sententiam Callisthenis, Alberti Magni, & Chemicorum vnicam esse perfectam metalli speciem φ. Sed pergam esse liberalis ac comis; esto specie differant metalla, quid tum? speciei (inquiunt) in speciem quæ sit alteri non subordinata immutatio impossibilis est naturæ. Nos mox non esse impossibilem ostendemus. Nec ad rem facit illud de subordinatione. Reuerâ enim multorum commutatio ostenditur, quæ sic subordinata nõ sunt: & subordinatio ista eodem modo potest intelligi de plumbo & auro, stanno & argento, qũo illi de his intelligunt, quæ in tertiâ sect. producemus.

φ *Alb. Magni lib. 3. de metall. tract. 1. c. 7. Gebri, Rosarij, Vannoccij Biringuccij, & alior.*

H Quartum argumentum est, ars ista nequit veras gemmas transformare in gemmas alias veras. ergo nec metalla potest in alia. *Resp.* gemmas, si quæ sint liquabiles, posse ad maiorem fortassis redigi perfectionem: non tamen in alias diuersæ speciei mutari posse, quia non potest ignis quemlibet inducere colorem: nec gemmæ ad gemmam ea cognatio est, quæ metalli ad metallum. Gemmæ verò pleræque vel potiùs omnes, quia lapidum ex genere sunt, etiam sunt illiquabiles. quia non habent humidum vnctuosum vt metalla, sed aqueum, quod igne dissipatur χ.

χ *sic Alb. Magn. m 5. Metaph.*

Vltimò obijciunt non dari causam sufficientem, quæ hoc operetur: cælos enim naturaliter hæc metalla in venis producere per calorem, & frigus, non quâ calor ille vel frigus qualitas tantum est, siue calor aut frigus; sed quâ est organum ac instrumentum cælorum in cuius virtute agit. hîc verò nec frigus adesse in Chemicâ operatione, nec calorem operari vt instrumentum agentis principalis, quia hîc non adest agens principale. *Respondeo*, de frigore iam diximus. de calore verò dico hunc agere vt instrumentum ignis; & esse eiusdem speciei cum calore cælesti seu elementari. Agens autem principale est semen auri ipsis metallis insitum: quod semen calore fouetur, & adolescit in aurum. Probatio verò huius, non incumbit alia,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quàm ab experientiâ, ad quam alchymici solent prouocare: solemus enim à posteriore probare vim seminis alicui rei in fuisse, cùm genitum ex eo aliquid & ex potentiâ eius in actu deductum cernimus. Deniq; conclusio nostra dumtaxat ege gebat, nos ostendere naturæ rerum hanc non esse contrariam Chrysopęiam: neque id argumenta aduersariorum conuince re. quod puto sufficienter ostensum à nobis. Hæc de prim axiomate.

SECTIO III.

De eadem efficacitate.

SIt 2. axioma, longe probabilius est posse alchymicã arte finem suum consequi, & alia in aurum igne transmutar quàm non posse.

Dico esse probabilius, quia reuerâ id non probatur apo ćticè, sed tantum topicè. sic tamen, vt moraliter fere conu cant rationes.

Primum argumentum, quo conclusio probatur pender supradictis, quia cõtraria negatiua habet argumenta non co cludentia, imò nec admodum vrgentia.

Secundum, quia multarum rerum causæ naturales nos tent, & potest hæc esse de illarum numero: multa quoq fiunt naturaliter, quæ quis, propter causarum ignoration si facta certò nesciat, vel neget facta, vel non facta natura ter contendat.

Tertium, quia Magorum illa industria, qua mutarunt ho gues in virgas, & è conuerso; iuxta D. Augustinum « natu ralis mutatio fuit: mirabilior tamẽ est hac, de qua nos agimus

« *libr. 3. de Trinita.*

Quartum, quia calor ignis vim habet transformandi me talla per varias alterationes, liquationem, separationem, co gregationem, & alias huiusmodi: sicut & calor natiuus, cibu potest variè conformare, priusquam augeat & incrementu præbeat ipsi alito. nec minus est miranda illa cibi, puta pom in carnem; quam hydrargiri in aurum commutatio. Deniq si singulas illas alterationes consideres, quas Chrysopœij re quirunt,

quirunt, etiam qui plurimas; nullam inuenias, quæ vices ignis in materiam dispositam agentis excedat. cedo enim quæ illarum. quod si singulis par, cur non successiuè omnibus, cùm eius vis non retundatur suggestis semper nouis fomentis?

B Quintò, persuadere id debent intellectui non malè dispositio, cum variæ similes experientiæ, tum plurimorum id se consecutos asserentium assertio. hoc posterius probabo sectione sequenti. prius verò probatur, ijs quæ fusè retulerunt Schaliger ć & Benedict. Perer ȝ. primùm ars potest gignere vespas, scarabæos crabronesque, ex cadaueribus, & ex stercore animalium; imò & scorpiones ex herbâ Basilico ritè positâ & collocatâ certis locis: sed viuentia hæc, sunt excellẽtiora metallis: poterit igitur & metalla. Dices in istis hominem arte tantùm materiam materiæ apponere, cetera naturam per putrefactionem & calorem solis producere: Verùm in nostro quoque casu manum tantùm homo adhibet, cetera calor ignis in materiâ efficit, & quæ in eius potentiâ latebant educit. 2. aurum ex auripigmento produci arte Plinius auctor est, vt diximus. si dicas auripigmentum venam esse auri sterilem ac inopem, hoc est aurum imperfectum, vt ait Fanianus ⁂; hoc vt dicitur sine probatione, negari quoque potest. Nam plus videtur differre ab auro, quam cuprum: nam cuprum metallis annumerandum, illud vero potiùs coloribus ac tincturis. 3. ex ouis ⁑ calore fornacis Cayri solent pulli educi, non secus quam fotu matris: cur non & hîc fornax suppleat vteri terræ vicem? si dicas, ouum naturâ ordinari ad pullum, & esse pullum potentiâ: contendunt alchymici idem esse plumbum auri respectu, imo & argenti. ideoque solere hæc metalla iuxta inuicem reperiri. Sanè Plinius dicit ⁋ venam plumbi, quæ vicina solet esse & cõtigua venæ argenti, vocari *galenam*. Sed & ouum quoque magis differt à pullo, quam inter se metalla. 4. Naturaliter videmus multos vermiculos mutari in volatilia, vtpotè muscas; & tamen reptile & volatile, plusquam specie distant. 5. vt natura producit salem, bitumen, & atramentum: sic etiam illa nobis artificum exhibet industria. Si dicas specie differre hæc ab

ȝ *exercit. 23 quæst. de alchimiâ lib. de Magiâ.*

d. c. 4.

⁂ *libr. de re metallicâ.*

⁑ *Schal.*

⁋ *lib. 33. c. 6.*

illis: contra vrgebo, cum eaſdem habeant qualitates (quod docet experientia) non magis differre, quam pulli quos foe naces Cayri produxerunt, à pullis adpectoratis à matre. 6. Plinius auctor eſt triticum & ſiliginem in inuicem commutari dices, ſolis accidentibus ea differebant, eademque fuiſſe ſpecie? Galeni * quidem ſententia videtur, ſed multis id nõ probatur. eſtò tamen hoc ſit verum quid ad 7. Nam Theophraſt lolium quoque in triticum fuit mutatum. loliúmne hoc ueſtre triticum fuiſſe dicent? quo auctore? ſcimus enim qu intertriticum & lolium interſit. 8. calchitim in miſij mutari ſatis notum eſt, veriſimilius etiam eâ ſpecie differre, quã ide eſſe. 9. lapideſcere ligna ſi in fontes certos incidant; non Arduennæ: & lignum ſit caudexque, qui neget. Benè eſt negant aduerſarij: Sed hanc dicent fortè commutationem deterius, viuentis nempe ligni, in lapidem vitæ expertem: mo tem hanc eſſe quandam ligni: facilius res degenerare quã meliorentur. Vrgeo, etiam meliorari. nam in Scotiâ ex pu dis nauium fragmentis, & ex arborum fructu in mare de duo (res eſt vulgo notiſſima & probabitur libro ſequ.) gigno tur anates. Si tam admirabilem effectum tranſmutationis qua nobis exhibet; cur ignis efficacitati, cuius maior long vis eſt in agendo, malignè detrahimus. Herodotus etiam fa bit platanum in oleam vertiſſe: & alij cadauera, in ſtatuas ſa de quo plura dicam lib. 2. q. 18. in fine.

Denique notiſſimum eſt poſſe ſaltem dæmones producere per applicationem naturalium agentium, non modo res in nimas, ſed & animalia imperfecta, quæcunq; ex putrefactione naſcuntur ♦: multò igitur facilius poterit metallum vnum aliud eadem applicatione commutari. quia longe minor metallorum differentia, quam inanimis & animati. Sed Diabolus nullum huiuſmodi effectum producere poteſt, qui naturæ vires ſuperet; vt cõſtat alioqui poſſet vera edere miracula ergo effectus huiuſmodi naturæ vires non ſuperat. Igitur poteſt fieri vt vel docente Diabolo, vel induſtriâ & ſtudio eandem homo ad hanc cognitionem pertingat.

SECT

* *libr. 2. ad Glaucum c. 7*

♦ *Eſt Scoti, Lychetti, & communis in 2. d. 7. vel 8. & probabo lib. ſeq. q. 14.*

SECTIO IIII.

An aliquâ narratione conſtet aliquando aurum hac arte factum?

NVllum aduerſarij fortius telum intorquent, quam ab experientiâ. cur igitur inquiunt, nullus hactenus effectum conſecutus? cur omnes oleum & operam perdidere? nonne moraliter hinc colligimus, id eſſe impoſſibilibus annumerandum? 2. quia, quæcumque adferuntur experientiæ, nituntur teſtimonijs ipſorum chymicorum, quibus minimè credendum: tum quòd in cauſa propriâ, tum quòd mendicitas & paupertas fidem detrahat, tum quòd ſpe faſcinati & imaginationis vehementi apprehenſione, putant eſſe aurum, quod non eſt, vt ait Pontifex Ioannes 22. *. 3. quia poſſunt eſſe operationes, vel fraudulentæ & deceptoriæ, (vt fuit Bragadini Veneti Alchimia, qui in Bauaria ſupplicio affectus anno 1591. ipſemet coram omnibus impoſturam ſuam confeſſus fuit; ſe ex auri ramentis pulueribusque quos mixtos carbonario pulueri habebat, aurum ſuum, liquaſſe. Quare cauendum ne lectorem decipiat deceptus ipſe Villamontius pertinaciter defendens veram fuiſſe & ſinceram Anto. Bragadini Chryſopœiam: cùm enim illa ſcriberet, nondum dies fraudem huius Ciprij plani aperuerat. *Vide quæ de illo Villamontius itinerarii lib. 3. c. 28.*) vel prodigioſæ, dæmone faciente. 4. quia hanc artem nemo vnquam calluit, quod patet eò quod nemo ſe vnquam dixit vltimum eius effectum conſecutum: nemo etiam verbis vel ſcriptis eam alios docere potuit. His illi pugnant.

* *Extrauag. ſpondent. de crim. falſi.*

Sit concluſio. De facto aliquos hac arte verum aurum feciſſe videtur eſſe valdè credibile.

Probo, quia tot eâ de re narrationes ſunt diuerſorum, vt videatur procacis animi & perfrictę frontis, nulli credere. adſcribam quæ nunc mihi ad manum. Cælius Rhodiginus auctor eſt, ♂ ſuo tempore in Galliâ quendam ex infimâ plebe hominem, mirè ſagacem, modum excogitaſſe, quo chryſulcæ aquę vi ex metallo quolibet aurum ſecerneret: & addit tales artifi-

♂ *li. 11. c. 13.*

ces vocari *Chrysoplyntas* officinam verò *Chrysoplysium*. De Arnoldo Villanouano referunt grauissimi Iurisconsulti [7], eum virgulas aureas chemicâ arte produxisse, quas omnium examini subiecerit in aulâ Pontificis, & ideò concludunt chemicam esse scientiam. Obijciunt, Arnoldum fuisse valdè subpectum familiaritatis cum dæmonibus [A]; & ideò vel dæmonem hoc verè fecisse, vel saltem verum aurum suppositisse. *Resp.* has esse malicioſas coniecturas. Si suspectus Arnoldus, quomodo non in Romanâ curiâ, vbi assiduus comprehensus, vt maleficus, & castigatus? mera autem coniectura est, dæmonem verum aurum suppositisse. Alij dicũt examini subiecisse, hoc est obtulisse: non verò quenquam veritatis periculum fecisse. primùm explicatio illa verbo non congruit. deinde quis credat illo offerente aurum ad examen, neminem Romæ periculum fecisse; ego verò, indè; quod non scribitur ab auctoribus illis falsum aurum deprehensum; probabiliùs crediderim experientiam Arnoldo suffragatam. Sanè id confirmat quod de ipsius cum Raymundo Lullo concertatione auctor Theatri humanæ vitæ tradidit [1]; Raymundum hunc Balearicum, hominem acutissimum, multis rationibus demonstrasse Villanouano artis huius ἀδυναμίαν, tum Arnoldum disputationi pertæsum, quin potius, inquit, te sensu crastinâ conuincam die: quæ cùm illuxisset, metamorphosim illi oculatâ exhibuisse fide: quâ ille motus, hanc ipse artem amplexus, multa de ea dẽ scripsit opuscula, ante annos fermè 250. De hoc Lullo scribit quidam nostri temporis medicus; non Alchymista [2]; Hic ego inquirendo comperio apud Anglos, re quidem verâ praestitisse, quod suis libris profitetur: & in arce Londini, iussu Regis probatissimum aurum confecisse: mihique genus numismatis ostensum est, quod adhuc appellant Nobile Raymundi, aurum scilicet puri & obryzi summæque indicaturæ.] Idem auctor Thesauri, hoc etiam narrat de Bernardo Treuisano; eum cum initiò frustrà magnas opes in hac Chrysoplyntica prodegisset; tandem accuratiore studio consecutum, vt biennio artem in opus, spem in rem deduxerit. Hieron. Cardanus testatur, Anto-

7 Io. Andr. in addition. ad Speculat. tit. de crim. falsi. Oldrad. consil. 74. de sortil. Abb. in c. extuarũ de sortile. & ibid. Bald. Io. Platean in l. 1. C. de argen. prec. quod in thes. infer. li. 10. Ad Pena Cõm. 36. ad 2. p. Direct. Eymerici q. 11.

1 Vol. 10. li. 3.

2 R. C. in Nomenclatore insignium script.

A opere de subtilita. lib. de metallis.

Antonium Pharmacopolam Taruisinum, coram And. Gritto Duce, & præcipuis patricijs Venetis, argentum viuum in aurum commutasse, & eius operis quædam adhuc exstare vestigia. Hoc Iulius Schaliger in contradictoriâ exercitatione eludit potiùs, quàm dissoluit, dicens si hoc verum aurum fuisset, Venetos cum fuisse coacturos reip. operam hanc nauare, vel artificium indicare. Quis enim Scaligero indicauit, Taruisinum eis non indicasse? sanè crediderim Venetos, vel incerti euẽtus spem contempsisse, vel præstigijs effectum adscripsisse. Tu, Lector, ne idem sentias accipe testimonium aliud eiusdem rei, vt in Cardani & Aragosij fide hoc experimentum stet. Guilh. iste Aragosius, vir philosophiæ & medicinæ apprimè peritus, studiorum causâ degebat Patauij: semel, anno. 1550. Venetias excurrit, & honoris causâ Hectorem Ausonium, mathesis & medicinæ laude clarum, inuisit: ibi cum inter alia Alchymicæ aurificæ mentio fieret, eamque Guilhelmus solidis, » vt ipsi tum videbatur, argumentis subrueret: Ausonius in se- » quentem diem conuentum indixit, eóque tres patricios Vene » tos è nobilissimâ Corneliorum gente adductos, ex eo auro, » quod Taruisinus spectantibus patribus hoc est celeriter, non » magnâ interpositâ morâ, momento fecisset, confectos annulos » spectandos contrectandosque exhiberi curauit. Ipse deinceps » Aragosius Taruisium excurrens, Historiam facti didicit. Nar- » rabat ille à Gallo quodam, Aragosio facie simillimo, domi suæ » per aliquot menses hospitaliter accepto, eum se puluerem ho- » norarij loco accepisse, sed vt eo tanquam arcano vteretur. Se » verò non tam priuati commodi, quàm publicæ fidei erga Rẽp. » Venetam studio, eo inscio, Venetias nauigasse, rẽ patribus in- » dicasse; specimen artis exhibuisse, priuatim quoque in Corne- » liorum ædibus non semel. Interea verò Gallum illum insalu- » tatis omnibus discessisse, neque se quidquã de eo amplius res- cire potuisse [1].] Vides causam cur Veneti non vrserint Taruisinum, & quàm inanis illa magni viri, sed sæpè iniqui Cardanomastygis, suspicio. Fortassis eadẽ arte apud Cedrenum ille frenum aureum confecerat, quod Anastasio Imp. obtulit: Sed vide-

1 Thesaur. vitæ hum. 1. Omitto quod de se similia Fornelius refletur lib. de abd. rer. caus.

Universidad de Oviedo Biblioteca

videtur iste præstigiator potiùs fuisse, quam Chymista.

Nunc ad obiectiones respondeamus. Ad primum; multos ego commemoraui, quos non Chemici tantum, sed & medici & I. C. grauissimi testantur rem ipsam factam exhibuisse, Arnoldum, Lullum, Taruisinum. Et hodie nominare possem quos noui viros graues, in dignitate positos, & Deum timentes; qui de seipsis idem profitentur. Quos mentiri, vel impostoris, aut præstygijs, aut dæmoniacis artibus vti, nunquam animum meum possim inducere: & sint iniurij viris honestissimis, qui queant id suspicari. Ad 2. dico, Pont. loqui de gregalibus, siue fece illâ Chemicorum, qui lucrũ cãptant, & auditate pecuniæ in præceps ruunt: non de ijs qui honestam de rerum naturæ cognitionem dumtaxat petunt. Nec verum est, nullos nisi mendicos vel pauperes huic studio incumbere, quod Principes viri multi non refugiunt. nec etiam paupertas omnis à testimonio arcet: sed ea tantum, quam vilitas aut turpitudo vitæ dehonestat. Phociõ pauper erat; plus illi tamen iurato, quã iurato Paridi credidissem. Testimonium in propriâ causâ reijcitur, sed hîc testimonium dixere scriptores qui non erant Alchymistæ. acceperant illi quidem hoc ab alchymistis; sed alchymici dicta sua, factis probarant. Nec sanè domesticum testimonium, vt nec alia alias inidonea, reijciuntur, quando aliunde testimonia haberi non queunt. [1] Et quare vnde hîc initium historiæ haberi potuit, nisi ex ipsorum arte cum dictis & relatione? Ad 3. posse aliquando esse tales, fuisse: hinc tamen non sequi, nullas non fuisse tales. Ad multos hanc artem verbis scriptisque prodidisse, & hodie exercere & alios docere. si qui contingant in praxi errores, nil mirum, quia facilè peccatur in ijs quæ ab ignis operatione dependent. Nec vllius artificis est, in ijs, quæ ab actiuitate exteri seci agentis naturalis pendent, securum semper effectum spondere. Nec vlla quoque ars alia, in qua quis mente sanâ perfectionis vltimum apicem se consecutum asseueret. semper aliquid discendum supereſt: neque hoc huic arti peculiare, quod opponitur.

[1] Pet. Gerar. sing. 100. Hip pol. fin §. 71.

QV

QVÆSTIO II.

An Chrysopœia habenda ex numero artium ingenuarum, an mechanicis annumeranda?

FAcilis est ista quæstio, nihil in ea mechanicum esse præter ipsam operationẽ, & igniariam illam applicationẽ: Theoricam verò siue speculationem artis ipsius, physiologiæ in remotissimis latebris latentem, æquè ingenuam, æquè scientificam esse naturâ suâ, quàm sit physica; cuius est portio non ignobilis; aut medicina, cui subseruit & ancillatur: eoque nomine acroamaticis & epopticis disciplinis annumerandam. Si verò consideres ipsos Alchymistas, quidam illorum meri sunt mechanici, & flaturarii, ac ciniflones; quidã verò philosophorum nomen honestum imprimis ac laudabile iure suo sibi vendicant. Etsi enim omnis Alchymista ingenio simul ac manu, vtatur: tamen id omni mechanico artifici commune est, & manus præcipuam operis partem in illis vendicat; qui, principia causâsque artis ignorantes, nec certum in rebus præparandis vsum, iuxta præcepta congrua & scientifica adhibentes, tempus & carbones absumunt; fuliginosi itaque & merè mechanici dicendi sunt. Sed qui in oleis, & aquis, & gummis, & auro extrahendo, causas & præcepta artis norunt, quibus fretum effectum sibi pollicentur, ij, etsi manum ingenio, & operationem speculationi adiungant; non mechanici, sed philosophi dicendi; operatio enim illa, & manuum auxilium, accidentaria sunt scientiæ: vt in medico, & chirurgo satis est manifestum.

QVÆSTIO III.

Ad quam magiæ speciem pertineat?

ÆQuè expeditum est respondere huic quæstioni. Si alchymicus effectus verus non est quia falsum est aut apparẽs dũtaxat aurum; pertinet ad magiã præstigiatricem. si verus est effectus, tũc aut fit ope dęmonis, & pertinet ad Dęmoniacam: verum effectũ vocò, quãdo aurum verũ quis consequitur; hoc autem

M

autem potest fieri dupliciter, vel verâ transmutatione, vel sup
positione, quando hoc facit dæmon, potest etiam reduci hoc
factum, ad præstigiatricem; quando illud, nõnisi, vt dixi ad dæ
moniacã. Si verò verũ aurum, sine ope dæmonis homo extru
hit pyrotechniâ suâ; tũc alchymia pertinet, secundũ se & pro
priè, ad Magiam naturalem; per accidẽs ad artificiosam. Nã
α Aragosius & Swinger. qui α ad supernaturalem referunt, propter cælorum influxum
illi meo iudicio falluntur: nihil enim hic cernitur, vt ostensum
quod naturę vires excedat. Naturalis ergo alchymię exempla
β 3.q.1 sect. vlt. iam nõnulla proposui β. Dæmoniacę refert vnũ auctor dæmo
nomaniæ, γ se ex Guilhelmo Cõstantino, famoso alchymista
γ lib.3.c.3. audiuisse socios ipsius, cum perdiu flantibus, spes speciosæ
ri ostenderetur nulla, consilium à Diabolo petijsse, riténe ope
rarẽtur, & optatum finem contingerẽt; an in aliquo peccarent
ab ipsis esset, quod metallum arceret expetitum. Diabolum (
solet) latebrosum dedisse responsum, quàm breue tam am
guum; Laborate, Laborate. hoc illos pro secunda pollicitat
ne arreptum mirè animasse: ergo perrexisse in flando, & for
culis continuandis, idque adeò strennuè, vt in nihilum cun
redegerint; parati nihilominus pergere, & ad imum cuncta
rem decoquere, & pro philosophico lapide bona cuncta di
pidare: nisi misertus demẽtiæ Cõstantinus suggessisset, mor
hunc esse dæmonis, vt decipiat amphibologiâ significati: co
laborare iussit, hoc voluisse: desisterent ab irrito conatu, &
honestum opificiũ aliquod se transferrẽt, in quo certiùs op
prætium cerneretur. sic ille. Sed alij paullo aliter narrant,
que se ex ore Natalis, qui Constantini socius fuit, accepi
bona fide, scribunt: hõs operarios auri auidos familiarem p
redrum sub specie vnius nymphæ exciuisse, & sacro carm
lapidis cõfectionem ab eo postulasse. dæmonem iussisse, vt
sex metalli (vt dicunt) anisatis, hoc est æquali proportio
& hydrargyri certâ mole mixtis, malagma componerent. c
itaque hoc igni imposuissent, ecce tibi, fraudis minister,
ille Mercurius, more grandinis cum tonitru metalla huc
dissijcit, & spem simul eorum, cachinnante lusos cacodæmo

Illi abacti à chrysõllo, non à furore; rursus magistellum adeũt,
expostulant primùm de iniuriâ, deinde supplices fiunt, &
vt nunc saltem, meliore fide, quid agendum doceat, pergunt
obsecrare. demum ille nihil aliud retulit, quàm, strennuè
laborate.

Deceptorij effectus duæ Historiæ occurrunt, prior præsti-
giatorius Diabolicus: posterior ad deceptorios & emunctos-
rios per humanam calliditatem pertinet.

» Priorem sic narrat Cedrenus; Quidã ex eorũ numero, qui
» chemicam artem profitentur, callidus hominum oculos impo-
» sturâ præstingere, argentarijs alijsque obtulit manus pedes-
» que statuarum, & alia aurea, dicens se thesaurum reperisse: mul-
» tosque ita deceptos ad paupertatẽ redegit. Famâ vulgatâ cap-
» tus, & ad Anastasium perductus, frenum equi ex solido auro cõ-
» flatum ac margaritis consertum obtulit. Sed Imperator, freno
» accepto; Vt omnes, inquit, fefelleris, me profectò non deci-
» pies, statimque hominem, in castellum quoddam relegauit, in
» quo tandem perijt.] nimirum omnia hæc aurea, nihil erãt nisi
per magiam facta oculorum ludibria. Posteriorem describit
Ieremias Mederus *in Acroamat.* Chymistas duos societatẽ ini-
tam pacto firmasse, vt alter Chrysopœiæ certissimam artem se
tenere profiteretur, alter Rhizotomum ageret, seu agyrtam
empiricum, & inter cetera scobem auri atro infectam colore,
pro lunariæ puluere, venderet. Ernestus Badẽsis Marchio mirè
deditus erat pyrotechniæ. hunc ergo prior ille adit, & circum-
uenit aureos montes pollicitus & atria diuitis Cræsi. parantur
omnia, & iã ille, cetera belle, inquit; vnum dũtaxat opus, *Resch*
vocant (Hebræâ voce) huius pulueres faciles inuentu, apud
quẽuis pharmacopęũ, vel rhizotomũ. Marchio puerũ mittit:
commodùm in palatij aditu ille alter merces suas expositurat;
& vt solent hoc genus, nihil sibi deesse stentoreâ voce prædica-
bat. adit cum Principis puer. Ille resch expromit de pixidulâ
fumosâ, & pro solido appendit, & quasi quid foret obuiũ ac cõ-
culcatum, addit superpondium. Puer Domino refert. Impostor
eum puluerẽ inspergit hydrargyro, & aurum verum producit,

sed quod liquatum ex puluere. fit examen, verũ aurum depr
henditur. Marchioni res mirè grata, & ipse in magistrũ ben
ficus ac gratus probè donatum dimittit. Chrysopœiã perg
vrgere: feliciter, quamdiu resch durauit. vbi eius residuum p
rum fuit; vndique conquiri iussit auriprolificam hanc mater
Negabant omnes se quis puluis, resch diceretur, audisse vel d
dicisse nunquam. itaque Marchio quod supererat igne sol
liquat, & auri scobem, impostura mque simul deprehendit. p
nis non foret scribendi, si quæ singulis diebus talia comm
gunt, vellem persequi. Vtilius erit, quod reliquum est, & a
animæ salutem spectat, discutere.

QVÆSTIO IIII.

Licitáne an illicita sit alchymia?

PRohibitam censuit Angelus de Clauasio, * sed id nullo p
re probat, verũ rationibus dumtaxat: P. Valençia eò ina
nat, vt saltem ratione circumstantiarum sit illicita & pernic
sa; idem P. Pererius censuit: vterque locis ante citatis.

* *in verb. Alchymia.*

Licitam verò nec vllo iure prohibitam, imò & inter ar
metallarias à iure ciuili receptam, communis est sententia
ris interpretum c. Pedetentim progrediendum. nam fac
hic in viâ lubricâ, lapsus.

c *Oldradi, Ioan. Andr. Abbat. & Balli locis c. cita. q 1 sect. 4. Alberi. de Rosate in verb. alchymia, Guido. Papæ decis. 388 Fabiani tract. de empt. & vendit. q. 5. Zanetini c. 1. extr. de accus. Thomæ Arsoncini, quodl. de hac re consilio.*

Prima Conc. Nullo iure in foro fori hæc ars videtur pro
bita; vt nõ liceat eam exercere, ex defensione iuris positiui.
Quoad ius ciuile & commune Romanorum (de cõmu
enim iure nũc loquor, non de particularibus locorũ statutis,
regnorũ sanctionibus) res est expedita. nec vlla constitutio
lis reperitur. Quoad ius Canonicum, videntur obstare duo
nones, nempe. *c. Episcopi. 26. q. 5. & c. spondent, in extrauag. cõmu*
lib. 5. de crim. falsi. Sed, si benè consideres, neuter canon contra
cit intentum. Nam *d. c. Episcopi*, tantũmodò dãnat eos qui c
dunt personarum transmutationem in varias ferarũ species fi
ri: quod & ratio docet addita; siquidem (ait) Satanas transfo
mat se in varias species ferarum.] Non est igitur cur ad qua
bet speciei in speciem transmutationẽ canon extendatur.

licet eò extenderetur, dicerent alchymici se non credere hanc
à dæmone, sed à naturâ fieri metamorphosim: nec eam esse ve
ræ ac perfectæ speciei, in aliam perfectam speciem, sed imper
fecti & inchoati in suam perfectionem. Fortius stringit alte
rum illud *c. Spondent*, nam illud disertè alchymiam prohibet, &
infamiæ carcerisque pœnam præfigit, clericos etiam possessis
beneficijs priuat, & ad capienda reddit inhabiles. Respondet
Arsoncinus, Pontificem egisse tantum de ijs, qui Sophisticè
transmutationem confingunt: tamen Canonis verba satis cla
rè indicant censuisse Ioann. 22. nullum à quoquam eorum ve
rum aurum fieri, & ideò omnes pro impostoribus habuisse. sic
» enim verbotenùs habet sanctio; Spõdent quas non exhibent,
» diuitias pauperes alchymistæ: pariter, qui se sapientes existi-
» mant, in foueam incidunt quam fecerunt. Nam haut dubiè
» huius artis alchymiæ professores alterutrum se ludificant. cùm
» suæ ignorantiæ conscij eos, qui supra ipsos aliquid huiusmodi
» dixerint, admirentur: quibus cùm veritas quæsita non suppe-
» tat, diem cernunt, facultates exhauriunt, ijdemque verbis dissi-
» mulant falsitatem, vt tandem, quod non est in rerum naturâ,
» esse verum aurum vel argentum sophisticâ transmutatione
» confingant: eóq; interdũ eorũ temeritas damnata & damnan-
» da progreditur, vt * fidis metallis cudant publicæ monetæ cha-
» racteres fidis oculis, & nõ alias alchimitũ fornacis ignẽ vulgũ
» ignorãtem eludant. Hæc igitur perpetuis volentes exulare tẽ-
» poribus, hac edictali constitutione sancimus; vt quicũq; huius-
» modi aurũ vel argentũ fecerint, vel fieri secuto facto mãdaue-
» rint, vel ad hoc scienter (dum id fieret) faciẽtibus ministraue-
» rint, aut scienter, vel argento, vel auro vsi fuerint vendendo
» vel dando in solutum: verum tanti ponderis aurum vel argen-
» tum pœnæ nomine inferre cogantur in publicum pauperibus
» erogandum, quantum alchimitum existat. circa quod eos ali-
» quo prædictorum modorum legitimè constiterit deliquisse:
» facientibus nihilominùs aurum vel argẽtum alchimitum, aut
» ipso vt præmittitur scienter vtentibus perpetuæ infamiæ notâ
» respersis. Quod si ad præfatam pœnam pecuniariam exoluen-

* *Sic legitur in editione etiam Plantiniana, sed depravatè ac mutilè. Valencia cõijcit legend. fictis, facili mutatione. Sed adhuc reliqua mẽdosa manent.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

dam delinquentium ipsorum facultates non sufficiant, poterit discreti moderatio iudicis, pœnam hanc in aliam (puta carceris, vel alteram iuxta qualitatem negotij, personarum differentiam, aliasque attendendo circumstantias) commutare. Illos vero &c.] Subdit pœnam in eos qui alchimicâ materiâ abutuntur ad monetarum adulterationem, de quibus est eiusdem Pont. constitutio alia, in *c. prouidens, extrau. singular. tit. de crim. falsi.* Ad hunc Canonem duplex mihi occurrit responsio, vna eum non fuisse vsu receptum, sed non vsu abolitum. Nam postea hæc ars in ipsâ adhuc vrbe viguit, maximè vix centum annis postea sub Leone. X. nam illi Aurelius Augurellus egregius poëta librum suum *de Chrysopœiâ* dedicauit: Qui inter cetera illud nimis iactanter, de philosophico suo lapide.

Ipsius vt tenui protectâ parte per vndas
Aequoris, argentum si viuum tum foret æquor,
Omne vel immensum verti mare posset in aurum.

Pici quoque Mirandulani circumfertur liber hac de re, titulo, de Auro conficiendo: nec huiusmodi in Italiâ libri ex illo tempore vetitæ lectionis vnquam fuêre. Altera Canonem ex hypothesi procedere (aurum omne alchymicum esse falsum) & ideò damnari tantum, qui falsum cudant; idque ad lucrum, nempe vt vtantur in cõtractibus & solutionibus (quod clarè indicat textus) ideò non damnantur hoc capite, qui verum aurum producunt, & arti vacant animi dumtaxat causâ nolentes in commercijs aut solutionibus hac arte vti. Quæ non ars, quæ ritè instituitur, & exercetur: sed artis abusus damnaretur. Sit

Secunda Conclusio; In foro conscientiæ non promiscuè sed cum delectu ars hęc permissa: imo plerisque, vt pernicio- sic illicita censenda.] Hanc conclusionem optimè probant argumenta Angeli & auctorum primæ sententiæ, contra præcedentem verò vim habent nullam. Notandum quoque, quid illiciti est, id non ex artis naturâ (quæ in se mala non est, imo quatenus ars est, & scientias imitatur, secundum se bona est, vt & ceteræ speculatiuæ cognitiones) proficisci, sed à vitio circum-

circumstantiarum, quæ vt plurimum in hac operatione inueniuntur. Hæ si desint, non video quid reprehendi queat: sed quia vix vnquam desunt omnes, rarò fit vt alicuius ratione non adsit vitium & peccatum. Ideò dixi plerisque pernicioſam & illicitam censendam.

Sed quę istę circumstantiæ? præcipuæ & capita ceterarum; quatuor; finis, modi, temporis & personæ.

C Si finis sit lucrum, & auaritia; illicita est, quia lucrum ex hac arte est illicitum. non enim licet hoc auro vti ad commercia contractúsue, vt statuit Ioann. 22. Intellige, si pro vero auro quis vti vellet, nam hoc illicitum contendunt communiter DD. de hac re scribentes, : & meritò, nam aurum istud vel nunquam habet proprietates omnes veri auri, vel id adeo rarò contingit, vt censendum sit non contingere. quare tam verisimili causâ dubitandi existente, non licet in commercium deducere, vt verum aurum: vendi tamen posse pro auro alchymico, & iuxta æstimationem peritorum aurifabrorum, nemo DD. illorum negat, neque negandum est. Non licet etiam id facere, vt in medicamentis quis eo vtatur, nam propter rationem iam memoratam, nec veri auri vires salutares habere, nec noxijs qualitatibus, ab igne carbonario & venenato hydrargyro contractis carere censendum. Multò minus licet eo vti ad monetarum mixtionem: hoc enim vnum caput foret criminis monetarij, iuxta dictam sanctionem Ioan. 22. & prædicti DD. iuris concedunt tales puniendos pœnâ monetæ adulteratę. His casibus subesset peccatum Mortale. Si verò quis illud cuderet siue produceret tantùm eâ gratiâ vt ipsemet in annulos, cathenas, aut supellectilem propriam eo vteretur: huic omni curâ foret adnitendum & vigilantiâ, ne quis eo vituo vel mortuo per hoc deciperetur. Alioqui pro negligentiæ latitudine, hic quoque peccati grauitas nasceretur: & quãtumuis quis diligens, vix vanitatis culpam euaderet. Nunquam sanè stultitiæ & imprudentiæ euadit, qui ex hac arte lucrum quærit. Semper enim stultus est mercator, qui in illud negotiationis genus incumbit, quo videt nullum, vel de millibus

aliquot

, *Sic D. Thomas in 2 d. 7. q. 3. a. 1. & 22. q. 77. a. 2. ad. 1. & ibi Caieta. Sint. & Fumus in Summ. Fabianus d. q. 8. Alberic. in verb. emptio.*

aliquot vnum, lucrum feciſſe; omnes verò, vel mille contr
vnum facultates ſuas abſumpſiſſe. Quod cum alchymicis con
tingat, idem de his damni lucrionibus dubio procul ſentien
dum. Nec tuti ſunt in conſcientiâ, qui hac in re ſolâ vanâ du
cuntur curioſitate, nam *curioſitas* peccatum eſt oppoſitum *ſtu
dioſitati* per exceſſum, quo quis deſiderat immoderatè ſcir
quod non expedit, vel plus quam expedit ipſi, vel modo qu
non expedit; & eſt ex filiabus ſuperbiæ, [*Vide D. Tho. 2. 2. q. 16*
Et animus deditus vanitatibus atque inſanijs falſis, exponit
decipiendum Diabolo; atque hoc eſſe omnis ſuperſtitionis
initium docet B. Auguſti. *lib. 2. de doctr. Chriſt. c. 22. & 23.* E
diuinæ ſcripturæ teſtimonio, qui amat periculum peribit in i
lo. Sic enim ſapiens loquitur; *In ſuperuacuis rebus noli ſcrutar
multipliciter, & in pluribus operibus eius* (Dei) *non eris curioſus
Multos enim ſupplantauit ſuſpicio eorum* (hoc eſt vana ſpes & ex
ſpectatio) *Et in vanitate detinuit ſenſus illorum.* Denique ſubd
dit; *qui amat periculum peribit in eo.* Eccleſiaſtic. 3. à verſ. 2
Denique vno verbo, quando finis malus, ars illicita; & qua
finis, tale exercitium.

Si modus (huc media pertinent) exercendi artem illicitu
ars quoque; ſi vanus, ars vana, ſi ſordidus & inquinatus, ars e
inquinata & impura. Huc referenda media ſuperſtitioſa,
ſi ex pacto expreſſo vel tacito cum dæmone; quod frequen
A *lib. 3. c. 3.* eſſe docuit auctor Dæmonomaniæ A, & ſanè docet experi
tia: adeò vt Arnoldus Villanouanus, & Lullus, & Geber,
Bachonus, & Richardus Anglicus, Magiæ huius nigræ ſuſpe
cti vehementer fuerint; & Paracelſus, & Agrippa, & ille Gui
Conſtantinus, & alij nonnulli, deprehenſi; & inter inſtru-ctio
nes inquiſitorum fidei ſit vna, hac quoque nota magos hære
ticos dignoſci, *Director. Inquiſit. fidei p. 3. fol. 443. edition. Roma
næ, quæ in lucem prodijt iuſſu Gregorij. 13.* vbi rationem ſubdit au
ctor libri, Nicola. Eymericus; quia vt plurimum alchymiſtæ
quando non poſſunt pertingere ad finem intentum, quærunt
auxilium dæmonis (*exemplum poſui præcedenti quæſtione*) eum
inuocant & implorant, & implorando obſecrant, & tacitè vel
expreſ

expreſsè ei ſacrificant.] Accedit experientia, quia quando-
» cumque viguit inter multos alchymia, etiam inter multos
tum viguerunt maleficia & ſortilegia, vt hoc infelici æuo ex-
perimur. Tum quia non deſunt, qui adhibent vanas obſer-
uantias cærimoniarum, nihil ad effectum conducentium, vt
certæ diei, tunicæ ex lino crudo, certorum ciborum abſtinen-
tiam, & alia huiuſmodi inania. Quod ſi ad auiditatem odium
accedat aut incontinentia, procliuè admodum fuerit ad phyl-
tra & intoxicationes recurrere. Peccatur quoque non leuiter
in artis traditione, quando ſacræ ſcripturæ nominibus & ver-
bis abutuntur ad ſuas nomenclaturas vel præcepta: neque mi-
nùs, quando libris ſuis, inſerunt figuras ſeu imagines, vel planè
obſcænas, vel etiam propter abuſum rei ſacræ prorſus blaſphe-
mas, vt fecit ille typographus Baſilienſis, qui Roſarium excu-
dit; & ſacræ Triadis, Chriſti Domini reſurgentis, & B. Virgi-
nis Mariæ coronationis icones; quas homines hæretici tem-
plis eiecerunt, eas ad alchymica myſteria & transformationes
tranſtulit. Sed mirum id non eſt. ſunt enim Sacramentarij vbi-
que præpoſteri. Peccatur denique nimis curioſis ſæpè experi-
mentis, dum modò hanc rationem, modò illam ſequuntur, &
E ſic nunquam ſciunt, quod ſemper addiſcunt.

Temporis quoque circumſtantia perpendenda. Nam tem-
poris iactura pretioſiſſima: eiuſque malè conſumpti ratio red-
denda Deo. quare peccant, qui nimis multum his vacant arti-
bus, item qui eo tempore; quo officij ratio, vel debitum aliud
charitatis aut iuſtitiæ poſtulat, vt ad ſèria magis ſe conferant:
v. g. magiſtratum quis gerit? non poteſt detrahere horis, quæ
ad rectè munus exercendum neceſſariæ: familiæ præeſt? œco-
nomiæ recta ratio non debet incommodum ſentire. Eccleſia-
ſticus eſt? quæ ratio ordinis poſtulant ea præponenda forna-
culis, & voluptati ſuæ. Proximi neceſſitas operam tuam de-
poſcit? charitas ei iubet adeſſe, non facis? peccas. Demum, vno
dicam verbo; quod tempus ocio, licet honeſtè dare, illud lice-
bit his ſtudijs: nec amplius. Ocium voco, quietem & vacationẽ
actionibus & ſtudijs, ad quæ quis tenetur.

Universidad de Murcia Biblioteca

Denique personarum conditio hîc vel potissimum discri-
men inducit: hæc enim,& finem solet illicitum intendere,
in modo errores gignere,& tempus inopportunum facere. In
primis ars hæc illicita censenda pauperibus imò & priuat
omnibus periculi plenissima est. manifestum id fit, tum quia
solent lucrum spectare,& sic arcentur eorum ratione quæ
cta sunt in circumstantiâ finis. nam auro illo intendunt vti
commercia, medicinas, vel monetam: aut si ipsi non vsuri,
riculum apertum est ne vtantur hæredes. Isti hac arte depa-
perantur, familiæ necessaria non præbent; causa sunt vt vxor
& filiæ cogantur indigno se quæstu sustentare: cùm media
instrumenta, propter inopiam deficiunt, facilè progrediuntu
ad superstitiosa, imo & pacta quæ diximus in circumstant
modi: sanè hoc ipsi quoque chymici scriptores sunt testa-

a Rosarij philosop. fol. 224

Nam Geber, a, non ergo, inquit, hæc scientia pauperi & eger
ti conuenit: sed potiùs est illis inimica. Secundò Polyt. cu
philosophus, impossibile est indigentem philosophari.]
alchymiæ studere. (nam solos alchymicos, in libris *Turbæ philosophorum*, vulgati illi vocant philosophos. satis superbè.)

b lib. de perfecto magisterio.

idem Geber alibi b; Artificem (ait) huius scientiæ oportere esse subtilissimi ingenij,& naturas metallorum & eorum gene-
rationes, infirmitates & imperfectiones in suis mineris scire &
cognoscere antequam perueniat ad hanc artem. Non autem
ad ipsam indagandam accedat artifex grosso ingenio & du
repletus, nec cupidus, nec auarus in sumptibus & expensis.
Nec vir duplex animo sine felle & ceruice, vel mente variabi-
lis, nec nimis festinus: sed doctrinæ filius, vir subtilissimo in-
genio decoratus, sufficienter locuples, largus, sanus, firmus
proposito & constans, patiens, mitis, longanimis, & tempera-
tus.] Auaro igitur,& pauperi hæc scientia, secundum eius
Principem Gebrum, inaccessum & vetitum habet limen. E
nota requirere sufficienter locupletem: hoc est cui superest,
necessarijs, ad hoc studium. Arcet etiam simplices & parui in-
dicij, cum dicit ibidem, non debere esse sine felle & ceruice:
huiusmodi enim facillimè à dæmone, & alijs impostoribus
ca-

cirestiueniuntur: ideò vetita illis hæc ars propter periculum.
Arcet etiam eos qui amant alios decipere, cum addit; nec vir
duplex animo. quia hos arcet pernicies aliorum, quam quæ-
runt. Arcet intemperantes, vt luxuriosos & amantes vindictæ,
cùm vult esse longanimes & temperatos: alioqui periculum
est ne recurrant ad maleficia hostilia vel amatoria. Arcet varia-
biles, inconstantes,& impatientes: quia hi facilè cùm non suc-
cedit, ad dæmoniaca subsidia confugiunt. Arcet eos qui ob-
tuso sunt ingenio, quia oleum perdunt & operam; item qui
philosophiæ veræ imperiti, eandem ob causam. confirmat id
» Arnoldus Villanouanus » his verbis; Quicumque velit ad hãc » d fol. 224.
» scientiam peruenire,& non est philosophus fatuus est: quia
» hæc scientiâ non est, nisi de occultis philosophorum. propter
irritos itaque conatus, temporis & sumptuum iacturam, his
quoque videtur illicita: & cùm plerique alchymici vulgares
sint tales, sequitur plerisque illicitam esse, in foro poli, de quo
nunc agimus. Denique exigunt artis magistri & meritò, vt sit
homo humilis, iustus, pius,& Deum timens. citantur ista Her-
» metis c; Oportet illum, qui introduci vult in hanc artem & sa- c è quarto
» pientiam occultam, arrogantiæ vitium à se repellere, & pium tractatuum,
» esse, ac probum. *& postea*; Fili ante omnia Deum oportet time- Rosarij fol.
» re, in quo dispositionis tuæ visus est. *& illud Alphidij nescio cuius*; 223.
» Scito fili quod istam scientiam habere non potes, quousque
» mentem tuam Deo purifices, & sciat te Deus habere certum
» animum ac rectum.] Cùm superbos arcet, docet illicitam esse
curiosis: cùm pietatem, superstitiosos reijcit; cùm probitatem
& Dei timorem,& animi puritatem; vitiosas omnes quas dixi-
mus circumstantias detestatur. Non alijs ergo licita, ratione
G circunstantiarum, alchymia; quam huiusmodi: hinc primò po-
test vnusquisque secum perpendere an ipse talis, & an vlla, &
quæ pericula ipsi ex aliquo harum circunstantiarum defectu
immineant,& ea cum Confessarijs suis communicare, & eo-
rum sequi iudicium debet.

H Secundò potest videre confessarius, quando sit talis à pec-
to immunis, vel quando adsit veniale, aut etiam mortale; quã-
do

do impendenda, deneganda vel differenda talium absolutio differenda, cùm recidiuæ verisimile periculum; deneganda quando grauiter, contra iustitiam vel charitatem ob studium istud peccat, nec vult desistere.

Tertiò. Quia sæpius curiositas causa est studij, & hoc vitium valdè proserpit à minoribus ad maiora, diligenter videndum ne quis ad experientias & opiniones erroneas excurrat: v.g. ne putet hac arte hominem verum, modo à naturâ ad hanc generationem non instituto, sed vrinâ vel alio humore, igne aut sole in vitreis phialis decocto, posse produci, quod temerè Iul. Camillus asseruit, & incautè Tho. Garzonus *discur. 41. Fo. vniuers*, credidit. hoc enim vel asserere, vel experiri stultum impium, erroneum & blasphemum foret. tum quia cum homo præsupponat corpus & animam rationalem, si quod producitur homo est; sequeretur Deum ex lege & ordine quem naturæ præfixit, teneri huic animam rationalem corpori infundere, quod blasphemum; vel rationalem animam ex materię potentiâ illic educi, quod hæreticũ: foret enim tunc anima corruptioni obnoxia & mortalis. Deinde talis anima non haberet peccatum originale; quia per generationem viri non esset propagatum hoc corpus, & homo conceptus; nec indigeret Christi redemptione: quæ hæretica quoque omnia.

Quartò. Ex his omnibus patet, optimam esse, (quam aiunt Angliæ) legem, ne cui sine permissu Principis, sub pœnâ capitis, liceat alchymicam exercere. quam legem expediret et alibi ferri. Nam tunc cum delectu Princeps talia potest permittere, consideratis circumstantijs prædictis: ipsi enim reddenda Deo ratio; si temerè permittat & promiscuè; damnorum inde ortorũ. Tunc etiã cessarent pericula pleraque quę diximus.

Quintò. patet (nisi quæ circumstantia impediat) ordinariè hanc artem Principibus & valdè locupletibus esse licitam, qui & eâ sunt philosophiæ cognitione, & eo ingenio, vt fraudibus & imposturis non pateãt; & eâ pietate, vt à proximi & Dei offensione se abstineant; & illis opibus, vt subditos propterea non grauent; & eo subditorum amore, ac Dei timore, vt publicum

cum regimen vel pauperum subuentionem propterea non negligant, & habenas sibi à Deo creditas ipsi abijciant, & alijs planè tradant. Vt enim alijs honestis studijs animum Principes, quantum opus est, sic & hoc studio relaxare quin possint, non est dubitandum. Sanè quod Eymericus de indicijs Magię hæreticæ dixerat, eam præsumptionem in Principibus viris & valdè locupletibus non esse admittendam, in ceteris locum habere, ibi in Commentar. optimè Peña annotauit. Et Cardin. Caietan. disertè scripsit, ac prudenter; hanc artem vel nullorũ hominum esse, vel Principum dumtaxat, audito sapientum consilio, esse. Sanè pericula pleraque superius commemorata cessare in Principibus manifestum est. 2.2 q.77.a.4.

Cæteri, non est cur sibi blandiantur, vel tutos in conscientiâ se arbitrentur opinione illâ Oldradi & aliorum Iurisconsultorum. Nam illi de foro tantum exteriore agebant, de quo ab illis quærebatur. Et plerique eorum rem non discussere unt; sed, vt oues solent ducem gregis caprũ, sic ipsi Oldradum (cuius etiam argumenta, iam dissoluimus; ijs quæ dicta sunt) clausis oculis, vt oraculum, sunt secuti, nihil eius addentes dictis (*vt Ioan. And. Abb. Alberic. & Guido pap.*) plerique eriã ambiguè loquuntur, si faciant verum aurum, idq; arte naturali (*vt Oldrad. Isern. Bald. Brun. & Fabianus*) nullus verò ipsorum omnium, præter Th. Arsoncinum, mẽtionem fecit d. extrauagantis Põtificiæ, *c. Spondent*, vt vel eius non sint recordati, vel non bonâ fide dissimularint. Et licet, vsu canon ille non obseruetur: tanti tamen Pontificis sententia, & iudicium sufficere debet, vt vulgus hominum (hoc est quibuscunque conditiones superiùs requisitæ desunt) sibi existimet ab hoc studio abstinendum; quod grauissimis verbis Summus Pontifex Romanus sibi censuit damnandum, & à quo illos tam studiosè Christi vicarius, Petri successor dehortatur. Sed hæc sufficerint, de materiâ non passim obuiâ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SVMMARIA LIB. II.
DE MAGIA DÆMONIACA.

Q.1. *An sit aliqua magia dæmoniaca?*
Probatur esse. A
Q.2. *Vnde sit hæc Magia, siue quem habeat primum auctorem?*
Non esse à Deo, vt gratiæ gratis datæ. A
Non esse effectus bonorum angelorum B
Magia nulla alba, & de falsa Theurgiâ
Est orta & administratur per malos angelos. C
Glycę error. ipse & alij quidam Grę-
c. Historici nimis superstitiosi fuere.
Non fiunt magici effectus per animas defunctorum. Grimoyrię artis vanitas. D
Efficiens harum artium causa est diabolus, & humani ingenij deprauatio. E
Apologus de generatione & ortu Magię.
Q.3. *Quæ sit diuisio dæmoniacæ magiæ, & de eius libris.*
Refellitur Agrippæ diuisio. A
Omnis magia ista nititur pacto cũ dæmone.
Auctores qui de hac scripserunt & ideo cauendi. B
Zabulus, quis.
Barnabas Cyprius.
Item fictitij libri { Adæ. Abelis. Enoch. Abrahæ. Paulli. Cypriani. Honorij.
De clauiculâ, & alijs libris Salomonis.
Trithemij steganograph. Itẽ libri Agrippę & recentiorum nominati & vetiti.
Q.4. *De basi huius Magiæ, pactóque explicito & implicito.*
Probatur tale pactum intercedere. A
Locus Isaię c. 28. v. 15.
Alius Matthæi 4. v. 9. B
Similitudines duę huius pacti.
Dæmoni liberum fallere pactum.
Facti expressi formę & genera. & exẽpla. C
Grillandi error.
Communia his pactis solemnia.
Signa dęmonis in his vetusta & noua. D
D. Irenęi locus correctus.
Promissa similia factis hæreticorum nostrorum.
Quę vtrinque vis huius pacti. & quale peccatum. E
Pactum tacitum siue implicitum quale. F
Q.5. *Quibus indicijs discernendi effectus Magiæ ex pacto conuento, ab effectibus, physicis, artificiosis & miraculosis?*
Ratione distantiæ.
Ratione verborum. characterúmue. A
Circumstantiarum, rituũ, obseruantiarũ. B
Causæ à quâ.
Q.6. *An hæc Magia habeat quosdã effectus veros, & quo pacto dignoscantur?*
Effectus triplices sunt, falsi, veri, mixti. A
Exempla præstigiatoriorum effectuum. B
De Lamiâ & Menippo.
De Gelo & Mauricio.
De Pasete, & eius obolo.
Simonis Magi varia.
De mago qui fecit à Domino cuncta vasa frangi.
De Zytone Bohemo.
De herbis magicis.
Verorum effectuum exempla. C
Incantatio serpentum.
Signa Pseudoprophetarum in Euangelio.
An Samuel per Pythonissam suscitatus verè? Locus 1. Reg. 28. Eccl. 46. v. vlt.
De effectibus Magorum Pharaonis, Exo. 7 vers. 11.
Quomodo virgæ mutatæ.
De effectibus mixtis, eo relata SS. exẽp. D
De duorum magorum certamine ex Triezio
Quomodo hi effectus discernendi, regulæ duæ. E
Q.7. *An magi possint facere aliquod verum miraculum?*
Opinio affirmatiua multorum erronea.
Miraculum & mirum quomodo differant & discerni debeant. A
Nõ possunt miracula fieri nisi à solo Deo B
Miraculis efficaciter fides probatur. C

Non

Non possunt Magi facere absolutè mira locus psal. 77. v. 12. (stri. D
Potest facere mira quæ sint respectu no- E
De partu feminarum in regno Neapolitano quarum fœtum ranunculi præcedunt decretorij.
Cur Nero non potuerit quidquam miri per Magiam?
De miraculis Antichristi.
Q. 8. *Quo pacto magi per diabolum hæc mira perficiant?*
Quæ possit per motum localem. A
Non potest integrum elementum loco mouere.
Firmiliani locus explicatus.
Celeritate mentitur transformationes, vt Iphigeniæ & aliorum gentilium.
Actorius hanc fraudem in Phenycia detexit. B
Quæ possit applicando passiuis.
Quo pacto hic dæmon sit causa, & quomodo considerãda tum vis naturæ, accurate inuestigatum. C
Quæ faciat mira præstigiosè.
De triplici modo deceptionis per mutationem obiecti, medij, vel organi.
De mutatione multiplici obiecti. varia exempla.
Per foramen ad latus videntur imagines quæ sunt nudæ & inconditę lineę.
Paleę & iunci immoti videntur serpentes saltitantes. D
De mutatione medij.
Vt præsentes videantur esse spectra.
Videantur habere capita asinina.
Denarius in scutellæ fundo videatur esse in superficie.
Gallinaceus habens festucam videatur trabem trahere
Claudia vestalis quo modo nauem zona traxerit?
Variæ apparitiones per conspicilla.
Res videtur præsens cum sit absens & remota.
Visio philosophi apud D. Augustinum qualis.
De deceptione ratione organi. E
Vt res absentes videantur præsentes.
Vt quod vnicum videatur geminum.
De aorasia Sodomorum. Genes. 19.
De præstigijs Zedechiæ Iudęi.
Regulæ ad discernenda præstigia à vera effectibus.
Quomodo faciant videri repente flumen in cubiculo.
Videntur equos vorare, & restituere
Videntur magnos serpętes imaginari vt fecit Michael Sicidites,
Eonis hæretici præstigiæ.
Iacobi Melstinski Polonj festiua cophantiæ per simulata miracula.
Circulatoris præstigię apud Apul
Q. 9. *Quam admirandos effectus magis tribuerint?*
Quid Saxo Grammaticus de Magis tentrionalibus.
De Lappis, Finnis, Biarmijs. Zoroa
De Tartaris quibusdam. Dolil Simon
De alijs famosis Magis, singulis Pytha Orphe Baian Olleru
Item, Ericus Rex Gotthorum, Apu nius, Iulianus, Manethon,
Apuleius, Regina Copa, Iam olim quædam sagę dictę Reg
Pamphila Hypatensis,
De effectibus magicis, herbarum, dum, hyenæ
Vis Magorum apud poëtas, Empedo Moëridis,
Circes, Carmentis, Medęe, de alia dam Tibulli
Alia Perronij, & Nemesiani. Fab Canidiâ
De Erichto Lucani & alijs Thessa Medęa ex Senecâ, de alia sagâ qu Alecto
Q. 10 *Quid possint Magi circa leges naturæ ordinem vniuersi?*
Non posse contra has leges vel ordi vniuersi. Exempla.
Non possunt vllam formam substan lem vel accidentalem immediatè ducere.
Nec creare. nec ex quolibet quidlibet, nec quouis instru quemuis effectum, nec eodē

Nec in instanti operari. Nec vacuum B
producere.
Nec infinitum producere. nec esse vbiq;
Locus Tertulliani explicatus.
Non possunt tollere connexionem neque cõseruationem partium vniuersi nec agentium naturalium actiuitatem directè impedire.
Linteũ ex Carystio lapide purgatur igne.
Adamas impedit actiuitatem magnetis.
De flammis non vrentibus seu fatuis igniC
bus, latè.
De igne ad aquæ Stantias.
De albo igne S. Telmi, in naufragij metu. D
De flammis loquentibus. De brachijs & digitis ardẽtibus sine noxâ. De Æthnæ ignibus non liquantibus niuem.
De cribro Tuccię non effluente. De flamma non consumente Louis Apameni templum
Q. 11. *Quæ magorum potestas in orbes cælestes, sydera & elementa?*
Nec cælestẽ motum vel siderum cursum A
impedire vel ea corrumpere possunt.
Non possunt Lunam detrahere cælo.
Vnde orta fabula De asino qui Lunam putabatur bibisse.
Non possunt integrum elementum loco B
mouere vel destruere.
Idem de cæteris partibus vniuersi præcipuis.
Possunt terram mouere, ventos ciere.
De dolijs duobus Brachmanum. Sopater magus ideo supplicio affectus.
Possunt procellas & tempestates, & nymbos producere, & sedare.
Cleonit fuere speculatores grandinis, & C
quo modo auertebant.
Seneca reprehensus. Recentiores refutati qui eum sequuntur.
Regula, quomodo in S. S. Deo tribuantur quę homines quoque possunt.
Locus Iob 1. & alius Exod. 9. & alius Apocal. 7.
Magi tempestatẽ sedarunt tẽpore Xerxis D
De Finnis ventos vendentibus. Arigenem magi eliciebant Hypæpis
Historia de rusticella Treuirensi. Mos vetus scrobiculam fodiẽdi & commouendi. sceleratissima ratio, qua quidam sacrificus in regno Neapolitano tempestatem excitauit, vt hostes obsidionem soluerent. Propertij locus explicatus.
Ritus trahendi sacras imagines in flumen B
& malè tractandi vnde manarit? Constantinopolitanorum factum.
Explicatus Canon Concilij Braccarensis Primi.
Possunt tenebras inducere. fecere Tartari.
Possunt aẽrem contagione inficere. tetrum odorem excitare.
Fecere magi Persici, vt Maruthã calumniarentur.
Possunt fontes producere & siccare, fluuios sistere, aquas dirimere &c.
Possunt per mineralia mira efficere, vt pluuias.
Q. 12. *Quid magi valeant circa externa seu fortunæ bona?*
Possunt Greges & armenta perimere. A
Messes alio traducere. vt Saga Treuirensis lac.
Messes & fructus perdere & sterilitatem inducere.
Domos incendere. vt oppidum Schiltachium.
Possunt varijs modis nocere famę alienę. B
De Trifelino presbyterum diffamante.
De Moguntino dęmone.
Posset socios in conuentibus repræsentare, sed non innoxios & cur? Sic infamauit B. Siluanum S. Kunigindem,
Vicinas tempore S. Germani.
Per energumenos interdum diffamantur, vt quidam in German. & Dorotheus Abbas.
Quę conuiuia exhiberi possint & soleãt. C
Ficta, Brachmanum, Paseris, Scotti.
Vera & qualia ordinariè. Cursal & panis soleant deesse.
Possunt carceribus & vinculis eripere.
Historia Friderici Austriaci. Apollonius se cippo eripuit. Vestales mancipia fugitiua sistebant.
An in bellis ad victoriam possint momẽ- D
tum adferre? probatur posse, si Deus sinat. Probatur exemplis multis Septentrionalium, & Tartarorum, Ephesior. Chrysannes, Hunnorum, Sed sæpe

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deus non permittit, & tunc Diabolus E
suos fallit vt Magnentium, Ericum
Regem Sueciæ, Hadingum. Iuuenem
quendam Bohemum. Frid. Stuphium.
Innocentius papa noluit per Magos ab
obsidione liberari. Allobrogũ Comes
respuit auxilium Magi, & cum gladio
necauit. F
Possunt dignitates & honores procurare
De Martino 1. De Siluestro 2. de Bene-
dicto. 11. Ioanne 21. & 22. & de Gre-
gorio vij. de libro Cardinal. Benonis.
De Teophil. vicedomino. De Stuphio. de
Barone Raitzio Britanno. G
Posset Deo permittente veros thesauros
& diuitias largiri, & cur Deus non per-
mittat: sed ipsimet semper ferè sint val-
de inopes.
Pselus & Damhauderius explicati.
Quomodo dæmon materiam & formã
monetæ possit producere? quomo-
do potuerit Deus per angelos creare
mundum? exempla varia cur dæmon
nolit etiam quando potest veras vel
multas largiri pecunias.
Exempla malè pereũtium qui sic the-
sauros quærebant. Græculus quidam. H
Macrianus & alius Basileæ. & Anasta-
Sarraceni cuiusdam factum.
Caroli V. Imp. laus respuentis talia.

Q. 13. *An Magi valeant incantare animalia bruta?*

Possunt, vt Atyr, Medæa, Nigritę, Marsi. A
Locus D. Hilarij explicatus conciliatus
cum alijs patribus.
Saltzburgensis magus à serpente necatus.
Locus ps. 57. v. 5. & Ierem. 8. v. 17.
An idem possint in alia animantia? D. B
Augustini locus explicatus.
Magus taurum funiculo domans. Gril-
landi error

Q. 14. *An arte suâ possint aliqua mixta producere?*

Possunt imperfecta viuentia, vt insecta. A
quomodo id soleant facere? Anseres
Scoticos imperfectos,
Monstra quædam insolita & quomodo?
de Monstro Basilæensi, & de Saxonicis. B
De natis ex commissione hominum &
ferarum. hominis cum elephante, fe-
ne, catto, cane, porco. mirus par-
mulieris Augustanæ. de muliere Lo-
tanã quæ ex simio duas proles pepe-
Gothici Reges ex vrso.
Sanitæ & Reguliani ex cane orti.
Refutata & explicata hæc omnia.
De viro, qui putabatur ex vacca na-
disquisitio.

Q. 15. *An sint vlli dæmones succubi & incubi, & an ex tali copulâ proles nas-queat?*

Probatur solere hoc dæmones, & ag-
& pati.
Probatur posse ex incubo dæmone na-
prolem, & explicatur, quo id mo-
fieri queat.
Dæmones inter se non multiplicant-
contra Nissenum. nõn habent corp-
ra aërea, contra Caietan. Nec ex
proprium semen, contra Tertull-
Iosephum & alios veteres.
Sententia Chrysostomi & Cassiani ex-
plicata.
Respondetur contrarijs argumentis.
Exempla natorum ex tali commixtio-
Semidei Gentilium, Merlinus, Hec-
Ciuiæ duces, Iaponum Xaca, mod-
culę Louanienses. & alij multi.
Ex diuersâ specie posse aliquid nasci.
Marci Ephesij argumentum refellitur
explicatur.
Ex Succubâ dæmone prolem suscipi-
posse.
De Melusina, & stemmate Comitum
ctauorum, & Andegauensium. de
uari nobilis vxore resuscitatâ, &
slea euanescente. De Cambicon-
seu vagionibus.
De puero Gallæco seu Astur.
Quomodo dæmon virginem possit
læso claustro impregnare? Non
test idem in partu.
Caluiniſtæ virginitatẽ adimunt Deip-
Explicatur narratio Niderij de Virg-
Bambergensi
De miris alijs conceptibus. Hebræo-
sabula de filiâ Ieremiæ & nepote
Dæmones cum sagis interdum exer-
bu-

libidinem præposteram.

Q. 16. *De nocturnis sagarum cõuentibus, & an vera sit illarum de loco ad locum translatio?*

Auctores sententiæ negantis refelluntur,
solutis argumentis. Illusionum varia A
exempla.
Explicatur locus lib. de spiritu & animâ.
c. 23.
Iteio ci. Episcopi 26. q. 5.
Nauarrus explicatus.
Auctores sententiæ affirmatiuę: hęc mul-
tis probata.
Coguntur sagæ adesse conuentui, proba- B
tur exemplo quodam ex Grillando.
Descriptio conuentus sagarum, & sollem
nia, adorationis, conuiuij, choreæ &c.
Cur dæmon vnguento vtatur ad transue-
ctionem. quæ vis vnguento insit. C
Loca Matth. 4. vers. 8. & Lucæ 4. vers. 9.
παραλαμβάνει
Ad transferendum æqualis vis dæmonis
& boni angeli cõtra Vlricum Molitoré.
Exempla varia translationum dæmoni-
carum. D
Simon Magus, Abaris, Badudus, Ericus,
Berengarius, Angla venefica, Comes Ma-
tisconensis,
Puerulus quidam, Lucretia quædam. &
alia mulier Sabinensis.
De puellâ Bergomati. De muliere
vallis Tellinæ.
Probatur hæc non potuisse esse illusoria
& fantastica. E
De quatuor modis translationum. F
Quo pacto queat Diabolus rem corpo-
ream loco mouere.
Posse dæmonem deferre sine defatigatio- G
ne hominis quem transfert, contra
Remigium.

Q. 17. *An possit dæmon quantitatẽ corporum sic mutare, vt penetratio partium sequatur: siue vnum corpus in duobus locis disiunctis, vel duo corpora in vno loco constituere?*

Nihil horum potest.
Exempla eorum qui visi esse duobus lo- A
cis, quomodo intelligenda?
S. Nicolai, S. Agathi, S. Benedicti; filius
Constantini Imp.
Ananias reprehensus. Quomodo duos
simul homines possidere, vel tentare
dæmon possit?
Non posset facere vt homo conuersus in
mustelam per exilem rimam ingredia-
tur vel vt per ianuas clausas. B
Apuleij fabula. Remigius deceptus.
Scalij mendacium. Quomodo Dæ-
mon latenter aperiat & claudat ianuas
præcedens ante Magos.
Locus Act. 2. de B. Petro. Locus D. Chry-
sostomi expensus. De modo apertio-
nis parietum per fissionem. De præ-
stigio Magdalenæ Cruciæ.
Christus Dominus verè ingressus clausis
ianuis, contra Caluinum. Et de egressu
ex vtero virginis, & sepulcro contra
Bezam.
Dæmon non potest aliquod corpus facere
verè inuisibile, sed benè potest facere
inuisum. Quomodo inutilibiles, A-
pollonius, Gyges. De Persei scuto.
Heliotropia gemma nõ reddit inuisibilẽ.
Vt membra grãdiora, vel minora, vel sub-
lata appareãt.

Q. 18. *An magi queant corpora ex vnâ specie transformare in aliam?*

Non posse perfectam speciem in aliam
perfectam & organicam. A
Non potest anima hominis informare
corpus bellue, nec ex aduerso. Nec po-
test corpus & anima simul sic mutari.
Locus Horatij in Epod. B
Spondani error.
Distinguendum inter ipsam transforma-
tionem, & effectus eam concomitan-
tes; hi veri, illa illusoria est.
De Lycanthropiâ seu insaniæ lupinæ
morbo. Quomodo videntur sibi ta-
les & non alijs.
Quomodò faciat Diabolus, vt & alijs ta- C
les videantur.
De varijs exemplis, & quomodo fiat, vt
relinquant terræ impressa vestigia lu-
pina, vt inueniantur homines læsi in
membris, quibus illatum lupo vel cat-
to vulnus.
De mutatione Nabuchodonosor, Dan. D
4. v. 30. & 33. & vxoris Loth, Gen. 19.

De platano versâ in oleam apud Herodot. & cadaueribus hominum in statuas salis.
De S. Spiridione vertente serpentem in aurum, & aurum in serpentem.
Q. 19. *An magi possint facere bestias loqui, & an intelligant voces bestiarum?*
Quo pacto bruta & res inanimę Angelorum operâ queant loqui; & quo pacto nobis de hac tali locutione loquêdum sit. A
De asina Balaam Num. 22.
De angelo in rubo alloquente Mosem & Esdram Exod. 3. v. 2. Esd. 4. v. 14.
De filia Spiridionis ex sepulchro loquête,
De cadauere Macarij iussu indicante homicidam.
De caluaria eidem loquente.
De Africæ confessorib. loquentibus sine lingua.
De capite loquace inter cadauera Hungarica postulante confessionem, mira historia, contra hæreticos. (nere.
Pseudomiracula gentiliũ varia in hoc ge- B
Caput homicidâ iudicans. Orpheus mortuus Cyro prædicit exitiũ. Narratio mira de Polycrito. Publij Romani caput vaticinatur. Columbæ locutæ, Vt & quercus Dodones, Argus carina, equus Achillis, Vlmus Gymnosophistarum, Causus flumẽ, canis Simonis Magi, & alius Franciscę Senensis; Theotecnus statuam Iouis fecit loqui.
Nulla creatura potest facere vt bruta vel inanima intelligant quæ loquuntur: benè tamen vt aptè suo tempore & artificiosè id faciant. De serpente Epidaurio, de Apollonij Leone, de asino Cayri. De Greta Ezlingęsi. Brutorum voces vt edat homo, facilè facit dæmon. Magi quas brutorum voces queant intelligere, quas non? C D
Porphyrij locus de Apollonio.
An bestiæ se inuicem intelligant?
Exempla elephanti, scorpij, piscium. E
Q. 10. *An intelligentiam discursiuam queat dæmon brutis largiri?*
Contra multos belluas nec rationem, nec prudentiam, nec prouidentiam, nec discursum, nec sapientiam habere.
Quid Galenus vocet τὸ ἀλόγιστον λόγῳ.
contra Erasmum.
Cardinalis Hosius explicatus.
Sunt quædam in illis rationem & prudentiam & prouidentiam imitantia. Quomodo scriptores intelligẽdi qui rationem videntur tribuere & prudẽtiam.
Quomodo animalia tendant in suum finem, & an eum cognoscant. (cerni.
Alius ẽst finis rei particularis, alius vniuersalis.
Pulcher & acutus discursus Hieron. Eucastorij.
Q. 11. *An possint dæmones facere vt homo non sentiat, vel vt longissimo tempore dormiat aut inediam ferat?*
Iamblici locus notatus.
Cur Deus solitus permittere vt Martyres gladio necarentur, quos à bestijs flãmis, & similibus præstiterat illæsos.
Superstitiosa quibus aliqui se putant inuulnerabiles. arma incantata. Crucifixus cõpũctus. Camisia inferni. Orationes Leonis Papæ & Caroli Magni.
Exemplum cuiusdam Quirini Belgę decepti. Item aliud Scalij Heluetij.
Vnde fiat, vt quidam malefici tam facile & contemtim sustineant tormenta. Causæ tres.
De stigmate quod sagis dæmon imprimit. Et mirum de stigmate Ioan. Vaulx.
De diuturno quorundam somno dissitio; rustici Germani, ebriorũ in paturijs, Epimenidis, Heroum dorum, Septem Dormientium.
Quo pacto contingat, vt quis diu perat inediam.
Locus Hippocratis.
Exempla vera, de Anglicana puella Sacerdote Gallo. puella Spirensis.
De sanctorum ieiunijs miraculosis. conus refutatus.
Q. 12. *An magicis artibus operâ dæmonum sexus mutari queat?*
Exempla eorum, qui ex mulieribus fa viri: vetera ex Plinio & Gellio, Hippocrate & alijs.
Gallina in gallum conuersa. Iouian

in Neapolitana Historia & Sabellicus multa exempla ponunt quæ in Italia contigerunt.
Alij duo mira valdè, quę in Hispania.
Alię duę apud Fulgosum, vt & duæ olim apud Phlegontem.
Ratio naturalis qua hoc contingat.
Suspicio, hos androgynos factos. Si sit natura, posse à dæmone id procurari. B
Exempla dæmoniacæ commutationis per ideola. Non posse ex viro fœminâ fieri.
Ansonij locus de hac re, non credibilis.
Quæst 13. *An dæmon possit senì iuuentutem reddere?*
Problematicè decernitur, quo ad accidentia quæ senium à iuuentute discriminant posse.
Explicantur Ouidij & poëtarum dicta de tali Metamorphosi. A
Locus ps. 102. v. 5. & Esai. 40. v. fin. de aquilę iuuentute. Serpens cum libertate ponit senium.
Fabula de asino ferente poculum iuuentutis. Corui candidi.
Exempla senum, iuuentuti restitutorum historica.
Tarentinus quidam senex. Et alius Riosanus. Et abbatissa Monuedrientis. B
Indus quidam. Pons in Ponica id præstans.
Vitę humanæ periodus quę & quomodo intelligenda. C
Locus Genes. 6. v. 6. (prehensus.
Locus Deutero. 31. v. 2. Valesius re-
An humidum radicale possit reparari. Quod ita, non tamen posset sic vita æternari. D
De ligno vitę locus Gen. 2. v. 9. explicatus.
Q. 14. *Quid magia possit circa animam quã in illa corpus suum informat?*
Quid possit in sensus externos.
Quid in sensum internum, maximè fantasiam. A
Quid in appetitum concupiscibilem & irascibilem.
Concupiscentiæ motus non sunt peccata contra hæreticos.
Quid possit in memoriã. Memoria mira Arhalidę, & Apollonij. Obliuio Sacerdotis Germani. B
Quid in intellectũ. Contrariæ operationes bonorum & malorum angelorum.
Possitne dæmon artes & scientias intellectui inferere, & quomodo. Exemplum tempore sancti Norberti. Anabaptistarum hodie. Et Sagarum per vnctionem in Germania. C
Modus & vsus vnguenti ex pueri corpore confecti. (miarum.
Ritus Promotionis ad magisterium La-
Discutitur opinio eorum, & detegitur fallacia dæmonis. Historia de I. Ignatio Loyola.
De Chrysanthij Sardiani filio. Ité Euage, Thynico, Amphiarao, Anu Pindari, Sopatra. D
Quid & quam modicum possit in voluntatem. Voluntas cogi nequit, contra hæreticos. Locus 1. Cor. 10. v. 13. explicatus, contra quosdam. Nec eos cogi posse, qui sunt in Mortali. Nec impedire potest ne sagę queant pœnitere, contra dubitationem Nicol. Remigij. E
Q. 15. *Quid Diabolus queat in animâ à corpore separandâ, ipsâque separatione? Vbi de ecstasi & admirandis circa cadauera.*
Ecstasis naturalis, & dæmoniacæ modi. Lapponum ecstasis mira. Olaus notatus. Errores hac in re Cardani, de spõtino raptu. Virginis Cæsaraugustanæ, & Magdalenæ Cruciæ raptus. Bodini error refellitur de anima corpus relinquente. A
De Ere Armenio, de Aristea Proconesio. De anima militis ex ore imagine mustelæ egressa & ingressa. Finnis, Hermotymo. Locus ps. 115. v. 15. Qualis D. Paulli raptus? dubium, nec sequenda decisio B. Hildegardis. Apheresis & ecstasis differunt. Error refellitur confundentium raptus diuinos cum magicis. B
De raptu disquiruntur scripta Mocenigi. Quale sit subiectum raptus. Quæ causa formalis. Quæ finalis. Quæ efficiens, & quomodo hęc duplex. Quomodo cõcurrat intellectus agens. Raptus supernaturalis ex parte hominis est involuntarius. Exemplum virginis Burgensis. C
Non potest intellectus agens solus esse D

Universidad de Deusto
Biblioteca

causâ raptus efficiens. Deus quomodo intellectus, & multa cognoscit extra se.
Auerroës suos inducit in graues errores.
An raptus omnis successiuus. Diabolus potest occidere homines. Multa potest E
in cadaueribus mortuorum. Vt sanguis fluat, vt cadauera non puteant, nec putrescant. Hoc etiam naturaliter fit, vt in cadaueribus Persarum. Et vndè hoc prouenìat, diuersę causæ. De cadauere in Eliæa. Item ne cadauer comburi possit, quæ causa. Vt capilli & barba defunctorum crescat. Miraculum crucifixi Dammensis. Furor iconoclasticus.

Q. 16. *An operâ dæmonum fieri possit vt spiritus seu animæ defunctorum viuentibus appareant?*

Verum animæ vnquam queant apparere. A
Et fusissimè probatur pars affirmatiua contra Epicureos, Lauatherũ & alios nostri temporis hæreticos.

Sect. 1. Notata temeritas Magij, Chopini, Tiraquelli. B
Gentilium prisca sententia, etsi vana, pro nobis tamen. Patet verbis poëtarum, patet ex Necyomantia, Et ritu animas peregrè mortuorum in patriam reuocandi. Violèter occisos esse vexatores suorum homicidarum. Remuria, Silicernia, culinæ, parentationes. Platonis & sectatorum de hac re doctrina. Quid Genij, Lares, Laruæ, Lemures, Manes. Differentia animæ, vmbræ, simulachri. Exempla apparitionũ à gẽtilibus tradita varia. Lernũ.

Sect. 2. Philosophia recta idem docet. C
Quomodo anima sit in loco, & moueatur locaiter. Conciliantur modi loquendi varij. Posset vna anima in pluribus locis esse, & quo pacto. Quomodo moueatur loco. Quomodo corpus subeat & intret.
Posse animas oculis corporeis, vel alio sensu percipi, & quomodo. D
Cardani dictum ridiculum explosum.
Cæsarij Cistercìensis dictum de forma animę separatę perpensum & explicatum. Visio & visum differunt. Apparitio triplex Intellectualis, imaginaria, corporata, & quid singula. quo pacto fiat spiritualis, quo pacto corporea. An animæ seu spiritus defunctorum, aliquando assumant corpora? Moses quo in monte Thabor monte apparuerit. Item de ijs qui cum Christo Domino resurrexerunt.
Quando anima apparet in corpore aëreo, an ipsa an angelus hoc fabricetur, & quo pacto? Item quomodo subeat corpus & illud moueat.

Sect. 3. Quo pacto deceat, & vtile sit, Deus hoc aliquando permittere.
Est vtile ipsis animabus.
Locus 2. Corin. 5. v. 4.
Est vtile nobis viuentibus.
Quo pacto spiritus à dæmonibus vel angelis bonis discernendi.
Iacobi de Chusa liber hoc docens. Et alius Thyræi.
Regulæ ad dignoscendum dæmonem ab angelo vel anima beati.
Quomodo discerni queat damnata anima, à dæmone.
Quo pacto angelorum & beatorum inuicem.
Angelus apparuit Anachoretæ, in forma senis, D. Augustino in forma pueri. Vt & B. Dorotheę, alijs fortè in fœmineo, & in forma columbæ, alijs aquilæ.

Sect. 4. Probatio ab auctoritate, Philosophorum, Astrologorum, Chaldeorum, Mahumetanorum, Rabbinorum, Pythagorum, Indorum. Item legum, & Pris interpretum. Item sacræ scripturæ veteris & noui testamenti. 1. Reg. 28. Samuelis anima verè excitata defenditur. Refelluntur obiectiones Lesuyherij. Item Mosis, Ieremiæ, Oniæ, Locus, Luc. 24. v. 37. 10. 2. 19. Mat. 14. v. 26. Acto. 12. v. 15. Gal. 5. v. 16. & 17. 1. Pet. 3. v. 19. & c. 4. v. 6.

Sect. 5. Probatio ab exemplis & auctoritate scriptorum, qui singulis sæculis vixerunt. Ostenditur eorum dicta singulariter & citra metaphoram accipienda.

Sæculo 1. B. Virginis. Christi Domini, semel. B. Valeriæ. — Petro. Carpo.

Sæculo 2. Apparere testantur: Iustinus Martyr. Tertullianus. Origines. O
Apparuere: S. Potamiena & alij.

Sæculo 3. S. Maria virgo, & B. Ioannes. Martyres Africani varij. B. Cyprianus. B. Petrus. B. Agnes. B. Agatha.

Sæculo 4. Christus Dominus. P
Petrus & Paulus. B. virgo Maria. Spiridion & Triphillius. Filia patri Spiridioni respõdit. Duo Episcopi mortui subscripsere. Explicatus Canon conc. Eliberitani. B. virgo iterum cum S. Mercurio. Item S. Artemius. S. Febronia. D. Ammon. Iterum B. virgo. & anima latronis. D. Cæsarius. D. Paulus. S. Mamano. Hoc tenuere D. Basilius, Nazianzen. & Nemesius.

Sæculo 5. Apparuere: D. Martinus. S. Ioannes Baptista. S. Gerual. & Prothas. S. Ambrosius. S. Eulalia. S. Fructuosus. Latro quidã insepultus D. Germano. Felix Nolanus, & alij multi, vt Basilic. Mart. Euagr. philos. Gamaliel. S. Stephanus Micheas & Abacuc. S. Zacharias Euthimius. B. virgo cum SS. Ioanne Baptista & Euangelista. S. Ianuarius S. Apollinar. S. Cyprianus. S. Eulalia. iterũ S. Petr. S. Leo S. Barnab. Q

Sæculo 6. Apparuere: D. Hieronymus, & explicatur. D. Augustinus, & explicatur. D. Chrysostomus, & explicatur. Auctor epist. Ad Cyrill. de morte Hieron. Theodoretus. — tenuere hoc.
Damnatus quidam. B. Virgo sæpius. S. Ioan. Silentiarius. D. Bartholomæus. Macedonius Patriarch. Theodoric. rex. Nestorius, & alij hæretici, Principes Apostolorum. S. Stephanus. S. Eutichij S. Tettici & sociorum Episc. S. Sergius. — Apparuere. R
Tenuere hoc sæculo hãc sententiã, Procopius, Euagrius & alij.

Sæculo 7. Apparuere: B. Musę apparuit Deipara. SS. Iuuenalis & Eleuth. Theod. rex, & monialis quæd. Pascasius, & Balnei Dominus. Iustus monachus. Deipara apparuit S. Ildephonso. S. Leocadia. S
tenuere hãc sententiam: D. Gregorius Magn. Gregorius Turonensis. S. Ildephonsus. S. Isidorus. T

Sæculo 8. Apparuere: S. Suibertus. Deipara. B. Sabinus. SS. Euphemia & Glycerja, B. Tharasius. S. Gertrudis. D. Iacobus maior.
Tenuere: Iulianus Pomerius, Venerabilis Beda. Constantinus Episcopus. Paullus Diaconus.

Sæculo 9. Apparuere: D. Iacobus apostolus. D. Maurilius. Panduisius tyrannus & dæmones.
Tenet: Iulian Toletan. iunior. Theophilactus.

Sæc. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sæculo 10 — Apparuere: S. Libuinus SS Petr.& Paulus. B. Virgo. S. V Mauricius. D. Iacobus.
Sæculo 10 — Tenuêt: Euthymius Monachus. Hugo Aetherianus.
Sæculo 11. — Apparuere: Christus, Deipara, BB. Apostoli & multi angeli. D. Andr. B Adimarus. Quidam amicus Dunstani. B. Odilo. Fausentini duo. Benedictus 8.& 9. B. Gregorius. Canonici Parisiensis. Episcopi Colonienses 5. Benno.
Sæculo 11. — Tenêt: Petrus Damianus. Guilhelmus Tyrius.
Sæculo 12. — Apparuere: Christus. D. Isidorus. B. Virgo. Benedict. X. B. Norbertus. Gualdricus.
Sæculo 12. — Tenêt: Dodechinus. D. Bernardus. Petrus Cluniacensis. Rupertus, & Honor. Augustodunē.
Sæculo 13. — Apparuere 8. Visul. & innumeri, apud auctores citatos.
Sæculo 13. — tenuere hac sententiā plurimi: Vincentius Belluacēs. Cesarius Cisterciensis, Helinandus, Thomas Cantiprat. D. Thomas. D. Bonauent. & Guilhelm. Paris.
Sæculo 14. — tenuere hoc: Scotus. Richard. de Mediavilla. Paludan.
Sæculo 15. — Tenuere: S. Antonius. Gerson. Iacob. Cusanus. Dionys. Cartusian. & episc. Abulens. Tostatus, qui omnes varia suppeditant exempla.
Sæculo 16. — Tenuere & exempla retulere Catholici plurimi, iidemq; viri doctissimi, in libris Theologic. Domin. Sotus, Petranus, Canis. Maldonat. Bellarmin. Valencia, Tyrœus, Angles: in scriptis Historicis, Alb. Krantzius. Marul. Egnat. Sabellic. Fulgos. Iouius, Baron. Sigon. Osor, & Masseius. X

Varijs temporib. apparuit: Senior quidam excōmunicatus sed martyr. Historia Vdon. Episcopi Magdeburgen. Galat. tij. Sfortiæ. Alodisij Imolens. pater. Ferdinandus rex Neapolitan. locus Guicciardin. Ioan. Ficus Mirandulæ Comes. Marsilius Ficinus. Petri de Pa tribuni. Catharinę Indr.

Quæstio de spectris similis causæ Scotianæ ostenditur.

Sect. 6. Soluuntur argumēta, aduersariorum, Melanchtonis, Ioannis Rosmachij, Centuriatorum, & Lauatheri. locus Luc 16. v. 26. Item 2. Petr. 2. & 1. Thessal. 4. v. 13. Dormientes pro mortuis in SS. locus 2 Reg. 14. v. 14. Psal. 102. v. 15. & 16. Iob 7. v. 9.

Sententia Patrū explicata: D. Augustini, Anastasij Sinaitæ, D. Chrysostomi, Theophilacti, & Tertulliani.

Sect. 7. Dæmones non possunt habere veras defunctorum animas. Superstitiosum est, putare animas eorum moriturī dexteram porrexerint apparere. Periculosum pacisci cum morituri vt appareat. Exemplum S. Lutgardis. Exemplum Monachorū Zamorensis.

Q. 27. *De Dæmonū apparitionibus, & de spectris, quæ Dæmones mobilia.*

Sect. 1. Naturalia quædam, habita pro spectris. Ignes fatui, insulæ natantes, item siluæ, ligna putrida lucentia, Canadela Indica, Ignes concurrentes & corpulsantes apud Syrtim, Auditus deceptiones, Echo, statua Memnonis, murus Bergarensis, cauerna Britannica, D. Patricij antrum, Persici montes.

Artificialia, quæ pro spectris habita: αὐτόματα, statuæ Dædali, Archytæ, Archimedis, Boetij, aquila volans, Tritonis ex argento, hydraulica, fictitiæ Specierum voces, Bonifacij VIII. commenta obtenta, à Sectis de pictorum genere, Historia, Testudines cum candelis, Auritanorum iuuentum, Iuuenum seruulis, Simonis Athenæi. Mundi, Tyrannionis.

Quale peccatū sit in fictione Spectrorum.

Ex sensuū vitio quæ dā habēntur pro spectris, quæ nō sunt talia. de ebrijs, Proverb. 23. & 31.

Oculorum morbi, vt suffusio, halahol, arcuatus morbus, quibus sui vmbra semper obuersatur. alteratio oculorum ex inspectione solis.

Auditus vitia in hoc genere, Phrenjtis, & Corybantiasmos species morbi imaginosi.

Vitia ex auditu & gustu. Coryza, Polypus.

Vitia ex fantasiæ triplici læsione. de E ijs qui putant sibi adesse tibicines, Exempla, Vnum Theophili, aliud Argiui, tertium Abydeni, quartum eius qui putabat naues omnes esse suas, quintum Tauromenitanorum iuuenum putantium se pati naufragium, cum essent Agrigenti in diuersorio.

Item de hydrophobia.

Vtitur his morbis dextrè dæmon, & se immiscet frequens.

Sect. 2. Varia dæmonum genera, & species, ac studia. F

Terrestres vocantur, feræ, seu canes.

Lubenter vexant initia Religiosorum conuentuum.

vt Diui Antonij, Diui Simeonis, Sancti Norberti, Societatis IESV viuo adhuc P. Ignatio, & eius virtute precum cessantibus terriculamentis.

Nomina Græcorum, Hebræorum, Latinorum, Hispanorum, Gallorum, Italor. &c.

De Hecate, & Empusa, De Plutone seu Orco, & Pluto, & Serapi, & Mammona. Charon. Cerberus.

Luctatores dæmones, vt Temesius. Alastor, qui & exterminās, & Nemesis.

Locus Apocal. explicatus & à depravatione seruatus contra Bezam, *Apocal. c. 9 v. 11.*

Primasij & Arisberti error.

De Satyris & Fauno, varia eorum in Sacra Scriptura nomina, onoscelides, pilosi, Sirenes, onocentauri, Lamiæ, & alia huiusce modi, eorum tripudia.

Locus Psalm. 90. v. 5. & 6. de dæmonio G meridiano.
Refelluntur Nouatores.
dæmon meridianus, & dæmon deserti, profero ciori idem. & cur. dæmones desertis gaudent.

Locus Iob. 1. v. 19.
Dæmon in meridie ferocior & importunior.
Pan dæmon meridianus.
De Rufiæ dæmone meridiano.

Cum inuadente peste cernuntur spectra dæmonum.
vt sub Iustiniano.

De Empusa & Onoscelide seu onocentauro. H
De nocturnis dæmonibus & Lucifugis.

Locus Senecæ in Oedipo.

Locus Gene. 32. v. 24.
De Lilith.
de incubo.
& locus Hymni Ambrosiani.
De Pane, cur Innus dictus.

Locus Cassiani explicatus.
Nulli dæmonum amant homines, omnes odere.
De Ephialte morbo, *de Mare*, seu *coquemare*. Eurynomus. Sphinx, Harpyæ. Gorgones. Sirenes, Eumenides seu Pœnæ, Nympharum omnia genera. quos morbos huiusmodi dæmones inferant. qui Nymphati, Ceriti, attoniti. pauidi. vexiti vano metu. I

Nutricum mormolycia, Acco, Alphito, Mormo. K
Gello, & Gilo diuersæ.
Nicephori locus notatus.
Lamiæ, quid.
Striges, Læstrigones. Vluen.
D. Hieronymi locus explicatus.

Pilosus seu Zahir. cur templis gentilium affixæ species Leoninæ. L
variæ formæ animalium in quibus Diabolus apparet.
Baalzebub. Noctua Athenienſis.
Serpens Epidaurius. Miræ apparitiones factæ cuidam conuerso in Francia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De spectris acierum, castrorumque militarium; quæ oblata, S. Norberto, S. Guthlaco, Monacho Limpurgio. M
Leloyherij sententia improbata.
Duæ visæ prope Mörenhum acies.
Duo armigeri temerè ad videndum propius accessere.
Miles Rhenanus à talibus Ierosolymam vectus & redux.
Ante Natalem Poloni propter Quadragesimæ ieiunium violatum à spectris decepti cladem accepere.
Familia Hellequini.
Quousque se vis taliũ militum porrigat.
Spectra matronarum & puellarum varia. Russiana matrona, Sibyllæ albæ, Dominæ nocturnæ. Dominæ bonæ & Regina Abundia. Fatales Nymphæ. Melusina, Alcina, Morga. N
Spectra gigantæa denunciantia pestem, bellum & similia mala. O
Spectra solita certis locis turbas dare, & vexationes exhibere, vt Temesius dæmon, & alij passim, citantur nomina & loca. P
An cõductam domum propterea liceat relinquere?
Quæ veræ causæ huiusmodi inquietationum exemplis ostensum.
Quopacto Spiritus possunt saxum vel lapidem iacere?
Spectra famulantia, in Borussia Kobtri seu Kobaldi, Suconum Trolli, Gutrikens/Kabbautethens. Q
Eros & Anteros. Montani virunculi in Fodinis. Dæmones metallici. Cembali. Dæmones non sunt animantia contra Georg. Vallam.
Theophrasti Paracelsi hæresis de quatuor hominum speciebus confutata.
Dæmonum thesauros custodientium spectra. Fugarunt Cabadeu Persarum Regem. Thesaurus Basileensis. R
cur ficta fabula custodis aureorum malorum, & aurei velleris; & in thesauris cur soliti poni serpentes aurei.
Magus thesaurum quærens oppressus.
Quæst. 28. *Quomodo possit dæmon cum sit inuisibilis se visibilem corporeis oculis exhibere?*
Sect. 1. Quopacto possit assumere, mouere cadaver aliquod, & in eo comparere.
Potest illud sic temperare, vt sentientes tactus fallat.
Locus Luc. vlt. v. 39.
Cur hæc cadavera sentiantur frigida.
Illusio militis cuiusdam.
Historia Polycriti, & alia Machatis & Philenij.
Phlegontis laus.
Baltazus dæmon sic apparuit.
sic etiam plerumquè sagarum amasij.
Sagarum odor cadaverosus vnde?
Sect. 2. Quopacto possit sibi formare corpus ex elementis, & in illo assumi & apparere.
Non assumit ex solo aëre.
Potest exhibere solidum & palpabile.
Locus Genes. 19.
Locus Virgilij.
Dæmon sæpe apparet in forma corporis.
Dæmoniacarum apparitionum exempla. Fratrum Tarquiniorum. Athenodori. Facij ardani. Philippi Melanchtonis colloquia cum dæmonico spectro.
Persæ incæsuoti.
& alia plurima. & quotiescunque euanescunt.
Discrimen harum duarum assumptionum.
Vnde proueniat facilitas multiplicandæ & minuendæ in spectris.
Sect. 3. An dæmon possit tam accuratè corpus effingere, vt nullo signo queat dignosci?
De signis quibus dæmon dignoscitur.
B. Alberto obiectum spectrum.
Cur nondum visus in forma agni aut columbæ. Cur in formis, hirci, canis, catti, equi, mustelæ, vesperuginis, Galli gallinacei, & innumeris alia.

Item in forma Dei, vel Christi Domini, vel angeli: humanam formam induit omnis conditionis, sexus, ætatis: probatum id exemplis.
Qui defectus vt plurimum in eius apparitionibus.
Cur morientibus semper adeò terribilis appareat?
Quomodo loqui possit in corpore assumpto? D
An possit audiri & videri tantùm à quibus vult ipse?
Capita seu caluariæ quæ loquelam imitata, exempla vetera, nouaque, quomodo sit hæc locutio?
Sect. vltim. An liceat procurare vt appareant nobis spectra?
Cur antiquis tam crebrò dæmones visi, nobis tam rarò?
Q. 29. *An diabolus possit facere, vt homo verè resurgat*
Sect. 1. Errores hac de re varij. A
Animalia quæ nascuntur ex putrefactione, possent viuificare.
Perfectiora, non possent.
Idẽ numero reproducere nõ potest.
Non potest facere vt anima vnius bruti migret vel informet corpus alterius bruti.
Hominem nullo modo potest viuificare. B
Possunt simulatas resurrectiones facere subintrando in corpora.
Louanij id olim Cornel. Agrippa curante factum.
Sect. 2. Discussa exempla falsarum resurrectionum. primò fabulosarum: deinde ceterarum Gentilium: vt Galieni, Zacle, Apollonij, Simonis Magi, Enarchi. C
Mortuus amplectens Comitem Richardum.
Populi Lucomoriq; quotannis redituri.
Dæmonum in his fraus.
aliquando substituit alios ac supponit.
aliquando ipse corpora subintrat & mouet.
Apulei, Platonis, Philostrati loca.
aliquando fingit mortuos, qui non sunt. D
De morbis qui faciunt vt quis mortuus appareat.
Ioannis Duns Scoti mors.
Christi Domini & Sanctorum resuscitationes, quopacto ab his morbis discernantur. E
Q. 30. *Quid magia possit in ipsos cacodæmones?*
Sect. 1. Battiadis & Campestris libri. A
Quam vim habeant boni angeli in malos.
Quam cacodæmones in inuicem.
Species eorum.
Pithonici, Paredrij, Catabolici, Oniropompi.
An sit subordinatio inter malos genios.
Iob. locus c. 9. v. 22.
Cassiani locus.
locus ad Ephes. vlt. v. 12.
Certamina Magorum. B
Vnum in Burgundia.
Secundum in Anglia.
Tertium in Germania.
Quartum in Bohemia.
Quintum in Suecia.
Sextum in Dania.
Septimum in Græcia.
Sect. 2. Sancti homines quantam vim acceperint magos & dæmones compescendi. C
vis exorcismi.
Salomonis exorcismi quales.
locus Luc. 11. v. 19.
Dæmones à magis non coguntur, sed ex pacto obtemperãt tantum.
Magi vim non habent eliciendi manes vel spectra. D
Varia exempla.
imprimis Ioannis Teutonici.
nec habent vim euocandi vrbium custodes.
Sanctis vis ista quandoque concessa.
Sect. 3. Res corporeæ, vt herbæ quædam, thura, vnctiones & verbera, quam vim habeant in dæmones accuratè disputatum. E
Errores hac in re varij infidelium:

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sed & abusus Catholicorum exorcistarum quidam.
An flagra obsessis infligenda.
an balnea prosint?
Quid ruta, cornucervi & similia.
Locus Iosephi explicatur.
Locus Tobiæ c. 6. v. 8.
Christus cur dictus ἰχθὺς.
Prosperi locus.
Locus 1. Reg. 16. v. vlt.
Nec dæmones certis rebus ligari, aut locis includi per magos queunt.
vana hac in re ars Hermetis.
periculosum tales habere incarceratos.
Probatur vno exemplo, quod insaniam contigit.
Factum signo crucis securè à S. Lupo Senonensi.
De paredris, illos sponte seruire. & quàm periculosum id semper.
Exempla varia, in his vnum militis Germani.

FINIS.

MARTINI DELRII,
MAGICAR. DISQVISITION.
LIBER SECVNDVS.
QVI EST
DE MAGIA DÆMONIACA.

Præcipua hæc operis nostri tractatio est, & ideo pluribus capitibus, siue quæstionibus, luculenter quoad poterimus discutienda. Sit,

QVÆSTIO I.
An sit aliqua Magia dæmoniaca.

A QVI dæmones esse negant, etiam hanc esse negarunt cum Sadducæis, Democrito, Aristotele, Auerroë & Simplicio; quorum sententia est impia & hæretica.

Nam & dæmones esse, & dæmoniacam Magiam, quæ nec industriâ aut artificio hominum, nec naturalibus caussis, sed immateriali quapiam & separata virtute nititur; hoc & sacræ scripturæ testimonijs, & omnium ætatum memoriâ atque experimentis tam est compertum, vt velle probare, nihil sit aliud quàm lychnis accensis meridianæ luci opitulari. hoc probant cũ B. Augustino Theologi Catholici omnes, « & philosophi plerique, Trismegistus, & Pythagoræi; ex Platonicis, Psellus, Plotinus, Proclus, Iamblicus, Chalcidius & Apuleius; ex Aristotelicis, Theophrastus, Ammonius, Philoponus, Auicenna & Algazel. Anne dare responsa de furtis occultis, & de thesauris; consequi scientias nonnullas statim, & sine labore addiscendi; subtrahere corpus præsens oculis videntiũ, & innumera huiusmodi; queunt reduci ad vllam aliam causam, quàm intellectualem aliquam & separatam naturam? Denique scimus Salmãticæ, & in Italiâ, ad lacum Nursinum, & in spelæo Visigniano, adhuc auorum

« *Augustin. lib. 11. de ciu. Dei c. 6. D. Thom. lib. 3. contra gent. c. 104. & 9. quæ optime, Vide Iouia, de Magia num. 9.*

memoriâ huius Goëtiæ celebres scholas fuisse. C

ß Vide Laur. Ananiam li. 3. de nat. dæmon fol. 104.

QVÆSTIO II.

Vnde sit hæc Magia, siue quem habeat primum auctorem?

SVnt qui dæmones esse fateantur, sed negent tamen hanc Magiam à dæmonibus seu diabolis manasse: tribuunt autem effectus eius vel immediatè Deo, per Magos huiusmodi operanti; vel Deo, per angelos bonos ea perficienti. Priores dicunt esse quasdam gratias gratis datas, sicut sunt gratiæ linguarum, & sanitatum; « & hæc dona vt Balaamo, ß sic & alijs improbis concedi non rarò solere ».

« 1. Corin. 12. v. 28. C Num. 23. » Matth. 7. 22. 1. Cor. 13. v. 1.

Dico primò, hæc sententia est merè blasphema. tribuit enim Magicis artibus id quod est proprium gratiarum gratis datarum; & cum veris miraculis præstigias confundit. Deinde gratuita Dei dona subijcit humano artificio, & certis ac ridiculis obseruationibus. Denique iniquè & inuidè Deus veteret, id quod ipse hominibus, vti gratiam, gratiosè largitur. Aduersariorum argumenta ex locis illis scripturæ petita, solum probant, aliquatenùs similes effectus per artes magicas & per gratias gratis datas fieri; Deum quoque per malos aliquando miracula edere, ad fidei & diuinæ gloriæ propagationem. Accedit quod qui ex dono gratiæ gratis datæ operatur; ille ad certum tempus, occasionem, aut cerimonias certas non restringitur, vt solent Magi; qui si vel in minimo deficiant, nihil efficiũt. Nec etiam huiusmodi Dei dona gratuita possunt aliqua per disciplinæ ac præceptorum modum tradi: Magi vero suis discipulis hanc Magicam tradunt, & auditores, magistrorum secuti præcepta, quæ magistri eadem operantur.

Alij dicunt hos esse effectus bonorum angelorum, quos per excellentiam vocant, *Spiritus*. Sic iactitabat his annis celebris ille magus Scottus Parmensis, qui Gebhardum Truchsesium Episcopatus Vbiorum Apostatam dementauit: estque peruetus impostura magorum maximè Platonicorum, Iamblici, Porphyrij, Plotini, Procli & Iuliani Apostatæ. Ex quorum traditione, Magia omnis diuiditur in *Albam*, quam censent esse licitam, & Nigram quæ sit illicita. Albam ergo vocant λευκομαγίαν, & nigram μαυρομαγίαν. Verum hanc fictitiam planè & palliatam Theurgiam satis ipse Archimagus A reijcit, cùm disertis verbis testatur sæpissimè sub nominibus Dei & angelorum, malis dæmonum fallacijs eam obstringi: & licet eius ceremoniarum pars maxima, munditiam animi, corporis, & rerum externarum, vtensiliumque ostentet, immundos tamen spiritus & deceptrices potestates hanc exquirere, vt adorentur pro Dijs.] *postea addit*, huius speciem esse artem Almadel, artem notoriam, artem Paulinam, artem reuelationum, & huiusmodi superstitionum plura, quæ eo ipso (inquit) sunt perniciosiora, quo apparent imperitis diuiniora.] Habeant illi hoc Principis & antesignani sui de hac *albâ Magiâ* iudicium, ab homine mendaci veritatem meram.

A lib de vanitat. scient.

C Dico Secundò cum Catholicis, vt nec per se, sic nec per bonos angelos his magicis operationibus Deum se immiscere magis quã ceteris rebus, in quibus concurrit vt causa vniuersalis. Quare censeo hæc omnia vt instituta fuêre à malis angelis, sic etiam ab illis perfici & administrari, & contrarium est erroneum.

Probatur primò ex varijs Canonum rescriptis, quæ Gratianus exhibet causâ XXVI ª. Secundò ex Parisiensibus articulis, nono, decimonono, & vicesimo tertio. Verba sunt, quod Deus per artes magicas & maleficia inducatur compellere dæmones suis incantationibus obedire: *Error*. Quod boni angeli includantur in lapidibus & consecrent imagines, vel vestimenta, aut alia faciant, quæ in istis artibus continentur; *Error & blasphemia*. Quod aliqui dæmones boni sint, alij omnia sciẽtes, alij nec damnati nec saluati. *Error*.]

ª c. illud quod in fin. c. qui sine vers. vlt. 26. q. 2. & c. episcopi. in prin. 26. q. 5.

Tertio ex his Arnobij *Gent. Gent.* Magi non tantum, sciunt dæmonas, sed etiam quicquid miraculi edunt, per dæmonas faciunt: illis aspirantibus & infundentibus præstigias edunt, vel quę non sunt videri, vel quę sunt non videri &c.

Deinde probatur ratione, hos spiritus bonos dici nõ posse.

tum

tum quia iubent se tanquam Deos adorari,& sacrificia sibi fieri;quod boni angeli inbere nequeunt. tum quia hæ artes non minùs diriguntur ad inferendum alijs exitium per furta, neces,adulteria &c, quàm ad iuuandum. tum quia miscent multa mendacia & deceptiones. tum quia docentur Magi in spiritus vti imperio,& coactione,imò & minis rerum impossibilium ac planè absurdarum,vt apud Eusebium ζ docet Porphyrius; quorum nihil bonis angelis potest conuenire.

ζ *libr. 5. de præparatio. cap 6.*

Hinc apparet considerantes legendum Glycam, η dum Magiam sic distinguit à Goëtiâ, quod illa sit beneficorum geniorum ad boni alicuius effectionem, Goëtia maleficorum ad mali effectionem. Nam non tantum impropriè vsurpauit nomen Magię genericum,pro specifico theurgię,sed in errorem quoque labitur ponentium albam Magiam,& eius administrationem bonis angelis tribuentium. Vtque hoc semel moneam, scriptor iste,vt & Constantin. Manasses,Gregoras,& Niceras nimis multum tribuere videtur superstitioso prodigiorum obseruationi.

η *pär 2. annal.fol 179.*

Succedit his error tertius eorum, qui censebant Magicos effectus per animas defunctorum fieri: quos Catholici Theologi iampridem exploserunt θ, idque non difficulter. nam quæ rationes id conuincunt de bonis spiritibus, eędem in animabus beatorum locum habent: quæ vero in purgatorio sunt animæ, non exeunt nisi speciali permissione Dei, vt percipiant suffragia viuorum: animæ denique perpetuis addictæ supplicijs,nullâ dæmonum licentiâ vel permissione possunt exire, vtpote diuino iussu,pessimo carceri mancipatæ. Apertissimum sunt igitur impostura,quæ de euocandis per *Grimoyriam* animabus Necromantici confinxere. Si exirent, ad vnius Dei exirent imperium. cur verò id Deus iubeat vel permittat, causa subest nulla. Vt ad Magorum preces & incantationes id iubeat, impium est opinari.

θ *Victor.de Magia nu. 17. Anglas in 2 sentēt.q. de arte Mag. ā.2.*

ι *vide Anan. lib.3. de Nat. dæm. fol 97. Petri Thyræi li 1.de apparit. spirit. c. 11. à nu. 216. & c.13 à nu. 102.*

Præcipua ergo efficiens causa istarum artium est ipse Diabolus,proxima est humani ingenij ex originali labe detorta indoles;quam festiui Apologi frondibus velatam nobis pro-

tulit,perquam falsè, Cælius Calcagninus *Libello de Amatoriâ Magiâ*, cuius verba non piget adscribere,&vos ni fallor legere iuuabit: *Vanitas*, inquit, olim iuncta *miraculo* furtiuo concubitu genuit *Magiam* secundam cognomine; reformidansque ne fortè *Veritas*; cùm qua perpetuas immicitias gerit,à qua etiā paribus signis congressa sæpiùs profligata est; suū partū enecaret,illum *impudentiæ* ac *timori* iunctis connubiali fœdere cōmendauit: at illi in sinu *incomprehensibilitatis* è vestigio collocarunt,mandaruntque furtim, & sub *præstigiarum* crepundijs educandam. Quæ mox in grandiorem ætatem adulta, iamque pinnulis præmunita euolauit in *fatuorum arces*, ibique nidulans *credulitatem* peperit. Quæ, vtpote parentis beneficijs grata,illam mutuò enutrit & quasi ἀντιμεταρρίζει, alioqui breui interituram.] Hæc ille, pari acumine & veritate. Pergamus nos quoque pro *Veritate* confligere, & *Vanitatem* expugnare, & fugatis *timore* ac *impudentiâ*,labyrinthum illum *incomprehensibilitatis* (quis enim,quæ nihil sunt,vel intelligat vel comprehendat:) theologiæ veræ filo permetiri, & *præstigiarum crepundijs* in lucem prolatis, tandem *fatuorum* hanc *arcem* demoliri,& è nidulis suis *credulitatem* adeò pernicioſam profligare: quod vtinam Deus Opt.Max.nobis largiatur.

QVÆSTIO III.

Quæ sit diuisio dæmoniacæ Magiæ, & de libris eius.

A CVm nulla sit Theurgia neque alba Magia, sequitur, omnem hanc prodigiosam Magiam non aliam esse, quàm Goëtiam & nigram: hanc solemus vocare Magiam specialē. eam Archimagus in duas species distinguit. vnam, cuius cultores dicit se dæmoni submittere,ei sacrificare, & eum adorare:alteram quam ipse vellet persuadere à pacto cum dæmonibus immunem esse;sed eam dæmonibus vel inuitis imperare, virtutéque quadam diuinorum nominum adiuratos aduocare,& cogere.priorem illam fatetur esse legibus humanis diuinisque vetitam, nefandissimam, & cunctis ignibus plectendam. posteriorem asserit consequi quidem quod prætendit,

nempe dæmones cogere (quod post ostendetur esse ero-
neum) sed tamen manifestis periculis illusionum obnoxiam
esse. De priore verum est eius testimonium, de posteriore bis
mentitur ; primò, dum negat eam niti fœdere cùm dæmoni-
bus inito: nam reuerâ semper expresso vel tacito pacto cor-
rumpitur; Secundò, cum asserit eâ dæmones cogi, de quo po-
stea. Volunt vetitæ huius Magiæ inuentorem fuisse quendam
Zabûlum, (quem ego non alium existimo ab ipso cacodæ-
mone, cui D. Cyprianus & alij patres hoc nomen tribuunt)
deinde magistrum laudant quendam Barnabam Cyprium
(hunc confinxere in contumeliam D. Barnabæ Apostoli vt
deformi suæ meretrici lenocinarentur). Item ostentant, pa-
ris mendacij iactantiâ, libros Adæ, Abelis, Enoch, Abrahæ,
Paulli, Cipriani, Honorij, Alberti Magni, & aliorum ; & blas-
phemè mentientes dicunt quæ his libris continentur, ea fuis-
se tradita ab Adami custode angelo Raziele, & à Tobiæ
comite Raphaële reuelata. Prætexunt etiam Salomonis au-
ctoritatem ; cuius quandam *Clauiculam*, & aliud ingens volu-
men in septem partes distinctum obtrudunt, plenum Sa-
crificijs & incantationibus dæmonum. Hunc librum Iudæi
& Arabes in Hispaniâ suis posteris hæreditario iure relinque-
bant, & per eum mira quędam atque incredibilia operabãtur.
Sed quotquot inueniri potuerunt exemplaria iustissimè flam-
mis inquisitores fidei concremarunt, « & vtinam vltimum ex-
emplar nacti fuissent. Vix dubito aliquod in manus Ioan.
Tritthemij incidisse, vnde & partitionem & materiam suæ
Steganographiæ periculi & superstitionis pleniſſimæ, accepe-
cuius operis nomen quod nondum prohibitis ab Ecclesiâ li-
bris sit insertum, suspicor accidisse quia liber nondum typis
vulgatus in paucorum manus incidit : alioqui, quando pro-
hibiti libri omnes Magici, satis iste prohibitus censendus,
qui inter alios familiam ductat. idem dixerim de Agrippæ li-
bris tribus de occultâ philosophiâ, & omnium pernicioſiſſi-
mo quarto seorsim postea addito: nec non de Thomæ Ebora-
censis, Petri Aponi & similium venenis ; & libro artis *Grimo-*
riæ, qui patrum nostrorum ætate, circumferebatur, docens
mortuorum euocationes. Omnia horum placita scelesta ; de
antiquioribus etiam illis operæ pretium duco Archimagi ver-
ba ascribere. credendum illi in arte suâ, nec magistri auctori-
» tatem discipulis licet subterfugere. sic ergo scribit ; Hi libri
» acutius intuenti præceptorum suorum canonem, ritum, con-
» suetudinem verborum, & caracterum genus, exstructionis or-
» dinem, insulsam phrasim ; apertè sese produnt, non nisi meras
» nugas & imposturas continere, & posterioribus temporibus
» ab perditissimis perditionum artificibus esse conflatos, ex pro-
» fanis quibusdam obseruationibus, nostræ religionis cerimo-
» nijs permixtis, insitisque ignotis multis nominibus ac signacu-
» lis, vt perterreant rudes & simplices, & stupori sint insensatis,
» & his qui nesciunt bonas litteras.] Hæc miser ille, qui videns
meliora in finem vsque vitæ deterioribus adhæsit.

« *Eimericus Director. inquisitor. p. 2. c. 18. & Pena ibi comment. 53. meminit Nicetas hist. lib. 4.*

QVÆSTIO IIII.

De basi Magiæ huius, siue de pacto expresso & implicito.

» COncl. 1. Omnes operationes magicæ velut basi innitun-
» tur pacto per magos cum dæmone inito: ita vt quoties-
» cumque collibitum mago aliquid efficere adminiculo artis
» sue, expresse vel implicitè teneatur à dęmone poscere, vt ex
» condicto concurrat.]

Probatur hoc primo patrum auctoritate. D. Cyprianus « « *lib. de du-*
» dicit, eos habere fœdus cum dęmone. D. Augustini verba c re- *plici martyr.*
» tulit Gratianus in Decretorum codicem, quę sunt ista; Omnes ß *libr. 2 de*
» artes huiusmodi vel nugatorię vel noxię superstitionis, ex *doctri. Chri-*
» quadam pestiferâ societate hominum & dęmonum, quasi pa- *stian. cap. 23.*
» cta infidelis & dolosę amicitię constituta.] *habes. c. illud*
v. vlt. 26. q. 2.

Probatur deinde ex iure ciuili, sanctione Imperatoriâ: » Mul- » *l. multi. C.*
» ti magicis artibus vsi elementa turbare, vitam insontium labe- *de maleſi. &*
» factare non dubitant, & manibus accitis (*sic legendum*) aud ent *mathemat.*
» ventilare, vt quisquis suos conficiat malis artibus inimicos: hos
» (quoniam naturę peregrini sunt) feralis pestis absumat.]

Universidad de Deusto
Biblioteca

A artic.3. Tertiò,id ſtatuitur credendum articulis Pariſienſis ſcholeA in hæc verba; Quod inire pactum cum dæmonibus tacitum vel expreſſum,non ſit idololatria vel ſpecies idololatriæ: Error. Et intendimus eſſe pactum implicitum in omni obſeruatione ſuperſtitiosâ, cuius effectus non debet à Deo vel naturâ rationabiliter exſpectari.]

Quartò id ratio perſuadet.hoc enim & multi mali homines optant,& dæmon cupit;nec eorum id vires ſuperat. docet hoc Iſaias propheta, ε apud quem impij dicunt; *percuſſimus fœdus cum morte,& cum inferno fecimus pactum*. quod S. Thomas ſatis probabili interpretatione Magis accommodat.vt & Pontifices Ioan.22.in Extrauag.contra Magos quæ incipit; *ſuper ſpecula*. & Six.V.in Bulla contra Aſtrolog. Mali ergo hoc lubenter faciunt,nec minus ipſe dæmon;qui,ipſi quoque Chriſto Domino,auſus pacti conditionem offerre ζ; Hæc omnia (inquit) *tibi dabo, ſi procidens adoraueris me*] vbi videre licet pactum contractus innominati,do vt facias.Ita nunc diabolus Magis ait; ſi te mihi addixeris, vlciſcar te, ditabo te &c; quæ germana & perfecta eſt pacti » formula. Deinde,vt dixi, hæc fiunt operâ dæmonum,non magorum viribus: dæmones ab hominibus cogi nequeunt,vt id faciant: ſpontè ergo dæmones accurrunt. Dæmones autem graui hominem odio proſequuntur: quare nec putandi gratis accurrere, ſed viciſſim aliquod operæ ſuæ precium ſtipulari. Vnde patet talem eſſe hanc conuentionem & ſocietatem: qualis eſt duorum latronum, quorum alter palam in ſiluâ vagatur, alter clam in ſubſeſſis latitat; excitatuſque certo ſibilo vel ſigno prioris, viatorem poſterior dolosâ ſagittâ transfigit,priore id ſæpè nec vidente,nec gnaro quo necem telo intulerit,in miſeri tamen necem conſentiente.priori magus,poſteriori dæmon ſimilis. Satis etiam idonea rei declarandæ ſimilitudo eſt, quę petitur à potentibus vindictæ auidis,qui manu prŏptos ſicarios ſibi adiungunt, quibus cŏſtituto ſigno innuunt quos & quādo velint interfici.

Denique conſentiunt hac in re Theologi tam veteres ϑ, quam recentiores ι: Iurisconſulti quoque κ: & res proſus com-

ε c.28.v.15.

ζ Matth.4. v.9.

η l. Labeo ſcribit.l.iuriſgentium. de pact. Bal. & Cacialu. in tract.de pact.

ϑ D.Thom. 2.2.q.96.a.4. Guilh.Pariſ. Scot. Gabr. Gerſon.

ι Abulenſ. Alph.à Caſtro, Victoria, Valēcia, Binsfeld Spineus, Angl. Sprenger. & alij.

κ Nauarr. Grillan. Remig. Binsfel. prælud.6. & alij.

comperta vnanimi maleficorum & ſagarum confeſſione, mirè per Europam omnem,& cunctas ætates conſentiente. Lucanus etiam dubius licet,tamen huiuſmodi fœdus agnouit, eo tantum deceptus,quod cogi pacto dęmonem exiſtimet. λ

» *Quis labor hic ſuperis cantus herbaſque ſequendi*
» *Spernendique timor? cuius commercia pacti.*
» *Obſtrictos habuere Deos? parere neceſſe eſt,*
» *An iuuat? ignotâ tantum pietate merentur,*
» *An tacitis valuere minis? hoc iuris in omnes*
» *Eſt illis ſuperos,an habent hæc carmina certum*
» *Imperioſa Deum; qui mundum cogere quicquid*
» *Cogitur ipſe poteſt?* *

Solus ſagarum patronus recalcitratur, adeo futilibus ratiunculis cartas implens μ, vt contemnendas potius & ſilentio tradendas,quàm refellendas mihi cenſuerim, maximè cùm alij id diligentiùs quàm difficiliùs pręſtiterint. ν

Concl. 2. hoc pactum dęmoni, liberum eſt, pręſtare, vel » fallere. probatur experientiâ & ratione.ratio docet dęmonem cogi ab homine non poſſe,vt ſtet promiſſis; experientia verò, mendaciſſimum eſſe & decipiendi cupidiſſimum: ideoque rarò pręſtare quod pollicitus: cùm verò ſtat promiſſis (quod facit nonnunquam) non facit coactus,ſed ſpontè ac ſubdolè, vt ſic magos ſibi retineat deuinctos, & alios alliciat, & huiuſmodi nugis vim iſtam ineſſe perſuadeat.

» Tertia Concl.Pactum huiuſmodi duplex eſt,vnum expreſ» ſum, alterum tacitum: de vtroque verò non idem per omnia » iudicium. Explicanda hęc concluſio potius quàm probanda. pro explicatione notanda ſequentia.

Primò ſciendum pacti expreſſi huius triplicem eſſe modŭm. primus fit ſollemnitate variâ, & ipſi cacodęmoni viſibiliter in corporeâ aliquâ formâ apparenti, coram teſtibus, fidelitas, & homagium promittitur. ο Huiuſmodi pactum iniuit nobilis ille ditionis Leodicenſis narrante Cęſario Heiſterbacenſi π, vbi tamen dęmon loquens audiebatur, ſed non cernebatur. hîc inter cetera,iuuenis, ille inconſultus creatorem ſuum ore

λ lib.6.patto poſt medium

* Exēpla pactorŭ pete ex vita D. Baſil. per Amphilochium conſcripta apud Surium tom. 1. & eodem to. de Theophilo Adenenſi, & nobilis Leodini apud Cæſar. lib.2.ca.11.de quibus alias.

μ libr.6. de præſtig. dæmon. & libr. de Lamijs.

ν Binsfel.vbi ſup. Eraſtus, Bodi. & alij.

ο Hoc deſcribitur in Malleo maleſi. p. 2.q.1.ca.2. & ab Alf.à Caſtro libr.1. de iuſt.hæretic. punit.c.6.

π li.2.illuſt. miraculorŭ, cap.12.

Universidad de Deusto
Biblioteca

negat, manuque exfestucat, & diabolo homagium præstat; hic viciſſim, illi diuitias & honores pollicetur. cò lectorem amando, ſpondeóque lectionis & laboris ſui vberem legendo fructum relaturum. Huc etiam referendum Theophili Vicedomini factum, qui ad dignitatem recuperandam à principe dæmoniorum opem (vt ſcribit Sigisbertus *s*) expetijt, & ab eo iuſſus abnegare Chriſtum filium Dei eiuſque matrem *Mariam* cum omni Chriſtianiſmi propoſito, & ipſam abnegationem ſcripto firmare, & ſcriptam ſignare, & ſignatam ſibi tradere, eius ſe ſeruitio addicere.] In hac teſtis fuit Magus, in illa villicus iniquitatis.

s anno Domini 537.

Alius modus priori ſimilis cetera, niſi quòd ſine teſtibus peragitur. Tertius per vicarium initur, Magum videlicet, vel tertium aliquem; cùm paciſcens dæmonis adſpectum vel colloquium reformidat. & hoc tertium genus malè Grill. q. vocat *Tacitum*, quamuis enim profeſſio hic fiat alteri quàm dæmoni; fit tamen expreſsè, & in dæmonis nomine: vt patet ex ipſomet. q. 3. n. 1. & ſeqq. His omnibus pactis quædam communia ſunt. Primò abnegare fidem & Chriſtianiſmum; Deobedientiæ ſe ſubtrahere; B. Virginis patrocinium repudiare, & conuitijs inſuper inceſſere. ſolent blaſphemè per contemptum vocare rufam, latamque ſeu extenſam. Deinde Diabolus, quando apparet formâ viſili, vnguem inijcit in frontem, adfumulans ſe chriſma abradere, & characterem baptiſmi delere. Poſtea corporis alicui parti, modò huic modò illi, ſtigma ſeu charactęrem ſuum, velut de lapide emptis mancipijs fugitiuis, ſolet imprimere. Amat enim nequiſſimus Deum imitari; qui in veteri teſtamento ſuos ſigno circumciſionis, in nouo autem ſignat ſigno crucis quod circumciſionis ſucceſſiſſe volunt ſigno Nazianzenus & Hieronymus. Sic etiam Diabolus ab incunabulis Eccleſiæ hæreticos illos, qui Magicis ſimul impliciti, certâ inſigniuit notâ. Auctores ſunt grauiſsimi, qui docent, Irenæus, cùm tradidiſſet *t* Carpocratianos artes magicas & incantationes operari, philtra quoque, & charitefia, & paredros oniropompos, & reliquas malignationes; dicentes ſe poteſta-

t lib. 1. c. 24.

» tem habere ad dominandū * etiam principibus & fabricato-
» ribus mundi huius: ſubdit de ſigno inuſto his verbis; Alij ve-
» rò ex ipſis ſignant cauteriantes ſuos diſcipulos in poſteriori-
» bus partibus extantiæ dextræ auris.] Solitus alios dæmon ſignare in fronte, vt indicat Tertullianus *r* ſic ſcribens; A diabo-
» lo ſcilicet, cuius ſunt partes interuertendi veritatem, qui ipſas
» quoque res ſacramentorum diuinorum in idolorum myſte-
» rijs æmulatur. Tingit & ipſe quoſdam, vtique credentes & fi-
» deles ſuos: expiationem delictorum de lauacro repromittit:
» & ſic adhuc initiat Mithræ: ſignat adhuc in frontibus milites
» ſuos.] quos? vtique Baſilidianos qui Abraxan colebant: Abraxas enim idem qui Mithra teſte D. Hieronymo *v*. tam vetus ergo origo huius ſtigmatis, de quo aliàs plura *φ* ſic ſignati promittunt complura noſtrorum Geuſiorum Orgijs ſimillima, nunquam ſe Euchariſtiam adoraturos; iniurios ſe perpetuò ac contumelioſos in B. Virginem ſanctoſque reliquos futuros non verbis tantum, ſed & factis: conculcaturos enim, conſpurcaturos, & confracturos quaſuis ſanctorum reliquias ac imagines: ſigno crucis, aquâ luſtrali, ſale benedicto, cereis & reliquis ab Eccleſiâ benedictis conſecratiſue ſe abſtenturos: confeſſionem peccatorum integram ſe nunquam manifeſtaturos ſacerdoti, iſtudque commercium cum dæmone pertinaci ſilentio obſcuraturos. ſtatis diebus ad conuentus, ſi queant, adfuturos; & quæ illic peragendą, non ſegniter obituros; denique quotquot poterunt dæmonis ſeruitio adiuncturos. Viciſſim Diabolus pollicetur, ſe illis ſemper præſto futurum, ſe in hoc mundo votis eorum ſatisfacturum, ſe poſt mortem illos beaturum. Ex his pactis non naſcitur obligatio mutua ſed diſpar admodùm eſt conditio paciſcentium; homines enim ſe morti æternæ addicunt, & per peccatum vera Diaboli mancipia efficiuntur; dæmoniacæque donec ad Dei gratiam iterum perueniant, ſubijciuntur teterrimæ ſeruituti: Verumtamen hominibus hoc pacto nihil iuris vel virium in dæmonem acquiritur, nihil etiam facultatis in ſigna, quibus ex condicto vtēdum, commigrat, cogi ſe ſimulat verſipellis, & ſponte perſi-

* malè vulgo *iam*.

r lib. de præſcript. aduer. hæret. poſt med.

v lib. 1. comment. in Hamos.

φ infr. q. 19. vide Remig. lib. 1. dæmonolatr. cap. 5. Nider lib. 5. Formicarij, Sprenger. & alios.

perficit quicquid Magica ista profitetur.

In his tribus pactis lethale peccatum grauissimum intercedit idololatriæ, quia cultus latriæ expresse creaturis exhibetur. Quod si ex animo fidem magi abijciant, sunt etiam apostatæ: si vero non totam fidem abijciant, dumtaxat credentes hunc diabolo cultum deberi, vel diabolum ea posse quæ fides Catholica negat posse; sunt hæretici: sin hæc omnia fictè faciant, nec apostatæ, nec hæretici sunt, peccant tamen mortaliter & grauissimè: quia sponte faciunt actum idololatricum. etenim si à dæmone compulsi ex graui timore id fecerint, (vt aliquid contingit x) committunt peccatum mortale minus grauе, contra fidei confessionem. In his pactis expressis dignoscendis manifesta ex sollemnijs eius indicia deprehenduntur. Quæ quia Grillandus clarè admodum prosecutus fuit, & quæ dixi, optimè confirmauit ex confessione vnius Strigis, eius verba, *ex q. 7.* non pigebit ascribere; Quæ quidem mulier sub fine vitæ cuncta à principio vsque ad finem recensuit quæ professio ipsa requirit, exprimendo omnia singula illius capitula. Primùm enim dixit, quod quando adducta fuit per illam ad Magistram ante tribunal Principis earum, qui est Diabolus in forma Regis præsidens in solio Maiestatis, instructa prius à magistra quid factura erat, venit & oportuit primò abnegare Baptismum, & omnia Christianæ fidei documenta relinquere (*En Apostasia*) deinde Ecclesiastica sacramenta cuncta proicere, pedibusque proprijs conculcare crucem & imagines Mariæ virginis & aliorum sanctorum: (*en sacrilegium*) quamuis hęc vltima non fiunt coram eo, sed alibi; postea satis est quod ista promittant se facturas, quam primùm cedet occasio. (*en professionem.*) Deinde fecit obligationem per sollemnem stipulationem in manibus ipsius Principis, qua vouit & promisit, quod perpetuò illi erit fidelis, & obediens & omnibus eius mandatis parebit. (*En votum*) Deinde medio iureiurando tactis scripturis super quodam magno libro obscuras paginas continente, præstitit homagium siue perpetuum vasallagium (*en hominium*) & quod nunquā redibit ad fidem Chri-

x *Vide Remigiū lib. 1. dæmonolat. cap 1.*

» nec diuina præcepta seruabit, sed solū ea quæ per ipsum Prin-
» cipem erunt decernēda; & quod perpetuis futuris temporibus
» erit obediens illi, & veniet continuè, cùm vocata fuerit ad lu-
» dos & congregationes nocturnas; & quę in eis per alias mulie-
» res fiunt, ipsa faciet, & quod etiam aderit sacrificijs illorum no-
» cturnis, & solitas preces & cultum adorationis præstabit: (*en idolomaniam*) vota quęcumque quæ ipsam præstare contigerit,
» pro viribus adimplebit, & quoscumque poterit alios ad eandē
» professionem adducet (*en dogmatisationem.*) E conuersò autem
» ipse Princeps egregiâ fronte promisit eidem mulieri sic præ-
» senti præstare perpetuam felicitatem, * grandia, immensa, &
» voluptates quascumque in hoc mundo habere desiderauerit,
» & demum post hanc vitam longè maiora munera consequetur.] Hæc ille. Addebat Ioan. de Vaulx Stabulensis sortiarius persuasisse ipsi diabolum sortiarios post hanc vitam dæmonibus similes futuros, & in dæmonas conuertendos, & in aëre principatum obtenturos. Quæ facilè quisque intelligit in Origenica ludibria recidere.

* Scrib. *gaudia immēsa.*

F Pactum tacitum duplex est. primum, quando quis sciens ac volens superstitiosis vtitur signis, quibus vti solent magi; quæ quidem ex libris aut sermonibus eorū vel aliorum acceperit. hoc quoq; Mortale est crimē. nec enim vllo modo licet scienter vllam directè vel indirectè cum prauis spiritibus societatē inire, vt Theologi & Canonistæ + sentiunt. Si quis autē remedium aliquod naturale ex magorum libris vel sermonibus accepisset, & ab omni pacto foret alienus, ille licitè tali remedio vteretur. Istud pacti genus facilè dignoscitur. Secundum pacti genus est, quando quis ignorans vtitur magicis signis, quia nescit esse mala & à dæmone instituta; quod illis solet accidere, qui bona fide libros legunt superstitiosos, putantes eos esse probatorum philosophorum aut medicorum; item ijs qui accipiunt ea ab hominibus, vulgò habitis bonis & fidelibus. Hoc in idiotis vel nullum vel leuissimum est peccatum, si duæ conditiones accedant. Prima est, si ignorātia sit probabilis. v.g. eorum qui hoc scire non tenentur. quoad eos qui scire tenebā-

+ *D. Augustin. libr. 2 de Gen. ad litt. c. pen. & canones fermè omnes 26. q. 5.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur, vt Ecclesiæ pastores, confessarij, concionatores & Doctores, ij vt plurimum laborant supinâ & crassâ ignorantiâ; adhuc tamen istorum peccatum minùs est graue, quàm eorum qui scienter ista designant. Secunda conditio est, vt ignorans ista paratus sit, quando admonitus fuerit, huiusmodi superstitionẽ relinquere. quia post admonitionem deficit ignorantia, & oritur contumacia; pro cuius grauitate delicti magnitudo crescit. Hoc pactum vltimum discernere à naturali vel miraculoso effectu, difficillimum est. quare sit quæstio sequens.

QVÆSTIO V.

Quibus indicijs discernendi effectus Magiæ ex pacto conuento, ab effectibus Physicis & miraculosis & artificiosis?

VBI nec miraculi nec naturæ vis, nec artificij sollertia inuenitur, pactũ intercedit. Sed hoc nimis obscurè ac breuiter dictum, consueuere Theologi « latiùs explicare. Ad demoniacam magiam pertinere, primò si opera naturalem facultatem excedunt. quod locum habet, si positiuè concluditur res adhibita non habere vim sufficientem ad hunc effectum, nec etiam rationabilis causa suppetit, cur Deo vel angelis bonis effectus ascribatur. Vult Valentia ad hanc notam reduci defectum ex nimiâ loci distantiâ. quia constat causam distantem non posse agere nisi per medij alterationem: vnde in eadem causa non ageret proximè vel propiùs applicata, quæ tamen agit in distans, euidens videtur ei hoc naturaliter non fieri. Aliud fore dicit, si sapientes dumtaxat profiterentur se causam ignorare. nam rerum naturalium vires & analogia cum effectu sæpiùs nos latet. Aliud etiam foret, meâ sententiâ, si dissensio foret inter sapientes; num id naturaliter fieri possit nécne, verbi gratia, si ageretur de effectu producto in re parum distanti: dubium enim est vtrum res aliqua possit agere immediatè in passum à se distans, nihil in medium operando; & vtrum agens ac patiens res necessariò debeant esse contiguæ simul secundum contactum, quem vocãt quan-

« *Caieta. in summ. verbo incantatio, Victoria de Magia nu. 16 Valencia dis. 6. q. 12. punct. 2. in 2. 2. D. Thomæ.*

titatiuum, an verò sufficiat se contingere tactu virtuali (quem appellant) eo quòd passum situm sit intra spatium illud ad quod se vis agentis potest extendere. licet enim sententia negans Diui Thomæ plurium sit & probabilior; affirmans tamen rationibus nititur probabilibus admodùm, & grauissimis vitis placuit c.

B *Secundò* censent Theologi ijdem, ad dæmoniacam Magiam pertinere tria quoque alia vitia, primum est, si adhibeantur verba ignota, falsa, apocrypha, absurda, nihil cohærentia; aut sacra, sed detorta ad sensus alienos, aut ad quem non sunt instituta: vel si aliqua nomina Dei incognitæ significationis, vel etiam bonorum angelorum ignota, vel malorum angelorum nomina inserantur, quæ non nouit Ecclesia; de quibus pereruditè disseruit Guilhelmus Parisiensis γ. idem erit, si adhibeantur certi characteres, aut figuræ aliæ, præter signum crucis, vel ipsa crux non vt oportet locata formataque, vel vbi non oportet posita, vel superfluè certis locis ac numero iterata: denique si quid apponatur aliud, nihil pertinens ad effectum, qui tali operatione intenditur. Secundum est, quando efficacitas operis tribuitur certis ritibus atque obseruantijs quibusdam peculiaribus & ad hoc designatis, verbi gratia, vt id fiat certis diebus vel horis, ad certum stellarum situm, sub certo numero crucium vel candelarum, certâ corporis positurâ, in tali chartâ, talis coloris & figurę. Tertium est quando vis collocatur in obseruantijs alijs planè superfluis & indifferentibus, v. g. vt ad expellendũ dęmonem pili radantur, vt quis induatur telâ nũquam lotâ, operetur vno pede nudo, discinctus, passo capillo, & quę huiusmodi.

β Scoto & Ockamo in 2. d. 37. Aldeb. Nyph. Fran. Valesio & alijs.

γ Sum. de vniuerso cap. vlt.

Quando dicitur his omnibus, vel aliquo istorum opus esse ad effectionem, res meritò pluſquam suspecta est; præsertim cùm duo concurrunt, scilicet quòd credatur res non esse proportionata ad effectum producendum; nec adhibeatur ex legitimâ auctoritate, hoc est quando is, qui instituit vel præscripsit hanc rem vt signum ad talem effectum, non poterat naturæ defectum supplere: (vt facit in Sacramentis Deus, in sacramen-

cramentalibus Ecclesiæ) item quando ipse effectus non potest prouenire nisi à causâ intellectu præditâ; & circumstantia requisita eius generis est, vt non videatur idonea vel non solita mouere Deum vel angelos ad effectum producendum: tunc enim luce clarius est, non nisi à malo spiritu effectum sperari posse. v.g. Si quis à statuâ responsum postulans de rebus occultis, minas vel preces absurdas & ridiculas adhiberet, quales sunt Magorum apud Porphyrium [a], & ijs geminæ Lachesis apud Cl. Claudianum [b] illarum fortasis imitatione confictæ.

[a] epist. ad Aneboem. [b] de raptu Proserpinæ.

Econtrà quando huiusmodi effectus miri consequuntur à quocumque & quotiescumque hoc applicatur, sine alijs cæremonijs vel obseruationibus, meritò iudicamus effectum esse naturalem. Sedulò cauendum hic duplex extremum, alterum ne in hac disquisitione temerè statim censeamus omnes effectus naturales, quia multoties dæmon quædam naturalia admiscet, vt totum naturale putetur: alterum ne temerè condemnemus, multarũ enim (vt D. Augustin. docet [c]) rerum naturam nostram scientiam superant & fallunt.

[c] lib. 11. de ciu. Dei, c. 4.

Artificialia discerni possunt minimo negotio, si vel magistratui, ad hunc pertinet in exteriori foro examinare, & publicum licentiæ testimoniũ his mirionibus dare; vel confessario, quo ad forum internum, occultè fiat artis demonstratio.

QVÆSTIO VI.

An hæc Magia quosdam habeat effectus veros, & quo pacto dignoscantur?

PEpo sit, non homo, qui vel asserat omnes effectus esse præstigiatorios, vel credat omnes veros. sæpiùs dæmon fallit, quia mendacij pater est: ideo sæpe præstringit oculos, aut sensibus alijs illudit vanâ obiectâ imagine. nec rarò Deus impedit, ne, quod in Magorum gratiam facere vellet ac posset, id vere faciat: quod cùm cernit ad præstigias confugit, ne impotentia ipsius detegatur. Quando autem & Deus permittit, & dæmon verum vult effectum producere; si is vires ipsius non superet, nihil profectò prohibet, quominus verum effectum produca-

Etenim

Etenim caussæ naturales verum effectum gignunt: vti illis potest diabolus & actiua passiuis applicare: poterit igitur tum effectus veros producere. Minor propositio probatur, quia diuino illo Dionysio Athenienſi auctore « donorum naturalium peccando ille nullum amisit: vnde fit, vt & vires naturales habeat valentissimas, diuturnam & multiplicem experientiam, essentiæ & qualitatũ, quæ rebus quibuslibet peculiares, scientiam exactam: adeò vt verè effectum, quod cupit, dare possit commodissimè.

« cap 4. de diuin. nom.

Prudenter itaque communis schola Theologorũ [B] duplices effectus Magiæ, veros, & apparentes agnoscit. Propter hos Tertullianus [γ] Magos appellat circulatores ac Sophistas. Ego illis tertiam speciem adiungo mixtorum effectuum ex veris & falsis siue apparentibus tantum.

[B] post Originem, Augustinũ, & Thom. Alp. à Castro de iuſta hæret. pœnit. Victoria vbi. nu. 5. Sprenger. mallei q. 1. Mich. Medina d. c. 7. fol. 61. & alij.

Ad præstigiatorios refero illud, quod de Menippo adolescente, & toto illo nuptiarum cum Lamiâ apparatu atq; vtensilibus scriptũ à Philostrato, quod fuit à nobis [Δ] alibi cõmemoratum: & quod de Empusâ seu Φάσμα Nicephorus [ε], eam sæpe infantem Mauritium è cubili velut mox deuoraturam, extulisse, nullo accepto incõmodo. Secundò, quod de Pasete proditum, incantamentis quibusdam facere solitũ, vt repentè conuiuium sumtuosum exhiberi videretur: rursùs, vbi libuisset, omnia euanescerent; solitum quoque res emere & pretiũ numerare, verùm mox nummi clam à venditore ad emtorem redisse cernebantur [ζ]. Tertiò talia pleraque quæ de Simone Mago legimus apud D. Clementem [η] Romanum, eum ex aëre nouum hominem creasse, quibus volebat inuisibilem factum; saxa quasi lutum penetrasse; statuas animasse; in igne positum non arsisse; duas, velut Ianum, facies habentem se ostendisse; in ouem aut capram se immutasse; in aërẽ sublatum volasse; aurũ plurimũ exhibuisse repentè; reges facere eosque deijcere potuisse; falci præcepisse vt ipsa iret & meteret, eamque iuisse & decuplo plus ceteris messuisse; eundem, cùm esset aliquando Selene meretrix in turre quadam, & accurrisset multitudo ingens ad eam videndam, turrimque circumcinxisset adstantiũ

[Δ] quodlib. de Lamijs, quæ edita cũ aduersar. in Senecam.

[ε] lib 18. hist. c. 9.

[ζ] Suydas ex Apione, in verbo Σίμων

[η] lib. 2. recognition. & lib. 6. constit. Apostol.

coronâ; feciſſe vt illa per cunctas feneſtras turris illius omni ſimul populo proſpicere & procumbere videretur: denique quod pueri incorrupti violenter necati animam adiuramentis euocaſſet, eiuſque adiutorio talia patraret. Hæc Clemens. Addit nonnulla Anaſtaſius Nicenus ι; Statuas (inquit) faciebat ambulare, & in igne volutatus non vrebatur, in aëre volabat, & ex lapidibus panes faciebat: ſerpens fiebat, & in aliquas alias beſtias transformabatur: duas habebat facies, in aurum conuertebatur, in conniuijs exhibebat ſpectra omnis generis: vaſa quæ erant in ædibus faciebat videri tanquam quæ ſuâ ſponte mouerentur, ad miniſterium ijs qui portabant non viſis: efficiebat vt multæ vmbræ eum præcederent, quas dicebat eſſe animas defunctorum.] ab his deſumpta quæ in eandem ſententiam refert Glycas ι Hiſtoricus. Quarto huc ſpectat illud Nicetæ Choniatæ κ de Mago per quem factum vt cuncta ſua vaſa remex frangeret. Quinto loco memoriæ occurrunt præſtigiæ Zijtonis Bohemi (de quo etiam acturi ſumus ſeq. libri cap. vlt.) hic artem ſuam oſtentans, nunc ſuâ, nunc alienâ facie ſtaturaque, item in purpurâ & ſerico, ac confeſtim in lanâ ac panno ſordido, regi ſe offerebat; ambulantique in terrâ, ipſe tanquam in aquâ adnauigabat: aliquoties equis rhedarijs vectum, gallis gallinaceis ad epiredium ſuum alligatis, ſubſequebatur. Conuiuas præterea Regis variè ludebat: interdum manus illorum, ne illas ad patinas porrigere valerent, in pedes boum, interdum in vngulas equorum transformans. Et aliquoties fronti illorum cornua ceruina latiſſima adijciens, quoties videlicet è feneſtris ad ſubitum ſpectaculum proſpicerent, ne rurſus caput & ora ad menſam referre poſſent. Atque vt oſtenderet ſe pecuniam quoque pro vſu ſuo facilè conflare poſſe, triginta ſues benè ſaginatos, ex manipulis fœni effingit, illoſque paſtum proximè Michaëlis cuiuſdam piſtoris locupletis extrudit, proponitque vænales, quos piſtor voluit prêcio; hoc tantum emptorem monens, ne gregem nouum ad flumen lotum compellat. Qua ille monitione neglectâ, cernit in flumine manipulos fluitare, ſuibus ſubmer-

ι q. 23 in fac. ſcript.

ι p. 2. annal. κ li. 4 de vita Emanuel. in fin.

»ſis. Ergo diu venditore quęſito, atque in tabernâ vinariâ tandem reperto, in qua porrectis pedibus in ſcamno recubabat, »dum ſtomachabundus altero pede correptum excitare vult, »eum à corpore protinùs cum coxendice auellit: clarè Zijtone quiritante & obtorto collo emptorem ad Iudicem trahente. Quid faceret piſtor, in manifeſto deprehenſus, vt ſibi videbatur, facinore, niſi vt damnum damno adderet, atque de hac »inſuper iniuria cum Zijtone decideret?] *Hactenus Dubrauius lib. 23.* Denique iactatoria illa Magorum de quibuſdam herbis, vt de verbenacâ, de latace, de æthiopide, de chamaleonte apud Plinium & Gellium λ.

λ *Vide Gell. li. 10 c. 12. Plin. li. 25. 26 & 28*

Verorum effectuum exempla ſunt ſecundum pleroſque »ſerpentum incantatio, de qua Propheta μ; *Furor illis ſecundum ſimilitudinem ſerpentis, ſicut aſpidis ſurdæ & obturantis aures ſuas: Quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis ſapienter.* item ſigna & prodigia pſeudoprophetarum in Euangelio D. Matth ν. & quę ſuis locis docebo poſſe fieri, & C facta fuiſſe. Dùo ſunt in ſacris litteris, de quibus admodùm ambigitur an veri, an apparentes tantum effectus fuerint. Prius eſt de ſuſcitato per Pythoniſſam Samuele ο. illuſorijs annumerant, qui volunt non ipſam Samuelis animam, ſed dæmonem laruatum ac ſubdititium adueniſſe: ſcriptores ſanè graues hoc arbitrati π. Verùm D. Auguſtin. lib. de curâ pro mortuis c. 15. affirmanter aſſeuerat (quem plerique cum Toſtato & Lyrano ſequuntur Neoterici, alibi à me laudati) ρ veram Samuelis animam apparuiſſe Sauli, non vi carminis Magici euocatam; (hoc enim rectè Tertullianus & ſequaces eius refellunt) ſed Dei imperio aduentantem, vt impium Regem corriperet, eumque ad pœnitentiam denunciatę mortis metu prouocaret. Hæc mihi ſententia videtur verior atque ſecurior. Nondum enim aduerſarij ſatis efficaciter reſpondêre clariſſimo teſtimonio libri Syracidæ σ, vbi de Samuele iſta legimus; »*Et poſt hoc dormiuit* (hoc eſt mortuus quieuit) *& notum fecit Regi* »(cui, ſi nõ Sauli? & quãdo, ſi nõ hac vice?) *& oſtendit illi ſinẽ vitæ ſuæ* (prędixit eum die craſtino moriturũ) *& exaltauit vocẽ ſuã*

μ *Pſ. 57. v. 6.* ν *c. 24 v. 16.* ο *1. Sam. 28.* π *Tertul. li. de anima ca. 57. Cyril. lib. de adora. ſpirit. Anaſt. q. 37. in ſcript. Auctor quæſtion. ad Gẽtilib. propoſitarũ, qui falsò dicitur Iuſtinus mart. q. 57. Auctor lib. 2. de mirabilib. ſacræ ſcript. c. 2. & lib. quæſtion. vete. & noui Teſtam. q. 27 qui libri non ſunt D. Aug. ipſe tamen Auguſt. videtur huc inclinare in reſponſ. ad qq. Simpliciani, & ad qq. Dulcitij: aperte verò tenuit D. Iſid. Baſ. in c. 8 Iſa. Euch. Bed. & Hildegar. & am bigẽs nõ parũ D. Thom. non vno loco* ρ *Comment. in Hier. Oſeæ. ad verſ. 457. de 46. v. vlt.* σ *Eccleſiaſt. c.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

de terrâ in prophetia. quid hoc est, nisi egressum ex inferno, qui est in terræ centro? quid hoc, nisi quòd loquens propriâ voce prophetauit? vtique nõ alius, quàm ille qui mortuus dormierat. Nec obstat, quod obijciunt; cum dicere, *Cras mecum eris;* quod de verâ Samuelis animâ dici non queat: quia hæc in limbo, Saul in inferno. quomodo mendacium tribuatur Prophetæ? non inquam hoc obstat. vel enim possunt illa verba (vt ait D. Augustin. r) ad similem mortis conditionẽ referri. q.d. cras mecum eris, non vnus viuentium, sed vnus mortuorum. crastinus tibi dies vltimus illucescet. Vel sanè, ad loci & habitationis viciniam referentes, dicere possumus; cum aliquo esse, qui in eâdem est vrbe, licet non in eâdem domo. Limbus vero Patrum & locus gehennæ eiusdem inferni sunt diuersa habitacula, vt domus vnius oppidi. Plura de hac re dicentur postea hoc eodem libro *q. 26. sect. 4.*

Posterius dubium est, de Magis Ægyptijs, qui cum Mose de miraculorum patratione certarunt. Sic enim scribitur: *Fecerũt etiam ipsi per incantationes Ægyptiacas, & arcana quædam similiter proiecerunt que singuli virgas suas, quæ verse sunt in dracones.* in alijs quoque multis postea Φ dicuntur *similiter ac Moses* fecisse. cognati tandem similiter ciniphes producere irrito conatu: nam additur X, *& facere non potuerunt.* Defendi quidem potest sententia putantium hos magorum serpentes ac ranas præstigiosas dumtaxrt fuisse +. Verumtamẽ solidior & probabilior mihi semper visa sententia ceterorũ ω, quia scripturæ magis consentanea, nec abhorrens à philosophiæ scitis. Nónne dicitur Magi, sic fecisse quemadmodum Moses? sed iste veros serpentes, veras ranas produxit. Si Magorum apparentes tantum fuerunt, cur fraudem Moses non detexit? an & illum in re tam graui Deus decipi passus? cur Magi dicuntur conati ciniphes, non potuisse; si veros ciniphes producere non conabãtur? De modo huius productionis adhuc controuertitur. expeditior est ratio eorum ωω, qui diabolum, non aduertentibus spectatoribus, censent virgas subtraxisse & earum loco veros serpentes virgis mole æquales supposuisse, tam subitò & subtiliter, vt

Ægyptij

r ad 3 quæst. Simpliciani.
s Exod. 7. v 11.
Φ v. 22 & Exod 8. v 17
X d.c. 8. v 18
+ Sic Philo libr. 1. de vita Mosis, Iosep. libr. 2. antiq. D. Iustinus Dialo. aduer. Triphon. & auctor libri respons. ad quæst. Gentilium q. 26, Tertul. lib. de anima. c. 57. Hieron. & Ambr. in 2. Tim. 3 Procop. Rupert. Raban. Hugo in Exod.
ω D. Aug. lib. 3. de Trinita. ca. 7. & 8. & libr. 83 quæstionum q. 79. Theodoret. in Exo. q. 18. Glyca p. 2. annal. D. Thomæ, Lira. Tolla. Burgens. & Caieta
ωω Tolla. Caieta. Lipemani.

Ægyptij spectantes omnino crederent ipsarum virgarum sic commutatã formã fuisse. &, propter hoc erroneũ iudiciũ spectatorum, dixisse scripturam virgas in dracones conuersas, non rei veritate, sed hominum opinione. Quare volunt similitudinem in eo positam, quod sicut Mosis serpens verus, sic & veri fuerunt Magorum serpentes: non autem in eo, quòd sicut ex virgâ Mosis, tanquã termino ex quo cæpta cõuersio, producti serpẽtes, vt terminus in quo desijt conuersio; sic etiam virgis Magorũ acciderit. scio cur hoc dicant, & quid adferant causæ, tamen (meâ sententiâ) nihil repugnat philosophiæ placitis, si cum D. Augustino & Caietano dixerimus, ex veris virgis, vt ex materiâ conuersionis, veros serpẽtes & ranas prodijsse. sunt hæc animalia insecta & de numero imperfectorum, quæ diabolus breui tẽpore ex putrefactis virgis potuit producere, neque id vires eius superat. nã quod solis calor multis diebus efficeret, id ille potest exiguo tẽpore, applicando actiua, quę nouit ad hoc efficaciora. Nihil ne ergo inter hæc mira magorum & Mosis interest? primò quod Mosis operatio miraculosa, magorum miranda tantum. deinde Glycam audi; & ipsi quidem virgas in serpentes cõmutabant, verùm virga Mosis ipsorum virgas deglutiebat: mutabant & ipsi aquam in sanguinem, sed immutatã semel naturæ priori restituere nõ potetãt: educebãt & ipsi ranas, sed ab ijsdẽ ædes Ægyptiorum repurgare nõ poterant: ijsdem facultas erat Ægyptios vexandi, sed sedandi supplicij potestatẽ nullam habebant. Quin etiam ipsorum corpora Deus magis pustulis afflixit, quàm reliquorum: vt hinc manifestũ fieret, nõ solũ ipsos pœnas diuinitus irrogatas inhibere non potuisse, sed etiam cum ceteris eadẽ supplicia pertulisse.]

D Meâ igitur sententiâ, illud de Samuelis animâ omnino pertinet ad mixtorum classem. Vera enim fuit Samuelis anima, quæ apparuit: falsitas tamen siue deceptio sensuum in eo reperitur, quòd visa obtemperare voci Pythonissæ; item quia verum suum corpus, aut veram syndonem non attulerat, & videbatur. Alterũ exẽplum de Magis Ægyptijs, si sequamur sententiam agnoscentium dumtaxat celerem suppositionem ser-

pentum, pertinebit ad mixta; si vero placeat sententia D. Augustini, pertinebit ad vera. Lubenter etiam his mixti generis annumerem mirandam narrationem Roberti Triezij Insulensis ββ de certamine duorum Magorum. Rapuerat vnus puellam formâ egregiâ, & equo ligneo impositam per aëra absportabat, alter in castro quodam Burgundiæ, celebri conuiuio præsens; quod castrum raptor præteruolabat; carminibus cogit raptorem in castri aream descendere, & immobilem illic coram omnibus mæstum cum prædâ erubescente sistit. Nec segniùs raptor, nihil tale metuentem, eum à quo ita victus, latenter incantat, & è fenestrâ editissimâ, per cuius cancellos collo & capite prominebat, despicientem, immanibus subitò fronte protuberantibus cornibus dehonestat, & à regulis ferreis magnitudine ramosæ frontis sic illaqueat & suspendit, vt per clatros caput retrahere non valeret, præcipitio verò altitudine deterritus se demittere non auderet. Ita coactus corniger, pactâ salute priùs mutuâ, & disrupto ligamine raptorem cum prædâ dimittit; qui rursùs nube cauâ tectus in aërem se leuauit: alter depositis cornibus, magnâ cum spectantium voluptate, saluum in cænationem caput retraxit. Credo volatum accidisse, sed dæmone equuleum subleuante proprium, qualis est auium: fieri potest vt raptor verus & rapta vera. de cornibus illud alterum totum puto præstigiosum.

ββ *libr. de vechnis & imposturis dæmon. c. 5.*

Restat quo pacto effectus sinceri à fucatis diiudicentur. Cùm hæc mira non à magis, sed ab ipso dæmone perficiantur: non poterunt magi perficere, quæ dæmon nequeat (v. incautè quidam γγ scripsêre): sed quæcumque dæmon re uerâ potest efficere, ea per dæmonem ex pacto poterunt Magi. Quo fundamento posito, rectè superstruitur series regularum sequentium, veluti columnarum huius ædificij. 1. regula. si effectus magicus eiuscemodi sit, vt potentiam dæmonis superet (quales sunt qui soli diuinæ omnipotētiæ reseruantur) tunc effectus censeri debet præstigiatorius. 2. regula. quando non constat effectum superiorem esse viribus dæmonis, res planè dubia est, & oportet recurrere ad circumstantias. ratio dubij, quia nec dæmoni Deus semper permittit facere quicquid posset Deo non impediente: nec dæmon semper vult verè facere quicquid facere permittitur; sed gaudet præstigiator hominum deceptione. Vtrum vero effectus superet vires dæmonis, id luculentiùs docebitur mox dicendis. δδ

γγ *Ananias. Remigius & alij recentiores.*

δδ *q. 7. & 8.*

QVÆSTIO VII.

An magi possint facere aliquod verum miraculum?

A EX dictis in fine præcedentis quæstionis manifestum fit, idem esse quærere; V. magus aliquid possit, &; V. dæmon aliquid possit? quoniam magi opera vi pacti à dæmone perficiuntur. Miraculorum ergo editionem magi olim sibi vindicarunt. nam apud Clementem Romanum α Simon Samarita gloriatur, nihil non quod velit se posse facere, sibique obtemperare omnia. Porphyrius *lib. de sacrificijs c. de speciebus dæmonum*, scribit; quoties suorum prodigiorum machinas dæmones adhibent, multa eos à naturę consueto ordine alienissima efficere. Idcirco illos Iamblichus β vocat Deorum pedisequos, qui admirandis operibus Deorum vestigia subsequi proximè videantur. Eadem fuit existimatio poëtarum, quorum suis locis verba fortassis inferentur commodiùs. videntur in hunc errorem incidere quidam recentiores, dum inquiunt, γ naturę leges in magicis operibus non attendendas. Nos hoc diligentius scrutemur.

α *li. 2 recog.*

β *lib. de myster. Ægypt. cap. 1.*

γ *Nic. Remigius libr. 3. c. 12. Spondan. in Homeri Odyss.*

B Obseruare lectorem velim, *miraculum* hoc tractatu me non accipere pro quouis admirando effectu, vt capiunt prophani scriptores; sed Theologos sequi, qui strictiùs sumunt, pro effectu tantum producto prętер & supra naturę creatę vires. verbi gratia, cęco nato visum reddere, mortuos suscitare.) Quando autem effectus respondet viribus creaturæ, (v.g. ciere pluuias ac ventos, à febri sanare &c.) solent vocare non *miraculum* simpliciter, sed cum addito *miraculum secundum quid*, seu *respectu nostri*; vel *mirum* aut *mirabile*. Hæc *mira* rursus diuidunt in *absolutè mira*, quæ simpliciter & secundum se digna forent admiratione, etiamsi causas & modum sciremus quo fiunt; &

in *mira secundum quid* seu *respectu nostri*, qui ea admiramur quia
[a] vide D. Thom 1.p.q. 110.a.4.ad 2. causas nescimus, nō admiraturi si causas cognosceremus [a].

Notæ vero quibus *mirum* à *miraculo* discernatur, nunc mihi istæ occurrunt. prima, vt dixi, si effectus superet vires rei creatæ & naturam, miraculum erit. 2. Si effectus nō habeat propositum finem bonum, puta salutē spiritualem vel corporalē; sed tantummodò finem malum, vt puta curiositatem, vel quid aliud bonis moribus, aut veræ fidei repugnās, non est miraculum. [b] ex hoc capite probatur, prodigia illa, & stupenda Antechristi opera, vera miracula non futura, sed falsa, vt D. Paulus Thessalonicensibus scripsit. .3. dæmonum mira sæpè deficiūt in minimis, miracula perfecta sunt, vtpote Dei opera. patet Exodi 8. de certamine magorum cum Mose. 4. dæmonum mira veris miraculis superueniētibus euanescunt, vt virgæ Magorū [c] deuoratæ à virgâ Mosis [c], & oracula dæmonum corā sanctis hominibus obmutuerunt [d]. Denique miracula fiunt per apertam & seriam Dei inuocationem, mira magorum semper admixtis absonis, abditis, vanis, ridiculis aut superstitiosis precibus vel signis. His positis

[b] D. Aug. lib. 10 de ciu. Dei c. 16.

[c] Exod. 7.

[d] D. Iustin. in 1. Apol. Chrys. lib. contra gētes de Sanctō Babyla.

Sit 1. Conclusio; *Miracula proprie dicta nulli magi possunt edere.* Est communis Theologorum [e] sententia, & probatur primò quia facere miraculum est potentiæ infinitæ & ideò diuinitati reseruatum. omnis etiam creaturæ potentia naturæ cancellis limitatur: alioqui non haberemus efficax argumentum probandæ veritatis fidei, quam semper Ecclesia miracu-
lis astruxit [f]; imitata Saluatorem nostrum, qui hoc argumento probauit excusari non posse Iudæorum incredulitatem propter manifesta miracula coram ipsis edita [x]: *Si opera non fecissem, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.* Si obijcias à malis quoque & perperam de fide sentientibus nonnunquam miracula edita fuisse; & ideò miracula non debere certam fidei efficacem probationem: Occurram; solere Deū aliquando hanc gratiam gratuitò etiam talibus largiri, sed id in veræ fidei probationem, vt quando dedit prophetiam Balaamo & Caiphæ; in falsæ fidei confirmationem nec dedisse vnquā, nec dare

[e] Alex. de Hal 2 p. q. 45. D. Tho. D. Bonauen. Fy. Victor. c. nu. 18. & 19. Ang. in 2 q. vni. de d. em. & qui gentilium exemplis optimè respondet. Mich. Medine d. c. 7.

[f] Gregor. lib. 27. Moraliū c. 8.

[x] Io. 15. v. 24

dare posse. non magis enim mendacij confirmationem potest Deus miraculis cōprobare, quàm potest ipsa veritas mentiri. Itaque miracula vera pseudoprophetarū [λ] in nomine Christi eduntur, & proinde in veræ fidei cōfirmationem. Ex his patet diligenter distinguendum inter hanc illationem, fecit miraculum, ergo fides eius est vera: & hanc, fecit miraculum verum in confirmationem fidei quam profitebatur ipse, ergo hęc fides ipsius erat vera. prior enim falsa esse potest, quia per infideles Deus potest miraculum operari: posterior semper vera, quia non potest Deus ad falsæ fidei confirmationē per vllum operari miracula [μ]. Confirmat nostram conclusionē dictum Nicodemi de miraculis Christi loquentis [ν], *Nemo potest hæc signa facere, nisi fuerit Deus cum eo.* Præterea hæc est sententia Origenis *lib. 2. contra Celsum*, D. Augustini, *lib. 3. de Trinitate cap. 8.* & D. Isidori *in c. non mirum. 26. q. 2.* Plura de hac re, & pererudita Fran. Toletus cōment. in Ioannē: vbi tamē; quod ait; dæmones aliquando ea facere quæ miracula non modò videantur, sed & sint; id cautè legendū, miraculi nāque vocabulū extendit ad mira quæuis & spuria miracula: quod repugnat communi inter Theologos vocis acceptioni.

[λ] Matth. 7. v. 22.

[μ] vide Maldonatum ad d. v. 22.

[ν] Io. 3. v. 2.

[o] d. c. 3. annot. 2.

D

2. Conclusio, nec etiam possunt Magi operari absolutè mira. patet id. quia nihil reuerā absolutè & per se mirum, quod nō idem sit miraculum. Quo sensu prolatum illud propheticū [π]; *Benedictus Dominus Deus Israël, qui facit mirabilia solus.* & illud [ρ]; *qui facit mirabilia magna solus.*

[π] Psalm. 71. v. 18.

[ρ] Psalm. 135. ver. 4.

E

3. Concl. Magi possunt operari multa mirabilia secundum quid, seu respectu nostri, dæmone adiuuante & Deo permittēte. conclusionis probatio inde petenda, quod plurimi sunt, miri & occulti effectus rerum, quos omnes optimè nouit diabolus; & quoscunque naturaliter nouit posse produci, eos certissimè, non tamē in instanti, potest producere. Quare (quod alicubi dixit D. Augustinus) difficillimum est homini intelligere, quousque se diaboli potestas extendat. de qua propheticus sermo profatur [σ], *Non est super terram potestas quæ comparetur ei, qui factus est vt nullum timeret.* Nolo multa cōge-

[σ] Iob. 41. v. pen.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rere, pro cunctis vnum sit exemplum plenũ admirationis narratum ab Ant. Torquemadâ [r]. quibusdam regni Neapolitani locis quandọ feminę enituntur, puero nascituro præire vnũ vel plures ranunculos siue rubetulas; quorum si quis terram contigerit (statim verò incipere saltitare huc illuc) confestim puerperam emori. Quapropter solere storeis insterni totũ solum, & parietes vndequaque aulæis conuestiri, ne funesti anteambulones isti, dum cadunt ex vtero, vel subsiliunt, terram contingant. ideò etiam obstetrices lebetes penes se habere solitas, vel poculum aliud aquâ plenum, in quod animalcula hęc conijciant, & probè obturatum deferre ad fluuium, ibique demergere. Hoc ille, vt certâ compertum famâ refert. Si fit, fieri puto dæmonis artificio, qui has ranas mentitur, & ad malefica cuiuspiam petita puerperam interimit, Deo id iustis de causis permittente: sine hoc permissu nihil eum posse hinc manifestum fit, quia non modò non potuit, quod erat optatissimum, arbitrio suo Iobum lædere, [s] sed nec perfidum regem mancipium suum decipere [φ], imò nec porcos inuadere [χ]. Hinc factum, vt cùm Neroni Imp. nec ingenium, nec opes, nec voluntas, nec studium, nec præceptores deessent; nunquam tamen, per illum, Diabolus magiæ vel vnum experimentum edere potuerit; sicque Nero magicen contempserit [+]. videlicet non passa fuit Dei prouida bonitas hoc instrumentum, ad nocendum aptissimum, summæ potentiæ & malitiæ deputatissimæ accedere.

De hoc mirorũ genere futura prodigiosa opera Antechristi.

[r] *horti florũ dialo. 1.*

[s] *Iob 1. & 2.* [φ] *3. Reg. 22. v. 22.* [χ] *Matth. 8. v. 31.*

[+] *Vide Pli. lib. 30. c. 2.*

QVÆSTIO VIII.

Quopacto magi per diabolum hæc mira efficiant?

SCiendum cuncta dæmones operari vel actione immediata per motum localem, vel mediatâ; idque dupliciter, vel illabendo sensibus, vel applicando actiua passiuis per alterationem: quę est communis doctrina Theologorum [α]. operãtur ergo per motum localem, per alterationem, & per delusionem.

Quoad motum localem inferiora corpora parent angelis, adeò

[α] *D. Augu. li de diuinat. dæm. c. 3. & 5. & lib. 3. de Trin. c. 7. 8. 9. D. Thom. Soti lib. 9. de instt. q. 3. Victor. & Angles. Molinæ & Valẽciæ in 1. p.*

adeò vt & cælos rotare queant; an de facto sint tales orbium motores, alibi disquirendum. sed cum queant eos mouere, sequitur nullum adeò vastum esse corpus, vt id dæmones, quadam impulsûs impressione, loco mouere nequeant, dummodò tamen eâ motione ordo vniuersi non turbetur. quare nec integrum elementum loco suo mouere valebunt (quopacto capienda quæ Firmilianus ad D. Cypriannm scripsit, [b] quæ de terræ motu locali seu partiali fòrent non vera) nec poterunt etiam cælorum cursum mutare vel impedire [γ]. Mouere verò corpora locali motu potest dæmon velocissimè, & quo videmus motu cælos celerrimè moueri. Vnde fit, vt queat rem aliquam oculis subtrahere, & aliam substituere tam præpropere, vt animos oculosque intuentium fallat, eisque persuadeat prioris in hanc posteriorem integram conuersionem. tales credendæ gentilium metamorphoses, Diomedis sociorum in aues, & Iphigeniæ in ceruam, vt D. [δ] Augustinus obseruauit, & fraudem aperuit Astyrius, cuius factum [ε] Eusebius ab obliuione vindicauit. Cæsareæ Philippi, quam Phœnyces Paneada vocant, fertur victimam quandam in fontes; qui illic ex radicibus montis Panei prorumpunt, ex quibus Iordanes prorumpere dicitur, in quadam diei festi Gentilium solemnitate mactatam conijci: atque eam dæmonis vi ac potestate mirandum in modum ab eorum aspectu euanescere miracumque videri præsentibus valdè memorabile. Quibus dum gerebantur Astyrium quodam tempore forte interfuisse, ac cùm videret tam multos illius rei admiratione obstupefactos, eorum erroris admodùm misertum esse: deinde sublatis in cælum oculis Deum omnium moderatorem per Christum supplicem precatum, vt dæmonium illud, quod populũ tanto errore cæcauisset, comprimeret, ipsum à fraudè ac fallacijs quas hominibus solet intendere coërceret. Hoc modo cũ Deum orauisset repẽtinò victimam fontibus supernatasse: atque ita rem illam quam tantopere admirari consueuerant, in nihilũ interijsse, vsque adeò vt nullum in posterum ex eo loco ex ea omnino ederetur miraculum.]

[b] *epist. 75.*

[γ] *D. Thom. qq disputatis q. 16. a. 10.*

[δ] *li. lib. 18. de ciuita. Dei c. 18.*

[ε] *libr. 7. Eccles hist. cap. 14.*

Alter

Universidad de Deusto
Biblioteca

Alter modus erat actiua passiuis applicando, per quem alteratione siue mutatione rerum mirabilia sæpè facit, quorum naturales sunt causę sed nobis incognitæ, ipsi notissimæ. Videt enim naturalium rerum omnium substantias, & proprietates peculiares singulorum perspectas habet, commoda nouit applicandi tempora, sollertiæ & artificij vix est quidquam quod ignoret, quid enim, adeò diuturnâ & assiduâ experientiâ atque obseruatione, non sit assecutus? præsertim cum norit cuncta quę boni angeli à mundi exordio patrarunt, & quę homines excogitarunt: & plurima per bonos angelos, Dei iussu, Satanę reuelantur, quę illi à Deo didicerant ‖. Itaque sępenumero efficiunt multa, quę naturę solius operatio nunquam fecisset, nisi dæmones illam artificiosâ applicatione iuuissent, atque illi tunc agentia naturalia vt instrumenta sumunt. Instrumenti vero conditio est effectum producere, non tantum naturali suæ virtuti æqualem, sed longè etiam excellentiorem ac agentis principalis à quo mouetur facultati respondentem. Securis ex se duntaxat virtutem habet secandi; sed quatenus est instrumentum periti fabri, potest mensam vel statuam facere. Calor natiuus qui est in humano semine, quâ calor est, potest calefacere, rarefacere, segregare, & condensare; sed qua instrumentum est animæ, potest ossa, neruos, carnem generare. Pari ratione intuemur causas istas naturales à dæmonibus applicatas, suis ipsarum proprijs viribus quodammodo præstantiora effecta dare, quia quæ secundum communem suum cursum nunquam produxissent, si à dęmone non fuissent applicatę: ea nunc vt à dęmonibus mota instrumenta, quoad substantiam, modum vel celeritatem, admiranda producunt. Nunqam tamen hęc opera naturę cācellos effugiunt, eò quod vim naturalem causę principalis non excedunt. Insunt enim reverâ hi effectus in ipsis naturalibus agentibus eo modo applicatis; quibus agentibus diabolus nihil confert applicando, pręter conditionem sine qua effectus iste non produceretur. licet enim dęmon vtatur rerum applicatarum vi naturali, operatur tamen ipse potissimum per modum artificiosum. Sicut coquus

‖ D. Augu. li. 2. de Gene. ad litt. c. 17.

* D Thom. 1. p. q. 110. a. 2. ad 3. & lib. 3. adu. Gent. c. 103.

coquus, cùm suaue edulium concinnat, mediante arte per ignem id excoquit, licet ignis naturaliter operetur, quod solus ignis nisi talis esset arte applicatus nunquam effecisset. quid tamen hic coquus igni confert, nisi modum & conditionem sine qua non? vim verò, quæ causæ physicæ nomen mereatur igni nullam influit. Duo igitur hîc obseruanda. primum quod nec sola actiuitas rei naturalis secundum se debet attendi, nec sola quoque secundum se applicatio dæmonis: sed vis naturalis, vt applicata à dæmone. secundum, quod causa instrumentalis in his operationibus est res applicata: causa principalis ipse dæmon applicans. Quare vt dicatur effectum non posse naturaliter produci; debere esse talem, qui vtriusque causæ cōiunctæ superet facultatem.

C Quando nec motus localis, nec applicatio huiusmodi satis iuuant, tunc solent magi confugere ad circulatorias deceptiones, & mendaci specie sensibus illudunt humanis, ita vt quæ facta minimè sunt, à deceptis facta putentur. Deceptionis nomen latè diffundo, vt præstigium, deceptionem & errorē comprehendat, quæ solent distingui ¶. Decipit autem diabolus tribus maximè modis per mutationem, mutando vel obiectū, vel aërem medium, vel ipsum organum, quod ceteris quia melius nostri Molina * explicuit, cum sequamur. docet ergo ex parte quidem obiecti hoc posse primò ostensarū rerum celeri agitatione, subitâ occultatione, variâ collocatione, separatione vel conglutinatione latente; vt faciunt circulatores agyrtæ varijs liganinibus, globulis, scyphulis, &c. Secundò per artem perspectiuæ certâ quadam dispositione obiecti in ordine ad oculum videntis. verbi gratiâ, cùm lineæ confuso ductæ ordine (vt fit manifestum, quando quis directè ex aduerso illas videt) aspicienti per foramen, vel rotatâ tabulâ, speciem exhibēt artificiosæ alicuius picturæ. Sic volunt Doctores grauissimi ** iuncos & palcas humi stratas, si lucerna de cerâ & corio serpentis sulphurato accensa inferatur, videri serpentes saltitantes: ego hoc exemplum ad mixtam Magiam ex naturali & artificiosâ malim referre. Tertiò, cùm formant subitò ex elementis,

¶ Vide V. etiam in 1. p. tract. 4. q. 2. disp. 2. dub. 2 & 3. p. q. 111. a. 4.

** D. Benan. & Gab. in 2. d. 8. Guilb. Parisiens. p. vl de vniuer. c. 22.

mentis, potissimùm aëre, obiectum & illud offerunt spectato-
ribus, v.g. quando vel ipsi assumunt, vel alteri rei circumponi-
corpus aëreum siue fantasticũ simile rei putatitiæ. 4. Cùm ap-
ponunt corpus aliquod mixtum, puta minerale, quod vi
naturali sit in causâ, vt corpus cui apponitur longè aliud appa-
reat. Quo casu solet dubitari, num corpori addito vis natura
insit hoc faciendi: an verò dæmon qualitatẽ illam obiecto im-
primat: an verò tantùm in ipso medio qualitatẽ producat;
mediante specie per mediũ delatę sic modificẽtur, vt caus
prębeant cur obiectum quã est aliud appareat; eo modo, q
velum cęruleum per dioptram viridem viride apparet.

Ex parte aëris medij hæc faciũt. primò si impediant ne sp
cies ad oculum vel alium sensum deferantur. v.g. quando v
totum obiectum, quod coram est, occultant, vel aliquam e
partem tantùm. 2. si mediũ imbuant aliquâ qualitate, qua sp
cies per medium transeuntes sic modificantur, vt obiectũ
quale est repræsentent. v.g. si aceto commisceatur sal, & lin
pannus id acetum benè imbibat, postmodum verò suppo
candelâ inflãmetur pannus, species quæ diffundentur per
dium hac flammâ illuminatum, formidabiles admodũ fac
præsentiũ exhibebunt λ. Item si de semine asinino & cera
ret candela, quæ sola in conuiuio luceret, omnes (si fas cred
Parisiensi Antistiti μ) conuiuę viderentur onocephali. 3.
mediũ circa ipsum obiectum inspissetur, mutatur obiecti aspe
ctus: vt quando denarius iniectus in scutellam aquę plenam
videtur maior, & iacens in fundo apparet in superficie. Eodem
pertinet si vapores intermedij aëris condensentur, vnde cõ
git vt luna multimodis minui & mutari videatur; & vt po
mus à gallinaceo trahi trabem, cùm reuerâ festucam trah
4. si moto aëre medio simul species moueantur, vnde fit vt
uigantibus videantur ad nauigij motũ arbores moueri: sic
cit diabolus vt Claudię zonã nauis quę vehebat Mattẽ Id
sequi videretur ν. 5. nonnunquam contingit falli sensum
variâ conformatione vel multiplicatione specierum sensibi
quod contingit aliquando ex formâ instrumenti per quod

λ *Molina ubi supra.*
μ *Guil. Parisiens. c. 22.*
ν *Tertullia. apol. c. 22. Minucius in Octauio, & D. August. lib. 10. de ciu. Dei c. 16.*

mus, v.g. quando vnicum conspicillum plures nobis vnius ob-
iecti figuras exhibet: aliquando ex instrumentorum colloca-
tione ac situ, vt si plura specula diuersis locis disponantur, po-
terunt tot de loco in locum species multiplicari, vt quæ in vno
loco fiunt, in alio appareant, & intuitiua rei præsentis esse visio
videatur ο: aliquando potest contingere per solum specierum
sensilium quæ sunt in fantasiâ transitum vsque ad sensus exte-
riores, vel saltem ad sensum communem, qui sensus eodẽ mo-
do à speciebus afficiantur, quo affectæ forent, si reuerâ ab ob-
iectis externis eò species mitterentur π. huc quidam referunt
relatam à D. Augustino ρ apparitionem philosophi dubia
soluentis.

ο *Tignosus in lib. 2 de anima fol. 177*
π *D. Tho. in 2. d. 8 q. vni. ar. 5 ad 4.*
ρ *lib. 18 de ciu. Dei c. 18.*

E Denique deceptio ex parte organi non minùs varia est.
Nascitur 1. mutato situ organi: vnde facit rem quæ vno in lo-
co est videri esse in alio, vel geminam quæ vnica est. sicuti si
digitum mittas inter oculum & concauitatem cui oculus est
inclusus, digitoque compresso eleues vel deprimas oculum,
facies vt res simplex gemina videatur. 2. Si humores agiten-
tur vel perturbentur, res aliter ac sunt conspicientur, vt con-
tingit ebrijs ac furiosis qui credunt,

» *duplicem solem & geminas se cernere Thebas.*

Huc referendæ sunt ludificationes Zedechiæ Iudæi, qui
fuit tempore Ludouici Pij, & hominem in aëra iactabat, & in
membra discerpebat & ea recollecta adunabat, currum etiam
onustum feno cum equis & agitatore coram toto popu-
lo absorbebat σ. quamquam in his etiam ex primo genere
& secundo mixta nonnulla. Tertiò, solet impedire sen-
sationem, crassiore aliquo humore obstruens viam ne spi-
ritus ad organũ perueniant, vel aliâ ratione vim sentiendi he-
betans. qua forte ratione Angeli Sodomæos aorasiâ τ percus-
serunt. Cùm verò dæmon hominibus persuadet eos immuta-
tos esse in bestias, tunc non organum dumtaxat immutat, sed
interdum & medium, semper verò simul phantasiam, vt acci-
dit Præstantij patri apud D. Augustinum υ. Potest enim dia-
bolus sic componere & ordinare phantasmata, vt quis etiam

σ *Trithem. in Chron. Hirsaugiens.*
τ *Gen. 19.*
υ *d. c. 18.*

vigilans (quod dicitur) somniet, more dormientium, & putet se ea sentire, quæ non sentit, ϕ instar maniacorum.

ϕ Caieta. 2. 2. q 95. a. 3.

Porrò præstigiatorij effectus duabus regulis deprehenduntur. 1. est, si effectus non oritur à motu locali, & superat causarum naturalium applicatarum actiuitatem (v.g. suscitatio mortui, aut veræ cæcitatis curatio) interuenit deceptio & præstigium. 2. quando id, quod visum est, statim euanescit, nec permanet, est præstigiosa machinatio. Prioris exemplũ est, quando Magi posito in camerâ arcu de certo ligno, & sagittâ alterius ligni, & chordâ certi fili, sagittam eiaculantur; & sic faciunt apparere in loco flumen enatum tantæ latitudinis, quantæ fuit sagittæ iactus χ. Posterioris, vt cùm videntur lacerare & vorare equum, qui mox sanus sistitur + : item in illo facto magi, quod narrat de simulato serpente Nicetas ω; Cùm ex editiore palatij Constantinopolitani loco Michael Sicidites nauiculam vidisset, qua ollæ & patinæ vehebantur, carmine magico effecit, vt nauta exsurgeret & vasa non priùs ferire desisteret, quàm in puluerem redegisset. At paullò post barba prehensâ lamentari, amotaque caligine, se vt irâ numinis agitatum deplorare. Rogatus, cur merces suas ita tractasset? cum dolore narrabat, se remis intentum, horribilem serpentem super vasa porrectum, oculis inconniuentibus in se conuersum instar deuoraturi, vidisse, qui priùs volutari non desinerit, quàm fictilia confracta essent. inde subitò ex oculis euanuisse.] De Eonis hæretici & magi præstigijs testatur Guilh. Neubrigensis, «« ita oculos hominum fascinasse, vt viderent magnam virorum turbam penès se habere, & regijs delicijs cibo borum, & apparatus splendidissimi abundare.] Sed hunc tandẽ in concilio Remensi damnatũ, cùm ad mortẽ duceretur lapsus ad terrã dixisse; *Terra findere*, idque irrito conatu, legimus apud Robertũ in Chron. Sic dæmon ludit præstigijs, nec contentus miracula præstigijs imitari, conatur in hæreticis etiam ipsa præstigia subdolis Sycophantijs adumbrare. Legi exemplum adeò lepidum & festiuum, vt quod me recreauit, eo lectores huius libelli nequeam fraudare; sed lubens, hanc

χ Guil. Paris. infr. c. 22.

+ idẽ Guilh. 5. c. 23.

ω li. 4. annal.

«« lib. 1. hist. Ang. c. 19.

nestæ voluptatis eorum gratiâ, describendi laborem hoc loco »assumam. Tempore Sigismundi primi Regis Poloniæ, Iacob. »Melstinki prætor oppidi Brezinij, leuitate quadam animi, au»ctoritatem nomenque Christi sibi adscinit, Petrũque Zatorski »Cracouiensem, ceterosque sibi similes latrones duodecim elegit, singulisq; nomina Apostolorum imposuit, se verò IESVM »CHRISTVM appellauit. Qui per villas vbique ambulantes »prodigia morionum & præstigiatorum more exercebãt, sycophantasque alios & latrones; velut mortuos, subornantes suscitabant; pisces in paludes lutosas primò impositos, vbi nunquam eos nasci possibile erat, in nomine Christi suis manibus capiebant; panes in fornaces imponebant, in nomineque Christi sui; cùm illic antè non essent, depromebant, cũ ingenti simplicis vulgi admiratione. Quodã tempore ad Cestochouiam monasteriũ, Diuæ Virginis imagine celebre, cũ suis »Apostolis venit: cumque illic aliquot diebus morarentur, vnũ »ex suis quasi obsessum à dæmone subornauerunt, cuius operâ »victum acquirebant. Ille enim per hospitia ambulans carnes »de coquinâ rapiebat, in suósque proijciebat, qui cruce illas »inuenientes carnes comedebant. Cumque ingens illic esset cõ»cursus populi ad D. Virginis imaginem, sycophantæ illi obsessum suum ad altare ducunt, duplici veste indutum, in cuius »intercapedinem necessaria imponere posset: lapillos verò in»tra indusium ei imposuerunt: cumque ad altare deduceretur, »ille è manibus deducentium furibundus sese proripiens, in »altare donarijs onustum irruit, pecuniasque rapiens in »vestis duplicatæ intercapedine eas abscondit. Monachus ab »altari diuino intermisso officio aufugit. ceteri monachi ac»currentes cingulum eius soluunt. Ibi lapilli dumtaxat in ter»tam ceciderunt, pecunia verò in veste duplicatâ remansit. Mo»nachi pecuniam arte dæmonis in lapillos transformatam pu»tantes, exorcismis * eam in pristinam formam trãsformare ni»tebantur: sed cum lapilli permanerent, Monachus librum sa»crum indignabundus in terram proiecit, dicens: similem dæ»monem nunquã habuimus: abite cũ eo ad omnes diabolos: sy-

* Opinabãtur dæmonis præstigijs ita videri mutatam, & pulio per exorc. dæmone præstigias cessaturas, & pecuniã sic pristinæ formæ reddendam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cophantæ illi cum pecuniâ rectâ in Sileſiam fugerunt. Ibi a-
» pud matronam nobilem in quodam pago diuertentes, cùm il-
» la viro abſente eos recipere nollet, ſaltem mappam vel telam
» ad ſacrificandum petierunt. At mulier faſciculum telæ illis ob-
» tulit. Tunc illi, hanc nobiſcum accipiemus, & Chriſtus tibi be-
» nedicet, vt tibi linum abundantiùs creſcat. Oſtende aliam ſi
» habes, quam cùm ſimiliter accipere vellent, mulier recuſauit,
» maritum timens. Illi autem fruſtulum fomitis cum igne in te-
» lam clam inuoluentes, mulieri reddiderunt. Itaque ciſta à te-
» lâ, à ciſtâ verò domus accenſa conflagrauit. Viro domum re-
» uerſo, vxor ob Chriſtum cum Apoſtolis malè tractatum hoc
» ſibi iuſtè contigiſſe dixit. At vir irâ exeandeſcens, latro hic (in-
» quit) nequiſſimus & non Chriſtus fuit. Itaque cum vicinis
» eos inſequitur, & in quadam villâ aſſequitur. Tum Pſeudo
» Chriſtus ad illum, qui vocabatur Petrus, dixit: Iam mea paſſio
» Petre, calixque, quem bibiturus ſum, appropinquat, Cui Pe-
» trus, & mihi, vt video, Domine imminet. Ille vero dixit; Petre
» ego aliter non poſſum, niſi per feneſtram, hinc euadere. Tum
» Petrus; & ego te, quoad viuam, non derelinquam, ſed, quo-
» cunque fugeris, ſequar. Ergo per feneſtram aufugit: ceteri
» quoque apoſtoli, qua potuerunt, euaſerunt. Ruſtici eos ſecuti
» baculis fuſtibuſque cæcidêre, dicêtes, Prophetiſa nobis Chri-
» ſte cum tuis Apoſtolis, quâ in ſiluâ baculi iſti creuerint. Ergo
» plagis emendati vitam ſuam poſtea emendarunt, dicentes:
» Difficile eſt nobis Chriſti paſſionem, Apoſtolorumque tor-
» menta ſubire.] Sic Poloniæ Chronica &c. Agnoſcis puto le-
» ctor eundem infidelitatis & blaſphemiæ ſpiritum in his ſyco-
» phantis; qui fuit olim in Cyrilâ Ariano, & poſtea in Caluino
» ciuſque ſequacibus. nimirum omnes eiuſdem Satanæ orga-
» num fuere. Finiam cum Apuleio »; Ante Poecilen porticum,
» iſto gemino obtutu circulatorem adſpexi equeſtrem, ſpatham
» præacutam mucrone infeſto deuoraſſe: ac mox eundem inuia-
» tamento exiguæ ſtipis venatoriam lanceam, qua parte mina-
» tur exitium, in ima viſcera condidiſſe: & ecce ponè lanceæ
» ferrum, qua bacillum inuerſi teli ad occipitium per inguen ſu-
» bit,

§§ *Martin. Bielski in annal. & Guagnin. in vita Sigiſmundi I.*

» *libr. 1. de Aſino.*

» bit, puer in mollitiem decorus inſurgit, inque flexibus tortuo-
» ſis eneruam, & exoſſam ſaltationem explicat, cum omnium
» qui aderamus admiratione.] Hæc haud dubiè dęmõ perfecit,
ſpeciebus falſi obiecti in oculos immiſſis, per medium aërem
ijs imbutum.

QVÆSTIO IX.

Quàm admirandos effectus veteres Magis tribuerint?

ANon eſt omnia colligere animus, nec operæprecium; ſed quæ nunc occurrunt, & præcipua videntur. Ab Aquilone ordiamur, vnde prophetâ teſte, malum omne panditur. Saxo Grammaticus «, apud Septentrionales ſcribit, gigantes Ma-
» gogſq; inauditi generis miracula diuerſis præſtigijs exercuiſſe,
» & per ſummam ludificandorum oculorum peritiam proprios
» alienoſque vultus varijs rerum imaginibus adumbraſſe, illici-
» buſque formis veros conſpectus obſcuraſſe.] Olaus Magnus,
de Lappis, Finnis, & Biarmis auctor eſt c, quamcunque volunt
» figuram aſſumere; item quę in alio gerantur orbe ab amicis vel
» inimicis, lineæ veſtis pretio, explorare, ventos quoque quos
» optent nauigantibus vendere.] Tres Tartarorũ hordas, vltra
Cazanenſe regnum, incantationibus ſupra modum deditas,
» ijs caligines aliaſque tempeſtates cæli frequenter excitare,
» hocque modo hoſtes profligare, narrat Alex. Guaguinus γ. A
populis ad ſingulos ſi deſcendamus occurrunt plurima. Zo-
roaſtres ex ſtellis velut ſcintillas eliciebat δ, Doſitheus olim
mira perfecit, ſed eum diſcipulus Simon Magus ſuperauit, de
cuius prodigijs egimus iàm prius, & breuiter ita Glycas part. 2.
» Effecit vt ſtatuæ ambularent, idemque in ignem proſiliens; nõ
» tamen vrebatur: in aëra ſubuolabat: ex lapidibus panes facie-
» bat: alias atque alias in formas migrabat: facies aliquando bi-
» nas habebat: in columnam conuertebatur: efficiebat, vt ianuę
» clauſæ ſuâ ſpontè aperirentur, vaſa domeſtica ſpontè moueri
» ad vſus humanos viderentur; vmbræ ipſum multæ præcede-
» rent, quas mortuorum animas eſſe dicebat. Cum aliquando
» à Cæſare perquireretur, terrore perculſus alteri formâ ſuâ reli-
ctâ fu-

« *lib. 1. hiſt. Dan.*

c *li. 1 c. 1. & lib. 3 c. 18.*

γ *in Tartariâ.*

δ *Clemens in itinerar. B. Petri ſiue de mentis falsò aſcriptus liber, ſiue (vt puto) ipſius, ſed à malâ corruptus manu*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctâ fugit.] & postea idem de eodem Simone ε; habuisse canem alligatum cathenæ in domus limine, deuorantem eos, quotquot ad Simonem iniussi adire conarentur. Canis verò Petrum intrare iussit, & humanâ voce Petrum adesse nunciauit.] vides diuinæ, quæ in Petro virtuti, Diabolicam vim cessisse, & Cerberum, cui nequibat nocere, adulasse. Quæ de Orpheo & Amphione commenti poëtæ & vi musicæ eorum, ea

ζ Pausa li. 6. Magiæ vtriusque nonnulli adscripserunt ζ. Pythagoras femur suum aureum ostentauit, carmine aquilam cieurauit cum qua

η Plutarch. in Numa, & Armian. frequens colloquebatur η. Numa Pompilius cænæ opiparæ apparatum, cùm nihil domi obsoniorum habuisset, exhibuit.

θ Sabellic. li. 3. Ennead. 2. Bananus Bulgariæ rex, se quoties volebat in lupum vel in cuiuslibet alterius bestiæ formam mutare cernebatur, interdum

ι Trithem. in Chro. Hirsaugiensi. faciebat vt à nullo videretur ι. Ollerus esse incantato, tanquam

κ Saxo lib. 3. Daniæ. nauigio, vastissima maria superabat κ. Ericus rex Gotthorum quocumque verteret pileum, inde ventum prosperum elicie-

λ Io. Magn. lib. 17. Gothl. bat λ. Mira quoque de Apollonio refert Philostratus, & de Iuliano Chaldæo Suydas μ; quem in hac arte & subitò sectan-

μ in voce Iulianus. dâ vrbis peste Apollonium simul cum Apuleio, coram Domi-

ν q. in S. S. 23 tiano, superasse narrat Anastasius ν; addit idem, & ex eo Cedrenus; Manethonem magicarum operationum adeò fuisse pe-

ξ li 1. de asino aureo. tum, vt palam semper præ se contemserit Apollonium Tyanæum. Apuleius ipse, multorum testimonio magus, de duabus feminis scribit admiratione dignissima: primum ξ de quadam Cauponâ, regina fagarum (vt scias etiam tum quasdam ab ijs hoc titulo honoratas) Saga, inquit, est & diuinipotens, cælum deponere & terram suspendere, fontes durare, montes diluere, manes sublimare, Deos infimare, sidera exstinguere, tartarum ipsum illuminare. Amatorem suum, quòd in aliam temerasset, vnico verbo mutauit in feram castorem: quòd ea bestia captiuitati metuens, se ab insequentibus repręcisione genitalium liberat: vt illi quoque simile, quòd venerem habuit in aliam, proueniret. Cauponem quoque vicinum, atque ob id æmulum, deformauit in ranam: & nũc senex ille dolium in natans vini sui, aduentores pristinos in fece submissus officiosis ro-

» ronchis raucus appellat. Alium de foro, quiddam quòd ad-
» uersùs eam locutus esset, in arietem deformauit: & nunc aries
» ille causas agit. Eadem amatoris sui vxorem, quòd in eam dica-
» culè probrum dixerat, iam in sarcinam imprægnationis, ob-
» lepto vtero & repigrato fœtu, perpetuâ prægnatione damna-
» uit: &, vt cuncti numerant, octo annorum misella illa, velut ele-
» phantem paritura, distenditur.] Postea de Pamphile π; Maga

π libr 2 de asino aur.

» primi nominis, & omnis carminis sepulcralis Magistra credi-
» tur; quæ furculis & lapillis, & id genus friuolis inhalatis, omnẽ
» istam lucem mundi sideralis, imis tartari, & in vetustum chaos
» submergere nouit. Nam simul quenquam conspexit specioſę
» formæ iuuenem, venustate eius capitur, & ilicò in eum & ocu-
» lum & animum detorquet. Minus morigeros & viles fasti-
» diens, in saxa & in pecua, & quoduis animal puncto reformat:
» alios vero prorsùs exstinguit.] nihil attinet similia ex Luciani
C Asino describere. Plinius ρ, sed irridens, ex Asclepiade; Æ-

ρ lib. 16. c. 4.

» thiopide herbâ amnes ac stagna siccari coniectu, tactu clausa
» omnia aperiri. Achimenide coniectâ in aciem hostium, ne-
» pidare agmina ac terga vertere. Latacen dari solitam à Persa-
» rum Rege legatis, vt quocunque venissent omnium rerum co-
» piâ abundarent.] De hyænæ partium effectis plurima idem
» alibi σ; de varijs lapidibus etiam magis incredibile τ, achatis

σ lib. 18. c. 8.

» suffitu tempestates in Persia auerti, & flumina fisti, si lapis si-

τ li 36. c. 10.

» milis sit pelli leoninæ; hyęnæ pelli similem, discordialem esse
» domibus; eum qui vnius coloris, inuictum athletis: eandem
» vim alectorię Milonem expertum &c.] Veniamus ad poëtas.
Empedocles, apud Laërtium in hanc sententiam valdè iactabundus.

φ libr. 8. de vit. phil.

» *Pharmaca quis pellas morbos, leuesque senectam*
» *Percipies quæ cuncta tibi communico soli:*
» *Compescesque truces ventorum ritè procellas;*
» *Exortis insanis qui vastant flatibus agros.*
» *Sursum, si libeat, mox flumina pigra ciebis,*
» *Et mediâ induces ex tempestate serenum,*
» *Induces mediâ pluuias æstate salubres,*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et flatus ſicca qui perflent omnia meſſe,
Exſtinctumque hominem nigro reuocabis ab orco.

Et ſubdit ex Timæi hiſtorijs, Empedoclem Eteſijs aliquando vehementer flantibus, adeò vt fruges corrumperent, excoriari aſinos iuſſiſſe, factisque vtribus eos collibus & montium verticibus admoueri ad compellendos flatus, ceſſantibuſque ventis, ab euentu rei κωλυσανέμαν vocatum eſſe.] Vnus iſte exGræcis ſufficiat; locupletiores ſunt teſtes Latini, qui hæc vberiùs & elegantiùs deſcripſere. Virgilius x:

x Eclog 8.

Carmina vel cælo poſſunt deducere lunam:
Carminibus Circe ſocios mutauit Vlyſſis.
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis. &,
Has herbas atque hæc Ponto mihi lecta venena
Ipſe dedit Moeris, naſcuntur plurima Ponto.
His ego ſæpe lupum fieri & ſe condere ſiluis,
Moerim, ſæpè animas imis excire ſepulcris,
Atque ſatas aliò vidi traducere meſſeis.

+ lib. 14. Ouidius in Metamorph. + poſtquam narrauit Vlyſſis ſocios in ſues mutatos, de Circes amore & odio in Picum Regem copioſior, inter cetera; de Carmente, ſeu Canente Pici vxore:

Rara quidem facie, ſed rarior arte canendi,
(Vnde canens dicta eſt) ſiluas & ſaxa mouere,
Et mulcere feras & flumina longa morari
Ore ſuo, volucreſque vagas retinere ſolebat.

& paulò poſt; de ipsâ Circe, quæ Pico viſo, amore correpta, ait:

Non tamen effugies, vento rapiare licebit,
Si modò me noui, ſi non euanuit omnis
Herbarum virtus, nec me mea carmina fallunt.
Dixit. & effigiem nullo cum corpore falſi
Finxit apri præterque oculos tranſcurrere regis
Iuſſit, & in denſum trabibus nemus ire videri:

Quem inanẽ aprum dũ Picus equo admiſſo inſequitur, ab ſolus deprehẽſus, verbis in flagitiũ inuitatus & carmine ma-

Concipit illa preces, & verba precantia dixit,
Ignotoſque Deos ignoto carmine adorat,

Quo ſolet & niueæ vultum confundere lunæ,
Et patrio capiti bibulas ſubtexere nubes.
Tunc quoque cantato denſatur carmine cælum,
Et nebulas exhalat humus &c.

Sed cùm ille mæcham caſtus auerſaretur, in furorem verſa,

Tum bis ad occaſum, bis ſe conuertit ad ortum,
Ter iuuenem baculo tetigit, tria carmina dixit;

Et ille in auem mutatus, pennas in corpore vidit. Denique cũ famuli ab maleficâ vi miniſque adhibitis regẽ ſuũ repoſcerent;

Illa nocens ſpargit virus, ſucoſque veneni,
Exiluere loco (dictu mirabile) ſiluæ,
Ingemuitque ſolum vicinaque palluit arbor,
Sparſaque ſanguineis rubuerunt pabula guttis,
Et lapides niſi mugitus edere raucos,
Et latrare canes, & humus ſerpentibus atris
Squallere, & tenues animæ volitare videntur.
Attonitum monſtris vulgus pauet. illa pauentum
Ora venenatâ tetigit mirantia virgâ;
Cuius ab attactu variarum monſtra ferarum
In iuuenes veniunt, nulli ſua manſit imago.

Et de Medeâ, Circes nepte ω.

ω Epiſt. Hipſypiles.

Illa reluctantem curſu deducere lunam
Nititur, & tenebris abdere ſolis equos:
Illa refrenat aquas obliquaque fulmina ſiſtit,
Illa loco ſiluas, viuaque ſaxa mouet:
Per tumulos errat ſparſis diſtincta capillis,
Certaque de tepidis colligit oſſa rogis:
Deuouet abſentes, ſimulacraque cerea fingit,
Et miſerum tenues in iecur vrget acus.

Tibullus αα:

αα libr. 1. Eleg. 2.

Vt mihi verax
Pollicita eſt magico ſaga miniſterio.
Hanc ego de cælo ducentem ſidera vidi,
Flaminis hæc rapidi carmine vertit iter.
Hæc cantu finditque ſolum, manesque ſepulchris
Elicit, & tepido deuocat oſſa rogo.

Iam ciet infernas magico stridore cateruas,
Iam iubet aspersas lacte referre pedem.
Cùm libet hæc tristi depellit nubila cælo;
Cùm libet, æstiuo prouocat orbe niues.
Illa tenere malas Medeæ dicitur herbas,
Sola feros Hecates perdomuisse canes.
Hæc mihi composuit cantus queis fallere posses:
Ter cane, ter dictis despue carminibus.
Ille nihil poterit de nobis credere cuiquam;
Non sibi, si in molli viderit esse sinu.
Tu tamen abstineas alijs. nam cetera cernet
Omnia: de me uno sentiet esse nihil.
Quid credam? nempe hæc eadem se dixit amores
Cantibus aut herbis soluere posse meos.

ββ Ecl. 8. Et alibi idem vates; ββ

Num te carmininibus, num te pallentibus herbis
Deuouit tacito tempore noctis anus?
Cantus vicinis fruges traducit ab agris,
Cantus & iratæ detinet anguis iter.
Cantus & è curru lunam deducere tentat,
Et faceret si non ærea repulsa sonent.

Propertius lib. 1. Eleg. 12.

Inuidiæ fuimus, num nos Deus obruit, an quæ
Lecta Promethæis diuidit herba iugis?
Non sum ego, qui fueram.

Petronius Arbiter, inducit sagam sic gloriantem;

Quicquid in orbe vides, paret mihi. Florida tellus,
Cum volo, siccatis arescit languida sucis;
Cum volo fundat aquas, scopulus atque arida saxa
Indigenas iaculantur aquas. mihi pontus inertes
Submittit fluctus, Zephyrique tacentia ponunt
Ante meos sua flabra pedes. mihi flumina parent,
Hircanæque tigres, & iussi stare dracones.
Quid leuiora loquor, lunæ descendit imago
Carminibus deducta meis: trepidusque furenteis

» *Flectere Phœbus equos reuoluto cogitur orbe.*
» *Tantum dicta valent, taurorum flamma quiescit*
» *Virgineis exstincta sacris; Phœbæque Circe*
» *Carminibus magicis socios mutauit Vlyssis.*

Nemesianus »» Bucolicorum scriptor; »» Eclo. 4.

» *Cantauit quod luna timet, quo rumpitur anguis,*
» *Quo currunt scopuli, migrant sata, vellitur arbor.*

Et lyrę latinę princeps de sagis tribus famosissimis ‡‡, de Foliâ, ‡‡ Epod. Ode 5.

» *Quæ sidera excantata voce Thessalâ,*
» *Lunamque cælo deripit.*

Et ibidem sic Canidia canit;

» *Non vsitatis (Vare) potionibus;*
» *O multa fleturum caput;*
» *Ad me recurres: nec vocata mens tua*
» *Marsis redibit vocibus.*
» *Maius parabo, maius infundam tibi*
» *Fastidienti poculum.*
» *Priusque cælum sidet inferius mari,*
» *Tellure porrecta super;*
» *Quàm non amore sic meo flagres, vti*
» *Bitumen atris ignibus.*

Et postmodum eadem ‡‡; ‡‡ Ode. vlt.

» *Quæ mouere cereas imagines,*
» *Vt ipse nosti curiosus, & polo*
» *Deripere lunam vocibus possim meis,*
» *Possim crematos excitare mortuos,*
» *Desiderique temperare poculum.*

Sed omnium accuratissimè, licet, propter grandiloquentiam, & celsum illum spiritum, obscurius M. Lucanus de Erisichto. §§ lib. 6.

» *Carmine Thessalidum dura in præcordia fluxit,*
» *Non satis adductus, amor, flammisque seueri*
» *Illicitis arsere senes. nec noxia tantum*
» *Pocula proficiunt, aut cùm turgentia suco*
» *Frontis amatæ subducunt pignora fetæ:*

Mens hausti nullâ sanie polluta veneni,
Excantata perit. quos non concordia misti
Alligat vlla tori, blandæque potentia formæ;
Traxerunt torti magicâ vertigine fili.
Cessauere vices rerum, dilataque longa
Hæsit nocte dies: legi non paruit æther,
Torpuit & præceps audito carmine mundus,
Axibus & rapidis impulsos Iupiter vrgens
Miratur non ire polos. tunc omnia complent
Imbribus, & calido producunt nubila Phœbo,
Et tonat ignaro cælum Ioue. vocibus ijsdem
Humenteis latè nebulas, nimbosque solutis
Excussêre comis: ventis cessantibus, æquor
Intumuit; rursus, vetitum sentire procellas;
Conticuit, turbante Noto: puppimq; ferenteis
In ventum tumuere sinus. de rupe pependit
Abscisa fixus torrens, amnisque cucurrit,
Non quà pronus erat. Nilum non extulit æstas,
Mæander direxit aquas, Rhodanumque morantem
Præcipitauit Arar summisso vertice montes
Explicuere iugum. nubes suspexit Olympus.
Solibus & nullis Scythicæ, cùm bruma rigeret,
Dimaduere niues. impulsam sidere Tethyn
Reppulit Hæmonidum defenso litore carmen.
Terra quoque immoti concussit ponderis axem,
Et medium vergens nisu titubauit in orbem.
Tantæ molis onus percussum voce recessit,
Prospectumque dedit circum labentis olympi.
Omne potens animal lethi, genitumque nocere
Et pauet Hæmonias, & mortibus instruit arteis.
Has auidæ tigres, & nobilis ira leonum.
Ore fouent blando: gelidos his explicat orbeis
Inque pruinoso coluber distenditur aruo:
Viperei coeunt, abrupto corpore, nodi,
Humanoque cadit serpens afflata veneno.

» Et mox; *Illis & sidera primum*
» *Præcipiti deducta polo, Phœbeque serena*
» *Non aliter diris verborum obsessa venenis*
» *Palluit, & nigris terreniſque ignibus arsit;*
» *Quam si fraternâ prohiberet imagine tellus,*
» *Insereretque suas flammis cælestibus vmbras:*
» *Et patitur tantos cantu depressa labores,*
» *Donec suppositas propior despumet in herbas.*

Nec minùs eruditè patruus Lucani, pallio clarus & cothurno; reliquiæ Latialis Orchestræ, noster Seneca »»; »» Medeæ v. 752.

» *Nunc meis vocata sacris noctium sidus veni,*
» *Pessimos induta vultus, fronte non vnâ minax.*
» *Tibi, more gentis, vinculo soluens comam,*
» *Secreta nudo nemora lustraui pede,*
» *Et euocaui nubibus siccis aquas,*
» *Egique ad imum maria, & Oceanus graueis*
» *Interius vndas æstibus victis dedit:*
» *Paruitque mundus lege confusa ætheris,*
» *Et solem & astra vidit; & veritum mare*
» *Tetigistis vrsæ, temporum flexi vices.*
» *Aestiua tellus floruit cantu meo:*
» *Messem coacta vidit hybernam Ceres,*
» *Violenta Phasis vertit in fontem vada;*
» *Et Ister, in totora diuisus, truces*
» *Compressit vndas omnibus ripis piger:*
» *Sonuêre fluctus, tonuit insanum mare*
» *Tacente vento. nemoris antiqui domus*
» *Amisit vmbram, vocis imperio meæ.*
» *Die relicto Phœbus in medio stetit,*
» *Hyadesque nostris cantibus motæ labant.*

Apud eundem non minora sibi vendicat Nutrix illa »»: »» Herc. Oet. ver. 452.

» *Artibus magicis ferè*
» *Coniugia nuptæ precibus admissis ligant,*
» *Vernare iussit frigore in medio nemus.*
» *Missumque fulmen stare, concussi fretum*

Cessante

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cessante vento, turbidum explicui mare,
Et sicca tellus fontibus patuit nouis,
Habuere motum saxa, discussi fores.
Vmbræ sletistis & meâ iussi prece
Manes loquuntur, sonuit infernus canis.
Mare, terra, cælum, Tartarus seruit mihi.
Nox media solem vidit, & noctem dies,
Nihilque leges ad meos cantus tenent.

" libr. 2. in Russin. Denique, & pueritiæ meæ labor ac studium Claudianus "

Namque mihi magicæ vires, æuique futuri
Præscius ardor inest. Noui quo Thessala cantu
Eripiat lunare iubar; quid signa sagacis
Aegypti valeant; qua gens Chaldæa vocatis
Imperet arte Deis, nec me latuere fluentes
Arboribus fuci, funestarumque potestas
Herbarum; quicquid lethali germine pollens
Caucasus, & Schyticæ vernant in gramina rupes,
Quas legit Medea ferox & callida Circe.
Sæpius horrendos Manes, sacrisque litaui
Nocturnis Hecaten, & condita funera traxi
Carminibus victura meis; multosque canendo,
Quamuis Parcarum restarent fila, peremi.
Ire vagas quercus, & flamina stare coëgi,
Versaque non prono curuaui flumina lapsu
In fontes redditura suos. Neu vana locutam
Me fortasse putes: mutatos cerne penates.
Dixerat, & niueæ (mirum) cæpere columnæ
Ditari, subitoque trabes lucere metallo.

Tam multa, tam magna sibi hæc vanitas vindicat; quædam falsò, quædam verè: sed quæ falsò, quæ verè, nunc nobis, quoniam alij id omisêre, discutiendum est. rem totam certâ methodo ad sua capita reducemus. illud semper memoriâ reuoluentes, quicquid dæmon potest, id per eum ex pacto Magos posse; nihilque sic posse Magos, quod nequeat dæmon.

QVÆ-

QVÆSTIO X.

Quid possint magi circa ordinem naturæ & leges vniuersi?

NAturam sibi parere, & legibus cunctis vniuersi superiorē se (vt legistis) magica gloriatur;

" *Mare, cælum, terra, tartarus seruit mihi:*
" *Nihilque leges ad meos cantus tenent.*

Falsum hoc imprimis, & soli Deo omnipotenti reseruatum. Naturæ ordinem mutare nequit, nisi auctor naturæ; nec leges vniuersi refigere, nisi qui fixit. scitum & ratum est hoc Theologorum decretum, nec motu locali (quæ actio est immediata dæmonis) nec applicatione agentium & patientium per alterationem, corruptionem, generationemue (quæ sunt eius actiones mediatæ) posse quidquam, quod naturam superet, & proinde nec id quo mutetur ordo seu lex vniuersi. « Sic D. Augustinus & D. Thomas « . probatur à Scholasticis auctoritate Apostoli β . *Non subiecit Deus Angelis orbem terræ futurum.* Vt interpretati D. Chrys. Theophilac. D. Thom. & Sasbaut. non malè. quanquam reuerâ verba illa de mundo nouo potiùs agant, cuius caput est Christus, & de quo non semel prophetæ γ . Melius probant ratione, quia pars non potest plus toto. Ex hoc axiomate inferuntur multa particularia.

« D. Aug. li. 3. de Trin. D. Thom. lib. 3. cont. gent. ca 108. & q. 16. de malo. ar. 8. quos sequitur Vasq. num. 35.

β ad Hebr. 2. v. 5.

γ Esai 9. v. 6 & c 65. v. 17. & Ps. 102 v. 19. hoc est ipsis hominibus, qui omnes saltē post iudicij diem credituri. sic Phorius, Primas. Ansel. & Haymon.

Primò non posse magos dæmonis operâ producere immediatè vllam formam substantialem vel accidentalem. quia naturæ lex est vt corporeum subiectum nequeat à re incorporeâ immediatè alterari: diabolus autem est incorporeus, formæ autem illæ ex potentiâ rei corporeæ sunt educendæ. hinc sequitur non posse diabolum immediatè vllam qualitatem corpoream & permanentem imprimere, v.g. calorem, frigus, albedinem &c A .

A D. Aug. d. lib 3. c. 8. & communiter Theologi.

2. Non possunt aliquid creare, propriè loquendo, siue ex nihilo, quia causæ naturalis actuuitas nō extenditur in id quod nihil est; hoc enim est virtutis infinitæ.

3. Nec ex qualibet re naturali possunt facere quamlibet, quia nequeunt immediatè formam introducere, vt autem eam

mediatè introducant, necessarium est aptas dispositiones præcedere: nulla verò res est capax cunctarum dispositionum, quæ ad omnes formas requisitæ sunt. Hinc etiam fit vt nequeant quouis instrumento vel causâ quemlibet effectum gignere: tum quia pendent à pacto inito, quod certa præscribit media: tum quod, cùm non agant immediatè, causa vel instrumentum debet idoneam proportionem cum effectu habere.

4. Nequeunt formas substantiales (vt dixi) sine prævijs alterationibus ac dispositionibus producere. Nec etiam id ipsum possunt facere in instanti; (quia mutatio per creaturas nulla fit, nisi in tempore) nec etiam possunt quantumlibet paruo aut æquali tempore, quicquid volunt perficere: nam naturaliter ad vnã rem plus, ad aliã minus morę requiritur, secundũ plures aut perfectiores vnius quã alterius dispositiones.

5. Præsuppositâ sententiâ Aristotelis & sequacium, quæ in Lycæo Peripatetico, & scholis Theologorum receptior est, non poterunt vacuum in rerum naturam inducere; nec infinitum vllum actu; nec à priuatione ad habitum regredi; nec ordinem, qui est inter formas ac dispositiones rerum naturalium inducendo, extremas prætermissis medijs, vel posteriores anteriores, immutare aut peruertere; nec corpus de extremo ad extremum transferre, non transmisso medio; nec corpus longè à se distans localiter mouere, quia necesse est vt mouens simul sint in loco (alioquin sequeretur etiam posse mouere corpus per vacuum, & per quantamlibet intercapedinem) nec in instanti vel quantalibet celeritate corpus mouere aut transferre. quia vis eorum motiua certis est finibus limitata. Quare intelligendum sanè, quod Tertullianus scripsit [a]; dæmones momentò esse vbique.] Item; totum orbem illis vnum esse locum.] Nam impropriè totus orbis plenus illis locus est, cùm constet sic v.g. eos esse in Oriente, vt simul tunc non sint in Occidente. siue enim per substantiam suam sint in loco (quod probabilius) siue per virtutis applicationem (vt multi volunt) adæquatus eorum & proprius locus, omnium iudicio, certum habet & limitatum ambitum,

[a] *Apol. c. 22*

vel virtuti vel substantiæ proportionatum; & vbique esse, omnia implere est: quod solius Dei proprium. Momentum etiã vsurpauit pro celeri adeò motu, vt ab hominibus vix queat percipi.

6. Ex eo quod dictum est non posse tollere connexionem & subordinationem partium vniuersi, sequitur etiam non posse tollere earum conseruationem: quæ est ordinis & connexionis illius causa finisque. hinc porro sequuntur, quæ de cælorum motu & elementorum translatione sequenti quæstione dicentur: sequitur etiam non posse impedire proximè & directè (sicut faciebat Deus, quando in tam varijs ac enormibus supplicijs Martyres seruabat illæsos [b]) non posse (inquam) sic impedire actionem agentis naturalis, quod habet omnia ad agendum requisita: sed dumtaxat id possè indirectè & mediante aliquo artificio aut medicinâ, sicut faciunt homines. videlicet primò adhibitâ contrariâ causâ, quæ alterius causæ vim exeri impediat. v.g. si mantile de mollibus lapidum filis ex Carysto petitis, & instar telæ contextis, in flammam conijceretur, id non modò non amburetur, sed splendidius nitidiusque exiret [c]: item si adamantem admoueas, impedietur magnes ne ferrum attrahat [d]. Sic fortè diabolus Nationes decepit, quando fecit ne flamma exureret capillos Iuli [e], aut C. Seruij Tulli, aut L. Marcij, aut tunicam serui Anagnini. potest tamen & alia prodigij tam celebris causa reddi. Nempe hos ignes ex illo flammæ genere fuisse, quem vulgò vocant IGNEM FATVVM: cuius origo hæc à philosophis traditur. Exhalationes ab aëre frigido & nimis condensato propè nos detineri; posteà, per vehementem quarumdam exhalationum inuicem succedentium compulsationem, calefieri & inflammari; diuersos quoque colores & figuras recipere, prout vapor crassior & subtilior fuerit, & prout diuersimodè fuerit configuratus, rubram apparere vel nigram flammam in materiâ crassiore, candidiorem & clariorem in subtiliore, & ceteram figuræ varietatem ex lucis reflexione repræsentare. Apparent etiam huiusmodi phantasmata (Galli vocant *des Aduis*, Germani

[b] *Angles in 2. q. vnic. de dæmon. a. 4. dub. 1. diffic. 5*

[c] *Plutarc. li. de defectu oraculor.*

[d] *Plin. li. 37. cap. 4. & D. Aug. libr. 21. de ciuit. Dei, cap. 4.*

[e] *vide Virgi. Æneid. 2. Liuium libr. 1. Plinium lib. 2. c. 107. Obsequentẽ & Prodig.*

mani *Stallichten*) vel inter equorum aures, vel supra verticem hominum vino, irâ, vel aliâ ex causâ efferuescentium; item iuxta sepulcra, bustuaria, vel patibula; quoniam ex corporibus viscosæ exeunt exhalationes, quæ, sicut dictum, motu illo inflammantur. præcedere vel subsequi viatorem putantur, quia progressu citatiore homo aërem commouet; idcirco si coneris apprehendere, diffugere videntur, ab aëre pulsæ. Legi nuperum scriptorem iurisconsultum × qui censet hæc omnia dæmonum esse ludibria, & his ignibus malum geniũ insidere cur enim alioqui homines sic (ait) pelliciunt in stagnorum fluminũque voragines ac præcipitia? non illa (mi homo) pelliciunt, sed fit, quia nocturnũ silentium, & flammæ nouitas ignaris causæ metum ac consternationem inducunt, & faciunt à viâ aberrare, & sic in malum aliquod ruere, præsertim in flumina vel stagna. Naturâ enim suâ hi ignes (vt flãmæ quas Ætna eructat, in fretum feruntur) etiam voluuntur versus aquas (*vt rectè Leloyher. obseruauit lib. 1. de spectr. c. 5.*) ideò qui perturbati seu consternati vel ducti curiositate, hos sequuntur, sæpe submersionis periculum subeunt. Si qua coactio extrinseca ad sequendum quandoque deprehendatur; illa certè naturalis non est, sed à dæmone. Nã non nego quãdoq; posse fieri, vt his se flammis dæmon adiungat. sed cùm naturalẽ causam flãmarum teneamus, haut arbitror cũ plebeculâ ad prodigiosas causas confugiendum. Cur verò his non vstulentur equorũ aures, vel hominũ capita, causam putarim; quod ex sententiâ veterum philosophorũ λ, ignis duo sunt genera (seu partes potiùs) flamma & pruna: prunæq; propriũ sit, vrere ac non lucere; flamma verò, lucere & vrere, quando perfecta est flamma; quãdo verò imperfecta (vt de qua agimus) tũc tantũ possit lucere, vim vrendi nõ habeat. Et nomẽ satis indicat, hunc non verũ esse aut perfectum ignẽ, sed quid igni simile. sicut caprificus, & ficus fatua non vera est ficus, sed degenerans quid & ficui simile. Confirmat, quod narrant μ, ad aquas Scantias flammã exire, quæ ita ualida sit quando transit, nec longè in aliâ materiâ queat durare: & super hunc igneum fontẽ, quæ illũ contegit fraxinus, illi æter-

× *lib. 1. Dæmonolat. c. 3.*

λ *Galeni li. 4. de simplic. medicam. facultat. Platonis in Timæo & ipsius Timæi Locri.*

μ *Plinius d. c. 107.*

æternũ virere: quod non foret, si hæc flamma vera perfectaq; foret. Talis etiam albus ille ignis, qui post tempestatem nautis apparet, & super malum, nauiumque armamenta sidens, nihil adurit; Gentilibus Dioscurorum seu Castorum alba stella, nobis *S. Telmus* dicitur ν. Quod verò legimus de erraticis flãmarum globis humanã edentibus vocem, & de resecto cadaueris cũ humero costisque brachio dextro in vsum luminis nocturni, cuius extremi digiti flammâ sulphureâ ac violaceâ tantisper arserunt, dum striges venenum malum totum dormienti infudissent, idque quod constituerant totum perfecissent: demum flammâ exstinctâ tam integros illibatosque mansisse digitos, quàm si lumini fomitẽ nullum antè præbuissent; quod Magas, quoties volunt, facere Remigius ο asseuerat; id omne idẽ rectè ad dæmonis technas rettulit. Ceterũ quod Cl. Claudianus π canit in Æthnę cacumine niues illęsas permanere, quia vastum illud incendium scit niuibus seruare fidem, & lambit contiguas innoxia flamma pruinas, hoc non est fabulosum (suffragantur enim historici philosophique ρ) sed est abditum naturæ secretum. fortè, an quòd flamma nimis violentâ propulsione eiecta minus actiuitatis habet in circumiacentia, quæ tam obiter attingit? quod si verum est, pertinet ad posteriorem actiuitatis impediendæ modum. Alter enim modus huius impedimenti fit, per aëris interiecti celerem ac violentum motum, quo impeditur actio naturalis ne se in obiectum insinuet. sicut solemus moto aëre fumum, ne noceat oculis, abigere. sicut etiã diabolus effecit, ne diffluere aqua, quam Tuscia Vestalis cribro portabat σ. Sic flammam iniectam atri dæmonis spectrũ impediuit, ne Iouis Apameni fanum absumeret, donec diuino miraculo aquæ benedictæ aspersio dæmonem abegit τ.

ν *Vide quæ dixi cõment. in Herc. Fur. v. 14.*

ο *d. c. 3.*

π *de raptu Proserp.*

ρ *Strabo, Solinus, Plinius & Seneca.*

σ *Valerius Max. lib. 8. Tertullian. Apolo. c. 22. Minucius in Octauio, D. August. lib. 10. de ciu. Dei c. 16.*

τ *Theodore. lib. 5. Hist. Eccles. c. 21.*

QVÆSTIO XI.

Quæ Magorum potestas in orbes cælestes, sidera, & elementa?

A QVidquid Empedocles, Sosiphan. Apoll. Virg. & alij poëtę ex aduerso nobis occinãt; ex dictis q. pręced. fit manifestũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Primò nec cæli, nec siderum motum sistere, vel eorum statos cursus retroagere magicen posse. hoc enim foret vniuersi ordinem turbare. Hinc verò concidit fabula veterum de lunæ detractione; non magis consentanea rationi, quàm recentior nostris temporibus ridicula populi cuiusdam opinio, arbitrantis lunam ab asino epotam; quia pecus Arcadicum de flumine biberat, in quo nostu lunæ facies, vt fit, lucẽtis redlebatur cùm biberet, eoque recedente subitâ nube luna velata videri desijsset: ideo miserum Sileni vectorem in carcerẽ coniecere, in eculeum egêre, & aluo rescisâ, vt lunam mundo redderet, sæuissimè exenterarunt «. conclusionem nostram D. Augustin. confirmat c. Veteris fabulæ origo nata ex ignoratione causæ, quur luna naturaliter deliquium luminis patiatur, teste Plutarcho γ, & veteri quodam poëtâ cuius fragmentum vt à Turnebo ∧ accepimus, dignissimum est, quod pluribus locis legatur.

« Narrat Viues comment. in libr. 10. de ciuit. Dei, c 4.
c d.c.4.
γ li. de præcept. connubial.
∧ lib 19 aduersar. c. 3.

Sed tamen incuruus per pondera terrea nitens
Dicam quur fesso liuescat circulus orbe,
Purpureumque tubar niuei cur tabeat oris.
Non illam, vt populi credunt, nigrantibus antris
Infernas vlulans mulier prædira sub vmbras
Detrahit altiuago è speculo, nec carmine victa,
*Vel rore Stygias **
Vincibilemque petit clamorem. quippe per æthram,
Qua citimus limes dispescit turbida puris,
Inuiolata meat: sed vasto corpore tellus,
Quæ medium tenet ima polum, dum lumina fratris
Detinet vmbriferis metis, tum sidere casso
Pallescit teres vmbra rotæ, dum transeat axem
Aggerei velox tumuli, speculoque rosanti
Fraternas reparet per cælum libera flammas.

Addit postea multa disertissimè, quibus hanc sententiam confirmat. ibi legere poterit, quem capit priscorũ poëtarũ lectio.

Secundò nequeunt integrum elementum de loco suo naturali in alium transferre, nec partes quibus integratur mundus tollere vel suo mouere loco. ratio est eadem quæ præcedentis conclusionis, estque sententia communis Theologorũ, atque hoc voluit Firmilianus ad D. Cyprianum scribẽs. Terræ-motus tamen possunt efficere; nempe immisso quopiam vehementi spiritu in cauernas terræ, vel vehementer agitato aëre qui in terræ visceribus est inclusus. Non id poëtæ tantum asseruerunt ventis magos imperare: sed & Philostratus dum scribit Apollonium apud Brachmanas duo dolia vidisse; quibus apertis imbres & venti erumpebant, clausis serenitas & tranquillitas aëris redibat. Sopater quoque philosophus, affectus vltimo supplicio fuit, quòd accusaretur carmine magico ventos vinxisse, ne annona Byzantium inueheretur ‹. De Empedocle, & Rege, cui cognomen *Pileus ventosus*, iam diximus.

‹ Eunapius de vitis philosoph. & Suydas.

Tertio, quod huic affine est, possunt Magi tempestates sedare, possunt excitare fulgura & tonitrua, grandines, & imbres & similia Meteorologica ciere, & in agros quos volunt immittere. Irrisit hoc olim Seneca philosophus ζ ita scribens; » Illud incredibile Cleonis fuisse publicè præpositos κ«λ«ζ«φύλα«, » «ας, speculatores futuræ grandinis. Hij cùm signum dedissent » adesse iam grandinem, quid exspectas, vt homines ad penulas » discurrerent aut ad storeas? Imò pro se quisque, alius agnum » immolabat, alius pullum: protinùs illæ nubes aliò declinabãt, » cùm aliquid gustassent sanguinis. Hoc rides? accipe quod rideas magis. si quis nec agnum, pullumue habebat, quod sine » damno fieri poterat, manus sibi adferebat. &, ne tu auidas aut » crudeleis existimes nubeis; digitum suum benè acuto graphio » pungebat, & hoc sanguine litabat. Nec minus ab huius agello » grando se auertebat, quàm ab illo in quo maioribus hostijs » exorata erat. Rationem huius rei quidam quærunt. Alteri, vt » homines sapientissimos decet, negant posse fieri, vt cum grandine aliquis pacisçatur, & tempestates munusculis redimat, » quamuis munera & Deos vincant. Alteri suspicari ipsos aiunt, » esse in ipso sanguine vim quandam potentem auertendæ nubis ac repellendæ. Sed quomodo in tam exiguo sanguine potest

ζ li. 4. natural. quæst.

test esse vis tanta, vt in altum penetret & illam sentiant nubes? Quantò expeditius erat dicere mendacium & fabula est? At Cleonæ iudicia reddebant in illos, quibus delegata erat cura prouidendæ tempestatis, quòd negligentiâ eorum vineæ vastulassent, aut segetes procidissent. Et apud nos in XII. tabulis cauetur. NE QVIS alienos FRVCTVS EXCANTASSIT. Rudis adhuc antiquitas credebat, & attrahi imbres cãtibus, & repelli: quorũ nihil posse fieri tam palam est, vt huius rei causa nullius philosophi schola intranda sit.] quàm fortiter asserit, quod ignorabat? aërem verberat, ipse falsas cõminiscens causas quas refutet: nihil horum dicturus, si hæc pacto cum dæmone fieri sciuisset. Audierunt hoc & legére sæpius recentiores illi qui negant tam Catholici κ, quàm hæretici θ. quorum potissimæ rationes sunt, ab homine nec vnã aquæ guttulam gigni posse, quasi verò dicamus solum hominem suis ista viribus perficere, sed id dæmoni ascribimus ex pactis conuentis operanti. Addunt nos impiè dæmoni ascribere; cùm in S.S. pruinæ, grandinis, pluuiæ & similium origo ascribatur Deo. Quod nõ ignorabamus; vt nec illud, plurima passim in S. S. tribui Deo, quę tamen constat humanas vires non superare, vt percutere, occidere, sanare ι. Sed nimirũ, Deus hæc omnia facit, vt causa efficiens principalis, independẽs, & vniuersalis: creaturę verò vt causę efficientes, particulares, dependentes, ac minus principales. Quare sequenda communis, quam proposui, sententia Theologorum, & Iurisconsultorum ϰ. Probatur primò, ex SS. Nam ibi Satanas λ facit ignem de cælo decidere & absumere seruos ac pecua Iobi; excitat quoque ventum vehementem, qui filios ac filias conuiuantes ruinâ oppressit: quę diabolum met ibi fecisse patres orthodoxi docent μ. Deinde grandinem, quâ Ægyptij puniti, expresse S.S. dicit per malos angelos immissam ν. Tertiò se offerunt quatuor angeli stantes super terræ angulos, ventorum flatus impedituri, & sic damnatis viuentibus illaturi maxima ο: quos esse genios alastores plerique Sanctorum censuerunt π. Denique cur ab Apostolo toties vocantur dæmones, principes aëris huius? potissimùm propter

α Calcagninus, Ponzinibiusque.
θ Vierus medicus, & Godelmannus iurista.
ι Deut. 32. v. 39. 1. Reg. 2. v. 6. cũ simil.
κ quos citat Binsfeld. q. 4. in l. 4. C. de maleficis & mathe.
λ Iob. 1 v. 16 & v. 19.
μ Aud. Cesariens. in c. 23. Apoc. v. 23. D. Thom. & alij in Iob 1. v. 19.
ν Exod. 99. Ps. 77. v. 49. de quo ibi optimè D. Augustin.
ο Apoca. 7. v. 1.
π D. Clemẽs lib. 4. recognit. D. Hieron. lib. 7. in Esai. D. Aug. lib. 3. contra Iulian. c. 3. Strabus in Apoc.

propter magnã in aërem potestatẽ. Hoc confirmat non modò lex vetus XII. tabularũ, quas eo nomine laudant Plinius & D. Augustinus ρ; sed & Imperatoriæ, & Põtificiæ sanctiones σ. Confirmant & ij quos citaui Patres omnes, Clemens, Hieron. Augustin. Andræas, Strabus, D. Thom. & alij præterea cõplures. Quartò probatur historijs & exemplis. de ventis & tẽpestate sedatâ à Magis tempore Xerxis, testis est Herodotus τ. De » Finnis & Lapponibus sic scribit Olaus υ; olim mercatoribus » ventos venales exhibebant, tres nodos magicâ arte sacratos » offerentes, quorum primo soluto placidos ventos, secundo » vehementiores, tertio vehementissimos sint habituri.] Olim Aristæus docuit incolas Cycladum certis ritibus ac hostijs Etesias æstiuo tempore elicere, & sic suaui frigore squallorem & sterilitatem ab agris arcere φ: de pluuijs cælo deuocatis per » magos plena sunt veterum monumenta χ. Pluuiam etiã Ciuitæ Indi ridiculo ritu sic procurant, vt in epistolis Peruanis » nostrorum, anni 1590. & 1591 narratum, his verbis excerpsit » Gaspar Spitillus: Quando pluuiâ indigent, magus quispiam » magnâ vocis contentione & acceleratione clamat, vt omnes » ad montem concedant, quo postquã peruenerunt, vt quilibet » consueto more à cibis abstineat. Est autem eorum hoc ieiuniũ, » vt à sale, pipere, cibis coctis contineant: quod vbi factũ est vo» cẽ intensâ & clamore summo stellas inuocant, aquamque pre» cantur, & ad terras castellumque paganum sese vertunt, potio» nem quandam manibus tenẽt, quam vbi nobilis alicuius ado» lescentulæ manu porrectam ebiberint; ita à sensibus abducun» tur, mentisque impotes fiũt, vt mortui videantur: sed vbi in » se redierint, mel aquâ & maizo miscent, quibus permixtis nu» bes aspergunt. Die sequenti nobilem aliquem aut conspicuũ » & venerandum quempiam senem in lectum deponũt, subiecto » lento igne, atque vbi sudare cæperit, sudorem vase excipit » Magus, anserino sanguini admiscet atque ex radice expressæ » aquæ rursùm in aëra iactat, nubes vt tingat, rogat per sudo» rem, sanguinem, & aquam, vt desideratam pluuiam largiãtur. » Quod si casu eo die quo sunt superstitiosi pluat, gratias agunt,

ρ Plin. lib. 18 Nat. hist. c. 2. & lib. 30. c. 1 & D. August. lib 8. de ciu. Dei, c. 19.
σ l. multi. 6. C. de malefic. c. nec mirum. 26. q. 5. & bulla Innocentij 8. cõt. maleficos.
τ lib. 7.
υ lib. 3. c. 16.
φ Victorius lib. 19 variar. lect. c. 21.
χ Pausan. in Arcadic. Dion Cassius li. 56. Xiphilin. in Antonino.

Universidad de Deusto
Biblioteca

stellis,magumque multis muneribus ornatum efferunt.] Tanto nimirum Diabolus faciliùs stat pacto, quando pluuia vel grando in perniciem aliorum deposcitur, vt vix vnquam fallat: quàm quando in commune bonum, quod hi poscunt Indi, quos vt plurimùm ludificatur: cùm tamen non minus eorum magi, quàm nostri sortiarij vi pacti operentur.

† lib. 5.

Nemini porrò videri debet mirum de aquâ; cum Pausanias scribat, † è lignis nullo admotis igne purissimam flammam Hippepis solitâ barbarico carmine educi. Recentiora exempla nuperi scriptores protulerunt ∞. addam duo, vnum lepidum, horrendum alterum. In ditione Treuirensi rusticus filiolam qui cum filiolâ suâ octenni, caules plantabat in horto: filiolam fortè collaudauit, quod aptè hoc munus obiret. illa, sexu & ætate garrula, se nosse alia facere, magis stupenda iactat. pater quid id foret scisciatur. secede paullùm, inquit, & in quam voles horti partem subitum imbrem dabo. miratus ille, secedam, ait: quo recedente, scrobem puella fodit, in eam pedibus (vt cum Hebræis loquar pudentiùs) aquam fundit eamque bacillo turbidat nescio quid submurmurans. Et ecce tibi subito pluuiam de nubibus in condictum locum. Quis (inquam obstupefactus pater) te hoc docuit? mater, respondet, huius & aliorum similium peritissima. Zelo incitatus agricola, post paucos dies, inuitatum se ad nuptias simulans, vxorem cum gnatâ, festiuè nuptiali modo exornatas in currum imponit, in vicinum oppidum deuehit, & iudici tradit maleficij crimen supplicio expiaturas. hoc mihi fide dignissimorum virorum narratio suggessit: vbi notandus modus scrobiculum faciendi, & quod in eam ieceris bacillo confutandi. sic intelligendum illud Propertij de anu quæ saga, *lib. 4. eleg. 5.*

Quippe & Collinas ad fossam mouerit herbas,
Stagnaque currenti diluerentur aqua.

∞ Spranger. in Malleo, Remigius li. 1. demonola. c. 25.

Sequens exemplum Iouianus Pontanus memoriæ mandauit ∞∞. Ferdinandus Neapolitanorum rex Marcos oppidum arci Montis Draconis ad Massicorum montium exitum subiectum, Andegauensium factioni fauens, arctâ obsidione pre-

∞∞ li. 5. belli Neapolitani.

» premebat, & defectu aquarum propè ad deditionem compu-
» lerat: cùm quidam impij sacerdotes magicis artibus imbres
» elicere ausi sunt. Inuenti enim ex oppidanis atque obsessis
» sunt; qui nocturnis tenebris deceptis castrorum vigilijs, per
» asperrimas rupes furtim profecti ad litus, trahentes secum ima-
» ginem affixi ad crucem Christi, maledictis illam priùs ac diro
» prosecuti carmine, post in mare execrabundi immiserint, cæ-
» lo, mari, terrisque tempestatem imprecati. Quo etiam tempo-
» re sacerdotes quidam mortalium omnium scelestissimi, dum
» satisfacere profanis militum artibus student, ritum nefarium
» secuti (quo, vt dictum est, in huiusmodi elici imbres putantur)
» asino pro ædis foribus constituto, tanquam agenti animam,
» cecinere funestum carmen. post diuinâ Eucharistiâ in illius os
» palatumque iniectâ, conclamatum asinum funereis cantibus,
» viuum tandem ibidem pro templi foribus humauêre. Hic ve-
» rò vixdum perfecto sacro, obnubescere aër, ac mare agitari vē-
» tis cùm cæpisset, diesque medius offundi tenebris, ac nunc eę-
» lum micaret ignibus, nunc lux omnino eriperetur, tonitru cæ-
» lum terræque horrescerent, volitarent euulsæ ventis arbores,
» discissaque fulminibus saxa complerent auras fragoribus: pro-
» rupit tanta è nimbis pluuia, imbresque tam validi, vt nō cister-
» næ modò colligendis aquis satis non essent, sed arentia saxa,
» rupesque exustæ solibus, torrentes vndequaque prolapsos dif-
» funderent. Ita rex, qui solâ in siti potiundi oppidi spem collo-
» cauerat, frustrà ab eâ habitus, ad Sauonem vetera in castra re-
E dijt.] Eo lubentiùs ista adscripsi, vt monearis mihi (Lector) ritus, qui per abusum, & prælatorum negligentiam quasdam in regiones irrepserunt, trahendi Crucifixi, & sanctorum imagines, vt Sancti Martini, S. Vrbani ac aliorum in Germaniâ, & Aquitaniâ, ad impetranda commoda anni tempora, videri iniusti accepisse à superstitione magicâ, & taciti pacti iure quamoptimo suspectos haberi. Nam & Vincentius Belluacensis prodidit ββ, Constantinopolitanos suasu cuiusdam magi, D. Virginis imagine in mare demersâ, Sarracenorum classi tempestatem immisisse. Nonne animaduertis (lector) sanctorum

ββ libr. 25. Spec. Histor. c. 147.

Universidad de Deusto
Biblioteca

effigies dæmoni admodum odiosas esse? hinc licet colligere quo nostri iconomachi genio agantur. His nihil obstat Canon Concilij Braccarensis primi, Anathema dicens ei, qui crederet aliquas immundas creaturas Diabolum,& tonitrua,& fulgura,& tempestates,& siccitates,propriâ auctoritate facere, cui Priscilliano. Vera enim sententia Canonis est damnare hæreticos illos qui censebant primum esse principium, & virtutem creandi: & has res habere diabolum, eaque producere posse, etiam non permittente Deo, quæ omnia sunt hæretica & Manego Priscilliano digna.

Quartò,vt tempestates, sic & tenebras excitare possunt.Iegi apud Marcum Venetum »» , Tartaros adeò pollere dæmonis præstigijs,vt tenebras cùm velint,& vbi velint inducât: semetque à latronibus hac arte se circumuentum vix euasisse.Haitonus quoque narrat AA, prælio inclinatam Tartarorum aciem, à vexillario mago, qui præcantatione tenebras hosti obscurissimas offudit,restitutam vicisse.

»» *in peregrina. Asiaticâ.*
AA *in hist. Sarmatarũ.*

Quintò,possunt aërẽ & aquam certis in locis corrumpere & tabificâ lethalemque reddere: quia possunt ijs tetrum odorem conciliare,qualis est Italiæ Auernus,aut Iudææ mare mortuum. De aquâ id faciliùs est creditu: de aëre probatur,quia licet is continuò fluat,vim tamen habet imbecillam ad resistendum, sed leui momento frigescit ac calescit.sic enim idem in autumno manè frigidus,meridie calidus,serò tepidus. qui tam mobilis ad calorem,cur durior ad odorem tetrum? Denique cũ Nouthas Mesopotamiæ Episcopus legatione fungeretur apud Isdigerdem Persarum Regem,& Episcopo pietatis nomine ueret Isdigerdes: magi timentes suæ religioni, quacunque esset transiturus,illic intolerandum fætorem excitant, calumniamque confingunt,comites Christianos istius esse artifices, sed deprehẽsi,re penitiùs cognitâ magi supplicio affecti sunt.

Ita Nicephorus lib.14 Histor.Eccles.cap.18.

6.Possunt Magi,fluuios ad tẽpus sistere, fontes venis exsiccatis durare,scopulos & saxa nouis fontibus terrâ producẽs, diluere,aquas dirimere,& in caput repellere, vt retrofluere

deantur,quod suis temporibus accidisse Plinius « fatetur. Denique possunt per mineralia quædam meteorologica opera facere,quæ etsi videantur prodigiosa,sunt tamen naturalia, vt congregare in cauernis montiũ mineralia aluminosa & nitro cõmixta succendere,& sic subitã excitare nubẽ quæ ad mediã aëris regionem eleuata,ibi tandem in imbrem resoluatur.

« *li.2. c.10;*

QVÆSTIO XII.

Quid magi valeant circa externa seu fortunæ bona?

HArum cùm sint homines auidissimi, præcipuæ quoque sunt dæmonis illecebræ.nos singillatim agemus, & à facilioribus ad difficiliora progrediemur.

A 1. Nemo dubitat greges & armẽta posse perimere: quod faciunt sparso,affricato,vel aliter exhibito veneno : interdum & motu locali quando dæmon bestiarũ subit corpora,eaque præcipitat,vel discerpit: nonnumquã & laudatione solâ, dæmone interea clanculum pernicié adferente. Nec aliter admittendũ quod Gellius scripto prodidit «; Id etiã in ijsdẽ libris scriptũ offendimus,quod postea quoque in libr. Plinij Secundi naturalis historiæ 7.legi;esse quasdam in terrâ Africâ familias hominũ,voce atque linguâ effascinantiũ: qui, si impensiùs fortè laudauerint pulcras arbores,segetes lætiores,infantes amœniores,egregios equos,pecudes pastu atq; cultu opimas, emoriantur repentè hæc omnia,nulli aliæ causæ obnoxia.]

« *li.9.Noct. Attic.c.4.*

2. Possunt messes & fructus alienos pellicere & aliò traducere;vt narrant ß multi. nec mirum, cùm id solo motu locali perficiatur à dæmone. Non videtur alienum à ratione suspicari,hoc fuisse Dardani Magi inuentum. siquidem Turnebus etiam γ censuit à Dardano vocatos *Dardanarios*, annonæ flagellatores,cò quòd vel crediti, vel insimulati magicis artibus alienos aceruos in sua horrea traducere. Superioribus annis cùm Moguntiaci degerem, Treuiris affecta fuit vltimo supplicio saga,nominis notissimi, quæ in domus suæ pariete impacto epistomio,lac omne vaccarũ alienarũ eliciebat.videlicet interea dæmõ illas mulgebat,& celerrimè lac cò trãsportabat.

ß *Seruius in Eccleg.Virg. Apuleius in Apolog. & D. Augustin. lib 8.de ciuit. Dei.*
γ *libr.9.ad Iuuenal.c.16.*

3. Facilius possunt quaslibet fruges, terræque fructus perdere, & agris sterilitatem inducere. Magi malo carmine dæmonem accersunt, ille fruges mox perdit & anni prouentum. sic intelligenda ista Quidij;

Carmine læsa Ceres sterilem vanescit in herbam;
Deficiunt læsi carmine fontis aquæ;
Ilicibus glandes, cantataque vitibus vua
Decidit, & nullo poma mouente fluunt,

Recentia exemplа quotidiana sunt, & ab alijs congesta plurima [d]. Et legi in Hispaniâ litteras Inquisitorum qui tum Pompeiopoli versabantur, & id se constanter comperisse testabantur: & id conuincit auctoritas summorum Pontificum, quorum hac de re bullæ exstant, Innocentij octaui ad Inquisitores Alemaniæ, Iulij Secundi ad inquisitorem Cremonensem, & Hadriani Sexti ad Inquisitores Lombardiæ. *Vide Spineum q. de strigib. c. 15.*

[d] *Vairo lib. 3. de Fascino, c. 1. Remigio lib. 1. dæmonolat. cap. 21. Binsfeldio & alijs.*

4. Possunt igne domos absumere, vt contigit integro oppido Scilhuchio, quod in Sueuiâ anno 1533 fuit à quadam sagâ concrematum [e].

[e] *Lycosthen. lib. de prodig.*

5. Possunt alienæ famæ nocere multis modis. primò dæmoniacis præstigijs & ludificatione sensuum; vt Cenomanensis ille Triscalinus, qui insimulauit parochum gestari sub brachio chartarum lusoriarum pro breuiario manipuli; quod & ipsi parocho persuasit, fecitque vt rubore suffusus, volumen abiiceret. talis etiam ille dæmon Moguntinus, diffamator mirabilis, de quo Lycosthenes *in prodig. anni. 858.* Possent deinde assumptâ hominum innoxiorum figurâ in conuentibus suis comparere, si Deus id non impediret: quem id hactenus permisisse mihi & illectum & inauditum adhuc in crimine magiæ in quo pactum cum dæmone intercedit: & ratione huius pacti & conspirationis fœderatæ potest & solet exhibere sagas etiam absentes, vt recte Pet. Loyher. *lib. 2. de spectr. c. 5.* contra Alciarum disseruit. Quinimo sagæ omnes fatentur hoc se non posse: quod multis docet, eruditione egregiâ, nec minori fide quam dignitate, Treuirensis Suffraganeus, Pet. Binsfeldius [f]

[f] *de cõfessio. maleficor. in fi.*

satisque manifestum est pertinere ad diuinam prouidentiam, vt in innocentes nihil tale perfidia possit. si vero ad tempus breue aliquando consimile quid Deus permiserit, mox sanè dæmonis technas vt araneorum telas disijcit, & innocentiam sartam tectamque tuetur. quod legimus de B. Siluano Episcopo Nazareno [g], & de B. Kunegundi (apud Krantzium) sic diffamatâ per dæmonem de stupro: de multitudine illâ dæmonum, qui nocturnum conuiuium celebrabant, & se hospitij vicinos atque vicinas falsis laruis mentiebâtur; sed fraudem D. Germanus patefecit [h]. Faciliùs Deus permittat eos repræsentare imagines magorum, & eorum qui aliquando hoc crimine fuerunt irretiti. Non tamen negândum, absolutè posse dæmonem innocentum exhibere formas, si Deus sinat. qui cùm id sinit; si tamen sinit; vel fraudem mox aperit, vt dixi; vel propter alia peccata in eorum remissionem; vel ad maius meritum & gloriam sufferentiæ, id permittit. *Vide Bart. Spineũ q. de strigib. c. 14 & apolog. 3. cap 3.* Denique possunt famam lædere, peccata occulta reuelando, vt solent energumeni; vel falsò insimulando, vt tempore Ludouici 2. Imp. fecit quidam in Germaniâ, vt narrant Sigisber. & Vincen. Belluacens [i]. & alius dæmon insimulans de eodem crimine Dorotheum vt narrat Metaphrast. apud Surium, *Ianua. 5.*

[g] *in legendâ D. Hieronym.*

[h] *in vitâ S. Germani.*

[i] *Sigisber. in Chron. Vincent. in spec. histor. lib. 25. c. 37.*

6. Possunt exhibere conuiuia, vel phantastica planè, vt arbitror fuisse Brachmanum apud Philostratum, & Paletis apud Suydam, & exhibebat superioribus annis Scottus Parmensis, ex cuius epulis saturi, vt sibi visi, conuiuæ, mox fame verâ cruciabantur: vel ex veris cibis, quos cùm dæmon præbet sagis, vt plurimùm morticina sunt, mali gustus & odoris tetri [k]. nimirum diuina sapientia, rarò permittit vt suaues cibos apponat: ne gumijs hæc fit ad inescandum efficax illecebra. sal vt plurimùm deest, sæpè panis. fortè an vt diuinis mysterijs orgia instituat contraria? nam in veteri testamento panes propositionis quotidie coram Domino ponebantur [λ]; & omnis victima atque oblatio salibatur [μ]. nunc etiam baptismo sal miscetur, & in Eucharistiâ pascimur viuificâ Christi Domini

[k] *Remigius lib. 1. c. 16. ex indiciarijs cõfessionib. sagarum.*

[λ] *Leuit. 24.*

[μ] *Leuit. 2.*

carne

Universidad de Deusto
Biblioteca

carne panis speciebus siue accidentibus velatâ. an hæc odij causâ in salem & panem? Non dubito, si Deus sinat, & ipse velit, posse & salem & panem & benè ac opiparè conditos cibos apponere. rarò id facit: non rarò iubet inuitatos symbolum conferre, & quemque quo vesci volet secum adferre: quod sæpe nonnumquam confessæ iudicibus μ.

μ Ioann. de Vaulx Stapuleti, anno 1597.

7. Quando Deus sinit possunt captiuos carceribus & vinculis eripere. motu locali tantum ad hoc opus est, & perfractione; quod cùm homines valeant; cur non & dæmon? Narrano exstat de Lupoldo Duce Austriæ apud Trithemium ν digna memoratu; Anno Domini 1323. Fridericus dux Austriæ, qui contra Ludouicum Bauarum Imperator delectus erat, inter Oetingam & Moludorfum magno prælio victus, & Ludouico traditus, qui, in arcem munitam eum asseruandum mitte Magus interim quidam Lupoldo fratri eius in Austriâ promi sit, se suâ arte Fridericum incolumem educturum vnius horæ spacio, si digna sibi merces numeraretur. Dux liberaliter pro misit. Ergo dæmon ad Fridericum ablegatus auolat in Bau riam, formáque peregrini assumptâ, custodiam ingreditur, in quiens: si ex captiuitate liberari vis, hunc equum ascende, & re in Austriam ad fratrem tuum Lupoldum incolumem perdu cam. Cui dux, Quis es tu? ad quem ille; Noli interrogare quis sim? quia nihil ad rem: sed adscende hunc equum, quem tibi exhibeo. Hic cùm ducem alioquin audacissimum horror inuasisset, & signo se sanctæ crucis munuisset: spiritus cum nigro equo disparuit & vacuus ad mittentem reuersus est, à quo increpatus, quòd non adduxisset captiuum, ordinem rei gestæ narrauit.] De Apollonio scribit Philostratus cum se cippo eripuisse; & Vestales Romanorũ suis creditæ precanti nibus mancipia fugitiua nondum vrbe egressa sistere ο.

ν in Chron. Hirsaug.

ο Plinius lib. 28, c. 2.

8. Mihi dubium non est posse magicen per dæmones (Dei permissu, qui Deus Sabaoth est, & cui placet victoriam largi tur) præstigijs, & industriâ varia; qua (vt & robore) pol cunctis mortalibus pollent; & vrbes obsidione liberare (vt ex emplo Marcosano probauimus) & expugnandas præbere, &

in prælijs victoriæ causam esse. non desunt exẽpla, nec ratio repugnat: cũ hominibus non rarò laus victoriæ meritò adiudicetur. Ollerus magicâ arte apud Suecos armis clarus euasit, adeò vt diuinitatis opinionem sit adeptus π, auctore Saxone Grãmatico; qui de Oddone Danico piratâ sic scribit ρ; »abs- »que carinâ altum pererrans hostilia sæpe nauigia concitatis »carmine procellis euertit, negotiatoribus infestus, clemens »agrestibus. Inito cum Normannis conflictu, ita vi carminum »hostilem hebetauit aspectum, vt districtos Danorũ enses emi»nùs radios iacere putarent: cominùs vero ne ferrum quidem »vaginâ extractum visu excipere poterant: victa quippe fulgo»re acies præstigiosæ coruscationis impatiens erat.] Similia de Biarmẽsibus Olaus, & de Haquino Norvego memorat Saxo σ; de Bulgaris ita vincentibus Anastasiũ Cuspinianus τ; de Tartarorũ contra Polonos memorabili victoriâ Cromerus υ, his »verbis, Poloni Tartaros anno Christi 1240. ad Legnicià cõ»misso prælio grauiter vrgebant, & fugientibus instabant. Erat »in extremo Tartarorum agmine inter alia signa vexillum in»signe cuius pictura X litteræ figuram præ se ferebat, in cus»pide verò figura erat tetra nigraque capitis humani barbati. »Id vexillum cùm signifer vehementiùs quateret, fumũ atque »nebulam denssimã & fædissimã exhalabat. Ea nebula non »modò aspectum barbarorum Polonis adimebat, verùm etiã o»dore teterrimo eos enecabat. Incantationibus id quibusdam »Tartari effecerant; quibus iuxta ac ariolationibus, diuinatio»nibusque ceteris, cùm aliàs, tum in bello plurimùm vtuntur, »ex humanis etiam extis de futuris euentibus coniectare so»liti. Barbari, vbi Polonos trepidare senserunt, cohortati sese »inuicem, impressionem in eos faciunt, perturbatisque ordi»nibus magnam cædem ediderunt. Tantus eo prælio interfe»ctorum Christianorum numerus fuit, vt singulis singulæ au»riculæ à Tartaris præcisæ, nouem ingentes saccos explerẽt.]

π Saxo libr. 3 Dan. ρ lib. 5.

σ Olaus lib. 5 cap. 19. Saxo lib. 10.

τ in Anastasio.

υ lib. 8. Hist. Polon.

permittit ista quandoque Deus peccatis profligatorum exigentibus. Sanè perantiqua hæc Magices bellica præstigiamẽta. Nã legitur apud Diogenianum adagiographum Ephesijs

notulas quasdã & voces magicas fuisse, quibus vtentes in omni certamine victoriâ potirentur. Et Suydas testatur, Milesium quendam cum Ephesio in Olympijs palæstrâ depugnasse, nihilque in cõflictu potuisse, quòd Ephesius in talo patrios illos caracteres haberet: quod simulac animaduersum à iudicibus, ademptas litteras, & Ephesium, qui iam triginta defatigarat, succubuisse. Polyænus etiam auctor est Φ Chrysammen venefica arte suâ Cnopo victoriam de Erythræis peperisse: nõ tamen carmine, sed venenatis tauri carnibus furorem hostibus immisisse. Sed Francorum exercitũ Rege Sigeberto ab Hunnis profligatum, carmine obiectis spectris memorat, Gregor. Turonens. *lib. 4. hist. cap. 28.* Vt plurimùm Deus non permittit victoriam in dęmonis potestate: sæpè hîc etiam suos mauult decipere veterator. Sanè Magnentius sic vanâ spe plenus, vincẽdum se præbuit Constantio Imperatori. Sic Ericus ille Rex Suecię summus huius cultor vanitatis, post tot victorias manus Ostanis euadere nequiuit ✕. In eadem Suecorum historiâ legimus Hadingum ab Othino dæmone iussum cũ Curetibus confligere prelio profligatum; potione quidem ab eo roboratum, sed vincere non potuisse, donec à sene quodam exercitus instruendi industriam assequeretur: fallacissimosq; dæmones eum plurimis ac varijs bellorum casibus exposuisse, nunc victorem efferendo, nunc victũ omni ope destituendo: sic tandem seipsum suspendio publicè necari curasse victum męroris magnitudine ✝. Aliud quoque memini ludibrij hac in re exemplum nobile. Vratislaus Lucensis Dux (verba sunt Æneæ Sylvuij ∞) Vratislauiæ conditor, bellum contra Gremoziflaum Boëmię Ducem, nepotem suum susceperat, ibi mulierẽ fuisse, tradunt, quę priuigno bellum petituro, Vratislaum in pugnam casurum, maioremque populi partem cum eo interiturã prædixit: posse tamen euadere iuuenem, si sibi parêret. Adolescens imperata facturum respondenti iussit, vt primum, qui obuium fieret, occideret, atque vtrasque aures abscissas in perâ reconderet: mox gladio inter priores equi pedes cruce in terrâ factâ deosculatâ, fugã maturaret. Pugna in campo, cui Thulco

Φ *lib 8. Stratagem.*

✕ *Ioan. Magnus lib. 17. hist. Goth.*

✝ *Io. Magnus lib. 2.*

∞ *in histor. Bohem.*

" men est, commissâ, cæso Vratislao, adolescens, qui nouercæ " paruerat, domum incolumis effugit: sed vxorem, quam valdè " amabat, interemptam reperit, carentem auribus, pectusque " confossam. sic quas hosti amputauerat aures, cõiugis suæ fuis- " se, stupens tristisque cognouit.] digna merces consultæ de victoriâ fagæ. fortassis & vxor venefica fuit, & se prælio immiscuit, quod solitæ mulieres Boëmæ: vel genus hîc maleficij, per imaginem lethalem in prælio exhibitam, dæmone, interea domi miseram ijsdem vulneribus mulctante. qua de re lib. 4. disserendũ. Sed & Fridericus ille Stuphius qui se Fridericum II. mentiebatur, cum ex magicâ pecuniâ bellum pararet, à Rudolfo Habspurgensi oppressus, captus & crematus legitur *in Boiorum histor. lib. 7.* Quare non minùs sapienter quàm religiosè factum ab Innocentio Pontifice; qui vocatos ab Ethnicis è Thuscià magos & promittentes se Romam Alarici obsidione liberaturos, vrbe curauit expelli ∞, iudicans capi vrbem præstare, quàm magicis artibus eripi: sicut se Larinam oppidũ eripuisse gloriabantur. Non dissimilis prudentia sed iustitiæ districtior vltio fuit in Allobrogum Comite. Comitatus iste ducem Andegauensem simul castrũ Oui, quod Neapoli munitissimum vndique mari alluebatur; à Duce accersitus consilij gratiâ, num oblatio cuiusdam acceptanda, necne. Magus iste erat, & gloriabatur se hanc ipsam arcem artibus suis Carolo Pacifico (qui in eam tum se receperat) in manus dedisse. parato eadem techna Andegauensibus arcem tradere. præstigijs se ex nube densatâ pontem exstructurũ, & à continente in murorum arcis summitatem perducturum, sic metu propugnatores ad deditionem priùs à se compulsos fuisse. cauerent tãtùm milites, qui ponte trãsituri, ne vel manu, vel brachijs, vel tibijs, aut armis crucis vllum signum conformarent. tum enim pontem illum cum transeuntium interitu fumi instar dissipandũ. Comes ijs intellectis, Ducem orauit, vti Magus ad ipsum mitteretur de re tota eum certiorem facturus. Venit miser & eadẽ Comiti narrat, spondetque. Contra Comes, Nunquam se cõmissurum, vt tam strennuis militibus, veteranisque belli duci-

∞ *Sozome. lib. 9. c. 7. & Sosymus li. 5*

bus exprobretur, Carolũ Pacificum ab ijs, sine vetitis artibus, infamiaque tantâ, debellari non potuisse. sibi spem in Deo, & virtute collocatam. Simul magum carnifici traditum capite feriri iussit ββ.] Accidêre hæc anno 1383.

ββ *Froissardus lib. 2. c. 7*

Nonũ sit de dignitatibus & honoribus, ad quos promoueri quem arte Magicâ, multa sunt quæ suadeant. Primò proferuntur Pontifices Romani, quos ad Apostolici culminis apicẽ sic ascendisse tradunt varij historici »», nempe Martinum II. Benedictũ IX. Ioannẽ XXI. & XXII. Siluestrũ II. & Gregorium VII. Sed respondeo de Martino II. dici malis artibus ad Põtificatum peruenisse, sed à Pontificũ osoribus: nec necesse malas artes de magicis accipi. mala est ars, ambitus; mala, calliniæ; mala symonia & huiusmodi. Siluest. II. summus fuit geometra, & de arte illâ librum scripsit, qui m.s. habetur in bibliothecâ Farnesianâ; philosophiæ quoque peritissimus, sæculo tam inerudito, vt philosophi ac geometræ pro magis haberentur: à vulgi igitur errore multiplex de illo fabula fuit, per Martinum Cistercienſem & Galfridum incautè dispersa. De vtroque Ioãne, & Benedicto, & Gregorio, quæ spartã serũtur; in scismaticorum Imperatorum eius temporis gratiam, fuisse dissẽminata, nihil dubitandum. Benno quidem Cardinalis, hostis dum vixit fuit iuratus Gregorij, & libuum suum referst tot impudentissimis mendacijs, vt vel voluisse videatur animi causâ Pontificis pessimi ideam exprimere, sicut in Cyro Xenophon optimi Regis: vel sanè liber ab hæreco quopiam patrum memoriâ nomine Bẽnonis fuerit cõscriptus: sanè illi scriptores qui Gregorij tempore vixerunt, apertè contradicunt, vt Onufrius & Bellarminus *AA* docuêre. Nec crediderim Deum vnquam permissurum, vt sedes Apostolica magico insessore contamineretur. Secundò igitur alia quandoque exempla proferuntur, vt Theophili qui Vicedomini dignitatem dæmonis auxilio recuperauit »»; & similia. Nec mirandum posse magicas artes, quod sæpè potest ambitus, symonia & similes corruptelæ: id enim tum succedit, quãdo Deus permittit; qui cum permittit, vel maturam sceleratorum vltionem

»» *Vincent Benno, Simonetta, Platina, & Naucl.*

AA Onufrius quinque libris nondum editis, & ad Platinã addi. Rob. Bellar. in tom. 1. lib. 4. de Romano Pontif. c. 13. & Sigibert. in Chron.

vel diuini cultus augmentum, vel aliud bonum inde solet elicere. Ipse quidem Diabolus vt plurimum Magos decipit, inani dignitatis, Principatusue spe, & pro sceptro palum, pro coronâ rogum vrendis largitur. De Stuphio illo narrant Annales Boiorum, de Barone de Rais Britanno, Monstreletus, *lib. 2. Histor. c. 248.* Prorsus verò ridiculum est, quod auctor ille nugiuendulus ארבעתאל narrat Iudæum quendam Magũ arte sua effecisse, vt vltimus Rex Italus Neapolitano regno deiectus fuerit, & nullus Italicæ nationis in æternum illic queat imperare; nec esse remedium nisi Magus ille ab alio potentiore euocatus cogatur factum recantare (*Sic mendaciss. ille scribit ephemeris. 35.*) quo nihil dici potest inanius, aut stultius. Nec positum à me nisi vt vanitas Magorum cunctis appareat.

10. Quod de dignitatibus idem iudicium est de veris diuitijs & thesauris, posse dæmonem, si velit & Deus permittat: non solere nisi rarissimè varias ob causas. Nam quod Psellus »scribit ‖, nihil eorum quæ Diabolus promittit ex se præstare illum posse, sed visu tantum inania suis cultoribus præbere; id si de eo quod facere solet loquatur verum; si de eo quod potest, falsum. Quod etiam à viro »» quodam Cl. traditum, non posse dæmonem Deo permittente (hoc enim supponitur) vllam veram ac germanam pecuniæ materiam producere, nec veram formam dare: hoc distinctione fulciendũ est. cũ enim forma pecuniæ sit inscriptio numismatis, quę est merè artificialis; nihil dubitandũ, quin aurea & argentea numismata, qualia volet, diabolus cudere possit. Materiam quoque numismatis scilicet corpus mixtum metallicum potest producere, applicando actiua passiuis per modum naturalis & artificiosæ productionis. sic enim potest producere insecta viuẽtia, quæ metallis omnibus sunt perfectiora. Neque tamẽ hæc productio est vocanda creatio. Per veram namque creationẽ nequit Diabolus nummi materiam gignere, quia vera creatio est pecuniæ ex nihilo productio, quę est opus omnipotẽtię solũ Deo propriæ. Vnde cõmuniter Theologi, cõtra Platonicos, Simonianos, & Auicennã, docẽt, non potuisse Deũ per angelos

‖ *5. de collationibus auri & virtutis.*

»» *Iud. Damhouderio in Morali prõptuario. c. de pecuniæ virtuperio.*

los mundum creare, vt per causas efficientes instrumentales, quæ effectum immediatè attingant ad morem causarum physicarũ. nam vt per causas efficientes instrumentales instar causarum moralium pertingentes ad effectum (sicut in vltimo iudicio, ad angelicæ tubæ sonum mortui suscitabuntur) id per angelos Deus possit, mihi quidem longè probabiliùs apparet. Quare posset Deus absolutâ potentiâ permittere, vt, diabolo quidpiam agente vel dicente, per creationem aurum de nouo gigneretur: sed re verâ tunc Dei permissio ac voluntas foret causa efficiens principalis, ad effectum per modum causæ naturalis immediatè pertingens; diabolus verò tantum foret morale creationis huius instrumentum. Nec arbitror, si rem spectes, hæc negari posse; si loquendi modum obijcias, nolo λογομαχεῖν. Idem probatur, quia dæmon nouit omnes thesauros absconditos, & in mari submersas diuitias, auri atque argenti fodinas, vnionum & gemmarum latibula, & inde posset, nemine valente aut audente resistere, quæ vellet, sumere: longe quoque vafrius & occultiùs potest ex cuiusuis scrinio vel sacciperio nummos subducere, quàm quisquam mortalium: quare cùm furunculi & crumenælegi id sæpe faciant, procul dubiò poterit & ipse. Quod confirmant exempla variorum, quibus dicitur pecunias dæmon suppeditasse. Damhauderius quidem, de pecuniæ vituperio disserens, quattuor exempla commemorat, quæ legi illic poterunt. Stuphius (quem ducem magicis pecunijs exercitum stipendiauit. Nihilominus adhuc posse quidem Diabolum suos ditare si Deus permitteret, & ipse vellet; item si Deus iuberet, & ipse nollet. (inuitus enim Deo cogeretur obedire) sed nec, nisi rarò id dæmon vult, nec Deus vnquam iubet, permittit verò non nisi rarissimè. Ipsum nolle patet; quia videmus eum suos plerumque ludificari, & licet paucis aliquando paucas & veras largitur pecunias, ut Treuiris fecerat Doctori Vlaet: tamen vt plurimùm decipit inani spe ac specie, quod multis exemplis confirmat Remigius testis oculatus [89]. Sic fert fama Faustum & Agrippam Magos, cùm iter facerent, solitos nummos ad oculum sinceros ostendere diuersorijs numerare, quos qui receperant, post pauculos dies eorum frusta vel scruta vilissima reperiebant. Sic cuidam infaustæ, licet nobili, matronæ Mosellanæ, quæ ob crimen sortiarium paucis ab hinc annis apud aquas Confluentes flammis tradita, fiscellam dederat plenam scutatis, vt apparebat: illa reposuit in arcam: verùm cùm vti voluit, loco numismatum simum repperit equinum. Alia huiusmodi narrantur compluria. gaudet enim decipere, & ad iracundiam homines irritare. Laurent. Ananias [11], cur nolit, causam reddit aliam; malos genios esse deditos auaritiæ & thesauros ac pecunias huiusmodi asseruare Antechristo, filio perditionis, vt ei ad summum sufficiant: idque dæmonem ariolo cuidam respondisse. quamuis autem dæmoni, vt mendaci, minimè credendum, res tamen à vero parùm abhorret. Certior tamen causa, Deum id nec iubere vnquam (quia non cooperatur ad malum) nec nisi rarò permittere. cur alioqui videamus hoc hominum genere, quibus tam splendidè diuitias, dignitates, gratiam principum pollicetur dæmon, nihil esse vilius, egenius, abiectius, odiosius? si antè diuites erant, depauperantur; si pauperes, nunquam ditantur. Lucianus [xx] refert Apollonium arte suâ thesauros solitum quærere; sed nec Lucianus, nec Philostratus testantur vnquam eum consecutum quidquam, vnde caput vnctius referret. Pertinet hoc etiam ad diuinam prouidentiam, & probam mundi atque ecclesiæ militantis gubernationem; quę in nimis euidens, eam ob causam, discrimen deduceretur, quot allicerentur in exitium veris opulentijs, cùm innumeri falsis alliciantur? si diabolus posset arbitratu suo quos vellet ditare; quę est mortalium ferè cunctorum auri sacra fames, valdè metuendum foret, ne ad dęmonolatriam homines ferè omnes adigeret, maximè eos qui à rectâ fide deuiarunt. Impijs etiam hac ratione diabolus pecuniam, belli neruum, suppeditaret: quare facilè pios opprimerent, nisi Deus miraculo nouo subueniret. Meritò itaque ditandi homines potestatem atque arbitrium Deus sibi reseruauit.

Omnia dat Dominus, nec habet inde minus.

[89] *lib. 1. dæmonolat. c. 5. & optimè in eandem sententiã multa Grillan. q. 3. nu. 12.*

[11] *libr. 2. de nat. dæmon.*

[xx] *in Alex.*

Dei

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dei est terra & plenitudo eius. ipse aperit manum suam, & implet omne animal benedictione. ipse dat cuique & non improperat. in sinistra eius diuitiæ & gloria. Ipse malos ditat, vt eius bonitatem agnoscant & conuertantur, vel saltem vt aliqua eorum bona opera compenset, quod de Cyro & Nabuchodonosor constat. ditat & bonos, vt rectè vtantur, & in opera misericordiæ expendant. Diabolus de suo, quod det non habet; & reuerâ maleficos vatiniano prosequitur odio, tantumque blanditur vt decipiat, & vt ad æterna perducat supplicia; quod vt citiùs obtineat, non rarò ipsemet prodit contubernales, & iudici quasi in manum tradit. gaudet enim hominum, (quos odit, vt imaginem Dei) miserijs, calamitate, & interitu. Hinc fit vt videamus eum homines lactare vanâ inuenientes eorum thesaurorum spe; & cùm quærere, contra humanas etiam leges λλ, persuaserit, tum eos vel metu exanimet, vel crudeliter præfocet. Andr. Theuetus μμ narrat ab oculato teste acceptum, de Graculo quodam Macriano, eum dum in Paro insulâ thesaurum quæreret, à terrâ absorptum. Similia quædam in Anastasio refert Cedrenus, & alij plures alia, vnum ascribam admiratione non indignum: Circa annum Christi, 1520. Basileæ quidam sartor ingenio simplex, voce balbus, incertum qua arte cryptam illam quæ Augustæ Rauracorum patet ingressus, & vberiùs quàm vlli alij vnquã potuerant progressus, miranda quædam spectra referebat. Cereo consecrato accenso in cryptam descendens, primò per ferream portam se transiuisse ait: inde ex vnâ concameratione in aliam, atque etiam in hortos pulcherrimè virentes. In medio aulam magnificè ornatam spectari, & virginem formosissimam pubetenùs, aureo diademate caput cinctam, crinibus solutis, infernè in horridum serpentem desinentem, à qua manu ad scriniũ ferreum deductus fuerit. scrinio duos molossos nigros incubare, & terribili latratu accedentes arcere. At virginem minabundæ similem eos compescere. Tum clauium fasce, quem collo alligatum gestaret, soluto, arcam recludere, & omnis generis numismata aurea, argentea, ærea depromere. Quorum non paucâ liberalitate

λλ *l. primâ. C. de thesaur.*

μμ *li. 8. Cosmogr. c. 1.*

» tate virginis ex ipsâ cryptâ se retulisse ostendebat. Addebat virginem narrare solitam diris imprecationibus, sese, cùm » regio esset orta stemmate, iam olim deuotam in tale monstrum mutatam fuisse, neque aliam salutis recuperandæ ratio» nẽ supereſſe; quàm si ab illibati pudoris adolescente ter deos» culata fuisset. tunc enim formam pristinam sibi restitutum » iri, & dotis nomine thesaurum omnem, qui eo loci lateret, li» beratoti cessurum. Affirmabat quin etiam bis sese virginẽ de» osculatum, bis tam horribiles gestus in eâ præ gaudio spera» tæ liberationis obseruasse, vt sibi, ne viuus ab eâ discerperetur, » metuendum fuerit. A quibusdam nepotibus in ganeum de» ductus, nunquam postea aditum ad cryptam inuenire potuit, » nedum ingredi. νν] quis non deprehendit illusionem? iuuenis ille mentis non benè compos, vel magus. illa de genere Lamiarum, dæmon: osculum petebat, deuoratura post tertiũ. nõ permisit Deus. canes illi duo, alij dæmones vel veri vel fictitij thesauri custodes. numismata quædam fortè vera, & Deo permittente data. Post annis aliquot alius ciuis Basileensis eãdem cryptam ingressus, vt familiæ suæ paupertatem leuaret, nihil præter cadauerum humanorum ossa inuenit, & subitò correptus horrore, festinus egressus, intemperijs actus fuit, donec tertiâ post die miserè interiret οο. Paucos ante annos quidam Prior Margullinæ cum duobus socijs fossam quandã in spelũcâ Regis Salai prope Puteolos, thesaurorum causâ ingressus, miserè interijt, nec amplius visus, vt narrat Villamontius *lib. 1. Itinerarij sui. c. 23.* Notandum etiam hac in re quosdam dicti thesauros inuenisse magicis artibus, qui id consecuti solerti atque sagaci coniecturâ; vt Sarracenus ille tempore Guiscardi Normanni in Apuliâ, cuius factũ Magiæ Platina ππ & Collenucius; sed prudentiæ meliùs ascribit Petrarcha, pro quo sententiam feret, quisquis rem instâ lance trutinarit. Claudat hoc caput Carolus V. fortissimus & religiosiss. Imp. qui iure optimo Cornelium Agrippam, & duos alios nobiles, aulâ & regnis suis exulare iussit; cò quod illi thesaurorũ, per artem magicam, spem obtulissent. Benè tibi sit, & stemmati tuo

νν *Stumph. in Chro. Heluet.*

οο *idẽ Stumphius sup. & Rhenan. li. 3. German.*

ππ *Platina in Leone, Collenut. in hist. Neapolit. & Bonfinius in Hungaricâ, Petrarcha in Exempl. c. de Prudentiâ.*

Carole: tu quidem beatitudine iam frueris: viuet, vincetque posteritas tua, quamdiu Catholicam tuebuntur, & ab impijs curiosisque artibus abhorrebunt. Huc si deuoluantur; quam virtute, tam fortunâ tibi sunt dissimiles futuri.

QVÆSTIO XIII.

An Magi valeant incantare animalia bruta?

DE serpentibus id non poëtæ tantũ, sed & Christiani crediderunt. Poëtas laudaui sup. q. 9. plerosq; Virgilium, Ouidium, Nemesianum: ijs nunc accedant Silius Italicus-

Serpentes diro exarmare veneno
Doctus Atyr, tractuq́ graues sopire Chelydros.

& Seneca, qui fusiùs describit Med. act. 4.

triste læuâ complicans sacrum manu
Pestes vocat, quascunque feruentis creat
Arena Libyæ, quasque perpetuâ niue
Taurus coercet frigore Arctoo rigens
Et omne monstrum. tracta magicis cantibus
Squammea latebris turba desertis adest.
Hic fera serpens corpus immensum trahit,
Trisidamque linguam exsertat, & quærens quibus
Mortifera veniat, carmine audito stupet,
Tumidumque nodis corpus aggestis plicat,
Cogitque in orbes. Manilius lib. 5.
Non inimica facit serpentum membra creatis.
Accipient senibusque suis peploque fluenti,
Osculaque horrendis iungent impune venenis.

Sic enim legenda hæc carmina. *Senibusque* rectè est in Germanicensi m. s. sicut enim veteres *Vergilium*, & *Virgilium*, sic *senus* & *sinus* scripsere. Nónne sequitur apud eundem Manilium

Et senibus vires sumit fluctumque figurant.

Viderint critici cur ista corrumpant. redeo ad institutum. Quod dixi, ea confirmat fusiùs idem postea agens de natis sub vno signo. idem confirmat quod legi in nostrorum hominum [illegible] nuis litteris Peruanis datis anno 1591. viperæ innoxiam con[illegible] tractationem

tractationem in Magorum Indicorum ludibrijs, ad miraculũ fortè B. Pauli eleuandum à dæmone excogitatam. id ita narrat in Collectan. suis Spitillus; Celebrant & festũ aliud superiore » non minùs superstitiosum. Puerum decorâ facie, & qui toto » castello formosissimus habetur, cubiculo includunt, ciq́; tãdiu » ieiunium imperant dum excrescant capilli. tum Magi præsti- » giatores cum senioribus eductum veluti supplicatione quadã » in ædes amici alicuius arctissimè illi iuncti deducunt, vbi vetu- » læ puerum querulâ voce lamentantur, & plebs, quæ interea co- » gitur & conuenit, paulatim pueri capillos præscindit, oblato in » singula capita anserе vno cocto. Alterâ die Magus iuniores ad » venandas feras mittit, alios vt festum opportunum apparẽt ab- » legat, puellis vt bonum vinum excoquant imperat, Senioribus » musica vt instrumenta componant, & ex eâ horâ eadem pulsa- » re incipiunt, atque ab eo tempore, qui eas in res à Mago emissi » sunt, liberè furari possunt, quidquid extra cuiusuis domum re- » pererint. Inuitant populos vicinos vt varijs armis instructi ad » festum conueniant. Puer festi tempore coronatus, alterâ manu » telo instructâ, alterâ viperâ viuâ dependente, positam in loco » quodam ornatissimo sedem occupat, vnde facilè colligitur dę- » monis esse artes, cùm à viperâ non mordeatur. Corpori etiam » pueri plures aliæ viperæ mortuæ alligatæ sunt. Quæ venatio- » ne apprehendit iuuentus cum coctis & assis anseribus reposita » sunt ad vnum pueri latus: alterum claudit bona vini quantitas. » Posteaquam milites ad festum vocati militari quodam ordine » & delectu ingressi sunt, & viperam adorarunt, ad puerum acce- » dunt, vinum illi proximum ebibunt, & præparatas pueroq́ue » adhærentes epulas sumunt, tum ad adorandam rursùs viperã » regrediuntur, eundemq́ue cibum & potum repetunt, totosque » tres dies hac ratione absumunt, quibus euolutis viperã necant. » Exin feminæ (quæ toto festi tempore clausæ domi hærebant) » egrediũtur clamantes, Victoria, Victoria. In celebritate huius- » modi frequenter dęmon apparet, ad cõbibendũ, comessandũ, » festosque dies lætè hilariterque agendos exhortans.] rursus idem confirmat Indicarum Nauigationũ historia. hanc enim

Universidad de Deusto
Biblioteca

vim Nigritis Africæ populis tribuit Aloysius Cadamustus [a]. Quodque caput est, patribus Christianis id sacræ scripturę loca videntur indicare, dum ea, vt sonant, accipiunt & quæ de Marsis veteres tradidere vt verisimilia admittunt, DD. Hiero. Basil. & D. Aug. Arnob. quoque Theodoret. Beda, & Euthymius [c]. Nec puto ijs D. Hilar. repugnare [y], nàipse de dęmone accipit allegoricè, de veris serpentibus patres alij sensu litterali: ipse de Marsis fabulam putat eatenùs, quâ vulgus putabat ea, vi carminis contingere: ceteri admittunt eo sensu, quem Hilarius non negaret, & quem nos retinemus ad incantationem scilicet, vt ad tesseram, malum geniũ aduolare, ipsumque serpentes vel exarmare, vel sopire, vel necare. Docet celebre exemplum Magi Saltzburgensis, qui cùm omnes ad vnũ milliare serpentes in quandam foueam cogere niteretur, tandem ab ingenti vno & annoso, in eum exsiliente necatus fuit. Nimirum ceteros dæmõ eo compulerat, hunc noluit cogere, sed in magum concitare maluit. Etenim si vi carminis ceteri in foueam adacti, eadem se vis in hunc quoque exseruisset. idẽ patet ex ridiculâ & ineptâ verborum formulâ, quâ magi vtuntur; quam si alij chartis non illeuissent, meliùs curiosis ingenijs consuluissent. Loca scripturæ duo sunt. Apud Dauidem legimus; *Sicut aspidis surdæ et obturantis aures suas; quæ non exaudiet vocem incantantium, et venefici incantantis sapienter.* Naturali ergo instinctu nouit vim sibi ab incantatione inferri posse. hoc genus aspidis tradit Euthymius, *palamnem vocari*. Apud Hieremiam sic [ε]; *Ego mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio.* Hoc est qui nequeunt incantari. possunt ergo ceteri. quanquam ne quid dissimulem, sensus potest esse, adeò lethales fore serpentes, vt nequeant eorum morsus sanari: quam explicationem confirmant LXX. dũ vertunt, *serpentes mortiferos; quibus non est incantatio: et mordebunt vos insanabiliter.* Melior ergo ad probandum est ille locus Dauidis: vt intelligamus, magos vi pacti hæc posse in serpentes, non dubito idem posse in ceteras belluas: vnde Silius;

Harcelo non pauidus fœtas mulcere leænas.

Sanè

[a] *Nauig. Indic. c. 18.*

[c] *in Ps. 57.*

[y] *in Ps. 57.*

[A] *Psal. 57. v. 5.*

[ε] *c. 8. v. 17.*

Sanè in crocodilos id solere piscatores docet Villamõtius *Itinerarij lib. 3. c. 12.* Verisimile tamen fateor, quod censuit D. Augustinus [ζ] ob fraudem, qua primi parentes à serpente decepti, Deum frequentiùs permittere serpentũm, quàm aliarũ ferarum incantationes, & maiorem illorum esse cum dęmonibus familiaritatem, non naturâ sed diuinâ permissione quadã.

» Sanè Grilland. *q. 8. ĩn fin.* Et ego aliàs (ait) vidi Romæ quẽdam
» Magum excellentissimum Græcũ, tempore Hadriani VI. an-
» tequam peruenire ad vrbem ipse Pontifex, quod solis verbis
» compreſſerat vires cuiusdam ferocissimi tauri, existentis in ar-
» mento in loco siluestri; quem sic affixum, vt ita dixerim, & hu-
» miliatum apprehendit per cornua & chordulâ quadam satis
» debili, arte tamen magicâ fabricatâ taurum ipsum ligatũ quo
» voluit adduxit mediâ nocte circiter quattuor aut quinque
» milliaribus; quæ visa fuerunt per ducenta & vltra viros.] Sed errat Grillandus, cùm putat hæc omnia ipsâ verborum potentiâ effici potuisse, vt ille Magus asserebat. *quod lib. 1.* refutatum. Quod in Circensibus soliti incantatione suis equis velocitatem, aduersariorum verò tarditatem, moramque adferre, docent Arnobius *lib. 1.* Hieronym. *in vitâ Hilarionis.* Cassiodorus *lib. 3. epist. 51.*

[ζ] *li. 11. de Ciuit. cap. 28.*

QVÆSTIO XIIII.

An possint aliqua mixta, maximè sensibilia producere seu gignere arte suâ?

» SIT propositio 1. Animalia imperfecta muscas, vermes, ra-
» nas, & huiusmodi insecta, & alia quæ ex putrefactione nas-
» cuntur, possunt producere celeriter; non creando, sed actiua
» passiuis applicando. Hæc est sententia D. August. quẽ schola Theologica sequitur [a]. Solent autem hæc producere magi, ex pacto, per dæmonem actiua passiuis applicantẽ. nam ipsi magi plerumque nescium, quo ista pacto gignantur, & causas ignorant. vt quando diabolus dat sagis minutum puluisculum, cuius in aërem iactu diuersæ species locustarum, bruchorũ, mutium, eruçarum, & similium animalculorũ variæ pestes statim

[a] *D. Aug. lib. 3. de Trinit. cap. 7. D. Bonauent. & alij in 2. d. 7. Alex. de Hales 2. p. q. 43. D. Thom. 1. p. q. 114. a. 4.*

nascuntur. iubet interdum primâ quæ obuia plantam ex agro illo, quem vastari volunt, euellere; aut gramen perdendæ arboris illidere, & alias tales nænias adhibere, quæ vim nullâ habent naturalem ♣. Sic possent Magi etiam producere quosdâ anseres imperfectiores, qui soliti gigni ex deciduis fructibus arborum in mari putrescentibus, vel sanè ex lignis nauigiorum putridorum, vt norunt contingere Scoti, & Hebridum incolæ, quibus vocantur *Klakis* & *Bernicles* γ.

♣ *Vide Nic. Remig. libr 1. dæmonolatr. c. 21.*

γ *Cardan li. 7. de rer variet. Lobelius in fin. libr. de histo. herbar.*

Possent etiam producere quædam insolita monstra: quale illud in Brasiliâ, altum palmos septemdecim, tectum corio lacertæ, mammis prætumidis, brachijs leonum, oculis rigentibus, & flammeis, scintillantibus, simili linguâ Δ. qualia forte monstra, quæ in Saxoniæ siluis semihumanâ facie, capta anno 1240 ε. Nisi fortassis illa sint ex nefario hominum ac ferarum coitu nata; quæ monstrorum plurimorũ origo indubitata. Sic enim peperit olim bello Marsico Alcippe elephantum ζ; sic anno 1278. apud Heluetios alia leonẽ η; sic anno 1531. mulier Augustæ Vindelicorum eodem partu enixa primò caput humanum membranis inuolutum, mox serpentem bipedem, tertiò porcum integrum θ: & quæ varia huiusmodi leguntur apud recentiores ι. Illud superat admirationem reliquorum, quod Castañeda retulit *in Annal. Lusitaniæ*; mulierem ob quoddam crimen in insulam desertam naui deportatam; cùm ibi exposita fuisset, eam simiorum, quibus frequens locus, agmẽ circumstetisse fremebundum. superuenisse vnum grandiorem, cui reliqui loco cesserint: hunc mulierem blandè manu captam in antrum ingens abduxisse, eiq́ue cùm ipsum, tum ceteros copiosa pomorum, nucum, radicumq́ue variarum apposuisse, & nutrisse, vt veseeretur, inuitasse: tandem à ferâ coactam ad stuprum: finis hoc multis diebus continuatum, adeò vt duos ex ferâ ferocibus susceperit. ita miseram (quanto mors optabilior!) vixisse per annos aliquot: donec Deus misertus nauim eò Lusitanam detulisset. cumq́ue milites in terram aquatum exposuissent, abessetq́ue forte formosissimus

Δ *Lycosthen. de Prodig.*
ε *Alex. ab Alex lib. 2.*
η *Stumph. in Chr. Heluet.*
θ *Lycosthe.*
ι *Cardan. lib. 16. de Varie. Lemnius lib. 1. de occul. nat. mirac. c. 8.*

simius; feminam ad inuisos diu mortales accurrisse, & accidẽtem ad pedes supplicasse, vti se facinore & calamitosissimâ seruitute irent ereptum: adsentientibusq́ue & casum miserãtibus illis, eam cum ipsis nauim adscendisse. sed ecce tibi simium superuenientem inconditis gestibus & fremitibus coniugem nõ coniugem reuocantem. vt vidit vela ventis data, concito cursu de liberis vnum matri ostentat, minatur, ni redeat, in mare præcipitaturum: nec segniter fecit, quod minatus. tum recurrit ad antrum, & eadem velocitate ad littus rediens, ostẽtat alterum, minatur, & demergit: subsequitur & ipse furens, tamq́ue diu nauim natatu insequitur, donec vndæ natantem vicêre. Rem totâ Lusitaniâ teste notissimam, & à rege mulierem Vlissiponæ addictam ignibus, quorumdam precibus vitâ impetratâ lethũ cum clausstro perpetuo commutasse. Miraris Lector? en tibi Saxo Grammaticus, cum duobus Magnis, Vpsalẽsibus episcopis, narrant Gotthicos reges ex Vrso & Virgine nobili originẽ ducere; & Ioannes de Barros Pegusianos & Sianitas Indiæ gẽtes à cane, qui cũ muliere corpus miscuerat κ. Verùm his ego non sum credulus: qui certus sum, ex homine & ferâ verũ hominem nasci no posse. quia ferinum semen perfectionis illius est expers; quæ ad tam nobilis animæ domicilium requiritur. quare si quid ex tali mixtione nascatur, monstrum id fuerit, nõ homo. Sequitur enim deterioris seminis conditionem talis fœtus: quare vt summùm hominis aliquâ speciem præbebit. Nec enim crediderim, censendum perfectum brutum eius speciei cuius alteruter parentum (v.g. ex Lusitanâ nati, nec simij, nec homines erant) sed monstrum quoddam mixtæ speciei & imperfectæ, vt mulus ex equo & asino, thoës ex hyænâ & lupo: quare nec arbitror si commisceatur sibi simili, vel alteri bruto perfectę speciei, brutum vllum geniturum. Pręterea in nõnullis exemplis citatis, imaginatrix vis, & corruptio seminis, & superfluorũ in vtero humorũ copia, suam sibi singula partẽ possunt vindicare. Fieri potest pręterea, vt mulieres harũ aliquę destrigũ numero fuerint, & dęmon incubus calidũ horũ animaliũ semen illis infuderit. cur qui potest humano sic abuti, non

κ *Videte Torquemadam Horti floridi Dial. 1.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

non possit & ferarum? Sanè in illis exemplis de Indorum populis & Gotthorum regibus, putarim hoc dicendum: vt dæmon in ferarum talium effigie feminas compresserit, quod esse posse docebit sequens quæstio. Verissimam narrationem his adiungo. In hoc ipso Belgio fuit nefarius quidam, qui vaccæ se commiscuit. Post visa bos prægnans, & post aliquot menses edere masculum fœtum, non vitulum, sed puerum, adfuêre nõ vnus, deque matris vaccæ cadentem vtero adspexerunt, leuatumque de terrâ nutrici mulieri tradiderunt. adoleuit puer, baptizatus, & institutus Christianæ vitæ præceptis, pietati se addixit: & pro patre seriò pœnitentiæ vacat operibus: homo quidem perfectus, sed qui sentiat in animo propensiones vaccinas, pascendi prata, & herbas ruminandi. Quid de hoc sentiendum? nonne hominem esse? planè crediderim: sed ex vaccâ matre natum abnuo. quid ergo? Diabolus peccati illius gnarus, & impulsor, mox vaccam prægnantem fecit videri, cùm voluit, alicunde infantem surreptum attulit, & vaccæ parturienti, quę vento grauida erat, puerum sic suppositum, vt à vacca fundi videretur. Hinc nata opinio: & puer persuasus vaccæ filium, matris putatæ propensiones hausit imaginando. Nam vt verus homo ex seminis vaccini materiâ nascatur, & organica illa dispositio perfecta humani corporis in vaccæ vtero, & vaccinæ animæ calore ac virtute perficiatur; id philosophos omnes mecum arbitror, inter ἀδύνατα cõputaturos. Illud verò Manilij monstrorum productionem astrorum influxibus & fato Stoico ascribentis, sectæ illius est deliramentum.

Permiscet sæpe ferarum
Corpora cum membris hominum, non seminis ille
Partus erit, quid enim nobis commune ferisque?
Quisue in portenti, noxam peccarit adulter?
Astra nouant formas, cælumque interserit ora.

QVÆSTIO XV.

An sint vnquam dæmones incubi & succubæ, & an ex tali congressu proles nasci queat?

Axio-

AAxioma 1. sit, Solent malefici & Lamiæ cum dæmonibus, illi quidem succubis, hæ verò incubis, actum Venerium exercere. Perperàm hoc negarunt complures hæretici α; inter quos pars ista negatiua cõmunior videtur; ex Catholicis etiã nonnulli, sed pauci admodũ, ex Belgis Philippus Broideus β; ex Italis Cardanus, Ponzinibius, & Bapt. à Portâ. sed horũ auctoritas non magna, si cũ contrarium asserentibus eã cõponas.

Placuit enim affirmatio axiomatis adeò multis, vt verendũ sit ne pertinaciæ & audaciæ sit ab ijs discedere. Communis namque hæc est sententia Patrum, Theologorum, & Philosophorum doctiorum, & omnium ferè sæculorũ atque nationũ experiẽtiâ cõprobata. Vt ceteros taceam voluêre Plato *in Cratylo*, Philo γ Iosephus, & vetus Synagogâ: D. Ciprian. D. Iustinus Mart. Clemens Alex. Tertullian. & alij; qui vetustiores patres, in eo quod voluerunt dæmones posse cum mulieribus rẽ habere, optimè senserunt; in eo verò à recẽtioribus iure reprehẽdũtur, quòd de huiusce modi cõcubitu Mosis etiã verba δ, de filijs Dei & filiabus Caini acceperunt. Solidior ergo adhuc probatio huius sententiæ desumitur à D. Augustin. ε quẽ cõmunis schola Theologorum cũ D. Isidoro sequitur: & pro eadem pugnat Bulla Innocentij 8. Pontif. contra maleficos.

Probantur hęc ratione & simul explicãtur. Dæmones (quod postea docebo) possunt defunctorum corpora assumere, vel de nouo sibi ex aëre & alijs elementis ad carnis similitudinẽ pallabilia effingere ac formare; possunt illa pro libito mouere & calefacere; sic ergo possunt, quem naturâ non habent sexum, artificiosè exhibere, & viris specie femineâ, seminis specie virorum abuti, & has subijcere, & illis se substernere: possunt etiam aliundè acceptum verum semen adferre, & naturalem eius emissionem imitari. Possunt ergo illa omnia facere, quæ axioma istud primum supponit. quod cùm possint, & eos facere doceat experientia, non est cur dubitemus.

BAxio. II. potest etiã ex huiusmodi cõcubitu dæmonis incubi proles nasci; Maior est difficultas huius axiom. quæ tamẽ tollitur quãdo benè & dilucidè explicatur res tota. Sciendũ ergo quod

α Pet. Mart. Vvierus, Clytræus, Lechemer. Biermannus, Richardus, Godelmann. & alij.
β Addition. ad c. 11. Fori Romani.
γ Videte hos citatos apud Six. Senẽsem, lib. 5 Bib. sac. annot. 77. & Pamelium in Error. Tertulliani Annot. 1 quibus adde Plethonem libr. de mirabilib. & longæuis. Pereirium, lib. 8 in Gen. disp. 1. & Genes. 6. a. 2.
δ li. 15. de ciu. Dei c. 23. Isid. lib. 8 Origin. Alexand. de Hal. 1. p. q. 78. Tho. Bonauent. Scot. Dur. Gab. in 2. d. 8. Guilb. Paris. de uniuer. par. vlt. c. 23 Abulen. in c. 6. Gen. q. 6. & cap. 7. Exod. q. 12. Auctor. mal. lei maleficar. Grill. Romig. & alij I. C. cõmunit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod potest (præter ea quæ diximus) Diabolus semen alium de acceptum (v.g. in eâ quæ somnianti viro contingit illusione) deferre, & qua est agilitate & naturalium rerum peritiâ, calorem prolificum in semine quantumuis ille subtilis & aereus sit ac facilè dissipabilis, conseruare; & illud denique, quo momento mulier ad concipiendum optimè disposita, quod eum non latet, tum illud matrici sic infundere, vel naturali vi attrahendum exhibere, & muliebri semini commiscere. hanc concl. tenuere auctores postea citandi.

Axioma III. Attamen dæmones neqneunt vi suâ & ex propriâ substantiâ, more animantium, generare.]

Probatur, quia nec dæmones inter se vllam habent indiuidui vel speciei multiplicationem (qui fuit error Greg. Nysseni ζ) nec dæmones corpus aëreum, vel vllum habent omnino (vt contra Platonicos, Francisc. quoque Georg. & Caiet. tenendum est) quare nec in proprio suo corpore commiscere possunt (vt optimè docet Perer. *d. lib. 8. disp. 2.*) nec vllum semen, nedum prolificum, quâtumuis tenue habent (qui fuit error Marci Ephesij, Iosephi, & fortassis Athenagoræ, Tertulliani & vetustiorum illorum Patrum.) quomodo proprium semen habere possint, cũ semen sit substantiæ corporeæ viuentis partes & residuum cibi optimè concocti, ex meliorum scriptorum sententiâ ϰ: dæmones verò sunt substãtiæ incorporeæ, & ideò de suo non possunt corporeum semen præstare: sunt etiam expertes animæ, vegetantis autem animæ functio est naturali calore cibum acceptum concoquere. Ideò certissimum est hoc axioma, quod auctores præcedentis axiomatis admittunt: & hanc dumtaxat conclusionem asserere voluerunt, non verò præcedentem secundam negarunt, scriptores quidam magni nominis, vt D. Chrys. & alij; quorum sententiam retuli & explicui olim Comment. in Senecæ Herc. Furent. v. 447.

Quæ aduersarij obijciunt exempla illusarũ aliquando mulierculariũ, ea nos non refellimus nec reijcimus, præsertim contestata illa mira apud Iaquerium ι & Martinum Arelatensis, sed contendimus ineptè illos hinc inferre; aliquando deludun-

ζ *de Nat. homi. c. 18.*

ϰ *Vide Tiraquel. l. connub. 15. a. num. 11. Nolantũ de vegetatiua Potẽtia Theorema. 13. Valleſium de Sacr. philoſ. c. 13. Spinosã in Problem.* & *Chryſoſt. homil. 22 in Gen. Caſſian. collat 8. c. 21. Philaſtr. aduerſ. Plato in Synopſ. & fortè Scbolig. exercitat 75.*

ι *Iaquer. lib. 2 flagelli hæretic. Martin. Arles de ſuperſtit. n. 7*

nunquam ergo id verè contingit. ex particulari affirmatiuâ inferunt vniuersalem etiam affirmatiuam, in materiâ non necessariâ. quod ineptum est.

Dicimus ergo, Ex concubitu incubi cum muliere aliquando prolem nasci posse; & tum prolis verum patrem non fore dæmonem, sed illum hominem cuius semine dæmon abusus fuerit. Negarunt hoc Plutarchus in Numâ, Paracelsus hæreticus, Vlric. Molitor *de Pythonicis mulier. c. vlt.* & Nicol. Remig. *lib. 1. dæmonolat. c. 6.* sed argumentis fulti leuiculis non negat, dubitat dumtaxat Bened. Perer. noster *lib. 8. in Genes. disp. 3.* Sed hoc olim affirmarunt Ægyptij teste Plutarcho, & affirmant cõmuniter Scholastici, qui omnes etiam optimi philosophi fuere λ. Probatur manifestâ ratione ex ijs quæ dicta fuere pro explicatione. 2. Axiom. Accedunt plurima exempla ab illis & alijs narrata, quæ si vera sunt, haut dubiè iuxta has cõclusiones explicanda sunt. Vetustas obtrudit suos semideos, Hercules, Sarpedones, Æneas, Seruios Tullos μ; Anglia, Merlinum ν; Pannonia, Hunnos ex Arlunis strigibus Gothicis & Faunis natos ξ. Cliuensium quoque ducum stemma huc retulit Helinandus lib. 4. apud Belluacensem ο; Xacam suum Iapones talem esse volunt: nec desunt qui Lutherum in hanc classem retulerint π. Et ante sexennium in primario Brabantiæ oppido punita fuit mulier, quod ex dæmone peperisset: & nostris temporibus id contigisse etiam Lud. Molina ex nostrę Societatis Theologis prodidit, & complures alij gentium diuersarũ scriptores allatis exemplis confirmarunt ρ.

Videte nunc quàm leuia sint argumenta, quibus hanc alij sententiam impugnant, maximè Nicol. Remigius: quorum primum argum. est. Dæmon & homo specie differunt. ergo ex hac copulâ sequi nequit proles. Resp. cõsequentiam esse nullam, tum quia ex equo & asinâ, & alijs specie discrepantibus animalibus, muli, thoes, leopardi, pantherę & alię hybrides gignuntur: tũ quia generatio hîc non tribuitur dæmoni, sed homini, cuius est semẽ, vt rectè D. Tho. quodlib. 6. a. 8. ad 6. & ideò hîc ex homine, hoc est ex viro & feminâ, nascitur homo.

λ *D. Thom. Halens. Bonauent. Scot. Gabr. Abulens. Guilh. 3. citati, necnon Richa. Paliid. Victo. Medi. Molin. Alf. à Castro, Situ. Spinæus, ex I. C. Grillard. Binsf. alij it ẽ auctores Mal lei, & Nider.*

μ *Homerus, Virg. Clemẽs Alex. Arnobius lib. 5. contra gent.*

ν *Vinc. Belluac. l. 21. spec. hist. Polyder. Virg. & alij.*

ξ *Iornand. de reb. Gotth. & Luitprandus*

ο *d. oper. l. 3. c. 27.*

π *Fontan. in hist. sacra de stat. religion.*

ρ *Molin. 1 p. q. 50. a. 1. authoritatibus Vitæ D. Bernardi lib 2. c. 6. Heliod Becc. li. 8. histo. Scot. Fr. Picus libb. de prænotione. Pet. Binsf. p. 3 de confes. maleficor. cõcl. 5. Lam. Anania lib. 4. de nat. dæmon.*

2.argum.Dæmon est expers vitæ,& origo mortis. ergo nequit esse auctor & origo actus vitalis. Resp.Vim hanc vitalem, non inesse dæmoni,sed ipsi semini : sicut vis calefaciendi non inest scypho propinanti,seu tubo fundenti, sed ipsi vino. vide D.Thom.sup.ad 5.& Sprengerum *1.p.Mallei q.4.ad 2.*

3.argum. Semen,quod dæmon infundit, sagæ fatentur esse frigidum & nullam adferre voluptatem, sed horrorem potiùs: quare nec poterit inde generatio consequi. argumentum hoc fuit Marci Ephesij,apud Psellum. Confirmat Remigius cõfessione sagarum,quæ fassæ sunt omnem sensum voluptatis à tali copulâ abesse,imò & summum se dolorem percipere. Resp.cogit argumenti futilitas, quam vellem me plura in re inani & spurcâ refellendâ, insumere verba. Certum ergo videtur dæmonem,quando vult sub certi alicuius viri specie deludere, & non vult sciri se esse dæmonem,tunc quàm potest aptissimè imitari quæcumque in veri viri & mulieris copulâ requiruntur: quare necessariò tunc curat, vt si quidem vult generationem sequi, (quod rarissimè accidit.nec enim ipse suâ vnquam caussâ generationem intendit,qui sibi simile nequit gignere: sed aliquando dumtaxat,in gratiam succubæ id optantis, conatur generationem ex alieno semine) adhibeat necessaria ad generationem:quare & prolificum semen quærit,& inuentum conseruat , & tantâ celeritate perfert, vt vitalis spiritus non euaporetur, & quando ac quale oportet infundit: Quãdo verò non intendit generationem;tunc infundit aliquid seminis instar,calidum tamen,ne fraus deprehendatur: sicque etiã corpus assumptum temperat,ne contactu timor,horror, aut alienatio adferatur. Sed quando cum illis rem habet, quæ dæmonem esse non ignorant,vt plurimum semen fictitiũ & frigidũ exhibet,ex quo cõcedimus prolem nasci nõ posse. Deinde cõstat,sæpè eũ interrogare succubas , num velint impregnari: quæ si assentiantur,assumit verum semen aliunde actu carnali

e p.2 mallei q.1.c.4. decisum,vt dixi & docet Sprengerus *e*. Queritur autem non tam quid fieri soleat,quàm quid fieri possit. Vnde ad cõfirmationem quoque argumenti, patet solutio , voluptatis sensum quando

quando abest; abesse, vel quia Deus id prohibet prouidè,vel quia dæmõ vult eũ non adesse,vt sic maior sit peccati fæditas atque malitia.adesse autẽ potest hîc sensus; si Deus nõ prohibeat,& dæmõ velit,eũ à succubâ percipi;Sanè quæ ad delectationẽ in hac spurcitiâ necessaria,hæc omnia dæmonẽ incubũ adhibuisse nõ rarò,constat exemplis illis, quæ narrant plurima,Sprengerus,Binsfeldius,& Ananias,& potissimũ vno Sardicensis sagæ,& Virginis Hispanæ nobilis deceptæ,quę inuenias apud Torquemadam *Dialo.3.* & Grilland.*q.7.n.8.& 9.*

Denique addunt,haut esse credendum Dominũ Deũ concurrere ad huiusmodi actũ,aut animã tali corpori ex huiusmodi coitu nato infundere,& inchoato dæmonis operi coronidẽ addere.Resp.dæmonem quo ad naturæ operationẽ,hic dumtaxat esse instrumentũ,& applicare solummodo agens principale;quod est verum semen humanum.Deũ itaque cõcurrere ad vltimam dispositionem organici corporis ab humano semine nati;accidentarium verò quid esse,& morale dumtaxat, peccatũ sagę atque dęmonis malitiam. iuuat Deus vt auctor naturę naturam,peccato verò,cuius auctor non est,non adminiculatur. Si quid huiusmodi valerent argumenta, sequeretur neque ex fornicatione, neque ex adulterio,neque ex incęstu proles gigni posse.Respondent diuersam esse rationẽ:quoniam in his ordo naturę seruatur, non verò in illo dęmonis Hymenæo. Hæc responsio friuola est.nam etiã in casu nostro naturæ ordo,quo ad physica generationis præcipua principia, seruatur. natura enim dumtaxat postulat, vt ex viri prolifico semine,aptè mixto semini muliebri,proles nascatur.

Quid igitur,dicat aliquis, etiámne ex viro incubo , & dæmone succubâ liberi nasci poterunt? hoc nec Ægyptij olim cõcedebant, nec ego crediderim fieri posse. Longè enim plura hîc requiruntur, vt ad prolis generationem partumque longè plura matres quàm patres suppeditant. in conceptione par fortè vtriusque conatus, post,omnia solius sunt matris. requiritur tractus temporis vt semen in corpus organicum commutetur, & absolutissima illa humani corporis architectura

Universidad de Deusto
Biblioteca

perficiatur. requiritur etiam continua vegetantis animæ operatio in fœtu alendo; & alia penè innumera naturæ arcana; quæ omnia vtrum tam multa, tamdiu dæmon in assumpto corpore queat præstare; plurimum dubito, & potiùs arbitrer non posse: si possit, etiam succuba poterit concipere. Interea dum quis conuincat hæc illum omnia posse; censeo, quos legimus matre succubâ dæmone natos, vel supposititios fuisse alterius feminę veros partus, vel ab alio dęmone prolem emętitam, vt non rarò contingit. ad priorem suppositiui partus fraudem lubens retulerim cum Ioan. Reynardo [*lib. de peregrinat. generis humani serm. de impugnat. homin. per diabol.*] quod de Pictauorum Comitum ex Melusinâ origine referunt fabulosæ Francorum Historiæ; item de Andegauensis familiæ fœmate Polyd. ר Virgilius & alterius cuiusdam, ex Galfrido narrat Vincentius Φ Bell. & quod ex ore ducum Bauariæ & Saxoniç acceptum narrat Sabinus ✕; nec admodum dissimile, quod de nobili Bauaro narrant alij, ei, cùm defunctam vxorem ferret impatientiùs; q uadam nocte feminam redijsse, se quę suscitatam dixisse, & marito conuixisse, & ex eo liberos suscepisse; quodque futurum prædixerat, tandem conuicijs & blasphemijs non se abstinente marito, subitò muliebri veste penes illum derelictâ euanuisse. Dæmon sic Nobili huic imposuit, & aliunde subtractos furto liberos sibi suppossuit. Ad posteriorem genus fraudis refero paruulos, quos non ex incubis sed per fraudem quasi ex succubis dæmonibus natos, vulgò *Cambiones* vocant, & ferunt adeò esse lacte insaturabiles, vt, etiam quatuor nutricum rumis exhaustis, macilenti perseuerent, ponderosissimi tamen, & tandem post aliquot annos euanescant. Itali, à continuo vagitu, *Vagiones* appellant; Germani, vt indicent suppositiuos esse, nominant, Wechsel-balgh ✝. Talem arbitror fuisse puerum, quem per Galiciam & Asturias Hispaniæ ante annos. XV. Mendicus quidam summâ cum defatigatione humeris baiulabat. cùm ex nostris eum quidam in itinere repertum propè flumen vt transuadaret misericordiâ motus retrò se in iumentum sustulisset, vix valida bestia potuit eum in alteram ripam exponere. Paullo post mendicus comprehensus, fatetur eum puerum, nõ puerum sed diabolum, fuisse; qui sibi promisisset, omnes se ad eleemosynas ei conferendas pellecturum, quamdiu sic circumferretur habitu pueri morbosi & falcijs inuoluti.

ר *lib. 13. hist. Angl.*
Φ *Bill. lib. 3. c. 16.*
✕ *Not. in Metamor. Ouid.*
✝ *vel* Wechselbalgh, *de his vide Sprenger. 2. 5. malleī q. 2. ca. 7. Guilh. Paris. p. vlt. de vniuerso, cap 25. Ananiam li. 4. de nat. dæmon. Molitorem de Pythonic. mulier. cap. 6.*

His consentaneum est posse dæmones efficere, vt virgo mẽte & corpore permanens, non tamen sine virili semine, concipiat. probatur. quia potest virgini dormienti & ignaræ aliunde sumtum verum & fœcundum semen, sine congressu carnali, hymene alijsue clausris virginitatis incorruptis, infundere. Vt autem in partu virginitas conseruetur, hoc dæmon nequit. Vt cùm enim ad hoc vera corporum penetratio requiratur, quæ virtuti diuinæ reseruatur; id sine speciali miraculo fieri non potest. Propterea cùm Caluinistæ negant hoc septum virginalis in partu Christi Domini clausum mansisse, præcipuam certè miraculi & veræ virginitatis prærogatiuam tollunt. Exemplum quoque de Bambergensi puellâ, quod recitat ש Niderius cautè legendum est, & de mentis tantùm virginitate accipiendum. carnis enim integritatem amiserat per eandem copulam, quâ conceperat. Nec à viro mulier cognosci potest sine virginitatis iacturâ, nec impregnari nisi cognoscatur. Scio quid multi scriptores ש narrent de varijs, quæ conceperint dumtaxat ex semine, quod in balneo, in quo illæ lotæ, priùs fuerat effusum; sed non credo. quia neque virtus attractiua matricis, tam à se longè queat vim exserere; neque aqua sollertiam habet quam dęmon spirituum euaporationem prohibendi, & semen illud, si fœcundum fuisset, fundum aquæ petijsset, non supernatasset. Minùs incredibile est, quod scribit D. Thomas ת, posse fortassis mulierem absque miraculo & saluâ virginitate omnimodâ concipere; sicut (ait) dicitur accidisse cuidam puellæ iam pubescenti, quam propter pudoris custodiam in lecto suo pater habebat; qui cùm in somnio pollueretur, semen eius ad matricem filiæ descendit, & inde puella concepit. hoc sequitur, & à dæmone idem præstari posse, contendit Abulensis comm. in c. XIX. Genes.

ש *Formicar. c. 10. l. 5.*
ש *Sic Hebræi fingunt Ben-syrā ex filiâ Ieremiæ prophetæ natum. Sed mentiuntur. Ieremias enim virgo mānsit. Simile refert Aurroes & de aliâ Alb. Magnus de format. hominis c. 1.*
ת *Thom. quodl. 6.*

Vlti-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vltimo quæri scio, an dæmones cum sagis nonnunquam exerceant præposteram libidinem? sciendum hoc latrunculatoribus. Quidam, vt post comp. Theolog. & Antonin. 1. p. sum. tit. de luxur. Ponzinibius, *de Lamijs nu. 64.* & Benedic. qui hos non citat *lib. 2. peccat. sum. c. 8.* hoc omninò negant: neque id compertum confessione Sagarum Hispaniæ, Germaniæ, Galliæ, sed de lamijs Italiæ id quasi notissimũ affirmat Ananias γ; Nimirum nihil adeò sordidum est, quod non κακουργὸς iste subeat, vt hominum animas certiore exitio inuoluat: ideo offert cuique, quo illum capi posse sperat. Nec vllum scelus est, quod fex ista hominum auersetur. Possunt itaque Iudices etiam de hoc inquirere. Nec ratio vlla est quæ contrarium conuincat. Porro sciat confessarius tunc videri esse duplex crimẽ mortale, vnum contra genus, alterum extra vas naturale: & ideo grauius peccatum, quàm si cum dæmone more humano ac naturali commiscerentur.

α lib. 4. de nat. dæmon. fol. 148. & etiam abillis affirmari fatetur Ponzinibius ε.

QVÆSTIO XVI.

De nocturnis sagarum conuentibus, & an vera sit earum translatio de loco ad locum?

PRima sententia est huiusmodi equitationibus & conuentibus illas dunta xat cogitatione animi, & Diabolicã illusione interesse: hanc sententiam cum Luthero & Melanchthone multi sectatores tenuerunt ϰ: sed & Catholici quidam, ex Hispanis & Italis, vt integro libro quidam Minorita Fr. Samuel & auctor fortalitij fidei, eiusdem ordinis, Ponzinibius integro ferè libro, Bapt. à Portâ *lib. 2. suæ Magiæ Naturalis*, &, cuius error nondum satis explorata erat Alciatus *lib. 8. Parerg. 22.* idem vult Vlricus Molitor *de Python. mulierib. c. 8.* & hoc sentire subindicat Leonard. Vairus *lib. 2. de fascino cap. 13.* Sed nituntur argumentis parùm vrgentibus. Quid enim solidius asseritur à mulierculis, vt excidit Alciato? vnde igitur tot quotidie viri docti, clari, & secundum seculum prudentes ideo tentur, puniunturque? Age sint sæpè, qui à dæmone illudatur, sensibus internis externisque vinctis & sepultis, sanus

ϰ *Vlricus, Godelmann. Agrippa.*

etiam fortè læsâ perturbataque: age, queat diabolus lassis corporeis viribus & animi facultatibus plura homini persuadere, quàm vel vini copia oppressi, vel melancholiâ ægri sese videre arbitrentur, vt docet D. Augustinus β: sint sanè tria fantasmatum genera, quod ab eodem optime γ notatum; quid tum posteà? quid aliud ex his inferre queas, quàm posse sagas decipi: semper autem illas falli hinc non consequitur. Nec amplius probat quod ad Euodium δ scribẽs, de visis prodigiosis idem prodidit: fatemur enim tunc animas nõ emigrare ex corporibus, & Bodinum id ausum asserere detestamur. fatemur sæpè sensus corporeos planè consopiri, adeoque efficaciter has imagines obuersari, vt experrecti credant se audiuisse, & vidisse, & fecisse, quæ nunquam contigerũt. Nec ignoro exẽpla multa huius deceptionis; vt de reo qui se in Diuis regiâ fuisse dictitabat ϛ; de Gennadio, qui se choris beatorum interfuisse putabat ζ; de Platonico philosopho alteri in somnis apparente, eumque docente η; de patre qui clarâ luce filiam suam videns, se, vaccã cernere putabat θ. Nec vrget quod eorum corpora inuenta sint sæpenumero eodem loco iacẽtia, nec inde mota fuisse, vt de varijs narratum ab Olao, Tostato, Grillando & alijs; & huc pertinens illud in vitâ D. Germani, de mulierculis cõuiuantibus, vt videbantur, & tamẽ domi repertis dormientibus, & quæ huiusmodi alia. his enim nihil amplius probatur, quàm decipi aliquando has mulierculas. Sed semper ita fieri non probatur. Vim quidem aliquã haberet argumentatio illa Alciati quærentis; cur non potiùs in conuentu cacodæmonem loco mulieris, quàm in lecto cũ maritò fuisse dicamus? si solâ niteremur præsumptione: nunc non illâ mouemur, sed vnanimi omniũ ætatum, & nationũ, & vtriusq; sexus etiam Ecclesiasticæ functionis, & ordinis nobiliũ, reorũ confessione; contra quã nulla vim habet præsumptio. Michol patris satellites decepit in Dauidis locum substitutâ statuâ ϰ: sic etiam potest & solet dæmon assumto corpore & in lecto locato decipere maritum.

β *lib. 7. de Gene. ad litt. cap. 11.* γ *epist. 72. ad Nebrid.* δ *epist. 102.* ε *Alex. ab Alex. libr. 6. Geneal. dier.* ζ *D. Aug. d. epist. 102.* η *D. Aug. lib. 18. de ciu. Dei. c. 18.* θ *vita S. Mauri.* ϰ *1. Reg. 19.*

Obijciunt præterea D. August. lib. de spiritu & animâ c. 28.

vbi eadem ferè verba habes, quę *in c. Episcopi. 26. q. 5.* vbi qui huiusmodi nænijs anicularum fidem præbent, videntur excõmunicari. Hic canon Achilles est aduersariorum, hunc vrgẽt, hunc intorquent. *Resp.* librum illum non esse D. Augustini, neĉ etiam D. Gregorij, cui tribuit Ioannes Beetzius Carmelita, in 1. præcep. expos. 4. c. 4. sed Hugonis Victorini, vel Hugonis Eteriani: & cuiuscunque sit, non esse aliam eius sentẽtiam, quàm prædicti Canonis. Quidam eleuant auctoritatem Canonis, quia sit concilium tantùm Prouinciale, quod errare potuerit: sed mihi non placet eò confugere. Alij negant esse Cõcilij Ancyrani, eò quòd in concilij huius exemplaribus Græcis aut Latinis hodie non extet: verùm neque hæc solutio mihi placet; quia Canon reperitur in quibusdam antiquis collectionibus Conciliorum, & in Damasi (si ipse auctor) Vitis Pontificum, & in Decretis, Burchardi *lib. 10. c. 1.* & Iuonis *p. 11. c. 30.* & retentus fuit in Decreto Gratiani iussu Gregorij XIII. Pontif. correcto. Malo cum Turrecremată *ibi*, Victor. *num. 15.* Basino, Alfonso à Castro, & alijs respondere, quædam in illo Canone narrari, quæ per naturam rerum à dæmone perficiri possunt, vt alloqui & coram cernere Herculem & Achillem, qui sunt in inferno: item equitare super veras bestias, quæ tanta spacia tam citò & per aërem conficere nequeunt: item equitare cum Dianâ vel Herodiade; cùm nec vlla sit Diana Dea vel superstes numen, nec Herodias illa saltatricula vllibi in rerum equitet, in inferno cruciata. quare huiusmodi asserere, reuerâ hæreticum esset. Alia verò in eodem Canone memorantur, quæ nec rerum naturæ repugnant, nec vires Satanæ superant, vt est hoc ipsum de quo nunc agitur; & talia non negat Canon posse contingere, sed tantùm indicare voluit non esse credendum semper ea ἀυτοπροσωπῶς contingere, sed aliquando imaginationis vitio tribuenda. vera itaque Canonis explicatio est, eos hæreseos damnari, qui sagis asserentibus credunt, hęc omnia posteriora cum prioribus sibi contingere, prout illę narrabant. Sufficit enim ad opinionis alicuius damnationem pauca eius aliquam fidei contrariam esse, quia verum est ex integra causâ, falsum ex quouis defectu. Atque ita interpretor dicta Doctoris Nauarri λ satis perplexâ locutione non paucos decipientis. Vnde apparet neque canonem illum, neque locum Hugonis repugnare communi sententiæ Theologorum, vel Quæsitorum & Iudicum receptę praxi.

λ *ca. 11. 37. 4. mal. mu. 32.*

Denique argumentatur Alciatus; Conuentus huius personæ omnes interdum nomine IESV pronunciato euanuerũt. erant itaque phantasticæ, & non corporatæ personæ. quia corporea res sic nequit euanescere. *Resp.* Sagas quæ conuentui interfuerant, non euanuisse: sed prætrictis cernentium oculis, à suis dæmonibus celerrimè asportatas fuisse: & sic dici euanuisse, largè & impropriè sumpto vocabulo, pro desierunt videri. Neque hoc dissimulandum, videri Alciatum velle, non posse dæmonem corpora loco mouere. idcircò enim contendit non fuisse Christum Dominum à Diabolo in pinnaculum templi, & montem excelsum sublatum; quod confirmat auctoritate Origenis *hom. 31. in Lucam*, & D. Hieronymi *in Matthæum*: Sed postea docebo longè plures patres contrarium tenuisse: imò D. Hieron. nihil habet quod pro Alciato faciat. Origines ei apertè refragatur. nam verba mutilata citat Alciatus, obiectionem ponens, responsionem Origenis omittens.

B Secunda ergo opinio est, quam verissimam iudico; Non» nunquam verè sagas transferri à dæmone de loco ad locum, » hirco vel alteri animali (fantastico, vt plurimum; hoc est dæ» moni assumenti & formanti corpus aëreum vel etiam homi» nis in formâ, eas aliquando ternas quaternásue simul asportan» ti) vel arundini verè, scoparúmue baculo etiam vero, sed acto » & subleuato à dæmone, inequitantes, & corporaliter conuen» tui nefario interesse.]

Hæc sententia est multo communior Theologorum, imò & Iurisconsultorum practicorum Italiæ, Hispaniæ, Germaniæ, inter Catholicos; tenent etiam scribentes plurimi *Turrecrema. supr. Grillandus lib. 2. de sortileg. q. 7. nu. 8.* vbi fatetur se sententiam mutasse. *Basinus de artib. magic. propos. 9. Remig. lib. 1. Dæmonolat. c. 14. 24. 29. Auctores Mallei non vno loco, Peña in Di-*

Universidad de Deusto
Biblioteca

rect. *Inquisitor. p. 2. comment. 68. & alij.* Pet. Damianus *ep. 4. c. 17.* & recentiores Theologi crebrò numero hoc asserunt, rem diligentissimè discutientes, *Ioan. Dodo in Apolog. contra Fr. Samuelem, Guilh. Parisiens. p. Vltim. de Vniuer. c. 23. Siluester in Verb. heresis, nu. 3. Abulens. in 4. c. Matt. q. 47. Beetz d. c. 4. Victor. vbi sup. Caietan. 2. 2. q. 95. a. 3. Alfon. à Castro lib. 1. de iustâ hæretic. punit. cap. 16. Anglez in 2. q. Vnica de arte Magica a. 4. diffic. 5. Per. Binsf. d. operis conclus. 11. Spinæus contra Ponzinibium, Ananias lib. 4. de Natur. dæmon.* Grillandi verba non pigebit ascribere; Quo (*nempe homagio*) facto statim vnum dęmonem constituit (*ipse princeps Dæmon*) ad custodiam ipsius mulieris, quâ nunquâ recedere linquere debeat, sed illi inseruire in omnibus, quæ ipsa exigere piet, & quotiescunque contigerit ad ludos accedere, hoc ipse dæmon intimabit mulieri, & illam deferet, & instruet. quiquidem dæmon associatur ei, tanquam maritus vxori. sæpe accedunt ad congregationes illas, vbi maxima mulierum numerositas congregatur; & non vident illa in mente, aut intellectu, aut in apparentiâ; sed in verâ & naturali formâ accedunt ad loca prædicta, hoc modo & ordine. Videlicet, quia primùm per vnum vel duos dies antequam fiat cõgregatio, intimatur sibi per dæmonem illum, qui est ad ipsarum custodiã constitutus, qualiter nocte tali & tali horâ se præparet ad veniendum ad ludũ: quæ mulier si haberet iustam causam impedimenti, deducit & asseditur, dummodo sit causa vera & excusabilis, quæ legitimè excusare possit: alioquin si fingeret habere causã, quæ nulla esset, vt non accederet, non deferebatur inuita, sed remanebat in domo suâ: nihilominus pro pœnâ sui mendacij adeò fortiter cruciabatur à Dæmone, & in mente & in corpore maximis & continuis doloribus, & ægritudine intrinsecâ vel extrinsecâ tam fortiter vexabatur, quod die noctuque nihil penitus quietis haberet, sed semper tribularetur, & omnia quæ ipse ageret euanescerent & perirent in fieri: adeò quod necesse fuit, vt tot mala cessarent, quod peccatum suum fateretur, & promitteret; etiam medio iureiurando; quod amplius non recusabit accedere. Cùm vero promitteret accessuram statim adue-

» aduenientę nocte & horâ, euocabatur voce quadam velut humanâ ab ipso Dæmone, quem non vocant dæmonem, sed Magisterulũ, aliq magistrum Martinettum, siue Martinellũ. Quæ sic euocata, mox sumebat pixidẽ vnctionis, & liniebat corpus » suum in quibusdam partibus & membris, quo linito exibat ex » domo & inueniebat semper magisterulum suũ in formâ hirci » illam exspectantem apud ostium, super quo mulier ipsa dixit » quod equitabat, & applicare solebat fortiter manus ad crines » & statim hircus ille adscendebat per aerem, & breuissimo tẽpo- » te deferebat ipsam vsque ad nucem Beneuentanam, & ibi suauiter deponebat. &c.] reliqua etiam refert consentanea his quæ alij citati DD. scripserunt solere in conuentu contingere. Nam præcitati Theologi adferunt varia exempla & confessiones reorum, quæ omnes conueniunt in corporali delatione, modo, & cerimonijs conuentus & alijs circumstantijs: Quarum præcipuas summatim hîc exsequar, additis nonnullis, quas accepi à Petro Orano, V. Cl. mihi doctrinæ & integritatis nomine (vt fratre) caro, qui præfuit anno 1597. & 1598. Quæsitoris & Iudicis in Stabulensium sagarum & Lamiarum causâ; solent ad conuentum delatæ, dęmonem conuẽtus præsidem in solio considentem formâ terrificâ, vt plurimum hirci vel canis, obuerso ad illum tergo accedentes, adorare, non genu curuato, sed cruribus in altum iactis; nec capite in anteriorem partem prono sed resupinato, adeò vt mentum cælum respiciat; & deinde, homagij quod est indicium, osculari eum in podice: post mensis assidere & conuiuari de cibis quos dęmon suppeditat, vel ijs quos singuli attulere: Interdum tripudiant, ante conuiuium; interdum post illud. solent diuersę mensę esse, tres vel quatuor cibis interdum delicatissimis, interdum valdè insipidis & insulsis onustę quibus pro dignitate aut opibus singuli locantur. aliquando suus cuique dęmon adsidet, aliquando malefici vnâ ex parte, & suus cuique dęmon ex aduerso. Nec mensę sua deest benedictio cętu hoc digna, verbis constans planè blasphemis, quibus ipsum Beelzebub & creatorem, & datorem & cõseruatorem omniũ profitẽ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur: eadem sententia est Actionis Gratiarum, quam subdunt mensis sublatis. Legi formulas, manu famosissimi cuiusdam malefici notatas. Conuiuio intersunt facie interdum apertâ, interdum velatâ laruâ, linteo, vel alio velamine aut personâ. sic etiam personati frequentiùs, post conuiuium, quisque dæmon suam quam custodit discipulam manu prehendit, & vt omnia fiant quàm possunt ritu absurdissimo, dorsis inuicem obuersis, & in orbem iunctis manibus, iactantes capita more fanaticorum, choreas ducere; nonnunquam candelas accensas manu tenętes, quibus cùm ante dæmonem osculantes adorarant; & cantare fescenninos in honorem dæmonis obscænissimos, vel ad tympanum fistulámue sedentis alicuius in bifidâ arbore saltare, omniaque ridiculè & contra ceterorũ morem peragere: tum suis amasijs dæmonibus fædissimè commisceri. Quando sacrificia fiunt, fieri solent statim initiò peractâ adoratione, Sacrificia tamen etiam extra conuentum sæpè faciunt. Denique addunt quemque narrare sua ab vltimo conuentu facinora; quæ quò grauiora & magis execranda fuerint, eò collaudari vberiùs: si nulla sint, vel non satis atrocia, verberari segnes atrocissimè, vel à dæmone, vel à malefico quopiam seniore: vltimò pulueribus (quos aliqui scribunt esse cinerem hirci illius quem dęmon assumserat, & quem adorarant, subitò coram illis flammâ absumpti) vel venenis alijs acceptis, sæpè etiam indicto cuique nocendi penso, & pronunciato Pseudothei dæmonis decreto; VLCISCIMINI VOS ALIOQVI NORIEMINI; vt agnoscas legem Caritatis legi contrariam; suisquemque domos, si propè sint pedibus, sin distantiores, vt aduecti, repetunt. Conuentus vt plurimum ineuntur vel nocte mediæ silentio, quando viget potestas tenebratũ; vel interdiu meridie, quo sunt qui referant illud Psalmistæ notum de dæmonio meridiano. Noctes frequentiores, quæ feriam tertiam & sextam præcedunt.

Posset dęmon eas transferre sine vnguenti vsu, & facit aliquando: sed vnguento mauult vti varijs de causis. Aliquando quia timidiores sunt sagi, vt audeant; vel quia teneriores sunt

ad horribilem illum Satanę contactum in corpore assumpto ferendum; horum enim vnctione sensum obstupefacit, & miseris persuadet vim vnguento inesse maximam. Aliàs autem id facit, vt sacrosancta à Deo instituta Sacramenta inimicè adumbret, & per has quasi cerimonias suis orgijs reuerentiæ & veneration is aliquid conciliet. Nihil verò ad translationẽ conferre vim vnguenti, vel inde patet; quòd etiamsi qui statuto cõuentus tempore ex curiositate quadam cupientes conuentui interesse se vnguento illinant, & re verâ per aërem eò deuehãtur; (Deo id, vt multotiès probatum, ad puniendam incredulam curiositatem tam temerariæ audaciæ permittente) tamen si quis fide firmus, caritate armatus, ad fraudes dæmonis reuincendas dissipandasque, ad fidei veræ confirmationem eo se vnguento inungeret, proculdubiò (vt rectè Binsfeldius) nulla sequeretur translatio. quia hîc omne pactum cum dæmone cessat, neque id Deus esset permissurus. Et propterea, quando extra conuentui destinata tempora sese inungerent sagæ, non auolarent, nec auferrẽtur, eò quod id pactæ non fuerunt. Sciũt hoc, & ideò non vnguntur, nisi audito conuentus signo; aliquando monentur à suo Martinello, aliquãdo à vocibus præteruolantis comitatus Sagarum Reginæ, aliquando aliter. Sũt tamen quidam malefici, qui ex peculiari pacto, ad certũ quoddam signum, siue vnctionem, siue pilei aut pallij posituram, siue quid aliud quando volunt aliò deferuntur: sed quod dixi frequentius est. His positis,

Probatur hęc translatio corporea, primò quia non potest dari quidquam quod eam reddat non possibilem. quid desit? non deest corpus mouens, nam diabolus corpus assumit. nec adest vel obstat corporis moti resistentia vel grauitas; quia longè maior est vis dęmonis mouentis, qui montes loco mouere posset. nec obstat celeritas motus ad locum remotum spacio temporis breuis: hoc enim valet efficere agilitas & vis naturę angelicę iuxta D. Augustinum & B. Thomam [μ]. nec Deus id non permittit. exstant enim permissionis innumera ferè exempla, quędam etiam S.S. clarissima. citant nonnulli primo loco, no. 3.

[μ] Aug. lib. de diuinat. dæmon. ca. 3. Thom. 1 p. q. Chri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christum Dominum bis se passum fuisse à dæmone transportari [p], quod de malo spiritu accipiunt Orige. Ambros. Chrysost. Augustin. Gregor. Strab. & alij: hoc exemplo non vtor, quia licet multi patres indicent per aërem Christum à dæmone volentem raptum deportatumque fuisse; magis tamen placet, cum Origine & Euthymio, ductum dumtaxat, & præcepte diabolo secutum Christum fuisse, & sic in pinnaculum, & in montem ascendisse; quod apertè D. Lucas insinuauit: nec obstat D. Matthæus, nam παραλαμβάνειν non rarò significat assumere ducendo tantum [o]: & sic hoc loco quoque interpretantur homines eruditi [π]. ideo istud exemplum non multum vrget. 2. loco adduci solet, dæmones ingressos porcorum gregem eos in mare præcipites egisse [ρ]. firmior adhuc locus est quem 3. adferunt, nempe Philippum Diaconum à spiritu ex deserto in Azotum delatum [σ]: & Habacucum capillo in Babylonem translatum ad Danielem [τ]. Ad hæc loca respondet Vlric. Molitor malè nos ab Angelis bonis ad Dæmones argumentari, eò quod Angelorum hac in re longè maior sit vis ac robur, quàm dæmonum. Solutio ista mendosa est. quia motu locali non est cur dicamus naturaliter plus bonum angelum, quàm malum posse: & Theologorum communis schola concedit diabolos retinuisse quæ naturæ dotes erant, amisisse quæ gratiæ erant [υ]. Cùm ergo bonus Angelus Abacucum tulerit, permittente Deo, poterit & Diabolus hominem transferre. Quid mirum hanc dæmones à Deo in humana corpora potestatem recipere, qui longè maiorem in animæ deceptionem acceperunt?

Probatur etiam id experientiâ tot exemplorum, vt sine pudore aliquâ quis dissentire nequeat. Grauissimi sanctissimique patres referunt [φ], Simonem Magum coram Petro alarum daemoniacarum remigio in aërem sublatum volitare visum. similia de Abari Scythâ leguntur [χ]. Badudum Britanniæ regem hac arte volandi, sed & infelici exitu parem nobis proponit Anglorum historia [ψ]. De Erico Suecorum Rege, quod in quam partem pileum verteret, in eam subitò absportaretur regionem,

[p] Matth. 4. v 8 & Luc. 4. v. 9.
[o] Matth. 1. v. 20. & 24. & c. 2. v. 14. & 20.
[π] Hesselius & Maldonat. in Matth.
[ρ] Marci 5. v. 13. Matth. 8. v. 32.
[σ] Act. 8. v. 26 & 40.
[τ] Daniel. 14. v. 35.
[υ] ita post D. Dionys. Tho. & alios, Malleus p. 2 c. 3. Castro d lib. 2. c 16.
[φ] Clemens Roman. lib. 6. Constit. Apost. Egesipp. lib. 3 histor. Arnob. libr. 2. contr. gent. Cyrillus Ierosol. Catech. 6. Epipha. Ambros. Maxim. & alij.
[χ] Herodot. Melpomene, Nazianzen. epist. ad Basil. 22.
[ψ] Polydorus lib. 1. histor. Angl.

gionem, auctor est Ioann. Magnus Gotthorum Sueonumque historiographus lib. 17. Berengarium hæreticum & Magũ eadem nocte Romæ fuisse, & in Turonensi Ecclesiâ lectionem decãtasse, tradidit in Chronico Nangiacus. Anno 1045. refert *Nalc Prodigijs*, in Angliâ quandã veneficam à dæmone palam equo nigro impositam & per aërẽ abuectã. cui simile exemplũ de Matilconensi Comite, & venerabili Petro Abbate Cluniacensi, *lib. seq. referetur*. Vincentius ex Petr. Damiano refert de quinquẽni puero nobilissimi cuiusdã viri; qui puer, monachus factus, quadã nocte absportatus, manè repertus fuit in pistrino clauso, & interrogatus, dixit se per quosdã ad magnũ conuiuiũ delatum, & comedere iussum, & postea per superiora pistrino immissum [†]. Paul. Grill. *lib. 2. de Sortileg. q. 7.* narrat anno 1524. sibi vt inquisitori oblatã qnandã Lucretiã, quæ dum ex congregatione ludorum deportaretur domũ, & sub Auroram matutinus campanæ pulsus, quo ad orandum populus vocatur, fuisset auditus; subitò illam à dæmone vectore prope fluuium in agro spinis obsito derelictã. fortè iuuenis ei benè notus illac transibat: eum ergo misera nomine proprio aduocat. iuuenis videns totam nudam, præter verenda femoralibus contecta, & passis crinibus, accedere formidabat. persistit illa blanditijs allicere, tandem appropinquauit, & quæsiuit habitus & morę eo loci causam: illa primùm alia omnia prætexere, & multa mentiri, donec iuuenis incredulus negauit se illi opem laturum, nisi vera fateretur. illa fidem secreti stipulata, confitetur quod sibi accidisset, & qua ex causâ. Iuuenis eam secretò domum suã perduxit, & multis ab eâ muneribus donatus fuit. Sed tandem datę fidei immemorem vni atque alteri narrauit. sic paulatim sparso rumore, & mulier capta, & iuuenis testimonium veritati perhibere coactus, hæc omnia Grillãdo narrauit. Subdit & aliud his verbis; Mulier quædã Sabinensis diœcesis hanc » profitebatur diabolicam artem, de qua cùm maritus suspicio» nẽ haberet interrogauit eam pluries, quæ semper negauit. Ma» ritus verò in suspicione suâ persistens anxiè veritatem perquirebat: qui adeò astutè se gesit, quod vidit illã quadam nocte

[†] *vide Malleum malef.* p. 2. c 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

se vnguento quodam vngentem; qua vnctione peractâ vidit illam celerrimè quasi auem recedentem, & ex superiore domus solario ad inferiora descendentem. illam maritus sequês, vt videret quo tenderet, amplius eam non vidit, & accedens ad portam domus inuenit eam clausam. Quæ res magnam illi præbuit admirationem. Die verò sequenti iterum maritus vxorem interrogat, quod anxiè scire cupiebat, & illa constanter (vt ante) se nescire dixit. Maritus verò vt amplius negare mulier non posset, apertè ei dicit omnia, quæ nocte præterita illam fecisse viderat: deinde fustibus illam percutit grauiter, & duriora minatur verba nisi veritatê dixerit; quam si apertè exposuerit, veniam se illi daturum promisit. Mulier igitur se iam celare non posse intelligens, veritatem aperuit, & veniam à marito petijt, quam illi maritus hac conditione indulsit, vt illum ad tales congregationes adduceret: illa verò vt veniam impetraret, facilè petita promisit, & promissum ex licentiâ Sathanæ impleuit. Adductus igitur ille ad locum vbi ludi fiebant, ludum, & choreas, & cetera omnia contemplatus est, & tandem ad mensam cum reliquis vt vescerétur sedens, quibos insipidos iudicaret, petijt sibi dari sal, quod in mensa deerat, & quamuis iterum atque iterum petijsset, nunquam illi dabatur. Tandem cùm post importunam petitionem, prolixâmque exspectationem sal illi daretur, dixit; Nunc laudetur Deus, quoniam iam venit sal. Quibus verbis prolatis dæmones, quia laudes Dei audire refugiunt, statim recesserunt, & reliqui omnes disparuerunt, luminaribusque exstinctis, mansit ille solus nudus, quousque manè facto vidit quosdam pastores, quos interrogauit quænam esset illa patria in qua erat, illi verò responderunt esse agrum Beneuentanum in regno Neapolitano. Qui locus distabat à patriâ viri per centum milliaria, ob quam causam licet diues esset, coactus fuit per viam mendicare, vt ad domum suam redire posset. Ad quam postquam peruenit, statim vxorem suam ob lamiæ crimen accusauit, & totam rem gestam, vt narrata est, coram iudicibus exposuit. Qui rem totam plenè vt oportebat examinantes, vera esse om-

» nia quæ diximus inuenerunt, quæ etiam ejusdem mulieris cõ-
» fessione confirmata sunt. Hæc ex Grillando, Fr. Alfonsus à
» Castro *d. cap. 16.* addens se multa posse alia referre testimonia,
quæ per fidelissimos testes in Hispaniâ contigisse cognouerat.
Bartolomeus verò Spineus Sacri Palatij Apostolici Magister
q. de strigibus cap. 17. et sequ. non minùs certa protulit, ex quibus
» vnum adscribam; quandam (ait) puellam, quæ cum matre
» Bergomi morabatur, inuentam fuisse nocte Venetijs in thala-
» mo sui affinis. Quam manè repertam nudam recognitamque,
» quia consobrina erat, cùm interrogassent quomodo illuc ve-
» nisset, aut ibi esset, & quare? plorans illa, postquam vestita ab
» eis fuit, hæc quæ subdo, enarrauit, dicens: Hac nocte cùm in
» lecto vigilarem, vidi matrem meam, quæ me dormire putabat,
» surgentem de lecto, & exutam camisiâ se quodam vnguento,
» quod ex vasculo assumpsit de sub lateribus extracto, perun-
» gentem corpus. & statim in assumpto baculo quodam ibi prę-
» parato, in modum equitantis ascendens, extra fenestram de-
» portata est, & à me nequaquam ex tunc ibi visa. cúmque ipsa
» quoque de lecto surgens, meum, vt mater fecerat, pervnxissem
» corpus, extra fenestram educta statim in hunc locum deporta-
» ta fuit, vbi matrem puero huic lecto decumbenti insidiantem
» vidi. Ex quo ego territa, cùm matrem quoque ob meum ad-
» uentum conturbatam vidissem & comminantem, nomen Do-
» mini Iesv & Beatæ Virginis inuocaui, & ex tunc matrem non
» vidi, & ego hic nuda solaque remãsi. His auditis à puellâ, scrip-
» sit omnia hæc affinis ille narrantis, Patri inquisitori Bergo-
» mensi; à quo capta mulier & tormentis exposita, cuncta con-
» fessa est, & addit, se à dæmone plusquàm quinquagies depor-
» tatam, vt puerum illum prædicti affinis occideret: sed tamen
» prævaluisse nunquam, eò quòd semper illum inuenerit signo
» crucis, & sanctis orationibus à parentibus benè munitum.
Subdit & aliud, quod etiam adscribam; Quidam Antonius
» Leo carbonarius Ferrariæ habitator, de valle Tellinâ, narrauit
» mihi hoc anno, se in patriâ suâ ab eo cui infrascripta contige-
» runt cognouisse. Quòd cùm suspectam haberet ille vxorem

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſuam ex relatione multorum, quod iret ad curſum (*h. conuen-*
tum Sagarum) quando ipſe nocte dormiret, finxit ſe quadã no-
cte profunde nimis dormire. Quod vbi percepit vxor, ſurgens
de lecto inunxit ſe vnguẽto ex vaſculo priùs abſcõdito, & ſta-
tim nuſquam comparuit. ſtupens autem vir ſuus, & quadã cu-
rioſitate ductus, de lecto ſurgens idẽ fecit quod vxor, & ſtatim
per caminum (vt ſibi videbatur) per quẽ etiam ſibi viſum fue-
rat aſcendiſſe vxorem delatus, in quandam cuiuſdam nobilis
Comitis cellam vinariam deportatus eſt: quo loci etiam vxorẽ
ſuam cum alijs pluribus reperit. Eo autem viſo, vxor eius ſta-
tim cum alijs quodam ſigno facto diſceſſit, eodem viro ſuo in
illo loco relicto. Qui manè à famulis domus inuentus, & cum
clamoribus quaſi latro captus, & ante comitem cõſtitutus, ac
cepto loquendi ſpacio, cum robore factum narrauit. Et ex hoc
accenſata vxor illius apud Inquiſitorem, & tandẽ confeſſa, pa-
nam dedit ſuis dignam ſceleribus.] Hactenus Bart. de Spina,
Balduin. Ronſſeus *epiſt. Medic 50.* quod ſuis tẽporibus in Hol-
landiâ acciderat, ita narrat. Erat in pago Ooſtbrouck non pro-
cul à Traiecto mulier vidua, cui ſeruus conuixerat, ad obeun-
da, vt res poſtulabat munia domeſtica: Is cùm iam ſæpiùs, vt
ſolent eſſe curioſuli ſerui, per tranſennam animaduertiſſet, he-
ram nocte intempeſtâ ſtatim ac quieti ſe tradidiſſent domeſti-
ci, quotidie in ſtabulum, ad certum præfixumque locum ve-
nire, atque exporrectis manibus præſepi contiguum fœnile
apprehendere. admiratus tandem ille quidnam hoc negotij
eſſet, ſtatuit & ipſe inſciâ herâ idem ſemel experiri, atque eo-
dem pertentare aleam. Igitur herâ ex conſuetudine ad ſolita
veniente, atque ſicuti videbatur digreſsâ, ſubſequitur & ipſe
locum contemplatur, atque exemplo heræ fœnile complectitur: Ibi ille ex tempore in aëra raptus defertur in oppidum
Wyck, in abditum & ſubterraneum ſpecum, vbi cœtum ma-
leficarum de maleficijs conferentem inter ſeſe, reperit. Hera
cum ſuis inopinam famuli ſui præſentiam admirata, rogat,
quo aſtu, aut qua tandem ratione momento temporis illuc ap-
puliſſet. Reſpondit ille ordine vt res tranſacta eſſet: Tum ille
indignari

» indignari primùm atque excandeſcere cæpit, verita ne no-
» cturni, atque clandeſtini iſti conuentus hac ratione tandem
» eliminarentur: cum conſortibus igitur deliberandum cenſuit,
» quid in ambiguo hoc negotio faciendum ſuadeant. conuenit
» tandem inter eas, vt amicè exciperetur, ſilentium ſtipularen-
» tur, atque arcana hæc, quæ illi, præter meritum atque opinio-
» nem, videre contigiſſet, nulli communicaturum ſe aut reuela-
» turum ſanctè deieraret. Ille interim quiduis non pollicetur,
» abblanditur, & vt mitiùs agant, ſimulat ſe omnibus votis hoc
» vnum expetere, vt cum illarum gratiâ liceat poſt hac ſortile-
» garum intereſſe collegio. Interim dum conſultatur, labitur
» hora, & iam abeundi tempus inſtat. In dubium iterum inſti-
» gante herâ, iam vertitur, remittendúſne domum ſit totius cœ-
» tus periculo, an bono publico enecandus. Communi tandem
» omniũ conſenſu mitior placuit ſententia, quæ iuramento ad-
» dictũ domũ deferendũ decerneret. Suſcipit eam prouinciam
» hera, atque fide datâ in humeros receptũ domũ delaturã pol-
» licetur. Accinguntur operi, atque euro ocyùs per aëra ferun-
» tur. Sed ecce emenſis iam bonam partem itineris, conſpicuũ
» ſeſe dedit lacus arundineto obſitus. ibi malefica illa anus oc-
» caſionem nacta, verita, ne iuuenis pænitentiâ ductus, quod fu-
» rialibus iſtis ferijs (quemadmodum ſimulabat) initiatus eſſet,
» viſa tandem eliminaret, prouolans à ſe diſiecit adoleſcentem
» ſperans, vt ſuſpicio eſt, eundem partim caſus violentiâ ene-
» ctum, partim lacus ipſius altitudine abſorptum iri. Verùm vt
» eſt Deus miſericors prorsùs non volens mortem peccatoris,
» ſed vt conuertatur & viuat; veſanæ illius menti metas con-
» ſtituit, neque paſſus eſt iuuenem inſontem ſubmergi, ſed ali-
» quanto æquiore conditione permiſit, vt in hunc vſque diem
» vita protraheretur, dum forte fortuna in arundinetum deci-
» dens, lethalem plagam ex caſu non accepit, violentiâ impetu-
» que caſus per arundinetum quodammodò refractis. Inte-
» rim miſer ille, qui ſolius linguæ miniſterio iam vtebatur,
» dum illuceſceret, mille diſtorquebatur cruciatibus ac ſul-
» phuria trahens, tantiſper ingemiſcebat dum prætereuntes

Universidad de Deusto
Biblioteca

insolitâ lamentatione attoniti, factâ indagine, compererunt hominem prorsùs elumbem, & cui vtraque excidisset coxa. Rogant vnde sit, quomodo eô calamitatis deuenerit? narrat ille ordine singula, defertur tandem curru Vltraiectum. Ibi nob. vir Ioan. Culemburg. Vrb. Præt. rei nouitate quodammodo perculsus, admirabundus singula perquirit, atque indagine factâ fascinatricem heram comprehendi iubet, vinculisque constringi. Illa simul ac in manus præfecti venisset, nihil negare, singula fateri &c.] Hactenus ille. quid ad hæc queas impudens os vel Wieri, vel Godelmanni; cum suis oraculis Luthero & Melanchtone? dicéntne atrabiliariam mulierculam hoc credidisse, & deceptâ fuisse? quid? ipse iuuenis, quomodo sic lacer & elumbis? delumbarátne illum subitò bilis atra? sinxit fortassis. vnde igitur, & quomodo in arundinetum delatus, si non ex illo specu; & vnde in specum, si non ex domo? si loco non motus, quomodo perductus ex Oostbrouck in illud arundinetum? si sponte iuit, vnde tam grauis & perpetua membrorum luxatio? atrabiliarij etiam qui illic iuuenem inuenêre, qui Vltraiectum ad Prætorem detulêre? ô impudentem pertinaciam! Considera potiùs lector in hac narratione, primò nouum modum siue signum, fœnilis comprehensionem, absque vllâ iunctione. Secundò solere dæmones certa sibi loca deligere, ad cœtus suos & conuenticula maleficа. Nam anno quoque superiore, Ioannes ille du Vaudeleficа. Nam anno quoque superiore, Ioannes ille du Vaudeleficа. Nam anno quoque superiore, Ioannes ille du Vaude

Universidad de Deusto
Biblioteca

Binsfeldius. 3. à Dæmone reuerâ secundum corpus & motu localem transferuntur, vt docui. 4. aliquando potest contingere, vt ipsi ignorent corporaliter, an opinione dumtaxat trãslati fuerint; quod in diuino illo raptu accidit B. Paullo. Traditum inuenio, in quibusdam P. Ioan. Maldonati dictatis, *de Dæmonibus*; quòd quando volunt corporaliter transferri, tum se inungunt vnguento ex infantilis corpusculi adipe; quando conuentibus per insomnium dumtaxat interesse volunt, tum in sinistrum cubare latus; quando verò malunt vigilantes, quæcumque in conuentu fiunt cernere, vt coram se geri, tum operâ dæmonis ex ore vaporem quẽdam crassum euomere, in quo gestorum imagines vt in speculo intueantur. Et fortassis hoc Quæsitoribus insinuare volebat famosus ille Ioan. de Vaulx Stapulensis, cùm diceret; scire se discernere; num corporaliter, nũ verò per imaginationẽ conuentui interesse.

Vnum restat soluendum, quod quosdã scio torsisse aliquã do. Etenim doctior philosophus atque Theologus quæret, qui fieri queat; vt, cùm angelus sit incorporeus, queat rẽ corpoream loco mouere? Respondeo, nec opus esse ad hoc motum à Deo virtute adtributâ, (vt censuit Guilh. Paril.) nec etiam distinctâ virtute seu potentiâ motiuâ (vt putauit Aureolus) nec etiam posse Angelum solâ voluntate & intellectu illimitatè & infinitè, quodcumque volet corpus, & quando velit, & quo velit, & quantâ velit celeritate loco mouere (hoc etenim damnasse intelligendus est articulus Parisiensis, & meritò quia hoc est virtutis infinitæ:) Sed respondeo Angelum determinatam sibique notam, suis viribus nõ maiorem molem, eâdem celeritate vel tractu, quem & agilitas Angeli & rei motæ natura permittit, eo solo mouere & transferre posse; quod in assumpto corpore secundùm substantiam (malo enim hoc tenentes sequi) sit præsens, sicque præsens, solâ voluntate corpus illud impellat, & eadem voluntate, mediante illo corpore, aliud corpus contiguum moueat, vel deuehat ββ. ad eum ferme modum quo ventus fortis plumam agit per aërem & certo tandem loco illam destituit, & destituendo sistit. Et sic Angelus deferens

ββ vide Iosephũ Angl. in 2. d. 8. q. 3.

prophetam Habacuc, dumtaxat tangebat capillos eius; neque tum capilli corpus sustentabant, sed virtus Angeli ipsius per voluntatis imperium toti corpori impensa. Vnde si velit Angelus sic moderari actiuitatem, vt celeritas deuectionis, non superet robur delati; fiet, vt sit sine desatigatione hominis ista transuectio: si hoc nolit, hautdubiè mirè desatigetur homo necesse est, celeri illâ per aërem delatione. Hinc intelligimus non esse certam differentiam illam Remigij »,quod Angelorum bonorum transuectiones quietæ & laboris expertes sint hominibus; malorum verò plenæ lassitudinis, formidinis, & molestiarum. etsi enim vtplurimum credam hoc verè contingere: fieri tamen potest, vt si dæmon velit, etiam citra lassitudinem & molestiam deferat, vt patet exẽplis, quæ narrat Torquemada Dialo. 3. & ille Ioannes de Vaulx Stabulensis hoc de suis transuectionibus testabatur. Illud certiùs, has dæmonũ subuectiones semper periculi plenas & formidabiles esse.

» lib. 1. de monolat. c. 27

QVÆSTIO XVII.

An possit daemon quantitatem corporum sic mutare, vt penetratio partium sequatur; siue vnum corpus in duobus locis disiunctis, vel duo corpora in vno & eodem loco penetratiuè collocare?

» BReuiter censeo ad hæc omnia negatiuè respondendum, » quia hæc omnia repugnant principijs physicis & ordini » naturæ. Nam, vt de posteriore prius agamus, nec ipsemet dæmon potest loca distantia ab inuicem, non occupato medio, simul implere, ex veriore sententiâ & communiore: minùs ergo poterit ibi corpus vnum statuere: sed soli hoc Deo reseruatum. Nec obstant exempla, quibus docetur multos alio loco ἀντιφανέντας alijs apparuisse, quàm vbi reuerâ tunc erant, non dormientibus modò sed & vigilantibus «. Nam si à Sanctis hominibus & miraculosè apparitiones factæ, vt de S. Nicolao, D. Agatho, & D. Benedicto legimus; tum illæ ab infinitâ Dei virtute profectæ sunt: sin autem ab angelis malis procuratæ, ad speciem tantum visæ & præstigiosæ censendæ. huc refero

« vide Petr. Tyræum lib. 2. de spirit. apparit. c. 6. & 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

illud de mulierculis cõmessatricibus in vitâ D.Germani; & de Imperatoris filio per Theodorum Monachum patri exhibito apud Zonaram β. *Vide Pet. Tyræum d. lib. 2. cap. 8. cum seqq.* Quod vero ex alijs refert Ananias. *lib. 4. de Naturâ Dæmon.* hõ posse dæmonem duorum hominum simul occupare corpora; sed posse tamen cùm in vnius corpore sit per substantiam suã, vi suâ alium vel magno distantem interuallo de crimine aliquo tentare: hoc fateor me non intelligere. Nam nihil prohibet duos sibi adeò propinquos, vt simul sint quasi vnus adæquatus dæmonis locus quem substantiâ suâ occupet; nihil inquam prohibet hos simul à dæmone possideri. Si vero alter tam longè distet à possesso, vt spacium illud excedat sphæram actiuitatis dæmonis; non credo posse dæmonem illum possidentem, huic alteri quidquam suggerere tentationis. vt enim nec quoduis corpus quantumuis distans loco mouere, sic nec quorumuis animos à quorum corporibus absit longissimè potest Diabolus tentare; sed eos tãtum, qui sint adeò propinqui, vt in vno quasi adæquato loco dæmonis censeantur. *Nonnulla huc pertinentia petite à Guilh. Parisiensi. p. vlt. de vniuersõ. cap. 13.*

β *tom. 3. in vitâ Basilij Macedonis.*

Prior Conclus. pars, de mutatione quantitatis, probatur: quia sanior philosophorum pars, cum Aristotele & D. Thomâ, partium corporaliúmque dimensionum penetrationem naturæ non permittit. ideò nequit dæmon sic mutare corporis quantitatem, vt homo instar catti, vel mustelæ per tenuem rimam in cubiculum irrepat, multò minùs vt per ianuas clausas ingrediatur. docuit hoc benè Ioan. Beets Carmelita in præcepti expos. vl. c. 4. Quare quod de lamiâ in mustelã conuersâ narrat *in Mylesia* nugator Madaurensis, fictitium censendum. Mentitæ quoque fuerunt illæ Striges Lotharingicæ, quæ Nicolao Remigio persuaserunt, solere dæmonem veteranis Lamijs potestatem reipsâ dare, vt queant ædes penetrare, & per quasuis angustias nullo negotio viam sibi faciant, in mures, feles, locustas atque alia huiusceemodi pusilla animantia contractæ & deminutæ: intromissasque denuò priori formæ restitui si velint. Mentitus etiam similia iactans Scafius apud Niderium in li. 5. Formicarij. hæc enim deliria sunt omnia & illusoria. Sed solummodò dæmon præcedens latenter aperit & claudit ianuas vel fenestras, corporis earum capaces, per quas eas intromittit, quæ se putant formam huiusmodi animantium induisse: quod prudentiores Italicæ sagæ Grillando fuerunt confessæ. Hanc autem ostiorum apertionem & clausuram adeò subtiliter dæmonem facere posse, vt dormiẽtes in cubiculo non euigilent; non dubitabit, quisquis meminerit ab Angelo factum, cùm B. Petrum de carcere eduxit: vbi nihil necesse est dicere hanc ianuarum apertionẽ, vel custodum somnum, miraculosa fuisse. Si quis obijciat D. Chrysost. hanc vim Angelis tribuere cùm scribit Habacuc ab Angelo demissum & reductũ ex lacu clauso & sigillis integris permanentibus. hoc enim ait orat. *quæ est de incredulitate D. Thomæ*, inter orationes Patrum seorsim Romæ editas; πῶς δὲ ἀνάγκην ἔχει ἄγγελον τὴν ἀμβακοὺμ εἰς τὸ λάκκον τῶν λεόντων καὶ πάλιν ἀναγκαῖον ἦν καὶ τὰς ἐπικειμένας σφραγῖδας ἐξῶμόσας καταλιπεῖν *Respondeo* id factum, non Angeli, sed diuinâ virtute. Præterea videtur D. Chrysost. priorẽ Danielis captiuitatem de qua cap. 6. cum posteriore confundere, de qua agitur Dan. c. 14. Modus verò quem striges aliquando memorant, nempe Diabolum ipsos parietes aperire, & per quandam quasi fissionem & disruptionem ingressum illis præbere & egressum, post iterum partes coniunctas facere coalescere; scio ijs qui penetrationem partium admittunt visum iri probabilem: & huc referri queat quod Cordubæ famosæ illi Magdal: Cruciæ acciderat, vt hiãte subitò pariete à transeuntibus orans puellula conspiceretur. Sed ego totum hoc vel præstigiosum puto, vel dumtaxat dæmonem maximâ celeritate quot sufficiunt lapides eximere, & sustinere alios ne ruant, & postea eâdem celeritate atque dexteritate, iterum eos in suum locum reponere existimo: cumque hominum aspectus hanc celeritatem tartarei latomi nequeat deprehendere, fieri, vt falsum formet iudicium de apertõ per partium compressionem pariete. Prorsùs verò

γ *lib. 2. Dæmonolat. c. 4*

α *lib. 1. de sortileg. q 8.*

β *Act. 12.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum magistro suo Caluino impius est Wierus, cùm nugatur ita Christum Dominum post resurrectionem clausis ianuis ingressum ad discipulos: vbi meritò, cum grauissimis & sanctissimis Patribus ζ, Catholici scriptores, in hac corporis solidi penetratione patentis miraculi rationem agnoscunt. Pari modò Beza & similes blasphemant de Christi Domini Natiuitate illæso claustro virginali, & resurrectione clauso manente sepulcro. contendunt homines isti animales, hæc aperta fuisse dum penetraret, & postmodum iterum clausa. quasi non potuerit creatura suo creatori vt ceteris in rebus in hac quoque obtemperare. sed nimirum isti cuncta conantur Christi Domini Diuinitati & omnipotentiæ detrahere, vt ad Turcismum Paganismumque viam struant.

ζ D. Aug. tract. 121. in Ioan. Gregor. homil. 26. in Euangel. D. Chrysost. ad. oratione, διὰ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων εἰσῆλθε καὶ ἔζωσε διὰ τοῦτο quod apertus

Cùm ergo quantitatem sic mutare non possit dæmõ, adeoque illam comprimere vt partes se penetrent; nequit etiam efficere, vt corpus quantum & coloratum verè reddatur inuisibile illis coram quibus existit, oculis eorum sanis & non præstigiatis: quamuis fieri queat vt per accidens aliud illud non videant. Nam si corpus illud celeriter aliò transfert, iam præsens illis non est hoc corpus. Si verò species visuas, ne in oculos adstantium commeent, per corporis alicuius interpositionem, vel per nimiam aëris agitationem impediat; vel corpus illud aliquâ sibi possibili ratione transformet: (hos enim modos inuenio solere ab illo vsurpari) corpus illud tunc quidem actu non videbitur, reuerâ tamen visibile permanebit. Sic fraude dæmonum Domitiani oculis se subtraxit Apollonius apud Philostratum, sic Gyges latebat fictitio illo tectus annulo apud Ciceronem, sic de Persei clypeo Græculi fabulantur. Quod verò scribunt nonnulli eum qui gemmam gestet Heliotropiam inuisibilem fieri: non credo. nam, vt benè ait Guil. Paris. * deberet lapis ille posse colorem omnem tollere, vel saltem planè sic inducere obiecto, vt non possit agnosci. Tantam verò vim illi gemmæ inesse, nondum vel experientia vel testis fide digni auctoritas docuit.

* d. p. Vir. c. 21.

Denique ex his decidi possunt, & detegi illusiones illæ de-

monum, quando membrorum aliquorum speciem vel immẽsam facit apparere, vel nullam, vt sublata videantur. vt sunt quę narrantur in Malleis malef. de ijs qui virilia sibi ablata putabãt, apud Sprenger. *p. 2. q. 1. c. 7.* & quod legitur ridiculum in tom. 2. tracta. de credul. dæm. adhib. fol. 429.

QVÆSTIO XVIII.

An corpora ex vnâ in aliam speciem magi queant transformare?

A NOn ago de fabulosis Metamorphosib. Ouidij, Parthenij & aliorũ, nec de naturalibus imperfectorũ animaliũ commutationibus, de quibus Aristoteles * & Plin. β Sed de magicis quæ virtute dæmonum fiunt perfectæ speciei in aliã formã perfectæ quoque speciei transformationibus. Et licet Ouidius & Propert. hoc præter alios senserint, quorum hic;

» *Audax cantatæ leges imponere lunæ,*
» *Et sua nocturno fallere terga lupo.* Ille autem:
» *Hanc ego nocturnas vniam volitare per vmbras*
Suspicor & pluma corpus anile regi.

* lib. 5. Hist. anim. c. 19. β lib. 11. Natur. Histor. 6, 11.

Et licet olim, quid cum communi Theologorum Scholâ, de huiusmodi Lycanthropis, & similibus sentiam publicè professus fuerim γ; scilicet omnes illusorias & deceptrices esse, » & cum naturâ pugnare, hãc hominis in belluam degenerationem: idem nunc iterũ mihi censui hoc loco, vbi disputationis ordo hoc exigit, affirmandum. Addo, contrariũ asserenti anathematis imminere pœnam, ex *c. Episcopi. 26. q. 5.* quæ sententia auctoritate D. Augustí. fulcitur Δ. idẽ ratio persuadet. Nequit enim anima humana informare corpus belluinũ, vt nec anima leonis corpus equinum, vel anima equi corpus humanũ: quia quælibet forma substantialis, vt suum esse tribuat informando, requirit peculiares sibiq́ue conuenientes dispositiones, & organizationem corporis propriam. ideo anima definitur actus organici corporis. Vnde fit, vt nec ferina anima humanũ corpus, nec humana ferinum queat informare, vt dixi. Nõ poterit itaque anima hominis in ferinum corpus migrare illud informatura.

γ Comment. in Senecæ Agamemn. p. 690.

Δ libr. 18. de ciu. Dei. c. 18. & de spiritu & lit. c. 28. & ipse auctor.

Universidad de Deusto
Biblioteca

matura. Multo minùs poterit simul cum corpore anima immutari, quod videtur Horatius in Epod. putasse quando agit de socijs Vlyssis à Circe restitutis;

Setosa duris exuere pellibus
Laborioſi remiges Vlyſſei
Volente Circe membra: tunc mens & ſonus
Relapſus, atque notus in vultus honor.

Imo vero humanam mentem, hoc est animæ humanæ partem præcipuam, non amiserant. immortalis est anima, neca dæmone corrumpi potest, vel vulnerari. Semper ergo illusio hîc interuenit illorum qui se transfiguratos putant; sæpè illorum etiam qui videre se putant quod non vident. Prudenti & nolenti decipi distinguenda est ipsa trãsformatio ab effectibus eam concomitantibus: quod si Spondan. fecisset, non tã multa Cõment. Homericis hac de re vanè & iuueniliter effutiuisset. Ipsa quidem transformatio delusoria est, multi tamen eam comitantes effectus sunt verissimi. V. G. Strages hominibus vel pecoribus illatæ per dæmonem in corpore aëreo aut lupino, siue per homines lupinâ tectos effigie (quod posteà declarabitur) vel per eâ non tectos, sed humanâ specie grassantes & efferatos. potest enim fieri, vt ex humorum vitio & atræ bilis excessu affectus quidam lupini, & odium in greges atque homines, desideriumque eos inuadendi & lacerandi vorandique, mentem occupent. Vnde & medici λυκάνθρωπα seu *lancholiam* vel *insaniam lupinam* nominant [1]; ex simili vitio putant lupinamque sæuitiam imitentur, alijs tamen vt sunt homines videntur: talis sibi, non ceteris videbatur pater Præfatus apud Fincelium.

[1] Vide Paull. Ægynetam lib. 3. c. 16. & Aetium lib. 6. c. 10.

[2] Auicenn. lib. 3. fen. 1. tract. 4. c. 19.

[3] Aug. li 18. de ciu. Dei. c. 8. Cantipra. in lib. Apum Iohus Fincel. libr. 2. de miracul.

Sed quando alijs quoque lupi, canes, vel catthi, vel aliæ bestiæ videntur, vt mulier apud Palladium in vitâ Macarij Ægyptij

videbatur equa; hoc magicum est, & à solo morbo nequit proficiscei. Verum solet diabolus tunc diuersimodè decipere. nam solet aliquando aliud corpus substituere, & illis absentibus & alicubi in loco abdito soporatis, ipse assumpto lupi corpore, vel ex aëre formato, & sibi circumdato ista gerit, quæ putãt homines ab illo misero absente & dormiente patrata, quod stratagema à Sancto quodam viro cunctis manifestatum narrat Guilhel. Parisiensis *d. p. Vlt. c. 13*. Aliquando verò hominibus ipsis ferarum exuuias huiusmodi veras aptissimè circumdat: quod fit quando illis dat lupinam pellem in trunco quopiam cauæ arboris occulendam; vt ex quorumdam confessionibus constat. Aliquando denique ex pacto magis aëream circumdat effigiem belluæ, & membra membris quoad patitur similitudo circumponens, caput capiti, os ori, ventrem ventri, pedem pedi, brachia brachijs accommodat. hoc solet continere, quando ad hoc inunctionibus certis (vt Dolani illi Lycanthropi, de quibus Acta iudiciaria sunt edita) vel solis veneficis conceptis vruntur, vt ille apud ducem Ruscíæ à canibus laceratus, & in Bulgariâ quidam Baianus, de quo Sigisbertus in Chron. & tunc, vt & præcedenti casu, relinquunt vestigia lupi terræ impressa. Hoc autem vltimo casu nihil mirum est, si postmodum verè inueniantur saucij illis membris humanis quæ in ferino corpore ictum exceperant. Nam leuiter cessit circumiectus aër, & vulnus vero corpori inhæsit. Verum quãdo verum corpus abfuit, tunc Diabolus in absentium corpore eam partem consauciat, quam scit in ferino corpore sauciatam fuisse. Annus decimus agitur, cum Bebburgi (oppidulum est Vbiorum) supplicio affectus fuit quidam Stumsius Petrus; eo quod cum dæmone succubâ plus quatuor lustris consuesset; ab hac donatus fuit latâ quadam Zonâ, quâ cum cingebatur, & sibi & alijs in lupum verti videbatur. Hoc scemate ter quinque pueros iugularat, eorumque comederat cerebellum; duas nurus suas deuorare conatus fuerat: propriam filiam, & commatrem suam vxorum habuerat loco. constant hæc omnia actis iudiciarijs, & iconibus in æs incisis palãque vęnalibus.

Qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

Qui plura volet de his transformationibus, exemplis illustrata; (quę tamen ex ijs quę tam breuiter dixi decidi poterũt omnia) legat Spondanum *in Homeri Odyss. lib. 10.* Binsfeldium de Confession, malefic. *concl. 3.* Remig. *lib. 2. dæmonolat. c. 5.* Ioan. Ananiam *lib. 4. de natur. dæmon. fol. 180.* & Pet Thyręum, qui ceteris plura & aptiore ordine in Theses digessit *lib. 2. de apparit. spirituum à cap. 15. Vsque ad cap. 24.* &, qui ex illo Dialogum suũ congessit Fr. Claudius Prior *lib. de Lycanthropia.*

Qui volunt veram introducere Metamorphosim (vt Spondanus, Bodinus, & pauci alij) vnicum adferunt argumentum ex sacris litteris, dignum solutione, de Nabuchodonosor [a] in bouẽ, & Lothi vxore in salis statuam mutatâ. Sed cùm vtrumque diuinâ sit factum virtute, non possunt hæc pro dæmoniacis conuersionibus momentum habere. De Nabuchodonosor quoque plerique patres negant formam bouis siue bouinum corporis effigiem induisse, sed dumtaxat volunt sic mente alienatum fuisse, vt se bouem crederet [1]. Prætermissâ longiore disputatione, mihi videtur contextui S. S. & sententiæ D. Gregorij *lib. 5. Moral. c. 8.* & rationi magis consentanea explicatio volentium [x] affectionem Regij corporis in bestiæ temperamentum commutatam, figuram etiam humanam aliquatenus ex parte in ferinam degenerasse, sensusque internos similes accepisse brutorum internis sensibus: vnde factum, vt & pedibus more quadrupes incederet, & feno vesceretur, & bestias fugeret, & sub dio degeret. Diuina verò virtus fecit vt, sub tali temperamento & habitudine corporis, humana & rationalis anima perseueraret.

[a] *Daniel. 4. v. 30. & v. 33 Gen. 19.*

[1] *Fusè hoc disserunt Mich. Medina lib. 2. de rectâ in Deum fide c. 7. & Bened. Pererius lib. 5. in Daniel. & Sic Molin. 1. p. q. 111.*

Vltimò posset obijci, quod Herodotus scripsit platanum aliquando in oleam vertisse; & alij apud Carnos cadauera humana per dæmonem in salis statuas fuisse mutata. *Resp.* Sic loquuti de proximâ & immediatâ mutatione, illusorium id fuit & præstigiosum: si verò locuti de conuersione mediatâ, siue per varias commutationes corruptionis & generationis materię secundæ, nihil prohibet ambo ista naturaliter contingere posse, introductis in materiam aptis ad has vltimas formas dispo-

N. lib. de Prodig. ann. 1349

sitionibus. Quod autem legimus apud Metaphrastẽ à S. Spiridione, serpentem in aurum mutatũ, vt eo auarus ille & immitericos diues deciperetur: & postea rursùs ex auro Serpens factus; vera hęc mutatio fuit, quia miraculosa, & à Deo, qui potest. Neque hęc mutatio fortassis dęmoni, successiuè tamẽ, foret impossibilis. quia serpens insectum est, & proxima auri ac serpentis materia eadem, nempe terra.

QVÆSTIO XIX.

An Magi queant facere bestias loqui, & an intelligant voces bestiarum?

A Diuinâ aliquando virtute fieri, vt quibus loquendi vis naturalis inest nulla, ea tamen loquantur, non est dubitandũ; sacrâ scripturâ id attestãte de asinâ Balaam *Num 22.* quod quo pacto Deus efficiat ipse nouit. qui enim locutionis omnis est fabricator, ille vt, quæ nota sunt organa sermonis articulati formauit, potest & alia quæ lubebit instrumenta ad hoc deligere. Attamen vt plurimum existimo vti operâ angelorum, qui per res illas inanimas, vel per bruta loquantur; hoc tamen discrimine, per illa quibus apta sunt organa & viuentia ad hoc instrumenta, vt per picas, coruos, psittacos & huiusmodi, in ipsismet corporibus loquelâ formatâ; & tunc hæc locutio est vitalis actio ipsius animalis, non tamen est intellectualis eius actio, sed est actio intellectualis respectu angeli: per illa verò quæ viuentia quidem sunt, sed organa non habent apta ad loquẽdũ, vt sunt asini, boues que, putarim id facere eò quod ipsemet angelus in eis, vel potiùs iuxta ea sermone in aëre formato loquitur; idęque dicendũ de insensibilibus, vt igne, aëre, aquâ, terrâ, cadaueribus mortuis, capitibus resectis, stipitibus, & arboribus: & tunc quando vox tantum formatur iuxta corpora illa, locutio nullo modo tribuenda est alteri, quàm angelo, vt formanti & edenti; aëri, vt medio ac instrumẽto; nulli, vt vitalis actio: si formetur intra corpus illud sensile ineptum, vel etiam intra insensile, illi tribui potest, vt organo. His positis facilè erit ferre iudicium de sequentibus miraculosis locu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tionibus sacræ historiæ: vt de asinâ Balaam, de qua consulendus ibi Caietanus in Comment. de angelo in rubo alloquente Mosem & Esdram α. de Spiridionis filiâ Irene mortuâ deposito locum indicante β; & quodam interfecto Macarij iussu homicidam indicante γ; & de colloquio caluariæ & alterius Macarij, de varijs sedibus damnatorum Δ; & de venerabilibus Africæ confessoribus qui persecutione Vandalicâ radicitùs abscissis linguis adhuc clarè loquebántur; quod etiam Iustiniani Imp. auctoritate fuit confirmatum, vt eius temporis historijs testatissimum ε: in his continuum miraculum fuit supplére Deo vicem partiũ defectarum in genere causæ efficientis. Vnum addam ex Antonio Bonfinio ζ; Anno circiter tertio post cladem ad Nicopolim Sigismundo Imp. à Turcis acceptam, cùm multi in eum campum descenderent, emissam inter ossa subinde vocem audierunt, IESV CHRISTI Saluatoris & MARIÆ Virginis nomina intonantem, loquaxque inter cauernam caput inuentum, quod vbi homines sibi adesse sensit, inquit; Quid tam, inquit, stupidi hîc statis viri? Christianus ego fui, inexpiatus inconfessus in hoc bello occubui. MARIA mater me æterni supplicij reum esse non patitur. hîc me adluite linguæ compotem seruauit, vt delicta fateri, & animum sacris apostolicis lustrare queam; proinde sacerdotem, qui confessionem exaudiat & me expiatum reddat, accersite quæso. Rogatus cur tantum à Virgine beneficium promeruisset, respondit, sibi peculiarem in eam fuisse in vitâ deuotionem, & septenarium festa quotannis reuerendissimè celebrasse, religiosisque ieiunijs pane dumtaxat & aquâ decorasse. Quare accersito è proximo Sacerdote confessionem ritè transegit: & impetratâ erratorum omnium remissione, acceptaque nouissima lustratione, repentè conticuit perpetuoque quieuit. Hæc illegant, & respiscant Nouatores ad tam illustre miraculũ quod & Deiparę deuotionem, & ieiunia, & festorum cultum, & confessionis sacramentum commendat.

Simia Dei diabolus, conatus multa similia, sed pseudomiracula; interdum Deo permittente ad diuinam vindictã atque iustitiam

α Exod. 3. & 2. 4 Esdr. 14. in prin.
β Rufin. lib. 1 hist. Eccles. c. 5. Socrates lib 1. c. 11
γ Euag. 5. lib. 1 Exempl. c. 6.
Δ Manulus lib 6 c 14.
ε l. 1. C. de offic. pref. Afric. Procopius lib. de bello Vandal. Æneas Gazeus de immortal. anim. ζ lib. 3 hist. Hungar. Decad 3.

iustitiam manifestandam, vt cum homicidam caput præsciissum indicauit Cercydam, teste Aristotele η; & Orphei caput prædixit Cyro Persarum Regi, eum quoque à muliere necandum ι. Aliquando ipse oracula nescio quæ confingit, vt quæ narrat Phlegon Trallianus κ ex Herone, in hanc sententiam; » Policritus post Locridem vxorem ductam, & postquam » tres noctes cum eâ dormiuisset, tertio die vitâ functus eam reliquit grauidam; quæ monstrum ex duplici sexu peperit, quod » cùm in mediam concionem populi ductum fuisset ad consultandum quid id præsagiret, quidue de eo faciendum esset: » comparuit in medio populi spectrum Polycritus, & futuram » Ætolis & Locrensibus prædixit cladem, & impotente ad resistendum populo, filium suum monstrosum dempto capite » deuorauit & euanuit: mox & caput eãdem cladem elocutum est.] Addit idem Trallianus ex Antisthene philosopho Peripatetico. Quo tempore Acilius Glabrio consul vicit Antiochũ regem Asiæ, deterritos Romanos oracullis ne amplius inuaderent Asiam, & Publij ducis Romanorum caput relictum à lupo, qui corpus deuorauerat, vt ipse prædixerat furore diuino, vt putatur, percitus; ceciniisse longo sermone aduenturam cladem Romanis.

Præstigiosæ planè fuere locutiones, quædam apud Gentiles, & arte dæmonis simulatæ, ad lucrum Sacerdotum Gentilium, qui non rarò Magi & Pythonici; vt λ geminæ columbæ Dodones loquaces, item quercus Dodonea μ, Argûs carina ν, equus Achillis ξ, & vlmus Gymnosophistarum quæ Apollonium salutauit ο, & Causus flumen quod dixit Salue Pythagorâ π (quem fuisse possessorem librorum Zoroastris Magi docet Clemens Stromateus;) & canis Simonis Magi apud Clementem in Itinerario & Glycam in Annalibus, qui & alios & D. Petrum fuit allocutus: idem sagæ cuidam Francisc Senensi adscribit Grillandus sæpe nobis laudatus. q. 7. Theotecnus magus Antiochię, sub Maximino, simulacrum Iouis vi magicâ fecit oracula fundere, quibus ciues in odium Christianorum excitabat, & Imperatoriam persecutionem

η li. 3. de part. anim. c. 10.
ι Philostrat. in imagin.
κ lib. de mirabilib.
λ Sophocl. in Trachin.
μ Lucian. in Micyllo.
ν Apollon. Argonaut.
ξ Homerus Iliad. 19.
ο Philostra. in Apollõ.
π Porphyr. in vitâ Pythagoræ.

acuebat r. Lege D.Cyrill.Alex. *lib.3.contra Iulian.* pleraq; fu-
r Euseb.li.9. histor.Eccles. periùs dicta recensentem.

Ceterùm vt sciant animalia vel intelligant quæ loquuntur, hoc nullus Angelus eis potest tribuere: posset tamen, etiam dæmon efficere, vt animalia suis temporibus & locis aptissimè quædam dicerent, accommodata personis & rebus de quibus ageretur: sed tamen licet dæmon illa ex instituto faceret, animalia tamen dumtaxat facerent casu & fortuitò; quibus, ignaris & idiotis speciem quandam sollertiæ & intellectionis præberent: sicut etiam magi faciunt interdum, vt animalia mirat quasdam gesticulationes & motiones edant, quæ sine vsu rationis & prudentiâ iudicant imperiti fieri non potuisse, talia

s Val Max. lib.1.c.8 Philostrat. lib 5. Bellon.in Observat. sunt quæ de serpente Epidaurio Valerius s, de leone Apollonij Philostratus, de asino Cayri narrat Bellonus. Longè faciliùs potest magus per dæmonem efficere, vitiatis organis corporeis, vt homo latrare, vlulare, crocitare, rudere audiatur, conans loqui: videmus enim artificio id nonnullos feliciter

t N. lib. de Prodig. consequi: & legimus t anno 1546 Margaritam Eslingensem ex ventris doloribus ità intumuisse vt ventris moles totam faciem obtegeret, ac in circumferentiâ decem palmos excederet videretur. Audiebantur à circumstantibus lectum, gallorum cantus, gallinarum coccyzationes, anserum strepitus, muratus canum, balatus ouium, porcorum grunnitus, boum mugitus, hinnitus equorum. Eduxit miræ magnitudinis vermes atque serpentes ex latere circiter 150. quo miraculo fidem faceret; cùm tamen nil nisi præstigiæ dæmonum à matre pueræ lucri causâ confictæ forent.]

u libr. 3. περὶ ἀποχῆς ἐμψ. Sed an voces bestiarum Magi intelligant? u Porphyr. scribit suâ ætate de Apollonio Tyanæo dici solitũ, illum cùm audisset hirundinem cum multis vociferantem; sodalibus suis quos secum habebat exposuisse, indicare eam ceteris, asellum onustum frumento ante vrbem cecidisse, frumentumque hominem fusum esse. Sed verisimilius est, quod Eunapius hoc passim tribuit. hirundo enim frumento non vescitur. Volebat autem Apollonius hoc facto fingere se garritus auium intelligere, quod

quod veteres de Tiresiâ & Melampo fuerant fabulati. Sed hęc sunt incredibilia. cùm enim bestiæ ratione careant, nequeunt discursu vti, qui ad sermonem ex instituto proferendum, qui sit rerum vel gestorum significatiuus, est necessarius. fateor affectus corporis & appetitum posse vocibus suis indicare, & horum notitiam posse diuturnâ obseruatione ab hominibus deprehendi: & posset dæmon, qui hæc habet perspectissima, magos ea docere, quod an velit facere, aut vnquam fecerit, nescio. non est incredibile fecisse.

E An autem se inuicem intelligant bestiæ eiusdem saltẽ speciei, quæritur? quoad affectus illos corporis & motiones appetitus belluini, affirmatiuam docet quotidiana experientia: quoad cetera quoque censuit, & probare conatus Porphyrius, aues scientiam habere vocis cantusque sui generis auium, ac quod ipsis accommodatum sit id posse alijs ostendere. idem Plato censuit, & Oppianus agens de elephantis, quod arbitrãtur; quia si elephas in cænum ceciderit & clamauerit, socius id cernens abit & redit adducens gregem elephantorum, vt operâ communi seruent immersum. exemplo etiam scorpij Libyci, qui cùm solus hominem ferire nõ valuit, reuertitur cũ pluribus alijs, & simul hominem aggreditur annexis sibi annulatim socijs. exemplo denique piscis qui confractum laqueum euasit, & alijs periculum indicat, vnde fit vt eo die generis huius nulli pisces compareant. Vide Pet.Gregor. *lib.15.de repub.* c.5. hæc ipsa memorantem, prudenterque monentem intelligentiam veram & discursum animantibus deesse. Addo nec eum à dæmone illis tribui posse. quia rationalem eis animam nequit largiri, cuius creatio soli deo reseruatur: & requirit illa corporis organa sibi accommoda. de quo seq. quæstione.

QVÆSTIO XX.

An intelligentiam discursiuam possit dæmon brutis largiri?

IN de hæc quæstio depẽdet an bruta aliquâ ratione sint prædita. nam si sunt, facilè præstabit dæmon vt sublatis impedimentis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

mentis, discurrant, & scienter intelligant: si non sunt, id præ-
stare non posse, certum est.

Fuere igitur non pauci, qui rationem tribuant animantium
plerisque. Empedocles dixit, omnia animantia & plantas mé-
tem & prouidentiam habere, vt eum citat Sex. Empyricus *a*;
& Parmenides ac Democritus, teste Stobæo *in Eclog. physic. b*
videtur idem velle Lactant. *lib. 3. instit. c. 10.* apertius Porphyr.
lib. 3. de sacrific. & Plutarch. *lib. quod bruta vtantur ratione, &*
lib. vtra animantia plus rationis habeant aquatilia an terrestria? &
Gale. *li. exhortatorio ad bonas artes addiscēdas* scribit omnib. ani-
malibus inesse ἐνδιάθετον λόγον, quod Erasmus vertit rationem
affectuum capacem, non benè; Lacuna Segobiensis melius
rationem intus delitescentem siue internam: vt Galenus ratio-
nem quidem tribuat brutis, quæ & in hominibus inest; sed
hoc tantum discrimine, quod homines illam sermone queant
explicare; bruta verò habeant quidem rationem, sed concep-
tus animi nequeant verbis exprimere. fuit hæc etiam Quin-
ctiliani sententia *lib. 1. Instit. Orator.* & ex recentioribus id vo-
luere Anton. Cittadinus *in lib. 1. Posterior. Arist. c. 3.* Laur. Val-
la Dialect. suæ cap. 9. imò & Card. Hosius γ, nos nec ratione,
nec oratione, nec prudentiâ à brutis distingui voluit, sed reli-
gione & Dei cultu, atque contemplatione. Quæ verba pau-
rem piè explicanda, vt more scripturæ sacræ locutus sit; id ne-
gans, quod minus iudicabat, non quod omnino non esse iu-
dicabat, hoc sensu; vt censuerit, magis religione differre ho-
minem à brutis, quàm alijs illis oratione, prudentiâ, ratione.
Sit ergo Concl. Brutis rationem, discursum, prudentiam,
prouidentiam (propriè dictam) vel sapientiam tribuere, re-
ctæ philosophiæ & fidei repugnat: est tamen in brutis quæ-
dam sollertiæ quod rationem & prudentiam, discursumque
imitetur.] Hæc est sententia Alb. Magni *in 3. de anima*, & Phi-
loponi, *ad tex. 157.* vbi non obscurè hoc Aristoteles, & est D.
Tho. *1. 2. q. 13. a. 3.* Gregor. *1. d. 3. q. 1.* idem Aristoteles *lib. 7. de*
hist. animal. c. 1. tribuit illis vestigia animi humani & prudentiæ
imaginem; vnde sumsit Arnob. *lib. 2. cont. gent.* cum scribit ea

a lib. contra Mathematic. fol. 116.
b li 1. fol. 93.
γ Præfat. Confess. Petri cadensis.

brutis conspici multa rationis & sapientiæ simulacra. idem Hippocrati placuisse docet Galen. *lib. 1. de vtil. part. c. 3.* idem docuere Auerr. *in 7. Physic.* Hieron. Magius *lib. 2. de exust. mundi cap 5.* Gabr. Zerbus *in 1. Metaphy. q. 7.* (quem operæ pretium sit legere) & Card. Toletus *in 3. de animâ q. 7.* Sollerter multa fieri à bestijs, & ea doceri, quæ discursu quodam videantur egere, docent, quæ narrant plerique, de elephantis ex plurimis collegit Lipsius *Cent 1. ep. 50.* de ceteris Ælianus, vt de leonibus, *lib. 5. & 17. de nat. animal.* de tauris *lib. 7.* de cynocephalis *lib. 6.* de alijs simijs *lib. 5.* de ceruis *lib. 11.* vbi tamen illud κατὰ γλῶτταν ἀνθρώπων, non interpretandum; *loquentes intellexit*, sed *vocantes intellexit*, scilicet audito Græco nomine, quod illi educator mãsuetarius indiderat: vt de piscibus idem auctor dixit, κατὰ φύσιν ἐπιστήμονας *lib. 8. c. 4.* Probatur id breuiter. si ratione ducuntur; sanè rationalia dicenda forent. si ratione ducerentur; ex electione operarentur. si electionem adhiberent; non semper omnia eiusdem speciei animalia vbique eodem modo, vt faciunt, operarentur. si discursu prædita forent; nossent vniuersalia quædam axiomata, sine quibus nemo potest nec affirmatiuè nec negatiuè discurrere. constat autem à brutis nesciri axiomata vniuersalia. si ratione & discursu prædita sunt; ergo & scientiâ, & prudentiâ, & sapientiâ. norunt ergo ipsas rerum causas. norunt meliora à minus bonis discernere. si ratione prædita; ergo & libero arbitrio, in rebus de quibus discurrunt & ratiocinantur. ergo peccare possunt, & mereri. ergo & virtutes voluntatis illis non denegandæ; iustitia, temperantia, fortitudo, liberalitas, obedientia. quis hoc philosophus somniet? non alius certè, quam qui belluis cælum pandit Machometus.

B Dicendum itaque, vt hęc absurda vitemus, bruta nonnunquam à scriptoribus egregijs dici ratione prędita, non quod veram habeant rationem sed quia multa tam sollerter faciunt, quàm homines solent, qui ratione pręditi. dici etiam prudentiam habere, quia perinde operantur ac si prudentiam ducem in operando sequerentur. prudentia enim habitus est faciens

nos

nos promtos vt eligamus media fini alicui accommodata; finem verò cum medijs ad eum tendentibus non assequuntur bruta; sed fortuito in eum feruntur. difficile hoc est intellectu, verùm ab Hieron. Fracastorio fuit luculenter explicatum[a], in hanc sententiam; Quosdam actiones animalium omnes ad instinctus naturales referre; sed hos explicare debuisse, an hi instinctus cum cognitione coniuncti sint, an nō; alios dicere dirigi ab intellectu, qui fines nosci & errare non potest, sed difficultatem hos non tollere. Si enim sic bruta voluntà Dei dirigi, vt Deus immediatè illa operetur, quæ bruta faciunt, apertè errant. Si verò velint Deum hæc facere mediatè per animalia, tunc recurrere quæstionem, vtrum animalia hoc simplici naturæ instinctu, an verò mediante cognitione faciāt. Ideo ipse, sumptâ caloris natiui similitudine, respondet ingeniosè & eruditè: Deum quando hanc vniuersitatem creauit, eâdem virtute & potentiâ, qua fecit omnia, facultatem creasse singulis naturis propriam dedisse, qua peruenire possent ad fines rerum vniuersitati debitos & congruentes. Inde contingere vt multa à particularibus fiant, alium finem intendentibus per se, & alium tamen finem intendente naturâ, & ordine vniuersi. Nam quod calor ille genitiuus tam mirabilia operetur, calefaciat, attrahat, propulset, figuras det membris, vasa conceptacula, situs, ordines, iuncturas ac demum animal conflet, perinde ac si singulorum fines cognosceret: arbores etiam ac plantæ, folia, gemmas, flores, fructus, semina mirâ solertiâ vt videtur, faciant, custodiant, muniant: certum est hæc à mente cognoscentibus fieri. Sed dicendum hæc fieri ab illis partim per accidens, partim per se. per accidens quidem quatenus est particularis quædam vna natura; per se verò, quatenus est pars vniuersalis naturę, quam ordinauit Deus ad finem illum quem ipse cognoscit. Sic (ait) & bruta quędam facere, non cognoscendo fines, & quasi per accidens, quatenus sunt naturę particulares; quatenus verò partes sunt vniuersalis naturę à Deo ordinatę, per se facere & intendere fines, non fibulos Deo cognitos. Vt ecce, maturis ouis, auis illa vult deponere excita-

[a] *libr. 2. de intellectione, à fol. 191.*

excitata pōdere & molestiâ ouorū. hic finis aui est notus: alius est finis ratione vniuersi, nempe conseruatio speciei, qui est aui incognitus, sed Deo cognitus, & quasi cōsequens alterius. deponit itaque auis ouum, per se propter stimulum, per accidens respectu prolis: respectu sui, quatenus est hæc auis; sed respectu vniuersi, quatenus est pars eius, excludit prolē per se. Sic etiam innascitur aui appetitus deponendi oua loco tuto, per accidens ratione prolis conseruandæ; sed per se, quia ouū amat vt partem sui. hinc & aliæ subnotiones fiunt animantibus, secundum species quas recipiunt, rerū sibi ad hoc necessāria rum. Vnde (inquit Fracastor.) magna sapientia & prouidētia Dei optimi maximi videri potest, qui vniuersum totū ordinaturus modū naturis omnibus dedit, quæ nescientes fines, omnia tamen faciunt, per quæ fines consequuntur quos ipse solus cognoscit. ad quem modum deinceps alia fiunt, quę tam mirabilia nobis videntur. Ex quibus apparet eam quæ in brutis apparet, prudentiam non esse, sed dumtaxat instinctū quēdam naturæ, & ordinis vniuersi à Deo præstituti.

QVÆSTIO XXI.

An possint dæmones facere, vt homo non sentiat, vel vt longissimo tempore dormiat, aut inediam perferat?

AQVoad primū non quęrimus vtrū dæmon possit efficere ne corpus habeat potentiā sentiēdi, sed vtrū possit facere ne actu sentiat; quod naturâ sensile est. v.g. ne crucietur quęstione subditum. Iamblichus *lib. de myster. Aegypt. paullo ante med.* testatur multos prophetarum admoto igne non vri, vel si vrātur vltionem non sentire, vt nec alia tormenta vlla: loquens de vatibus Gentilium, addensque id fieri Deo intus adflante qui repellat ignem, illaque cetera hebetet. Quis iste Deus Iāblici Magi, nisi cacodæmon quispiā Eurycles? qui isti prophetæ, nisi malefici? Censuere Gentiles magico carmine aciem gladij sic retundi, vt nec leui vulnere cutem queat perstringere? Nec desunt, qui norent, ad tollendam hanc superstitionē, sæpè Deum miraculo flammæ, aquæ, ferarum, & similiū sup-

pliciorum atrocissimorum vim suspendisse, eaque omnia martyribus innoxia reddidisse: cùm verò securi vel gladio fuissent addicti, ferri vim à Deo non coërcitam, vt nationes intelligerent miraculo ista, non magiæ adscribenda. Sitne hoc verum, necne, equidem valdè addubito. Nam & memini de muliere septies ictâ gladio, sed frustrà; & Gentiles etiam illa cetera, licet falsò, tamen ad incantationem referebant. Legi duas alias huius rei causas meliores α: priorem, quia sectio gladij impedita, potuisset dolo carnificis adscribi. posteriorem, quia gladius, est præcipuum & maximè legitimum ordinariumque iustitiæ vltricis instrumentum. Hodie quidam impij milites se fore inuulnerabiles putant, si arma certo ritu incantent, vel sacrilego ausu crucifixi imaginem compungant β; vel si fetu interulam lineam horrendis inscripsam imaginibus, quam vocant *inferni camisiam*: vel si periapta quædam ferant variis characteribus magicis insignita, aut orationes; quas blasphemas admodum & mêdaciter tribuunt D. Leoni, vel Carolo Magno, insignitas magnis (sic magi loquuntur) Dei nominibus. Noui studiosum iuris, nomine Quirinum, V. I. Baccalaureum, qui, cum tali membranulâ fretus audacter se iurgijs & pugnis immiscuisset, sæpè ictus, nunquam saucius; tandem, Romæ anno. 1572. vel 1573. in symposio minimo vulnere fuit mortuus. Huc referendum quod de Scafio sic scribit auctor Formicarij, In territorio Bernensium primus auctor malefitiorum fuit quidam Scafius dictus; qui publicè de hoc gloriari audebat, quod quandocunque vellet, ipse se omnibus hominum in æmulorum oculis velut murem facere valeret, & ab ipsorum inimicorum manibus sæpè vt dicitur euasit: sed cùm terminum suæ malitiæ Diuina iustitia facere voluit, tandem per hostes suos in stuffâ quadam propè fenestram quandam sedere explorabatur cautè: quo in loco, cùm nullum de sibi insidiantibus suspectum haberet, per fenestram gladijs & hastis inopinatè transfixus est, & ob sua facinora ibi mortuus miserabiliter.] hæc Niderius. Sic suos dæmon deludit. Tormen-

α *Vide Ioss. Anglez in 2. q. de dæmon. c. 4. diffi. 5. dub. 1.*

β *Sprenger. in Mall. p. 1. q. 1. c. 16.*

rum sæuitiam quotidie malefici in eculeo eludunt. omnem enim cruciatum, vel risu, vel somno, vel silentio superant. solent id causarum ignari miraculo & innocentiæ tribuere: cùm id tamen contingat, vel singulari quodam corporis robore, & animi tolerantiâ, quam non raro & Gentiles & Christiani exhibuerunt γ. Vnius adscribam M. Attilij Reguli tolerantiam ex Silio Italico;

γ *Fulgos. l. 8. Exempl. c. 4. Egnatius lib. 8. c. 4. & idem de bello lib. 3. c. 3.*

β *Non ignis, candensque chalybs, non verbera passim*
Ictibus innumeris lacerum scindentia corpus,
Carnificesue manus, penitusue infusa medullis
Pestis, & in medio lucentes vulnere flammæ
Cessauere (ferum visu dictuue) per artem
Sæuitiæ extenti, quantum tormenta iubebant,
Creuerunt artus; atque omni sanguine vupto
Ossa liquefactis fumarunt feruida membris:
Mens intacta manet, superat, videtque dolores
Spectanti similis; fessosque clamore ministros
Increpitat, dominosque crucem clamore reposcit.

Alij vtuntur inunctionibus, & pharmacis naturalibus confectis ex opio, solano, & similibus; quibus humores turbantur, sopor altus conciliatur, neruorum origines obstruuntur, sensus stupefit, sensatio impeditur. Vim eam lapidi Memphiti ex Ægypto tribuit Dioscorides δ. Sed plerique nituntur pacto dæmonico, & periaptis ex oscillis vel cineribus infantulorum antè baptismum necatorum ε; vel deglutito apum rege ζ, vel corpori alligatis membranulis cum certo caracterum genere, aut etiam susurrato malo carmine; quorum omnium exempla suggerunt, qui de Criminalibus iudicijs scripsêre η. Similem dæmonis operationem cernere est, in stigmatum illa tessarâ, quam diabolus imprimit strigibus; quæ sic sensu destituitur, vt nec acus longissimæ fixura dolorem minimum adferat, de quâ satis copiosè alij θ. Solent huius signi variæ esse figuræ, vestigij leporini, manus bufoniæ, catelli nigri; quale signum visebatur in tergo Ioan. de Vaulx Stabulensis; in quo illud singulare Pet. Oranus, Quæsitor negotij, obseruauit; si acu vel

δ *Ad l. 5. c. 115.*

ε *Sprenger. p. 3. c. 14. & 15.*

ζ *lib. exorcismo. Ad vomitum excitat.*

η *Hippol. in tit. de quæst. Paris de Puteo de Syndic. de tortura. Tortum, Grillandus, de Tortura. q. 4. Damhouder. prax. crimin. c. 3.*

θ *N. Remig. lib. 1. dæmon. insan. c. 5.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

graphio profundius adacto perforares, nullum doloris sensum reus percipiebat, nec quidquam querebatur: si verò à tergo, ita vt videre ipse nequiret, eminùs signo illius catelli minareris digito erecto; tanquam si acriter torqueretur, reum subito queri solitum. huius rei causam physicam non inuenio; moralem hanc suspicor, contemtu indoluisse dæmonẽ superbissimũ, & sic irritatum sæuijsse in mancipij sui cruciatum.

Ceterum illis Narcoticis pharmacis posset etiam somnus valdè diuturnus conciliari: vt fuit somnus illius rustici, qui in Germaniâ totum auctumnum & hyemem dormiẽdo fuit emensus; & qui in Apaturiorum solemnitate ebrij, per multos dies obdormierũt, teste Eudæmo: & Epimenidis Cretẽsis, qui cum quærens ouem meridiano æstu spelunca ingressus, sopore graui victus, LXXVII, iuxta Pausaniam, vel XLVII, iuxta Eudæmum, paullo pauciores, secundum alios, quieuit annos, experrectusque postea, ratus se parum indulsisse somno, pergebat ouiculam quærere. forte horũ quietis causæ naturales fuere: etsi de Epimenide, potius adscriberẽ dæmoni. De Sardoum semideorum somno fabula fuit, nam hi reuerâ erant mortui, dæmonum præstigio visi sunt & dormire, & excitari [κ]. Quidam etiam somnus tam longus, aliquando per miraculum, verò à Deo immissus; vt septem Dormientûm sanctorũ apud Lan. Surium, & aliorum quinque apud Paullum Diaconum.

Vltimum erat de inediâ perferendâ. de quo non est dubitandum, posse diabolum efficere, vt quis mensium multorũ ferat inediam. potest enim id naturaliter cõtingere. nam & Gẽma multorũ annorum agnoscit naturalem inediam. Hippocrates vero *lib. de carnibus* negans vltra septimum diem famem naturaliter prorogari posse; de ijs intelligendus est, quibus ventriculus, & ieiunum intestinum humore chiloso vacant, in quem calor naturalis possit agere: tum enim fieri solet, vt illud intestinum interea concrescat, atque ita homines emoriantur. Verùm si vel à morbo præcedente, vel aliâ ex causâ sit in corpore residuus humor flegmaticus crudus, lentus atque viscosus; illo calor naturalis vtetur pro alimento donec totus humor

1 *Lilius Giral. Dialog. 4. de histor. Poet.*

κ *Vide de his Alexan. Aphrodis. & Simplic. in 4. Physic.*

λ *lib. 1 Cosmocrit. c. 6.*

humor absumatur. Idem futurum si ex summâ cerebri humectatione, materia quædã subtilis & pituitosa à capite in corpus descenderit, atque interea corpori in alimẽtum cesserit. Tunc enim quicquid à corpore exspiraretur vel diffflueret, continuo ab hoc humore in alimentum conuerso restitueretur; nec cibus homini opus foret, donec hic humor penitùs consumeretur. Hanc inediæ diuturnæ causam fuisse censuerim, & imbibesiæ (vt loquitur Plautus) in illâ Rogerij Bacconi Anglicanâ puellâ, quam dicit viginti annis nihil comedisse: & in Gallo sacerdote, qui tempore Nicolai. V. Pontificis biennio toto cibis potuque abstemius fuit: & in puellâ Spirensi, quæ Ferdinandi Imp. iussu veritatis explorandæ gratiâ per multos medicos anno 1540 asseruata obseruataque, sic ex graui morbo ieiuna perstiterat iam vltrà quadriennium, corpore interea benè forti, sano, nec vllâ macie tentato; sed scabie tantum phlegmaticâ corpus obsita: frequens interea lacrymabatur, & consuetas narium auriumque sordes habebat, & somno satis longo quietóque vtebatur, nihil tamen neque per sedem, neque per loca muliebria fecium vrinæue excernebat. de hac multa disputarunt ex Italis Simon Portius [λ], & ex Germanis oculatus testis vnus ex medicis obseruatoribus puellæ Gerardus Bucoldianus [μ]. Si hæc fieri queunt naturaliter; cur nequeat illa perficere panurgus ille Dauus diabolus, eâdem industriâ quâ prauas corpori alias affectiones immittit? Sedulo tamen cauendum ne sanctorum hominum naturam excedẽtia ieiunia [ν] in hanc classem referamus. Deus enim tum, qui creauit, eos virtute suâ sine corporali sustentat cibo. *Vide de his quædam apud Picum Mirandulan. lib. 3. de Prænot. c. 5.* Impius autem est Rogerius Baconius omnia hæc stellarum influentijs adscribens. cur si hoc ita est, vni dumtaxat & non alteri quoque vim hanc tolerandæ inediæ stellæ istæ, in cõmune influxũ suum demittentes, largiuntur? an, quod solius huius corpus ita dispositũ? sed quæ hæc dispositio sola influxui peruiaeque hęc in alijs tanta vis & obstinatio ad excludendum? sed sat iam nugis Bacconi refellendis operæ alibi positum à nobis.

λ *li. de puellâ Germ.*

μ *epistol. hac de re ex causâ Mogunt. anno 1540.*

ν *Vt D. Mariæ Ægyptiacæ, D. Catarinæ Senens. SS. Lutgardis, Mariæ Oigniacensis, Christinæ mirabilis, apud Surium.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVÆSTIO XXII.

An magicis artibus operâ dæmonum sexus mutari queat?

NOn ago de membrorum ablatione (de quâ iam dictum) sed de ipsa sexus virilis in femineum, aut feminei in virilem commutatione. quam naturalem ex medicis huius sæculi fatetur *Cosmocrit. 1.* Gemma. Factos ex mulieribus viros multos legimus. Hippocrates *lib. 6. Epidem. p. 8.* scribit Abderis Phætusam vxorem Pithei, partui vicinam, misso in exilium marito, aliquot mensibus cessante fluxu menstruorum, cum ictis in membris magnos perpessam dolores, corporis habitu in virum mutatam: idemque apud Thasios accidisse Anaxilaæ vxori Gorgippi. T. Liuius *lib. 24. de Spoletanâ* muliere idem refert, Belli Punici. II. tempore. Plinius *lib. 7. cap. 4.* Ex feminis (inquit) mutari in mares, non est fabulosum. Inuenimus in Annalibus P. Licinio Crasso, C. Cassio Longino Cos. Cassini puerum factum ex virgine sub parentibus, iussuque auspicum deportatum in insulam desertam. Licinius Mucianus prodidit visum à se Argis Arescontem, cui nomen Arescusæ fuisset, nupsisse etiam, mox barbam & virilitatem promeruisse, vxoremque duxisse. Eiusdem sortis & Smyrnæ puerum à se visum. Ipse in Africâ vidi mutatum in marem nuptiarum die L. Cossitium ciuem Tisdritanum, viuebatque cùm prodierem hæc.] hæc ille. A. Gellius *lib. 9. Noct. cap. 4.* Libitum men est (inquit) in loco hoc miraculorum notare id eriam quod Plinius Secundus, vir in temporibus ætatis suæ, ingenii dignitatisque gratiâ, auctoritate magnâ præditus, non audiuit neque legisse, sed scire sese atque vidisse in lib. Nat. Hist. V. scripsit; quæ infra posui ipsius sunt, ex eo libro sumta; quæ profectò faciunt, vt neque respuenda, neque ridenda sit notissima illa veterum poetarum de Cenide & Cæneo cantilena.] Hæc Gellius subdens superiora illa Plinij verba. Quibus verbis quod dicit, *miraculosum hoc*, voce vsus est latè sumptâ pro eo quod rarum & admirandum. de Cæneo & Tiresiâ legendus Ouidius in Metamorph. quid opus fabulis, vbi suppetunt historiæ

D. Augustin. *Vr. c. lib. 3. de Ciuit. Dei.* memorat ex Gētilium scriptis, & mulieres homines, & gallinas in masculinum sexum fuisse conuersas. de auibus mox idem ex Ausonio confirmabo: de hominibus pergamus asserere. Ad tempora propinquiora nobis venio. Iouian. Pontanus *in Histor. Neapolitanâ* narrat, Caietæ mulierem piscatori cuidam annis quatuordecim nuptam in virum migrasse: & aliam cui nomen Æmilia, nuptam Antonio Spensæ ciui Ebulano post annum nuptiarum XII. in virum mutatam soluto matrimonio, vxorem duxisse & liberos procreasse. addit idem aliam feminam cum marito filium vnum peperisset, subito exortâ virilitate, marito iam non feminam relicto alteram duxisse, è qua liberos genuerit. nonnulla de pluribus consimilia narrauit Cocceius Sabellicus α: quibus omissis duo ponam quæ nostris temporibus Hispania dedit, & conscripta fidelissimè ab Ant. Torquemada ε patrio idiomate; Amatus Lusitanus ϛ auctor est in oppido Ezgueyrâ Lusitaniæ, distante à Conymbricâ nouem leucis, vixisse quendam virum Nobilem, cui filia erat vocata Maria Pacheco, quæ cùm eius iam ætatis esse inciperet, quâ feminis menstrui fluores inchoantur, loco liquidi humoris, erupit ei è locis (si intus absconditum latuerat) vel aliter natum foris prodijt virile membrū, sicque ex puellâ subito adolescens ephebus apparuit. cum sexu vestitum virilem, nomen quoque assumsit Manuelis Pacechi. nauim conscendit, in Indiam profectus rebus fortiter gestis, strennui militis existimationem, opesque magnas comparauit. in patriam rediens, vxorem nobilem duxit. de liberis mentionem subdit Amatus nullam: sed, ait, illum imberbem permansisse, facie in femineam declinante: quæ sunt indicia non perfectæ virilitatis. Vltimo loco subdit Torquemada, se ab amico viro magnæ auctoritatis & fidei pleno accepisse; non procul ab vrbe Benauentanâ Hispaniæ, vxorem rustici cuiusdam fortunæ mediæ, quæ quod sterilis esset, minùs à marito benignè habebatur; perræsam malæ tractationis, quadam nocte aufugisse sumpto vestitu famuli domestici: sic ornata virumque mentita varijs in locis

α *Sabellicus lib. 9. Exemplor.*
ε *Dial. 1.*
ϛ *Centur. 2. curat. 39.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

locis operâ seruili vitam sustentauit: post aliquod tempus, siue quod calor in ea naturalis tam efficax foret, siue quod imaginatio nata & confirmata continuo habitu & ministerio virili eam efficacitatem nacta sit, certè ipsa se in virum mutatam deprehendit. statuit ergo, quæ diu fuerat vxor, maritum agere. feminam sibi matrimonio copulat. diu res latuit illô non audente cuiquam rem narrare: donec quidam ei prius optimè notus cernens tam similem esse facie vxori profugæ nuptici illius; interrogauit num forte frater esset talis mulieris. huic rem omnem vti contigerat narrauit. Sic res in lucem venit.

[a] lib. 1. Exempl. c. 6.

Fulgosus scribit sequentia [a]; Neapoli regnante Ferdinando primo, cùm Ludouicus Guarna Salernitanus ciuis, quinque filias suscepisset, quarum natu maioribus duabus alteri Francisceæ, Carolæ alteri erat nomen; posteaquam ad quintumdecimum annum peruenerunt, ambabus genitalia membra virilia marium morem eruperunt; mutatoque habitu pro maribus habiti sunt, Franciscus & Carolus nuncupati. Item Ebuli, eodem rege puellæ, quæ iam quatuor annos viro promissa sponsæ habuerat nomen; qua nocte primùm viro tradita cum concubuit, siue ex confricatione, siue ob aliam causam quæ ignota sit, effractis membranis, quæ vt mulier videretur efficiebant, virilia membra prodierunt: domumque reuersa in iudicio dolorem repetiuit, in virorum numero postea habita.] Hæc præmisi minùs vt incredibilis videatur Phlegontis [a] narratio; Virgo quędam (inquit) Smyrnę nata Philotis nomine cùm matura viro nuptum tradita esset à parentibus, masculino enatum membro in virum abijt. Quin & Laodicææ, quæ est in Syria, mulier Æteta nomine, etiamnum cum marito degens, eiusdem vir exstitit, cui nomen Ætetus, præside Athenis Macrino, Romæ Coss. L. Lamiâ & Æliano vetere] & addit Phlegon Hadriani libertus, se hunc vidisse. Et notant medici quidam non obscuram esse rationem, quâ id natura det effectum: ex nari semper eam, id quod perfectius: mulierem esse quasi virum quendam imperfectum. menstruis retentis diutiùs, fieri vocem robustiorem, cutem pilo vestiri, reliquum corporis habitum

[a] lib. 1. de Mirabilib. & long. ev.

tum roborari: nec aliud ad Metamorphosim hanc deesse, quàm, vt quæ sunt intus vasa seminaria, foris appareant; & id quod myrtos, nympha, κλητορίς καὶ ὑπόδημα dicitur, & Ismaëlitis *Abathara* siue *Albandar*, sumpto increméto, & pingui velamine cui inuoluitur effracto, protrudatur in penem; cui persimilis, sed inuoluta prius fuerat. expelli autem caloris naturalis vrgentis impetu. Sic illi: mihi tamen vehemens adhuc suspicio est; non tam hos ex fœminis ita viros factos, vt fœminæ desierint esse; quàm ad fœmineum sexum, masculinum accessisse, vt androgyni efficerentur, sexu tamen hoc posteriore prævalente, & ideò pro viris habitas. Sed tamen si illud natura potuit, quod tot asserunt auctores; putarim Deo permittente causis naturalibus fretum etiam posse vaferrimum illum. Sanè lubens cò retulerim ficta illa miracula, quæ Dijs falsis tribuunt Gentiles. Phlegon de Lapithâ Cæneo idem narrat quod Ouidius. de pluribus scribit Anton. Liberalis *ex lib. 2. Alterátorum Nicandri*: Hypermnestram venditam pro mulière inuenisse pretium; postea in virum mutatam dono Deorum. Siproetam Cretensem factam virum cùm Mineruam vidisset lauantem. Galateæ filiam falsò vocatam Leucippum, quæ Leucippe dicenda erat, sexu mutato suppositum nomen D meruisse, beneficio Latonæ Phæstiæ. Impossibile crediderim naturæ & dæmoni de viro fœminam facere; qui conatus irrimiâ retractione partium perfectarum, in locos fœmineos. Nec assequi possum, quo sic natura modo degeneret. Scio de Tyresiâ præter fabulas, etiam Phlegontem id narrasse [b], & Anton. Liberalem satis ambiguè loqui de Siproetâ; vt vix scias ex quo in quem sexum demigrarit. Ausonij qnoqne epigr. e. lib. 1. Si totum diligenter legas, animaduertes de virili sexu in fœmineum degenerante locutum, his verbis;

[b] libr. 2. de mirabilib.

» *Fœmineam in speciem conuertit masculus ales,*
» *Pauaque de pauo constitit ante oculos:*
» *Nec satis antiquum, quod Campano in Beneuento*
Vnus epheborum Virgo repente fuit.

Ait ex puello puellam,& ex pauo pauam factam. Sed non credo,vel saltem credo ægerrimè.

QVÆST. XXIII.

An possit dæmon seni iuuentam reddere?

VT qui senex est non fuerit & desierit esse iuuenis; vel, antequam decurrit ætatem non decurrerit, id nullâ vi vel potestate perficiatur. Quis enim quod factum, maximè succensuâ elapsum actione,id reddat infectum? Verùm vt, qui defectâ iam & decrepitâ curuatur ætate, vires resumat & habitum nitoremque iuuenilem,mutentur cani in colorem meliorem, frigus in teporem,torpor in agilitatem,ceteraque corpus recipiat quæ senium abstulerat, deque malâ (quod ait quidam) merce fiat bona; non equidem audeo definire V. Dæmon possit,si Deus permittat? Non mihi planè de nihilo videtur quod poëtæ memorant,& de ariete in agnum, de Bacchi tricibus reiuuenescentibus scripsit Aeschylus; de Iasone a Medæâ recocto, scribunt Pherecydes, Simonides, & Lycophron; deque ipso Iasonis patre Æsone Græcus auctor Reditiuum,& Latinus Transformationum poëta Naso. In quibus tamen illa narratio perspicuè falsa & naturæ repugnantis, omni educto per vulnus sanguine, & nouo suffecto id contigisse. Sic enim sequatur priùs mortuum,& postea suscitatum viuentis corpus: quod soli Omnipotentiæ Dei reseruarunt. Cetera fortassis contingere potuerunt, quæ cecinit [a]; potuo succo salutari.

[a] *Ouid. 7. Metamorph.*

Barba comæque
Canicie posit â nigrum rapuere colorem,
Pulsa fugit macies,abeunt pallorque situsque,
A diectoque cauæ supplentur corpore rugæ,
Membraque luxuriant. Aeson miratur,& olim
Ante quaterdenos hunc se reminiscitur annos.

Fatentur omnes,neque id sine perfidiâ negari potest, iuuentam aquilæ renouari. testatur Hymnographus diuinus [β]: *renouabitur vt aquilæ iuuentus tua.* renouari fatentur omnes, licet quo id modo contingat,nostris & Hebræis non conueniat? Eodem

[β] *Psal. 102. v. 5.*

[γ] *D. Aug. ibi,& R. Saadiæ ibid.*

Eodem pertinet istud Isaiæ; [δ] *Qui autem sperant in Domino,mutabunt fortitudinem,assument pennas sicut aquilæ.* Præstat idem vilibus & abiectis natura serpentibus, quod omnes fatentur, vt cum tenui illâ suâ leberide senectutem exuant & induant iuuentutem: cur homini omnem huius beneficij spem Hebe nouerca præsciderit? scilicet, absumta vis omnis per asini baiuli imprudentiam; qui [ε] pharmacum adeò salutare, à Ioue missum hominibus,serpenti permisit ebibendum. Cur natalia quædam remedia nequeant inueniri tantæ efficaciæ? multa sanè latent nondum inuenta,quàm hominibus ignota, tam dæmonibus cognita. Humidum radicale restaurari, natiua illa nimia senectutis ariditas temperari, corrupto succus melior suffici, ceteraque deperdita, & hanc ad commutationem requisita suppleri ad tempus,naturæ legi nihil repugnat. Sed nec impossibile capillorum colorem mutari; cùm & coruos candidos visos multi tradiderint. [ζ] Denique Metamorphosim,quam nunc defendimus,confirmant non pauci locupletes testes. Duo legas exempla apud Torquemadam [η]; Anno 1531. Tarenti fuisse centenarium senem capularem,qui pilis,cute,vnguibus & situ atque squallore ætatis decidentibus, & in melioris ætatis omnia mutatis, de sene iuuenis prodierit, & quinquaginta post annis superuixerit. In Castellç quoque Rioiâ alteri cuidam viro similem obtigisse sortem, idque vulgi famâ notissimum fuisse, & ab Ammirâ Castellæ sedulò exploratum. Monuedrum regni Valētini oppidum est (olim Saguntus) hic se viuo scribit Valesius Tarentasius [θ], fuisse monialium Abbatissam; cui iam silicernio, subitò menstruis fluoribus renouatis,dentes renati, comæ denigratæ, rugæ & sulci cutis adæquati,mammę pendulæ atque pannosę ad instar virgunculæ sororiarunt: sic denique se vultu, facie, totoque corporis habitu iuuenculam exhibuisse, vt rei nouitate percussa, præ verecundiâ,se cunctorum oculis subtrahere niteretur. Quid multa? Lusitanicæ historię recentiores scriptores,fidei probatissimę [ι],cōmemorant longâ narratione & certâ,cuidam Indo Nobili,annorum quibus vixit trecentorum

[δ] *c. 40. v. vlt.*

[ε] *lege Plinium lib. 14. Hierogyph.*

[ζ] *Herodot. lib. 4. & Heraclides in Politijs.*

[η] *Dialog. 1. Horti sanit.*

[θ] *lib. 6. Philonij c. 12.*

[ι] *Ferdin. Castanheda lib. 8. Pet. Maffeius hist. Indicæ lib. 11.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

& quadraginta spacio, iuuentæ florem ter exaruisse, & ter re-
floruisse. Nec desunt, qui in eodem orbe nouo quandâ insulâ
κ post Cardanum, Langius epistol. medic. 79. repertam testentur κ, Bonicam nomine; in qua fons scaturiat
cuius aqua, vino præcio sior, pota senium cum iuuentâ cõmu-
tet. Facilè video, quàm hæc nonnullis incredibilia videan-
tur; sed illi cogitent: huiusmodi narrationibus, à quibus re-
ctæ philosophiæ ratio non abhorreat, quia ipse nihil tale vi-
deris, fidem detrahere; singularis esse proteruiæ & impuden-
tiæ: qui verò quid vbique gestum fuerit, vel non fuerit; id de
suâ dumtaxat opinione aut assensione decernunt; inhumanæ
assidere.

Instet quis ex aduerso certam humanæ vitæ periodũ à Deo
præfixam: hanc naturaliter non posse prorogari vltra annum
λ Gen. 6. v. 3 μ Deuter. 31. v. 2. saltem CXX. vt probatur Dei verbis λ; *Eruntque dies homi-
num centum viginti annorum*. Ideoque Mosen dixisse μ; *centum
viginti annorum sum hodie: non possum vltra ingredi & egredi*.
Confirmari id ratione numericâ, quia numerum hunc consti-
ciũt tres quadragenarij, hoc est quaternarius denariorũ tripli-
catus, & sic totum cum toto coalescens omnem absumit per-
fectionem, ternarium nempe, quaternarium & denarium. Hoc
argumentũ facilè diluitur, quia à Deo præstituta nõ omnibus
hominibus vna eademque, sed sua cuique peculiaris vitæ pe-
riodus; & his quidem spacium vitæ ipsâ hac Metamorphosi ex-
ν Sic Onkelos Hieron. & Chrys. in d. ver. 3. & D. Aug. lib. 15. de ciuit. Dei c. 14. quorũ sententia verior, quàm Philonis, Iosephi & sequacium. tensum: hãc nõ posse naturaliter prorogari nisi Deo permit-
tente. Si permittat, posse vltra annos etiam centũ viginti; quos
constat multos superasse. Verba autem illa Dei non de omni-
æui hominibus prolata fuere, sed tantum de tunc superstiti-
bus, quibus hic terminus pænitentiæ antè diluuium fu-
rum datus ν. Nec Moses illic asserit vltrà se viuere non posse,
sed tantum, adeò magnæ multitudinis gubernationi senio fa-
ri imparem sese ac minùs idoneum. Argumentum illud ex
numeris desumptum, mirè placuit Fran. Valesio ο, adeò vt ha-
ο De sacrâ philosophiâ c. 7. sissimè illud prosequendum sibi existimarit: reuerâ tamen fri-
uolum est ac nullius momenti. nihil enim ex numeris in hu-
manã complexionẽ potest influere, nec vita nostra à numero

sed à causis naturalibus primis secundisque dependet.

D Fortiùs vrget aliud argumentum huiusmodi. Vitâ humana
humido naturali conseruatur. istud semper annis vitæ consu-
mitur, ipsa etiam atteritur alimenti nutritione, quia agendo
repatitur: nec alimenti nutritio tantum potest reparare, quan-
tum senio deperit, ex peritorum sententiâ medicorum π. Ne-
π Vide Fran. Valesium d. loco. cesse igitur sit mox à statu ætatis humidum illud, quod tum
consumi incipit, refici, & primigeniam indiuidui temperatu-
ram, illâ quæ veterascebat abolitâ, restaurari. Quod lubenter
illis concedimus. Sed, inquiunt, id nec arte nec naturâ perfi-
ci posse, medici sentiunt ρ. *Quibus respondeo*, licet medicis
ρ Galen. lib. de marasmo, Langius epistol. medicin. 79. ratio humidum radicale restaurandi hactenus fortè manse-
rit ignota: non inde sequi, illam dæmoni quoque ignotam
esse aut impossibilem. quod si illam nouit; cur nequeat, Deo
permittente, in praxim deducere, & hac vti scientiâ? Vrgebis
fortè, posset igitur hominem perpetuò in vitâ tueri, & sic quasi
immortalem reddere. quod iactabat ventosus ille Ægyptius
contra quem Galenus scripsit: Verùm occurro; consequentiã-
que istam pernego; potest vitam in multos annos extendere:
potest ergo in æternum extendere. Quãuis enim longæuus ho-
mo, mortalis manet, vt futurus erat etiam ante peccatum: sed
quemadmodum tunc solâ Dei voluntate (iuxta quorumdam
sententiam) mortem effugisset; ita etiam in argumenti casu,
si Deus dæmoni permitteret semper humidũ radicale restau-
rare, homo iste tunc non moreretur, quia tunc eũ Deus neces-
sitate moriendi per talem dispensationem eximeret. Deinde
si peculiarem dispensationem hanc tollas, dico; quia hoc Deus
non videtur permissurus vnquam; tandem post aliquot cente-
narios annorum, naturalis vis ita in homine deperiret & fa-
tisceret, vt nulla remedia naturalia, quibus dæmon vteretur,
ad restaurationem tandem prorsùs collabescentis corporeæ
molis, & naturæ quasi prostratæ, sint suffectura. Sed hoc non
nisi post diuturnum valdè tẽpus contingeret; ideò nihil pug-
nant ista cum ijs quæ dixi de prolongandâ, non de æternandâ
vitâ. Vt autem videatis huius consequentiæ vitium, cogitate

Universidad de Deusto
Biblioteca

arborem illam vitæ, siue vt Hebræi vocant *lignum vitarum* quòd vitam in flore iuuentutis produceret esu suo in tempus multarum nunc vitarum longissimarum, ad aliquot etiam annorum millia; hanc illi vim fuisse naturalem, meritò dixerunt grauissimi scriptores [r]; quia illã post hominis peccatum retinuit, vt patet ex Gen. 3. v. 22. Voi Deus paradisum munit, ne Adam eum iterum ingrediatur, & de ligno vitæ sumens, viuaret in æternum. Attamen ijdem Doctores benè docuerunt, non propterea hanc arborem potuisse hominẽ temperà mortè præseruare. vide Perer. hęc optimè explicantem [d] *lib. 3. q. 5.*

[f] Gen. 2. v. 9

[r] Strabus & Hugo Victorin. in Genes. & D. Thom. 1. p. q. 97. ar. vlt. Scot. in 2. d. 19. q. 1. Duran. ibid. ar. 1. Caiet. ad d. ar. vlt. & Perer. in Gen lib. 3. q. quartâ.

QVÆSTIO XXIIII.

Quid magia, vel dæmon, possit circa animam corpori iunctam, idque informantem?

CVm Animæ potestates tres sint; iam diximus quid possit circa vegetatiuam, & etiam circa sensitiuam quoad sensus exteriores; nimirum 1. posse visum, auditum & reliquos sensus decipere, vt exemplis infinitis comprobatum ab alijs [a]. 2. Interno sensu dæmon vtitur vt instrumento, quo aliquid attentat vel molitur in potentias animæ. Nam potest quadruplicis sensus interni functionem decipere turbatâ fantasiâ. Communis enim sententia Theologorum est; non posse ab angelis nuę speciei impressione imaginationem seu fantasiam immutari; & ideò illos non posse efficere, vt qui à natiuitate nunquam vidit, rectè de rerum coloribus imaginetur [β]: sed benè posse angelos corpus aliquod fantasticum formare, & illud occasionaliter obijcere, & sic speciem ingerere, vel ex speciebus rerum quas homo verè aliquando vidit, ijs per imaginationem commixtis & confusis, species rerum effingere, quas homo nunquam vidit; v.g. chymerę, vt conflatę ex caprâ, leone & dracone, vel montis argentei, ex monte & argento: vel etiam concitatis in corpore motionibus atque affectionibus, vnde fantasię contingat voluere læta vel tristia, quæ nec vidit, nec vnquam facere: vel, sicut in amentibus & freneticis est cernere, ex humorum perturbatione varias eorum fantasiæ species obuersari.

[a] Guilh. Paris. p. vlt. de vniuer. c. 22. Angleę in 2. d. 8. q. 3. dub. 4. Remig. libr. 3. dæmonolat. c. 11.

[β] D. Thom. 1. p. q. 111. a. 3

sic potest dæmon eorundem humorum inęquali commixtione & agitatione, assumendo & adducendo vapores instituto suo accommodatos, efficere, vt quales ipse vult imaginationes homo retractet, eaque se videre & audire iudicet, quæ reuerâ nec oculis nec auribus vnquam hausit. hinc manant tot falsæ apparitiones, reuelationes, & exstases [γ].

Tertiò potest diabolus, & facit quotidiè, spiritus & humores organorum commouere, & sensus interni, & concupiscibilis atque irascibilis facultatis organa turbare motis simul corporeis membris: ita vt hinc oriantur variorum vitiorum cogitationes; quod non facit quidem immittendo imaginationi speciem nouam, nec etiam vnà cum sensu efficiendo ipsam cogitationem; sed tantummodo (vt dixi) facit ipsam potentiam cõcurrere cum specie obiecti, & sic suggerit simulacra, quibus voluptatum memoria suscitetur, membra quoque generationis & semina irritando prouocat, vt docet Magus ille Marcus apud Psellum [δ]. Cumque sensitiuus hic appetitus libertate careat, & coactione quadam in obiectum suum compellatur; potest veterator eum necessariò in malum aliquem actum impellere, adeò vt nequeat appetitus sensitiuus illud obiectum non appetere. Verùm motus huiusmodi peccati omnis est expers; &, quando voluntas fortiter renititur, maioris meriti & mercedis occasio nobis gignitur. Quod diligenter norandum ne quem fallant Godelmannus, Danæus [ε], & alij hæretici hos motus concupiscentiæ, peccato ascribentes, & proindé, quod absurdissimum, hominem nolentem ac renitentem peccato inuoluentes. sed hi sunt fructus errorum de libero arbitrio negato, & naturâ Originarij peccati malè intellectâ.

[γ] vide D. Aug. de curâ pro mortuis c. 12. Victor. de Magiâ nu 35. v. ad secundum respondetur. Angleę d. q. 3. dub. 5. Molinam ad d. a. 3.

[δ] lib. de dæmonib.

[ε] Godelman. lib. 3. de lam. c. vlt. nu. 35. Danæus lib. 2. Æthicæ Christia. c. 7.

4. Potest dæmon memoriam iuuare, eius organum adaptando vt faciliùs recipiat, & firmiùs species retineat; vel motu locali noxia repellendo, vel iuuantia applicando. Eandem potest modis contrarijs plurimùm debilitare. talem puto fuisse memoriam Æthalidæ apud Laertium, *lib. 8. in vitâ Pythagor.* talem Apollonij Tyanæi quam laudat Suidas: talem obliuionem illius clerici Germani apud Fulgosum *lib. 1. Exempl. c. 6.*

Quintò

Universidad de Deusto
Biblioteca

5. Potest intellectum subtiliorem & meliorem, quoad functiones ingenij & iudicij reddere, per commodiores organi dispositiones, humoribus videlicet densioribus motu locali dispulsis, vel agentium naturalium adhibitis medicamentis, vel spiritibus sensitiuis expurgatis, & ad organa dictorum motorum altero attractis, aut sanguinis defecatione ijsdem spiritibus multiplicatis. Quo enim plures, meliores, purgatioresque sunt spiritus, & quo meliora ac expeditiora impedimenta sunt interni sensus organa; hoc intellectio expeditior atque fælicior nascatur necesse est. Sed Angelorum bonorum haec quasi propria sunt munia: mali isti dæmones potiùs humorum dēsitate, spirituumque paucitate, imbecillitate atque impuritate tenebras mentibus amant humanis offundere. Sunt etiam tribuunt mala pharmaca, quibus à rectâ mente homines dejciant, vt per se non ratò præstāt in ijs quos obsidēre.

{ *Marci. 5. Matth. 8.* Seducunt etiam prauis suggestionibus suadendo varia peccatum esse, quod reuerâ licet; modò grauis peccatum esse, quod dumtaxat veniale est, vt sic scrupulis torqueant: modò inculcant iusta esse, quæ contra fas & sunt; vel contemnenda dicunt & leuia, quæ lethalia & vehementiùs formidanda, vt sic conscientias reddant laxas atque licentiosas.

Petes fortè, an ergo queat dæmon artes atque scientias quas docere? nihil dubitandum posse, si velit & sinatur à Deo per locutionem nempe & manifestationem sui conceptus non tantum si in formâ visili appareat & homini loquatur, quod non negat D. Thomas *a*; sed etiam internâ locutione & suggestione intellectu illustrato. non enim video, cur haec illuminatio, quæ in malum finem tendit dæmoni sit adimenda, cùm hæc cognitio non referatur in Deum, nec cum vllâ motis verâ fiat purgatione. quare vtrum dicenda sit illuminatio an illusio, an quo alia indigetanda nomine, vt v. g. nuda veritatis manifestatio, sane quæstio de nomine futura est. In vita Nortberti idiotam quendam, sacræ scripturæ subitò peritum reddidit. *cap. 27. Surius. 6. Iun.* Hodie scimus multos

a 2. 2. q. 96. ar. 1.

anabaptistas sumptione potus vel cibi scripturæ magnam partem, eam nempe quam recipiūt, & erroribus suis firmādis putant oportunam edisce re. quis docet nisi Diabolus? scriptum etiam reliquit Ioann. Niderius *b*, idem de initiatione Lamiarum: apud quem hæc vnius exstat confessio; Infantibus nondū baptisatis insidiamur, vel etiam baptisatis, præsertim si signo crucis non muniuntur, & orationibus: hos in cunabulis, vel ad latera iacentes parentum, ceremonijs nostris occidimus; quos, postquam putantur oppressi esse vel aliunde mortui, de tumulis clam furtò recipimus, in caldari decoquimus, quousque euulsis ossibus tota ferè caro efficiatur sorbilis & potabilis. De solidiore huius materiâ vnguentum facimus nostris voluntatibus & artibus ac transmutationibus accommodatum: de liquidiori verò humore flascum aut vtrem repletum, de quo is qui potatus fuerit, additis paucis ceremonijs, statim cōscius efficitur & magister nostræ sectæ.] Hæc confessio, mulieris; subiungitur alia, viri huic conformis, & addens scelestæ initiationis & promotionis ad Tartareum magistrium alia ritualia: Ordo, inquit, talis est, quo etiam seductus fuit. Oportet primò eum Dominicâ die antequā aqua benedicta consecratur, Ecclesiam introire, mox futurum discipulū cum magistris, & ibidem abnegare coram eis Christum, eius fidem, baptisma & vniuersalem Ecclesiam. Deinde homagiū præstare Magisterulo, id est paruo magistro (ita enim Dæmonē, & non aliter vocāt) postremò de vtre bibit supradicto: quo facto statim se in interioribus sentit imaginem nostræ artis concipere, & retinere ac principales ritus huius sectæ. In hunc modum seductus sum, & vxor mea &c.] in his verbis vides doctrinam illam potu præberi: sed fallebatur homo idiota, dum putabat nouā imaginem efformari immediatè in mente, quā generatim omnia illi exhiberentur ad artem illam pertinentia: Neque enim id dæmoni possibile, neque talis cognitionis magi intellectus capax erat. Sed internâ quadam suggestione velocissimâ hæc suggerebantur, cuius velocitatem cùm non perciperet magus, putabat simul se & in instanti didicisse,

b Formicar. lib. 5.

ciſſe,quæ ſucceſſiuè & in tempore breuiſſimo acceperat. Sic etiam poteſt in aere velociſſimè formatis ſimulacris, ea fantaſiæ noſtræ ita ſpectanda proponere; vt quaſi in ſpeculo mens noſtra vno intuitu cuncta conſpicere,ſicque illuſtrari ſibi homo intrinſecus videatur.hoc nimirum ſtratagemate antiquus ſerpens primum Ordinis noſtri parentem Ignatium conatus
i lib.1.c.14. fuit fallere, ſed fruſtrà i. adſcribam rem totam verbis Ribadeneiræ; perturbabat tamen viſionum, quas inter ſtudia percipiebat, (*de ſtudijs Grammaticalibus loquitur*) tum magnitudo, tum crebritas. nam cùm nominum & verborum memoriam mandare inflexiones vellet,tanta intelligentiarum diuinarum copia in eius animum influebat,vt noui ediſcere nihil poſſet, & ſi quid eſſet antea memoriæ traditum, id totum facilè effluereret: neque omni ſtudio animique contentione poterat aut arcere appropinquantes, aut ingreſſas huiuſmodi cogitationes abigere: cuius rei noui tate perculſus, quid hoc eſſet, inquit,rei? cùm oramus,cùm confitemur & ſuperſubſtantialem panem accipimus,cùm vigilamus,cùm nos verberibus cædimus,cùm ſpiritalia omnia ac diuina munera obimus, neque tam frequentes,neque tam magnæ,neque tam vehementes nobis illuſtrationes offerunt: cùm puerilia agimus, & de Deo propter Deum non cogitamus, tum ſpecioſæ noſtræ mentis imagines,& cæleſtes illuſtrationes occurrunt? agnoſco,agnoſco importuniſſimi hoſtis calliditatem,agnoſco veteratoris dolos & aſtutiam. &c.] Nactus iſte animum Ignatij ad cælestium rerum ſenſa concipienda longo iam vſu promptum, & aptum & præſagiens,ſi Ignatij doctrina ad pietatem accederet, ſuum ius ſibi malum imminere; conatus fuit,hac melioris doctrinæ oſtentatione,tum illi laborem litteralium rudimentorum
k lib.1.c.16. tum facere;eo maximè tempore (vt ait Maffeius k) crebra telligentiæ lumina eidem offerens, & recondita patefaciens ſcripturæ ſacræ myſteria.] Si hæc potuit,in rebus ſanctiſſimis & homine fide ac caritate in Deum illuſtri; quanto facilius in fidelium animis rerum profanarum falſarumque ſcientiam ſuggeſſiſſe credendus? Chryſanthius Sardianus, Pontifex magus,tempore Iuliani Apoſtatæ,filium habuit; qui cùm nec verſificatoriam artem, nec Grammaticæ partem aliam calleret,ſolo aſpectu ſolis,contra Chriſtianos oracula fundebat λ, eodem afflati Numine ſumano, varij Paſtores ouium ſubitò poëtæ exſtitere,vt Euages μ, Thynicus ν, & alij: Amphiaraus quoque ſic vates factus ξ, & anus Pindari hymnum edocta π, & Soſipatra,quæcumque alibi eâ abſente geſta,poëtarum,philoſophorum & oratorum ſcripta omnia à dæmonibus incubis edocta,illi in ſpecie ſenum pellitorum cohabitantium ρ.

λ Eunapius in Cryſanth.
μ Suidas.
ν teſte Socrate apud Platonem.
ξ Pauſan. in Corinthiâ.
π idem in Bœot.
ρ Eunapius in Ædeſio.

E 6. In voluntatem longè reſtrictior eſt magiæ dæmoniſque potentia. Nequeunt voluntatem mouere aliter, quam obiecto,tanquam odibili vel amabili,exteriùs propoſito; vel excitatis imaginarijs viſionibus & cogitationibus;vel allectâ & inclinatâ voluntate per paſſiones in parte ſenſitiuâ inflammatas; quæ quo vehementiores ſunt,eo quoque & acriùs inclinant, & quaſi abripiunt aliquando; nunquam tamen vllam voluntati neceſſitatem imponunt. Exulare illi iubent arbitrij libertatem, qui peccandi neceſſitatem vel coactionem vllam admittunt,etiam in ijs qui mortiferis culpis ſunt irretiti. homines certè deſijſſent eſſe, ſi liberum arbitrium amiſiſſent. ſunt quidem hi Gratiâ gratum faciente deſtituti, attamen nec naturali libertate arbitrij,nec communi auxilio Dei ſunt orbati. Vnde hæc ergo in peccatum neceſſitas? peccatum niſi libero conſenſu non committitur: liber vero conſenſus arbitrium liberum præſupponit. Vnde fit, vt (ſi Deus non prohibeat) poſſit Diabolus in actum aliquem vel motionem impellere, quæ motio ex ſuo genere,ſi conſenſus liber adeſſet, peccatum foret; peccandi tamen neceſſitatem nunquam volûtati queat adferre, quia inuito conſenſum nequit extorquere ν. Sed nec Deus ſinit omnes in tentando vires dæmonem exſerere; ſaltem vt tentator non tentet quantum poſſet, ſed quantum humana fert imbecillitas; quam nunquam ſufficienti ſinit auxilio deſtitutam; ne in grauiſſimis quidem peccatoribus, quibus illud cum iuſtis adhuc eſt commune,quod Apoſtolus ad magnum animæ ſolatium ſcripſit π; non bonis tantum,ſed toti

ν D. Thom. 1-2.q.80.ar. 3. & confirmat elegantèr Cyrillus Catechef. 4.
π 1.Corinth. 10.v.13.

toti Ecclesiæ Corinthiorum, in qua multi erãt mali, multi etiã iusti; *Fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari vltrà id quod potestis: sed faciet etiam cum tentatione* (pro tẽrati cuiusque dispositione & capacitate) *prouentum, vt possitis sustinere.*]Quæ fidelitas, virium liberi arbitrii, & communis sufficientisque auxilii (de quo Theodoret. hęc verba accepit) diuini conseruationem pręsupponit & includit: cuius conseruationis promissæ fidâ exhibitione consequitur humana imbecillitas, vt ex tentatione dæmonis, non solùm bonæ voluntati & conatui fælix exitus & euasio contingat; (sic πεῖραν τὴν ἔκβασιν, Augustin & Hiero explicant v) sed etiam vt periculum prætergressi, fortioresque in posterum ad tolerandum effecti, pro detrimento quod timebatur, lucrum prętera ex tentatione reportemus, vt optimè Photius exposuit; & noster id optimè vertit, quicquid Nouatores ganniant. nam ἔκβασιν vltrà progredi est. vide quæ in hunc locũ egregiè ex variis D. Augustin. locis Beda disserit. Cùm possint itaque peccatores, hoc adminiculo freti, singula peccata lethifera vitare; sanè, si succumbãt huic tentationi, cui potuerunt non assentiri; voluntariè succumbent, nõ coacti vel adacti necessitate, quę hic nulla reperitur. Sed an saltem possit impedire diabolus ne sagæ pœniteant? ignoratio Theologi hac in quęstione Nicolaũ Remigium φ reddidit fluctuanti & ambigenti similem. Dicendum, sicuti potuit in peccatum inducere, sic etiam posse obstinationem in peccato fouere & augmentare per suggestiones, consilia malesuada, tẽtationesque alias, sed nunquam posse absolutè impedire, ne vel alij peccatores, quantumuis graues, vel ipsæ sagæ pœniteant, & pacto, quod cum illo inierunt, renuncient. poterunt itaque cum speciali illo auxilij fauore, quandocumque seriò volent, quantumuis renitente Diabolo pœnitere; sine speciali illo Dei auxilio, id non possent. alioquin potentior esset in retinendo Diabolus, quàm Deus in recuperando, quod sanè blasphemum est. Probat istam communem Catholicis Theologis sentẽtiam Andr. Vega de *Iustificat. q. XI.*

v *Augustin. in Psalm. 61. & Hiero. in Ion. idem Aug. in epist. 89.*

φ *lib. 3. de monolat. c. 8.*

QVÆ-

QVÆSTIO XXV.

Quid Diabolus queat in animâ à corpore separandâ, ipsaque separatione? vbi de exstasi, & mirandis circa cadauera.

AEXstasim siue raptũ potest Diabolus in homine efficere, ligando vel soluẽdo sensus exteriores; idque modis duob. prior est, quando illos tramites obstruit, quibus à cerebro spiritus sensitiui se ad exteriores sensus penetrant, veluti contingit somniantibus: posterior, quando eosdem Spiritus sensitiuos ab exterioribus sensibus ad interni sensus organa attrahit, ibique retinet ne ad externorum sensuum organa queant descendere. Ita enim contingit, vt in raptu ob nimiam internarum virium sensitiuarum applicationem, & spirituum sensilium ad interni sensus organa confluxum, adeò impediantur sensuum exteriorum munia, vt corpus viuum cadaueris mortui & immobilis speciem præ se ferat. Hæc raptus naturalis causa vera diaboli vires non excedit, talesque sunt Sagarum & magorum exstases; quibus, cùm vno in loco maneant soporati, varijs tamen in locis se fuisse: & varia peregisse, decepti sæpè arbitrãtur. Tale est quod Olaus de Magis Lappijs narrat « hoc modo; Si quis peregrinus cupiat de suorum « *lib. 3. c. 18. Septentrion. regn. descrip.*
» conditione certi quid cognoscere, præstant, vt intra viginti
» quatuor horarum spacium resciscat, quid cum illis agatur,
» vel si trecentis milliaribus absint, hoc modo. Incantator post-
» quam vsitatis ceremonijs Deos suos compellauit, subitò col-
» labitur & exanimatur, quasi exstincto illo reuerâ excedat à cor-
» pore anima. Neque enim aut spiritus in eo reliquus esse, aut
» restare cum vitâ sensus aliquis, aut motus videtur: sed vt adsint
» semper aliqui oportet, qui proiectũ & exanime corpus custo-
» diant; quod cùm non fit, dæmones id abripiunt. Horis viginti
» quatuor elapsis, reuertente spiritu, seu è profundo somno,
» cum gemitu expergiscitur exanime corpus, quasi reuocetur in
» vitam ex morte, qui conciderat. Postea sic restitutus ad in-
» terrogata respondet, &, vt fidem faciat percontatori, recenset
» aliquid, quod agnoscat ille, & certò sciat in ædibus suis aut

Universidad de Deusto
Biblioteca

cognatorum fuisse] hæc in rei veritate se ita habere plures alij Olao attestantur. Sed in hoc, raptus magici ex similibus exemplis, cauendi multi errores, quibus ambiguæ illæ Olai locutiones non parum suffragantur. Errant imprimis qui cum Cardano quotiescumque collibuerit, naturali suâ vi, & arbitrio voluntatis rapi se iactitant. Facit hoc proculdubio dæmon ex facilitate dere: nec fortassis certius aliud Magiæ indicium, quàm huiusmodi voluntarii raptus. In virgine quoque illâ Cæsaraugustanâ (sic voco, quia illic ab Archiepiscopo anno 1585 fraus tandem detecta) pseudostigmata Christi ostentante, raptus illi adeò frequentes, omnes ex pacto cùm oues pasceret cum dæmone inito nascebantur; vt & Magdalenæ Cruciæ Cordubensis, quæ famosa fuit saga. Errat etiam & grauiter, neque hoc a Censoribus prætereundum & relinquendũ in eius erat libro

β lib. 2. Dæmoniaca. c. 3 erratum; errat inquam Bodinus β, censens in huiusmodi ecstasi animam reuerâ migrare & deserere ipsum corpus, & alias in locis interea versari separatam; qui Cabbalistarũ error fuit, à quo suspicor Platonicos alienos non fuisse, propter narrationem illam ipsius Platonis γ, Eren Armeniũ, genere Pamphylium, cùm inter cadauera cæsorum in prælio decem diebus iacuisset mortuus, domum relatum, secundo post die, cùm esset imponendus rogo reuixisse, ac prodigiosa quædam narrasse, quæ illo tempore apud inferos vidisset. Similis fabula fuit illa

γ lib. 10. de repub.

δ Plinius li. 7. c. 52. Plutarch. in vitâ Romuli. de Aristæa Proconnesio, quem narrant δ, ex Herodoto, multoties defunctum reuixisse, & animam quoties voluit reuocare potuisse; ita, vt assistentes animam, cerui effigie, ex ore euolantem viderent. Nam iste non mortuus erat, sed in raptu magico, & non anima ex ore euolabat, sed diabolicum præligium. Idem dicendum de militis dormientis ore egressâ & iterum ingressâ mustelâ albâ, & per gladium riuulo impositum iterum commeante, quod narratum ab Helinando ε. fuit hoc ludibrium dæmonis, ad hoc institutum, vt de animæ migratione

ε Helinand. lib. 13. Chronic. & Paradinus in Symbolis. hunc errorem mentibus imprimeret; vetulis deliris, & pueris qui nondum ære lauantur, id quàm philosophis perspectum. Mors enim nihil est aliud, quàm animæ à corpore separatio, cumque

cumque ipso egressu hæc contingat separatio, fieri nequit quin homo egressu isto moriatur. Si moritur, quis animam iterum in corpus inducit? Solâ Dei virtute redire illa potest. Mortuorum animæ locum suum, teste Psalmistâ, ignorant; hoc est corpus suum amplius non norunt. quare anima semel separata, nec aliud corpus subire, nec suum iterum ingredi ac informare potest, nisi Deo permittente atque ducente. De Philappis & Finnis igitur, & de Aristæa, & de Hermotimo Clazomonio ζ, quod illi obijciũt; id nos nec latet, nec mouet. Ecstasis Diabolica intercessit, sed anima à corpore non recessit. » Omnia (inquit Tertullianus hac ipsâ de re agens) magis cõsectanda, quàm hanc licentiam animæ sine morte fugitiuæ.] » Et alibi idem rectissimè pro Axiomate tradidit », nusquam » animam sine carne esse, quamdiu in carne est.] Et in ecstasi animam extra corpus peregrinari, negat apertè auctor breuiũ quæstionum, quæ operibus D. Athanasij adiunguntur η. Nec Augustinus θ quicquam habet, quod Bodino suffragetur, alibi verò palam contradicit ι. Abutuntur etiam aduersarij scripturis. Nam cùm illud citant, *preciosam esse in conspectu Domini » mortem sanctorum eius* κ; perperam verba de prophetarũ ecstasi accipiunt; quæ ad veram mortem, seu animæ à corpore separationem sunt referenda μ: &, quamuis de raptu acciperes eorumdem, *Mors* vocaretur, quia mortui corporis imaginem repræsentat. Cum etiam de Apostoli raptu ratiocinantur, non possunt probare eum extra corpus fuisse: potuit Deus id facere, quàm cum B. Hildegardi affirmare ν corpus verè ab animâ tum fuisse separatum. dubitant quotquot memini patres, dubitant etiam Scholastici omnes. Parum verò peritum se philosophiæ Bodinus ostendit, cùm *Aphæresiam* cum *Ecstasi* cõfundit. In hac videtur anima à corpore abesse, quia priuatum est corpus functionibus animæ sensitiuæ, mouentis, & intellectus modò, sed ipsâ corpus caret animâ. in illâ corpus dicendum insensile & immobile actu; in hac, naturaliter loquendo, est

ζ Vide Lucian. in Encomio muscæ, & Plutarch. de dæm. Socrat. η li. de animâ θ libr. de resurrect. carn. η q. 33. θ li. 83. qq. ι libr. 18. de ciui. Dei. epi. ad Euod. & (si ipse auctor) libr. de spiritu & animâ. κ Psal. 115. v. 15. μ vt cum B. Cyprian. etiã Rabbini censent. ν in Quæstionib. suis. De hoc locũ dicam fusè in Quodlibeticâ de apparitione mortuorũ: & ex eâ in q. seq. ο Schalig. de subti. contra Cardan.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est exanimum tam potentiâ, quàm actu. Quale demum illud argumentum? si anima sit immortalis, necesse aliqua sine corpore operari illam π posse. Sed est immortalis. operari igitur potest in exstasi ab illo separata. Mi homo, moneo Scholas Dialecticorum adeas, & discas; cùm sint plures vnius rei functiones, non rectè, quod de omnibus non probaris, id ad vnã te restringere. Deus bone, quot sunt functiones animæ in corpore existentis, in quas sibi corpus partem iusque nullum vindicat? cogita voluntatis, intellectusque actus, & super seipsam sui reflexiones, aliaque quæ ex libris de animæ immortalitate agentium possunt peti ρ. Verùm certiora hæc Christianæ sapientiæ peritis sunt, & rectæ philosophiæ non imperitis, quam vt longiore indigeant probatione, neque mihi vacat vel lubenti soli lampadem accendere. Solus Deus sic animam peccatum separare posset, & interea in corpore idoneas iterum recipiendæ animæ dispositiones conseruare: quod an sibi contigerit dubitare se D. Paullus profitetur ζ. Falluntur tertiò, qui falsos hos & dæmoniacos raptus siue exstases (pro ijsdem nã sumo, non ignarus alibi σ subtilius distingui) non separare à vero & supernaturali raptu; quo per spiritum diuinum homo ad rerum supernaturalium contemplationem siue cognitionem, cum abstractione mentis à sensibilibus, eleuatur; de quo præclarè, vt solet, D. Thomas disseruit θ; quales fuere propheta rum, Apostolorum, & sanctorum hominum, longè diuersi à Magicis exstasibus, de quibus B. Irenæus locutus ἀgens de Marco mago ι. Plurimorum de veri raptus naturâ opiniones Gentilium philosophorum, & Arabum astrologorum, recensuit M. Antonius × Mocenicus, opere verbosiore quàm solidiore, & exceptâ nonâ ceteras satis benè confutauit. quid ex dictis eius retinendum, quid repudiandum existimem, breuiter accipite. Igitur falli λ eum puto, dum subiectum raptus contendit debere esse mediam quandam substantiam inter mortalem & immortalem, & huiusmodi ait esse animam nostram, quam dicit esse mortalem respectu partis sensitiuæ, immortalem respectu partis rationalis. fallitur. si sit in animâ nostra pars vna immortalis, & pars alia mortalis, quæso nonne pars hæc ab illâ queat separari? diuisibilis ergo iam anima nostra futura: quare nec immortalis. absit hoc à mentibus nostris. totã hominis animam, quoad substantiam essentiamque suã, credimus esse immortalẽ. non anima, sed homo ipse, respectu totius compositi, quid mediũ est; corpore mortalis, animâ immortalis. Subiectũ tamen raptus, non est totus secundũ se homo; sed anima ipsa humana; subiectum totum incorporeũ, indiuisibile, & immortale. anima hæc subiectum est raptus, non ratione intellectus agentis, sed ratione intellectus possibilis; quod benè docuit Mocenicus μ. Formalis causa raptus est ipsa illa actio, qua quis eleuatur, & cælestibus illis rebus quasi vnitur. Finalis causa, est coniunctio animi cum Deo, illud Anicij Seuerini;

» *Tu requies tranquilla pijs, te cernere finis,*
» *Principium, Vector, dux semita, terminus idem.*

Agens siue efficiens causa, duplex aliquando potest esse. Instrumentalis, erit intellectus agens; principalis verò futura Deus. dixi posse aliquando esse, quia licet Deus per se solus sit causa sufficiens, solet tamen causas secundas vt instrumenta adhibere. quare poterit intellectus agens esse causa instrumentalis. quia quamuis eius ordinarium munus sit, species à phantasmatibus abstrahere, & hîc nulla sint phantasmata; solet tamen Deus, cùm se menti nostræ per raptũ insinuat, ea quæ vult nos tum videre, diuinâ quadam repræsentatione ostendere; vbi vero spirituales hasce res intellectus noster percepit, tunc ope intellectus agentis, potest quædam rerum visarum similitudo & simulacrum effici, quem modũ D. Thomas non repudiat ν. Principalem causam dixi esse Deum; quia reuerâ Deus est qui hominem ad se rapit, vt fatetur ο Mocenicus, nec potuit negare. sicut enim sol sine sole non cernitur, sicut oculus sine lumine lumen non videt, sicut auris nisi aëre plena ictũ aërem non audit: ita nec Deus sine Deo cognosci potest, sed Deo plenus demũ animus tantũ in Deũ erigitur, quantum diuino collustratus lumine eum cognoscit; tantũ efferuescit & exilit in superiora, quantum calore diuino succensus in Deum

fertur:

π Aristot. li. 2. de anim.

ρ Videsi lubet) dicta citataque in Tread. Senecæ cho. 2.

ζ 2. Cor. 12. Vide D. Tho. 2. 2. q. 175. a. vlt.

σ d. q. 175. a. 2. ad 1.

θ q. 175.

ι lib. 1. cont. hær. c. 9.

× li. de transitu hominis in Deum.

λ cap. 15.

μ cap. 30.

ν 1. p. q. 12. a. 9. ad 2.

ο c. 1. fol. 13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fertur: neque ad id, quod superius est & infinitum, quisquam attollitur, nisi virtute superioris & infiniti attrahatur, & eleuetur, iuxta veram Platonicorum sententiam [w]. Deinde solus intellectus agens ad hoc nequit sufficere. quia quamuis Mocenicus dicat transitum hunc ex parte hominis esse voluntarium: id tamen verum non est. raptum enim scimus sæpè contingere inuitis, vt sentit D. Thom. [y] & docet experientia. Noui, & mecum norunt mille adhuc superstites, Virginem Deodeuotam, ex ijs quas Beatas illic vocant, quæ Burgis, in Castellâ, anno 1585. superstes erat, & statim perceptâ Eucharistiâ, vix eâ in os sumptâ, in diuturnum raptum eleuabatur; adeò vt nec admotas & adactas in pedes aciculas sentiret: quæ, vt erat humanæ gloriæ auersatrix, & sancta esse, quàm dici mallebat aut videri, ardentissimè solebat Deum precari, ne quid illius huiusmodi coram alijs accideret: & ad se reuersa, erubescens plena atque pudoris, quam poterat celerrimè se domum in conclaue proripiebat. Non est ergo in nostrâ potestate, & proinde nec nobis est voluntarium sic mente abalienari; neque id poterit noster intellectus quantumuis id nos vehementer velimus. Hæc non tam est actio, quàm passio intellectus, cùm hîc anima se propriè & primariò gerat more patientis, secundariò & minus propriè more agentis, & ipse Mocenicus [x] fateatur, hunc transitum hominis ad Deum (sic enim appellat raptum) plurimùm passionis & minimùm actionis habere. Deum verò dicimus esse causam efficientem raptus; non tantùm vniuersali quodam concursu, sed etiam ad hoc ipsum designato & particulari.

Hîc in Syrtes ille impingit Patricius Venetus, & se aberipatitur procellis Gentilium & infidelium philosophorum. Nam [z] sententiam proponens suam, contendit totam raptus efficientiam adscribendam soli agenti intellectui. hunc enim adiutum solo concursu vniuersali Dei, vult posse statim intellectui possibili speciem seu ideâ Dei repræsentare; & sic, quod erat dumtaxat intelligibile potestate vt sit iam actu intelligibile, id vi suâ intellectum agentem efficere. Quasi vero quæcumque intellectus agens aliquam effingere speciem, quæ Deum repræsentet? quod meritò cum D. Dionysio Areopagitâ Theologi negarunt [v].

Sed videte quam leuiculis nitantur aduersarij argumentis. *Obijciunt primò.* Deus non est idem cum animâ nostrâ: non potest igitur in illam agere. Quid est nugari, si hoc est argumentari? quasi nihil in aliud queat agere, quod non sit idem cum eo: & non sufficiat proportio ac similitudo causæ immediatæ & instrumentalis; quasi non omnia Deo obediât; quasi Deus, qui vnus eminenter est omnia, non possit in cuncta, vt vult agere. apage mihi hos paganissimos.

Secundo obijc. Deus est intellectus: nihil ergo potest agere nisi cognoscendo. sed extra se nihil Deus cognoscit: animus autem noster est extra Deum: animum ergo nostrum nō cognoscit: nihil ergo in animum nostrum potest agere. *Resp.* Deus est intellectus, si sumas intellectum impropriè loquendo pro substantiâ spirituali in genere; non vero est intellectus, si capias intellectum pro potentiâ intellectiuâ; quopacto eum sumi ab ipso docet consecutio argumenti; quæ nulla foret, neque antecedens cum illatione cohæreret, si aliter sumeretur: certum enim est spirituales substantias etiam aliter quàm cognoscendo agere posse, vt loco mouere, & huiusmodi. Quod si velit tantum dicere, nihil posse agere in subiectum, quin subiectum illud cognoscat; hoc certè verum est, quia Deus omnia cognoscit: Spiritualis tamen substantia, vt angelus, posset agere in aliquod subiectum sibi incognitum. Vnde tamen sequitur falsissimam esse illam subsumptionem, Deum extra se nihil cognoscere. quid enim hoc aliud significat, quàm Deum præter semet ipsum nihil cognoscere? nō cognoscit ergo arbores, non equos, non peccatores, non dæmones. quo ergo pacto creaturas conseruat, & mundi satagit, & punit peccatores? esse hæc extraria Deo, & cognosci à Deo nobis igitur fatendum; nisi Epicurei & athei sumus. Deus quidem eminenter est omnia, sed non formaliter. Si loqueris, de ijs quæ sunt eminenter extra Deum; frustraris. quia nihil quod est, non est

[w] vide Mocenic. c. 39.

[y] d. q. 175. ar. 2.

[x] cap. 4.

[z] cap. 45.

[v] D. Dionys. de Diuin. nomin. 1. D. Thom. & ibi interpp. 1. 2. q. 11. aa. 4.

eminenter in Deo; ipse quoque animus noster hoc modo nō est extra Deum. Quare patet te loqui, de ijs quæ sunt extra Deum formaliter. Sed Deus cognoscit omnia quæcumque sunt, etiamsi illa non sint in Deo formaliter, siue etiamsi Deus illa non sit formaliter. quare & animum nostrum Deus cognoscit. cognoscit sanè, & puniet, si viderit infidelem, & ad Gentilium scita impia desciscentem. Non sum ignarus istud axioma, (*Deum nihil extra se intelligere*) tribui Aristoteli φ: sed Aristoteles veniam mereretur, cuius oculus, nullo fidei veræ radio illustratus, vt noctuæ oculus ad illam lucem infinitam caligauit. Christianis verò hominibus venia danda non est, si talia deliramenta pertinaciter tueantur; & non Gentilium placita regulis fidei, sed fidei scita illorum placitis pergūt submittere, verè cæci cæcos deligentes duces cum quibus in eorum foueam corruant. Auerroisticum hoc potiùs figmentum est, quàm Aristotelæum placitum: qui perfidiæ columen Arabs intestabilis, sectatores suos ex hoc principio eò deduxit, vt existiment etiam hinc sequi; Deum sic aliquid sibi perfectionis adiuncturum nouæ, si hominem sibi per raptum coniungeret, vel si extra se alia intelligeret; Deoque ipsi tunc opus fore sensum & fantasiam; quæ omnia vel dypondij Theologi statim exsufflarint, vt vanitate suâ diffluentia, nec quicquam cohærentia. Deus in se ipso, vt in speculo simul & semel videt omnia: cognoscendo alia, tribuit ipsis perfectionem. Nobis accedit perfectio coniunctione vel cognitione, propter imbecillitatem & egestatem nostram. cuncta Deus possidet, nec ipse mutatur, sed mutat res quas sibi coniungit. Denique censet idem Mocenicus, raptum omnem esse successiuum: quod indiget, vt verum sit, commodâ interpretatione. Raptus enim fieri potest in instanti, quia Deus causa efficiens est actiuitatis & potentiæ infinitæ; per temporis tamen fluxum actio seu passio raptus postea continuatur; & si quæ ad raptum, ex parte hominis aliquando præparationes præcedant, vt contemplari &c. illæ sunt successiuæ. Hæc de raptu nunc sufficiant.

φ *li. 11. Metaph.*

Alter veræ separationis animæ à corpore, certissimus modus per mortem, quin sit Diabolo permissione Dei possibilis, negari nequit. quot enim Angelus vnus millia Assyriorum vnâ nocte occidit? nonne Asmodeus septem Saræ maritos, & Iobi liberos omnes Diabolus necauit? nonne maleficijs quotidie dæmon plurimos necat? sed de hoc postmodum copiosius differetur, lib. 3.

Postquam animam à corpore mors separauit, nondum diaboli omnis potestas sopita. potest in animam nonnulla, potest in corpus. Animam potest supplicijs addictam, quantum Deus iusserit punire; an possit iterum in corpus mittere, vel facere apparere, mox discutiemus.

Quoad cadauera mortuorum solet aliquando ea induere, & ijs apparere, vt postea dicetur: potest etiam in eadem, maximè in ea quæ sita sunt locis non consecratis, quæcumque potest in alias res corporales; & speciali quodam modo potest soletque miranda quædam in ijs, & prodigiosa causas naturales ignorantibus, operari, & exhibere quædam, quasi viuentium corporum & vegetantis animæ munera. v. g. vt fluat ex vulnere mortui sanguis in præsentiâ occisoris (qua de re alio loco sermo fuit) 2. vt corpora diu seruentur incorrupta, neque putescant neque putrescant, neque dissoluantur aut incinerentur; quia hoc & naturaliter, vel ex vnguentis, vel ex loci naturâ, imo & ex corporis naturâ potest prouenire, vel etiam ex „mortis genere. de mortis genere, scribit Plutarchus χ; Cun„ctis, inquit, ferè notum est fulmine ictorum non sentire cor„pora putredinē.] quare non satis aptè Euripides introduxit Clymenem de Phaëtonte dicentem, Putrescit ast hîc in cualle mortuus. De corporis naturâ, est illud Ammiani Marcellini apud Rhodiginum ϔ, Romanorum cadauera cæsorum statim fatiscere ac prorsum defluere; Persarum verò inarescere stipitum more, vt nec liquescant membra, nec sanie madescāt perfusa; quod censet Ammianus vitam parciorem facere, & vbi nascuntur exustas solibus terras. credit Cardanus ω, & de patris sui Facij corpore idem profitetur, causam hanc non arbitror contemnendam: victus enim parcitas arcet humorum-

χ *libr. 4. quæst. conuiu. 2.*

ϔ *libr. 26. cap. 24.*

ω *libr. 8. de rer. var. cap. 40.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

copiam, vnde propter eandem victus abstinentiam Xenophon α memorat Persas nec tussire, nec emungi. De loco ipso, potest ille vel hanc vim habere naturalem & conseruatricem ratione soli, vel solis; vel etiam ratione situs. sic enim quod Aristarchus in Olympicis tradidit integrum cadauer armati & saucij hominis olim mortui in Iunonis Eleæ templo inter tabulatum & scandulare tectum inuentum; causam reddit Pausanias β, quod in illis latebris abditum, neque per æstatem vaporum, neque per hyemem frigoris noxam contrahere potuerit. De vnguentis, res nota ex Ægyptiorum conditurâ, de qua Herodotus γ & Diodorus Δ. Illud etiam naturæ miraculum est, cor eorum cremari non posse, qui vel Cardiaco morbo vel veneno perierint ε. Nec puto qualitates has impressas cordi dæmonem ignorare, vel non posse similem dispositionem in cadauer inducere; posset itaque facere, (& hoc sit 3.) vt cadauer spacio aliquo temporis comburi nequiret. fecit aliquando in viuis, cur nequeat in mortuis? 4. poterit efficere vt caueris pili vel vngues excrescant. quia hoc potest naturaliter præstare complexio morientis, quando in corpus manauit superliqua vegetantis animæ ad formam imperfectam dispositio: quod frequenter accidit in suspendiosis, quibus subitò spiritus intercluduntur; quos (vt ait ille) Iupiter lauat, Apollo vngit & siccat. Sæpè tamen hæc; vt in reliquijs hominum sanctorum, ex diuino proueniunt miraculo. Vt cetera mittam; Damnati oppido propè Brugas, vidi olim Saluatoris Crucifixi imaginem prægrandem ligneam; quæ comam & barbam producebat, & quotannis attonsæ refruticabant, id pro miraculo habitum, propter crebras quas Deus illic ægris sanitates conferebat, & alia in afflictos diuinæ munificentiæ monumenta crebris ibi tabellis notata; donec impius & pertinax Caluinistarum furor imaginem ignibus absumpsit & templum (quod illis sollemne) solo æquauit.

α in Pædâ Cyri.

β lib. 5. de script. Græciæ.

γ lib. 2. hist.

Δ lib. 1. Bibliothec.

ε Plinius lib. 11. c. 37.

ζ Angl. in 3. q. de Magiâ a. 2. diffic. vl. Binsfeld. de Confes. Mal. prælud. 12. dub. 4.

QVÆ-

QVÆSTIO XXVI.

An ope dæmonum fieri possit, vt defunctorum animæ seu spiritus viuentibus appareant.

A MAgni hæc momenti quæstio est, & quæ aliam includit primò ventilandam; *Vtrum vnquam animæ queant apparere?* de qua, ante annos fermè nouem, Duaci in Quodlibeticis, vt vocant, copiosè differui; sed quia oratio illa lucem non adspexit, hîc ea cum lectore communicabo, quæ tum cum auditoribus, prætermissis parergis oratorijs.

SECTIO I.

» SIt 1. concl. quæ quasi fundamentũ est ceterarũ; Posse ac solere mortuorum animas nonnunquã diuinâ potentiâ atq; » virtute, viuentibus apparere, id & fidei Catholicæ scitis, & ve» tæ germanæque philosophiæ placitis consentaneum est.] hãc conclusionem multi improbant; sed horum alij athei sunt, qui animam negant immortalem & corpori volunt eam commodo in viuis, cur nequeat in mortuis? 4. poterit efficere vt caueris pili vel vngues excrescant. quia hoc potest naturaliter præstare complexio morientis, quando in corpus manauit superliqua vegetantis animæ ad formam imperfectam dispositio: quod frequenter accidit in suspendiosis, quibus subitò spiritus intercluduntur; quos (vt ait ille) Iupiter lauat, Apollo vngit & siccat. Sæpè tamen hæc; vt in reliquijs hominum sanctorum, ex diuino proueniunt miraculo. Vt cetera mittam; Damnati oppido propè Brugas, vidi olim Saluatoris Crucifixi imaginem prægrandem ligneam; quæ comam & barbam producebat, & quotannis attonsæ refruticabant, id pro miraculo habitum, propter crebras quas Deus illic ægris sanitates conferebat, & alia in afflictos diuinæ munificentiæ monumenta crebris ibi tabellis notata; donec impius & pertinax Caluinistarum furor imaginem ignibus absumpsit & templum (quod illis sollemne) solo æquauit.

ri: hos facilè est refellere, quia hæresis eorũ iampridem etiam à Platone, & Aristotele, & alijs philosophis probis, confracta & proscripta fuit; ab Ecclesiâ vero id asserentes ignib. adiudicati: Docui id fusissimè prolixâ disputatione, *Comm. in Senecæ Troad. chor. 2.* Alij sunt philosophi sensibus nimis addicti; qui fatentur animam corpori superstitem esse, sed videri illam à viuis posse, vel ad viuos redire negant, dumtaxat; quia id quo fiat modo ac ratione non intelligunt: hi docendi sunt rationem modumque: alij denique mataeologi sunt, nec enim Theologi dici merentur; qui nati nobiscum eiusdem matris vtero, ijsdem vberibus lactati, falsi fratres, viperina proles, germanos lacessunt, & genitricis impio mucrone latus petunt. palam est me hæreticos intelligere. ex his quidam, eos qui se spiritus cõspexisse asserunt, iudicant lymphatos ceritos, imaginosos, ad medicos & veratrum relegandos α; alij clamant, huiusmodi narrationes omnes superstitiosas & delirarum esse anuum vana insomnia β; alij, vt facetiores ludiones, & minùs cruenti, multas obscœnas & ridiculas fabellas comminiscuntur: vt genus

α Lauatherus lib. de spectris.

β Oecolampotis in Theophilac. Marbach. libr. de mira. Riuius lib. de veteri superstit. Bened. Aretius in Problema.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nus omne apparitionum reddant odiosum, imitati Batauum illum Lucianum [a], causa hos omnes vehementer stimulans est; quòd hac mortuorum apparitione *Purgatorij fidem* validè stabiliri percipiant. Quare miror, ex Catholicis Hieron. Magium [b], maioris lectionis, quam iudicij virum, ausum fuisse scribere; nunquam quæ circa mortuorum sepulcra vel cœmiteria conspiciuntur simulacra, mortuorum esse animas; sed semper esse dæmones aut malos genios hominum deceptores: admiror etiam, id firmare auctoritate Porphyrij & Iamblici, iuratorum fidei Christianæ hostium: nam quod Theophilactum & Chrysostomum allegat, id frustrà facere mox ostendam: & simul ostendam, dubitationem illam philosophorum inanem esse; hæreticorum verò dicteria, ipsis digna, hoc est impia, impudentia, mendacia, vix digna quibus respondeatur. nimis etiam temerarium fuisse Renatum Chopinum plenæ ore in Parisiensi Parlamento, *Superstitionem*, hanc sententiam vocantem, censentemque puniendos eos, qui animas redire arbitrantur. Lege si lubet lib. eius vlt. de Sacrâ Politiâ, & videbis audaciam causæ minus æquæ seruientem, & obtinentem: sed eo iam tempore quo in Curias Gallicas multi se Nouatores ingesserant. Idem tamen censuit Tiraquell. ad Alex ab Alex. *lib. 2. c. 9.* nihil tamen probans, sed nude affirmans, se habere hæc omnia pro meris somnijs. idem asserit *ad lib. 5. ad Sp.* Sed propter eius putare, nunquam id verius falsiusue fuerum est.

[a] *Melancht. in Kalendario Manlij, Erasm. in colloq.*

[b] *lib. 4. miscellan. c. 11.*

Probatur sententia nostra (vt ab imbecillioribus progrediar) primò communi opinione Gentilium. quorsum illa mortalitia de Manibus euocandis tam sollemni carmine & ritu fieri solita, si nullas viuis mortuorũ animas apparere credebant? quorsum (nisi quia hæc vulgo recepta, etiã inter sapientes illos opinio) ille poëtarum Phœbus de Anchisæ filio referret?

Infelix simulacrum atque ipsius vmbra Creusæ
Visa illi ante oculos, & notâ maior imago.

Et ille Latinus Callimachus Cynthiam post obitum talia morantem introduceret?

» *Sunt aliquid Manes. lethum non omnia finit,*
» *Luridaque euictos effugit vmbra rogos.*
» *Nocte vagæ ferimur, nox clausat liberat vmbras,*
» *Errat & abiectâ Cerberus ipse serâ:*
» *Luce iubent leges Lethæa ad stagna reuerti:*
» *Nos vehimur, vectum nauta recenset onus.*

Vnde? nisi ex hac opinione sceleste apud illos orta Necyomantia? quam & Homerica Cyrce *in Odysseiâ*, & Ouidij Medæa *in Metamorphosi*, & Lucani Erictho *in Pharsaliâ*, & Senecæ Tiresias *in Oedipo*, & Horatij *in Epodis* Canidia, Papinij *in Thebaide* Manto, & Siliana *bello Punico* Autonoë, tam operosè exercuerunt. quorsum nota paucioribus illa eorundem consuetudo, si socij in peregrinis regionibus obijssent, animas in patriam reuocãdi, cuius & Didymus [a] & Eustathius, & Pindari Scholiastes [b] meminere? vndè aliundè orta illa communis illorum opinio [c], solere animas ijs qui per cædem violenter ipsas corpore expulerint apparere, omnibus adesse loeis, minari & diuexare? cur alioquin (quod & Fastographus poëta notauit) Romanæ parens vrbis *Remuria* siue *Lemuria* instituisset? cur in repub. Romanâ recepta solemniter *Feralia, Silicernia, Culinæ & Parentationes*; nisi spirituum redeuntium causâ? Hoc ipse Plato voluit *in Phædo. & epist. ad Diony.* Hoc Platonici Porphir. Athenæus, Maximus, Philostra. Eunapius. Hãc Platonicorum sententiam de scholâ vnus Madaurensis [d] esse docuit & explicauit; nẽpe animas humanas, dum in corpore sunt *Genios & Dæmones* nuncupari: cũ à corpore seiungũtur; si bonitoque numine domũ possidere, & vocari *Lares familiares*; sin scelerate vixerint, propter aduersæ vitæ noxias, nullis bonorum sedibus recipi, sed in terrâ vagatione, seu quodam exilio, puniri, & inane terriculamentum bonis hominibus, noxium malis, *Larvas* perhiberi. Idem Apuleius *Apolog. 1.* Et » tibi (inquit) Æmiliane, Deus iste Mercurius superum & infe» rûm commeator, vtrorumque Deorum malã gratiã, & semper » obuias species mortuorum, quicquid vmbrarum est vnquam,

[a] *in Odyss. 9.*
[b] *Pyth. od. 4.*
[c] *Elpenor apud Homer. Odyss. 11. Virgiliana Dido &c. Vide cõmen. nostrũ in Senecæ Oetaa. v. 117.*
[d] *lib. de Deo Socrat.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

quicquid *Lemurum*, quicquid *Manium*, quicquid *Laruarum* oculis tuis ingerat; omnia noctium occursacula, omnia bustorū formidamina, omnia sepulcrorum terriculamenta.] Arnobius lib.2. testatur solitos adiurare certa nomina, ne animæ hîc interris detinerentur vagantes circa sua corpora. Testatur de visionibus animarum Dion *in Caracall. & in Tito*, Plutarch. *in Cimone, Dione, Bruto, Alcibiade.* Addit Platonicos (fidē excipio) secutus D. Augustinus [t], hosce malos vocari *Lemures*; Seruius Honoratus scribit eos *Maneis* vocari, quamdiu in alia corpora nondum migrarunt. Idem Seruius & Sabinus, ab animâ separant vmbram & simulacrum, putant enim (falso) hominē constare vmbrâ, corpore, & animâ; animam cælum petere, corpus in terram desinere, vmbram siue simulacrum descendere ad inferos: vmbram volunt esse non verum corpus, sed speciem quandam corpoream, quæ nequeat tangi, instar venti. Conueniunt tamen cum poëtis, istud, quicquid vel ad cælos adscendat, vel ad inferos descendat, interdum viuis apparere: vt alio loco docui [κ], & hoc putabant malo magorum carmine excari [λ]. Soli ergo ex Gentilibus Epicuri de grege porci (sic vnus appellat eorum) benè curatā cute, mente neglectā, negabant animas supereſſe vel apparere: ceteri id innumeris exemplis astruebant; cunctorum malorum hominum, Plato [μ] de Castore & Polluce, Valerius; de Miltiade, Pausanias; de quodam in Lyparâ, Aristoteles; de Achille, Philostratus; de Romulo, Auctor de Vir. illustribus; de Caligulâ, Suetonius; de Atheno philosopho, Plinius Iunior; de Pausaniæ infestâ puellâ, Plutarchus; de Seuero Imperatore, Xiphilinus; de alijs alij, quos longum referre, & fateor hæc ad dæmonum illusiones & praestigias referri posse; sed tamen quæ ex Christianis subiungā, conuincunt, etiam fatendum; Deo permittente, veras animas esse potuisse, non vanum dumtaxat ἀναλμα, seu (vt glossographi cant) *Lemum.*

t lib.8. decivit. Dei.

κ Vide Commēt. ad Horat. Oet. eum. v. 1959.

λ Lucianus in Necyomāt. Apulei. Metamorp. li. 2. μ in Phædone, & ex eo Macrob. li. 1. in somn. Scipio. c. 9.

SECTIO II.

PRobatur nostra Conclusio secundo loco contra philosophos illos, nimis carnales (nam vt optimè D. Augustinus ν *in homine carnali tota regula intelligendi, est consuetudo cernendi*

ν Serm. 147. de tempore.

qui nihil credunt nisi quod vident, & ideo reuerâ nihil credūt: contra hos, inquam, probatur nostra sententia ratione vnicâ, quia cùm Deus sit omnipotens, potest quicquid non implicat contradictionem: sed hoc quod asserimus adeò nullam implicat contradictionem; vt etiam sit naturæ consentaneum. Poterit ergo Deus, qui creauit animas, facere vt eædem separatæ iterum appareant. Imò si Deus non obstet, possit, naturali suâ vi, id ipsa anima. quia nihil hactenus aduersarij proferre potuerunt, quo probarent animarum id naturę repugnare. Quid enim? cur natura animæ id non patitur? An, quia nullo in loco propriè sint animæ? scio sic visum nonnullis ξ, qui arbitrati animæ separatæ naturâ suâ nullum locum competere; quod quia de loco dixêre, qui sumitur pro superficie corporis continentis, & proprius est rerum corporearum, huc non pertinet: cùm enim sermo est de rebus spiritualibus & indiuisibilibus, locus sumendus est vniuersìm pro spacio; quæ acceptio rebus corporeis cum rebus incorporeis, quæ alium locū habere nequeunt, est communis: in huiusmodi ergo loco animas separatas esse de facto, negari nequit. fides hoc docet, quæ docet bonorum animas frui Deo, & esse non in terrâ, sed in cælo; damnatorum contra non esse in cælo, sed infra terram, & ibi, vt in certo loco, torqueri. ratio docet, quæ docet impossibile esse, quod aliquid existat, & non in certo spacio; videlicet in toto & infinito spacio (sic solus Deus existit) aut in parte spacij, ita vt non in aliâ, & sic omnes creaturæ existunt. Est autem in hoc loco definito anima, eò quod eius substantia in eum potiùs locum, quàm in alium fuit translata, vel per vim propriam & naturalem, quia seipsam ad eum locum transtulit, etiam si in eo loco non operetur actu, sufficit enim quod possit; vel per vim alterius extrinsecam potentiorem eo delata sit, vt si ab angelo bono vel malo inuita aliquo deferretur, vel etiam detineretur inuita, sicut mali in inferno ο. Et sic explicari possunt variæ DD. locutiones; vt D. Thomæ, qui vult esse in loco per applicationem virtutis; vt Scoti, qui per substantiæ præsentiam; vt Iul. Schaligeri, qui per designationem, omnium obscurissimè.

ξ Duran. in 1. d. 37. q. 1. & videntur hoc velle Aristoteles. 1. de cælo. D. Gregor. Nazianz. 2. or. de Theol. & Aug. li. 83. qq. 20. & li. 12. super Gen. ad litt.

ο Vide Molin. 1. p. q. 52. ar. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sic autem futura in loco est anima & occupabit locum diuisibilem, licet sit ipsa indiuisibilis; & poterit occupare maiorem vel minorem locum (quod peculiare est indiuisibilibus spiritualibus, & denegatum indiuisibilibus quantitatiuis; si qua reipsâ sint talia à corpore quanto aliter quam per intellectum separata, quod vix arbitror) intra maximum sphæræ, quâ simul actiuitate suâ potest occupare; secũdum proportionem maioris vel minoris perfectionis essentialis, qua prædita erit: & ideo poterit sibi formare corpus, quod assumat, & in quo appareat saltem tantæ quantitatis, quanta est sphæra actiuitatis eius; vel etiam (quod magis mirandum) posset formare diuersa ac plura corpora minora, & hæc omnia assumere, & in his omnibus apparere, dũmodo cũcta illa in sphæra actiuitatis eius continerentur, sicut de Angelis posse esse in pluribus non adæquatis suæ perfectioni communiter receptum est. Possunt ergo esse, & sunt de facto in loco adæquato. quid ergo obstat?

[y] D. Thom. 1. p. q. 52. vide Valen. de Angel. q. 3. punct. 3. & optimè loquẽtem Molin. supr. & a. 1. A Scot. in 4. d. 49. q. 4. Domin. Scot. ibid d. 45. q. 1. a. 3.

An quod ex vno loco in alium sese nequeant mouere? verũtamen hoc esse falsum docent Theologi [y]. Posse animã separatã se mouere ex vno loco in aliũ probatur. quoniã humanus animus vi suâ subsistit, & res absentes atque distantes cognocit, estque inter illum & cælestes mentes quædam naturalis sotietas atque coniunctio; vnde fit vt conscius huius affinitatis, propiùs ad illas accedere, & earum frui suaui consortio concupiscat. quid autem illo imperfectius, si frustrà concupiscat? frustrà verò concupisceret, si se illis motu locali nequiret aggregare, & vi suâ in altum ascendere non posset. Præterea nonne anima corpori quod animat vim sese mouẽdi largitur? cur non & separata seipsam valeat mouere? cùm & in loco sit, & istâ vi vehemẽter indigeat, ne incassum appetendo aliquid miserrimè torqueatur? Cur ergo, aliquis obijciat, ad corpus suum anima regredi, vel patrios lares inuisere, cùm lubet, non potest? obiecit hoc olim Platoni non satis gratus discipulus; [x] cui respondeo, nudatam semel animam corporis integumento, illud pro arbitrio rursùs induere non posse, neque huc illuc

[x] Arist. 1. de anima. tex. 41.

diuagari licere; quia vel inuita retinetur in sui receptaculi dirissimarum cruciabilitatum ergastulo; vel liberè obedit supremo totius vniuersitatis Dictatori, à quo in hanc coloniam deducta fuit. Ad corpus autem non regreditur, quoniã ingressus animæ ad corporis sui informationem vitamque, à naturalibus materiæ, quas vnio hæc arctissima subsequitur, præparationibus dependet. Neque hoc ergo obstat.

D Alij igitur dicunt has apparitiones possibiles non esse; quia cùm spiritus corporis sint expertes, cerni corporeis oculis, vel humanis auribus exaudiri, vel vllo à nobis sensu corporeo percipi non possunt. Nam quod Lucretius de tactu cecinit.

» *Tangere vel tangi, nisi corpus nulla potest res;*

In ceteris quoque sensibus locum habere. Nihil enim externis sensibus percipi, nisi quod corporatum: nihil ad internum sensum, nisi per externos se penetrare: nihil sciri aut intelligi, quod vtroque priùs sensu perceptum non fuerit. Quare nec intelligi hæc visa, quæ nemo externo sensu percepit, nec sensu vllo percipi potuisse, quæ spiritualia sunt. Fortis hic nodus & difficilis fateor, cui perrumpendo fortis quærendus est cuneus. futilis ille & ridiculus, quem suggerit Cardanus, *in libris de Subtilitate* parùm subtiliter; spiritus denarorum atque ipsos dæmones naturaliter ab homine visu, auditu, odore dignosci: oculatior Lynceo, auritior Midâ vel Sileni asello, fagaciore naso quàm Plauti illa anus merobibula fuisse oportet, si vis ista audiendi, odorandi, cernendi & discernendi spirituales substantias ei à naturâ concessa fuerat. Sed ille fortassis ex corpore aëreo tenuiore animas formabat, qui multorum error olim fuit », & vtinam non hodie. Nec etiam credibile est; quod Cæsarius, recentior illo antiquo & vno ex patribus, in suis Dialogis nõ semel asseruit; animæ figurã esse similẽ vasi sphærico, vitreo, vndique oculato [z] & alibi; anima est substantiâ spiritualis & in sui naturâ sphærica, ad similitudinem globi lunaris ex omni parte videt.] Incredibile inquam hoc, si propriè loquitur: arbitror esse locutiones allegoricas & metaphoricas; quibus animæ essen-

» *vide quæ dixi ad d. thor. 1. fol. 445.*

[z] *lib. 1. Miracul. c. 32. & lib. 4. c. 39. & lib. 7. c. 16*

Universidad de Deusto
Biblioteca

tialem perfectionem,& multiplicem cognitionem volebat in-

ι d.c.39. & d.c.16. & li. 8.c.78. dicare,vt ex eiusmet verbis apparet ι. Sed Cardanus addit errorem errori,dum censet (homo de animæ immortalitate dubius,vt indicant omnes ferè illius libri editi;& maximè quem conscripserat,sed non ediderat, amicis autem familiarioribus aliquando ostendebat,de animæ mortalitate liber) apparitiones omnes imaginarias esse,& species illarum primas imaginando tantùm concipi opinatur. Quod aliquando contingere lubens concedo, semper contingere lubentiùs nego. Res est paullò luculentiùs explicanda, est enim cognitione digniſſima,& quam D.Thomas κ mirabilem esse profitetur, & inter

κ 1.p.q.89. a.8.ad 2. diuina miracula computandam.

Visionem veteres à viso distinxerunt. *Visio* illis ὅραμα, quaties nos id videre priùs opinamur; quod ita postmodum euenit,vt apparuerat. *Visum* verò φάντασμα nominant; cùm interuigiliò vel in somnis,ei qui vigilare se putat,formæ aliquæ oculis sese videndas offerunt. De visione disputationem differo in libros sequentes: de viso nunc agendum, quod Christiana

λ li.7.Orig. c.8. D.Tho. 1.p.q.11.a.3. ad 1. *apparitionem* dicere maluerũt. *Apparitio*, teste B.Isidoro λ, triplex est;intellectualis, imaginaria, corporata. *Intellectualis* dicitur,quando substantiæ separatæ in solam mentem,non aliquâ formâ,sed seipsis se insinuant; quæ rarenter se offerri,& intago quædam est beatificæ & æternæ visionis, & à tractatione istâ prorsùs nunc aliena. *Imaginaria*, quæ *Spiritualis* etiam dicitur,tum vocatur;quando, non (vt Cardanus putat) spiritus illi corporei sensibus famulantes,sed ipsæmet animæ separatæ formas aliquas alienas sensui nostro interno indunt, quibus in earum cognitionem inducamur. *Corporata* dicitur visio, quando huiusce modi simulacra externo sensu excipiuntur. De his nunc spirituali & corporali,disserimus, & earum nec tram cum naturæ legibus pugnare contendimus. *Spiritualis* illa vigilantibus & dormientibus communis est.in eâ, spiritus (sic animas separatas malo vocare, quàm cum paganis umbras aut simulachra) sui potiùs ideas quasdam in hominũ phantasiâ efformant, quàm alienâ ipsi specie occultati illas subeant;

subeant;& sic immutant atque afficiunt internum sensum,non suâ ipsi vi,neque per se,sed angelorum vel dæmonum ministerio. nequeunt enim tales imagines,sine eximiâ quadam potestate & scientiæ præstantiâ,in hominum imaginatione, effigiari. hac potestate spiritus carent,quia nequeunt alia à se mouere, scientiâ quoque & peritiâ hac carent, quia neque cùm à corpore recederent eam habebant, nec postea didicerunt. cedo enim à quo,vel cuius ex disciplinâ? Operâ igitur alienâ, viuentium formis similia simulacra, in tabulâ imaginationis, incorporeo penicillo,depingunt; tristiore quidem habitu ac facie illorum,qui adhuc pœnas perferunt, pullo vtplurimùm & aquilo amictu: contrà in veste candidâ, hilari & renidente vultu eos,qui à supplicijs liberati: & vt dignoscantur, viuis quamsimillima depingunt. Non ergo apparitiones imaginariæ sunt impossibiles;& modus iste facilis est apparendi etiam viuis. Sic enim & Iudæi Oniam atque Ieremiam, sic Saul Samuelem iuxta nonnullos, sic Constantinus Petrum & Paullum recognouit μ. Probemus idem de corporeâ. visa solis vigilantibus obijciuntur,& in ijs, spiritus assumunt corpora, & assumptis vtuntur. quod facere posse,& quo faciant modo sequenti quæstione ostendemus, nunc supponimus siue theologos consulas,siue philosophos Christianos, certum iam & definitum videri à substantijs seiunctis visilia assumi corpora; in ijs ergo assumptis,quid mirum si à viuentibus conspiciantur:siue illud ex elementis formatum sit,siue alienum sit cadauer,vtrumque visile est.

μ 2 Macbab. 15.1. Reg.28. Syno. 7. act. 2.

ν Soto in 4. d.43. q. 2. a. 1. quẽ sequitur Tyræ. de apparit. spirit. Hessels in Matth. c. 17. & ibid. Maldona. & fusissimè Suarez in 3. par. in q.45. disp.32.sect. 2. Peltan. de purg.c.5.

Sed instabit aliquis;an ergo asseris spiritus (de dæmonibus res certa) humanos etiam cadauera subire? Quoad damnatorum animas,nihil video cur non æquè atque dæmones: non enim subeunt vt informent,sed vt loco tantùm moueant. Beatas animas aliena corpora non subire,omninò crediderim. nequeenim id illas decet. sua nonnunquam, sunt qui asserant subire.naturæ legibus id non repugnare concedo;fieri & decere, viris ν pijs & doctis asserentibus, vt non repugno pertiniciter,non etiam audacter assentior. Nam honestum non vide-

tur

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur nec decens sanctas illas etiam glorioſas animas, corporum ſuorum diffluentium & tabidorum, ante reſurrectionem, anguſtias iterum ſubire: cùm id ſit minime neceſſarium, & queât elementari ſupplere corpore. Volunt Thaboris in cacumine ſic apparuiſſe cum Chriſto Domino legiferum Moſen. Mihi non improbabile videtur; non in proprio, ſed in aëreo, & eâ ad rem efformato corpore, Moſen comparuiſſe, vt Strabus & B. Thomas voluernut[o]: Et poterit adhuc dici vera apparitio in qua vera Moſis anima apparuit, & Moſes verè dicetur apparuiſſe, à parte enim potiore facienda denominatio eſt: & D. Auguſtin. *libro de curâ pro mortuis* ſubindicat hanc ſe apparitionem Moſis haut diſſimilem putaſſe ab apparitione Samuelis; in quâ nemo dicit Samuelem in ſuo corpore proprio apparuiſſe. Argumenta quoque omnia quæ contra D. Thomam adferuntur, non valdè ſtringũt, vt nec Patrum auctoritates, in quibus reſurrectionis vocabulum, vt latè ſumptum, poſſet accipi de eo, qui in corpore aſſumpto ſimilis eſt reſurgenti, in quam ſententiam Ianſenius *concord. c. 67.* inclinauit. Sed quia reuerâ D. Hieron. Epiphan. & alij plerique patrum (habes eorum verba apud Suarem) pro verâ reſurrectione faciunt, non traham funem contentioſum. Dico potiùs veras reſurrectiones, ad rẽ de qua diſſeritur, nihil pertinere: nos enim de mortuorum loquimur apparitione; illa Moſis tum non magis futura mortui apparitio, quam Eliæ. æquè enim tum viuens erat Moſes atque Elias. Idem reſpondendum de ijs qui reſurgentes cum Domino apparuerunt reſurgente. nam & iſti ad vitam reuerterant, & fortaſſis ſecuti aſcendentem Dominum in cælum ampliùs mortem non experti, ſi tamen in proprio apparuerunt corpore illud informantes, vt eſt veroſimillimum. Negamus itaque ſpiritus ſua aſſumere corpora, vt in ijs appareant dumtaxat, non vt informent & viuificent: tum enim non redeunt, vt ſint tales quales cernuntur, ſed vt hiſce, velut notis, ſe præbeant agnoſcendos, cui rei ſatis eſt idoneũ corpus effictũ.

[o] *Strab. in c. 9. Luc. & D. Tho. in c. 17. Matth. & 3. p. q. 45. a. 3. Abulenſ. Liran. & alij voluerunt.*

Elementaria hæc corpora non ipſæ animæ ſibi componũt, ſed angeli ipſis illa vel dæmones fabricantur. nec enim animæ ſeparatæ

ſeparatæ queunt in hæc agere, vt neceſſe. nam hoc motu locali faciendum foret, anima vero ſeparata non poteſt vi propriâ alia à ſe mouere, ex veriore ſententiâ [π]. caret enim organis corporeis, quæ illi ad mouendum corpus erant neceſſaria, quando erat in corpore. Hinc inſtare quis poterit interrogando. Si in elemẽtare corpus nequit agere; quo in illo pacto poterit apparere, aut illud ſubire? *Reſpondeo* animas corpora hæc non arbitratu ſuo, ſed Dei ſubire voluntate atque imperio. quare quando hoc fit, tunc Deus illis largitur qualitatem aliquam, quæ defectum ſuppleat, quod quoad animas beatas apertius puto, propter viſionem Dei multa illis largientem dona, & eorum deſiderijs abundè atque per omnia ſatisfacientem. aliter autem à ſpiritibus (etiam dæmonibus) corpora mouentur, aliter ab animâ corpus informante. Hominis motus eſt organicus, nam homines à naturali appetitu ſollicitati, per qualitatem quandam neruis infixam mẽbra mouent, ad quorum motum etiã nerui mouẽtur, nõ ſimul omnia membra, ſed aliud poſt aliud. Sed animus corpore ſolutus appetẽtiam quidẽ retinet, ſed organis corporeis deſtituitur: ideo corpus, cui ſe coniunxit, non mẽbratim neque per partes impellit, ſicuti ſuum dum viuebat, ſed integram ſimul eius molem protrudit, licet præſtigijs quibuſdam fieri queat, vt organicè mouere videatur. Sic ergo ſubit, ſic mouet corpus aſſumptum & ſic firma manet ſecunda noſtrę concluſionis probatio, conſentaneam eſſe philoſophiæ illi, quam naturalẽ vocamus. idem de Morali probabit ſequens ratiocinatio.

[π] *Sot. 7. & Suar. 1. & Pelta. ſupr.*

SECTIO III.

TErtiò probatur concluſio, quia decet & vtile eſt hoc Deũ aliquando permittere. Etenim ſi quod ad multorũ demanat vtilitatem, ſi quod Dei vtilitatem promouet, id fieri expedit, id dẽcet Deum permittere: huiuſmodi eſſe de quo agitur, neceſſe eſt aduerſarij fateantur. Nam non difficulter euincerẽ hæc viſa, & commodi multũ adferre nobis, & ad gloriæ diuinę extrariam magnitudinem aliquid adiungere acceſſionis. Cedunt in animarum, quæ Deo gratæ deceſſerunt, vtilitatem hæ

apparitiones. quia si in corpore proprio apparent; dixi quid sentiam; sed si tamen in exuuijs apparent suis, gratissimum id illis iucundissimumque fuerit: nam inest animabus ad sua corpora, quasi ad domicilium suum insitus quidam ab incunabulis amor, à quibus vi abstractæ fuerunt, ad quæ spontè redeunt; vnde & Philostratus inuitas scribit separari, & Plato φιλοσώματος vocat, & D. Paulus, dixit nos exspoliari nolle, sed malle superuestiri, vt molestam cunctis animæ à corpore separationem ostenderet, vt Theophilactus interpretatur: quod amorem separatione non minui, sed coniunctionis priſtinæ, & redintegrandæ vnionis appetitionem Theologi volunt manere. Sin autem alieno in corpore conspicuas se præbeant, nisi exiguam percipiunt voluptatem, ex negotiorum nostrorum vtili gestione, & rerum procuratione, quæ ad diuinum spectat honorem: interim suam quoque causam agunt, non illæ modò quæ subsidii & opis indigæ, quòd etiamnum expientur, & à viuis eleemosynas, suffragia, ieiunia, missarum sacrificia impetrant, quibus diuinæ iustitiæ faciant satis & pœnarum diminutionem obtineant; sed & ipsi beati, cælestis Hierosolymæ albo adscripti ciues; quos interdum Deus sese iubet ostendere, vt corporibus eorum debitos honores exhibeamus, quæ Spiritus Sancti purissima fuere templa; quod de SS. Gerualio & Prothasio D. Ambrosius testatur: hoc ergo ipsi lucro apponunt, quia sic in se Deum sentiunt & lętantur honorari. Nobis autem, Deus optime! quot inde commoda, quot cumulantur emolumenta? docent animam nostram corpori manere superstitem: ostendunt non esse impossibilem corporum resurrectionem, cuius quędam sunt adumbrationes: clamant Deum non viuis modò, sed & mortuis præesse, cuius imperio ista peraguntur: certa esse loca manifestant, vbi & fontes indefinenter excrucientur, & pij æuo immortali cum iucunditate iugi perfruătur: admonemur societatis & communionis, quæ nobis cum defunctorum fratrum spiritibus intercedit. perferunt ad nos Dei mandata, & mutuæ caritatis aliarumque virtutum fiunt auctores; nos de suo statu faciunt certiores, & quę

§ 2. Corin. 5. ver. 4.

nobis vitæ ratio instituenda; morientibus interdum se viæ comites, & ad cælestem patriam duces exhibent, horum monitu diuinam declinamus iră; ab his sępè sanitas accipitur, & imminętia ceruicibus nostris mala depelluntur, & ad proborũ exęplum ab improbis pœnæ exiguntur: ipsis quoque damnatorũ simulachris iuuamur, per quæ fides nostra fulcitur; & fit, vt firmiùs multò, ijs quæ de scelerum supplicijs & de Dei iustitiâ & prouidentiâ credęda suscepimus, assentiamur. Hæc omnia & animaduertit, & in Theses artificiosè ac breuiter digessit, & scriptorum grauissimorum exemplis atque historijs solidè probauit Societatis nostræ Theologus, Pet. Thyræus [a], cuius scripta manibus teruntur, pari voluptate & vtilitate: nolo eadem hic recensendo actum agere. Tu (bone Lector) considera, an non isti fructus egregij & lauti, quos ab apparitionibus decerpimus? an non hæ gemmæ quouis auro & margarito prætiosiores? hæc nobis omnia, per nefas & inuidentiam, moliuntur eripere, si intelligunt; per stuporem & temeritatem miserandam, si non intelligunt; qui visorum fidem ex animis mortalium euellere allaborant.

[a] *libr. 1. de apparit. spirituum.*

H Metum nobis hic obtrudunt, sed metuunt vbi nihil timendum. Ingens (inquiunt) hac ratione fraudis seges seritur, dolorum occantur sulci, & lata superstitionis arantur noualia, tęduntur subtilia & rara retia, plagæ captendulæ instruuntur; quibus incauti capiãtur, & inpedicentur, Satan se solet in hominem, & adeò in lucis angelum transfigurare: quo illum pacto à veris spiritibus distinguemus? Dei donum est discretio spirituum, nec omnibus concessum. malè ergo consultum sit generi humano; si tales contingant apparitiones, quibus discernędis non satis idonea Deus remedia teliquerit. *Respondeo* difficilem verè esse spirituum huiusmodi discernendi rationẽ: neque id cuiuis peruium aut perspicuum. Non deesse tamen hominum eruditorum scripta in his tenebris prælucentia, ne periculosè aberremus. signa illi produnt singula verisimilia per se, quędam minùs, quædam amplius; si tamen valdè multa vel potiùs cuncta concurrerent, satis certa & luculenta futura.

Sic Caluin. in Lit. Lauther. de spect. Chopin. lib 3 de sacra polit.

Scripsit olim tractatum integrum, Iaco. de Chusa Theologus de apparitionibus spirituum, & quò inquiri & agnosci debeat modo, Vtrum verè an fictè appareant: conatur illum suggillare, vt omnia, quę Catholica & pia sunt, Wierus; sed nihil ex eo protulit, quod non pium, prudens, & religiosum. paucis iste scriptor notus. Notiores sunt Peltani labores & Thyræi præ-

r Peltan. d. c.5.& Thyr. d.lib.1.c.16.

dictæ theses r, è quibus quæ certiora primo loco scigantur. Si signum crucis, nomen IESV, MARIÆ, vel aliorum sanctorũ, eorumue reliquias, agni Dei ceream effigiem, lustralem aquã, panẽ, salem, cereumue benedictum aut alia huiusmodi Sacramentalia, vel Catholicæ religionis symbola fugiãt aut detestentur. Si postquam quod semel exegerunt præstitũ, adhuc frustrà rursùs appareant, & sint importuniores (nam animæ cũ satisfeceris, vel non redeũt, vel semel tantùm vt agant gratias: contra dæmones causas ex causis vt funiculum nectant, vt vel obsideant, vel saltem grauiter decipiant) his ergo concurrentibus, diabolus est. 2. si se dicat animam esse alicuius damnati, mentitur; & dæmon est, vt plurimùm, vix enim vnquã damnatorũ animæ sinuntur egredi. 3. si prætexit apparitioni causam falsam vel malam; v.g. dicit se apparere coactum vi coniurationis magicæ, vel vt reuelet curiosa, parum necessaria, aut quæ nesciri expediret: dæmon est. 4. si aliter eius oratio sit falsa, superstitiosa, malesuada, desperati, superbi, libidinosi, vindictæ appetentis aut aliter perturbati præferens animi ostentationem: dæmon est 5. si appareat formâ non humanâ, sed monstrosâ & benè formatâ, sed tetrâ, deformi, aut vili; vel canis, serpentis, suis, draconis, aranei, bufonis vel similium; vel nigri Æthiopis: malus est genius; si verò formâ humanâ, bonâ, angelica vel beati, vel Dei, tũc cõsideranda operatio, si ex genere suo improba, vt blasphemię, superstitionis, mendacij, homicidij, luxurię, &c. vel dolosa, ex modo operationis; vt si primo congressu lætitiam adferat animo & tranquillitatem, postea horrorem, turbationem, vel desolationem, vel etiam magno cum fœtore, strepitu, vel clade abeat: dæmon est. D. Antonius huius cautionem tradidit, his fermè verbis; Non est difficilis bonorum,

norum, malorũque spirituum discretio. si enim post timorem » successerit gaudiũ; à Domino sciamus venisse auxiliũ; si autem » incussa formido permanserit, hostis est qui videtur.] Hãc iuxta normã, quæ D. Thomæ u, B. Catharinæ Senensi, Gersoni, & alijs in hac palęstrâ probè exercitatis, nõ immeritò placuit; suos armauit pater Ignatius φ: expertus id ipse fuerat in fictitio illo & oculato mõstro, quod præsens lætitiã adferebat, absens contristabat χ. contrà bonis spiritibus peculiare, vel iucundum quem attulerint animo sensum conseruare; vel initiò allatum metum, tranquillatione maximâ compensare, vt Mãbre, Gedeoni, B. Virgini & alijs nouimus accidisse. + In eandẽ sententiã D. Macarius ω; Quę à Deo & bonis angelis (*id enim* » *ibi est, à gratia*) procedunt, lætitiâ prædita sunt, caritate, pace, & » veritate: quæ autem ab iniquitate (*h. à diabolo*) turbatione » plena sunt, nec habent dilectionẽ, aut gaudium erga Deũ, *hoc est spirituale*. plura de hoc dicenda iterum lib. seq. *de reuelationibus*. Hæc puto signa non obscura discernendi visiones malorum spirituum à bonis: & tunc non debere nos dubitare, quin fiat auersandæ. Semper enim vel sunt dæmonũ, vel damnatorũ si tamẽ vnquã damnatorũ animę compareant. Nam etsi facilè permittat. sanè si permitteret, nõ video quomodo possint illorũ visa discerni à dæmonũ apparitionibus: nisi fortè si qua denunciarent, indicarentue, quæ omnẽ hominũ cognitionẽ superarent. Item nisi occuparent corpus hominis viuentis; nunquam enim animæ vel angeli boni hominũ viuentiũ corpora subintrant: sed hoc dęmonum propriũ, vt Zoroastres in Magis obseruauit, *Vide Pet. Leloyerium lib.4.de spectr. cap.pen.*

u 3.p.q.30. a.3.ad3.

φ *libello exercitior.*

χ *Ribadeneirâ eius vitæ lib.1.c.6. Maffeius c.7.*

\+ *Iudic.7.v. 21.& c.13.v. 22. Luc.1.v. 13 & 30. c. 2.v.10. Mar. 16.v.5.*

ω *Homil. 7.*

Aliquando comparere volunt Peltan. & Tyræus.

Par difficultas est angelorum apparitionis à Beatorum hominũ apparitione dignoscendę. nã & eorum qui in purgatorio sunt apparitiones, bonorum angelorum operâ nobis vt plurimùm puto exhiberi vicariâ. Scio viros eruditos, signa quædã commemorasse; humanas animas quæ iã beatæ lætiore vultu apparere, quæ adhuc expiãtur nubilo ac tristiore. hoc sanè admodũ probabile est. Addũt sic angelicas ab humanis discerni:

humanas esse animas, si se barbatos, senes, vel pueros, vel feminas exhibeant, aut mæsto habitu. nihil enim horum angelos decere: vt nec in vllâ quoq; animalis vllius specie se exhibere, ne columbæ quidem. item si humanam cognitionem superantia prædicant aut doceant, si preces vel quid aliud subsidij postulent. Sed lubet ab his quærere; an nequeant angeli custodes suscipere fotmam eorum quorum sunt custodes, & qui in purgatorio expiantur? certum est posse, & solere, neque id ipsi negant. cur non igitur tum, preces aut simile subsidium postulent? cur non tunc in eadem, qua illi erant formâ, pueri, senis, barbati, mæsti, vel feminæ appareant, vt cognoscantur? Deinde nonne beati multa nunc norunt, quæ viatorum superant cognitionem, futura quoque, vt angeli, norunt, si Deus illa reuelarit? incertę igitur sunt hæ notæ. Quibus & hustoqę nonnullæ repugnant. Nam & in Patrum vitis habetur scriptũ, angelum Anacho retæ iudiciorum Dei inscrutabilẽ abyssum intelligere desideranti, senili facie & vultu apparuisse [α]. Notissimum quoque quod de B. Augustino commentarios de Trinitate cogitanti refertur; puerum illi visum, qui cassó & irrito conatu cum Amphitrite Nerea, quantus quantus est, in exilem scrobem cochleari infundere nitebatur [β]; quem angelum fuisse non est ambigendum; non magis quam alium illum; quem peruetus historia certaminis D. Dorotheæ narrat [γ], similem puero quadrimo pulchellulo & tenellulo roseis suaue rubentes & mala recentia Theophilo, vt animosa & Deo fidens virgo promiserat, hyeme mediâ attulisse; cùm illis in locis cuncta gelu vi frigoris constricta horrerent. Ruffinus etiam & D. Bonauentura testantur, D. Gregorio Nazianzeno se videndam obtulisse Sapientiam cum Castitate, & pollice quis, nisi per soporem hoc illi contigisset, suspicari fœminco cum schemâ Angelos fuisse. D. Laurentius Iustinianus [δ] alfomat, sibi virginem quandam sole candidiorem apparuisse, quæ se sapientiâ Dei esse diceret, quæ propter hominũ reformanem humanam formam suscepisset; & ab eo in sponsam receptam, dato pacis osculo, recessisse: atque hunc fuisse D. Ie-

[α] *Albert. Patau. serm. 1. in Domin. 1. post Pentec.*

[β] *Iacob. de Voragine ser. 3. de Trinit. & alij homelistæ.*

[γ] *apud Sur. tomo 1.*

[δ] *in fasciculo Amoris.*

sum hac illi formâ apparentem, volunt illius vitę scriptores [1]. Arbitrarer potiùs Angelum fuisse. quod si Christus ipse fęmineâ in formâ apparuit; cur non Angelos eâdem in formâ se conspiciendos præbere nonnunquam credamus? Exstat D. Gommari, quem Brabantini mei venerantur, vita, vel à Theobaldo, vel alio quopiam antiquo & diserto scriptore, litteris tradita, vbi [ε] reperias Angelum à Deo missum, in colũbę specie mirabili splendore rutilantis, supra tentorium se cõspiciendum prębuisse; & peregrinationem quã animo voluebat dissuasisse; sublimiorum studiorum atque operum propositâ commutatione. cui cùm vir sanctus paruerit, nihilque inde sit subsecutum, vnde dæmonis fallacissimi queat illusio deprehẽdi; complura verò, vnde id diuino mandato factum appareat; neque dęmones columbæ adhuc speciem Spiritui Sancto dicatam abusos meminerim; boni hanc Angeli apparitionem fuisse mihi persuadeo. Sed & alia visio vigilanti Wamberto oblata, videtur docere in aquilæ ingentis formâ angelum apparuisse. [*apud Sur. in vitâ S. Bertulphi c. 12. Ianuar. die 5.*] quãuis si quis contenderet hanc veram auem fuisse, vt & illa videtur, de qua in translatione S. Laudoaldi scribit *lib. 1.* Nogerus Episcopus (*Sur. tom. 2.*) non valdè repugnarim. Hæc ergo & similia, ne Notis ab illis traditis indubitanter assentiar, me morantur: sed imprimis, quia totam hanc spirituum discretionẽ, quod illi non diffitentur, ex diuinâ potissimum reuelationẽ, arbitror dependere. Propterea tutiùs & præstabiliùs iudico cum B. Augustino [ζ], meam hic ignorantiam fateri, & discipulum me præstare; quàm præcipiti temeritate aliquid definire, vel agere præceptorem. res enim hæc altior est, quàm vt à me possit attingi; & abstrusior quàm vt eruere; & profundior, quàm vt vadare queam. Hæc pro tertiâ probatione.

[1] *Bernardin. Iustinian. in eius vitâ, c. 1. apud Sur. tom. 1.*

[ε] *ca. 8. apud Sur. tom. 5.*

[ζ] *lib. de cura pro mortuis, c. 16.*

SECTIO IIII.

QVarta petita probatio est ab auctoritate diuinâ & humanâ. humanam voco quæ non est petita ex sacris Theologiæ, sed ex humanæ sapientiæ aditis. diuidamus has probationes, & sit quarta illa, quam ex Gentilium opinione initiò quæ-

stionis

Universidad de Deusto
Biblioteca

stionis fusè deduxi: quibus adde hoc censentes Platonem in *Phædone*, Trismegistum *epist. ad Tatium* Apul. *apol. 1.* Maximũ Tyrium. *lib. de Deo Socrat.* Plutarch. *in Bruto*, Plin. Iun. *in epist.* Lucian. *in Philopseude.* vt omittam Homerum, Æschyl. Eurip. Virg. Senecam & ceteros poetas: imo & Historicos, Dionem, Pausan. Tacitum, Sueton.

Quinta probatio petitur ex scriptis quorumdam astrologorum, qui censent animarum apparitiones, ab astrorum certa coniunctione & influxu pendere, vt Ptolomæus, Iulius Firmicus, Albumazar & alij Arabes, quos secutus Pomponatius; quorum hæresim, etsi verissimis argumentis doctè alij confutarint [θ]; tamen inde patet, etiam hos homines, fermè atheos, apparitiones animarum admisisse; vt illis nostri hæretici meritò iudicentur deteriores.

θ Picus li. 5 contra astrolog. & Pet. Leloyerius li. 3. de spect. c. 9. & nos agentes libr. seq.

Sexta probatio desumi potest ex opinionibus Chaldæorum, Mahumetanorum, Cabbalistarum & Rabbinorum; quorum omnium vnanimis sententia animarum apparitiones recipiendas decernit. Loquor de Synagogâ, iam reprobatâ post Christum crucifixum. Iosephum hoc voluisse constat, tum quod censuit veram Samuelis animam apparuisse [ι]: tum quia narrat Catulum à spiritibus occisorum dirè vexatum fuisse [κ]. hoc idem censuere Simeon Ben-Ioaz in libro *Mahhcar Hyadoth*, Rabbenus Haccados, multas memorans apparitiones, in lib. *Galatazeyâ*, & alij citati à Leloyerio [λ]; vbi etiam ex Cabbalistis idem probat, qui non *Neshama*; nec *Ruah*; sed quod vocant *Nephez*, illud nempe Gentilium simulacrum seu umbram de qua Seruius, (Virgilius imaginem vocauit) voluntem post mortem circa sepulcrum conspici. Idem credunt Musselmanni ex suo Pseudoprophetâ [μ], vt Auenzoar, & Auicenna. Idem censuêre Zoroaster in Magic. & Zoar, idem Indorum Bragmanes Calecutij, Coloimi, Maabarenses & ceteri Orientales [ν]: idem Floridenses, Peruuij & ceteri occidentales Orientales [ξ]. Hos visum fuit adducere; non quod ijs quidquam tribuam: sed quod contra Epicureos, qui scripturam sacram reijciunt; & contra Hæreticos, qui Ecclesiæ perpetuam sententiam aspernantur; vno dicam verbo, contra laruas & nugones, laruas etiam & nugas in aciem producere cogamur.

ι lib. 6. antiquit. c. 15.
κ li. vlt. belli Iudai. sub fin.
λ d. lib. 3. c. 5. & c. 6.
μ Azoar. IX. X. XVI. & passim.
ν vide Paul. Venet. lib. 3. c. 28.
ξ Leiân. Apollo. in hist. Peruu.

Septimâ probation ẽ, legum, Tribunaliumque iudicialium suppeditât archiua. Nam & Vlpianus agnoscit ostentũ quoddam φάσματα τῶν [π] & Manes agnoscit Martian. [ρ] & magica sacrificia quibus spiritus euocari putabantur damnat [σ] Modestinus; quod *Manes accire* vocat, & à multis fieri queritur, & pœnam mortis sancit Imp. Constantin. [τ] quo loco in idem recidit alia lectio, quæ pro *Manibus accitis*, habet, *Dæmonibus accitis* [υ]. Manes enim vt plurimũ erant ipsi dæmones, qui animas mentiebantur. Et hanc de animarum apparitione sententiam tenuere I. C. non infimæ notæ, *Budæus & Alciat. ad d. l. ostentũ. Christoph. Porcius §. fin. Instit. de loca. Arnold. Ferron. in consuetud. Burdegal. Alex. ab Alex. in Genial. dier. lib. 2. c. 9. & lib. 4. c. 19. & lib. 5. c. 23. & lib. 6. c. 21. Didac. Couarruu. lib. 4. Var. resol. c. 6. Petr. Leloyer. libr. 3. de spectr. toto, qui c. 4. docet hoc etiam tenuisse Bar. Brissonium Curiæ Parisiens. Præsidem.* quibus cùm & sacræ scripturæ, & conciliorum, & sacrorum Patrum, & Theologorum communis sententia suffragetur; cæteris Iurisconsultis contrarium sentientibus, illos non dubito præponendos.

π l. ostentũ. D. de verb. oblig.
ρ l. in tantũ de rer. diuis.
σ l. ex Senatusconsulto. ad l. Cornel. de sicar. Leloyer. libr. 3. c. 3.
τ l. multi. C. de malef. & mathem.
υ sic legit D. Augustin. & Compend. Βασιλικ.

Octauò probatur conclusio, quoniam perpetuus hic Ecclesiæ sensus fuit. Veteris quidem testamenti tempore, probatur, quia anima Samuelis apparuit Sauli [φ], non carminis magici vi excitata, sed à Deo missa; hæc enim verior videtur sententia quæ non veteribus tantùm Rabbinis Ahiæ, Saadiæ, Eleazaro, sed & Iosepho [χ] (qui certè vni Nouatori Dauidi Kimchi sunt præferendi) sed grauissimis quoque Patribus placuit, Iustino cõtra Triphon. & Augustino de curâ pro mort. quorũ sententiam probaui superius [+], vt consentaneam sacræ scripturæ; & cui, si Ecclesiastici librum pro Canonico recipimus, vt Catholici omnes recipiunt, refragari non possumus, vt magni notæ ætatis Theologi obseruarunt [ω]. Nec sunt magni momẽti, quæ nobis opponit Leloyerius *lib. 4. de spectr. cap. 1.* verbosiùs quàm neruosiùs. Inprimis non distinguit inter has propositiones; *Samuel verè apparuit in assumpto corpore, vi carminis Magici,*

φ 1. Reg. 28.
χ lib. 6. antiqu.
+ c. q. 6. vbi vide.
ω Bellarmin. li. de Purg. c. 6. & li. 4. de Christo c. 11. Bellolan. de Purg. li. 1. c. 11. Pereri. de Magiâ c. 9. Valenc. in 3. disp 11. q. 1. punct. 1. §. 9. Peltan. de purgatorio c. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

gici, *seu virtute dæmonis*: & hanc; *Samuel verè apparuit in corpore assumpto iussu ac imperio Dei, deceptis Saule & Phytonissâ; qui putabant magicâ hoc confectum euocatione.* Primam enim propositionem dumtaxat Tertullian. Cyrill. Anastasius & alij, quos adducit, Patres negarunt, idque meritissimè: Secundam nemo illorum discussit, neque negauit; quam nos nunc asserimus. ideò corruunt omnes fermè Loyherij contra nos machinæ. Deinde vetauit (ait) Deus ne quis rei alicuius cognitionem à mortuis petat, eoque per magos similesque seducto-
res consulat; quod cùm contra Dei præceptum conaretur Saul; non est credendum Samuelem summum diuinæ legis zelatorem voluisse quasi cooperari, saltem fauere & satisfacere impio Regi. *Respondeo*, missum à Deo Samuelem vt impium regem corriperet, eique instantia supplicia denunciaret, hoque eum ad pœnitentiam hortaretur. Sic legimus, vindictæ sumendæ à peccaroribus causâ, similes apparitiones non rarò factas; ob fores coronatas, Christianus tempore Tertulliani a diuinitus fuit flagris cæsus: quod factioni hæreticæ communicasset. Natalius eodem modo ab angelis exceptus, auctore Eusebio β; de ciue Hipponensi, vt rem sibi notam, ob debitum peieraturo iusiurandum, similia narrat Augustinus γ: de Laurentio Cantuarienst episcopo, fugam à grege meditante, ei Petrum plagas inflixisse, testis est Beda δ: Hospiti, Maurino Imperante, B. Virgo in somnis apparens, eò quòd blasphemantes hospitio non eiecisset, vimine genua circumarauit, & mene tibiæ à cruribus inuentæ abscissæ, vt habetur in Nicephoro historiâ ε. 3. obijcit, hunc fuisse dæmonem, quia nihil boni ofilij dedit Sauli, neque eum ad pœnitentiam hortatus est; sed coniecit in desperationem. *Resp.* concionatorum & confessariorum officium esse hominibus breuitatem vitæ proponere, & dicere illud prophetæ; *Dispone domui tuæ, quia morieris & non viues.* item, *stulte hac nocte tollent à te animam tuam* & alia huiusmodi, quibus sanctum inducant timorem: quod si peccatores inde ansam arripiant desperandi, culpâ vacare cõfessatorem, sibi reũ id debere imputare, quòd bono pharmaco

α Tertullia. adu. Praxeam.
β lib. 5. hist. c. 18.
γ serm. 117. inter editos Louanii.
δ Beda lib. 2. hist. c. 6.
ε li. 18. c. 33.

sit abusus. similia est cernere in hoc facto Samuelis; qui, quæ ad pœnitentiam apta proponebat, Saul in malũ succum conuertit. Deinde nemo nescit, non minus aliquando iuuare cõsilia & adhortationes, quę non expressis verbis, sed indirectâ quasi oratione, proponuntur. virtutem enim hæc habent consolandi & à malo reuocandi. Quæ oportuit aduersarium considerare, & tali argumento non vti. 4. respondet ad Ecclesiastici locum c. 46. v. 23. dumtaxat voluisse scriptorẽ præcipuas Samuelis laudes ibi commemorare, parumque sollicitũ fuisse an visio illa ficta, an vera fuerit. Sed contrà, hoc verba non patiuntur, nostra versio habet; *Et post hoc dormiuit, & notum fecit regi, & ostendit illi finem vitæ suæ, & exaltauit vocem eius de terra in prophetiâ delere impietatem gentis.*] Notum fecit regi post mortem suam, ipse Samuel, siue postquã dormiuit. Sic Græcè; μετὰ τὸ κοιμηθῆναι αὐτὸν προεφήτευσε: ipse igitur met prophetauit, qui mortuus: & ipse vocẽ suam de terrâ exiens edidit, ἐκ γῆς τὴν φωνὴν αὐτοῦ prophetans Saulem, populi ἀνομίαν, moriturum. 5. patres obijcit, Auctorem libri Græci quæstionũ ad Ortodox. quem tanè parum peritè dicit eiusdem auctoritatis esse cum ipso Iustino Martyre contrarium tenente. temerè verò, Iurisconsultus homo pronunciat, quæcunque in illo libro tradita sunt, per omnia & in omnibus sacræ scripturæ consentire: si locus hic foret aut tempus permitteret, non deforent quæ obijcerentur. D. verò Augustinum etiam obijcit, non satis intellectum; Nam *in lib. de cura pro mortuis* apertissimè (quod bonâ cum veniâ aduersarij dictum) c. 15. nobiscum sentit Augustin. vt alibi dixi, & clarè iam Theologi nostri ζ ostenderunt. Alij patres nihil nobiscum pugnant; quia dumtaxat negare voluerũt, vi carminis magici Samuelẽ excitari potuisse; & quia ipsi hanc apparitionem tribuebant magiæ Phytonissæ (quod necessariò eò delapsi fuere, vt negarent aliud quam dæmonem apparuisse. Nos quia suppositionẽ illam falsam putamus, ideo hac in re à patribus illis, ad alios patres recedimus. 6 Denique obijcit, post multa impertinenter & περιττως fusa, illud *eras me-*

ζ vide lib. 1. c. 6. & quos citauí fol. præced. lit. m.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum eris, quod putat mendaciter dictum, si à prophetâ dictum; ego veritatem huius dicti clarè lib. hoc eod. q. 6. iam proposui. Certa satis ergo hæc SS. auctoritas de animâ Samuelis.

2. Adhuc certius (vt ait D. Aug. [n]) est exemplum Mosis, qui cùm fuerit verè mortuus [o], cũ Christo Domino in monte Thabor apparuit [p], vt verisimilius arbitratur D. August. in corpore assumpto, & ex aëre formato. 3. exemplum est Ieremię & Oniæ qui Iudę Machabæo apparuerunt [q].

Sed veniamus ad tẽpora Christianorũ (vt Iudæos omittã, quibus hæc sententia constans fuit, exceptis Sadducæis) & quia promiscuè hæretici negant apparitiones mortuorum, siue beati sint, siue non sint, in vniuersum: ideò nos in vniuersum de his siue iã cęlites, siue nondũ, agemus, & per ętates omnes Ecclesiæ descẽdemus, vt clarissimè appareat verè Catholicorũ hũc semper sensum fuisse; aliorũ quidẽ hoc affirmantium disputando, aliorum verò id satis apertè probantium exemplis apparitionum, quas pro verissimis habebant & narrabant.

Ætate prima seu sæculo primo hæc fuit sententia primitus Ecclesiæ & Apostolorum & ipsius Christi Domini; qui cùm sciret Apostolos id credere, non modo illos non reprehẽdit & contrariũ docuit; (quod non erat optimus magister, lux mundi vera, prætermissurus) sed potius hanc sentẽtiã vt eorum animis firmiùs infigeretur silentio suo, & indirectâ respõsione confirmauit: vt mox videbimus. Nam cùm post resurrectionem Christus Dominus ianuis clausis ad Apostolos fuisset ingressus, quod non putabant nisi à spiritu fieri posse, existimarũt se spiritum videre, & ideò vehemẽter conturbati & cõterriti fecerunt [r]; & quidem Theophil. expressè asserit putasse eos esse animã aliquã quæ ex alterâ vitâ redijsset: quod idem D. Aug. Eucherius, Beda, & Hugo Card. & multi alij censuerunt, putabant autẽ animam esse Christi, in corpore aëreo assumpto, in corpore proprio; de cuius resurrectione nondũ erant plane certi. Sciebat Christus cogitationes eorum, & respõdet, patere veri corporis cognoscant se spiritum non esse. Eadẽ fere ratione passionẽ suspicio ac metus Apostolorum, cùm videre-

[n] d. c. 15.
[o] Deut. 34. in fin. & in epist. Iudæ. & Ioseph. 1. Antiq.
[p] Matt. 17. Luc. 9.
[q] 2. Macha. c. 15.
[r] Luc. 24. v. 37. Ioan. 20. v. 19.
[s] Serm. 8.

eum ambulantem super aquas [t]. neque tum reprehensi, quòd putarẽt esse aliquando spectra, sed quia putabant Christũmet ipsis tum nõ apparere. Eandẽ aliorum tum sententiã fuisse cõuincitur ex B. Lucâ [u]. nã vniuersa quæ Hierosolymis erat Ecclesia, dicentẽ Rhoden quòd Petrus ex carcere liberatus antè fores adstaret, dixit insanire, eo quòd certò sibi persuaderet, Petrum viuere & in carcere detineri; animãque viuentis hominis extra corpus suum apparere non posse sciret; ideò de viui hominis animâ puellæ errorẽ reprehendebat, & angelum inspecie Petri credebat; puellæ assensura si Petrũ mortuum credidisset. Quo loco Græcè ἄγγελος est, vnde probat locus aliquãdo per Angelos ὑποπροσώπως animas nobis repræsentari: præcedentia verò loca in Euãgelijs apud Luc. non habent ἄγγελος, sed expressè habent τὸ πνεῦμα: apud Matt. verò φάντασμα. Ex quibus sic ratiocinamur; apud Matt. nomẽ genericũ fuisse positũ; vt intelligamus tã de angelis, quã animab. hãc opinionẽ viguisse: apud Luc. verò in Euãgelio vocẽ τὸ πνεῦμα positã, vt restringamus ad animas, vel saltẽ ad solos angelos nõ restringamus: apud Luc. in Actis, angeli nomen positũ, vt de Angelis idẽ censuisse Ecclesiam sciamus. Sanè hęc adeò ferè sunt insę parabilia, vt & olim Sadducęi, & hodie hęretici, vtrũque æquè impugnẽt. Quis verò non rideat Lauatheri responsionẽ πνεῦμα pro Angelo tantũ accipi? ergo spiritui resistens caro in mẽbris nostris, illa nõ animæ sed angelo repugnat, vtitur enim Paulus voce πνεύματος: [x] ergo apud Petrũ Christi anima concionata fuit angelis, & nõ hominibus in inferno degentibus (ὑφ' φιλακῆ πνεύμασι. 1) cõtra comunẽ Antiquitatis cõsensum [y]. Ergò falsò Athanas. [z] tradidit, in Hymno triũ puerorũ, πνεύματα significare hominum animas? sed nugor, cùm talia ferò refello.

[t] Matt. 14. v. 26.
[u] Act. 12. v. 15.
[x] Gala. 5. v. 16. & 17. 1 Pet. 3. v. 19. & c. 4. v. 6.
[y] Clemens Alex. lib. 2. et 6. Stroma. Athan. epist. ad Epict. Hilar. in psal. 118. Epif. hæres. 77. Cyrill. Alex. lib. de recta fid. ad Theodos. & l. 12. in Ioan. Ambr. in c. 10. ad Rom. Ruf. in Symbol. & alij.
[z] Athanas. lib. de spiritu sancto.

SECTIO V.

NVnc ad dicta Conciliorũ & Patrũ veniamus: quę nõ obscurè id docẽt & persuadent, nisi proterui & pertinaces, quod hæreticorũ est propriũ, esse velimus. vnũ illis effugij diuortiũ præcludamus. quidam, omnes visiones negãt: qui sunt indigni quibuscũ scriptis contẽdamus: eodẽ enim iure omniũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

Historiarum,omnium librorum,qui in sacro Canone (quem sibi quisque illorum,quem vult,hodie fingit,cras refingit)non continetur,fidem & auctoritatẽ repudiare possunt. quo quid insaniùs,quid cunctis reipubl. partibus est perniciosius,& grauiori vindictâ dignius? Modestiores alij;Angelorum permittunt visiones,& recipiunt,pro lubito tamen suo;quando illis in disputando negotium non exhibent:sed ijdem isti,veterem omnem memoriam sic interpretantur,vt contendant αὐτοπροσώπως nunquam animas ne Beatorum quidem vel apparuisse,vel apparere:sed quandocunque talia legũtur,de ἑτεροπροσώπως factâ, per bonos vel malos spiritus,apparitione id accipiendum.His regula illa Augustini & aliorum validè obstat; quando verba scripturæ propriè possunt accipi, ad Metaphoricos vel tropicos alios sensus non esse confugiendum: sunt autem scriptorum de his rebus verba pleraque adeò clara, vt qui illa ad tropos reuocet,is nihil nõ eodem iure sic queat detorquere. Deinde nihil nos cogit absurdi,nihil rationi consentiens parbum fieri posse, fieri decere & expedire iam docuimus. cur igitur sanctissimis & grauissimis hominibus, ea simpliciter & sine fco narrantibus, vt αὐτοπροσώπως gesta,non crẽdamus; sed vel inuitis ἑτεροπροσωπίαν obtrudamus? Quasi verò non ipso loquendi modo vtrumque genus apparitionum distinxerint: Nonne (vt alios mittam) D.Cyprianus cum de imaginariâ, vel per angelos factâ loquitur,simpliciter vocat visiones;cùm verò de apparitione Beati alicuius αὐτοπροσώπως factâ, tunc addit apparuisse talem vel talem? idem discrimen obseruant acta martyrum.idem vita & Dialogus D. Gregor. *Vide Cyprian. epist. 11.12 69. Acta Martr. apud Surium 24. Februa. & 1. Mai. Greg. passim in Dialog.* Quinetiam soliti ipsi Angeli idipsum declare,quando apparent, vt fecit Gabriel Archang. cùm in somnis S.Marcellini se visendum præbuit,apud Eghinartum *lib. de transl. SS. martyr. Marcellini & Petri c.12.*]

Primo Sæculo nobis occurrit prima Hispaniæ, & fortasse Europæ totius,Ecclesia B.Mariæ Deiparæ de Columnâ,a B. Iacobo Sebedæo,cũ adhuc in viuis vterque degeret, dedicata

ad Hebrũ Cæsaraugustæ: quod & Annalibus Celtibericis proditum,& adeò constanti Ecclesiæ illius traditione receptũ, vt Catholicus ibi non habeatur,qui dubitet: traditur B.Virgo columnæ insistens Apostolo Hispaniarum apparuisse, & iussisse eo sibi loco sacellulum dedicari; quod nunc diues & nobilis Ecclesia est.Si viuens adhuc alio in loco,quam vbi degebat B. Iacobo se videndam exhibuit; cur nequeat nunc cæli terræque Regina cùm lubet? & sæpè illi lubuisse mox docebo. apparuit non semel filius,cur non & mater? B. Petro persecutionem vitanti Christus conspicuum se præbuit, & dixit Romam se contendere,vt iterum crucifigatur. intellexit Domini mentem Petrus,& reuersus agitur in crucem, sicque in Petro Christus iterum crucifigitur. [*testantur D. Ambros. contra Auxent. de Basill. noua tradenda. D. Gregor. in 4. Psal. Pœnit. Hegesip. lib. 3. de excid. Ierosol. c. 2.*]Carpo Cretensi,auctor est D.Dionys. Areopagita;*epist. 8. ad Demophil.* IESVM multis Angelis comitatum apparuisse, & inclementiæ nomine reprehẽdisse, quod lapsi fratris & seductoris interitũ expeteret. Vespasiano Imp. S.Martialis Lemouicũm episcopus vixit,discipulus Christi,is vidit S.Valeriæ Martyris animam instar lucidæ flãmæ cœlum petentem.[*narratur in Actis S. Martialis, apud Surium.*]

Sæculo secundo Iustinus Mart. Apolog. *II. ad Impp.* redire animas mortuorum,& apparere nonnunquam,& proinde immortales esse,vt gẽtilibus persuadeat,ipsis Gentilium per Magos euocationibus vtitur:& contra Triphonem disputans, asserit Samuelis animam verè fuisse euocatam. Tertullianus nõ modò nihil nobiscum,sed tãtùm cum magicis nænijs pugnat, inquiens; *Sed si quasdam reuocauit* animas in corpora, Dei virtus in documenta iuris sui,non ideireo communicabitur fidei & audaciæ Magorum,& fallaciæ somniorum,& licentiæ poëtarum.] verum etiam apertè facit pro nobis: nam & subindicat aliquãdo factum,& causam facti addit. Et luculentius idẽ; Atqui hoc quoque de animâ prædicatur. Nam, si de aliquo iampridem defuncto,tanquam viuo quis requirat; prę manu occurrit dicere, *Habet iam & reuerti debet.* hæc testimonia animę

μ *Anton. Beuter. Chro. c. 23. Vasæus Garibay & alij.*

mæ quanto vera tanto simplicia, quanto simplicia tanto vulgaria, quanto vulgaria tanto communia, quanto communia tanto naturalia, quanto naturalia tanto diuina.] quæ non tantùm ad corporum resurrectionem, sed & ad hunc animarum reditum miraculosum possunt referri. Origenes rectè, quod quasdam redire posse censuit, idque nobis nunc sufficit; perperam quod ad improborum animas restrinxit, *libr. 7. Celsum impugnans*; Improba verò anima & prauis facinoribus in terrâ retracta, ita vt adspirare ad superiora nequeat, vagabunda in terrâ volutatur, nunc circa sepulcrà oberrando; vbi etiam umbratilium animarum phantasmata sunt sæpius visa; nunc terras has obeundo. cuiusmodi hos spiritus esse credendum est, qui omnibus sæculis & coerciti sunt & præpediti venefici &c.] Et sanè Origenis tempore D. Potamiænâ Basilidi carnifici apparens, eum ad fidem conuertit, nec hunc tantùm, sed & complures alios, vt docet Euseb. *lib. 6. c. 4.* & ipsemet Orig. *contra eundem Cels. lib. 1.* testatur, multos penè inuitos attractos esse ad Christianam religionem, spiritu quodam repentè mutante intellectum eorum: vt pro verbo exoso ad id tempus non cunctarétur mortem oppetere, post visiones oblatas ipsis vel dormientibus vel vigilantibus. Multa enim talia vidimus, quæ si memorarentur dumtaxat gesta in nostrâ præsentiâ, ex chinnum tollerent infideles, rati, nos quoque, sicut illos, quibus malè suspicâtur, fingere. Testis autem est Deus nostræ conscientiæ; conari me non falsis narratiunculis, sed veris exemplis commendare IESV doctrinam.] hæc ille, quæ fortasse possemus & nos singulis ferè paginis Lauathero, Riuio & similibus incredulis obijcere & inculcare.

Sæculo tertio D. Gregorio Thaumaturgo cùm Deiparæ Ioannes Euangelista apparuit, vt narrat quàm prolixo tamen sermone, scriptor eius vitæ grauissimus D. Gregorius Nyssenus. Qui quando angelica est visio, id solet addere, vt facit in visionibus oblatis B. Ephrem, *in eius vitâ*. Nocturnarum quoque visionum *epist. 12.* meminit D. Cyprian. & idem *epist. 11.* eos grauiter reprehendit qui visiones huiusmodi contemnebant.

B. Quartillosæ filius eius Martyr apparuit, & ad martyrium matrē confirmauit, vt narratur in epist. Africanorū Confessorum, (quā *nobis exhibuit Laur. Sur. die 24. Febr. to. 1.* in cuius additione, etiā D. Cyprianus Mōtano, & Flauiano cōfessoribus traditur adhortator apparuisse. Sic & alia nos authētica Martyrū Cirthensium acta, referente eodē Sur. (*die 1. Mai tom. 3.*) docent, D. Cyprianū Mariano & apparuisse & manū porrexisse; & ab Agapio puerulum martyrē paulò antè coronatū visum fuisse.

» D. Ambr. *Serm. 90.* B. Agnes (ait) parentibus, ad eius sepulcrū
» assiduè vigilātibus, quadā nocte choro virginū comitata cùm
» apparuisset, sic ad eos locuta dicitur: ne me parentes mortuam
» lugeatis; nam vnâ cum his virginibus viuo apud illū in cæ-
» lis; quē in terris totâ mente dilexi.] addit & eandē Cōstantiæ post annos aliquot sanitatē in somnis spopōdisse & præbuisse. Prius etiā sub Decio B. Agathæ S. Petrus apparens in carcere māmillam eius pectori restituit [*Acta S. Agathæ 5. Febr. apud Sur.*] Eadem postea S. Luciæ apparens matrē eius Euticiā sanguinis fluxu liberauit. [*Acta S. Luciæ 13. Decemb. apud Sur.*]

Post annum Christi CCC. seu sæculo IV. Christus Dominus dignatus apparere D. Petro Alex. in formâ pueri, querentis vestem suam ab Ario discissam (*Sur. tom. 6. die 15. Nouemb.*) In ipsis exordijs (*ait Hadrian. tom. 2. epist. Decretal. & Syn. VII. siue Concil. Nicæn. 2. act. 2.*)
» tur pius Imp. Cōstantinus, sic legitur: Transactâ die nocturno
» regi facto silentio, somni tempus aduenit, & ecce adsunt sancti
» Apostoli Petrus & Paullus, dicētes: Quoniam flagitijs tuis po-
» suisti terminū, & effusionem innocentū sanguinis horruisti:
» missi sumus à Christo IESV Domino, dare tibi sanitatis recupe-
» randæ consiliū. Audisti ergo nostra monita &c.] Ecce dicunt se missos à Christo, dicuntur adfuisse Regi, vtique ἀνθρωποειδῶς apparentes; & nominantur Apostoli; cùm in alijs Constantini visionibus prælianti ostensis, à Zonarâ *tom. 3.* nō nominentur, qui apparebant, eò quod angelici spiritus essent. Sic etiam cū Constantinus templum Deiparæ construi iussisset; architecto apparens ipsa, rationē docuit, qua colūnæ possent erigi. *Greg. Turon.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Turonen. de gloria Martyr. cap. 8.) Constantio, Spiridion & Triphillius prius in somnis apparuêre, quàm eum sanarent & tamen hi adhuc erant in viuis. (*ex Metaphras. Surius tom. 6. die 12. Decemb.*) Par potestas à mortuo loquelam obtinere, & consequi vt appareat. De eodem illo Spiridione, referunt Socrates *lib. 1. cap. 8.* & Rufin. *lib. 1. c. 5.* quod Ruffini verbis referam; Filiam habuit Irenem nomine; quæ, cùm ei benè ministrasset, virgo defuncta est. Post eius obitum venit quidam dicens, se ei quoddam depositum commendasse: rem gestam ignorauerat pater. perquisitum in totâ domo; nusquam, quod poscebatur, inuentum est. Persistebat tamen ille qui commendauerat, & fletu ac lacrymis perurgebat; vitæ quoque suæ illaturum exitium, nisi commendata reciperet, testabatur. Permotus lacrymis eius senex, ad sepulcrum filiæ properat, atque eam ex nomine clamitat. Tum illa, de sepulcro, Quid vis, ait, pater? Commendatum, inquit, illius, vbi posuisti? At illa locum designans: illic, ait, defossum inuenies. Regressus domum, rem, sicut filia de sepulcro responderat, repertam tradidit reposcenti.] Quæ potuit respondere, non potuit apparere, & nè, vt & illi qui mortui iam Nicenæ Synodo subscripsêre. Historiam admirandam prodidit Gregorius Cæsariensis presbyter, *apud Lipoman. tom. 6. in orat. de Nicena Syn.* Duo (inquit) Sancti Episcopi Chrysanthus & Musonius, cùm nondum decisioni suas adiecissent subscriptiones, accidit vt diuinâ prouidentiâ ab humanis excederent. Diuini ergo patres, cùm venissent ad communem locum, in quo dormiebant, cumque simul cum eis essent, & quæ dicebãtur, audirent: ô fratres, dixerunt, & patres, præclarum nobiscum certamen decertastis, cursum perfeciſtis, fidem seruastis. Si ergo quod factum est, Deo gratum iudicatis (nunc enim puriùs cernitis) ne quid sit impedimento, quo minus vos quoque decisionem subsignetis. Hæc simul & dixerunt, & signatâ decisione sanctorum Patrum loculo impositâ, totam illam noctem insomnem peragunt in oratione. Die autem sequenti, cùm venissent ad loculum, & solutis quæ erant imposita signaculis, cùm sanctam reuoluissent

» decisionem, inuenerunt sanctorum patrum ad eos adiectas » subscriptiones.] addit Nicephorus *lib. 8. c. 23.* ipsius subscriptionis verba; Chrysanthus & Musonius; qui cum patribus » omnibus in Sanctâ primâ Oecumenicâ Synodo consensimus; » quamuis corpore translati, manu tamen propriâ nos quoque » libello subscripsimus.] Vnde patet & Spiridionis, & omnium Primæ Synodi patrum sententiam fuisse; animas, diuinâ permissione, ad nos redire posse. nam alioquin, nec ille filiam vocasset, nec isti subscriptionem postulassent. Nicæno concilio vetustius, vtpote durante adhuc antè Constantinum persecutione, celebratum fuit in Hispaniâ concilium prouinciale Eliberitanum, in cuius *can. 34.* legimus; *Spiritus defunctorum non esse inquietandos*, quo significatur spiritus defunctorum superesse, & cernere quæ circa sepulcra eorum fiant; vnde & sequitur nonnunquam adesse his locis; & detestari ritus gentilitios, ex errore natos, de animarum circa sepulcra centenariâ obertiâ non videtur omnino alienus Nemesius περὶ ψυχῆς, qui liber oratione; de qua puto Canonem illum agere. & à quâ sententiam tribuitur Niceno. Anno 366. Iulianus Imp. occisus perperam fuit incerti spiculo: & diuina visio prius ostensa sancto Basilio, cui cum B. Virgine S. Mercurius apparuit & discedens, & cruentam hastam referens, vt ex Helladio D. Basilij discipulo docuit D. Damascenus *Orat. 1. de Imagin.* eodem quoque tempore & alius ad castra proficiscens vidit vel vigilans, vel somnians complures ex Apostolis & Prophetis in vnum coactos, & de iniurijs Iuliani in Ecclesiam querentes & in commune consulentes, & duos ex eorum numero ceteris bono animo esse iussis, discessisse, paulloque post redijsse ad conuentum, & nunciasse tyrannum occisum. Sosomenus hæc narrans *lib. 6. c. 2.* duorum nomina prætermisit; sed Nicephorus addidit, duos olim egregios fuisse milites ac Martyres, Mercurium & Artemium. *Sic ille lib. 10. c. 35.* B. Febronia Martyr & virgo natalis sui die quotannis mediæ noctis tempore in Nocturnis precibus, apparebat cunctis in choro versantibus, eo ipso in loco procumbens, vbi psallere solita. [*Metaphrast. apud*

Sur. tom. 3. Iunij 15. D. Ammonis animam vidit B. Antonius comitantibus angelis in cælum pergere. [*Athanas. in vita D. Antonij, idem refert Palladius in vita Ammonis.*] D. Martino Turonensiũ Episcopo apparuit è cælo descẽdens B. Virgo; & ex inferis adscẽdens anima latronis, qui pro Martyre colebatur. [*Sulpicius Seuerus in vitâ D. Martini*] D. Paulli primi Eremitæ animâ visâ B. Antonio in cælũ ab angelis deferri, auctor est D. Athanas. *in vitâ Antonij* & D. Hier. *in vita Paulli.* fuit in hac sententiâ Nemesius paullò ante citatus. fuit & D. Basilius *lib. de verâ virgin. paullo ante medium.* vbi postquã dixisset Virginem, etiam cũ sola est, semper reuereri debere & Dei, & angeli custodis præsentiam; Quid (subdit) per singula pergam? Ipsas angelorum infinitas multitudines, & vnâ Sanctorum patrũ beatissimos spiritus. Nullus enim ex his est, qui non singula vbique consideret. Etsi enim oculis carneis minimè conspiciuntur: incorporeis tamen obtutibus ad agnitionem comprehenduntur & comprehendunt omnia.] vult ergo Sanctorum animas nobis cùm volunt adesse, Dei permissione, & nullũ esse locum quo se successiuè penetrare non possint; nihil in rebus esse actionibusque humanis, quod aliquando nequeant intueligere. ne quid hîc vbiquitatis somnies. Idem in Panegyr. B. Mamantis Mart. significat multis D. Mamantẽ apparuisse. Memores estote Martyris, quotquot illo per somnia potiti estis. D. Gregorius Nazianzenus *Orat. in laudem Cæsarii, dicit* fratrẽ in somnis visum fratrem, & licet addat, siue cupiditate (quæ scilicet amantes sibi somnia fingunt) siue ipsâ veritate: manifestum tamen testimonium dat sententiæ suæ de possibili animarum apparitione.

Vixere eodem sæculo nonnulli Patres mox citandi; sed quia mors eorum & vitæ pars potior incidit in sæculum sequens, in illud distuli.

Quod tempus intercedit inter annum CCCC. & D. sæculo quinto adscribendũ, viros habuit qua sanctitate qua doctrina valdè illustres. D. Martini trãsitus D. Seuerino. & D. Ambrosio absentibus ostensus: apparuit etiã vt auxiliũ laturus ijs qui eorum

poris eius translationem parabant; apparuit & aliàs non semel, vt narrat Gregor. Turon. *lib. de mirac. D. Martini, & lib. de gloria Confessor.* D. Ioannis præcursoris caput altissimè Herodias defodi iusserat. multis postea sæculis sanctus ipse, duobus Monachis in somnis apparuit, & quo loco esset ostẽdit. Rursùs cùm memoria eius interiret, & ignoraretur quo loco delitesceret pro sæculo, ante Marciani imperium idem sanctus Marcello monacho mirabili modo locũ sepulcri sui capitis indicauit. [*Prosper & Sigisbert. in Chron. Sozomen. lib. 8. c. 21. Nicep. lib. 12. cap. 49.*] Vbinam sepulta forent corpora DD. Geruasij & Prothasij, per visionẽ eorum D. Ambros. didicit, teste B. Augustino, *lib. 22. de Ciuit. Dei cap. 8. & lib. 9. confess. c. 7.* ipsius etiam D. Ambrosij verba hanc sententiam nostrã confirmãt, quibus eodem sensu, quo D. Basilius, Sanctorum spiritus vbilibet esse

» testatur; Nam licet vniuersi sancti vbique sint, & omnibus pro-
» sint, specialiter tamen illi pro nobis interueniunt, qui & sup-
» plicia pertulêre pro nobis. Martyr enim cùm patitur, non si-
» bi tantum patitur, sed & ciuibus. *Serm. 77. de Natali Octauij, Aduent. &c.* B. Paullinus (fortè Diaconus, certè nõ Nolanus ille) *in vita S. Ambrosij*; Eodẽ, inquit, quo obijt die, sicut textus
» epistolę loquitur, quę à Simpliciano successore eius venerabi-
» li viro, suscepta est de partibus Oriẽtis, ad ipsum, tanquã adhuc
» nobiscũ viuentem, directa, quæ nũc vsque Mediolani habetur
» in monasterio; quibusdam sanctis viris apparuit orans cum il-
» lis, & imponens illis manus. habet enim diẽ epistola quo di-
» recta est: quã lectã inuenimus diẽ esse, quo ille defunctus est.
» Intra Tusciam verò ciuitate Florentiã, vbi nunc vir Sanctus
» Zenobius Episcopus est, quia promiserat se illos sæpiùs visita-
» turum, frequenter ad altare, quod est in Basilicã Ambrosianã,
» quæ ibidem ab ipso constituta est, visus est orare, sicut ipso sanc-
» to viro sacerdote Zenobio referente didicimus. In eadem
» etiam domo, in qua declinans Eugenium mansit, tempore quo
» Rhadagaisus supradictam ciuitatem obsidebat, cùm iam pe-
» nitùs desperassent viri ciuitatis, per visum cuidam apparuit,
» & promisit alio die salutem illis adfuturam. Quo referente

ciuium animi sunt erecti. Nã altero die aduenié̃te Stilithone comite cũ exerciru, facta est de hoste victoria. Hęc Pansophiã religiosâ feminâ matre pueri Pansophij referente cognouimus. Mazcezeli etiam desperanti de salute suâ vel exercitus, quem ducebat contra Gildonem, baculum tenens manu in visu noctis apparuit, atque cùm prouolueretur ad pedes viri sancti Mazcezel; percutiens terram senex baculo quo regebatur, tertiò (hac enim specie illi apparuerat) ait; Hic, hic, hic; fugnans locum, deditque intellectum viro quem visitatione dignum fuerat arbitratus, vt agnosceret se in ipso loco, in quo sanctum Domini viderat Sacerdotem, die tertiâ victoriam adepturum: atque ita securus bellum & inchoauit, & cõsummauit. Nos tamen ea Mediolani positi ipso Mazeezele referente cognouimus. Nam & in hac prouinciâ, in quâ nunc positi hæc describimus, plurimis hoc ipsum retulit sacerdotibus, quibus etiam referentibus securiùs antè nobis cognita huic libro adiungere arbitrati sumus. Sisinni etiam & Alexandrini Martyrum, qui nostris temporibus, post obitũ S. Ambrosij in Agaræ partibus persequentibus gentilibus martyrij coronã adepti sunt, cùm reliquias Mediolani summâ cum deuotione susciperémus; adueniente quodam cæco & referente cognouimus; qui eodem die tacto loculo in quo Sanctorum reliquiæ portabantur, lumẽ recepit; quod per visum noctis vidisset, antequam appropinquare littori, in qua multitudo erat albatorũ virorum: quibus descendentibus ad terram, cùm vnum de turbâ precaretur vt sciret qui essent ij viri, audierit Ambrosium eiusque consortes. Quo audito nomine, cùm deprecaretur vt lumen reciperet, audiuit ab eo; Perge Mediolanum & occurre fratribus meis qui illo venturi sunt (designãs diem) & recipies lumen. Erat enim vir (vt ipse asserebat) de litore Dalmatiæ, nec se ante venisse in ciuitatem asserebat, priusquam rectores tenere reliquijs Sanctorum occurrisset nõdum videns; sed tacto loculo videre cæpisse.] Hactenus Paullinus de Ambrosio. Quidem certò comperta. Nunc age, alisi eius ætatis, D. Ambrosij contra Symmachũ Collegã, Prudentium adiungamus. Po-

Prudentius de S. Eulaliâ,

» *Virgo citum cupiens obitum*
» *Appetit & bibit ore rogum.*
» *Emicat inde columba repens,*
» *Martyris os niue candidior*
» *Visa relinquere, & astra sequi:*
» *Spiritus hic erat Eulaliæ,*
» *Lacteolus, celer innocuus, &c.*

De Sancto Fructuoso & socijs.

» *Vidit præsidis ex domo satelles*
» *Cælum martyribus patere apertum,*
» *Insigneſque viros per astra ferri.*
» *Quin & filiolæ monens herili*
» *Ostendit scelerus notam paterni,*
» *Cœlo viuere, quos forum peremit.*

Postea cùm pio studio conarentur fratres, quisque sibi partem reliquiarum auferre, subdit;

» *Sed ne reliquias resuscitandas,*
» *Et mox cum Domino simul futuras*
» *Diseretis loca diuidant sepulcris:*
» *Cernuntur niueis stolis amicti,*
» *Mandant restitui cauoque claudi*
» *Mixtim marmore pulueres sacrandum.*

Scribit Constantinus presbyter *in vitâ S. Germani Antisiodorensis c. 17.* cùm Sanctus vir in loco quodam spectris infesto » moraretur intrepidus, subitò ante os legentis adstitit vmbra » terribilis, & paulatim sub oculis intuentis erigitur. Parietes » etiam saxorum imbribus colliduntur. Tunc verò deterritus » lector, præsidium sacerdotis implorauit. Qui statim prosiliens » effigiem terribilis imaginis intuetur, & præmissâ obsecratione » nominis Christi imperat, vt quis esset, quidue illic ageret, fate- » retur. Qui protinus terrificâ vanitate depositâ, voce humili » more supplicantis eloquitur: se comparemque suum auctores » fuisse multorum criminum, insepultos iacere, & ob hoc in- » quietare homines, quia ipsi quieti esse non possent. Rogat, vt

pro

Universidad de Deusto
Biblioteca

pro eis Dominum precaretur, quatenùs recepti requiem me-
rerentur. Ad hæc vir sanctus indoluit, imperatque vt locum
ostenderet, quo iacerent. Tum verò cereo præcedente duce
vmbra prægreditur, & inter difficultates maximas ruinarum,
intempestâ nocte locum, in quo proiecti fuerunt, indicauit. Vt
verò mundo redditus est dies; circumiectos incolas inuitat,
hortatur ipse operis maturator insistens: rudera tumultuarie
superiecta ad tempus rastris aulsa purgâtur. Inueniuntur cor-
pora fusa sine ordine, ossa ferreis adhuc nexibus illigata. Ad
legem sepulturæ fossa dirigitur, membra exuta vinculis, linteis
induuntur, humus superiecta componitur, oratio intercessio
nis impenditur, requies defunctis obtinetur: ita vt post eam
dem diem, sine vllo terroris indicio, domicilium frequentant
habitatore floruerit.] *apud Surium mense Iulio.* Sed tot tam cla-
ris exemplis aliquas inferamus auctoritates siue dogmata Pa-
trum, mox ad alia exempla redituri. Hieronymus *lib. adu.* Vi-
gilantium, in vno illo, nostros Nouatores omnes iugulat sacro
veritatis gladio eloquentiæ bracteis inaurato: Ais vel in finu
Abrahæ, vel in loco refrigerij, vel subter aram Dei animas Apo-
stolorum & Martyrum consedisse, nec posse suis tumulis,
& vbi voluerint adesse præsentes. Senatoriæ videlicet dignu-
tatis sunt, & non inter homicidas teterrimo carcere, sed in
berâ honestaque custodiâ, in fortunarum insulis & in campis
Elysijs, recluduntur. Tu Deo leges pones? tu Apostolis vin-
la inijcies: vt vsque ad diem iudicij teneantur custodiâ, non
sint cum Domino suo, de quibus scriptum est; sequuntur eum
num quocunque vadit. Si agnus vbique, ergo & hi, qui cum
agno sunt vbique esse credendi sunt. Et cùm Diabolus & de-
mones toto vagentur in orbe, & celeritate nimiâ vbique præ-
sentes sint; martyres post effusionem sanguinis sui arcâ opa-
rientur incluſi, & inde exire non poterunt.] Siste, lector, &
istud, *vbique* pro *vbilibet* positum (vt S. Basilium interpre-
tus fui) memento. simul rationes D. Hieronymi etiam per-
cellere eos, qui negant è cælo Sanctorum animas egredi
posse. Amicus & admirator Hieronymi D. Augustin. lib. de

cura pro mort. totus in eo est fermè, vt probet secundũ legem
Dei ordinariam, & solâ ac nudâ ipsarum animarum naturali fa-
cultate, animas illis qnibus adscriptæ sunt locis egredi ad tem-
pus non posse; extraordinariâ tamen Dei permissione quan-
do voluerint, eas suis receptaculis ad homines visendos egre-
di posse: videte hanc eius mentem verbis & serie disputatio-
nis apertè significatam, cum *c. 10.* scripsisset, ferri mortuos ap-
paruisse viuentibus, & quo illorum corpora iacerent inhuma-
ta nescientibus, locisque monstratis monuisse, vt sepultura,
» quæ defuerat, præberetur; subdit: hæc si falsa esse responderi-
» mus, contra quorũdam scripta fidelium, & contra eorũ sensus,
» qui talia sibi accidisse affirmant, impudenter venire videbi-
» mur.] Et non sunt impudentes aduersarij nostri, qui consen-
sum ætatum omnium exsibilant? Vt autem intelligeremus hoc
non accidere lege ordinariâ, sed speciali priuilegio, Deique
permissione singulari, *c. 13.* illud de matre sua adscripsit, quod
» aduersarij calumniosè in nos detorquent; si rebus viuentium
» interessent animæ defunctorum, vt de alijs taceam, meipsum
» pia mater nullâ nocte desereret.] Etenim de singulari illa
permissione alias apertè asseruit, quod de continuâ & ordina-
» riâ lege hîc negauit. *c. 15.* Mitti (inquit) ad viuos aliquos ex
» mortuis diuina scriptura testatur, & Samuelis atque Mosis ap-
» paritionibus id confirmat.] De fide ergo hoc censuit Augusti-
nus, idẽ postea *cap. 16.* confessorem Felicem cũ à Barbaris op-
» pugnaretur Nola, nõ solum beneficiorũ effectibus, verũetiam
» ipsorum hominum aspectibus apparuisse, nõ incertis rumori-
» bus, sed testibus (ait) certis se cognouisse. Verùm (addit) ista
» diuinitùs exhibentur, longè aliter, quàm sese habeat vsitatus
» ordo, singulis creaturarum generibus attributus.] vult ergo
Sanctus Doctor id fieri posse, sed non fieri naturaliter. ideò
enim vt hoc doceat, mox subdidit; alij sunt humanarum rerũ
» limites, alia diuinarum signa virtutum: alia sunt quæ natura-
» liter, alia quæ mirabiliter fiunt: quamuis & naturæ Deus ad-
» sit, vt sit, & miraculis natura non desit.] Quippe miracula præ-
ter naturæ quidem fiunt ordinem, naturæ tamen rerũ nunquã

Universidad de Deusto
Biblioteca

aduersantur. Quid hac veritatis tubâ sonorius? quid hoc lumine Ecclesiæ manifestius? quid hoc perfidiæ malleo potentius hæretici exspectant? viuorum negotijs mortuorum spiritus interfuisse, superstitibus adfuisse, visos in orbe nostro, testatur. Auctor ep. ad Cyrillum. Ierosol. quæ tribuitur (licet falsò) Augustino; ipsâ qua decessit horâ narrat Hieronymi animam ei apparuisse, multaque sapienter monuisse, & erudiendocuisse. Sed huius epistolæ auctoritas & fides sunt exigua, vel nullæ: ideo pergamus aliò. D. Chrysostom. *hom. 74. in Ioan.* agnoscit mortuorum in somnijs apparitionem, & eam fuisse sententiam Iudæ Thadæi Apostoli eo loco scribit, vt deferet sic Christum post mortem solis Apostolis & non alijs apparituram. Apud Palladium legimus à B. Pambo visos fratres duos Præsium & Esaiam in cælis: [*in Præsio & Esaiâ.*] ab Abbate Apollo visum fratrem eius defunctũ: [*in Apollo*] Anuphvidisse choros beatorum; & eius animam postea à numerosis angelis & martyribus in cælum cunctis videntibus sublatam. [*in Anuph.*] Solitus autem Palladius disertè exprimere & distinguere visionem angelicam à visione animæ, & addere angelum hominis alicuius speciem assumsisse, vt observauit post *ex cap. 86.* de Euagrio Diacono, visione angelicâ ab amore libidinoso mulierculæ deterrito: vbi etiam habes apertam distinctionem apparitionis alterius dæmonum ad haereticoblasphemiam coarctantium eum inducere. His fermè temporibus Marcus Gazensis vixit, testis oculatus, narrans loannem Cæsareæ & Porphyrij Gazensis Episcoporum legationem ad Arcadium de diruendo Marnæ templo; vbi inter cetera describit tempestatem grauissimam quam Deus permiserat ob propter hæreticam naucleri prauitatem: implorabamus (inquit) preces B. Procopij anachoretæ. Cumque fuisset vespera & tempestas non cessaret, permansimus vigilantes totam noctem. Circa matutinum autem ex multâ afflictione paululum dormitarunt sanctissimi Episcopi, & videt in somnis Dominus meus Porphyrius, sanctum Procopium Anachoretam dicentem eis: Nauclerum catechismo instituite & obsignate (est enim ex Arij hæretici execrandâ sectâ) & efficite vt ipse » anathemate notet Arium, & malam eius fidem, & statim cessabit tanta tempestas.] Subdit deinde sic factum & mare tranquillatum. D. Chrysostomo, commentarios in D. Paulli epistolas scribenti, assistentem, eumque docentem B. Apostolum vidit Proclus Constantinopolitanus, vt scriptis proditum à Leone Augusto & Metaphraste *in vita Chrysost.* Eidem ab exilio redeunti Comanæ in templo D. Basiliscus Martyr, Nicomediæ olim passus, apparuit dicens: Confide frater Ioannes: eras enim simul erimus: Aiunt presbytero quoque Ecclesiæ prius apparuisse Martyrem, atque dixisse; præpara Ioanni fratri locum. Venturus est enim.] narrat Palladius *in Dialog.* & addit confirmasse euentum; postridie enim mortuum & sepultum eo loco Sanctum Antistitem. B. Cyrillus Alex. dissentiẽs vehementer à Chrysostomo, in somnis monitus à Deiparâ fuit, vt cum eo mortuo in gratiam rediret. [*Nicephor. lib. 14. Hist. cap. 28. ex Niceta.*]

Aliam visionem Adelphij de gloriâ B. Chrysostomi, à Sophronio (*in Prato spirituali cap. 128.*) descriptam, vt meram impostu ram, meritò à Baronio (*tom. 5. anno 407.*) cõfutatam, prætermitto. Sed omni fide digna est historia, quam de Synesio Cyrenes episcopo, & Euagrio philosopho idem Sophronius memoriæ mandauit ex Leontio, [*Prat. Spiritual. c. 195.*] cùm assiduè Synesius eum conaretur ad religionem Christianam traducere, isque objiceret doctrinam Christianorum, de resurrectione corporum, deque mercede bonorum operum, maximè centuplo pro eleemosynâ post hanc vitam recipiendo, sibi non posse non fabulosam videri. Tandem tamen Episcopus » nihil diligentiæ prætermittens ei persuasit Christianum fieri, » & cum liberis baptizari. Ceterùm non multò posteaquam » baptizatus fuit, dedit Episcopo auri tria centenaria in vsum » pauperum, dicens; Accipe aurum istud, & distribue illud pau» peribus, & fac mihi cautionem manu tuâ, quod Christus mihi » ipsum reddet in futuro sæculo. Qui susceptо auro promptè illi » cautionem fecit, vt petebat. Vixit itaque post baptismũ annos

aliquot philosophus, ac tandem infirmatus est ad mortẽ. Cũ verò morti proximus esset, dixit filijs suis: Quando curabitis funus meũ chartã istam in manibus meis ponite, & me cũ illâ sepelite. Mortuo autem illo fecerunt filij, sicut eis ipse præceperat, sepelieruntque eum cum chirographo. Tertiâ autem post sepulturam die apparuit episcopo Synesio nocte quiescẽti, dicens; Veni ad sepulcrum vbi iaceo, & accipe chirographũ tuum accepi enim debitum & satisfactum mihi est: atque vt certior eius rei fias, propriâ meâ subscripsi manu. Ignorabat enim Episcopus, quòd chirographum illud consepelissent cũ Manè autem facto, accersitis filijs eius dixit: Num aliquid cũ patre vestro in monumento posuistis? Illi putantes quod eos de pecunijs interrogaret, dixerunt ei: Nihil Domine præter pannos consuetos. Quid igitur, Numquid vel chartam aliquã consepelistis ei? tunc recordati filij (ignorabant enim quòd de chirographo diceret) dixerunt ei: Ita sanè Domine, chartam enim quandam moriens dedit nobis, & ait; Quando sepelietis me, chartam istam in manibus meis date, nullo penitùs sciẽte. Tunc dixit illis episcopus somnium quod nocte illâ viderat. Sumensque illos cum clericis ac primarijs ciuitatis, accessit ad philosophi tumulum. Quo aperto, inuenerunt iacentem philosophum, chirographumque manu Episcopi conscriptum suis manibus tenentem. accipientes autem chirographũ ex eius manibus aperuerũt, inueneruntque in eo nouiter manu philosophi subscriptum ita: Ego Euagrius philosophus tibi sanctissimo Domino Synesio Episcopo salutem; Accepi debitum in his litteris manu tuâ conscriptum. Satisfactumque mihi est. & nullum contra te habeo ius propter aurum quod dedi tibi, & per te Christo Deo & Saluatori nostro. &c. Idem narrat Hugo Eterianus *lib. de regress. anim. ab inf. c. 16.* Luciano presbytero viro sancto, temporibus, non Constantini (vt malè Nicetas *orat. de martyrio & inuent. S. Stephani*) sed Honorij & Archadij, apparuit semiuigilanti ter diuersis noctibus B. Gamaliel B. Paulli præceptor, eique indicauit locum reliquiarum corporis sui, & Beati Stephani protomartyris, & Beati Nicodemi,

demi, & B. Abibi; quæ & eo inuenta fuere loco, & per Orosium Occidenti illata. exstat epist. Luciani de hac re luculenter scripta, (*apud Surium tomo 4.*) quam Auitus Hispanus in Latinum transtulit è Græco, cuius etiam exemplar exstat, & meminit Gennadius, *de viris illustribus cap. 47.* cui suffragantur Marcellinus Comes *in Chron.* & Nicephorus *lib. 14. cap. 9.* Et vt certior foret hæc visio, idem B. Gamaliel eodem tempore apparuit Nygetio monacho, cui etiam situm loci ad Orientem indicauit, vt refert ipse Lucianus. Ipsum quoque Protomartyrem nonnullis apparuisse testis est Euodius *libro 1. de eius miraculis.* De Micheæ & Habacuc apparitione his priore legendus Sozomen. *lib. 7. c. vlt.* De Zachariæ prophetæ corpore non multum post inuento, sic Sozomenus *lib. 9.* » *cap. vlt.* Cophar villa est in territorio Eleutheropolis Palæsti- » næ. Huic præfectus erat agri ipsius conseruus Calimerus qui- » dam, domino quidem suo fidelis, sed morosus interim ac dif- » ficilis, & in conterminos agricolas iniquus. Quamuis autem » talis esset, propheta tamen ei vigilanti clarâ luce apparens » seipsum reuelauit. Et horto quodam demonstrato, Age quæ- » so (inquit) hîc fodito &c. subditur enim corporis sacri, ostenso loco, inuentio. Absens & viuus adhuc Euthymius noctu visus Tereboni Saraceno; quẽ cùm sanasset postea ad se professum, magna Sarracenorũ pars Christi fidẽ fuit amplexa, anno Christi 420. Vt prodidit Cyrillus monachus, probatissimus Historicus *in Vita S. Euthymij, Surij to. 1. Ianuar. 20.* Circa annũ 429. Abbati Cyriaco B. Virgo, cum duobus SS. Baptistâ & Euãgelistâ apparuit, & negauit in cellã eius ingredi, manebat enim antè ianuam, eò quod ignaro Abbâ, duo Nestorij libri in eius cellâ forent, hostis Deiparæ: *auctor Sophron. Prati spirit. c. 66.* De B. Paullino Nolano, *in lib. de Vita Paullini apud Surium tom. 3. Iunij 22.* narrat Vranius, ei ante mortẽ apparuisse & cũ eo collocutos fuisse S. Ianuariũ Mart. & S. Martinũ Turonensem. B. Petrus Apostolus & S. Apollinaris eius discipulus per visum apparentes Sixto Papæ, anno. 433. cum admonuerunt Rauennati sedi imponendũ Petrum illum, verè Chrysologũ,

virum simul sanctissimum & eloquentissimum: *auctor ex anti-*
quis archiuis Rauennatium, in eorum historia Hieron. Rubeus. Scri-
bit Procopius *lib. 2. de bello Wandalico*, B. Ciprianum Afris op-
pressis apparuisse, & bono animo Christianos esse iussisse, le-
que breui tempore vltorem futurum: quod sanè, Wandalis
debellatis, biennio post accidit. Anno 456. Theodoricus
rex victis in Gallicâ Sueuis, in Lusitaniam contendit, vbi ne
vrbem Emeritam diriperet, B. Eulaliæ Martyris apparitione
coercitus fuit, auctore D. Isidoro *in Chron. Gothor.* De B. Leo-
nis ad Flauianum de rectâ fide epist. Sophronius ista memo-
rat *cap. 147. Prati Spirit.* Narrauit & hoc nobis eiusdem cæno-
bij Pater Abbas Menas, audisse se Eulogium Alexandrinum
Patriarcham dicentem. Cùm profectus essem Constantino-
polim, fruitus sum contubernio Domini Gregorij Roman-
Archidiaconi, & singularis viri, qui narrauit mihi de sancti-
simo ac beatissimo Leone Romano Pontifice, dicens habe-
scriptum in Ecclesiâ Romanâ, quòd cùm scripsisset epistolam
ad S. Flauianum Constantinopolitanum Episcopum contra
impios Eutychetem & Nestorium, posuerit eam super tumu-
lum Principis Apostolorum Petri, & orationibus ac vigiliis &
ieiunijs vacans, orauit ipsum summum Apostolum dicens,
quid, vt homo, vel minùs cautè posui: tu, cui à Domino Salua-
tore nostro IESV Christo & Ecclesia & hæc sedes commissa
est, emenda. post quatuor vero dies apparuit ei Apostolus, &
dixit, legi ac emendaui. Sumensque epistolam de sepulcro S.
Petri, aperuit eam & inuenit Apostolicâ manu emendatam.
idem cap. 148. Theodorus (inquit) sanctissimus Episcopus
Dornæ, quæ est in Libyâ, narrauit nobis, dicens: cum esset
cubicularius sancti Papæ Eulogij, vidi in somnis virum reue-
rendi habitus, staturâ procerum, dicentem mihi: Nuncia
Eulogio Papæ aduentum. ad quem ego; Quis es tu, qui iube-
vt nunciem? Respondens ille dixit mihi: Ego sum Leo Roma-
nus Pontifex. Ingressus igitur ego nunciaui dicens: Sanctis-
mus & Beatissimus Papa Leo Romanæ sedis Antistes con-
nire vos vult. Cùm hoc audisset Papa Eulogius, exurgens ob-
cum

» citus occurrit in occursum eius. Salutantesque se inuicem,
» oratione factâ, consederunt. Tunc vero Dominus & eximius
» Leo dixit S. Eulogio. Scis quare huc venerim ad vos? Respon-
» dit ille; Non; Ait ipsi: Veni, vt vobis gratias agerem, quia ritè
» & magnificè pro meâ epistolâ respondistis, quam scriptam mi-
» si ad fratrem meum Flauianum Constantinopolitanum Pa-
» triarcham, sensum quidem & sententiam meam aperientem,
» hæreticorum autem ora obstruentem. Scito autem, frater, quia
» non mihi tantum vestrum diuinum laborem studiumque cō-
» tulistis, sed etiam supremo culmini Apostolorum Petro, & ip-
» si præ omnibus quæ à nobis prædicatur veritati, qui est Chri-
» stus Deus noster. Ista non semel tantum, sed bis terque conspi-
» ciens trinâ apparitione firmatus, enarraui B. Papæ Eulogio.]
Idem Sophronius *cap. 149.* narrat adhuc aliàs D. Petrum eidē
S. Leoni apparuisse, & nunciasse eius dimissa peccata. Vixit
hoc sæculo Theodoretus, is scribit BB. Apostolos Ioannem
& Philippum, Theodosio Imp. olim apparuisse *lib. 5. hist. ca. 24.*
Anno. 485. conante Petro Fullone Cypri Ecclesiam sibi sub-
ijcere; S. Barnabas Apostolus tribus continuis noctibus ter
Anthemio Salaminæ Episcopo apparuit, & locum corporis
sui vna cum Euangelio S. Matthæi, propriâ Barnabæ manu
conscripto, sepulti indicauit: quæ & inuenta. *narrat fusè Alex-*
ander Monachus, apud Surium tom. 3. 11. die Iunii. Breuiores fu-
turi sumus sæculis sequentibus.

Sæculo inchoato 6. hoc est post annũ Christ. CCCCC.
Hæretici Seueriani multi varijs fuere visis conuersi. vt inpri-
mis Isidorus Monachus Philoxemensis apparitione damnati
illius, qui Christo Domino alapam incusserat, quod fusè nar-
rat Sophronius *cap. 30. Prat. Spirit.* Deinde & Cosmiana vxor
Germani Patricij, quam propter hæresis contagium, Deipara
visibiliter apparens cum alijs sanctis feminis, arcuit à templi-
ditu. [*Sophron. qui & alia multa subdit seqq. cc. 49. 79. 106. 188.*
213.] Reginę mulieri Cappadoci, officio Diaconissę in somnis
viuus, & in Laurâ degens apparuit, eamque docuit quæ erant
necessaria Ioannes Silentiarius, narrante rem gestam Cyrillo
Monacho

monacho, *in Vita eius apud Lipoman. tom. 6.* D. Bartolomæus in Daris apparuit Anastasio, & corpus suum vbi sepultum esset indicauit, seque patronum vrbis ac defensorem professus fuit. *Sic Nicephor. lib. 16. c. 37.* Anno Christi 515. obijt Macedonius Patriarcha Constantinopolitan. ab impio Anastasio in exilium actus. de eo Cedrenus ita scribit; cùm iam esset sepulcro condendus, antequam id fieret, sublatâ dextera manu, crucis signo sepulcrum obsignauit. Idem Theodoro cuidam suorum familiarium per visionem dixit: Excipe hæc, & abi, & Anastasio recita. Ego quidem Macedonius abeo ad Patres meos, in quorum fide perstiti. Interim tamen semper Deum interpellabo dum tu quoque venias, & causa nostra discepretur. *Legendi eadem de re Miscella, ex Theophane lib. 15. Anastas. in Chron. & Theodorus Lector collectan. lib. 2.* Verum, quia Macedonius Schismaticus obijt; alios Anastasio Deus Catholicos, & ab ipso quoque in exilium missos, accusatores præstituit, quos ambos Deus visione præmonuit, se pararent, vt decimo ab Anastasij obitu die morituros, & causam suam ante horrendum tribunal acturos. ij fuere Elias Patriarcha Ierosolimanus, & Flauianus patriarcha Antiochenus. *legendi. Cyrill. in actis Sabæ apud Surium tom. 6. die 5. Decemb. & Sophron. in Prato Spirituali cap. 35.* Theodorici Regis Italiæ animam solitarius Lypharitanus vidit inter Ioannem Papam & Symmachum Patricium vinctis deduci manibus, & in ollam Vulcani proijci; vt narrat B. Gregorius Papa *lib. 4. Dialo. c. 30.* Interdum accidit vt in visione is cui fiebat ad locum deduceretur vbi animæ damnebantur: vt docet exemplum illud Monachi Nestoriani, quem cum B. Cyriacus Deo commendaret: circa horam nonam diei sequentis, aspexit frater, qui erat in spelunca, quendam adstantem sibi aspectu terribilem, ac dicentem; Veni & vide veritatem. Assumensque eum duxit in locum tenebrosum ac fætidum ignem euaporantem: atque in ipsis ignibus videt Nestorium, Eutychetem, Apollinarem, Dioscorum, Severum, & Origenem, & alios quosdam. dixitque illi is qui apparuerat; locus iste præparatus est hæreticis &c.] *Hactenus Sophron.*

Sophron. Prat. Spirit. c. 26. Cũ Iustinianus Imp. Apostolis templum exædificasset; cõstat quod Apostoli (ait Procop.) »beneficiorũ memores ad Regis honorem nunc hominibus appa»ruerint, Regis inquã pij & religiosi. Neque enim ab humanis »recedũt diuina, sed admiscri percupiunt, & hominũ conuer»satione oblectari.] *Sic Procop. lib. 1. de ædific. Iustiniani.* vbi vides etiam eius sententiam de quæstione nostrâ. cuius etiam »illa sunt huc pertinentia ex eodem opere: Circa Sinus termi»nũ in arduo satis & edito locò sanctis Cosmę & Damiano olim »templum dedicatum est: vbi Iustinianum grauiter ægrotantẽ, »& iam morituri speciem prębentem, nempe à medicis desperatum, & inter cadauera iacentem isti sancti per somnum & vi»sum apparentes curauerunt.] Idem *lib. 1. de bello Gotth.* testatur mæniũ Romæ partẽ à B. Petro Apostolo, Gotthis obsidentibus defensã fuisse. B. vero Stephanũ visum apud Apostolorũ Principes, pro vrbe Metẽsi intercedere, in qua eius erãt reliquię scribit Gregor. Turon. *lib. 2. Hist. Francor. c. 6.* Sed & anno 552. filium vitriarij Iudæi triduo in fornace illæsum B. Virgo puero se visibilem præbens seruauit; qui cum matre postea baptizatus: rei gestæ historia certissima peti potest ab eo, qui tum viuebat, Euagrio, *lib. 4. cap. 35.* ex eo Greg. Turon. *lib. de glor. mar. c. 8.* & Glycas *Annal. p. 4.* Redempto Episcopo Ferentinati ad sepulcrum S. Eutychij vigilanti, idem martyr astitit dicẽs; »dempte vigilas? cui respondit vigilo. Qui ait, Finis venit vni»uersæ carnis, & quæ sequuntur apud D. Gregor. *Dial. lib. 3. c. 38.* Circa annum 587. Guntrãmo Regi de Chilperico pessimo Francorum tyranno, visio huiusmodi fuit ostensa, quam ipse met Rex apud Greg. Turonensem sic narrat; vidi & ego aliam »visionem, quæ huius interitũ nunciauit. Adducebatur enim in »conspectu meo à tribus Episcopis vinctus cathenis, quorum »vnus Tetricus, alius Agricola, tertius vero Nicetius Lugdunẽsis erat, è quibus dicebant duo, soluite quæso eum, & castigatũ »abire permittite. Quibus è contrariò cum amaritudine Tetricus Episcopus respondebat. Non fiet ita, sed igne cõcremabi»tur pro sceleribus suis. Et cùm diu multũque quasi altercãtes

Universidad de Deusto
Biblioteca

hæc inter se verba conferrent: conspicio eminùs æneum super ignem positum feruere vehementer. Tunc me sciente apprehensum infelicem Chilpericum confractis membris proijcitur in aëneum: nec mora inter vndarum vapores ita dissolutus ac liquefactus est, vt nullum ex eo penitùs indicium remaneret.

[*Greg. Tur. lib. 8. hist. Francor. c. 5.* Narsetem Eunuchum sed belli ducem clarissimum nefas omittere, de quo sic Euagrius; Commemoratum ab his qui vnâ cum Narsete fuerunt, dum precibus & alijs pietatis officijs diuinum numen placaret, debitumque cultum ei tribueret, S. Virginem ei apparuisse, placque tempus præscripsisse, quo bellum cum hostibus gereret, atque non prius ad prælium committendum se accingeret, quàm cælitus signum acciperet.] sic Euagrius, de Totilâ & Theiâ Regibus ab eo deuictis loquens *lib. 4. cap. 23.* idem Nicephorus refert *lib. 17. cap. 13.* cuius verba sunt ex Euagrio explicanda. non enim loquitur de cunctis bellis Narsetis, sed de hoc Gothico. Paullo post Sergiopolim obsidente Chosroë, visus D. Sergius Martyr cum innumerabilibus cælestibus propugnatoribus defensionem parare atque per muros vbique discurrere. *Nicephor. lib. 17. cap. 17. ex Euagrio lib. 4. cap. 27.* Iustino Iuniore imperante Anatolium hominem præstigiatorem & impium, primò quidem imago Deiparæ palam fuit auersata: deinde & nonnullis fidelibus Deipara ipsa apparuit, eosque contra scelestum illum incitauit, inquiens ab Anatolio filium suum contumelijs affici. *Euagrius lib. 15. cap. 18.*

Septimum Sæculum inchoatum anno 600. iuuat ordiri à Beatissimo Gregorio 1. Romano Pontifice & Ecclesiæ Doctore; cuius solius sufficere deberet auctoritas. is primum de B. Mariâ refert sequentia: Quòd quadam nocte ei per visionem B. Dei genitrix virgo Maria apparuit, atque coæuas ei in albis vestibus puellas ostendit. Quibus illa cùm admisceri appeteret, sed se illis iungere non auderet; B. Mariæ virginis est voce requisita, an velit cum eis esse, atque in eius obsequio viuere. Cui cùm puellâ eadem diceret, volo, ab eâ protinùs manum accepit, vt nihil vltrà leue & puellare ageret, & à risu & iocis

» iocis se abstineret, sciens per omnia, quod inter easdem virgi-
» nes quas viderat, ad eius obsequium die trigesimo veniret.
» Quibus visis in cunctis suis moribus puella mutata est, omnẽ-
» que à se leuitatem puellaris vitæ magnâ grauitatis detersit ma-
» nu. Cumque eam parentes eius mutatam esse mirarentur, re-
» quisita rem retulit, quid sibi B. Dei genitrix iusserit, vel qua die
» situra esset ad obsequium eius, indicauit. Tunc post vicesimum
» quintum diem febre correpta est. Die autem tricesimo, cùm
» hora eius exitus propinquasset, eandem beatam genitricem
» Dei, cum puellis quas per visionem viderat, ad se venire con-
» spexit. cui etiam se vocanti respondere cæpit, & depressis reue-
» renter oculis, apertâ voce clamare, Ecce Domina venio. In qua
» etiam voce spiritum tradidit.] *lib. 4. Dialog. c. 17.* De B. Probo Reatino Episcopo memorat, illi simul & puero qui aderat apparuisse SS. Iuuenalem & Eleutherium Martyres stolis candidis amictos, qui animam Probi secum in cælum asportarint *lib. 4. Dialog. cap. 12.* hæc de cælitibus: de quibus alia idem eodem libro *cap. 11. & 14.* de damnatorum apparitionibus idem exempla suppeditat, vt de Theodorici animâ in ollam Vulcani visâ deijci, quod ante citaui, & confirmat Hugo Ætherianus *lib. de regress. animar. c. 7.* & de moniali quæ visa antè altare per medium secari, *lib. 4 Dial. cap. 51.* De animabus quæ adhuc expiabantur idem plura suggerit. Pascasium Diaconum vitem, in pœnam scismatico præbiti fauoris; vt fassus ille, cui apparuit, Germano Capuano Episcopo, cuius & precibus mox pœnali loco fuit liberatus. [*lib 4. Dialog. cap. 40.* & Hugo Ætherianus *lib. de regress. animar. cap. 14.*] Similia fermè habet de animâ Domini balnei, qui pro culpis suis post mortem thermarum caloribus deputatus, eodem in loco iussus lauaturis seduló ministrare; quam operam cùm Cemtumcellensi presbytero non semel præstitisset, presbyter ei caritatis causa duas oblationum coronas detulit. Sed ille merens afflictusque respondit; Mihi ista quare das pater? iste panis sanctus est, ego hunc » manducare non possum. Ego etenim, quem vides, huius loci

Dominus aliquando fui, sed pro culpis meis hîc post mortem
deputatus sum. Si autẽ mihi præstare vis; omnipotẽti Deo pro
me offer hunc panem, vt pro peccatis meis interuenias. Et tũc
te exauditũ esse cognosce, cùm huc ad lauandũ veneris, & me
minimè repereris. In quibus verbis disparuit, & is qui homo
esse videbatur, euanescendo innotuit, quia spiritus fuit. &c.
d. lib. 4. c. 55. ibidẽ & aliud addit de Iusto monacho qui Copio-
so fratri suo apparuit, & se supplicium per salutaris sacrificii
oblationem docuit euasisse. quod paulò aliter narrat Gly-
cas p. 4. *Annal.* Hactenus S. Gregorius, eâ dignitate, sanctitate
prudentiâ vir; vt, nisi hæreticus, eius testimoniũ nemo queat
reijcere. Vixere eodem sæculo Greg. Turon. & B. Isidorus Hi-
palensis, quorum testimonia superiùs iam adduximus, vixit
etiam Sophronius auctor Prati spiritualis, è quo iam plura te-
stimonia exhibuimus. vixit & B. Ildephõsus Toletanus epũ.
cui B. virgo candidissimam vestem donauit, ei apparens cũ vir-
ginum choris; quæ vestis etiam hodie asseruatur. Eidẽ & Regi
totique clero ac populo, ex tumulo suo surgens B. Leocadia
apparuit, velum manu quasi porrigens; vnde, ad apparitionis
veritatem comprobandã, D. Ildephonsus, accepto à Rege ense
tello, partem præscidit; quæ cum cultro inter Ecclesiæ thesau-
ros reposita. Vtrumque testatur Iulian. Pomerius eiusdẽ Ec-
clesiæ antistes, apud Surĩ *tom. 1. Ianuar. 23.* Anno 690 Ebronio
cæcus quidam audiuit in ollam Vulcani à dęmonibus porrec-
vt narrat Ado Viennens. *in Chroni.*

Octauo sæculo post annum 700. Floruere Iulianus Pomerius,
quem nostræ sententiæ fuisse docẽt paullo antè ex eo laudata
de B. Ildephonso. Vixit & S. Suibertus qui ægris, quos curauit
multis post mortem apparuit, teste B. Marcellino *in cron. ann.*
c. 30. apud Sur. mense Martio.]Item Venerabilis Beda, qui quod
idem de apparitionibus senserit patet ex Hist. Anglor. *lib. 4.*
cap. 14. & 25. & lib. 5. c. 14. & 15. & alijs eiusdem libri, ac vitarum
quas cõscripsit locis. Vixit & B. Ioannes Damascenus, cui, sti
iconomachi Imperatoris abscissam manũ, B. Deiparæ virgo re
stituit, vt narrat B. Ioannes Hierosolymitan. Patriarcha *in en*
Vita. vixit his temporibus Paullus Diaconus, qui narrat Arnul-
fum Longobardum in prælio protectũ fuisse à B. Sabino Mar-
tyre; & à Barbaro, cùm pictũ vidisset, Martyrem agnitum *lib. 4.*
c. 5. de gest. Longobard. Admiratione dignissimũ est quod narrat
Constantinus Episc. oculatus testis de translatione reliquia-
rum S. Euphemiæ martyris, *apud Lipoman. tom. 6.* præstrictum
splendore miraculorũ Leonem Isauricũ clam sustulisse marty-
ris reliquias, & earũ loco ossa arida imposuisse, veras autem
reliquias cum loculo in maris vndas proiecisse. Incidere nau-
tæ quidam in loculum rei ignari, & putantes thesaurum ali-
quẽ in eo repositũ, susceperę, & aperuere, & mirificè qui inde
exhalabat odore perfusi, cognouere sacras esse reliquias. cum-
que hærerent ignari cuiusnam forent, eâdem nocte videre
» lumina & cereos, virosque mirè candicantes, Deumque lau-
» dantes. Cùmque appulissent Leuinũ & se somno se dedissent,
» viderũt in quiete Glyceriã Martyrem occurrere Euphemiæ
» virgini, amplecti illam & exosculari, & aduentum gratulari.
» ex eo cognouerunt, cuius essent illæ reliquiæ. Ter inde sol-
» uentes terventis reflantibus eodem reiecti sunt. Denique Eu-
» phemia adstitit illis in somnis, & quæ foret edocuit, ac se ibi
» velle subsistere edixit, ex quo fuerat ab impio Leone in mare
» proiecta.] Sic ille cui potiùs credẽdũ quã Zonaræ hęc. Copro-
nymo tribuenti. Idẽ Zonaras paullo post ita scribit; de Leone
Armenio: Hæc imperatorẽ turbabant, nec minùs matris terre-
» bat insomnium. Videbatur illa sibi in æde Deiparę Blacherniâ
» esse, & cernere matronam quandam, quã adolescentes cãdidis
» induti vestibus comitarentur, & ædis solum sanguine redun-
» dare, audireque matronam illam iuberi dari matri Imperato-
» ris vas eo sanguine plenum, quæ cùm id auersaretur, dicere il-
» lustrem illam matronam: At filius tuus eos qui me venerantur
» sanguine implet, neque intelligit se & Deum, & filium meũ ad
» iram cõmouere.] hanc matronã fuisse B. Virginem verba ipsa
» loquuntur. subdit Zonaras; Est & D. Tharasius iam ex hac vitâ
» ærumnosâ translatus, cuidã in somnis visus, qui Michaelẽ quẽ-
» dam inclamaret, eumque ad inuadendũ & occidendũ Leonẽ

hortaretur.] Sanè mox Michael Balbus eum interemit.

His temporibus vixit B. Gertrudis, de qua apparente meminit *Lud. Blosius in Momli spirituali non vno loco*: paullò post fuit imperium Romanum in Carolum Magnum translatum; huic D. Iacobum Zebedæum apparuisse & hortatum, vt Hispaniæ regna ex Saracenorum eriperet potestate, recentiores quidam scriptores scripsere [*Ludolphus Bebenburgius de Veterum Principum Germanor. zelo cap. 14.* Certiore fide contestatæ sunt aliæ eiusdem Apostoli apparitiones, hoc & sequentibus sæculis Regibus Hispaniæ factæ, quibus & opem se laturum in prælio promisit, & visus in conflictu hostes in fugam agere. Vidisse se & Mauri fatebantur, & nostri gloriabantur: de quibus mox.

Anno octingentesimo sæculũ capit nonum. eo Raymirus Rex Hispaniæ fortissimè totum diem cum Sarracenorum maxima multitudine pugnauit: sub noctem cum exiguâ suorum manu in collem quendam se recepit. Regi vigilanti & Deum precanti D. Iacobus adstitit, iussitque omnes confessione lustrari, & sumptâ Eucharistiâ prælium conserere. Manè cùm omnes ita vnum obtemperassent monitis Diui, signa contulere, hostium sexaginta millia conscidêre. Visus in eo prælio Apostolus albo vectus equo, vexillum gestans niueum quod rubea crux transuersa distinguebat. *auctores Rodericus Episcopus, Chronicum Generale Alphonsi Regis, Zamalloa & alij.* Vixit hoc sæculo Theophilactus Bulgar. qui in 14. cap. Euangelij Ioannis fatetur spiritus mortuorum viuis apparere. Vixit opinor eodem Iulianus Toletanus Iunior, auctor Prognostici, qui *lib. 2. c. 19.* docet mortuos scire posse, quid agant viui. *& cap. sequen. cx Augustini de cura pro mortuis* sententiâ, ac penè ijsdem verbis concludit, scripturæ auctoritate apertè probari mortuos posse viuentium oculis apparere. Carolo Caluo Francorum Regi Numonis quidam vsurpator bonorum Ecclesiasticorum conspexit, sensitque D. Maurilium sibi apparẽtem, & increpantem & pedum sacrum capiti illidentem: nec vana visio: paullo post decessit. [*sic Annales Andegau.*] Simile quod legitur in Chron. Cassinensi, *lib. 2. c. 62.* à puero conspectum Pandulfum Princi-

pem Capuanum ferreis nexibus vinctum, & in cœnoso ac fœtido lacu vsque ad guttur demissum, & restibus à duobus niterrimis spiritibus in profundum subinde demitti & iterũ extrahi. Causam rogatus, respondit: Quoniam aureum calicem cœnobio S. Benedicti eripui, & in agone mortis restituere neglexi. Et *cap. 84.* vidit eremita quidam Æthiopes stramine onustos (qui se dæmones dixerunt) eidem Pandulfo rogum parantes: & eâdem hora compertus est exspirasse.

Post annum nongentesimum, Ludgero, frustrà quærenti corpus S. Lebuini; tandem visum ei est in somnis, sanctissimum » sacerdotem Christi Lebuinum secum loqui, & sui detegere » locum sepulcri. & membra ibi reperta vbi spiritus indicarat. *Hucbaldus Elnonensis apud Surium tom. 6. Nouemb. 12.*] Cùm Ioannes Decimus exercitum in Apuliam misisset aduersus Sarracenos, SS. Apostoli Petrus & Paulus in prælio cõspecti Christianis victoriam maximam pepererunt. [*sic Luitprandus temporibus illis proximus lib. 2. cap. 14.*] Ioanni Zimisceæ Imp. contra Rossos pugnanti, iussu B. Virginis auxilium tulit visus multis B. Theodorus Martyr. [*Sic Zonar. tom. 3.*] Eodem sæculo accidit horribilis illa tragœdiâ Vdonis Episcopi Magdeburgici, quam postea narrabimus. Tu lector memento hic ponẽdam fuisse. Vixêre hoc sæculo decimo Euthymius Græcus & Hugo Ætherianus Latinus, quorũ vterque tenuit mortuorum spiritus viuentibus se in conspectum aliquando dare. *Euthym. in c. 14. Ioan. Hugo Aether. de regress. animar. ca. 7. 11. 14. & 15. & 16.* Anno nongentesimo decimo quarto Ferdinand. Consaluus Castellæ Comes, vtriusque fortunæ illustre specimen, vir dictis factisque magnificus, cum trecentis dumtaxat militibus, diuino fretus monitu, maximas Almansoris copias profligauit. Idem decimosexto post anno, sub signis habens peditum 15000. equites 450. triduum continuum cum multitudine Arabum incredibili conflixit; cumque postremo die D. Iacobus visus adesse prælio fuisset, innumeris cæsis triumphauit.] *Chron. general. Vasæus & alij.*

Successit sæculum XI. ab anno millesimo; hoc sæculo bellũ sacrum

sacrum fuit, duce Godefrido Bullonio: cùm in expeditione Antiochenâ nostri & fame fermè consumpti, & equis ferè defecti forent, visione & monitis D. Andreæ confirmati, qui etiam lanceam Dominicam illis indicauit, non vnam obtinuere victoriam; in prælio quoque cum Corbonâ, apparuere agmina equitum albatorum, quæ Persas in fugam egêre. [Guilhelm. Tyrius, qui adfuit, *lib. 6. Sacræ Hist. cap. 4. & 9.*] Eodem bello, expugnatâ ab Christianis vrbe Sanctâ, Adimarus Episcopus, diu ante defunctus, visus est milites præire, & muros cõscendere, & adhortari, se subsequerentur. [*Ioan. Naucler. Vol. 3. gener. 37.*] Paullò antè Christus Dominus cum B. Virgine SS. Petro, Ioanne, Stephano, Martino & alijs, multis quoque Angelis, Henrico 2. Imp. ostendit se noctu in tẽplo Romæ vigilãti. [*idem Naucler. ibi gener. 34.*] Tunc Amicus etiam defuncto B. Dunstano apparuit, & futura multa prædixit, quæ & contigere. [*Osbertus in Vitâ Dunstani, apud Surium 19. Maij.*] Nec semel post mortem visus amicis est B. Odilo Abbas Cluniacensis. [*Pet. Damian. in eius Vitâ apud Surium mense Ianuar.*] Floruit hoc tempore Pet. Damianus vir doctissimus & eloquentissimus, qui Cardinalatum cum solitariâ vitâ commutauit, cuius opera eius, quæ multa sunt, apparitionibus varijs sunt referta, vt de duobus primoribus Fauentinis ex inferno apparentibus, *epist. 2. ad Hildebrand.* vt de animabus in specie auicularum apparentibus *epist. 5. cap. 3.* de animâ Benedicti. 8. nigro equo residente & apparente Episcopo Capuano, non tantum idem Damian. *ibid. cap. 4. sed & Martinus Polonus idem tradit in Chron. & D. Antonin. & Platina.* de Benedicti. 9. apparitione idem Damian. c. 5. vt de B. Andreâ & B. Gregorio apostatam Monachum flagellantibus *cap. 11.* & alia quæ longum foret referre. Nota est historia fundationis Cartusiensium, cuius occasio celebris illa & publica, primò, secundò, tertio facta ob Vigilijs mortuorum apparitio, cum concineretur versiculus *responde mihi:* ter enim mortuus caput sustulit, & iusto Dei iudicio se accusatũ, se iudicatũ, se damnatũ exclamauit. [*Fran. de Puteo in vitâ S. Brunonis, apud Sur. 10. 5. 6. Octob.*] Ipse

sæculo vixere S. Anno Colon. & S. Benno Misnẽsis, Episcopi: illi apparuere prædecessores Episcopi & mirè ostensâ in veste ipsius maculâ commonuerunt, vt acerbitatem animi, quâ erga eos à quibus iniustè vexatus fuerat, planè aboleret è memoriâ & mẽte. De D. Bẽnone traditur eum iam defunctũ, Marchioni Misnensi in somnis apparuisse & oculũ eruisse, ob dãna Ecclesiæ illata. prius narrat de Annone Lãbert. Schaffnab. *in Hist. Germanor.* posterius de Bennone, scribit, *in eius Vitâ c. 32.* Hier. Emserus apud Surium *16. Iulij.*

Nec XII. Sæculum suis caruit visionibus mortuorum, ecce tibi anno 1112. Alphonsus Lusitaniæ rex commissurus prœliũ cõtra quinque Reges Sarracenorũ, iussus est in somnis, à Christo, bono esse animo, & signo vti in prælio; cui quinque vulnerũ imago inscripta. obtinuit victoriâ memorabilẽ, & hinc fluxit Lusitaniæ Regũ insigne. Decimoquarto post anno, Alfonsus Rex Castellę Baëzã obsidebat, ei apparens D. Isidorus auctor fuit prælij committendi. nec ferè alia Victoria contigit illustrior. [*Vazæus, Samalloa, & alij.*] Anno 1117. cũ plurimis « prodigijs, inter cetera, trepidaret Italia, Cremonæ quidam in- « fantulus in cunis iacens pannis obsitus, in primam loquendi « vocem contra naturam os aperuit, matremque suã escas paran- « tem fratri suo maiori, qui plorando panem petiuerat, à corpo- « ris curis compescuit; asserens sibi visam Dei genitricem Ma- « riam ante tribunal Christi stantem instantissimisque preci- « bus, pro iudicio quod mundo propter peccata sua intenderat, « ipsi supplicantem: ac post hæc deposuit eloquiũ vsque ad tẽ- « pus humanæ cõditionis congruum.] *Verba sunt Dodechini in Histor.* Benedicti X. Põtificis apparitio prior facta Ioãni Portuensi, qua confessus se Odilonis Abbatis precibus ab æternæ mortis periculo seruatum; & posterior Edelberto facta, qua confessus etiam se purgatorij pœnis liberatum: *narratur à Pet. Damiano in Vitâ Odilonis, apud Surium 1. Ian.* Apparuit etiam S. Norbertus post mortem suis, *vt narratur in eius Vitâ c. 52.* D. « Bernardus Gualdricum auunculũ defunctũ post aliquot dies « noctu vidit. Scisciatur, quo in statu sit: respondet auunculus,

in prospero. Quærit iterum Bernardus, quid causæ fuerit, vt in agone infremeret, & corpore terribiliter moueretur? Ei- dem (ait ille) horâ duo nequam spiritus, me in puteũ profun- dissimum præcipitare nitebantur, vnde ita contremui, verùm accurrente B. Petro, euasi.] *Auctor Vitæ D. Bern. lib. 1. c. 10.* Idẽ tenuere Rupert. Tuitiens. & Honorius Augustodu. Nã & ille narrat B. Virginem sibi sese conspicuã præbuisse, & ad scriben- dum impulisse. [*Rupert. in prolog. Cant.*] iste vero *in Sigeb. Mariæ c. 1.* meminit Mariæ Ægyptiacæ, quã Deipara apparens ad pœnitentiam traduxit; & Theophili, quẽ Diaboli mãcipio- cripuit; & pueruli Iudæi quem in fornace protexit.] Itẽ Per. Cluniacens. *lib. de miraculis.*

Sæculo XIII. post annum 1200. vixere Vincent. Bellua- cẽ- sis *auctor Speculi Historialis*, & Cæsarius Germanus ordinis Cistercienſis *auctor ingentis libri Miraculorum seu exemplorum*, qui quas apparitiones spirituum memoriæ prodiderunt, non est institutæ breuitatis hic describere. magni enim volumi- nis res foret. Idem dico de Helinando Frigidimontense, *in Chronic.* Thomâ Cantipratensi *lib. de apibus*, & vitâ S. Lutgar- dis *lib. 2.* qui & hoc sæculo vixere, & exẽpla plurima, sibi nota- sima congessere. Vixit eodẽ tẽpore D. Th. Aquin. cuius han- fuisse sententiam patet *ex 3. p. q. 69. a. 2.* vbi hanc quæstionem examinans stat pro nobis. idem tenuit Guilh. Parisiens. *in sen. de V nuer. p. vlt.* non vno loco idem D. Bonauent. *in 4. d. 45. q.* huc referendum exẽplum apparitionis B. Vrsulæ & B. Gere- nis cum socijs Coloniam defendentium, apud Bredenbach. *lib. 4. cap. 22.*

His successere sequẽti ferè sæculo 14. alij Theologi magni nominis, qui omnes nobiscum sentiunt, vt Richard. de Medi- uilla *in 4. d. 45. q. 3.* Pet. de Palude *ibid. ead. q. 3.* Scot. *ibid. q. 1. a.*

Sæculo XV. hoc affirmarunt Antoninus Florent. Archiepis- cop. qui & exempla multa suppeditat *in summâ Hist.* & Gerson *passim in operib. suis.* Iacobus Chusan. *in lib. hac de re edito* Dionys. Rickel. Cartusian. *in 4. d. 45. q. 1. & in opere de quatuor nouissimis, & lib. de Nouitijs ordinis sui* in quib. multas eruditi- hab-

habes apparitiones: censuit etiam Alph. Tostatus *in lib. 1. Reg.* *Nostro sæculo 16.* vt ceteros mittam ex professo hoc tuentur Domin. Sotus *in 4. d. 45. q. 1. a. 4.* Peltanus *lib. de Purgat. cap. 5.* Pet. Canisius Marial. *lib. 5. cap. 20. & 21.* Maldonatus *in c. 14. 10.* Gregor. Valen. *in 3. p. d. 6. q. 11. punc. 1. & disp. 11. q. 1. p. 1.* Bellar- min. *controuers. de purgatorio lib. 2. c. 8.* Ioseph. Angl. *in 4. q.* *de suffrag. ar. 1. in fi.* Pet. Thyræ. *Thesib. hac de re edito potissi-* *mum c. 11.* M. Marulus opere *de institut. Vitæ monasticæ, Vt li. 6. c.* *14. vbi plurima sunt exempla.* Ex Historicis etiã id tenuere Fulg. Sabellicus & Egnatius *in lib. Exemplo. locis quam plurimis* Paul. Iouius, *in Vitâ Achij Vicecomitis, & Histor. lib. 30.* Carol. Sigo- nius *de imperio occidentis lib. 3. & 10. & Regn. Ital. l. 1.* Alb. Crãt- zius *Saxoniæ lib. 7. cap. 16. & 14. & lib. 9. Metropol. c. 13.* Hiero. Osorius *de reb. ab Emanuele gestis*, & Pet. Maff. *in Indicâ Histor-* Th. Bosius, passim *de Not. Ecclesiæ*, &; quẽ hoc agmen clausu- rũ, Historiæ Ecclesiasticæ facem clarissimã, & valentissimũ cõ- tra Nouatorum impugnationes pugilẽ; vt inuictũ Triarium, in vltimum locum conieci; Cæsar Baronius singulis *Annalium* (quos iam septem, vt septem Candelabri Catholici aureos cã- des bono publico edidit) *Ecclesiasticorũ tomis.* Harum vltima- rum ætatum insigniora quædam exempla dumtaxat adscribã:

» Quod nesciam certum sæculum, hic referam quod ita Glycas
» *p. 4. Anna.* In historiâ Ecclesiasticâ Philonis historici reperitur,
» quodam persecutionum priscarum tempore, seniori Eccleſia-
» stico ab antistite sacris interdictum fuisse. Cùm autem senior
» ille quandam ob causam necessariam aliò profectus fuisset, ac-
» cidit vt ab Ethnicis comprehensus testimonio suo veritatem
» obsignaret. Hinc templum eo loco cõditur, & renoualia pera-
» guntur: cúmque Antistes hęc verba pronunciaret, *Pax vniuer-*
» *sis*: sandapila templo excessit, idque nõ semel, sed bis tẽrue fa-
» ctum. Hinc per quietem antistiti seniori oblatus: Abito, inquit,
» & Episcopo meo sis auctor, vt huc veniat, meque vinculis ex-
» soluat. Nã officio me sacrò exclusit, ideoque sacris interesse vo
» biscũ nequeo. Testimonij quidẽ coronã consecutus sum, sed

Dei faciē nondū conſpexi. Quod ſi me ipſe profectus huc nō exſoluerit, alius exſoluere nemo poterit. Quum igitur his obtemperatū eſſet, ſandapila templo excedere deſijt.]

Digna hoc loco eſt quæ adſcribatur (eo quod ſuperius ſæculo X. quo cōtigit, fuit prætermiſſa), diuinitus de malo Epiſcopo ſumpta vindicta. Cū Vdo Magdeburgenſ. Epiſcopus, ne ſignis quidem ac diuinis vocibus commonitus, ab impudicitiā ſibi temperaret, viri religioſi Deum, vt Epiſcopū, aut corrigeret aut tolleret, rogarunt. Inter eos cùm noctu in Cathedrali Eccleſiâ S. Mauritij Fridericus Canonicus eiuſmodi precibus operam daret, vehementioris venti afflatu, omnia quæ in templo erant lumina exſtingui perſpexit; nec multò poſt duos iuuenes venire duo candelabra accenſis cereis ferentes, & Chriſtū, cū parente eius atque Apoſtolis, ſubſequi. A quibus cùm eſſent vocati ſancti homines, quorum corpora in tēplo quieſcebant, viſus eſt inter eos Mauricius venire; qui longa atque graui oratione Vdonem Epiſcopum accuſauit; quem haut multò poſt Chriſtus nudum adferri à duobus iuſſit, atque dānauit. Is autē pugno, ab ipſorū altero, qui eū portarunt, grauiter in medijs renibus ictus, Chriſtianam hoſtiam, quā in communione eius diei pridiè ſumſerat, reuomuit in calicem, qui altari impoſitus fuit: atque ſecuri percuſſo Vdone, rerum illarum omnium viſio euanuit. Qua re vehemēter territus Fridericus; cùm ad altare acceſſiſſet, calicemque in eo eſſe cum Chriſtianâ hoſtiâ inſpexiſſet, & ſimul Epiſcopum mortuum humi iacentem; alios religioſos viros excitauit, qui ablatum inde Epiſcopi corpus in agro ſepeliuerunt.] *Fulgoſ. l. 9. exemplor. c. 12. & Ioan. Naucler. 2. p. Gener. 34.*

Cùm duo locupletes mercatores, non ignobiles, per Tacitos ſaltus in Galliam proficiſcerentur, amplioré humanā ſpecie virum obuium habuere, & ab illo mandatum in hæc verba ſuſcepere: Ludouicum Sfortiā fratrē meum alloquimini, hæque illi litteras nomine meo date. Obſtupentibus illis & percunctantibus, quiſnam eſſet: ſeſe Galeatium Sfortiam eſſe reſpondit, & mox ab oculis eorum euanuit. Illi Mediolanum prope-

» properè redierunt, inde Vigleuanū, vbi Maurus degebat. Lite-
» teras duci offerunt, quarum hoc argumentum erat: O, ô, ô Lu-
» douice, caue tibi. quoniam Veneti, Gallique tuā in pernicie
» coituri ſunt, tuamque à ſtirpe rem euerſuri. Verùm ſi mihi tria
» millia aureorum dederis, dabo operam, vt conciliatis ſpiri-
» tibus ſiniſtra fata auertantur. idque conſecuturum ſpero, ſi
» mihi non aduerſatus annueris. Vale. Subſcriptio erat, Ga-
» leatij fratris tui ſpiritus. Illud ipſum licet alij vt commentum
» irriderent, non tamen multò poſt Princeps à Ludouico XII.
» Gallorū Rege principatu deiectus & captiuus abductus eſt.]
Hactenus oculatus teſtis Bern. Arlunus *ſect. 1. Hiſt. Mediolan.*

» Ludouici Alodiſij pater Imolę Dominus, hautdiu (inquit
» Sabellicus) poſtquam deceſſerat, homini à ſecretis, quem fi-
» lius Ludouicus Ferrariam mittebat, in itinere venanti ſimi-
» lis equo inſidens cum accipitre apparuit: huicque, vt filium
» in hunc ipſum locū poſterâ die venire iuberet, præcepit, quo-
» niam magni momēti res ei prædicturus erat. Eâ re auditâ, Lu-
» douicus tum quia non credebat, tum quòd inſidias verebatur,
» alium pro ſe miſit. Ei illa ipſa vmbra, quæ antè apparuerat, ob-
» uiam facta, vehementer indoluit, quòd filius non veniſſet: lō-
» gè enim plura ei dicturam ſe fuiſſe affirmabat. Sed tunc illud
» tantum referri iuſſit, quod tranſacto XXII. anno, ac præterea
» vno mēſe, die quoque ſpecificè addito, vrbis imperium, quod
» obtinebat eſſet amiſſurus. Vt tēpus, quod vmbra prędixit, ad-
» uenit, adhibitâ magnâ curâ, eâ ipsâ nocte, quam patris manes
» ſuſpectam fecerant, duci Philippi Mediolanenſis confædera-
» ti Milites, ad muros penetrarunt, adhibitiſque ſcalis, glacie
» magnâ conſtrictis foſſis, vrbem cum ipſo Principe ceperunt.]
Sabellicus lib. 1. Exemplorum cap. 4.

Franciſ. Guicciardinus *Hiſtor. lib. 1.* narrat famâ vulgatum, ſpiritum Ferdinandi Regis Neapolitani, Iacobo Chirurgo filij Alphonſi Regis ter diuerſis noctibus apparuiſſe, & primâ vice manſuetis ac mitibus verbis, poſteris verò minabundè & increpanter imperaſſe; ſuis Alphonſo verbis denunciaret, non eſſe cur vanâ ſpe ſeipſum lactaret, vires Francorum ſuſtinendi.

nendi statutum enim ac definitum fatali lege, stirpem Aragoniam infinitis casibus iactari, & tandem regno priuari.] Quod verò idem addit Guicciardin. *Se però è lecito tali cose non del tutto dispreggiare*, id non de apparitionis, sed de prædictionis fide, addidit, & meritò. nam falsam cernimus.

Fra. Picus Mirand. Comes *in vitâ Io. Pici patrui* scribit, non longo post obitũ Io. Pici tempore, spectrũ Ioannis apparuisse Hieronymo Sauonarolæ; eique dixisse, torqueri se pœnis expiatorijs; eo quòd nõ satis diligenter & fœcundè, talentũ sibi à Deo creditũ eruditionis & ingenij, multiplicasset; & quia non quãti par erat fecisset internas Dei suggestiones inspirationesque, quæ adhortabãtur, honestos labores quos inchoarat non abrũpere, & quæ sibi animo proposuerat, ea instãter operari atque perficere. Quæ Hieronymus mox in cõcione proposuit & omniũ precibus Picum cõmendauit. Cæsar Baronius, & Michaële Mercato seniore testatur, ei cum Marsilio Ficino, summã interessisse amicitiã, studiorum consuetudine, & Platonicæ sectæ vinculis arctiùs colligatã. Accidisse autẽ aliquando, vt ex more, quidnam post obitum superstit homini, ex eius dẽ Platonis sententiâ, sed non sine tamẽ trepidatione, deducerẽt, quæ labãtia fidei Christianæ sacramẽtis suffulciẽda essent: eo enim argumẽto exstat eiusdem Marsilij, ad ipsum Michaẽlem Mercatũ erudita quidẽ Epistola, de animi & Dei immortalitate. Cũ verò inter disserẽdum eorũ progressa lõgiùs fuisset disputatio; eam ad calcẽ perductam eo clauserũt corollario, vt iunctâ simul dexterâ pacti fuerint, vter eorũ ex hac vitâ prior decederet (si liceret) alterũ de alterius vitæ statu redderet certiorem. Quibus inter se conuentis, ambo iurati ab inuicem discessere. Interlapso autem haut breui temporis spacio, euenit, vt cùm summo mane idem Michaël senior in philosophicis speculationibus vigilaret, ex inopinatò strepitum velociter currentis equi, eiusdemque ad ostium domus cursum sistẽtis audiret, vocẽque simul Marsilij clamantis. O Michaël Michaël vera, vera sunt illa. Ad vocem amici Michael admirabundus, assurgens, feneſtramque aperiens, quem audierat, vidi-

» post terga, ad cursum iterùm acto equo candido, candidatum. » prosecutus est eũ voce, Marsilium, Marsilium inuocans: prose- » cutus & oculis: sed ab eis euanuit. Sic ipse noui casus stupore » affectus, quid de Marsilio esset solicitiùs perquirẽdum curauit » (degebat ille Florentiæ, vbi diem clausit extremum) inuenit- » que eumdẽ illâ ipsâ horâ defunctum, quâ eo modo auditus & » visus est sibi.] *Sic Bar. Ann. to. 5. anno 412.* Prętermitto quę narrat Bredenb. *li. 7. collat. c. 11. & 46. li. 8. c. 12. 14. 23. & 40.* Adscribo vnum, quod multorum militũ grauium, qui vidisse se sanctè iurabãt, testimonio cõpertũ. Cũ annis superioribus admirando illo opere Alex. Farnesius Antverpiã obsideret: Batauique Anglique vt obsessis opẽ ferrent, & obsessi eodẽ tẽpore vt hostem distinerent factâ eruptione, acerrimè pugnabant, aggeremque iam Regio militi ereptum possidebãt securi vt sibi vicinus propè aggerem Petrus de Paz Hispanus Tribunus, vir & militaribus & pietatis ornamentis laudatissimus; qui iam mẽsibus aliquot ante defunctus. visus hic armatus, vt solebat, legionẽ præcedere, & suis quõdam militibus manu aduocatis, sequerentur vt se imperare. Indicant primi secundis, hi tertijs, hi sequentibus; vident omnes idem, mirantur animisque resumptis notum sequuntur ducem, præit ille, & rectâ in hostẽ ducit, fit pugna, sed Batani in naues compulsi, aggerem Regijs reliquere. Hoc momẽto oppidum munitissimum spe victorię & se tuendi, decidit. Alteram quoque adscribã historiã spectri (nescio an dæmonis, an ipsius animæ damnatæ) qua memoriâ digniorem me legisse nõ cõmemini. prolixitatem narrationis ex litteris Peruanis anni 1590. collectam, ipsis siue Franc. Bencij, siue Gasp. Spitilli verbis cõmemoratam, spero lectionis voluptas & vtilitas superabit. Accidit in missione *(illâ Itarinâ)* » eidem P. Samaniego res admirabilis & consideratione digna, » cuique eo in genere vix contigit similis, quæ etiam eiusdem » vrbis incolis in qua euenit ita innotuit, totque testimonijs cõ- » firmatur, vt nullus dubitandi locus relinquatur, quæ ab ijs » personis accepta est, qui oculis & auribus hauserunt: qui

casus

Universidad de Deusto
Biblioteca

casus euentu infælix ideò permissus est (quemadmodum etiã de similibus quæ in confessione contigerunt credi potest) vt hic nouus populus discat, qua fide & integritate vti debeat pœnitentiæ sacramento, in quo non paruam sentit difficultatẽ. Quare etiam Inda, quæ in omniũ oculis legem integrę cõfessionis violabat, videntibus eisdem punita est & castigata, vt vnius animæ ruinâ multarum salus procuraretur. Res igitur quæ accidit est eiusmodi. Agebat in domo præcipuæ cuiusdã Dominæ huius loci adolescentula decem & sex circiter annorũ, quę bello capta ac baptismo tincta Catharina vocabatur. Ea cum ætate crescebat libertas & mores dissoluti, etiamsi non ratò ab herâ reprehensa castigaretur; quæ eò peruenit malitiæ, vt cum perditis quibusdam clam consuesceret, nec tamen propterea à confessione abstineret: sed hoc peccatum laberetur premeret, ne meretricula aut perditis moribus haberetur. Hæc igitur Kal. Aug. 1590. morbo depressa Sacerdotem cauit, cui animi noxas aperiret, sed id fecit non integrè, vt in eadem ægritudine nouem alijs vicibus: recedente Sacerdote, præsentibus alijs famulis contemptim ridebat hac mè oratione: Aliud quod agerem, non erat, quâm vt peccata faterer: adiectis etiam turpibus & inhonestis verbis, quibus offensæ ceteræ singula ad heram referebãt; quę meritò Catharinam increpans, tandem vultu & voce mutatis amicè rogauit, quænam illa essent quæ patri aperire non vellet. Nam uit illa non difficulter, adiunxitque quoties patrem in morbo vocasset vt se purgaret confessione, stetisse ad læuam quendam Æthiopi similẽ; qui moneret ne fateretur, quod ea peccata uissima essent, & nullius momenti, & ex illorum confessione patre dissolutior haberi posset. A dextrâ verò manu apparuit S. Mariam Magdalenã exhortantem, vt quidquid esset liberemuomeret, Accersitum itaque rursum Patrẽ Dominæ de eo quod acciderat instruxit, qui modis omnibus tentauit, vt integram animæ expiationẽ induceret, sed frustrà: quo exhortabatur magis, eò reddebatur obstinatior, ita vt nec nomen IESV enunciare vellet. Alio etiam tempore cũ illi sacrã

« crucifixi imaginem offerrent, vt in eum intueretur, & animo « reuolueret Christũ pro nobis cruci affixum & in cruce mor- « tuum, summâ cum indignatione & animi commotione res- « pondit. Iam scio, sed quid vultis faciam? Ad quam hera, vt ad « Christum te conuertas, qui admissa crimina remittat, si fate- « do recognoscas. Cui Catharina; obsecro vt mihi desinatis « esse molestæ. cúmque hera abscessisset, cæpit amores suos & « turpitudinem decantare, durauítque ad dies plures hæc agen- « di & dicendi ratio, donec quadam nocte, accersitâ cum ancil- « lis herâ; hæc in verba prorupit. Torqueor & animo angor plu- « rimùm ob violatam confessionem: & ab eâ horâ vsque ad me- « diam noctem toto corpore obriguit, vt crederetur mortua & « de humatione & sepulturâ esset cogitatio: sed ad se reuersa ac- « citoque sacerdote, nihil de antiquâ fatendi consuetudine re- « misit. Tres post horas, paullò antè quam expiraret, exhortata « à seruis, vt apprehensâ manu cruce & cereo sacro nomen « IESV inuocaret, respondit: Quis est ille IESVS? cum non no- « ui, ac in vltimam partem lecti reflexa, sedensque audiebatur « cum alio quodam, qui tamen oculos fugiebat, colloqui. Ac « alia serua, quæ eodem in loco ægra decumbebat, vehementer « Dominam rogauit, vt in distinctum cubiculum transferretur: « quod, vt aiebat, laruas quasdam atras videret, quibus admodũ « terrebatur. Nocte eâ, quâ Catharina exstincta est, domus tota « tam fœtido ac putri odore perfusa est, necessarium vt fuerit, ca- « dauer loco patente & aperto exponere: Dominæ etiam frater « è cubili brachio extractus est. Ancilla quædam in humeris ve- « luti calce percussa est, pertulitque aliquot dies eius læsionis « signa. Equus mansuetissimus alioquin, actis in murũ calcibus « huc & illuc discurrens totâ nocte insanijt. Idem fecerunt & « canes multâ discursione & latratu. Humato iam corpore, cùm « ex ancillis quędam locum intrasset, in quo Catharina decu- « buerat, nemine conspecto, sensit in se vas quoddam quod ta- « bulatis impositum erat, iaci. Maior præterea pars huius vrbis « vidit multo crepitu & sonitu huc & illuc plurimos lateres & « tegulas, etiam ad duo millia passuum proijci, non quod in pa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

latio vllus sit later vel tegula; cùm, vt plęraque huius vrbis ędificia omnia, palmâ tegatur. Ancilla alia spectãtibus multis pede protracta fuit longissimè, etiamsi quæ traheret non videretur. Septimo Octobris cùm quædam serua vestiarium esset ingressa, vt inde vestem aliquam sibi sumeret, vidit Catharinam erigentem sese in pedes, vt vas quoddam arriperet, fugiẽte illâ tanto impetu vas in murum impulit, vt in mille partes frangeretur. Die insequenti vestiario annexâ fuit crucis imago characea, quæ vno impetu à muro auulsa in conspectu omnium, tres in partes distracta est. Eodem die cùm in horto Domina cœnaret; medius later lanci iniectus totam cęnam euertit: cuius filius annorum quatuor eo ipso tempore clamare cœpit, Matercula, Matercula, Catharina me prędocat; appensilque ad collum Sanctorum exuuijs ab eâ pęnâ liberatus fuit. Hæc Dominam coëgerunt vt ædes mutaret, & in consobrinæ domum se reciperet, relictis ancillis quibusdam ædium custodibus. Decimo dicti mensis, cùm ex ancillis aliqua in officinam cõpensatoris iuissset, sensit se ter à Catharinâ vocari: quam timore nimio dilapsam exhortatæ sunt ceteræ, vt inuocato Domini nostri auxilio, cereoque sacro accenso regrederetur: assumptis duabus, quę ceteris animosiores videbantur, securè redijt, quam defuncta monuit, vt dimissis alijs, cereo abiecto quo pœnam inferret, sola persisteret. Emittebat Catharina exorbitantibus corporis iuncturis flammas incredibili cum fętore. Caput cum pedibus ardebat. cincta erat veluti ignitâ fasciâ cõtaut decem digitos latâ, quæ in terram vsque protendebatur. videbaturque libidinis & admissæ turpitudinis pœna & cãtigatio quædam. Viso hoc spectro tremere & exalbescere ego serua. ad quam infelix defuncta; accede huc. Quoties ego euocaui? Respondit serua penè exanimis: Bone IESV, quæ non horreat te visâ? Quæ cùm diceret, in eundem locum descendit formosissimus puer albis vestibus; qui seruâ hortatus est, vt posito timore forti esset animo, notaretque diligenter quæ à Catharinâ acciperet, vt in alios euulgaret, ac simulatque ab hoc loco abscessisset, confessione maculas omnes expiaret.

» Tum hæc in verba Catharina: Scias inferno me mancipatam,
» & grauissimis subiectam pęnis; quòd cum Sacerdoti aduolue-
» rer, vt peccata faterer; leuissima tantùm referrem, cuiusmodi
» sunt quod garrula essem & loquax; in iram procliuis, & id ge-
» nus alia; silentio vero inuoluerem libidines, & consuetos cùm
» adolescentibus congressus. Tu igitur disce benè confiteri, &
» nullum crimen tacere. Horumque vos commoneo, quod ita
» mihi imperatum sit, cogarque aliorum in exemplum hæc ver-
» bis aperire. Iam pulsus ad salutandam Deiparam virginem
» audiebatur: defuncta mox in angulum quendam secedit &
» euanescit. Angelus verò (angelum enim fuisse, quem viderat
» puerum, credebat famula) abire ad suos famulam iubet, quod
» & fecit.] Placuit hanc omni fide contestatam historiam vltimo loco ponere, quòd in eâ omnes apparitionum species cõcurrant. Angeli, Beatæ Mariæ Magdalenæ, dæmonis in specie Æthiopis, animæ damnatæ in assumpto corpore vt arbitror non suo, sed aëreo ad sui corporis speciem efformato. Habent Athei, quod rideant, si nolunt resipiscere; de pœnis inferni, & animarum immortalitate. habent Caluinistæ de cereis benedictis, de Sanctorum reliquijs, de confessionis auricularis integritate eiusque necessitate. quid dicent? confictum id à IVDITIS. qui potest, quod à cunctis hodie, locis illis queat confutari, si confictum foret. Nolunt credere? eant, & audiant, videantque. Mulierculari commenta inquient? credo, lateres & tegulæ, longinquis locis allata & dispersa, quæ cunctus populus vidit, ictis imaginationis opera sunt. extracti lecto viri, videntibus alijs solo allisa & per humum raptata mulier, somnia; illisa parieti vasa, & in partes innumeras confracta, somnia fuere. Sed grandiorum malitia, ad hæc fingenda spargendaque valuit. quid pueri quadriennis innocentia? doli capax illa nõ est ætas, vt vel ante reliquias præfocari se à vix notâ & mortuâ mentiatur; vel reliquiarum appensione metum fictum ponat. Quam vereor ne Catharinæ exitium illis impendeat; qui Catharinæ crimen & laudant, & imitantur; confessionis sacra mysteria in histrioniâ hypocrisim vertentes, & inferni pœnas

fabularum loco habentes.

Habetis nubem testium, grandinēque copiosum exemplorū, quibus labrusceta, & vrticeta Nouatorum radicitùs vellatis, confringatis, calcetisque. Illud vnicum propono. perpendite vos diligenter; vtrum æquius tutiúsque credere, primæ & secundæ Synodi Nycenæ patribus; Græcis Latinisque Ecclesiæ Doctoribus; sexcentis alijs grauissimis Theologis, & probatæ fidei Historicis; & omnium sæculorum sexdecim receptę sententiæ; an nouissimi sæculi procacibus quibusdam, ijsque perpaucis de ludo Saxonis excucullati, vel Stigmatiæ Nouiodunensis. hi negant mortuos viuentibus apparere ad tempus posse, negant Deum id vnquam permittere; illi contra vtrumque, vt audiuistis affirmant, vel dissertis verbis, vel allatis exemplis; quæ nunquam recitassent, nisi vera credidissent. Scaurianū planè iudiciū est. magnificum illud & magnanimum Scauri rei dictum, non ignoratis, quia Valeriū Maximi *lib.* 3. legistis. Varius (inquiebat) Sucronensis, Æmiliū Scaurum, regiâ mercede corruptum, imperiū Romanū prodidisse, ait: Æmilius Scaurus Princeps Senatus huic negat se culpæ affinem esse. cui credetis?] Pari ego nunc ratiocinatione; Satyriones nostri tēporis, Momi dicaces, Ecclesię pestes, apparitiones spirituum negant & subsannant: fatentur aliquas & in honore habent Sancti & orthodoxi patres orbis Doctores, Africani, Europæi. quibus credetis? Magdeburgici Centuriatores; & Lemanicolæ coaxatores asserunt, nullas vnquam visiones defunctorum fuisse veras: militantis Ecclesiæ, quæ columna veritatis est, centuriones, & Euangelij præcones, qui scientiam suam de sapientiæ æternę vberibus suxerunt, vnanimi consensu litteris mandarunt plurimas, vt veras. quibus credetis? Beatorum apparitiones habemus, damnatorum habemus, beandorum habemus, Ecclesiasticæ monumenta, historiæ, patrum traditione, conciliorum actis, diuinæ scripturę tabulis consignatas; & de manu in manū per omnes Ecclesię ætates traditas, conseruatásque: Nonne temerariū contraniti, flagitiosum repugnare, impium atque blasphemum hō-

omnibus fidem derogare? quid, mēdacij vel stoliditatis ea eorumque auctores accusare? nomen non inuenio, quo appellē. Tu (lector) rei indignitatem animo complectere, complexus abijce, abiectam conculca & execrare. Quid mendacij accusare, nisi falsa pro veris obtrusa dictitare? quid stoliditatem ascribere, si non causari; adeò tot grauissimos, sapientissimos, sanctissimos viros, fuisse væcordes, vt inanibus nænijs se passi fuerint ludificari, & pro historijs fabellas aniles receperint? hæc aduersariorum modestia est.

SECTIO VI.

SEd ratione fortassis aliquâ vel argumento efficaci ad hoc credendū impelluntur. Examinandas ipsorum obiectiones tibi fideliter proponam. tu iudica & discute.

» *In Italia (inquit Philipp. Melanchton. in Manlij Calendario)*
» habent impurissimas & obscænas fabulas de Mariâ, quę apparā. Habet Asia & Africa, habet & Hispania, & Germania, Deiparæ sacratissimæ apparitiones, vt doctū. habet non sola Italia, & eas ab omni obscænitate & impuritate tam remotas, quā à fidei puritate Melanchton, quàm à morum & vitæ castitate ac sanctimoniâ fuit alienus Lutherus. nec illæ fabulæ vocari possunt, quas omni æuo grauissimi scriptores & sanctissimi viri, publicis testimonijs consignarunt; quas Ecclesiasticæ traditiones confirmarunt. Sed hæc Melanchtonis & Io. Riuij mollia censere deliramenta, &, cùm ipsi essent homines ineptissimi, D. Gregorium Papam ineptum vocitare. addunt vanitatē impudentię, cùm multa falsa & inania pueriliter, sine iudicio; & fallaciter, sine candore, congerunt, & quorumdam priuatos abusus & stultorum deridiculas opinationes in publicam Catholicorum contumeliam detorquent. quasi nō rebus verisimis & optimis, hoc sit aduatū, vt obnoxię sint fuco & hominū dęmonumque dolis atque malitię expositę, in multorū prauè ventium vertant perniciem. quid pane vtilius? Sodomę tamen eius abundantia nocuit. quid vino salutarius? plures

tamen ebrietas, quam gladius necauit. quid Dei adoratione præstantius? quot tamen illam in cultum idolorum deflexerē? discretio ergo & prudentia necessariæ, vt veras à falsis discernamus: non verò licet, propter falsas, veris fidem derogare.

Marbachius negat vllas veras; nisi Christi & Angelorum reperiri. cur ergo tam diligenter, quando per Angelos exhibitæ, id Patres & Historici addere consueuerunt? cur hæc nouus Vigilantius vincula Sanctis inijcit? cur his eos compedibus & manicis ligat? cur in hunc neruum compingit; homo propter multiplices blasphemias neruo dignissimus; propter transfugium, compedibus vinciendus; & propter amentiam atque furorem, totus vinculis quadrupes constringendus?

Centuriatores & Lauatherus addunt argumenta paulò verisimiliora, quædam quibus probare conantur, nullum esse Purgatorium (quæ vt impertinentia hoc loco prætermittimus:) quædam, quibus respondebo, tractationi accommodata. Quid, inquiunt Augustino respondeas, qui non obscure viuentium rebus animas defunctorum negat interesse; aliò quin sibi matris optimæ conspectum nullâ nocte defuturum? [*d. lib. de cura pro mort. sup. citat.*] Quid Athanasio [a], Chrysost. [b] Theophilacto [c], Tertulliano [d], censentibus hæc esse commenta dæmonum, qui se suffragijs nostris indigere, & expurgatorio, viâ altâ atque arduâ, fingunt aduenire? Addunt scripturas. Nam is *qui descendit ad inferos non amplius ascendet*, Iobo [e]. Psalmistæ [f] homo est spiritus vadens & non rediens, puluis est, & postquam semel defloruit, dicitur suum locum non amplius recognoscere, quo igitur pacto queat redire? alibi dicimur [g] omnes mori & sicut aquæ dilabi. quis dilapsas ad fontem reuocet? D.D. [h] Petrus & Paulus mortuos inquiunt dormire: cur ante terminum suscitas? negat Abrahā [i] Chaos quantum interiacet, à mortuis posse transmitti; & idcirco illos nec mittendos, vt viuis renuncient, quæ illic geruntur. Quo pacto, si nec per se queunt, nec à Deo mittuntur, mortalibus apparebunt? Hæc summa argumentorum, quæ momenti alicuius. Sed reuerà hoc est abuti scripturis, & Patrum dicta co-

[a] q. 13. in script.
[b] hom. 29. in S. c. Matth.
[c] in d. c. 8.
[d] lib. de animâ.
[e] c. 7. v. 9.
[f] Psal. 102. v. 15. & 16.
[g] 2. Reg. 14. v. 14.
[h] 2. Pet. 3. a.
[i] 1. Thessal. 4. v. 13.
[k] 1. Luc. 16. v. 26.

lumniari. Nō negat apud Lucam Patriarcha Abrahamus mitti à Deo mortuos posse, vel solere; sed tunc mittere abnuebat. Et *Chaos* illud hiatum maximum atque impermeabilem significat, quem sine Dei permissione nullus transire mortuorum queat: Dei enim lege immutabili constitutum est, vt sine ipsius permissione receptaculis suis animæ nequeant exire. Dei quoque lex sanxit, nec damnatorum beatis vllam esse condolentiam (huc D. Gregor. iter istud imperuium retulit) nec sortis vllam esse commutationem, vel meritorum vllū consortium inter illos (huc Ambros. & alij retulerunt, de quo vide Cathen. D. Thomæ.) Dormire mortuos testantur Apostolorum Principes, fateor: sed somnus ille mortem significat, & dormire est mortuum esse. phrasis ista Græcorum fuit vnde & sepulcreta, vocant κοιμητήρια, hoc est dormitoria; & Homerus; de virgâ illa Mercurij loquens, quâ putabant eum mortuos suscitare; mortuos nominauit ὑπνώοντας ἐγείρει (dormientes excitat:) id obscuriùs & deteriùs vertit Maro, *Lumina morte resignat*: Hebræi etiā dormire dicūt, pro mori, & Syri mortuos vocant dormientes, propter spem resurrectionis. (vt Angelus Caninius obseruauit) si ergo dormire Lauathero, est in nullius conspectum vnquam venire: vbi fides resurrectionis? dormiebant Moses, Samuel, Ieremias, & Onias; apparuerunt tamen. Sed *omnes sicut aquæ dilabimur, puluis sumus*, & quasi in auras dispergimur. Tibi vero, Lector quisquis his fulcris innitēre, edico, te moneo, discaueas; ne huiusmodi rationibus vtare. nam si quid probent, eâdem operâ probent ne resurrectionē quidem vnquā fore. dilapsæ semel aquæ nunquam redeunt. amnes aspice, num nos nunquam redituri? Potiùs ergo fatendum his & similibus locis, nihil aliud velle S.S. nobis indicare, quàm vitæ nostræ imbecillitatem & fugacitatem, vt D. Augustinus & Angelomus annotarunt. Psaltes Regius negat *à mortuo amplius locum suum cognosci*. vbi aduerte nullum omnino patrum, nec quenquam ante Lutherum, sic locum hunc exponere, vt facit Lauatherus: vt quā citò, tam verè, de nouitio cōmento, Nouatorē, queas agnoscere. Quatuor in-

uenio

uenio veterum explicationes. duas enim Hebræorum in *Midras tehilim* omitto; vnam vt impiam, quæ animæ hinc ipsius mortalitatem colligit; alteram, vt parum conuenientem textui, de originali peccato: hoc cum homine resurgente non amplius resurgere. isti *Velo iashub*, accipiunt de *iatzar hara*. Duæ Patrum expositiones sunt planè tropologicæ, vt Arnobij hîc, de diuitijs; & alia Basilij (*de pœnitent.*) Hominem semel in peccatum lapsum, non posse sine Dei gratiâ, vi suâ exsurgere. Tertia est volentium, *locum* hunc, non capi de corpore, sed de toto hoc orbe sublunari; in quem, egressâ semel de habitaculo corporis anima, nequit sine speciali Dei permissione redire: sic innominatus sed pereruditus psalmorum interpres. Quarta est Apollinaris, & Euthymij, sensum esse; scire Deum & cognoscere humanæ naturæ conditionem, & interitus nostri accelerationem; qui nati mox denasci incipiamus: & cùm nobis semel occiderit breuis lux, & vitæ flos iste emarcuerit, haut posse abruptam vitæ telam iterum connecti, vel vinculum istud animæ atque corporis semel dissolutum rursùs colligari, neque animam nostram, postquam venti instar semel euolarit, vltra corpus suum agnoscere, vt illud subeat ac possideat. Nam in ipsâ resurrectione, beati illud iam splendidum & incorruptibile deprehẽdent, damnati fædum ac horridum & obnoxium corruptioni. tam vero damnati quam beati angelicâ operâ Dei nutu illud sunt agnituri. Quid? quod nonnulli intelligunt de ipsis amicis; qui post animę recessum, corpus amplius non agnoscunt, sed detestantur? & hi more Hebręo *suum* pro, *eius*, accipiunt. videtur huius sententię P. Emanuel Saa. Quid? quod D. Hieron. secutus Hebręam phrasim, eandem vertit; *non cognoscet eum amplius locus eius*, quod plerique Hebręi volunt, & paraphras. Chaldęus, & Vatablus sequitur, & sic locutus ante fuerat B. Iob. cap. 7. vbi Hebręa, Chaldęa, Greca, & Latina conueniunt; hac prorsùs sententiâ, memoriam interituram, quasi non fuisset: vel superstites, quid cum vitâ functis agatur, aut quo in loco detineantur, nisi quam per reuelationem futuros certiores. Quę omnia contra

communem sententiam nihil habere vitium, est omnino clarissimum. Minùs etiam obstat, quod eidem Regio Vati dicatur homo, *Spiritus vadens & non rediens*. nã quod præcessit *quia caro sunt*; id apertè indicat agi de naturæ humanæ deprauatione & improbitate; quæ, cùm ad deteriora semper vergat, à malo tamen ad bonum, per se neqnit redire: vel, quod magis placet, agi; de homine corruptibili; qui, cũ ad mortẽ Pegaleo gradu properet, à morte ad vitam retrogredi, virtute non potest suâ. D. Iobi verba; *Sic qui descendit ad inferos, non ascendet, nec reuertetur vltrà in domum suam, neque cognoscet eum amplius locus eius*. eundem planè sensum habent, quem illa Dauidis paullo priùs explicata. Bellè quoque Dionysius exponit, animam quæ ad inferos descendit, in pristinam vitæ rationem, diuitias, latifundia, palatia, naturaliter non redire: quamuis (verba sunt eius) miraculosè id fieri possit, sæpeque factum sit.] Et illo senior D. Thomas ibidem disertè tradit, Iob locutum de eo quod secundũ cursum naturæ fit, nõ de eo quod agitur miraculosè. En aduersariorum tela, ex scripturæ pharetrâ. Plus forasis fiduciæ in Patribus, plus suppetiarum? nihil vtique minus. calumniosa vtique tota illa testificatio; quæ Rhemniæ legis, vllâ si se lege teneri paterentur, non effugeret inustionem. Miror Augustinum nobis obijci, cuius sententiam ex eodem libro audiuistis non ambiguè ceruicosos istos condemnantem. Vult ille quidem plerumque angelicas esse operationes; sed addit spiritus etiam aliquando αὐτοπροσώπως ad viuos mitti. Negat eosdem arbitratu suo redire posse, cĩtrà Dei voluntatem: alioquin sibi matrem continuò adfuturã: sed nutu Dei aliquando redijsse, profitetur, & exemplis cõfirmat. Athanasium producũt in pugnam, sed laruatũ: Anastasius enim ille Nicænus est, non Athanasius. eius diuidẽda auctoritas. Nã quæ ab illo *q. XI.* dicuntur, leui brachio in aduersarios retorserim. negat spiritus apparere, fretus Dauidis testimonio, de quo nos iam copiosè. addit hæc verba: De animabus enim sanctorũ nõ est dubitandũ. nã & post mortẽ & in iudicij die cognoscent omnia.] vnde sic possumus ratiocinari: si beatorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

torum animæ cognoſcunt omnia poſt mortem, locum igitur & ſuum cognoſcunt: ſi locum ſuum; permittente Deo, ad illũ redire poſſunt. idcirco enim damnatorum animas negauit redire poſſe, quia locum ſuum non cognoſcunt. de animabus enim his tantum accepit verba Dauidis, non de omnibus vt Lauatherus. Q. *verò XIII.* non adimit omnem illis ſimplicitùs reditum (nam hoc ſcripturæ ſacræ refragaretur) ſed negat à Deo remitti, vt humanæ curioſitati ſatisfaciant, narrando quid apud inferos rerum geratur. Sciendum quoque temporibus illis quandam hæreſim viguiſſe, contendentem; mortuorum animas, illorum maximè, qui violenter necati, dæmonesque fieri; & malis deinde carminibus ad hominum obſequia & reſponſa danda compelli. Huic dementiæ ſe ſummâ vi Patres oppoſuerunt, & væſaniam illam ſedulò confutarunt. In his ſanè diligens Iſidorus *lib.2.Etymolog. cap. 8.* & os aureum Ioannes Conſtantinop. *hom.2.de Lazaro, & hom.4.in Lucam*, vbi dicit non permitti multos, nonne de nonnullis licet paucis ſtatuere? admit etiam facultatem redeundi curioſarum narrationcularum gratiâ, abſolutè ad Dei nutum reuertendi licentiam non tollit: quin apertè potiùs *hom.29.in Matth.* ſcribit, ſponte ſuâ redire non poſſe. cur adderet (ſponte ſuâ) ſi nec deuinâ voluntate poſſent redire? Nec aliud agebat Theophilact. *in cap.8.Matth.* cùm teſtatur dæmones quoddam dogma inſtituere voluiſſe; de vagatione animarum in hoc orbe; cui minimè ſit aſſentiendum, quoniam animæ corpore egreſſæ iam certum habent locum, & non oberrant vagæ. quibus verbis negat ſpiritus pro arbitrio ἐντὸς κόσμου (ſic loquitur) πλανᾶσθαι, quoniam certis manſionibus ſtatim aſſignantur. impugnat enim eumdem errorem quem Chryſoſtomus, & vterque nobiſcum, vt docui, ſenſit. Denique Septimius Tertullianus illud Gentilium de præuentis immaturâ morte figmentum planè poëticum, & fortè Platonicum, reijcit; & docet nec illorum animas vagari, donec reliquatio compleatur ætatum, hãc

que ille licentiam poëtarum, cum Magorum audaciâ, iactantium inanem ſuam animas eliciendi potẽtiam: & cum inſomniorum fallaciâ, quæ Manes falſa ſoliti immittere, comparans, merito refellit. Verùm & ipſe addit; Dei virtutem quaſdam animas reuocaſſe in documenta iuris ſui. Sic ſcriptum ab eo inuenias extremo de Animâ libro. Sic ergo neque S.S. neque patres, neque ratio; ſed ſola temeritas, nouandi caecoethes, & vetuſtati detrahendi, Catholiciſque conuitiandi libido, Aduerſarijs ſuffragãtur.

SECTIO VII.

2 Sit 2. Concluſio, *Magi nequeunt opera dæmonum veras defunctorum animas nobis oſtendere.* hæc eſt ſententia Tertullian. *lib.de anima cap.pen.* D. Iſidori *lib.8.Etymol.* Chryſ. & Auguſti. quos citat & ſequitur D. Thom. *1.p.q.117.a.4.ad 2.* Guilh. Pariſ. *p.vlt.de vniuerſ.cap.24.* Victor. *de magia num.17.* ratio eſt, quia ſanctorum animæ in manu Dei ſunt, & ſoli Deo obediunt: damnatorum nequit Diabolus ſinere egredi, ſine nutu Dei, ſine quo nec ipſe id poteſt: quod ipſum etiam habet locum, in ijs quæ expiantur. Ideò ſolent ipſi has vices ſubire dæmones, qui per mundum adhuc vagantur, & has animas amãt mentiri, vt ex Porphyrio docuit Iamblichus *lib. de myſter. Aegyptior.* Neque id mirandum, cùm in Angelum quoque lucis ſe transfigurent, & in B. Virginem Deiparam, vt in Biturigibus Vibiſcis, cùm illic degerẽ ſcio accidiſſe; imò & in ipſum Chriſtum Dominum, qualis B. Martino apparuit diabolus.

Ex his ſequitur primò, prorsùs eſſe ſuperſtitioſum, quod ex quorumdam delirâ opinione retulit Ananias x animas eorum, quibus exſpirantibus dexteram porrexerint & viciſſim porrectam receperint, ipſis poſt obitum aſpirituras. Nulla enim huius rei vel ſcripto vel non ſcripto Dei verbo, nec hiſtoriarũ verarum narrationibus auctoritas huic opinioni adminiculatur. Secundò ſequitur non eſſe temerè imitandum quòd olim factum à nonnullis, & quod Ioan. Friburgenſ. in Sum. Conf. *lib.1.tit.11.q.23.* ſecundum ſe conſideratum dicit non eſſe dãnandũ de peccato; non enim negant D. Tho. & ipſe, & qui eos

x *lib. 3. de nat. dæmon.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

sequitur Betzius *in præcep.* periculosum esse, & tales vt plurimum se deludendos dæmoni propinare, & illi subiacere comminationi; *Qui amat periculum, peribit in eo;* illos inquam qui cum inuicem paciscuntur, vt (si permittatur) is, qui prior morietur, viuo appareat, eumque de suo statu faciat certiorem. Scio id Deum permisisse aliquando, vt audiuisti de Marsilio Ficino; & de S. Lutgardi legitur *lib. 2. vitæ eius. tom. 3. Surij, in Iunio;* & apud Dominicanos Zamoranos accidisse olim monacho cuidam. Is cum quodam Minoritâ hoc pactum inierat. moritur Minorita, & post dies aliquot apparet socio mensas sternenti, & (ait) se expiatorium circumgestare ignem. Et ad cruciatus sui indicium, manum mensæ ligneæ admodum crassæ impressit, eamque altè admodũ combussit. notam hanc audiui ab oculatis (vt aiebant) testibus superesse manus meæ inustæ; & ad perpetuam rei memoriam paruulo clatro ferreo obtectam: & narrat in Chron. Dominicanorum F. Ant. Senensis, vt de re nihil sit dubitandũ. Quãdo Deus redire permittit, maioris boni id causâ permittit: vt plurimùm Behemoth hanc agit personam. Pactio ipsa vix fieri potest, vt curiositatis peccato vacet. præstat salutẽ suam semper cũ pauore & spe operari. Eadem B. Lutgardis cùm iussisset cuidam moniali, vt si priùs moreretur, eam viseret, addidit, vt primũ diceret; Benedicite, orationẽ Dominicam & Salutationẽ Angelicam, ne (inquit) diabolus suo more aliquod figmentũ adducat.] *d. lib. 2. Sibyllæ* illa sancta tam illuminata metuebat: quanto magis nos debemus metuere? Sequitur etiam tertiò ex his posse facilius discerni variorum & multiformium spectrorum illusiones, quas dæmones obijcere solent. de quibus nunc videamus.

QVÆSTIO XXVII.

De dæmonum apparitionibus, siue de spectris, quæ dæmones nobis obijciunt.

SECTIO I.

DVo prẽmittenda, varias esse illusionũ causas; & varia dæmonũ genera. Patet primũ, quia multa habentur pro spectris quę naturalia sunt, vel artificialia; item quę sensuum vitio, aut imbecillitate vitiatæ fantasiæ talia videntur esse, cum non sint qualia videntur. de singulis Petrum Leloyherium [α] in plerisque secuti videamus. Naturalia sunt & decipere tamen aptissima, ignes illi fatui de quibus egimus superius: item insulæ natitantes, quales vidi apud D. Audomari fanum in Morinis complures; quales etiam in Italiâ, & alibi celebrant veteres scriptores [β], in lacu Vadimonis, Cecubo, & Reatino: vt sunt etiam arbores & siluæ radicitus euulsæ, & classis spectem in mari præbentes teste Plinio Seniore [γ]: vt, ligna putrida nocte lucentia: vt animalculum Indicum, de genere Cicindelarum, sed maius instar Scarabæi, quod etsi toto corpore luceat, oculis tamen maximè; qui pro corpusculi modo ingentes, tantum fundunt lucis, vt ad eam legere & scribere soleant: vt vapores varijs formis conformati, quales illi quos Sylla vidit hircorum similitudine capitibus apud Epheum concurrere [δ]; & similia, quæ apud Syrtim maiorẽ ex eadẽ causâ Diodorus Siculus scribit contingere [ε], digna lectu. Talia quoque (si à visu, ad auditum lubet transire) sunt admiranda quædam sonorum, vt Echus in locis diuersis; quæ & notauimus Cõment. in Senecæ tragædias, & decipere nonnullos testatur Cardanus *lib. 18. de subtilitat.* item sonus statuæ Memnonis, de qua eodem opere egimus; & muri Megarensis, de quo *in Atticis* Pausanias; & cauerna Britannica, de qua Clemẽs Alex. *l. 6. Strom.* fors. an D. Patricij antrũ? itẽ prælij ac victorię voces, apud tres Persicos mõtes, de quibus idẽ Clemẽs. Mirifici quoque interdum soni nati ex vterinis suffocationibus imperitis medicis imponunt. quando (*ait Corn. Gemma lib. 1. Cosmocrit. c. 7.*) à venenato spiritu inflatæ arteriæ, diductæque in amplitudinem, secundum longitudinem contrahuntur. vnde necesse sit aliquando mulierem strangulari: vnde & voces mirandas ex imis visceribus exaudiri, nunc velut ranarum coaxatus, nunc serpentum sibilos, nunc crocitus coruorum, gallorum cucurritus, latratus canum &c. quæ tamen pro viarum & erumpentis spiritus proportione casus effingit.]

[α] *libr. 1. de spectris. c. 6. 7. 8. & 9.*

[β] *Aristot. de admir. audition. Titus Liuius lib. 9. Seneca lib. 3. Nat. quæst. & Plinius Iun. lib. 8. ep. 10. & Senior lib. 2. Nat. histor. c. 95.*

[γ] *li. 16. Nat. hist. c. 1.*

[δ] *Plutarch. in Sylla.*

[ε] *libr. 3. Bibliothec.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vt naturalia sic & artificialia quandoque decipiunt, & prodigia spectris habentur: vt erât αὐτόματα Dædali, de quibus Aristoteles *lib.1.de animâ & lib.1. Politic.* & alia Archimedis, Archytæ ac Boetij, de quibus superius actum; & nostris temporibus oblata Carolo V. Aquila ænea, volans per aërem, & Parisijs, trirremis argentea, quam remiges, eiusdē materiæ, & impellebāt, & sistebant & retroagebant. Vt erant etiam Hydraulica verorum, & hodie in hortis Estensibus Tiburi admiranda; de quibus Claudianus;

*Intonat errranti digito, * pedibusque trahit. **
Veste laborantes in carmina concitat vnda.

Sic correxit Leloyer. pro penitúsque.

& de quibus iam exstant Heronis libri. Vt sunt artificiosa spectra, quorum modum docent Cardanus *libr. de Varietate rerum*, & Baptist. Porta *lib. de magiâ naturali*; quanquam, verè in his omnibus, rerum quibus vtuntur natura ad artificiū adfert vim maximam: vt & in naturalibus illis prioribus, sæpè accedit artificiosa hominum applicatio. Sed ad hanc classem magis proprièpertinent artificiosæ voces quorundam, quibus cùm inter præsentes, voces simulant absentium; vel cùm ore loquuntur, ex ventre verba videntur proferre, sicque voces dęmonum vel angelorum mentiuntur: Item qui per tubos noctu loquentes, angelorum vel animarum voces simulant; quale quid de Bonifacio octauo circumfertur. Item qui simulant se animas maritorum defunctorum, & sic suadent viduis vt sibi nubant. Notui, qui hoc Louanij factitarat: & de alio qui Andegaui, narrat Leloyerius *cap.7.* Sic apud Boethium Scotiæ quidam rex Pictos, à quibus erat victus, vicit. Noctu ad Principes exercitus sui dormientes, immisit seruos indutos squammis lucentibus, & manu tenentes hastas ex ramis putridis noctu lucere solitis, qui illos ad pugnam fortiter ineundam hortarentur. se à Deo missos Victoriæ sponsores. Angelos illi credidere, & animosè Pictos aggressi ad internecionem cæciderunt. Sic nonnulli vsi cancris vel testudinibus, ijsque cum candelis affixis, in cęmiterijs, non semel ignitorum spectrorum speciem præbuere. quare nonnulli suspicantur ab Homero { studiui tributum nomen armaturæ fallacis ἀπατηλοτύπου ἁρμοῦ. Sic

{ *in Hymn. Mercur.*

etiam Abderitani iuuenes, cum spectrorū schemâ, conati sunt Democritum terrere, vt narrat Lucianus *in Philopseude.* Sunt in recentiorum libris, vt Boccatij Decamerone, & similibus, exempla plurima; sed me magis capiunt antiqua. in fabulis tale quid comminiscitur Mostellariæ Plauti seruulus; tale quid narrat Æschynes orator ×, à Cimone Athenienſi factum; qui se Scamandrum finxit, vt vitiaret Callirrhoen: tale quid narrat Iosephus ‖ factitatum à Mundo, vt deciperet Paullinam, fingente se Anubim: tale quid à Tyranno Sacerdote idolorū excogitatum, qui mentiebatur Saturnum; vt liberè matronas nobiles mæcharetur, nos docet Ruffinus ¶; & meminit eiusdē fa-
C cinoris D. Cyrillus Alexandrin. *contra Iulianum lib.7.*

× *epist* 13.

‖ *lib.18. antiquit.c.4.*

¶ *lib.11. hist. c25.*

In his fictionibus, cùm stuprum accedit, peccatum grauius est quàm in stupro simplici & grauius puniendum: cùm furti causa fit, puniendum pœnâ directariorum. *l. saccularij. D. de extraord. crimin.* Si nihil aliud quàm metus incutitur, pro periculi magnitudine, res ęstimāda: ex genere suo puto Mortale peccatum: & pœnâ est arbitraria fustigationis puta, &, si mors secuta, exilij perpetui. *argu. l.4. §. cum quidam. D. ad leg. Cornel. de sicar. l. iosinti. §. cum eo. D. de furt. & l. penult. §. Vltim. & l. Vlt. D. de extraord. crimin. voluere post gloss. in l. si quis aliquid. D. de pœn. Licinius Ruff. in comparat. legum Mosis & Iurisconſ. & Leloyer.* D 3. fol. 173. nec puto idoneā excusationis causam amorē præbere, nec tutū satis esse cons. 101. Oldradi, optimi aliàs cōsiliarij.

Sensuum alteronem vitiumque, falsò visorum, vel alio sensu perceptorum spectrorum, causam non raram esse, docet idem Leloyerius cap. 8. exemplo ebriorum, de quibus optimè » D. Ambrosius ×, Hinc (ait) vanæ imagines ebrijs, incerti vi- × *lib. de Helià & Ieiun. cap.16.*
» sus, instabilis gressus: vmbras transiliunt sæpè, sicut foueas. nu-
» tat his cum facie terra, subitò erigi & inclinari videtur; & quasi
» vertatur, timentes in faciem ruunt, & solum manibus appre-
» hendunt, aut concurrentibus montibus sibi videntur includi.
» Murmur in auribus, tanquam maris fluctuantis fragor, & re-
» sonantia fluctu litora. Canes si viderint, leones arbitrantur, &
» fugiunt. Alij risu soluuntur incondito, alij inconsolabili mæ-

rore

Universidad de Deusto
Biblioteca

rore deplorant, alij cernunt irrationabiles pauores; vigilantes somniant, dormientes litigant.] idem, terribilia nempe vita

λ lib. 14. c. 22. apparere ebrijs, Plinius prior affirmarat λ. Deprauat, more suæ sectæ, Lauatherus S.S. dum sic vult intelligendum illud

μ Prouerb. 23. v. 33. Salomonis μ, ebrietatem dissuadentis; *Oculi tui videbunt extraneas, & cor tuum loquetur peruersa. Extraneas*, ait ille visiones & apparitiones admirādas; qua in re ductorem habuit Pagninum; qui cum Paraphraste Chald. videtur sic accepisse זרות Zaroth, quasi vim neutri haberet, & significaret *extranea*. h. res extraneas; quod, licet non displicuerit Iansenio, probum tamē non est. Fœminino enim sensu accipiendum, & quidem non de rebus, sed de mulieribus. Sensus enim. quem D. Hiero. & Beda secuti, vnum concupiscendi alienas esse causam. ideo Septuaginta, vt ambiguitatem hanc tollerent, singulari numero vertere ἀλλοτρίαν, alienam, seu extraneam: quam vocem nec S.S. nec patres, simpliciter positam, de aliâ re, quam de muliere seu scorto accipiunt, vt eodem cap. paulò antè; *puteus profundus aliena*, vt ibi explicant Salonius, Beda, Hieron. & alij. Oculorum suffusio facit videri volitantes ante oculos quasi muscas vel saltitantes formicas, vt non sine studiorum incommodo, à multis iam annis experior. Abenzoar *lib. 1. c. 1. tract. 8.* memenit morbi dicti *halahol*, quo qui affecti, singula putant se videre gemina. Arcuatis cuncta apparent lutea. Refert Aristoteles de quodam qui suammet imaginē siue simulachrum, in aere sibi, quasi in speculo, propter oculorum vitium, semper obuersari existimabat. idem testatur, cum qui diu in solem oculos intenderit, & oculos aliò celeriter auerterit; primò ei cuncta viua gilua, mox rubea, & tandem nigra, donec alteratio illa visus recedat. Auditus etiam læsus decipere consueuit, vt fit ijs; qui morbū imaginosum (sic vocant) patiuntur. cuius ægritudinis viri docti duas statuunt species, vnam notiorem; cui nomen φρενίτις, quando phantasmata obijciuntur animo, vitiata imagine, de qua specie Cornelius Celsus, & Cælius Aurelianus consulendi; & pertinet ea ad phantasiæ vitium. altera species est κορυζαντιασμός, qui visui tollit somnū, auribus indit vitia, quo

sibi audire tinnitus & sonitus videntur. de hoc Varro, *in Prometheo Satyra*;

Leuisomna mens sonoritas imagines
Adfatur, non vmbrantur somno pupulæ.

Gustus quoque vitiatus ægros mirè decipit; vt & odoratus, Polypo, Grauedine, seu κόρυζα, & miro illo catarrho, qui anno regnabat in Castellâ. 1581. & multos absumebat, læsus. Verū crebrior & maior deceptio manat à fantasiæ corruptelâ; quę aliquando coniuncta est cū Phrenitide, (sic vocatur ea quæ cū febri vehementi est;) aliquādo cum Maniâ (hęc febris expers est, & diuturnior;) aliquando leuicula tantum est febris, nec ad Phrenitim sufficiens *. Theophilus medicus cetera prudēs, opinabatur cùm febriret, prope lectulum tibicines & cornicines affistere, & continuè auribus eius cantum insonare: idque, iam sanus, accidisse sibi pertinaciter contendebat *. Sed huic ista tædio erant: alteri cuidam voluptati. Sic enim Horatius, Epist. ad Florum.

* vide Cels. lib. 3. c. 18.

* Galen. lib. de differ. Symptom. c. 3.

» *Fuit haut ignobilis Argis;*
» *Qui se credebat miros audire tragœdos,*
» *In vacuo lætus sessor, plausorque theatro:*
» *Cetera qui vitæ seruaret munia recto*
» *More, bonus sanè vicinus, amabilis hospes,*
» *Comis in vxorem, posset qui ignoscere seruis,*
» *Et signo læso non insanire lagenæ,*
» *Posset qui rupem & puteum vitare patentem.*
» *Hic vbi cognatorum opibus, curisque refectus,*
» *Expulit hellebero morbum, bilemque meraco,*
» *Et redit ad sese: Pol me occidistis amici*
» *Non seruastis, ait, cui sic extorta voluptas,*
» *Et demptus per vim mentis gratissimus error.*

Abydi simile quid contigisse narrat Aristoteles *in libro de admirand. audition.* Hanc in vasaniâ falsæ opinionis voluptatem, de quodā Thrasyllo, putante naues omnes quę ad Pyræū appellerent suas esse, fusè testatur Ælianus *lib. 4. Var. Histor.* Sed ad spectra redeamus imaginaria. Haut scio an quid rariùs

Universidad de Deusto
Biblioteca

eò acciderit, quod à Timæo Locro commemorarum. Agri-
genti domus fuit, cui cognomen Τριόπα, ab euentu tali. Adole-
centes aliquot [*Tauromitani*] illuc conuenientes cõuiuium
hilariùs agitabant. Mox vti assolet, cùm incaluissent vehemen-
tiùs, ita decussi mẽte sunt, itaque externati; vt in triremi se op-
tarentur constitutos, mariq; altiùs vndabundo hyemem in-
gruere atrocem. Proinde, velut naufragium veriti, tanquam
egestis, quæ intùs forent, nauigium facturi læuius, vasa omnia,
& quicquid mero feruidis occurrebat, in viam, seu in mare, se-
stinantiùs iactare adorti sunt, accurrẽtibus hinc inde qui pro-
iecta diriperent. Insequenti die vbi adfuere magistratus facti-
arguentes, cùm illi necdum satis edormissent, respondẽre, quam
metu mortis præoptasse, quæ in naui forent disperdere, quam
fluctibus deuorari. Admirantibus mentis stuporem vniuersis,
qui inter eos videbatur natu grandior: Ego, ô viri Tritones,
præ formidine infra thalamos me conijciens in imo iacui. Cu-
que ampliùs delirare animaduerterentur, dimittuntur ab ip-
noscente magistratu: commoniti modò grauiùs, cauerent in
reliquum inuitationem eiusmodi brutalem. At illi, velut gra-
tiam fatentes: Si, inquiunt, seruati ex tã procellosis vndis po-
tum fuerimus assecuti, inter marinos Deos vobis (ô Tritones)
vt seruatoribus in patriâ statuas surrigemus.] *Sic Celius Rhodi-*
gin. sed ex Athenæo w.

w *Athenæus l.3. cap.1. & Cælius li.17. A.L.c.2.*

Hydrophobi aquam fugiũt, eo quòd putant se in illâ vide-
re canem à quo admorsi fuere x.

x *Paul. Ægineta lib.5.c. 3. & Anthol. Epigrãm. Græc. lib.7. & lib.18. 44.*

Solet autem Diabolus hisce naturalibus morbis sæpe se ad-
iungere, & hominum procliuitate abuti. Serpit hoc malum
Diaboli (ait D. Augustin. o) per omnes aditus sensuales, de-
se figuris, accommodat se coloribus, adhæret sonis, odoribus
se subijcit, infundit se saporibus, & quibusdam nebulis impe-
omnes meatus intelligentiæ. aliquando crudeliter torquens
dolore ac metu, aliquando iocosè distrahens vel sublamnans
ludicris.

SECTIO II.

SVnt enim dæmonum vt varię operationes atque libidines,
sic & varia genera; quod secundo loco nobis erat notandum.

Omnes quidem immundi, & mali, hominibusque sunt infesti,
vt post Chrysippum, & Plutarchum, & Philonem, rectè cõtra
Iamblichum Porphyrius τ, & eo meliùs Minutius *in Octauio.*
eos tamen à loco Marcus apud Psellum υ diuidit in sex gene-
ra, vt eo prior fecerat Orpheus, scribens ad Musæum;

τ *lib. de abstin. animal.*
υ *de dæmon. Natura.*

Δαίμονας ὑψαυίους, καὶ ἀερίους, καὶ ἐνυδρίους,
καὶ χθονίους, καὶ ὑποχθονίους,

Dæmones cælestes, aëreos, aqueos, terrestres, & subterraneos
seu humanos. cælestes autem vocat æthereos, siue igneos vt
appellat Marcus. Aëreos etiam Plato φ agnouit, Magices in-
uentionem illis tribuens. Terrestres Chaldæi cum Zoroastre
(vt Psellus exponit) vocant Feras, seu *canes terrestres*; in Zo-
roastris enim Magicis scriptum legimus, de subterraneis locis
exire canes indutos corpus fictum, non autem verum: addit
idem (iuxta Gemisti explicationem) ijs solere apparere, qui
prauitate vitæ derelictâ religioso cuipiam ordini se addicunt:
quod ipsum Leloyherius χ confirmat testimonio Hebræorũ
in opere quod inscribunt *Holam Abba*; Idem Athanasius de
D. Antonio in eius vitâ; & similia fere narrans de S. Simeone
Treuirensi Euervvinus abbas *apud Surium 1. Iunij*, & alia legũ-
tur in vitâ S. Norberti, de dæmone vexante initia sanctæ plan-
tationis Prænonstratensium (*Surius 1 unij. 6. vitæ illius c. 19. 26.*
& 27.) Ego possum cõfirmare eo quod verè accidit, initio fer-
mè nostræ Societatis, instituto collegio à P. nostro Ignatio
Laureti; & ei præfecto Rectore, P. Oliuerio Manareo, qui e-
tiamnum superest, & à quo, vt rem verissimam, accepi, quod
subdam: Anno 1555. maligni spiritus, modò vnum, modò
alium locum magno strepitu infestantes, plerisque, in quibus
nonnulli religiosi instituti tyrones erant, mirùm quantũ mo-
lestiæ & inquietis adferrent. Etiam claro die apparebant, va-
rijs figuris. Vni dæmon in formâ Æthiopis apparuit; & mul-
tis illecebris atque persuasionibus verborum conatus fuit à re-
ligioso instituto illum auertere: quod cum irrito labore se fa-
cere videret, abijt inhalato diro admodum & virulento fœto-
re, qui toto illo die perdurauit. Alteri se conspicuum præbens

φ *in Phædr.*

χ *lib. 1. de spectr. c. 1.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

effigie D.Paulli,adhortabatur ad sacram Epistolarum suarum lectionem atque studium,vt hoc specioso colore,eũ ab humaniorum litterarum curâ abduceret, sicque per inobedientiam è religione expelleret; quod & perfecit. Ipsi Oliuerio in atri & ingentis molossi specie obuius,in eumque insiliens,ad terrã ferè adflixit. Orantibus; vt cogitationem diuerteret, aut abrumperet; instãr catti obmurmurantis sese adiunxit non semel, scabellumque cui innitebantur quatiebat, pulsabatque. Nec lectis quies, nec mensæ refectio sine infestatione concedebatur. Crebrò varij catelli à quiescentibus lectulum adscendere,& tegmina subire sentiebantur: quæ res multos fœdidine plenos,& somno priuabat,& stratis expellebat. Prandens quidam,inuisi hostis pugno in latere tam acriter percussus fuit,vt confestim expalluerit, & ferè retrorsùm à scamno deiectus ceciderit. Subditorũ molestia bono Rectori permolesta erat. tentauit Ecclesiastica remedia,quæ oportuna occurrebant; missarum, precum,exorcismorum, lustralis aquæ,sanctarum reliquiarum & id genus alia. His tamen Deus malum planè tolli noluit. Quare ad cõmunem P.Ignatiũ Oliuerius recurrit,preces eius & opem in hac molestiâ petit.Ignatius, qui erat animi demissione, ad patientiam cohortatur per litteras, & ad ea remedia, quibus Ecclesia in similibus vti consueuit. Hæc,inquam Oliuerius per litteras,omnia iam à nobis cognita,tentataque: sed durat malum, & gliscit. Quibus acceptis litteris respondit P.Ignatius;confidite in Domino, & in bonitate eius, ipse vos liberabit: & ego seriò pro vobis orabo. Acceptas litteras Rector in coronâ Patrum fratrumque legit, qui tum fortè congregati; &,mirum dictu, è vestigio illa spectrorum & phantasmatum infestatio,adeò conquiescuit,vt nihil huiusmodi Laureti posthea fuerit auditum,nihil visum. Nimirum scriptis litteris posterioribus optimus Pater, pro filijs curare cæpit, & interea, dum Româ Lauretum litteræ perferuntur,exorauit. Dæmones ab Hebræis vocantur *Malachim raam*, angeli mali, *rashe-galyoth*, capita seu principes captiuitatis, *Satanim*, calumniatores,vnde Arabicum *Satanim*; & *Eblim*, vanitates seu simulacra,vnde Græcũ ἐιδωλὸν cognomẽ Bacchi: &, *Sedim*, dæmones. Græcis vocantur πνεύματα πλάνα, πνεύματα πονηρὰ, spiritus deceptores, spiritus improbi, & δαίμονες ἐπιπόνοι δαιμόνιοι, quod terrorem incutiant: Latinis hi, de quibus agimus, *Manes, Lares, Genij, Laruæ, Lemures*: Gallis; *Gueliers, Lutins, Gobelins, moynes bourez, loupgarouxt*: Italis, *Farfarelli, Mazzaruoli, mazzapengoli*. Hispanis, *trazgos, duendes*. Apparuere olim formis,quàm nunc pluribus; vnde nata fuit illa veterum multitudo Deorum infernorũ.de Genijs, Lemurib. Laribus, Manibus iam diximus: de alijs videamus.

Primò occurrit Hecate, triniorum & quadriniorũ præses, triplici facie,dextrâ equi,sinistrâ canis, mediâ feminæ †: hanc censebant spectrorũ immittere terriculamenta ω,& illâ aduentante solũ tremebat,& thedarũ fulgur cernebatur,quod *sacros ignes* vocat Seneca;& canibus multis cincta aduentabat,quorũ terribiles vlulatus & latratus audiebantur α. hanc quando speciẽ mutabat, Scholiastes Apollonij *in lib. 3.* censuit *Empusam* vocatam: sed alij distinguunt. hæc vxor fuit Plutonis, eadem quæ Proserpina.

† *Vide quæ dixi comm. in Sen. Medeam v.7. & v.788.*

ω *Vide cõm. eundem in v. 811.*

α *Vide eund. comment. p. 239. & seq. Loyher. lib. 1.c.1.*

2. *Pluto* hunc Græci vocarunt ἅιδην, eo quod mortẽ in orbẽ induxerit,ab Hebræo ED. vocatus etiã est Plutus, Deus diuitiarũ,sicut & Hebræis seu Syris *Mammona*.ab Ægyptijs dictus *Serapis*,hoc est ardens,à voce Hebræâ *Saraph*.

3. *Charon*, Hebræâ origine,iracundum & furore plenũ notat: qualem nobis Virgil.*6*.Æneid.& Seneca in Herc. Furente eum exhibent.

4. *Cerberus*,iuxta Leloyer.deduci potest à *Celebhaarets*,hoc est canis terræ:nam dæmones sic à Zoroastre vocari iã docuimus.

5. Erãt & quidã dæmones luctatores,qui homines luctari cõpellebant;qualis ille παλαίστρας Temesius,qui Temesã sic infestabat,fingens se Politæ à Bruttijs occisi animã:de quo multa Græcè :initabatur simia Angelum, qui cum Patriarchâ Iacob luctatus.

β *Pausan in Eliac. & Strabo lib. 6.*

6. Fuere & admodũ truculenti,qui *Alastores* dicti, fortassis idẽ cũ Nemesi Alastor.Nã Nemesim fingebãt vltricẽ scelerũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

& hoc officium Alastori tribuit Origines contra Celsum, vocans eum *Azazel*; & Zoroaster vocans *Carnificem*, & Scholiast. Euripidis in Medæâ, ideoque dictum censet quod nihil sceleratum eum lateat; ὃν οὐκ ἔστι λαθεῖν. ego potiùs, quia nihil eum fugit aut latet eorum quę Deus permittit perdere ac destruere. Fortassis hîc est ille *exterminator* de quo in Apocal. ϟ rex ille locustarum angelus abyssi, cui nomen Hebraice *Abaddon*, Græce Apollyon, Latinè *exterminans*. אבדון ἀπολλύων. vbi male Pramasius legit, *Armageddon*, & Hansbertus ac Haymo, *Labaddon*; sed vt nos rectè legerunt Andr. Cæsarienſis, & Arethas Cappadox; Tychonius verò totum præterijt, fors etiam Donatistis mos fuit S.S. pro arbitrio detruncare. nam & Beza & similes Nouatores hodie illud: *Latinè*, *exterminans* delent, quod (vt à Latinò interprete optimè additum) Ecclesia Romana agnouit, & retinuit. Omnibus tribus linguis significatur dæmon cuncta corrumpens ac destruens.

ϟ c.9.v.11.

7. Fuere & Satyri, quorum Princeps Faunus; huic terribiles ac inopinatos sonos tribuebant: & his terroribus auertendis Ioui Fauno sacrificabant, cui dicata ædes in Aucentino. hos Psellus vocat *Asinipides*, à formâ, *Onoscelesque* siue *Onocelides*, vt notat Sozomen. *lib. 8. cap. 6.* SS. vocat eos pilosos שעירים *Satyrim* Leuit. 17. v. 7. vbi noster vertit *dæmonia*; LXX. verò, ματαια seu *idola*; eodem sensu: idem inuenias *2. Paralip. 11. v. 15.* Sic etiam vocantur dæmones talpæ & vespertiliones ab Isaiâ ε; item pilosi & Sirenes ζ, item pilosi, onocentauri, & lamiæ η. haut dubiè à spectrorum varietate. dicti & Ægypanes, quasi capripedes; quales à poëtis finguntur, & horum tripudia sæpe visa in Atlante monte scribit Plinius θ; audita narrat Niala ι; hodie & videri & audiri confirmat Iul. Schaliger. κ Sed & D. Antonio talem olim in deserto obuium factum, auctor est D. Athanasius, *in Vitâ Antonij*.

A Dionys. Halycarnas. lib. 6 Antiquit. Rom.

ε c.2.v.21.
ζ c.13.v.21.
η c.34.v.14.
θ *lib.5.c.1.*
ι *li.3.Georg.*
κ *cõtra Cardan. exercit. 355.*

8. S. scriptura meminit etiam dæmonij meridiani λ, his verbis; Non timebis à timore nocturno; *A sagittâ volante in die; à negotio perambulante in tenebris; ab incursu & dæmonio meridiano*: vbi quatuor enumerantur pericula siue pestes quas omnes

λ *Psal.90.v. 5.& 6.*

omnes vult esse dæmonum Paraphrast. Chaldæus, nam exponit; timorem dæmonum in nocte ambulantium, & sagittam angeli mortis interdiu emissam, & mortem in tenebris ambulantem, & turbam dæmonum meridie grassantium. Puto enumerari duo pericula siue damna ab hominibus, & duo à dæmonibus impendentia. ab hominibus vi apertâ, & dolosis machinationibus. à dæmonibus quoque latenter & palam idque noctis & meridiei potissimum tempore, aliquando solo pauore spectrorum & terriculamentorum, aliquando etiam à dæmone pestilente afflatâ lue, vel alio damno dato ab eodem. Sanè etiam D. Greg. Nazianz. orat. *De sacro Baptisma.* coniungit, omissis intermedijs, timorem nocturnum, cum dæmonio meridiano. Et dæmonum ista damna duo, puto posita primo & quarto loco; vt significet, etiam ea quæ homines damna inferunt, non sine dæmonum ope inferri. Vt enim alibi dicitur Deus infert *immissiones* (h. plagas) *per angelos malos*: scio R. Salomonem & alios, duo vltima referre ad dæmones. Sed isti pro *dabar* cum duobus Kametz דבר, quod negotium, causam, rem, molitionem significat, minùs rectè cum Massoretis lege re, *deber*, cum sex punctis דבר; quod volunt esse genus dæmonis; sed potiùs significat mortem, pestemue (*Exod. 9. v. 3.*) vt hoc loco vertit D. Hieron. & sequitur Vatablus. Sanè Vulgatus noster non solus, *dabar* legit, sed & LXX. ἀπὸ πράγματος. Quoad meridianum dæmonium, etsi placeat mihi explicatio D. Hieronymi intelligi manifestos dæmonum insultus, atque palam ab ijs illata damna. tamen puto verissimum esse, quod D. Basilius, & Theodoret. tradiderunt, psalmistam locutum ex opinione, quæ apud multos obtinebat, & postea obtinuit, quędam esse dæmonia meridiana; quod etiam refertur commentario in Psalm. qui D. Hieronymo tribuitur. Dicam de his quod sentio, primùm illud, *ab incursu* significat vehementem acrem, & apertam, & importunam infestationem, nam Hebraice est, *Mikkereb*, hoc est à ruinâ (vt Arnobius) excidio, exterminio, deuastatione; Græcè σύντριμμα, quod alij morsum, alij excidium, alij interitum cõmorientiũ & simul ruentiũ exponunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ponunt. Deinde illud; *incursu & dæmonio* ex idiotismi vi accipio pro; *incursu dæmonij*. Sic enim rectè Aquila & Symmachus verterunt phrasim. Tertiò puto dici Meridianum dæmonium duabus de caussis. Primùm à loco, nam credebantur in deserto versari quod Hebræis ad Meridiem (ideo sicut meridies & desertum in vet. Testamento sæpè pro ijsdem ponuntur, sic puto meridianum dæmonium, & dæmonium deserti esse idē) vnde legimus ferocissimorum dæmonum copiam maximam habitasse in horto vbi sepulcrum Iamnis & Mambres, vti narrat Palladius *in Macario*: & dæmonum genus, *Lamias* in desertis habitasse Lybiæ, colligimus ex Dionis Lybicâ Histor. vbi adhuc hodie multa spectra. Et Procop. atque Cyrillus *in Elia* testantur, dæmones gaudere siluarum & desertorum habitatione: Psellus *lib. de Nat. dæmon.* causam reddit, quia hoc dæmonum genus sit solare, & ideò Leoninæ naturæ, quorū propria hæc conditio. sanè Asmodeum Raphaël ligat & ablegat in desertum: & Christus Dominus in deserto tentatur: & Duid dæmones hosce vocat *bestias siluæ*, iuxta nonnullos *psal.* 103. *v.* 20. Sic Iobi 1. *v.* 19. ventus vehemens, qui domum diruit, & Iobi liberos omnes simul oppressit, venit à deserto (h. à meridionali plagâ) idque meridiano tempore, nempe prandentibus illis, vt optimè siue Origenes, siue alius auctor commentarij Iob tributi Origeni. Hebr. רוח ruah tā spiritum (πνεῦμα LXX.) quam ventum (Aquila ἄνεμον.) significat: rectè, nam ventum hunc dæmon excitauit. De hoc ita Origenes, si ipse auctor libri prædicti; Hæc scientes Sancti atque horum memores, quod ipso meridiano tempore horâ prandij, ruinâ occupant, sunt filij Iob, atque mortui, orauerunt ad Deum conseruari, & cut à negotio in tenebris ambulante, ita & à ruinâ & à dæmonio meridiano. Sicut enim in noctis tenebris, sic similiter in medio meridie pluriores dæmonum tentationes se demonstrant, quam ceteris temporibus.] Et postea introducit Iob negantem ventum illum à Deo excitatum, sed ipsum dæmonem mentito vento, hæc patrasse: Tu videlicet & Spiritus ab oriente veniens, tu quatuor angulos domus tetigisti &c. Secundò ideo

tur à tempestate dici dicitur meridianus, eo quod hoc genus dæmonum meridiano tempore & apparere solitum, & homines crudeliùs acriusque infestare; tum spirituali tentatione ac prælio, maximè luxuriæ & acediæ stimulis, quæ duo peccata vrgent vehementiùs hominem cibis distentum plenumque vt rectè Nicetas *in Nazianz. orat. citatam*, & Euthy. ac Theodoret. *in Psal.* tum etiam corporeis afflictionibus, quod potest colligi ex veterum gentilium opinione, qui Pana (dæmonum meridianorum hic vnus) tum maximè iracūdum & formidabilem credebant, vt testatur Theocritus *eidyl. 1.* & colligitur ex historijs; In Russiâ Orientali sub meridiem messis tempore solitus erat obambulare rura dæmon, habitu viduæ lugētis, operarijsque nisi protinùs viso spectro in terram proni venerarentur, brachia cruraque frangebat μ: Testes quoque scriptorum libri sunt, spectra terrifica solere apparere, quotiescunque perstilentiæ, aut alia huiusmodi mala inuadunt, quòd luculenter comprobaui Cōmen. in Oedipum *v.* 172. & 174. Addo, quod huc maximè pertinet, à Procopio, cùm ingentē illam & admirandā luem, quæ Cosdrois & Iustiniani tempore orbē totum depopulata, describit, traditum; visos in humanâ specie dæmones versari in publicis priuatisque locis, & obuios percutere, quosq; percussissent, eos confestim morbo correptos (*virulento nimirū & ardenti afflatu, vnde Hebræi hos dæmones vocāt Meririm & Rhessaphim, exitiales, & ardentes seu ignitos*]: & aliquibus vigilantibus claro die, (*en meridianū dæmonium,*) aliquibus in somnis noctu) *en nocturnum*) id contigisse ν. Dæmonium Empusam exponēs δαιμόνιον μεσημβρινον. Ego Empusam puto, etiā nocturnum fuisse spectrū: sed, cū noctu apparebat, *Hecatē*; cùm meridie, *daimoniū meridianum* vocatā. illa se in omnes formas mutabat: fiebat, vt ait Epicharmus, *in Hebes nuptijs*, planta, bos, vipera, lapis, musca, femina, addit Aristophanes mulam, & ingentem belluam; alij; vnicum crus æneum, alij asininum, vel crus vel membrum tribuunt, hinc vocata ὀνόχολος, inde ὀνοκενταύρους. Theodoretus in Isaiam; Onocentauros veteres quidem

μ *Pet. Greg. de repub. lib. 11. c. 10.*

ν *sic Procop. lib. 2. de bello Persico.* *Aristoph. in Ranis.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ἐμπῶσαι, qui autem nunc viuunt appellant ὀποσκελίδες, cui consentit Scholiastes Aristophanis. Denique fiebat Empusa quicquid cupiebat, quicquid illi expediebat, vt ait Epicharmus. Hæc de meridiano: de nocturnis dæmonib. cõstat, noctẽ quasi proprium esse scamma spectrorum, & dæmonum; vnde & Principes tenebrarum dicuntur, & legimus; potestatem tenebrarum. Seneca ω diurno tempore, grassante peste, dixit, visa,

ω *in Oedip.*

Vaga per lucos simulacra virum,
Maiora viris:

nocturno verò (sic hæc diuidenda) illud;

Quin Tænarij vincula ferri
Rupisse canem fama, & nostris
Errásse locis.

Planè pleraque spectra & terriculamenta dæmonum nocte robur habere, manè vanescere; ex plutimis scriptoribus, alias docui ρ; & Psellum dæmonum quosdam agnoscere Lucifugos, tenebrarum incolas & amatores; Antagonistam vero Patriarchæ Iacobi σ, bonũ fuisse Angelum, non dęmonem, vt censuere quidam apud Procopium, & homo præceps nimis ac temerarius Fran. Georg. τ in *Problematibus S.S.* Ex his nocturnis est, princeps Succubarum dæmonum, quam Hebræi vocãt *Lilith*, hoc est apparitionem nocturnam, à *Laila* (hoc est nox;) quia non solent tales dæmones viris esse infesti, nisi nocte. Vnde Ecclesia cum Ambrosio, contra eos precatur;

ρ *in Here. Furent. cõm. versi. 113. ex Virg. Horat. Proper. Statio, & Catul. & Iosepho atq; Hebræis*
σ *Gen. 32. v. 24.*
τ *to. 1. sect. 3. problem. 34.*

Procul recedant somnia
Et noctium phantasmata,
Hostemque nostrum comprime
Ne polluantur corpora.

Incubi dęmones etiam interdiu grassantur, quorum Principem veteres constituebant; eum Hebręi; *Haza*, nostri per excellentiam nominant *Incubum*; Glossar. *Incubus*, græce vocatur & *Inuus*, vt ego arbitror, non ab Hebręo; ἐνὰς (arbitrere enim hunc dęmonem & ei subditos, amore improbo feminarum

narum veteres censuerunt υ: non quòd delectentur concubitu, sed quòd gaudeant ab hominibus Deum offendi, & genus humanum tam fædè contaminari. Sic intelligendus Abbas « Serenus apud Cassianum φ; dum dicit dæmonum quosdam « esse truculentiores efferatioresque, qui bellis cædibusque sunt « insatiabiles & in transeuntes irruunt, & eos crudeli morte co- « nantur interimere: (*quale videtur meridianum dæmonium, & illa de quibus in euangelio D. Matthæus cap. 8. v. 28. & Pseudo. Ab-* « *dias lib. 3. in vitâ D. Andreæ*) alios vero esse, qui Fauni dican- « tur, seductores & ioculatores; & hos certa quædam loca seu « vias obsidere, & nequaquam tormentis eorum, quos præte- « reuntes potuerint decipere, delectari; sed derisu tantùm & il- « lusione contentos, fatigare eos potiùs quàm nocere; & hos in- « terdum innocuis incubationibus hominnm excubare.] quibus in verbis duo sunt obseruanda, illud; *non delectari eos tormentis hominum*, accipiendum comparatiuè, non æquè delectari atque alij illi crudeliores delectantur. Veriùs enim est omnes omnino dæmones optare, quàm grauissima mala hominibus inferre, si Deus permittat. docet enim D. Antonius, apud Athanasium, cunctis dæmonibus hostile odium in homines esse, grauius in Christianos, atrocissimum in religiosos & virgines Deo dicatas. singulos tamen, non nisi, quantum Deus permittit, nocere. Si ampliùs non sinantur, gaudere hominum derisu & deceptione, & illicio in aliquod Veniabile saltem peccatum, vt ocioseę spectationis, vel locutionis, risus solutioris, distractionis in oratione, & huiusmodi aliorum, in quę vel boni facillimè pertrahuntur. alterum, quod vltimo loco posuit, de incubationibus dæmonum; quo non asserit omnẽ huiusmodi oppressionem & quasi suffocationem nasci à dæmonibus: constat enim aliquando à morbi Melancholici specie illâ oriri, quam Flandri vocant, *Mare*; Galli, *Coquemare*; Hispani, *Pesadilla*; Themison χ περιφαλίων, alij *Ephialten* vocant, & copiosè describitur à Paullo Eginetâ medico ψ: aliquando durntaxat non corporis mala affectio est, sed nuda ac mera dæmonis infestatio, vt docui *sup. q. 15.* Pergamus ad alia.

υ *v. D. Aug. lib. 15. de ciu. Dei, c. 23. Isidor. libr. extremo Orig. Macrob. lib. 1. Saturn. 22.*
φ *collat. 7. c. 32.*
χ *li. 12. epist.*
ψ *lib. 3. c. 15.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ω in Phocaic. Nono igitur, Pausanias ω describit nobis dæmonẽ quendam Eurynomum, longis & prominulis dentibus, & corpore liuido ac cadaueroso formidabilem, pelle vulpinâ vestitum, cadaueribus mortuorũ vesci solitum, eaque ad ossa vsque deuorantem. Quibusdam videtur hæc Mortis descriptio: crediderim potiùs, quando spectrum aliquod aliquâ formâ veteribus apparuerat, statim eos nomen certum illi indidisse, & lustrificia vel expiationes illi auertendo instituisse: vnde & ortæ sequentia muliebrium spectrorum siue ostentorum nomina, fictionesque. Nam

Decimo loco occurrunt *Sphinx* illa Thebana, de qua Strabo *lib.9.* Apollodor. *lib.3. bibliothec.* Higynus *in Fabulis ca.151.* Secundò *Harpyiæ*, de quibus Hesiod. *in Theogonia*, Apollon. *2. Argonaut.* Orpheus, *in Argonaut.* Apollodor. *lib.1. Bibliothec.* Eustath. *in Odyss. μ.* & Izacius *in Lycophr.* Tertiò, *Gorgones tres*, de quarum formâ & genere, dictũ fusè *Cõmen. in Medeam Sen. v.831.* Quartò, *Sirenes tres*, de quibus egi, quæ necessaria hoc loco, *Aduersar. in Sen. Medeam v.355.* & de his mẽtio, apud quos strum interpretẽ vulgatum Esai. *13. v.21.* vt & LXX. verterũt & teste Eusebio, tres interpretes; nõ tamẽ eiusdẽ verbi Hebræi loco, quo noster: Theodoretus vult Sirenas fuisse dæmones, quas Lavoluptatẽ incitãtes. Quintò *Erinnyes* siue *Eumenides*, quas Latini *Poenas* vocauere, & ipsę tres, de quarũ habitu & conditione multa congessimus eiusdem Cõmen. in Medeam *v.13. seqq. & v.960.* Vltimò, *Nymphæ*, quarũ quædã aëriæ, vt Sibyllæ de qua Plutar. *li. de serâ num. vind.* quædam terrestres, vt Oreades, Napeæ, Dryades, Hamadryades; quædã aquaticæ, vt Nereides & Naiades, illæ maris, hæ fluuiorũ: quas omnes dæmonum spectra fuisse constat; & si non constaret, inde probaretur, quòd aspectus earum iratarum de recto mentis statu deijceret (quod dæmonum proprium) vt docent ex Græcis Scholiastes Theocriti & Hesychius, ex Latinis Varro & Festus, sic affectos nos lymphatos, quasi Nymphatos: Græci vocãt νυμφολήπτους tales, visâ Cerere, ceriti: viso quoque Fauno in meridie, mente attoniti: audito Pane territi Panico pauore, dicũtur vesani vel

no metu; quanquam hoc nomen etiam hydrophobiâ laborantibus, & ceteris illis, possit accommodari latè sumptâ voce. vide quæ dixi Comment. in Herc. Oeteum *v.246.*

Vndecimum spectrorum genus est, id quo nutrices solitæ infantes metu incussо, quietare. de hoc genere primũ est *Acco*, *Alphito*, & *Mormo*, desumpta puto nomina, ab personis Tragicis seu Comicis terrorem adferẽtibus deformitate: de *Mormo*, id Theocritus & Aristophanis Scholiastes docuere. *Acco* à vetulâ illâ, quæ sui adspectu in speculo ad insaniam redacta, & facta terror puerorum, originem habuit; *de quâ Rhodiginus lib. 17. A.L. c.2. & Adagiographus in Accisare. de Alphito*, idem refertur Plutarch. Deinde & *Gello*, de qua adagium Γελλὼ παιδοφιλοτέρα: hanc aiunt virginẽ vitâ decessisse, & eius spectrum in Lesbo oberrare, & immaturam pueris necẽ adferre. volunt eius meminisse Sapphonem. Alia fuit *Gilo*, de qua sic Nicephorus; vbi commemorat ea, quæ Mauricio imperium portẽ- *lib.18. hist.*
» derunt, inter cetera: Mater verò ipsa partus tempore, è terrâ *cap.9.*
» nouum quendam & variantem suauitatis odorem redditum
» esse, dixit: illud insuper, quod anicularum est, & mihi propè in-
» credibile, addens persæpè eam, quę *Empusa* vocatur, alius verò
» *Gilo* dixerit, infantẽ ex cubiculo, veluti eum deuoratura, extu-
» lisse: nihil tamen detrimenti ei adferre potuisse. Sed quicquid
ille dicat, verisimilius est strigem hanc siue Lamiam fuisse quæ puero, angeli custodiâ benè munito, frustra insidiabatur. Prudentior Euagrius lib. 5. cap. 21. nihil de *Gilo*, neque de anicularum commentis addidit, iudicium totum lectori permittens. Tertio loco occurrunt *Lamiæ*, de quibus etiam sacri Vates Ieremias & Esaias β; quas vera dæmonũ ludibria siue spectra fuisse, cùm Apollonius Thyanæus, tum D. Hieron. & alij patres docuerunt; de quibus & Strygibus (quas ab esu carnis opinor humanæ veteres magistri in Glossar. *Lestrygonas* vocarũt) quia ex professo tractaui copiosè Cõmen. in Medeã Sen. *v.732.* nec actum agere videar, eò te lector optimè malo ablega- γ *Olaus lib.*
re; quàm eadẽ repetere. Germani inferiores vocãt **Alluen**/ & *3 c.11.*
Allunnen, Gotthi, *Eluas* γ. videtur meminisse D. Hiero. cùm β *Esai.13. v.vltim. & Thren.c.4.*

dicit sæpè bimulos ac trimulos ad vbera materna lactantes à dæmonio corrumpi δ.

δ ad Pasill. de obitu Blesillæ.

Duodecimũ quando apparet in formâ hirci (vnde ab Isaiâ & Mose vocari pilosum, seu *zahir* cõtendũt Iarrhius & Kimchi,) vel Leonis, vnde templis gentilium affigi solita capita leonina, quod ridet Arnob. *lib. 6. contr. gent.* vel serpentis, vt cùm Æsculapius Romam aduectus; vel Noctuę, vt apud Virgil. extremo Æneid. vel muscæ, vt apparuit Laoduni in Energumena, & solet apparere Anabaptistis; vnde & vocatus *Baalzebub*, Dominus muscæ; vel porci, lupi, aut alterius animalis cuiuscunque, nam in omnium ferè formis aggressus est DD. Antoniũ, Macarium, & ceteros sanctos monachos deserti incolas. Recẽtius vnum, sed cui vix simile inuenias, proditum fuit memoriæ à Gaguino Histor. Francorum scriptore; Philippo Bello Rege, quendam laicum siue conuersum (vt vocant) monasterij vallis Sarnariæ; nomine Adamũ, paulloante Natalitia Festa, summo mane ad monasterij negotia peragenda, vnà cum famulo se in viam dedisse equitem. ei se in viâ offert arbor ingens gelu & pruinis obsita, ad ipsum properans, quasi conferre gradum & corpus cupida. equus expauefactus caput retrorsum flectit, & viam remetiri, quam peregerat, conatur. Adamus ingenti labore iumentum retinet, & calcibus porrò cogit, propinquior vt arbori fuit, illa confestim euanuit ex oculis, odore tetro atque sulphureo relicto. Argumentum inde ducit Adamus, dæmonicum esse spectrum, seque Deo precibus cõmendare satagit, nec iter intermittit. Paullo post respiciens, videt nigrum quendam virum equo insidentem spadici se subsequi, cui subiratus; Quomodo (inquit) infelix & damnate audes me his technis aggredi? An nescis fratres meos, qui domi sunt, pro me, saluteque meâ supplices ad Deum preces fundere? Abi, quantum potes. nulla tibi mei curatio, nihil in me potes. Abit málus: sed ecce mox redit, similis viro, gracile & protensum habenti collum. Adamus tot molestias pertæsus, gladium, qui ad ephippium ligatus, stringit, & ense ter quaterue per aërem vibrato, aëreque propter celerem diuisionem sibili sonum edente, conatur abigere spectrum. hoc verò subitò personam mutat; & fistit se staturâ mediocris viri, cui caput cappâ, & scapulario monachi corpus ornatum, oculi scintillãtes instar chalybis vel æris radijs solaribus oppositi. Adam punctim aliquoties hostem petit, sed irritis & cassis ictibus, aëreque cedente. Tum, maiori despectu & irrisione, dæmon induit formam asini. Perterritus famulus, hero suadet, gladio circulum in terrâ ducere, & in circuli medio crucem Dominicam efformare. Adamus consilium exsequitur: verùm vetator non desinit. Murat auriculas asini in cornua, & sic minabundus irrumpere in circulum se velle simulat. Denique lusus iam satur, in rotam se vertit, & se ipsum voluens monachũ inuadit, superque illum continuâ latus rotatione (sic videbatur) transit circulum, & monacho prorsùs illæso conspectum fugit. Fidem rei fecêre, longa famuli terrorem consecuta ægritudo, & diuturnus fætor vestium Adami, & raucedo eiusdem atque difficilis respiratio, à quibus ægrè conualuit; equi denique subita mutatio; qui ex mansueto & cicure, post visionem hanc ferox, sternax, calcitrosusque esse cæpit. Addamus rariora quædam genera spectrorum.

Decimumtertium genus est, cohortium, acierum, castrorum militarium. sicut enim bonorum angelorum acies visæ M bis in sacris litteris ε; sic &, simiæ Dei, diaboli sæpè se in militum consertorum specie ostendũt hominibus. In vitâ S. Norberti *cap. 26.* leguntur specie armatorum militum in quosdam religiosos dæmonia incurrisse: vt & in vitâ S. Guthlaci Anachoretæ, *apud Surium, mense Aprili.* In chron. Hirsgauiens. Trithemij legimus sub annum 1168. Monacho cuidam Limpurgio, propè Wormatiam, visam multitudinem maximam equitum peditumque, ordinatarum more acierum, quasi ad prælium procedentem: cumque monachus audacter, quinam forent, interrogasset; illos respondisse; se non veros viuosque milites esse, sed animas militum, & non ita pridem his ipsis in locis principi cuidam stipendiatos occubuisse: vestes, arma, & equos, quæ viuis peccandi fuerant instrumenta, nunc mortuis

ε *Gen. 32. in princ. & 4. Reg. 6. v. 17.*

tuis indicia suppliciorum esse: quæ circum illos videret omnia nihil nisi ignem esse, quo comburantur. se precibus atque suf-
ζ lib. 4. c. 6. fragijs adiuuari posse. Leloyherius ζ huic religioso insultat, quòd temerè animas defunctorum esse crediderit: cuius contrarium tamen rationes & argumenta eius non conuincunt. Ait, *dæmones fingunt se animas esse*. sæpè, non semper. *Strepitum edidêre discedentes & fragorem*. possunt & spiritus mortuorum. *Flammis vestes & arma circumdata, dæmones esse probabant*. Nõ hoc asserit historia, sed ea ipsa, quæ aspicientibus, vestes & arma videbantur & equi; ipsis flammas combustrices fuisse. Deinde & flammæ fuerint; nonne profitebantur se spiritus esse, qui adhuc expiabantur? Denique Virgilianum illud;

quæ cura nitentes
Pascere equos, eadem sequitur tellure repostos;

tantùm probat, dæmones imitari quoque diuina iudicia; quæ-
bus frequenter, *in quo quis peccauerit, in eo punitur*. posset igitur
hoc exemplum ad præcedentem de animabus quæstionẽ re-
duci. Sequentia ad istam censeo pertinere, quia miscẽtur, quæ-
dam vana curiosaque, nec suffragia petuntur. Ioannes Cæ-
a lib. 11. cap. 16. & 17. rius auctor est a, sequenti nocte, quando exercitus Ducis Lo-
uanij à Leodiensibus occisus est, seruum quendam Comitis
Lossensis propè Montenake, locum occisionis, circa noctis
initium, vidisse maximum torneamentum dæmoniorum.
Sacerdotem quoque quendam Hispanum, propè eiuldẽ Co-
mitis castrum, dũ in crepusculo noctis de villâ in villam tran-
siret, vidisse hastiludium maximum mortuorum validè cla-
mantium; D. Walteræ de Milene, D. Walthere de Milencque
Walterus, famosus militiâ, nuper erat defunctus: hancque
visionem addit sæpiùs eâ nocte & euanuisse, & iterum appa-
b lib. vltim. Formicarij. ruisse. Ioan. Niderius narrat b, cùm propter hæreses regnum
Bohemiæ tumultu ac cædibus concuteretur; circa metas re-
ni præfati, nocturno tempore, versùs vallem quandam, audi-
tos clamores & congressiones equestrium virorum, qui & co-
loribus varijs induti sæpiùs sunt visi. Fuerunt tunc duo am-
geri audaces satis in castro non multum distanti à loco mo-
strorum

» strorum; qui omnino scire volentes, quid veritatis sibi visa
» portenderent, nocte quandam versùs vallem, vbi solita vide-
» ri conspexerant, iter arripiunt. Antequam autem ijs appro-
» pinquare anderent, compunctus vnus, dixit alteri: Sufficiat
» nobis ista vidisse, ego ijs non approximabo. dictum est veterũ;
» Cum talibus nullum debere iocari. Quem alter, velut pauidũ,
» increpans, equũ pupugit, & cum eo cõgressu omnibus antedi-
» ctis exercitibus appropinquauit: de quibus vnus egrediens
» caput illi amputauit, & ad suos redijt: quo viso ille, qui tumi-
» dus substiterat, fugam inijt & funesta noua nunciauit. In crasti-
» no autem truncatus reperitur, & caput quidem in valle, vbi
» acies visæ fuerant, nullius autem hominis vel equi vestigium
» repertum est; sed tantummodò, in lutosis locis, signa quædã &
» vestigia auium visa sunt.] Idem & aliud addit, sibi ab Archie-
piscopo Mogũtino, viro magnæ industriæ & fide digno, nar-
» ratum: Nominauit nobis (ait) quendã Rheni sibi benè notũ
» militem, cuius pro tunc filius viuebat; qui miles super om-
» nes penè inferioris Alemaniæ nobiles semper exstiterat ni-
» mis in rebus bellicis imperterritus: gerebat autem & patie-
» batur nonnunquam, propter suam animositatem vel fortitu-
» dinẽ, ab alijs graues guerras, propter quas non semper de die,
» sed nocturno tempore, ad loca sibi commodosa equitare sole-
» bat. Hic igitur quadam nocte coassumptis famulis per siluam
» circa Rhenũ equitare voluit & principium eiusdem intrauit.
» Antequam verò finem siluæ haberent. vltra quam cãpus latus
» iaceret, provt moris est eorum qui verentur insidias; præmisit
» famulum, vt in termino siluæ videret, anne in cãpo insidiæ ali-
» quæ essent. Lunâ insplendente, vel astris lucentibus hæc vi-
» deri poterant. Famulus igitur cùm per arborum ramos explo-
» raret, commissum, vidit per campi longitudinem exercitum
» satis mirabilem appropinquare in equis: quo viso, conside-
» rata nunciauit militi, qui ait: Stemus ad modicum, quia veri-
» simile est, pro huius exercitus custodiâ subsecuturos alios:
» ad hos properabimus, & an inimici sint, qui præcesserũt, an a-
» mici experiemur, nec paucos timebimus. Deinde, morulâ trã-

sactâ, de siluâ miles cum suis recedit, in campum venit, & ne-
minem nisi quendam equestrem in equo sedentem, & in ma-
nu alium ducentem equum, eminùs sequentem suos intuitus
est. Ad hunc cùm miles venisset, quis esset quæsiuit in hæc ver-
ba: Numquid tu cocus meus es? ita enim sibi à longinquo
videbatur, paullò etiam antea cocus eiusdem militis vitâ fun-
ctus fuerat. Qui respondit; Sum Domine. cui miles; Quid,
ait, hîc facis? & qui sunt hi, qui præcesserunt? Cui defunctus
respondit, Domine, hi qui præcesserunt, sunt nobiles & armi-
geri tales & tales (multos enim expressit nomine proprio)
quos oportet, & me cum eis istâ nocte esse Hierosolymis. quia
hæc pæna nostra est. Et miles iterum; Quid sibi vult equus
iste, quem ducis nullo insedente? Ad vestrum, respondit, ob-
sequium erit, si mecum ad terram sanctam venire velitis. Sece-
dus esto. te, per fidem Christianam, recedendo & reuertendo
viuum reducam, si meis obtemperabitis monitis. Tunc miles
ait, Diebus meis mira attentaui, his hoc addam etiam mirabi-
le. Dissuadentibus igitur illud famulis, de equo proprio miles
desilijt, defuncti equum ascendit, & ab oculis famulorum vec-
que equester subtractus est. Sequenti autem die famulis, pac-
ta condictum exspectantibus, miles & defunctus redierunt ad
locum, vbi primùm conuenerant. Tunc defunctus militi ait,
Ne phantasma omnino fictum ista fuisse credatis, duo, quæ vo-
bis do rara, reseruate in mei memoriam: inde protulit mappu-
lam paruam de salamandrâ, & cultellum in vaginâ. Primum,
inquit, cùm immundum fuerit igne purgate: alterum cum
tractetis, quia ab eo vulneratus, intoxicatus erit.] In his mu-
ta sunt indicio fuisse visionem dæmonicam, maximè donum
hoc cultelli; quo multis exitium, ipsi quoque donatario,
parabatur.

1 lib. 5. hist. Polon.

Cromerus diligens scriptor 1; Naclum, inquit, arcem Po-
meranorum munitissimam Vladislaus 1. Polonorum rex ob-
sidebat. Ibi noctu lucente lunâ aspiciebantur crebrò ab exco-
bitoribus quasi armatorum hostium acies, ex apertis campis
ad Polonorum statiua adequitantes & incursantes. Cùm sæpius

« sæpius accideret, indignati Poloni inquietari sese, nec vsquam
« in apertum certamen prodire hostes; nocte quadam, cùm ibi-
« dem hostes adesse nunciarentur, fremebundi agminatim è ca-
« stris sese proripuere, diffugientesque cassò labore longius pro-
« secuti sunt. Obsessi, tumultu Polonorum exaudito, & excur-
« sione è castris animaduersâ, erumpunt subitò, & ignem in o-
« pera atque tuguria militum stramine arundineque contecta
« conijciunt; quo celeriter pluribus in locis se diffundente, pau-
« cis, qui in castris manserant, se defendentibus, facilè opera cũ
« magnâ castrorum parte conflagrarũt. Nocturnas vmbras illas
« fuisse autumant, quæ hostilis exercitus speciem ostentantes,
« Polonos ità diuino permissu exagitarunt: propterea quòd so-
« lemne omnibus Christianis quadraginta dierum ieiunium,
« priore expeditione, promiscuo ac temerario esu carnis & la-
« ctariorum, moribus & institutis Ecclesiæ Catholicæ contemp-
« tis, temerauerant.] Hæc ille. res clamat spectra fuisse Diabo-
lorum; vt & illa de quibus Antoninus Hist. p. 3. quam auorum
memoriâ solebant vocare *Familiam Hellequini*: cuiusmodi cũ-
cta, illusiones dæmonum esse, iampridem docuit Guilhelm.
Parisiensis *p. Vlt. de Vniuer. cap. 24.* Tales exercitus possent Ma-
gi multos exhibere; si ex pacto, quod cum dæmone superiore
habent, dæmones illi subditos euocarent: nunquam tamen
Deus legitur permisisse, vt talis militia vltra incussionem ina-
nis terriculamenti procederet. Nam si lædere, occidere, muni-
tiones capere, vel hostium inuadere castra sinerentur: nulla
illis humana potestas valeret resistere, vt prudenter idem Guil-
helmus. Huc refero pugnas illas Regum Septentrionalium
& victorias partas, contra magorum dæmonumque cuneos,
apud Olaum Magnum x.

x lib. 3. c. 11.

Decimoquartò dæmones sunt sub illo spectrorum genere;
quo in nemoribus & alijs amænis locis sese ostentant instar
puellarum aut matronarum, in veste candidâ; interdum in sta-
bulis cum luminaribus cereis, ex quibus etiam distillatæ gut-
tæ, postmodum in equorum iubis, quas sedulò pexuerunt &
nexuerunt, solent ab hominibus inueniri. talis illa vidua Rus-

siana in meridiè obambulãs, de qua paullò ante mentionẽ feci tales, quas vocant Sibyllas albas, Dominas nocturnas, Domi-
nas Bonas, & earum Regina Habundia; quarũ aduẽtu multũ
prosperitatis, & rerum omnium copiam putant superstitiosæ
anus domibus contingere, quas frequentarint; & ideo domi
suæ illis epulas instruunt, escarijs lancibus & vasis vinarijs
omnibus apertis ac discoopertis, ne quid illis ad sumendum
moræ obijciatur: quæ planè idolatrica esse, docet prædicto
loco idem Episc. Paris. harum Bonarum Dominarũ mentio
habetur & conuiuij illis præparati in vitâ D. Germani Lipisco-
pi, & apud D. Antoninũ *p.2. Hist. tit. 11 §. 5.* Tales etiã fatales
Sorores, seu nymphæ, falsò putatæ bellorũ præsides & Victo-
riarum largitrices, quæ Hothero Regi familiares in Septen-
trionis Historiâ λ. Itali vocant; *Fatas*, Galli; *Fees* quales fingi-
tur Melusina, Alcina, Morga.

λ *Olai lib. 3. c. 10.*

Decimoquinto huius generis spectra sunt, per quę Deus ali-
quando denunciat futura bella, pestem, mutationes regna-
rũ & similia. pauca cõmemorabo exempla. Nocte quę lecti-
tionẽ Antiochenorũ præcessit, visa mulier ingens & formido-
bili adspectu aërem scuticâ tam fortiter verberans, vt totâ ur-
nus Vrbe exaudiretur μ. Gennadio Patriarchæ Constanti-
nop. nocturno tempore accedenti ad altare templi, vt Deum
pro salute publicâ deprecaretur, horrendum spectrum se ob-
tulit; quod cùm ille sacro ritu coniurasset, respondit; quam-
diu Gennadius viueret, sibi non licere damna, quæ immine-
bant, Ecclesiæ illius inferre; sed eo mortuo sæuissimè se in il-
lam grassaturum ν: Priusquam Hunnericus persecutionem
in Catholicos Africæ inchoaret, super cacumine montis Zi-
queni homo gigãteę staturæ visus, & auditus clamare; *Egredi-
mini, Egredimini*: & in ęde Fausti, quę Carthagini est, visa mul-
titudo Æthiopum sanctos Ecclesię fugans, & antè se impel-
lẽs. ο *Alia multa huiusmodi suggerunt, Carda. li. 14. de varietat.*
& Fulgos. tit. de prodig. lib. 1.

μ *Sozomen. lib. 7. c. 23.*

ν *Theodor. Lector lib. 1. Collectan.*

ξ *Victor. Vticens. lib. 2. de persecut. Vandal.*

Decimosexto loco hîc occurrunt illa spectra, quæ certis
temporibus & locis aut domibus solent tumultus & vexatio-

nes varias exhibere; cuius rei prætermittam exempla eo quod
notissima res sit, & legi possint, qui attulere veteres recentio-
resque, vt *de Temesio dæmone*, Strabo & Pausanias citati, &
Ælianus lib. 8. var. Histor. *de pueris nigris cirratis Augustinus*,
lib. 22. de Ciuitat. Dei. cap. 8. *de Datio Episcopo Mediolanensi*
Gregorius lib. 3. Dialog. cap. 4. *de vocibus & sonis auditis in Ma-*
rathone post pugnam cũ Persis, Pausan. in Attic. *& ante pugnam*
Leuctricam in templo Herculis, apud Ciceron. de diuinit. *ante*
pugnam cum Cimbris apud Plinium lib. 2. c. 59. *ante bellum ciui-*
le Syllanum in eadem Italiâ, apud Appian. de bello ciuil. lib.
1. *ante primum prælium Pharsalicum Antiochiæ*, apud Cæs. lib.
3. de bello ciuili; *ante mortem Cæsaris Dictatoris domi eius*,
apud Dionem; *recentiora sunt* apud Niderium lib. vlt. formi-
carij, Guilh. Paris. d. cap. 24. Torquemadam Horti florũ coll.
3. Alexand. ab Alex. lib. 5. Gen. dier. c. 23. & confirmat praxis
Forẽsis Hispaniæ; qua licitum conductori, qui antè id ignora-
bat, spectrorum sic inquietantium causâ domos relinquere
conductas, vt post Portium censuit Couarr. ϖ Solent huiusmo-
di infestationes iuberi, vel permitti à Deo, ob pœnã peccato-
rum, vel ad exercitium bonorum, vel ob aliã causam occul-
tam. Interdum ista peragunt dæmones maleficorũ immissio-
ne, vt contigit B. Antonio ρ, & nobili Aquitano, qui Parisien-
sem studiosũ iure suo per vim spoliarat σ; sæpiùs spõtè faciunt
suâ tantum vt homines falsâ quapiam reuelatione decipiant
aut persuasione fallaci; sicut apud D. August. illi baptismum
dissuadebant: contenti sunt aliquando solâ vexatione & in-
quietatione, nullo cum corporis damno, vt ioculator ille spi-
ritus, de quo Guilhel. Parisiensis, qui vasorum collisione & la-
pidum iactu somnũ disturbabat, & culcitâ subtractâ de lecto
deturbabat; & Salmantinus ille Torquemadæ, qui grandibus
faxis quosuis petebat, irrito tamen & innocuo contingens
ictu: quod Marcus Magus, apud Psellum τ, propriũ dicit esse
dæmonũ subterraneorum, de quibus mox agemus. Quo vero
pacto dęmones lapides iacere queãt & alia huiusmodi operari,
quæ videntur manus & corporata instrumẽta requirere, Scho-

ϖ *lib. 4. Variar. resolut. c. 6.*

ρ *Cassianus collat. 8. c. 18.*

σ *Froissard. in Chron.*

τ *lib. de dæmonib.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

lastici disputant. assentior ijs, qui præsente per substantiam suam eo loci dæmone,& imperio voluntatis aërem lapidi proximum mouente,& sic lapidem impellente,hæc fieri censent; quando nullum ipse corpus induit: si verò corpus formatũ,vel cadauer assumeret,nulla foret difficultas υ.

υ Vide D. Th. quodl. 6. Duran. Capreol. & alios in 2. d. 7.

In locum decimumseptimum veniant spectra illa Borussis; de quibus quadam epist. scribit Ioan. Meletius; In Sarmatiæ coli spiritus quosdam visibiles, qui linguâ Ruthenicâ, *colni*, Germanica *Koboldi*, dicantur, quos credunt habitare in occultis ædium locis, vel in congerie lignorum, nutriuntque eos lautè omni ciborum genere; eo quòd adferre soleant nutricibus suis frumentum, ex alienis horreis furto sublatum. Cùm verò alicubi illi spiritus habitare & nutriri cupiunt, hoc modo suam erga patremfamilias voluntatem declarant: in domum congerunt noctu segmenta lignorum, & mulctris imponunt lacte plenis varia stercora animalium: quod vbi paterfamilias animaduerterit, nec dissipauerit segmenta, nec stercora è mulctris ciecerit, sed de inquinato lacte cum omni familiâ suâ comederit, tunc illi apparere,& permanere ibi dicuntur.] Idem iudicium, de spectris virunculorum ac femellarum breuiorum ne ac speciè pigmæi vel pumilionis, olim in multorum domibus frequentium,& domestica ferè cuncta ministeria solerum obire, equos curare, domum verrere, ligna & lymphas adferre,& similia facere: de quibus Olaus Magnus φ. Gallis vocant *des Gobelins*; Teutones **Kabbautermannchens**, & **Gutelkens**/& Sueones, *Trullas* appellant. An ex hoc genere fuerint Eros & Anteros, qui, vt infantuli, in balneo, iubente Iamblico apparuerunt χ, id cogitandum relinquo. Sane huc pertinent Montani illi, quorum nobis Historiam Georg. Agricola prodidit ψ; In metallicis (ait) fodinis inueniuntur & truculenti quidem, vel solo aspectu terribiles, plerumque metallicis infesti atque inimici sunt. Talis fuit *Annebergius* dæmon, qui operarios amplius duodecim flatu interfecit, in ipsecu qui *corona rosacea* appellatur, eo nomine relictus, quantuis argento diues esset. Flatum verò emittebat ex rictu, cum

φ lib. 3. cap. 11. & 12.

χ Eunapius, in Iamblico.

ψ c. de anim. subterran.

» equi specie habentis procerum collum & truces oculos appa-
» reret. Eiusmodi etiam fuit *Snebergius*, nigro cucullo vestitus,
» qui in fodinâ Georgianâ operarium è terrâ sublatum, in supe-
» riore loco maximæ illius concauitatis, quondam feracis argẽ-
» ti collocauit, non sine corporis attritu. Quæstuosam admo-
» dum fodinam deserere apud Turcas cogebatur Iudæus à dæ-
» mone metallico, hominibus frequenter in formâ capræ aurea
» cornua gerentis apparente. At sedatos illos, Germanorum
» alij, vt etiam Græci; *Cobalos* vocant, quod hominum sint imi-
» tatores. Nam quasi lætitiâ gestientes rident,& multa videntur
» facere, nihil interim efficientes. Alij *Virunculos montanos* vo-
» cant, quia plerumque apparent nani, tres dodrantes longi. vi-
» dentur autem esse seneciones, & vestiti more metallicorum;
» id est vitteto, indusio, & corio circum lumbos dependente.
» Innoxij sunt hi metallicis, etsi interdum glareis operarios la-
» cessiunt, rarissimè tamen eos lædunt; nisi cachinno vel maledi-
» cto lacessiti. Potissimum opus facere videntur in his specubus,
» in quibus metalla iam effodiuntur, vel ea effodi posse spes est.]
cetera rectè. illud minùs, quod animantium nomine dæmones comprehendat. Scio sic locutos veteres non paucos: sed & scio id ex lacte Platonicorum bibisse, & quia ambigui erat, num animâ & corpore constarent. Nunc quia Catholicis satis definitum ω, nec animâ nec corpore perfectas substantias illas separatas componi; vitanda nobis huiusmodi locutio, parùm cauta, parùm propria. Damnandus verò prorsùs Paracelsi error, dæmonum hæc genera, ad hominum speciem reducẽtis. Nam; *Epist. ad Athenienses, siue de occultâ philosophiâ*; quasi verissimum axioma, nihil veritus fuit constanter asseuerare, Deum præter homines Adami posteros; alia quatuor hominum genera, carne, & ossibus, & ratione prædita creasse, eosque in singulis elementis ad inhabitandum collocasse, in quibus singuli suam haberent remp. & ex negociatione ac laboribus victum & amictum sibi comparare, & eos homines, qui in terræ visceribus habitant, vocari Pigmeos & Gnomos, qui in aquis, Nymphas & Vndenas, qui in aëre, Silphos & Melusinas,

ω c. firmiter. de fuon. Trin. D. Thom. 1. p. q. 50. Schol. in 1. d. 8.

quos

quos solos cum hominibus Adami posteris commercium habere,& ex mutuâ commixtione liberos gignere: Qui in igne sunt, Vulcanos & Salamandras appellari: Et incertum adhuc esse; cuinam generi horum hominum vera fides in Deum sit data, & via ad salutem patefacta.] Hæc ille prout eum citant Godelmannus & alij: in lib. tamen fragmentorum, inuenio Paracelsum dubitanter induci loquentem, sed arbitror Latinum Interpretem, hoc suum assuisse, vt magistri occultaret impietatem. Nam dictis illis nihil nugacius, nihil blasphemius, nihil à rectâ fide dici potest alienius. ergo mutila & manca S.S. quæ de vno tantũ hominum genere nos instruxerit? ergo dubia salus nostra? ergo dubia redemptio? non ergo secundo Adam Christus; vt nos; qui in primo mortui, in secundo viuificaremur? si hoc dubium; nonne ruunt veteris testamenti promissiones, concidit exhibitio & repræsentatio Noui? si sunt qui tales libros nugis, mendacijs, blasphemijs refertos, in Latinum vertant sermonem? sunt qui pulcris formis cudant recudantque? sunt, qui ament Paracelsistæ vocari? sed ad institutum redeamus.

Vltimo loco sese offerunt spectra dæmonum thesauros custodientium. Cabades rex Persarum cùm accepisset in commitio Persiæ & Indiæ, in munitissimâ arce Zudaderensi, pretiosissimorum lapidum, auri, & argenti, thesaurum maximum à dæmonibus asseruari, qui mortales omnes aditu arcerent, eô cùm exercitu profectus castrum vi conatus occupare, sed titer propugnantibus dæmonibus repulsus fuit, confugit ergo ad Iudæorum & Magorum artes, quæ & ipsæ irritæ fuere. Ergo cùm ei persuasum (ait Cedrenus) fuisset, Christianos ad Deum precibus hoc potiri posse; auxilium à quodã Christianorum in Perside degentium Episcopo petijt. Is indicto Christianis ieiunio, precibus & Synaxi, diuina peregit mysteria, & ad locum accedens coniuratos dæmones ibi degentes exegit, castrumque Cabadæ nullo labore potiendum tradidit.] *Glycas p. 4. Annal. & Cedrenus in Anastasio.* Talis erat dæmon ille Basileensis, de quo dixi *sup. q. 12.* & hinc factum

vt Dracones fingerentur custodes thesaurorum, vt horti Hesperidum, & Aurei velleris: hinc porrò factum, vt thesauris addere sint soliti Serpentem aureum; quemadmodum refert Ascanius Centorius *lib. 4. Commentar. bellor. Transsiluan.* de thesauro, inuento propè Deuam vrbem Transsiluaniæ, circa annum 1550. Nota etiam Historia Magi Germanici, qui cùm specũ ingressus esset, vbi thesaurus reconditus, socio in vestibulo manente, vidisset que incubantem arcæ nigerrimum canem, nihilominùs, cupiditate metum pellente, porrò progressus, ruente terrâ, in specu fuit tumulatus. Plura vide d. q. 12.

Visis spectrorum generibus, quæri poterat; quo illa pacto repelli & vinci queant? sed quia decisio cõmunis est omnibus malis, quę per dęmones inferuntur; ideo de hac re differendũ mihi putaui, quæstione de remedijs cõtra maleficia, *huius operis lib. vltimo.* Quopacto dæmones apparere sic queant, nunc accuratius inuestigemus: quam quæstionem indecisam reliquit D. Augustin. *Enchirid. ad Laurent. cap. 59.*

QVÆSTIO XXIIX.

Quomodo possit dæmon se corporeis oculis, cùm sit incorporeus, visibilem præbere?

A COnstat nõ posse corporaliter, nisi assumpto corpore: corpus etiã constat vel ex elementis sibi coaptare, vel subingredi & assumere cadauer. de vtroque modo, quę dicẽda, huc usq; distuli. nũc repræsentabo liberaliter. Dixi (corporaliter) nam phantasticè possunt apparere, turbatâ phantasiâ.

SECTIO I.

ALiquando igitur cadauer aliquod assumunt humanũ vel ferinum, & illud mouẽt ac impellunt motu nõ vitali, sed locali tantũ, sicut aërem possunt impellere; & hoc corpus, præsertim nondum valdè dissolutũ, puto, si Deus permittat, posse illos ita attemperare, vt sensum tactus omnino fallant. Nec video quidquã ab homine docto ac pio, in mediũ allatũ, quod me ab hac sentẽtiâ deducat. In primis quod ex D. Lucâ α, proponitur dictũ Domini, quo se verè corporatũ, & nõ phãtasticũ

α c. 24. v. 39

spiritum esse probabat; *Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere*: id ad rem non multum facit, cerrè non vrget. Solùm enim Dominus probare voluit, posse illos contactu sentire, & diiudicare, visu se non decipi; corpus enim ipsum habere, verum, quia tangibile: & proinde nudum phantasma, & fictitio corpore indutum non esse. Nulla verò hic erat cogitatio, de cadauere assumpto. Hoc enim carnem & ossa habere manifestum est; quo argumento Christus probat, se spiritum non esse: Quod illi existimabãt, quia videbant ianuis clausis ingressum; quod corporeæ rei repugnabat, tam viuæ, quam mortuæ. Et quia, palpatione tantum poterant, corpus esse, cognoscere; nõ verò, cuius esset corpus: ideò iubet etiam oculorum vti sensu & videre (nam proprie hîc vox sumenda, vt textus indicat) *manus & pedes*; ex quorum vulneribus reliquis, certò deprehenderent ipsum illum esse, qui triduò ante fuerat crucifixus β. Ex quibus patet verba Domini veram certamque scientiam habere; etiamsi corpus adceremus à dæmone assumptum, sic ab eo temperari posse, vt tactus sensum fallat. Quid, quæso? nonne dæmon longè admirabiliora efficit quotidiè; quam, sint simulare carnis molliciem, ossis duritiem, teporem ac suauem calorem qui corporis attactu percipitur, & ceteras tangendi qualitates? Dico his ea simulare posse, non dico veras exhibere posse, vera illa & viua, sunt corporis viui, & ab animâ informante procedunt: simulata, & proximè adumbrantia non requirunt animam informantem, & à substantiâ intellectuali, (eatenus vt externo sentienti talia appareant) poterunt perfici. Quod adferunt de cadauere hominis recenter mortui; in eo etiam adhuc calido deprehendi, deesse qualitates illas suauis ac vitalis teporis, facilitatem mouendorum membrorum, & pro mollitie rigorem quendam succesisse: id totum concedimus. Negamus autem quod inde ad cadauera per malignum spiritum assumpta argumentãtur. Esto illic eadem sit corporis substantia; quæ & hîc adest; esto adsint qualitates plures eædem, vt potè calor reliquus. Tamen adhuc deest huic cadaueri non assumpto quod

β Sic optimè Ioan. Maldonat. ibi. &

quod simulet illa reliqua quæ diximus. At in nostrâ visione, dæmon inest cadaueri, cuncta illa simulans. Minùs est adtabrè simulare, quàm verè efficere. Quare nec illud sequeretur, non potest corpus adhuc calidum illa per se solum præstare atque efficere: ergo nequit dæmon in cadauere assumpto illa eadem tam callidè & artificiosè simulare, vt tactũ fallat. Cur, qui sensum principem (nempe visum) potest decipere; non queat tactum, sensum maximè terrestrem, & vilissimum, minimeque spiritualem? Quod verò quidam hæc cadauera adsumpta, vt & aërea corpora formata, deprehenderint esse tactu frigida & horrida, vt illi apud Alex. *Genial. dier. lib. 2. cap. 9.* & apud Cardanum *lib. 16. de rer. varietat. cap. 93.* & alij, de quibus posteà: id inde prouenit, quia vel dæmon teporem illum non vult adumbrare, vel quia non permittitur id à Deo facere: quo sensu etiam accipiendum, quod refert Caietan γ. cũidã de hoc frigore & horrore corporis querenti, dæmonem respondisse, *se non posse melius facere*. videlicet, Deo obsistente, vel saltem non concedente. Si quis exempla requirat harum apparitionum; legere poterit apud Guilh. Parisiensem *P. Vlt. de Vniuerso*, aliquando assumpto bestiæ cadauere delusisse militẽ; qui cùm putaret se formosâ potitum virgine, inuenit se in amplexu cadaueris belluini tabe soluti, fætidissimi iacentem. De Polycriti apparitione, & spectro filium deuorante, iam scripsimus non vno loco. Fabulæ simile videtur, quod Phlegon δ retulit, ille tamen oculatâ se fide Trallis testatur cognouisse. rem « sic narrat, vt vtar compendio: Philinnium Damostrati hospi« tis & Charitûs filia, Machatem hospitem amare cæpit. indig« nè id ferentibus parentibus, mærore mortua, & publice fuit « funerata. Sexto post obitum mense, cùm eo reuertisset Ma« chates, ingressa ad illum Philinnium hospiti se, post longa col« loquia commiscuit non semel illo vesperi; quo, & cum eo cæ« nam sumsit; & annulum ferreum & poculum inaurarum à « Machate dono accepit, ipsi vicissim annulum aureum & fas« ciam pectoralem dedit. Nutrix, dum pergit sedula, ne quid « hospiti desit, satagere; videt cum eo in lectulo iacentem alum-

γ in 2.2. q. 95. a. 3.

δ lib. de mirabilib. & longæuis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nam. Læta parentibus id indicat. Illi ſtupentes accurrunt, & altero die vtrumque deprehendunt, &, cũ eiulatu, dormientem cum hoſpite filiam amplectuntur. Sed toruis in eos intuẽtus Philinnium; ô vos crudeles (ait) in filiam parentes! ergóne vos inuidiſſe mihi meo Machatâ, paternâ in domo vel triduũ ſolidum frui! Magno vobis dolore hæc, ſiue curioſitas, ſiue duritia ſtabit. Renouabitis dolores præteritos, & filiam iterũ tò ſepelietis. His dictis, expalluit & concidit cadauer mortuo iterum ſimile, ſeu potiùs (vt erat) mortuum. Concidẽtes ſimul oppreſſi mærore parẽs vterque. Re populus & magiſtratus intellectâ, iubent ſepulcrum aperiri: vacuum id corpore repertum. Erant in eo dumtaxat anulus ferreus, & ſcyphus auratus, dona Machatæ: ſed in cubiculo & lectulo, inuentũ cadauer Philinnij; &, Hilli cuiuſdam auguris conſilio, vt prodigium, iectum extra vrbis limites, auibus ac feris deuorandũ. Ipſe Machates, à ſpectro vidẽs ſe deluſum, ſibi paullo poſt manus, ignominiam non ferens, conſciuit.] hæc à Phlegonte fuſius narrantur; illo Phlegonte, cuius auctoritate & Iuriſconſultus Paullus [a], & Origenes ζ, ad probandã Eclypſim, quæ Chriſto accidit moriẽte, vtũtur. In hiſtoriâ quoque Laodamis energumenę Nic. de Obry, legimus Diabolũ Baltazum, ſumpto ſuſpendioſi corpore, conatum abigere ab eâ exorciſtas. Denique multæ falſæ reſurrectiones gentilium huc ſunt referendæ: & conſtat cum ſagis vt plurimum induto cadavere diabolum, ſiue incubum, ſiue ſuccubum, rẽ habere, vnde & in hoc genere hominũ, cadaueroſus quidã fætor graueolentes cernitur.

[a] *l. antiquũ. D. ſi pars hæred. pet. & cont. Celſ. & tract. 29. in Matth.*

SECTIO II.

ALiquando ſibi elementare corpus diabolus circũdat, ſibique efformatum, quâ pollet induſtriâ, vnit ſibi, nõ alteri; quàm motori intus exiſtenti corpus mobile & inanimũ vnitur. An poſſit ex ſolo aëre materiam deſumere equidem ambigo, & puto, ſic aërem condenſari nõ poſſe ſolum, vt quid ſolidũ exhibeat: ſed ſiue poſſit, ſiue nõ poſsit, ſolet, quod facilius, partes aëri (quo maximam partem vtitur) cõmiſcere terreas, & aqueas, nubium, vaporum, exhalationũue, vt & colores facilius

ciliùs hac mixtione exprimat, & faciliùs membra conglutinet, & condenſet; quæ ſententia Lud. Molinæ eſt, & antiquiorũ [u]: nec argumentũ, quo quidã vtuntur [1] ad probandũ ſolo ex aëris elemento corpus aſſumere, nos ſtringit; cũ tantũ probet, eos ab aëre partem potiſſimam mutuari. Hinc alij cenſent corpus hoc tale fore nunquam, vt nequeat tactu deprehendi, verũ corpus non eſſe. Sed rationes, hac ipsâ quæſtione diſcuſſi. Chriſti Domini dictum [x], oſtendi alium habere ſenſum, quã ipſi arbitrati. Addo, quod in libro Geneſis legimus [λ] de Angelis Abrahamo apparẽtibus, quorũ pedes abluti, nec deprehẽſi tactu; id ab ipſis eludi potiùs, quam diſſolui: aiunt deceptum Patriarcham, præoccupatione opinionis: eo quòd viros putaret. quæro, cur non igitur, quicumque viros putant, hac præiudicatâ ſententiâ iudicent viros eſſe? An ſolus Abraham cetteris imprudentior? Ipſe ille, quo nituntur, Caietan. [μ] fatetur verorum oſſium & carnium ſimilitudinẽ, non modò viſibilẽ, ſed etiam palpabilem, & ſolidam exhibere. *Solidam*, ait, non inſtar aëris diffluentem, aut duritiei dumtaxat aliquid moditione, nec Maro ignorauit, cùm cecinit [ν].

[u] *Vide Molin. 1. p. q. 51. ar. 2. diſp. 2.*
[1] *Angleꝛ in 2 d. 8. q. 2. diffic. 8.*
[x] *Luc. vlt. v. 39.*
[λ] *Gen. 19.*
[μ] *d. a 3.*
[ν] *Æneid 10*

» *Tum Dea nube cauâ tenuem ſine viribus vmbram*
» *In faciem Æneæ viſu mirabile monſtrum*
» *Dardanijs ornat telis.* &c.

Ecce non aëre ſolo, ſed nube mixtâ. De vapore Sprengerus *in Malleo* docet, viſas veſte ſubductâ in agris mulierculas, corpus motirantes, criſſantelque ſolas; & adſpectum mox dęmonẽ vaporis ſiue exhalationis atræ habitu, recedentem. Dæmonis apparitio in corpore elementari fuit illa frequens viſio fratrum Tarquiniorum apud Dionyſ. Halycarnaſ. [o]; talis Athenodori apud Plinium [ϖ], quicquid dicat Fran. Picus *lib. 1. de prænot.* illud enim puto axioma & regulam ſtatui verè ac tutò poſſe; In gentilium & damnatorum (quia fidei expertes) apparitionibus, non animam (niſi ſpeciali Dei priuilegio, de quo vnde conſtat in Athenodori viſione?) defuncti apparuiſſe, ſed eius loco cacodæmonũ quempiam. Tales etiã putarim omnes

[o] *lib. 5.*
[ϖ] *li. 7. epiſt.*

appa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

apparitiones ſpirituum, ocioſa cũ hominibus & varia multipliciaque colloquia miſcentium. teſtatur de Facio patre ſuo Cardanus; & meritò omnes ſuſpectum habent Sortilegij, ſiue pacti cum dæmone. Teſtatur Melanchton (*lib. de anima*) ſe & colloquia & diſputationes cũ pluribus ſpectris inſtituiſſe. ſanctitas hæc, curioſitas nuda, an occultum pactum? nihil iudico, rem in medio relinquo. Talè haut dubiè ſpectrum incæſtuoſi Perſæ, cuius ſemper cadauer terra eijciebat, de quo prolixa commemoratio apud Agatiam reperitur *lib. 2. belli Perſici extremo*. tales viſiones fuere Gentilium Idolorum, vt Caſtoris & Pollucis ad lacum Iuturnæ ϖ; vt L. Domitij Æ̃nobarbi, vt Amytis Perſæ σ, vt quod apparuit Dioni Siracuſano τ, vt Curtio Ruffo φ, vt Imperatori Pertinaci, apud Capitolinum, vt Tacito Imp. apud Vopiſcum, vt Cõſtantio & Iuliano apud Ammianum χ, Valenti apud Zozimum, & apud eumdem Serenæ vxori Stilichonis: alia præter hæc congeſſit Pet. Thyræus. *lib. 1. de apparit. ſpirit. cap. 9.* Et talia ſemper ſpectra, quæ ob hoc euaneſcunt. poteſt enim elementaris ſubſtantiæ ſubitaneo miáque rarefactione ſe ſubducere oculis.

ϖ Symmach. li. 1. epiſt. 29.
σ Sueton. in Nerone c. 1.
τ Cteſias, in fragment.
φ Plutar. in vitâ Dionis.
φ Tacit. li. 11. annal. & Plin. Iun. lib. 7. epiſt.
χ Capitolin. in Pertinac. Vopiſcus in Tacito. Ammian. lib. 21. & 25. Zozim. lib. 4 & 5.

Illud diſcrimen nunc occurrit, cùm in cadauere apparent, non poſſunt, vel alteri viuenti corpori cadauer illud circumdare, vel ipſi ſic induti corpus vllum ſubire. repugnat enim corporis ratio, quia nequeunt dimenſiones quantitatiuæ vicem, ſine vero miraculo, penetrare. Sed quando apparent aſſumpto corpore elementari; licet, vel omnino nequeant, vel difficillimè queant (prius opinor) aliud corpus ſiue cadauer ſubire; poſſunt tamen vero & viuenti corpori, elementari iſtud circumdare, vt homo ſic indutus, vel aliud animal, multo maius imò & gigantæum videatur. Nihil video obſtare, cur nequeant. Suadet etiam aëreæ ſubſtantiæ facilitas ad dilatandum, ſiue rarefaciendum, & ſpiſſandum denſandumque; quæ meritò Pſellus cauſam tradidit, cur ſpectra tam breui ſpacio creſcere & decreſcere videantur.

SEC-

SECTIO III.

VVlgaris perſuaſio eſt, ſemper in his corporibus aliquid oculis obuium, quo deprehendas dæmonicũ ſpectrum. Crediderim facilè, ſic contingere. ſed puto (ſi maiori poteſtate non impediantur) poſſe dæmones, quâ velint apparere formâ, humanamque pulcherrimam, & omni ex parte perfectam ſpecioſamque exhibere poſſe: qualem ſe fortaſſis exhibuit B. Alberto Carmelitæ, ſed ab eo obiecto crucis ſigno fugatus fuit, vt narratur à Iohanne Mariâ Politiano, *initio vitæ B. Alberti*. Verum ſolet illi obſtare Dei voluntas; quæ vt ſemper aliquid adſit, quo detegatur impoſtura, ne quam mortales ignorantiæ iuſtam excuſationem prætexant; certis animalium formis dæmonia nondum vti permiſit, vt columbæ, ſeu ouiculæ vel agni; fortè quod agnus verus ſit Chriſtus, & paſtor verus bonuſque, & in columbę ſpecie Spiritus Sanctus ſit ſolitus apparere: & quia hæc animalia ſunt doli & damni dati experti. Alia ſolet induere animalia, in quibus aliquid quod meritò reprehendas. Hircum ſeu capram; *vt legimus in vitâ S. Radegundis lib. 2. quem ſcripſit Baudomina Sanctimonialis eius coætanea*, & alias ſæpè induit, quia hircorum qui à ſiniſtris locandi eſt caput, & quia hoc animal laſciuum ſuperbumque: ſanè hac vt plurimùm formâ adoratur. vt exemplo Edelini Doctoris Sorbonici probat Gaguinus ω, & alijs Torquemada: id. que ab antiquiſſimis Theſei temporibus manaſſe cenſet Remigius; equidem priùs ex ſacris opinor prophetarum teſtimoniis id deduci poſſe, in quibus *Zairim* vocantur, vt docui quæſtione præced. Quando vult familiaritatis & fidei ſpecimen præbere, catti, vel canis ſumit effigiem. de cattis, quotidiana Lamiarum confeſſio fidem facit; de cane, Agrippa Cornelius, & Simon Magus, tales nacti paredrios. Si quis aliquo deuehendus, equum induit, teſtis de Hadingo Olaus, de Comite Matiſconenſi Petrus Cluniacenſis, & Hugo Floriacenſis α: ſi per locum anguſtum vel rimam ſubiturus, vel cuſtodibus illuſurus, veſpertilio muſculus, vel muſtela fit β. Si qui præſentes ſint, colloquium impedituri, vel quos velit latere, muſcam

induit,

† Tyræus v.

ω li. 10. hiſt. Franc. Torquema. dial. 3. Remig. li. 1. dæmonol. c. 23.

α Olaus lib. 3. Pet. Clun. lib. de miraculis, Hugo in Chron.

β Cyrill. in vitâ S. Daniel. Apulei. in Miletia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

duit,& partes auribus vicinas occupãs,quæ vult,insusurrat γ: si vt gregem laceret, vel sæuiat in animantes homineſue; induit lupum δ: si quos terrere velit aut turbare; vt Gallus gallinaceus magnus & ferociens Pachomio, (*Metaphrast. apud Surium mense Maio*) vt coruus aut vultur S. Romualdo, (*Damasum in eius vitâ*) vt vulpecula verò apparet Hilarioni ε vt canis Dunstano [*apud Surium in eius vitâ mense Majo*;] vt Serpẽs ζ, Leonardo Corbeiacensi; vt draco, D. Margaretæ; & Ferdinando Gunzaluo, Castellæ Comiti, eiusque exercitui η: Si ad malũ specie boni, velit inducere; apparet formâ Christi, vt D. Martino apud Seuerum; vel in formâ angeli, vt D. Iulianæ θ. Denique formam capit, quæ instituto maximè sit accõmodata: &, quia ad omnia ferè idonea est humana, hanc vt plurimùm effingit, non eodem modo. Scribit vetustus scriptor in vitâ S. Roberti Abbatis; Nocte quadam vir sanctus vidit malignum ad chori aditum consistere, & conari quidem sæpius ingredi, sed frustra tamen. Habebat formam rustici præcincti, nudis longisque tibijs ferentis a tergo sportulam, & ad pectus lignum funibus innexum. Capit porrò producto collo circuire chorum, oculos in fratres attentè conijcere, si quid posset forsitan gratum sibi in aliquo cernere. At viro Dei instantius orante, & fratres à torpore excitante, improbus explorator diu frustrà expectans, cùm nil proficere videret, indignabundus ad chorum fratrum conuersorum se contulit: illic quoque cunctos curiosè contemplans, si quos videret somnolentos cachinnans spreuit: si noxijs cogitationibus occupatos, mirum in modum tripudians applaudit. Tandem inter nouicios reperit iuuenem quendam anxium, ad illicita euagantem, nec nisi solo corpore illic præsentem, imò etiam clandestinam fugam meditantem. animaduertens igitur illum suæ sortis esse fuscinulâ apprehensum, in fiscellam suam proiecit, & celeriter inde se proripuit. Cernẽs id vir sanctus multum pro salute illius anxius, & sollicitus, manè diligenter iussit illum inquiri. Sed ille ante auroram vagus & profugus, excusso suaui iugo Christi, secutus erat inimicũ. Adumbrauit autem

γ *Io. Nider. lib. vlt. Formicæ.* δ *Remig. d. c. 13.*

ε *D. Hier. in Hilarione.* ζ *Marulus lib. 5. c. 7.* η *Rodericus Sancius p. 3. hist. Hispan. c. 21.* θ *Marul. 5.*

autem se hominibus sceleratis, deditusque latrocinijs, non diu post captus est, & capite plexus, miserrimè è vitâ excessit. Eidem in Nuptiarũ põpâ dæmon apparuit calamistratus, procaci vultu, & actiosus. *Vide Sur. tom. 3. Iun. 7.* Maximo Rhegiẽsi apparuit, vt nauis & nautæ recens appulsi; Euagrio, vt clerico hereticus; Macario, semel vt messor, semel vt pharmacopola; Nathanaeli semel vt agazo agens asinũ, semel vt seruus lorarius: quæ Marulus & Sabellicus ex vetustioribus testantur ι. Apelli apparuit, vt pulcra & comta, & illecebrosa mulier: sed hic prudenter eum ferro, quod versabat, candente abegit κ. Sed quantumuis ille velit, pulcherrimam hominis similitudinẽ repræsentare: quæ Dei bonitas est; vel eo inuito fieri videmus, vt qui non obesæ nimiũ mentis sint; semper, si attendant, fucum queant deprehẽdere. Aut enim se ostendunt dæmones humano corpore atro, illuuioso, squalido, fœtente, tetro, ac formidabili: aut saltem obscuro, nigro, fædoque vultu; naribus vel deformiter simis, vel immane aquilis; oris rictu sparso, profundoque, luminibus valdè abditis flammantibusque, manibus pedibusque obuncis ac vulturinis, strigosis brachijs cruribusque, & admodũ villosis, caprinis etiam vel asininis tibijs; vno vel vtroque pede bifido corneoque, interdũ & solidungulo; interdum mutili pede altero vel vtroque: demum staturâ corporis nũquam iustâ ac decorâ, sed cui semper adsit aliquid insolitæ notæ, & deformitatem prauitatemque dæmonis prodentis. probant ista veteribus recentibusque exemplis alij λ: & nos iam multa in medium attulimus. Sane morituris solet maximè terrificâ apparere specie, vt B. Martino apud Seuer. Sulpitium: vt Florentio illi, cui visus ore vastam flammã, naribus fumum fundens sulphureum [*Blasius Melanesius, in vitâ S. Ioan. Gualberti.*] vt B. Oportunæ ferociens in specie nigerrimi Æthiopis, capilli & barba stillabant quasi picem calidam & liquidam, oculi ferrum ignitum & strictura scintillans. [*Adelinus Episcopus in eius vitâ apud Sur. mense Aprilis*] Jenius rei rationem Angelus reddidit B. Aichadro, hoc à Deo permitti vt hic ipse terror tam terribilis visionis expiet in sanctis si quid

ι *Marulus d. c. 7. Sabel. li. 10. exempl. c. 3.* κ *Sozomen. lib. 6. c. 28.*

λ *Tyræus li. 1. de apparit. spirit. cap. 9. Binsfeld. de cõfess. malef. prælud. 11. Remigius lib. 1. dæmonol. c. 7. 10. 14. & 23. & lib. 3. c. 10. Anania lib. 3. de Nat. dæmon.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

adhuc expiandum in illis esset reliquum; vt scribit Fulbertus, *in Vitâ Aichadri, apud Sur. mense Septemb.*

In hoc assumpto corpore loqui illos posse, & solere, testatur omnis antiquitas; quæ & oraculorum ab eis fusorum, & antrorum, quercuum, statuarumque loquentium (de quibus actum alibi) meminit: eoque pertinent etiam caluariæ seu capita mortuorum Gentilium, in quibus dæmones locuti; vt caput filij Policriti, de quo Plethon μ ex Hierone Alexandrino; caput Publij, de quo idem Plethon ex Antisthene; caput Gabinij, de quo Plinius Senior ν; & cranium Magi, de quo Francisc. Picus ο; & alterius Magi, de quo Melchior Flauinus Morita. ϖ Sciendum quod omnes vitales actiones dæmonibus natura denegauit, quia propriè carent corpore. & ideo non magis quam Angeli putandi verè comedere, vel bibere potum escámue corpoream: qua de re dubitare, censeo, non philosophicum nec Catholicum est, sed delirium sequi receptiorũ Rabbinorum. philosophicum non esse norunt omnes philosophi; Catholicum non esse confirmat S. S. Tobiæ 12. versic. 23. Rabbinicum esse patet ex Auoth Natani, vbi homo demens, scribit dæmones tria cum hominibus habere communia, edere ac bibere, venere vti & prolem gignere, & mortales esse. Quis non rideat hæc hodie etiam inculcari ab homine Caluinistâ, cui Tobiæ liber non est Sacrosanctus, cùm itaque loqui sit actio vitalis, sequitur loqui cum videantur dæmones, non loqui propriè, & vitali actione, sed producendo sonum in aëre humanæ voci similem, & adstãtium auribus insonantem; vt notat Gregoras ρ; ad eum fermè modum, quo quis artificiosè quopiam instrumento; puta tibiâ vel tubâ; hominum vocis humanæ exprimat: vel quo modo cauæ valles ceptam ac repercussam vocem, articulatè admodum recipiunt: vel, vt, crispi numeratione pectinis, organa pneumatica in varios accentus ac tonos sonum discriminant. Sermone plurimùm vtuntur, quo regionis illius incolæ, vt Psellus dicit σ. Sed (quod notandum. nam & hinc fucum quem prehendere) vtuntur voce stridulâ, subsibilante, confusâ, &

μ *lib. de mirabil.*
ν *lib. 7. c. 52.*
ο *libr. 7. de prænot. c. 10.*
ϖ *lib. de statu animarũ post obitum.*
ρ *lib. 5. hist. Byzantinæ sub fin.*
σ *lib. de dæmonib.*

scurâ, debili, pusillâ, & quasi ex dolio, vel per testam rimosam. docent hoc Sagarum confessiones plurimæ, apud Remigiũ τ. Potest autem Diabolus, quando in assumpto corpore apparet, videri; & quando loquitur, audiri, à quibus tantum vult, ceteros verò latere, idque naturaliter. Si nempe quoad nonnullos, & non quoad alios ex parte organi vel obiecti adferat aliquod impedimentum, vt si medium impediat ita, vt per illud species ad oculum vel auditum non perferantur, vel si ipsas similitudines prohibeat, vel quos latere vult in extasim rapiat: ad alios verò à quibus audiri & videri vult sinat simulacra & sonos libere commeare, & imaginationem eorum ad alia nulla abducat υ.

τ *lib. 1. dæmonolat. c. 8.*

SECTIO VLTIMA.

PRocurare denique, vt dæmones nobis appareant; vel, vt defunctorum animas nobis repræsentẽt (quod illi facere reuerà nequeunt) nullomodo licet, imo Mortale est peccatum. Nam vt socios vocare non possumus, quibuscum omnis familiaritas nobis est interdicta, vt docent D. Augustin. φ & D. Thom. Non vult Apostolus, *Nos socios fieri dæmoniorum* χ. Amicè ab illis & precariò petere, vel recipere; est in aduersarij castra se recipere, & transfugere à Christi Ecclesiâ. Per modũ imperij & compulsionis non possumus eos adigere; nisi quatenùs sumus ad hoc à Deo delegati per exorcisticam dignitatẽ, in cuius exercitio diuinum imperium operatur ψ. Denique etiamsi liceret, stultum id foret: quia nihil à dæmone exspectandum boni vel vtilitatis: nihil boni confert in homines, nisi maiori permixtum malo; nihil docet, nisi merè curiosum & futile; non obsequitur, nisi vt perdat, & æterno exitio inuolutos diræ suæ subdat tyrannidi. Ex his apparitionibus dæmonum oriri posset alicui dubium, Cur illi antiquis patribus visibiles apparuerint adeò frequenter, nobis hodie non item? Hanc quæstionem olim S. Ioannes Briglintonius proposuit « S. Guilhelmo Shleghtholmensi, qui respondit; Antiquorum « patrum animos non fallax splendor & inanis gloria, sed di« uina gratia illustrarat. Itaque facilè illi fraudulentas inimici « machinationes peruidentes, seu pugiles inuicti, illum fortiter

υ *Alber. & Rich in 2. d. 8. Angel q. vnic. de dæmon. ar. 4. dub. vlt. Ananias d. lib. 3. & alij.*
φ *libr. 2. de doctr. Christia. c. 23 & Tho. 2. 2. q. 90. a. 2.*
χ *1. Cor. 10. v. 20.*
ψ *vide Tyræum, lib. 1. cap. 15.*

expugnarunt. Quod ille superbus non ferens, difficillima tentationum certamina illis obijciebat, monstrosas formas, & terrimos impetus eis ingerens, vt vi illos protruderet in peccata. Nos verò, qui facilè ei obedimus, occultis tentationum iaculis, citò prosternit, etiamsi nullam nobis terram speciem repræsentet. Hactenus illius temporis scriptor, apud Surium Octob. 10.

QVÆSTIO XXIX.

An diabolus possit facere vt homo verè resurgat?

EMpedocles apud Laërt. lib. 8. & ceteri magi contendunt esse quasdam herbas, quibus mortui ad vitam reuocantur. Xanthus historicus narrat herbâ Bali, Tillonẽ quendã, & Ditonem vitæ restitutos: & Iuba refert Arabicâ quadam herba suscitatum alium. Sed Archimagus nostri temporis censet de homine, nõ posse id dæmonẽ; de ceteris animãtibus, posse. Sic enim naturaliter muscas submersas reuiuiscere, si in cineribus tepidis ponantur; apes similiter, si succo nepetæ perfundantur; anguillas defectu aquæ mortuas, si integræ injiciantur in acetum, & permisceatur sanguis vulturis, & sub fimo recondantur; intra paucos dies omnes vitæ reddi: Pellicanum pullos mortuos propriò sanguine ad vitã reuocare: Leunculi quoque defunctum voce & spiritu parentis resuscitari: idem mustelæ iuris esse in catulos. De pellicano & Leone, scio veteres multos graues auctores cõsentire: sed bonâ cũ illorũ venia

1. Cẽseo, quæ ex putrefactione quoque nascũtur animalia, ea posse cùm vitã amiserint, naturalibus remedijs à dæmone viuificari. quia nouit vim caloris putredinalis, & cetera ad hoc requisita. Notandum tamen non fore hoc idẽ animal numero, quia licet materia possit adhuc esse eadẽ, si corrupta nondũ erat: tamẽ anima, quæ ex eius potẽtiâ educetur, de nouo, nõ erit eadẽ cũ eâ numero quæ perierat. Soliusque Dei est priuilegiũ posse, quod perijt, iterum idẽ numero reproducere: quam sententiam ceterorum, dissentiente Scoto, veriorem puto. Scotus enim & Richard. censent etiã per naturales

fas id fieri nõnunquam posse α. Contra Dur. & Marsil. neque Deum id facere posse β. Scotũ refellunt recentiores γ, & meritò cum à priuatione ad habitum non sit possibilis regressus iuxta Aristot. 5. *Physic.* & 2. *de generat.* D. Dionys. (c. 6. *de diuin. nom.*) quoque Ambr. Lact. & alij Patres, semper de hac re, vt de vero miraculo, loquuntur. Durandum ijdẽ Sotus Sonci. Suar. & alij citati, tam copiosè & fortiter refellunt; vt qui eum adhuc defendere nitatur, is peruicaciæ & temeritatis notam certè nequeat effugere. Hinc vlterius infero, cùm resurrectio requirat numericam identitatem rei resurgentis, tũ quo ad formam, tum quo ad materiam, earumque vnionẽ: eandẽ saltem specificam; solum hominẽ propriè dici resurgere. huius enim solius, quia immortalis, eadem perdurat forma: cetera animantia si quando viuificentur, impropriè dicuntur resuscitari δ. Quare simpliciter loquendo, nec vt infecta quidem resurgant, Satan poterit efficere.

» Censeo 2. animãtia perfectiora & quæ ex putrefactione nõ » nascuntur, ea naturaliter ab eo vitæ reddi non posse. quia requirunt perfectiores quasdam dispositiones, accuratioremque organorum singulorũ præparationẽ, quę non nisi naturali seminis virtute possunt confici. Et hoc apud Simeonẽ Metaphr. in vitâ S. Siluestri fatetur Zambre Magus Iudæus; qui taurum verbis in aurem submurmuratis occiderat, eum viuificari nisi à Deo non posse. Quare si qua talia nonnunquã visa sunt reuiuiscere, penitùs mortua non fuêre, sed mortuis tantum similia: sicut animantia quæ certis anni temporibus immota iacent & q. mortua, postea vere ineũte excitantur, & videntur vitæ reddita, vt accidit gliribus, vrsis, & passeri vitulino apud Mexicum teste Cardano ε.

» Censeo 3. non posse dæmonẽ efficere, vt anima vnius bru» ti, aliud corpus animet. quia singulæ huiusmodi animę ex potentiâ materiæ eductæ, si à materiâ suâ separes, emoriuntur. Sed quid de homine?

» Censeo 4. minimã vel nullã dæmonis esse potestatẽ. hoc ex» plico. Non potest facere vt homo à mortuis resurgat: siue non

α Scot. in 4. d. 43. q. 3. & Richar. ibid. a. 3. q. 1.
β Dur. d. 43. q. 3. Marsil. ibid. q. 10.
γ Capreol. in 4. d. 43. q. 1. in arg. contra secundã. Soncin. 5. Metaph. q. 6. Sotus d. d. 43. q. 1. a. 3. Tolet. 2. de gener. q. vlt. Bannes. & alij, ibi Suar. in 3. p. q. 53. sect. 6.
δ Vide Soarẽ d. q. 53. sect. 1. & 2.
ε li. 7. de Varietat. c. 36.

Universidad de Deusto
Biblioteca

poteſt facere,vt anima hominis ſuum corpus ſubintret, & il-
lud viuificet informetque. hæc concluſionis pars eſt fide te-
ζ vide Soar. Ol Sot. 3. nenda ζ, & eſt philoſophiæ innixa; qua definitum à perfectâ
priuatione & totali,non dari ad habitum naturalẽ regreſſum.
miraculoſa itaque eſt hæc res,quare & Deo propria. Non po-
teſt dæmon ipſe illud corpus informare: quia ipſe eſt ſubſtan-
tia perfecta & completa, cui repugnat aliam ſubſtantiam vt
partem componere. Non poteſt dæmon animam humanam
à corpore ſeparatam iterum illi immittere, vt eam informet:
probo,quia vnicus modus eſt naturalis vniendi animam cor-
pori,per generationem corporis, & creationem infuſionem-
que animæ. Sed hîc corpus non generatur. ergo hîc non eſt
naturalis vniendi modus. Supernaturalis verò modus, qualis
interuenit in reſurrectione ſoli Deo competit. Poſſet dæmon,
ſi Deus permitteret cogere animam dãnatam ſubire corpus,
vt illud moueat & in illo actiones aliquas demonſtret;quia ip-
ſe poteſt ſubire, & hanc animam inuitam cruciatu ad hoc
poſſet compellere. Poſſunt etiam Magi (ex pacto) per ſupe-
riores dæmones cogere inferiores, vt cadauer ingreſſi, illud
geſtent,moueant,ceteraque ad tempus faciant, quibus vide-
tur viuere. Vt factum Louanij à Corn. Agrippâ.Is commen-
ſalem habebat nimis curioſum.ſemel profectus aliquo Agrip-
pa,vxori,quam poſtea repudiauit, claues muſæi ſui tradidit,
additâ prohibitione,ne quem ingredi ſineret.Inconſultum ille
adoleſcens, oportunè, importunè non deſtitit mulierem ro-
deprecari,ſibi copiam ingrediendi vt faceret, donec impetra-
uit. Muſæum ingreſſus,incidit in libellum Coniurationum,
legit:en illi pulſatio ad ianuam. turbatur: ſed pergit legere.
pulſat iterum neſcio quis;&, nihil reſpondente rudi harum re-
rum iuuene,dæmon ingreditur. quærit,cur vocatus;quid fie-
ri iubeat? iſti metus vocem intercludit,fauces dæmon. ſic ma-
ſer luit pænam nefarię curioſitatis. Redit interea domum a-
chimagus.videt exſultantes ſuper eam dæmones.vtitur ſolito
artibus. adſunt vocati,narrant rem vt geſta. ille homicidæ in-
bet,cadauer ingredi,& per forum (vbi ceteri ſolebant ſtudioſe
frequen-

frequentiùs conuenire) aliquoties obambulare, tandemque
corpus deſerere.Ambulauit ille ter quaterue,tum corpus con-
cidit,diffugiente eo qui regebat. Creditum diu, hunc ſubitâ
correptum morte concidiſſe: ſed indicia ſuffocationis initiò
rem ſuſpectam fecere; poſtea tempus omnia diuulgauit, &
Agrippa,quas pectore occuluerat hæreſes, in Lotaringiã pro-
fugus, cæpit euomere.

SECTIO II.

C OBijciuntur nobis multæ Gentilium narrationes,nõ poëtarũ modò,de ſuſcitatis ope Æſculapij,Tindareo, Glauco,Admeto & ſimil. Sed & grauiorum ſcriptorum. de Ere Armeno narrat Plato », de Gabieno & alijs Plinius,de Zaclâ Ægyptio Apuleius, de ſuſcitatis ab Apollonio Philoſtratus, de ſuſcitatis à Simone Mago Clemens, & Egeſippus. Mirum illud Plutarchi,apud quem Enarchus à medicis pro mortuo habitus & relictus,non multò poſt viſus ad vitam redire;ſe dicebat verè reſurrexiſſe; illoſque dæmones,qui eum vitâ eduxerant,grauiter ab ipſorum Principe increpitos fuiſſe, quod eum,pro Nicaudâ coriario,rapuiſſent;qui eodem die & horâ febre correptus,cùm in lecto iaceret,eo morbo deceſſit: Nequeque hac re contentus,ad teſtandam reſurrectionem ſuam,Plutarcho,qui tunc laborabat,breui incolumem eum fore prædixit:atque ita cõtigit.] Polychronici auctor Ranulphus θ narrat,Comitem Richardum quadã nocte ſolum, orationis gratiâ,ingreſſum in templum; inueniſſe ibi mortui capulum, in « quo cadauer erat repoſitum. Dum autem Comes oraret, ſu-
« bitò mortuus ille magno cum ſtrepitu è feretro exſilijt, ac ex-
« tenſis brachijs,quaſi in amplexus eius ruiturus, ad Comitem
« acceſſit. Quem cùm Comes ſignum crucis fronti ſuæ impri-
« mens, fruſtrà intenſiùs, vt recederet adiuraret, ſtricto gladio
« illum diſſecuit: & exinde ſtatuit per totam terram circa fune-
« ra vigilias celebrari.] Vtroque admirabilius eſt,quod ex Gua-
guini,deſcriptione Moſcouiæ,nunc adijciam;Populos ſcribit
« quoſdam in Lucomoriâ,regione Ruſſiæ, habitantes, quotan-
« nis vigeſimaſeptimâ menſis Nouembris die,vt ſolent hirundi-
nes

» Plato lib. 10. de repub. Plin. lib 7. c. 52. Apuleius in Milesiâ li. 2. Philoſtrat. lib. 6. de vitâ Apollon. D. Clemens in Itinerario, & Egeſip. lib. 3. de excid. Hieroſ. c. 2. Plutarch. lib. de animâ. θ lib. 6. c. 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nes & ranæ; sic & ipsos præ frigoris brumalis magnitudine mori: posteà redeunte vere, vigesimâ quartâ Aprilis die denuò reuiuiscere. Addit hos, cùm sibi mortem imminere sentiunt, merces suas certis in locis deponere; quas Grustenij & Serponovutzij vicini populi, suis mercibus interim æquivalentibus eodem loco relictis, auferunt. Illi reuiuiscentes eas merces, si iustæ videantur, pro suis accipiunt: sin minùs, eadem repetunt. Vnde lites & bella sæpissimæ inter eos oriri dicuntur.]

Verùm

His omnibus & similibus exemplis succinctè respondendum. Multas solere esse illusiones dæmonum circa huiusmodi. Aliquando corpora mortuorum furatur, & substituit alia aërea; quæ mouet instar viuentium: sic abstuliſſe eum corpus Romuli scimus ex Liuio [t], & Cleomedis scimus: & Alcmenæ, quam etiam Rhadamanto datam fingunt vxorem; & Aristeæ Proconnesij, ex Plutarcho, & Herodoto; item Aspasidis & Ctesyllæ, virginum, ex Antonino Liberali. Sic alios ad tempus substituit, pro Glauco, Tyndareo, Ero & similibus, vel ipse subiuit eorum exuuias.

[t] Liuius lib. 1. Plut. in Romulo. Herodot. lib. 4. Antoninus Liberalis in Transforma.

Nam aliquando etiam, vt quæ verè cadauera sunt, fingat viuere, ipse illa subingreditur, &, sicut nauta solet mouere nauim, sic ipse illa mouet, & viuentium similia cogit opera gestusque imitari. huc referendum illud Simonis Magi factum, quod obijciunt; huc illud de Richardo Comite: huc illud de Ero Pamphylio seu Armenio; nisi hoc potiùs à Platone confictum, vt metu inferorum homines à peccando deterreret, vt Iustinus Martyr censuit, *in Paræneſi*; huc illa de Gabinij, Policriti, Publij capitibus fatidicis; huc illud Apulei de Socrate, cuius abscissum caput veratrix illa copa cùm amputasset, iteruque iectâ spongiâ coniunxisset corpori, postridie miser, dū contra iussum in flumine bibit, excidente spongiâ, caput amisit. Nam huic verè caput præscissum fuerat, simulatè dumtaxat redditū: huc pertinet, quod de Agrippæ omeotrapezo narrant; huc alia tria quæ narrat Nicolaus Remigius *lib. 2. dæmonolatr. cap. 1.* huc quod à Philostrato, *Heroicor. Dialog. 1.* narratur Phrygios

Phrygios Pastores, cùm pecudes pestilitate absumerentur, in Sigæo, ad Aiacis Telamonij sepulcrum congregatos, varijs maledictis defunctum laceraſſe: vnum ceteris petulantiorem Homeri versus [x], quibus Aiacis fuga describitur, cantillare cæpisse, ἄιας δ' οὐκ ἔτι μίμνεν: tum vocē truculentam è monumento erupisse, ἀλλοὺ ἔμιμνον, & pastores perterritos in fugam egisse. vocis enim auctor hîc dæmon: huc denique pertinet, de Germano iuuene admirandum, quod seq. quæstione narrabitur. Nisi quòd illic finxit occidi, qui occisus nō erat, sed abstractus à sensibus decollari se putabat, ceteri quoque præstrictis oculis idē arbitrabantur. Nec enim illi caput præsciſſum fuit, nec restitutum, sed omnia fuere præstigiosa.

[x] Iliad. 6.

D Denique fingit mortuos, qui reuerā nō mortui sunt. ad hoc vtitur non ratò commoditate morborum naturaliū, quos ἀφούς vocant; veluti si sint apoplectici, siderati vel attoniti; qui cerebro communi neruorum principio vehemēter afflicto, iacturam faciunt sensus ac motus membrorū omniū, & sic sensu motuque defecti, quasi mortui concidunt iacentque. 2. si καρᾶ corripiantur, quæ est capitis quædam perculsio, cùm debili febre, humoribus sic cerebrum infestantibus vt totius inde corporis stupor & immobilitas consequatur, quam comitāte profundo somno, fit vt homo clausis oculis demortui specie, longissimo quandoque tempore sic iaceat, vti si mortuus esset. 3. si patiantur λιποθυμίαν, seu syncopen & animæ deliquium; qui morbus ad ea quæ diximus addit aliquādo motus arteriæ, pulsusque amissionē, quę passio reddit hominē vero mortuo quāsimillimum, & durat donec frigidorum humorū intēperantia & impetus dissipetur. tali morbo laborans (*teste in Elog. Iouio.*) Ioan. Duns Scotus, viuus pro mortuo sepultus interijt. Tali morbo cēsuerim laborasse Euarchum illū Plutarchi, nec quidquam momenti habet prædictio illa quæ ex humanā etiā prudētiā, & crisi medicā, potuit manare. 4. Si feminę sint, quę matricis strangulationes, & ictericas passiones sustinent, ob quas multum aliquando tempus, velut mortuæ solent iacere λ; talem fuisse Apollonij illam puellam, deprehenditur ex ipso-

λ Testes Aetius, Celsus, ipsique Plin. d. c. 32.

Universidad de Deusto
Biblioteca

met Philostrato, & Eusebio *lib. cont. Hierocl.* talis etiam fuit puella Heraclidis. In Auiolâ & Tuberone, vis ignium frigidos syncopes humores discussit. De Lucumoriæ incolis, fortassis verè responderim, ab ipso auctore ex aliorum tantum relatione, vt fabellam narrari: ideo toties repetit verbum *dicitur*. Si tamen res vera narratur, referenda ad dæmonum præstigias quæ partibus illis valdè grassantur, (vt patet de Neurorum Lycanthropiâ) & incolæ putandi interea somno consopiti, vt glires ac vrsi solent.

CHRISTI Domini, & sanctorum virorum miraculosæ suscitationes facilè à morborum istorum cessationibus discernitur. quia in fidei testimonium, solo iussu, aut prece ad Deum fusâ, nullo temporis discrimine, aut morâ, patrabantur: quandoque etiam corpore per tabem dissoluto, fœtenteque, vt cõgit in Lazaro; in morbis vero istis corpus absque corruptione & fœtore perseuerat: quandoque redintegratum corpus planè dissectum, discerptum, disiectumque μ; aliquando post longissimum tempus, vt D. Maurilius puerum à septennio mortuum ν & triennio exacto S. Stanislaus Petricum quendam ad ferendum veritati testimonium pro Ecclesiæ iure contra Boleslaum. vide plura de hac re apud Michaël. Medinã *lib. de fid. cap. 7.*

μ D. Stanislai Vita, apud Sur. Mai. 8. tom. 7.

ν Fulgos. lib. 6. c. 9. Marulus lib. 4. c. 10. & lib. 2. c. 12.

QVÆSTIO XXX.

Quid Magia possit in ipsos cacodæmones?

PEriere libri veterũ quorumdam hac de re perscripti: scripserat enim Battiades librum *de Paredris*, & Campestres opus *de Catabolicis infernalibusque*, quos citat Fulgentius *explanatione Morali in Virgil.* ex alijs ergo subsidia nobis sunt petẽda, maximè ex veritatis lapide Lydio, sacrâ Theologiâ, & ex Historijs probatis.

Constare arbitror cuiuis Catholico, nihil Magis virium esse in bonos angelos, vel animas beatorum: in malos verò nihil etiam potestatis habere, nisi ex pacto. fingunt itaque dæmones se à magis cogi, quibus sponte obtemperant, vt plures in-

ξ Dubravius lib. 8. & Io. Longin. d. tom. 7. Surij cap. 15.

tiant & retineant irretitos. Quod nunc est paullo enucleatiùs declarandum.

Si de bonis spiritibus siue angelis quæras; ijs competere etiam naturâ vim aliquam arbitror malos cogendi, vel saltem compescendi; non tamen promiscuè. Naturaliter quidem id posse, quoad dæmones, qui sunt inferioris ordinis & hierarchiæ; non tamen exercere hanc vim, nisi Deo iubente vel permittente: quoad æqualis verò hierarchiæ atque ordinis dæmones, vel etiam superioris, nullam habent vim cogendi naturalem, sed tantum accipiunt aliquando, peculiari Dei concessione, & quasi delegatione. Idem dicendum de malorum vi in malos, (quos inuenio distingui in *Pythonicos*, hoc est vaticinatores; in *Paredros* hoc est familiares seu accessores; in *Catabolicos*, hoc est à quibus obsessi dirè affliguntur & in terram eliduntur, qualis erat ille de quo in Euang. α; & in *Oniropompos*, vt vocat Irenæus non semel, hoc est malorum somniorum auerruncatores, vel ostentatores bonorum; omnia enim hæc genera fingunt se Magis obtemperare; & his omnibus commune est, aliquos esse superiores, aliquos inferiores. Sed vt Angeli boni sibi superioribus sponte, & alacriter obtemperant: sic è contrario cacodæmones superioribus suis; vt praua mancipia duris dominis, aut imbecillior tyranno potentiori; non nisi inuiti & malo domiti obediunt. Quare, quæ inter dæmones ordinum, ex quibus exciderunt, adhuc ratio habetur, illa sanè non est vera atque propria subordinatio. nam ei deest ordinis ratio formalis atque perfectio; quæ, per media subordinata, in vnum vltimumque finem dirigitur. Quo sensu verissimè Iobus negauit β, vllum apud inferos ordinem reperiri. Ordinum dumtaxat quædam imperfecta, siue materialis, vt vocant, ibi distinctio reliqua, quæ vsque ad mundi finem duratura. Hoc sensu cum Cassiano Theologi γ ordines dæmonum agnoscunt. quod non obscurè confirmat Apostolus scribens ad Ephes. *Aduersus principes & potestates.* cap. vlt. v. 12. vbi vides choros duos nominari, cũ de dęmonibus agat. & Ex hoc naturali robore & ordinis dæmonum præcellentiâ,

α Luc. 9. v. 38. & 42. Irenæus libr. 1. de hæres. Simon. & de hæres. Carpocratis.

β c. 9. v. 12.

γ Cassian. collat. 8 cap. 14 & 16. D. Tho. 1. p. q. 109. ar. 1. & 2. Paludan. & alij.

nascitur quoque Magorũ quorũdam in alios Magos vis atque potestas; quâ vel effectus aliorum impediunt, vel inuicem arte suâ male mulctant, & necant Deo permittente. hæc enim ipsorum concertatio, est quasi quidam cõflictus dęmonũ, quibuscum illi Magi certantes sunt fœderati. Vnum certamen in Burgundiâ peractum, narraui præcedenti libro. Alterum accipite compertum relatione fidorum. Concurrerant in aulâ Anglicanæ Reginæ duo magi, iucundum exhibituri spectaculũ, pacisc̃untur singularem, vnâ in re sibi inuicem parendi, necessitatem. prior iubet alterum per fenestram despicere; quod cũ facit, cnatis subitò ceruinis ex capite cornibus, cunctorum risu & ludibrijs diù fuit appetitus. Quare, quàm impotens iniuriæ, tam cupiens vindictæ atrocioris, pingit carbone humanam in pariete effigiem; tum priori mago imperat, subire effigiem illam, & parietem cessurum ingredi. mortẽ sibi cernens præsentem horrere hic, & deprecari. Vrgere alter conuentum. subit ergò coactus, & visus corpori paries locum dare ingredienti: sed ingressus nusquam postea comparuit. videlicet superior dæmon eum occiderat, & corpus in desertum, vel specum alicubi abdiderat. Tertiũ adscribam I. C. Germanis verbis, vt rem compertam sibi narrantis; Sicuti (inquit) postigiator quidam nobilis, in diuersorio publico in N. Hospitis famulum, ita petentibus reliquis conuiuis, decollauit. cùm autem ei rursùs caput imponere vellet, animaduertit esse alium Magum, qui eũ in hoc proposito impediret. Rogat hic eum, ne hoc faceret. Verùm cùm admonitioni repetitæ non pareret; præstigiator in mensâ lilium crescere fecit, cui cũ caput & flores amputasset, concidit statim absque capite de mensâ Magus ille, qui alterum impediuerat, & præstigiator absque vllo impedimento famulo caput imposuit è vestigio & ex hospitio vrbeque, ne à magistratu, propter cõmissum micidiũ, deprehenderetur, aufugit.] Hic præstigium fuit simulatâ capitis primi abscissione, & etiam repositione; item lilij productione & detruncatione. certamen fuit inter magorum dæmones, quorum inferior satis fortis erat, ad impe-

A N. lib. 1. de Lamijs c. 3. n. 19.

dũ vim præstigij; potentiori tamen coactus (non opinor inuitus,) cedere in clientuli sui nece, qui verè interẽptus. Quartũ sit de Zytone Bohemo illo mirifico præstigiatore cum Bauaris contendente. rem gestam narrat Io. Dubrauius [1]; Wencelaus (inquit) Imp. & Boëmorum rex, affinitatẽ cum Principe Bauariæ Iohanne inijt, ductâ in vxorẽ filiâ eius Sophiâ. Socer, vbi generum ludicris spectaculis & magicis præstigijs delectari cognouit, plenum ludionum & præstigiatorum plaustrũ secum Pragam vexit. Ibi dũ præstantissimus artificũ Iudibria artis ad permulcendos oculos explicat; adest inter spectatores cedensque propius, artificem illum Bauari cum omni apparatu protinùs deuorat, solos duntaxat calceos, quia luto obsiti videbantur, expuens: secessumque inde petens, ventrem, insolitâ escâ grauem, in solium aquâ plenum exonerat, præstigiatoremque adhuc madidum spectatoribus restituit, passim deridendum adeò vt ceteri quoque eius socij à ludo desisterent.] potentior hîc fuit dæmon Zytonis, illud de deuoratione merum præstigium fuit, sed verè abreptus miser, in solium aquæ fuit iniectus à dæmone, non per alui vias egestus. Quintũ erit ex Olao *lib. 3. cap. 20.* apud quẽ magus quidã Gilbertus cum Catillo præceptore de artis præstantiâ contendens, cùm exiguum bacillum characteribus Gothicis vel Ruthenicis inscriptum, à præceptore proiectum, manibus apprehendisset, statim obriguit; & in insulâ lacus, *Vetur* dicti, apud Ostrogothos in cauernâ subterraneâ fertur ligatus.] Sextum suggerit Saxo Grammat. Histor. Danicę *lib. 1.* de scne quodã, quem magum fuisse summũ vel inde probatur, quod Biarmẽses, huius artis fiduciâ feroces, vnus omnes superarit. prolixa narratio est, ideo legere volenti, ad Saxonem indicem intendi, vbi ille prælium Hadingi & Thuningi describit. Huc lubens retulerim certamen Calchantis & Mopsi vatum; quod Calchanti exitium attulit victo, quod narrant Græci [ζ], hæc ergo dæmonum in dæmones, & magorum in eosdem potestas.

[1] *Ioan. Dubrau. Episc. Olmuzienzis rerum Boemicar. lib. 23.*

[ζ] *Strabo Geogr. libr. 14. & Eustath. in Homeri Iliad. primũ.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

SECTIO II.

SAncti verò homines frequentissimè coërcendi dæmones potestatem à Deo admirabilem acceperunt, vt innumera testantur miracula, quibus illi malos hos vicerunt & profligarunt. Eadem vis Sacramentis, Sacramentalibus, & exorcismis Ecclesiæ semper Catholicæ competijt, neque extra illam vlla reperitur ζ. Videntur nostris exorcismis, olim quidam similes à Salomone instituti, viguisse apud Hebræos. probatur id non ex Iosepho tantum ϰ, & D. Epiphanio θ; sed & ex Saluatoris nostri verbis, Iudæos refellentis, quòd dicerent eum dæmones in Beelzebub eijcere ι, *Filij* (inquit) *vestri in quo dæmonia eijciunt?* quod, quàm ad Apostolos, rectiùs referri ad ordinarios Iudæorum exorcistas, meritò viri docti censuerunt. Nondum enim, cùm hæc dicebantur, Apostoli ad prædicandum missi fuerant; & hæc potestas illis postmodùm cõcessa. Et discipuli eandem quam magister calumniam sunt passi, vt eis Iesvs prædixit, apud Matthæum λ. Quare non satis efficaciter apostolorum vel discipulorum suorum exemplo Dominus fuisset vsus: quia statim Iudæi respondissent, in eodem ipsos, in quo magister, nomine, hęc efficere. Crediderim Salomonẽ hos exorcismos instituisse, quo tempore adhuc Deo adhærebat: ideoque in illis virtutem diuinam fuisse operatam, & fortasis vim aliquam ex ipsâ Dei institutione habebant; non tantam opinor, quantam hodie Catholicæ Ecclesiæ exorcismi. Quod si contendas compositos à Salomone, cum essent idololatra; tunc necessariò illos annumerare cogeris, cum D. Thomâ & Victoriâ, Magorum incantamentis; quorum vis omnis posita in pacto cum dæmone. Sed magis placet prior sententia.

Itaque cum vis omnis magorum in dæmones, pendeat & oriatur ex fœdere cum ijs inito; sequitur sanè, si magus pactum habeat cum dæmone superiore, non posse Magum vim facere huic dæmoni superiori; posse tamen per ipsum dęmonẽ superiorem, ex pacto famulantem iuuantemque, inferiores cogere ad aliquid faciendum, omittendumúe, & impedire ne perficiant quæ alias potuissent: vt probatur ex Chaldęi illius Magi « querelâ apud D. Augustinũ; μ qui conquerebatur, purgandæ « animę magno molimine frustratos sibi esse successus, eo quòd « vir ad eadem potens, tactus inuidiâ, adiuratas sacris precibus « potentias alligasset, ne postulata concederent.] ligauit ergo vnus dęmon, quod alius soluere nequiuit. idem docet Eusebius ν; & apertissimè Cynops magus apud (quisquis ille « fuit) Prochorum ο; vbi cùm D. Ioannes dæmones interrogaret, cur Cynopi parerent; vnus eorum respondit: quia omnis « virtus Satanę in eo habitat, & fœdus ac pactum habet cum vniuersis Principibus nostris: & nos cum eo pariter pactum habemus. nam & nobis obsequitur Cynops, & nos illi.] citra tale pactum inutilis est omnis magorum in malos genios conatus: cùm ex pacto (vt doctum q. 2.) tantum operentur ϖ.

Hinc infertur primò vanam esse iactantiam Magorum, de potestate dæmonum spectrorumque eliciendorum, nec vllam eius vim esse herbæ cynocephalæ siue Osiriti, vt nugabatur Appion ρ; vanam etiam Numæ iactantiam & cerimonias; fictas etiam, vt ex mero pacto, citrà vim cogendi, natas alias Sibyllæ Magi apud Nicetam σ, & Theodori Santabirini apud Zonaram τ, & Ioannis Teutonici visiones: de hoc vltimo, adscribam, quod legitur apud auctorem Adagiorum Germanicorum υ, quia quorumdam iactantię; qui quę ipsi non fecerunt, & fumosas imagines maiorum crepant, ipsi degeneres: retundendę idoneum, nec illepidum. Scribunt ergò eum licet nothum, eruditionis titulo clarum ad Halberstadensem Canonicatum euectum, qui non nisi nobilibus concedi solitus. commune nobilitatis malum, superbia faciebat eum contemptui collegis, molestum id ei, tandemque mederi malo constituit. collegas inuitat ad conuiuium, & lautissimè excipit. inter ceteras conuiuiales festiuitates, injicit mentionem acroamatis magici, & quærit, num suos singuli parentes adspicere cupiant? Illi ardere studio videndi, tandem elicit iste malo carmine vmbras deformes coqui, stabularij, morionis, rustici personâ, quorum facies in paternis ædibus illi aliquando vidisse se fate-

ζ *Vide hoc docentes Pet. Thyræ. disp. de dæmonia. p. 3. Bosium de Nos. Eccl. Bellarmi. & alios, contra Nouatores.*

ϰ *lib. 8. antiquit. c. 2.*

θ *in hæresi Ebionitarum*

ι *Luc. 11. v. 19.*

λ *Matt. 10. in princ. & c. 10. v. 25.*

μ *libr. 10. de ciuitat. Dei cap. 9.*

ν *li. 6. contra Hierocl.*

ο *In vitâ D. Ioan. c. 14.*

ϖ *Vide D. Aug. lib. 2. sup. Gen. ad litt. & Fr. de Victor. de Magiâ. n. 14.*

ρ *Plinius li. 30. c. 2.*

σ *Plutarch. in Numâ.*

τ *Nicetas Chron. lib. 4. & Zonaras tom. 3.*

υ *In Adag. Quę quę volo dicit, quæ nõ volo audis.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

se fatebantur. suum quoque patrem exhibuit habitu canonici, pingui aqualiculo. Dimissis vmbris, Eia, inquit, dicite fide bonâ eccuius patrem nobiliorem iudicatis? metu perterriti, & pudore suffusi, suam quisque domum repetiere, nec vltra loãni vitium sanguinis exprobrauere. Item sequitur, idem iudicium esse debere de veterum Deorum ex vrbibus sollemni euocatione, cuius formulam Sammonicus Serenus apud Macrobium tradidit φ. Sanctis hominibus hanc à Deo potestatem non ratò concessam scio: ceteros mitto, S. Stephanus episcopus Diensis, dæmonibus, qui populum auertebant ne illi auscultaret, præcepit vt palam se eis visendos exhiberent: illi parent & apparent procerâ ac immani staturâ, nigerrimi, concremati, fætorem & flammas spirantes.] *Surius in eius Vita Septembri mense.*

φ *Macrob. lib. 3. Saturn. c. 9.*

SECTIO III.

INfertur secundò nulla verba (qua in re lapsus videtur Gabriel. q. 3. n. 23. qui coactionem agnoscit) nullasque res corporales habere facultatem directè & per se dæmonem cogendi, vt appareat, accedat, fugiat, aliquid faciat, vel facere desinat. Nulla namque corporalia robur substantiarum spiritualium ac separatarum possunt æquare χ: Ideo nihil ab his naturaliter dæmones pati possunt, licet queant supernaturaliter. Quare non assentimur magis, cùm varia producunt remedia naturalia contra dæmones, vt Hermes qui suffumigatione cornu aloës vel ceti spermate dæmones congregari, suffumigatione ex sulfure fugari tradidit; vt Porphyrius, & Proclus, quæ similia multa, & quidam apud Hippocratem ψ, qui exorcismis inaniora, nugantur. Non assentior hæreticis, qui exorcismis & cunctis rebus consecratis ac benedictis vim supernaturalem omnem detrahunt, contra quos alij egerunt ω. Nec placere catholicorum quorumdam credulitas vel superstitio; qui rebus etiam non consecratis, vt hypericonti, rutæ, cornibus sterco-reque caprino, balneis item & flagellationibus eam vim adscribunt; vt putent ipsum his dæmonem malè affici, irritari, vt exagitari. flagellationibus huiusmodi, dum corpus obsessi acmis affligitur, morbus magis accenditur & augetur; quod

χ *D. Tho. in 4. d. 7. ar. vlt. & in c. 41. Iob. lect. 3.*

ψ *li. de morbo sacro.*

ω *Tyræus d. p. 3. c. 45.*

& deteriùs æger afficitur, & ex irâ atque tristitiâ cumulantur dispositiones atrabiliariæ dæmoni optatæ. sic stulti dũ dæmoni nocere volunt; eum iuuant. nec aliud quidquã hîc inuenias dæmoni molestũ, quã quod in alio se quasi flagellari æstimet, & qua est superbiâ doleat. Sed hoc vnũ, verè tanti apud hos plagosos esse nõ deberet. fecere id Sancti aliquando sed horũ flagra, vt & voces, & sola præsentia, dæmonẽ miraculosè cruciabãt. Balnea melancholico humori purgando cõducunt. Rutæ & Hypericonis foliola flatus absumunt, & humorũ perturbationi, quæ à flatibus prouenit, sedandæ mirè prosunt α. Stercus & cornu caprinum acri suffitu eadẽ discutiunt, & ringitur etiã superbus ille se in alio rideri ac ludũ fieri. Optimè igitur animaduersũm à Conrado Wimpinâ, & Fr. Valesio, frequẽtiùs à dæmonibus inuadi eos, in quibus bilis atræ maior est copia. quia fucus iste cum primis idoneus est, vt homines in furorẽ & insaniã vertantur, quod dæmones optant summoperè. quare & atrabiliarijs maximè insidiãtur, & morbos vt plurimũ inferunt melancholicos. Vnde cõsequitur quòd cùm corporalẽ materiã non possint trãsmutare, nisi actiua passiuis applicent; malè illos habere, si corporeis huiusmodi rebus adhibitis, dispositiones eorum malitiæ ac dolis aptę expellãtur, & contrariæ prorsùs introducantur. Igitur quęcunq; res corporeæ inducunt in corpus patientis dispositionẽ cõtrariam dispositioni requisitę ad actionẽ dæmonis, illæ corporeas humores purgant directè, & corporeã ægritudinẽ pellunt naturaliter: cur verò dæmon fugiat, & corpus illud deserat, sunt solũmodò causę indirectæ & fine quibus non. Et hac mente licebit obsessis à dæmone, petras vel herbas naturâ efficaces, absq; vlla tamen incãtatione, habere & gestare γ, quę cõmunis est sententia. His quęquadã solent obijci. 1. quod Eleazarus apud Iosephum radice dæmonium extraxit. *Respõdeat* aliquis, hanc fortè à Salomone institutã, cum exorcismis, & sic potuisse Deum supernaturaliter in herbâ operari. Verùm id, iam Christianismo introducto & Euangelio promulgato, parum verisimile est. Potiùs crediderim radici huic indirectam illam, quam dixi, vim fuisse, vel Eleazarum Magum, sic per signum pacti operatum. 2. locus

α *Hippocra. lib. de flatibus.*

β *Wimp. li. 2. de superstit. c. 10. 11. 12. & Valesc. sacræ philosoph. c. 15. & 18.*

γ *c. Vl. 26. q. 7. Alb. Magnus in Luc. ca. 9. Spreng. p. 2. c. 5. remedior. Nider. li 5. Formicar. c. vl. Mengus flagel. dæmon. c. 3. Valerius Polydor. in pract. exorcist ar.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

d Tob.6. v.8. Tobię ♁, his verbis; *cordis eius* (piſcis Callyonimi) *particulam, ſuper carbones ponas, fumus eius extricat omne genus dæmoniorum:*
1 c.8.v.2 quod & poſtea factum legimus ε. *Reſp.* Suffumigatio hęc indirectè dęmonem pellebat: ſed Angelus Raphaël directè dęmonem
expulit, & in deſerto religauit: quare & actio tota poſtmodũ Ra-
[c.12.v.3 phaeli tribuitur ζ: *dæmonium ab eâ ipſe* (Raphaël) *compeſcuit.* Tri-
buitur autẽ vis illa cordi, vt ei inſita, non litterali, ſed prophetico
& allegorico ſenſu. referendum enim hoc ad Chriſtũ Dominũ,
qui & Magdalenã à dęmonibus à quibus poſſeſſa, & nos tyrãni-
η de præ-dict. p.2. c.39. de diaboli liberauit. Non meũ hoc eſt, ſed B. Proſperi η. latè ipſe
& multis, ſed inter cetera illud: ſatiat ex ſeipſo in litore diſcipu-
los, & toti offerens ſe mundo ἰχθῦν. Namque Latinè pilcẽ ſacris
litteris, maiores noſtri hoc interpretati ſunt, ex Sibyllinis verſib.
colligentes, quod eſt Iesvs Chriſtus filius Dei Saluator, piſcis in
θ li.18.ciuit.Dei.c.23. ſuâ paſſione decoctus; cuius ex interioribus remedijs, quotidiè
illuminamur & paſcimur.] obſcuriùs hoc dictũ, intelliges ſi ge-
ι de bapt.ſ.c.1. geris D.Aug. θ à quo illa deſumpſit. Sanè ἰχθὺς vocatur ι
Chriſtus à Tertull. ι: ſed nos piſciculi ſecundùm ἰχθῦν noſtrum
κ 1.Reg.16.v.vlt. in aquâ naſcamur. nec aliter quã in aquâ manendo ſalui ſumus.]
3. Ad cytharam Dauidis κ nos inuitant: ſed fruſtrà. Nã illic non
dulce melos directè dæmonem fugauit: ſed duntaxat cytharam
λ R.Moſes in lib.de 13. articulis, et in Dubitant. Tyran. & Abulens. ad d.cap.16 Aristęę. 8. diſſ.6. feriente Dauide, leniùs Saul habebat. quoniã, rege concẽtu mi-
ſices delinito, nõnihil ſedabãtur humores, quibus agitabatur, &
propterea vexationi dæmonis minùs idonei reddebantur. Ideo
malus ille tunc temporis recedebat; nõ quòd muſicâ vel delecta-
retur, vel offenderetur, ſed quòd ęgre ferret hanc ſui domicilij ſe-
bi quaſi turbari poſſeſsionem, per huiuſmodi humorũ tempera-
μ p.3. de vnitate c.8. meliorem. ſentẽtiam hanc R. Moſis Ægyptij ex noſtris multi ſe-
quuntur λ. Vana enim de propenſione dæmonis in harmoniam
ν ſic Feliſ. in 2.d 9. & illo prior D. Proſper 2 p. promiſ. & prædict. c.25. quorundam eſt opinatio, vnde nata Magorũ nugamẽta, Saturno
lugubrem cantum, ceteris planetis hilarem ac lætum offerendo,
quod iampridẽ Guil. Pariſ μ refutauit. Alij ad allegoricũ ſenſum
cõfugiunt, & aſſerũt verè fugatum dæmonẽ pulſu cytharæ; ſed in
virtute ac merito crucis Chriſti, cuius figura fuit illa cithara ν.

Infertur 3. falſam eſſe perſuaſionẽ, poſſe dæmones à Magis ſa-

gari (vt ſolent in cippo vel malâ manſione facinoroſi) in phialis
ſpeculis, annulisúe. ſemper enim vel ſuperior atque potẽtior eos
illic cogit adeſſe, & imperio ſuo retinet, vel ipſi ſponte ſuâ, & ex
pacto adſunt, ibique ſe continent. quare vehementer improbãda
Hermetis cõmentatio, qua ſic ligãdi dæmones præcepta prodi-
dit. Quod dixi, ex Patrum ο & Scholaſticorũ dictum ſententiã:
Suntque hac de re aureis digna litteris, *in Gen.* verba Henrici de
« Haſſiâ; Ipſe ſimulat ſe captũ, vt te capiat; ſe vinctum, vt te vinciat;
« ſe tuo imperio ſubditũ, vt te ſibi ſubdat, à te incluſum, vt cõtra te
« finaliter cõcludat: fingit ſe tuâ arte, vel imagini vel lapidi alligatũ,
« vt funibus peccatorũ religatum, ad infernũ te perducat.] plura,
quibus hæc confirmantur habes apud Fran. Picũ *lib.7.de prænot.*
c.4. Quam verò periculoſum ſit huiuſmodi captiuos carcere in-
« cluſos penes ſe habere, cõuincitur varijs exẽplis. ſuffecerit vnum
« cõmemoratum à Iohanne Niderio ϖ, his verbis; In minori Baſi-
« leâ paullò ante præſens generale cõcilium, domicilium habuit
« quidam vir de malâ vitâ & fortè de maleficijs ſatis ſuſpectus: filiã
« huc habuit, quam in domo iuueni cuidam nuptui tradidit; & tã-
« dem ſenex pater ægrotare cæpit; & ad filiam & filiaſtrũ, demon-
« ſtrato quodam ſcrinio dixit: hoc vaſculũ non moueatis, alioquin
« pœnitentiã ducemini; ſed in loco ſtare permittite vſque poſt meũ
« deceſſum, & ita in breui vetulus expirauit. Trãſacto autem tẽpo-
« re plurimo, nec filiã nec eius maritus magnipẽdit patris iuſſum:
« ſed de domo priore in aliã domunculam ſe transferẽtes, ſcriniũ,
« quod ſatis modicum fuit, portauit extra domũ versùs nouũ hoſ-
« pitium; ſed in ipſo itinere tanti põderis eſſe cæpit, vt in ipſo viriles
« artus deficerent, & exinde vxorẽ pro adiutorio inuocauit. Hæc
« autem vxor, an poſtea in domo ſcrinium aperuerit, vel quo alio
« modo incautè ſe circa vas habuerit obliuioni tradidi. Vnũ con-
« ſtat, quod in domum nouã cum infantulo quẽ genuerant parẽ-
« tes prædicti venerunt: & ecce ſubitò vxor, velut rabida, ſuper cu-
« nas irruit eum necare volens. quod maritus intuens, vi vxorem
« inuaſit, & eã à dæmone obſeſſam eſſe didicit: qui cùm exorciſa-
« retur, minatus eſt dæmon, ſe non exiturum, niſi eã necaret. & ita
« factum eſt ſuper exorciſtæ manibus. Alterâ die maritus per viam

ο Euſebij li.5.de præparat.c.6. D. Aug. li.21.de ciuit. Dei, cap.6. Alph. de Caſtro li.1. de iuſt. hæret. puniti. Victor. ẽ. n.31. Sibyllam peregr. qq. Decade 3.c.8.q.1. qui citat verba Haſſiæ.
π libr.5. Formicar.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſtratæ incedens publicè, caſum lapidis recepit inopinatiſsimè de ſuperiore parte cuiuſdã canalis cadẽtis, & in facie, cooperatione, vt videbatur dęmonis, percuſſus eſt tam deformiter, vt vix homo videretur eſſe.] SS. tamen viri nõ rarò dęmones certis rebus vel incluſere, vel aſtrinxere, vt S. Lupus Senonen. ipſum ſiti affligentem & aquæ frigidæ, quam adferri præceperat ſe inferentem, intem cùm ſignatum cruce puluinar ſtrictim ad os vaſculi applicluſit vaſculo eiulantem & ſe quis eſſet prodentem: incluſit autcaſſet. *Sic Vetuſtus ſcriptor Vitæ eius apud Sur. menſe Septemb.*

Infertur quartò omninò ſpontè ſeruire hominibus ſpiritus illos, quos vulgus *Familiares*, ſeu *Martinellos*, ſeu *Magiſtellos* vocat; Græci, quòd adſint aſſiduè, παρέδρους; de quibus Irenęus & Tertullianus egêre. tale fuiſſe dæmonium Socratis aliqui cenſuerunt ρ. talem Simoni Mago tribuit D. Clemens σ, & Cynopi Prochorus, talem Thaſio cuidam Ariſtoteles; talem nomine Crotonem ſtudioſo cuidam, & poſtea equiti Aquitano, tribuit Froſſardus *in Chronic.* talem fuiſſe Cornelij Agrippæ canem, etſi diſcipulus eius Wierus neget, ceteri veriùs affirmant. Memini me apud Ioan. Cæſarium legere τ, cuiuſdam Paredri exemplum dignum memoriâ; in quo tamen illud admirandum, dęmonem illum pro mercede quinque ſolidos exegiſſe, & ipſiſſe ex illis pauperi cuidam Eccleſiæ campanam emi, qua diebus Dominicis fideles ad diuinum officium conuocarentur. Hautdubiè latebat fraudis aliquid, & ſpes lucri maioris adfulgebat. Mirandum quoque nihil mali intuliſſe militi. Vix vnquam paredri ſine dominorum noxâ ſolent recedere. Vt plurimum paciſcitur dęmon, pro certo tempore; quo finito vel alium illi prior herum reperiat, vel ipſe dęmoni necandus cedat, vt refert & exemplo illuſtrat Nicolaus Remigius lib. 1. dęmonolat. Sed hęc ſufficiant de *Magiâ*. Pergamus ad *Maleficium*.

ρ *Maxim. Tyrius ſer. 26. & 27.*
σ *D. Clem. li. 2. recogn. Prochorus in vitâ D. Io. Euangeliſtæ. Ariſtot. de admira. audition.*
τ *li. 5. c. 36.*

FINIS LIB. II.

INDEX

INDEX RERVM ET VERBORVM.

Abacvc tranſlatio. 193. C.
Abaddon, ſeu Apollyon, 326. F.
Abaris Scythra. 193. D.
Abathara ſeu Albandar, 226. C.
Abraxas idolum. 122. D.
Abuſus bonitatem rei non tollere. 370. Y.
Acco. 333. I.
Achates. 138. C.
Achmenes. 138. C.
Achillis equus. 212. B.
Aciarium. 71. C.
Acilius Glabrio. 212. B.
Adamant an ſcripſerit de alchimia. 66. A.
Adamantis & magnetis diſſidium. 148. B.
Adelis Galla. 148. C.
Ægyptij Magi an veros fecerint Serpentes. 121. C.
Ægyptiorum impotentia. 122. D.
Ægyptiorum libri alchymici comburi iuſſi à Diocletiano. 67. B.
Æthalidæ memoria. 231. B.
Æthnæ incendia nullius parcentia. 150. D.
Æſon. 227. A.
Æthra. 225. A.
Æthyopia. 138. C.
Æerem & aquæ ridere magi ſolent. 157. E.
Afflatus ſeu inhalationis verborum quæ vir. 32. F. G.
Africani confeſſores elingues locuti. 211. A.
Agathoc. 251. B.
Agens naturale an valeat agere in diſtãs. 116. A
Agnus Dei cerea effigies. 58. B.
Agninæ fides rũpantur iunctæ lupinis 30. D.
Agrippa. 167. G.
Alaſtores. 225. F.
Alba Magia an vlla. 104. B.
Albertus Magnus multa narrat non credendà. 42. H.
Alberti Magni caput æneum. 43. A.
Alberto Magno attributus liber falſo. 22. B.
Alchimia quid. 61. A.
Alchimia an licita in foro fori. 92. A.
Alchimia in foro conſcientiæ ferè ſemper & conditè prohibita cenſenda. 94. B.
Alchimia quibus perſonis illicita in foro cõſcientiæ. 98. F.
Alchimia indicium magiæ, & in quibus faciat. 96. D.
Alchimia ad quam Magiæ ſpeciem pertineat. 89. A
Alchimia aurum producit. 82. A.
Alchimia quibus licita. 99. G. 100. K.
Alchimiæ abuſus ratione finis, & quis finis licitus. 59. C.
Alchimiæ ars ſeu Chryſopeiæ an ſit mechanica. 89. A.
Alchimiæ dęmoniacę exemplum. 90. E.
Alchimiæ lex optima, vt nemini liceat exercere, niſi permiſſione principis. 100. I.
Alchymiæ nomen explicatum, & origo artis. 63 A.
Alchimiæ ſcriptores veteres quidam. 67. B.
Alchimici ſæpe Magi. 96. D.
Alchimici an valeant aurũ facere. 68. cũ ſeqq.
Alchimici quãdo lethaliter peccent, & quãdo neganda his abſolutio. 99. H. 100.
Alchimicorum inepta methodus, phraſis, & diſſentiones. 69. A.
Alchimicorum ſuperſtitiones, blaſphemiæ, picturæ nefariæ, iactura temporis, & alia peccata. 97. D. E. 100. H.
Alchimicorum variæ fraudes & exẽpla 91. B.
Alchimicos dæmon ludificatus. 90. B.
Alchimiſtarum libri fictitij, Moſis, Adami, &c. 65. D.
Alcippe. 175. B.
Aldebert, & Clemẽs hæretici Germani. 62. D.
Alectoria. 138. C.
Allobrogum comes Magum promittentem victoriam necari iuſſit. 164. E.
Almadel ars. 104. B.
Alphito. 333. I.
Alterationes requiſitæ ad aurum poſsibiles ſunt calori naturali & artificiali. 82. A.
Amoris quę vera cauſa, & quid ad eum viſo. 32. B.
Amphiaraus, 236. D.
Amuleta. 58. A.
Amuleta Magica Germanor. militũ. 62. C.
Anabaptiſtas diabolus S. S. docet. 234. C.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Anaguini Pontificis tunica. 148. C.
Anamnisa. 223. A.
Anastasius Imp. Alchimicum decipit. 91. B.
Anates ex arboribus vel putrido ligno natæ. 84. B.
Angeli quo pacto res corporeas mouere possint. 201. G.
Angelicæ apparitionis exempla. 269. I.
Angelorum nomina quæ vera, quæ magica. 62. D.
Angliæ regum curatio supernaturalis. 38. B.
Anima esse potest, & est in loco separata. 252. C. & quo modo ibid. & 253. etiam in locis pluribus. 253. C.
Anima separata se loco mouere potest, & quo pacto. 253. C.
Anima cur pro lubito suum corpus assumere aut ad nos redire nō possit 153. & 154. C.
Anima è corpore non migrat in raptu contra Bodinum. 239. B.
Anima non potest transformari, nec potest quoduis corpus informare. 207 B.
Anima separata num possit corpus loco mouere. 158. F.
Anima quo pacto subire queat corpus. ibid.
Anima nostra tota immortalis. 243. C.
Animam informātem quopacto afficere aut cogere queat magica. 231. A.
Animæ beatorum ab Angelis quomodo dignoscendæ. 262. I. cum seq.
Animæ figura an Spherica. 154. D.
Animæ an assumant cadauera. 256. E.
Animæ corpus suum amant & inuitæ separantur. 259. G.
Animæ immortalitas probata. 302.
Animæ seu spiritus quo pacto possint corporeis oculis se visiles exhibere 254. 255. 256. D
Animarum damnatarum, & expiantium exempla. 292. R. & seq.
Animarū apparit. qui scriptores agnouerint. 265. & 266. K. tota Eccles. 269. 270. & seq.
Animarum reuocandarum ritus. 250. B.
Animas apparere decens & vtile est. 258. G.
Animas mortuorum apparere solere 248. A. cum seqq. fol.
Animas mortuorū dæmones nō fieri. 315. Y.
Animas nequeūt magi ostēdere. 316. cū seq.
Animas occisorum peremptoribus infestas esse 150. B.
Anno. 298. V.
Annulorum vis. 45. & 47. c. D.
Anselmi ars seu curatio. 37. E.
Antechristi miracula falsa futura 134. 137. B.
Antichristo diabol. thesauros asseruat. 168. B.
Anton. Mizaldus. 22. E.
D. Antonini Episc. amuletum 59. B.
Anton. Taruisini alchymia. 87. A.
Antuerpiæ obsidio. 304. X.
Anus Pindari. 236. D.
Aoyoth Hebr. 14. D.
Apheresia differt ab ecstasi. 240. I.
Apologus lepidus Calcagnini 206. E.
Apollonius Tianæus, 161. A.
Apollonius magus. 137. A.
Apollonius inuisibilis 205. C.
Apollonius frustra thesauros quæsiuit. 168. B.
Apollonij memoria. 212. B.
Apollonij Tyanæi magia. 22. B.
Apostata monachus à Diabolo in varias palam intectus. 352. C.
Apollonij leo. 212. C. hirūdo seu passer. ibid.
Apuleius magus tempore Domitiani. 137. B.
Apparitio philosophi apud Augustin. 198. B.
Apparitiones singulorum sæculorum a Deo. 271. cum seqq.
Apparitionum tria genera explicata. 270. B.
Apparitionum in diuersis simul locis exempla. 202. A.
Apparitionum ad vindictam peccatorum exempla. 267. L.
Apparitionibus mortuorum multi Sanctorum ad fidem conuersi 288. R.
Appetitus sensitiuus quo a dæmone possit vexari queat. 32. A.
Applicādo actiua passiuis siue per aliquid & quo modo Diabol. operetur. 164. B.
Appositione corporis alterius quomodo Diabolus decipiatur. 351. C.
Aqua benedicta demonem fugat. 150. D.
Aquilæ iuuenta renouatur. 227. A.
Aquilinæ pennæ alias consumunt. 34. B.
Arbaghtel, libri auctor. 22. B.
Arbaghtel liber confutatus. 46. B.
Arboris vitæ vis. 231. D.
Archimedis Sphæra, & Specula. 45. A.
Archytæ columba 41. A.
Ardoinus, & Poncetus. 22. B.
Aresecon. 253. A.
Argētum viuum impedit incantationes 210. B.
Argiut cuiusdam væsania. 321. D.

Argumenta aduersariorum contra apparitiones soluta. 310. cum seq.
Argus carina. 212. B.
Aries in agnum. 227. A.
Arimanes seu Pluto. 18. A.
Aristæus. 154. D.
Aristæas Proconnesius. 239. B.
Arnol. de Villanoua. 22. B.
Arnol. Villanouanus verum aurum produxit. 86. A.
Ars an natura potentior. 96. E.
Artificialia opera. 52. E.
Asinus iuuentæ poculum perdidit. 228. A.
Asini humanam epotantis fabula. 151. A.
Aspis surda. 220. C.
Astrologia damnatur à Patribus. 27. D.
Astrorum & cælorum analogia nulla qualem fingunt astrologi cum æstatibus, vel partibus corporum. 26. D.
Athij fides. 128. A.
Attilij Reguli tolerantia, 220. B.
Auerroistæ errores paganorum. 245. D.
Augurelli iactantia de sua alchimia. 94. A.
Augustini visio, pueri &c. 263. I.
Auiritum morbi & deceptiones. 310. 321. D.
Auaritiæ humanis facti impleti. 162. E.
Aurum an sit solum perfectū metallū. 77. F.
Aurum cur rarius quā cetera metalla. 76. F.
Aurum in venis terræ cur non nisi lōgissimo tempore queat generarisin fornaculis vero breuiori. 80. G.
Aurum alchymicum aliquando factū. 85. A.
Aurum potabile. 65. C.
Auri semen. 81. H.
Auri efficiens causa & materia quæ. 72. 73. C.
Auripigmentum. 83. B.
Auripigmentum mutatum in aurum. 67. B.
Auri agent principale quod sit. 81. H
Auri materia remota & proxima. 73. & 74.
Aurū alchymico an liceat vti ad cōmercia vel in eudendā monetā 91. C.
Auspicium variorum mirandum. 319. B.

B

Bacchi nutrices 227. A.
Baldus Rex. 193. D.
Balsarus Bulgar. rex magus. 137. A. 208.
Bambergensis puellæ mira imprægnatio. 84. F.
Barnabas Cyprius. 107. P.
Barnes Rais. 166. F.
Basilisci visus. 34. B.
Basileensis crypta, thesaurus, dæmon custos. 169. H.
Basilidiani, 50. C. 112. D.
Bauari vxor post mortem redux & mater liberorum, 183. E.
Belga quidam creditus vaccæ filius. 177. D.
Beli Sacerdotum præstigiæ. 44. B.
Benedictus XI. qualis visus post mortē 298. V
Beneuentana rustica. 224, 225. A.
Benno Cardinalis. 165. F.
S. Benno. 298. V.
Ben-Syra vnde natus. 184. F. in margine
Berengarius hæret. & magus. Proleq. F.
Berengarius Turonensis. 194. D.
D. Bernardo auunculus apparuit. 298. V.
Bern. Treuisani alchymia. 86. A.
Bernicles. 178. A.
Biarmenses. 162. E.
Bodini error. 186. A. Ipsius libri scatent erroribus. 23. B.
Boëma saga in prælio necata. 153. B.
Boëtij automata. 43. A.
Bonicæ fons. 229. B.
Brachium dextrum ardens & lucens sine dāno. 250. D.
Brachmanum dolia. 152. A. mensa 160. A.
Bracteatij 64. B.
Bragadini alchimia & supplicium. 85. A.
Basileense monstrum. 179. B.
Bruchi, athei, Proloq. F.
Bruta non assequi nec intelligere finem propter quem operantur, & de duplici in his fine, naturæ & bruti. 217 & 218. B.
Bruta non habent prudentiā 215. B. 218. B.
Bruta an incantentur. 17. A.
Brutorum miræ præstigię in Africa 44. B.
Bulgarorum Victoria contra Anast. 162. B.
Burgensis virgo Ecstatica. 243. D.
Buscoducense monstrum. 30. B.

C

Cabadis cū dæmonibus certamē 344. R
Caduus cur corā occisore sanguinet. 37. D.
Cadauera mutata in statuas. 84. B. 209. D.
Cadauerū mira quædam possunt à magis procurari, tāquinis fluxus, incorrupta diu seruare, 246 B. comburi nequeant, & comam barbamue alant. 247 B.
Cælum non est animatum. 25. C.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cęli & astrorum influentiæ an vllæ. 26. D.
Cæli adspectus & influxus nihil facere ad Magica. 23. A.
Cęneus & Cænis. 223. A 226. C.
Cæsarauguſtana virgo. 239. B.
Cairi asinus. 213. C.
Calchitis mutatur in misi 84. B.
Caligulæ auaritia per alchimiā delusa. 67. B.
Callionymi pisces felle cæcitas curata Tobię. 20. A.
Caloris vis. 82. A.
Caluariæ loquaces. 211. A. 212. B.
Caluinismus Magiam per Belgium propagauit. Proloq. F.
Caluinistæ tollunt virginit. Deiparæ. 184. F.
Caluinistæ iniurij in Deitatē Christi, & viam struunt Turcismo Paganismoque. 205. C.
Caluinistarum furor. 247. E.
Calx aquâ non oleo accenditur. 20. A.
Cambiones pueri. 183. E.
Cāpani æris vis ad magica dissipāda. 194. D.
Campanæ pulsus ad Angelicam salutationē salutaris contra terriculamenta tartarea. 308. X.
Camisia inferni. 219. A.
Canes terrestres seu feræ. 323. F.
Canidia. 142. C.
Captiuos magi an carcere possint eripere. 161. A.
Cardanus de varietat. & subtilit. 22. B.
Carmenta seu Camens. 139. C.
Carolus Pacificus Neap. rex. 164. E.
Carolus V. ofor magiæ, & Austriacorū laus. 170. H.
Carpocratiani hęretici & Magi, Proloq. F. 112. D.
Caryllium linum. 148. B.
Castores seu Dioscuri. 150. D.
Castrum Oui Neapol. 164. E.
Catarinæ Gentiles. 37. E.
Caupona mirabilis saga. 137. B.
Causus flumen. 212. B.
Cayri pulli excluduntur fornaculis. 23. B.
Cerberus. 325. F.
Cercydas. 212. B.
Cerei Benedicti contra spectra. 307. X.
Certamen duorum magorum. 123. D.
Cerussæ productio. 73. C.
CHABAR quid Heb. 15. D.
Chalamisch. 73. C.
Cham propagator Magiæ, dictus Zoroastes. 18. A.
Charon. 325. F.
Characterum vis. 45. A. 47. D.
CHARTVMMIM quid Hebr. 15. D.
CHASAPH quid Hebr. 16. D.
Chelidonia oculat cæcos. 20. A.
Chilperici Regis damnatio. 230. B.
Choreę sagarum. 191. B.
Christus Dominus an à diabolo transfixus 188. A. 193. C.
Christus verè clausis ianuis ingressus cenaculi, verè clauso sepulcro resurgens contra Bezam. 205. C.
Christi apparitiones. 272. N.
Christo Domino alapam qui imusit damnatus. 288. R.
Christi miracula corporis eius tribuere tormento blasphemum est. 28. A.
Chymicæ laus. 65. C.
Chrysamme venefica. 165. E.
Chrysantij magi filius. 236. D.
Chrysopœię origo. 65. D.
Chrysoplynta, & Chrysoplysium. 84. A.
Chrysuleę aquę vis. 85. A.
Cianitę Indi vt pluuiam eliciant. 114. D.
Cicchus de Esculo. 22. B.
Cicindula Indica. 328. A.
Circe. 139. C.
Circensibus magica in vsu ad equorum incantationem. 174. B.
Circulatoris cuiusdam prestigię mira. 134. A.
Circulatorum & mirabiliariorum pecuniosa quacantela permittendi à magistratibus. 44. C.
Citharārum similiter tensārum, non pari concentus. 24. A.
Claudię zona quomodo nauim traxerit. 131. D.
Cleonis nubes procurabantur. 132. A.
Climactericus annus. 43. B.
Cliuensium ducum origo. 180. C.
Cnopi victoria de Erythręis. 143. F.
Colchorum vellus aureū an alchimicum. 70. A.
Columbæ effigies negata dæmon. 264. B.
Columbæ, vel agni specie nondum apparuisse dæmon. 151. C.
Comitum Pictauensium & Andegauensium origo. 183. E.

Cura morbus. 363. D.
Caluarię locutæ multis locis 356. D.
Caprinum cornu & stercus. 371 E.
Cæabolici. 365. A.
Certamina magorum varia. 366. B.
Christus cur ἰχθυς. 372. E.
Christi & sanctorum suscitationes quo signo discernantur à putaticijs. 364. E.
Complexio seu temperatura corporis nō est causa effectuum admirandorum. 28. A.
Concilium Romanum sub Zacharia. 62. D.
Concupiscentię motus solos non esse peccatum. 272. A.
Confessio integrè facienda docetur miro exemplo. 302. X.
Confessio facta à capite abscisso. 211. A.
Confessionis violatæ pœna. 306. X.
Confullatio non adfert vim sanādi. 40. F.
Consentus sagarum nocturni quales. 185. A. cum seqq. max. 189.
Consecrata magica. 160. A.
Cornel. Agrippa mortuo dæmonem immisit, vt videretur viuere. 360. B.
Corn. Agrippæ canis. 374. F.
Cor non potest comburi intoxicatorum vel cardiacorum. 247. E.
Corpus vnū in duob. locis, aut duo in vno loco an possit dæmō collocare. 202. A. & seq.
Corpora aërea quopacto dæmones formēt. 249. B.
Corporum, vt ianuarum, penetratio nec Angelis possibilis. 204. B.
Corui candidi. 228. A.
Critici dies. 49. B.
Croton dæmon. 374 F.
Crucis signum maleficia impedit. 196. D.
Culinę mortuorum. 250. B.
Culeus indelibus. 22. D.
Curiositatis peccatum. 96. C.
Cynops magus. 369. C.
Cyrofura quę in his sequenda. 23. E.

DÆmones an queant eodem tempore plures tentare vel obsidere. 203. A.
Dæmon apparēs in corpore assumpto tamēsi videtur à quib. vult. 357. E. procurare vt appareat nō licet. ibid. cur veterib. cpius apparuerint quām nobis. ibid.
Dæmon gaudet atra bile 371. E
Dæmon in assumpto corpore an loqui, comedere, & similia vitę opera possit facere, 356. D. & quomodo. E.
Dęmon includi non potest. 373. 374. F. G. quàm periculosum. 371.
Dæmon in forma arboris, & rotæ. 334. L.
Dæmon quæ Magis polliceatur. 114. E.
Dæmon an possit in conuentib. Magorū innoxiorum personam assumere. 159. A.
Dæmon semper aliquo indicio agnoscitur, Deo id permittente. 355. D.
Dęmonis actiones quæ circa res corporeas. 146 A
Dæmonis specie natum monstrum. 30. B
Dæmones quopacto videri oculis corporeis possint. 345. A. cum seqq.
Dęmones possunt producere animalia imperfecta. 84. B.
Dæmones an exerceāt cum sagis Sodomiam, & de criminis atrocitate. 185. F.
Dæmones non sunt animantes. 343. Q.
Dæmones non habent individui propagationem. 179. B.
Dæmones omniō sunt incorporei, & carent semine. 179. B.
Dæmones in quorum brutorum specie soleāt apparere. 334. L.
Dæmones esse. 102. A.
Dæmones metallici sęui. 342. 343. Q.
Dæmonum nocturna spectra. 330. G.
Dæmonum apparitio quomodo deprehendenda. 261. H.
Dæmonum spectra tempore pestis. 329. F.
Dęmonū varię distinctiones à muneribus. 365 A. inter eos an sit ordo vllus, & qualis. ibi.
Dæmonum genera & spectra multiplicia. 323. F. nomina. 324. F.
Dæmonium meridianum quale. 327. F. cū seq.
Dæmonica spectra varia enumerata. 317. A. eum seqq.
Dāmis miraculi plena imago crucifixi. 247. E.
Dānatorum animæ an appareant. 262. I.
Dardanus, à quo Dardanarij. 158. A.
Deceptiones varię circa lycanthr. 207. C. 208.
Deceptionū magicarum exempla. 130. cū seq.
Denarius quomodo appareat in summā superficie aquæ. 131. D.
Deus quomodo sit intellectus. 244. D an tantum operetur cognoscendo ibid.
Deus cur non permittat magos ditari. 168. G.
Deus quomodo concurrat ad generationem in commistione dæmonū incuborum. 182. D.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deus extra se multa cognoscit. 244. D. nec tamen perficitur. 245. E.
Deus non est formaliter omnia. 244. D.
Deus an mundum per Angelos condere potuerit. 167. G.
Dei solius est ditare quos vult. 168. G. & cur. 169. G.
Dei sapiens prouidentia. 118. B.
Diabolus virium naturalium aut scientiæ nihil amisit. 118. A.
Diabolus cur nolit ditare Magos. 168. G.
Diabolus potest pecuniam facere, & metalla producere. 167. G.
Diabolus nihil potest nisi permittat Deus. 127. E.
Diabolus quo pacto efficiat mira. 127. A. cum seqq.
Diabolus hominum malis gaudet 169. G.
Diabolum cur videant morituri. 355. D.
Diaboli pertinax odium in homines, & multiplex dolus *Proloqu.* A.
Dictamus. 20. A.
Dies Critici & eorum causa. 27. D.
Dignitates & honores an arte Magicâ parari queant, aut vnquâ parti. 165. F. quur Deus permittat. 166. F.
Diuitias & thesauros an possit dæmon magis suis largiri, contra Dambouder. 166. F.
Doctoralis promotio Sagarũ & ritus. 234. C.
Dodones columbæ. 112. B.
Dominæ Bonæ. 340. N.
Dolani lycanthropi. 208. C.
Dormire de mortuis. 312. Y.
Dorotheus falso insimulatus. 160. A.
D. Dorotheæ rosæ. 263. I.
Dositheus. 116. A.
Dux Louanij. 336. M.

E

Ebriorũ illusiones quoad spectra. 320. D.
Ebulensis puella. 215. A.
Ecclesiæ illata damna mortui vleiscuntur. 198. V.
Eclipsis causa. 111. A.
Echineis quid 36. D.
Echo. 24. A.
Effectus naturalis quomodo discernatur à magico. 116. & 137. B. item artificialis. & in his cautela. 137. B.
Effectus magici aliquando veri, & quomodo hi distinguendi à præstigiosis, & horum exempla. 117. A. 118. B. 120. C.
Eleazarus exorcista. 371. E.
Elephantorum sollertia. 214. E.
Eleemosynæ centuplum miraculo approbatum. 284. Q.
Elul, Hebræum. 12. D.
Empedocles. 152. A.
Empedoclis mira. 138. C.
Empusa. 325. F. 329. G.
Eonis hæretici præstigiæ. 133. F.
ἐνεργείαι, 217. E.
Ephesiorum notę magicæ. 162. E.
Ephialtes morbus. 331. H.
Epidaurius Serpens. 213. C.
Epimenides Cretensis. 221. C.
Epulæ Sagarum. 190. B.
Equa falsa apud Palladium. 207. &
Eres Armenius. 239. B.
Ericus Rex Sueciæ. 163. E 193. D. 137.
Ericus Rex, Pileus ventosus. 152. A.
Erinnyes, seu Eumenides. 332. I.
Erisichto. 142. 143. C.
Ernestus Marchio Badensis deceptus. 381. A.
Erucæ hæretici. Proloq. F.
Eryngium gregem sistit. 36. D.
Esdras an alchimiæ meminerit. 67. B.
Etesiæ. 154. D.
Euages. 216. D.
Euarchus. 361. C. 363. D.
Eun Britannus hæreticus & magus *Proloq.* F.
s. Euphemiæ mart. reliquiarum miraculum. 394. T.
Eurycles, quid Græc. 14 D.
Eurynomus, seu Mors. 332. I.
Excommunicati martyris apparitio. 300. L.
Execrationes parentum quam vim habeant. 32. A.
Exercitus quomodo possint magi cohibere. 339. M.
Exercituum seu militum spectra mortuorum varia. 315. M. cum seq.
Exorcistarum quidam abusus. 371. a. & 372.
Exstasis an instanti fiat. 243. D.
Exstasis subiectum quod. 241. & 242. C.
Exstasis & raptus differunt. 242. C.
Exstasis diuinæ à magicâ discrimen. 241. C.
Exstasis causa formalis, finalis, efficiens. 240. C. 243. D.
Exstasim seu raptum quomodo procuret diabolus. 238. A. Exstasim

Exstasim quomodo Deus efficiat contra Mocenigum. 243. D.
Exstases inanis quoque contingunt. 243. D.
Exterminator. 326. F.

F

Facies quo modo appareant formidandæ. 151. D. item asininæ. ibid.
Facius Cardanus. 246. E.
Fæmulæ apprehensio ad translationem magicam. 157 D.
Fæmæ nocent quomodo magi. 159. A.
Familiares dæmones. 374. F.
Fantasiæ læsæ variæ deceptiones. 321. D.
Φερμακεῖαι. 16 D. 17. D.
Fascinatio qualis. 258. A.
Fascinentne vetulæ aspectu suo? 54. B.
Fatum non est causa monstrorum. 177. D.
Fatales Sorores. 340. N.
Faunus. 326. F.
Faustus magus. 167. G.
Febrium diuersi termini vnde. 27. D.
Fœminæ ex dæmone quæ pepererint. 180. C. 182. 183. A. cum seq. causa. 186.
Feralia. 250. B.
Ferdinandi Regis Neapolitani spectrũ. 301. X.
Fernelij Alchimia. 87. A.
Ferrũ aqua suspensatans quomodo fiat. 47. D.
Ficus arbor alligatum taurum mansuefacit. 37. D.
Fides vis quæ in incantatione. 54. C.
Fides vocis citharæ ad pulsum alterius moueatur. 36. D.
Figurat, imaginer, caracteres vim nullam habere ostenditur. 23. A.
Figuræ vis quæ. 46. B.
Figurarum in quibus dæmon apparet causa. 332. C.
Finni & Lappones. 154. D.
Flagellatio, balnea & alia cur ab exorcistis adhibeantur. 371. E. 372.
Flamma loquentes. 150. D.
Flamme quo appareat modo vbi nullum est. 151. F.
Folia. 142. C.
Fran. Pici positiones magicæ supposititicæ. 38
Francisca Senensis. 212. B
Francisci & Caroli Guarnæ. 225 A.
Francorum reges à strumâ sanant contactu. 38. E.
Fridericus dux Austriæ captus à Bavaro nõ luit ope dæmonum liberari. 161. A.
Fridericus Stuphius crematus. 164. E. 166. F. 167. G.
Frigidum cur sentiatur à dæmone assumptũ cadauer. 347. A.
Fulmine icti non putrescunt. 246. E.

G

Gabriel Archangelus. 171. N.
Galazophylacæ. 152. A.
Galeatij Sfortiæ apparitio. 301. X.
Galena. 83. B.
Galgalus cur aspectu sanet istericum? 34. B.
Galliæus mendicus dæmonem circũgestans figurâ infantis paralytici 183. E.
Gallus Sacerdos. 222. D.
Geber non est inuentor alchymiæ. 68. B.
Gebhardus Trucselius Apostata. 103. B.
Gelo seu Empusa. 118. B. Mauritium Imp. vexans. ibid.
Gello & Gilo. 333. I.
Geminæ quo modo res appareant. 132. E.
Gemmę cur in gemmas non possint mutari, metalla vero possint in alia metalla. 81. H.
Genij. 250. B.
Gentiorum orgia similia Magicis. 111. D.
Germani clerici obliuio. 232. B.
Ghonem Hebr. quid. 15. D.
Gladij acies carmine retunditur. 118. A.
Gnostici. 50. C.
Goëtia species magię 105. C. imo omnis magia. 106. A.
γοὴς. 17. E.
D. Gommari visio. 264. I.
Gorgones. 332. I.
Gotthicorum Regum origo ab vrso. 176. D.
Gratiæ seu miraculosa opera quæ. 52. B.
Gregorius VII. 165. F.
Grimoyria ars. 105. D. liber. 107. B.
Guilh. Constantinus. 90. B.
Guilh. Aragosij alchimia. 87. A.
Gygis annulus. 205. C.
Gymnosophistarum vlmus. 212. B.

H

Habundia Regina. 340. N.
Hadingus. 163. E.
Hæretici vt plurimum magi, & hęresim magia comitari consueuit, suse probatum rationibus. *Proloq.* F.
Hæretici domiciliũ dæmon. vt idola. *Prol.* B.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hæreticorum mansio tartarea ostensa. 289. R.
Hæreticorum idē spiritus blasphemus & Sycophanticus & fictor miraculorum. 135. F.
Hæreticis dæmon vtitur vt meretricibus cōpositis ad animas decip. Proleg. F.
Hæreticis solitus dæmon stigma imprimere. 111. D.
Hæresis necessario, si non resipiscat, in atheismū vel in magiam desinit. Proleg. F.
Hæresis est fames verbi Dei. Proleg. F.
Hæresis abiuratio sedat tempestatem quam pertinacia excitarat. 283. Q.
Hæresis meretrix in S.S. Proleg. F.
Hæresim curiosæ artes, vt famem pestis, sequuntur. Proleg. F.
Haquinus Norvegus. 162. B.
Harpyiæ. 352. I.
Hecate. 345. F.
Hecates canes. 141. C.
Heliotropia. 205. C. facit invisibiles. 21. A.
Heliotropij grana. 49. B.
Helleq vini familia. 319. M.
Heluetij à VValdensibus peste magicâ tamquati. Proleg. F.
Herbæ magicæ. 120. B.
Herbarum magicarum vis. 139. C.
Hermes Trismegistus an alchymicus. 66. A.
Hermetis ars vana. 173. F.
Hermotimus Clazomenius. 240. B.
Hercules an appareat. 187. A.
Hippœporum ignis. 155. D.
Horci species dæmoni frequens. 351. C.
Hispanorum fascinus, Higa dictus. 58. B.
Homo non potest produci per alchimiam. 100. H
Hominum quatuor genera Paracelsi. 341. Q.
Humana species an habeat vim lapidis pantæue. 37. E.
Humanâ figurâ cur dæmon sæpè appareat. 352. Q.
Humidum naturale an semper conseruari vel restaurari arte possit. 230. D.
Hunnorum origo. 180. C.
Husitæ & Lutherani Magicam sparserūt per Bohemiam & Germaniam. Proleg. F.
Hydrophoborum error. 322. E.
Hyena. 138. C.
Hypermnestra. 216. C
Hyperbole in SS. 25. C.
Hypericon. 37.

I

IAcobi Melstinski hæretici se Christum fingentis pseudomiracula & sycophantiae. 134. F.
Ianuis clausis vel per parietes aut tenues rimas sagæ transire nequeunt. 203. B.
Ictherica passio. 363. D.
Iason. 227. A.
IDDEGHONI Hebr. 14. D.
Idolum. 11. D.
Idolorum ficti amores. 41. B.
Idololatria quid. 11. D.
Idololatria expressa & tacita. 11. D.
Idololatriæ tacitæ nomen cur Magiæ positum. 26. D.
Idololatriæ tacitæ attributum. 33. C.
Idiota subito Theologus. 33. B.
Ieiunij & precum & Synax. vis. 344. R.
Ieiunij Quadragenarij violati pœna. 344. M.
IESV & MARIÆ nomen impedit omnia. 196. D.
Iezabel an malefica. 16. D.
Ignatius Loyola superat & deprehendit fallacem dæmonis illusionem. 335. C.
Ignatij Loyolæ precum efficacia. 338. B.
Ignis genera seu partes, flammæ & prunæ. 149. C.
Ignis satui natura & mira. 148. 149. C.
Ignes & luces nocturnæ vanij generis. 318. A
Illusiones oculorum, auriumque & aliorum. A. cum seqq.
Imagines in fluuium raptandi ritus magicus. 116. E.
Imagines astrologicæ fictæ: magicæ vel vanissimæ describuntur. 14. A. 24. A. 28. F.
Imagines huiusmodi magicas nihil possunt. finitum. 27. D.
Imaginum magicarum vel aliarū vis. 97. A.
earumdem genera. 5. B
Imaginum ofor diabolus. 117. E.
Imaginationis vis quid & quantum valeat. effectus miros. 29. A.
Imaginosus morbus quid, & eius species. 321. D.
Imperfecta quælibet an monstra. 77. F.
Incubi & succubæ dæmones an sint, & quid significant, & quæ huc spectant. 178, cum seqq.
Indus Nobilis Nestor huius ævi. 228. B.
Inedię longæ ex pla, & causę, & posse hanc à dæmone procurari. 221. D. & 222.
Infans locutus 298. V.
Infantes cur occidant sagæ & quomodo decoquant. 254. C.
Influentiæ an & quales. 26. D.
Influentiarum quę vis in corpora & animam. 26. D.
In instanti docere nequit dæmon. 235. C.
Innocentij Papæ factum præclarum. 264. E.
Incubus & Incubus Pan. 330. H.
Insecta arte gigni posse varia. 83. B.
Insepultorum animæ vagæ. 280. Q.
Insulæ natantes. 318. A.
Instrumentorum naturalium quæ vis ex parte dæmonis applicantis, fusè ostenditur. 229. B
Intellectus solus nequit esse causa ecstasis, sed tantum vt Dei instrumentum. 245. D.
Intellectui quid conferre & nocere queat dæmon. 243. B.
Intelligentiam discursiuam, seu ratiocinationem brutis dæmon nequit largiri. 215. A. cum seqq.
Intelligentiæ bestiæ inuicem, aut magi vocem bestiarum. 210. A. an id magi possint facere. 213. B. 214. E.
Inuisibile corpus an dæmon queat facere. 205. C.
Ioannes 11. & 22. 161. F.
Ioannis 22. Canon Spondent non fuit vsu receptus. 31 A.
Ioan. Maldonati laus. Proleg. F.
Ioan. Duns Scoti mort. 353. D.
Ioannes Lud. Mirandulanus apparuit. 191. X.
Ioannes Baptist. à Porta. 22. B.
Ioannis de Vaulx mirum stigma. 220. B.
Ioannes Teutonicus Magus. 369. D
Ioan. Apamenī fanum exustum 150. D.
Ioan. simulacram locutum. 221. B.
Irene filia Spiridionis. 211. A.
Irie glossitis. 11. C.
D. Isidorus. 203. V.
Iudæ Apostoli sententia de mortuorum appetitione. 283. Q.
Iudei filiolus in fornace accensâ seruatus 290. R.
Iulianus Chaldæus magus. 137. B.
Iuliani Apostatæ mors. 276. P.
Iuli capilli. 148. C.
Izdigerdes rex 157. E.

K

Kabbauterliens. 342. Q.
KISAM Hebr. quid. 14. D.
Klakis. 175. A.
Kunegindis regina calumniam passa. 160. A.

L

LAc ex pariete scaturiens. 158. A.
LACHAZ quid Hebr. 15. D.
Lacrymarum transitus qua oculi parte. 35. B.
Lamia Basileensis. 170. A.
Lamiæ. 17. E. 333. K.
Lamiæ & Menippi nuptiæ. 118. B.
Lamiæ scientiam Magicam dicunt potiuncula & quali. 233. C.
Lapidis Philosophici nomina, & materia. 70. A.
Lapides in æs liquari. 73. C.
Lapidum exstases. 238. A.
Lares. 250. B.
Larina oppidum à Magis liberatum. 164. E.
Laruæ. 250. B.
Latace. 138. C.
Latronum spectra D. Germano apparentia. 280. Q.
Laude Dei magica dissipantur. 195. D.
D. Laurentij Iustiniani vita. 263. I.
Lauretana spectrorum infestatio. 323. F.
Leberis serpentum. 228. A.
Lemures. 251. B.
Lemuria seu Remuria. 250. B.
Leo cur metuit gallinacei cantum 34 B.
Leo thesaurum punitus. 294. T.
S. Leonis amuletum. 51. C.
Leonis Imper. auriculæ. 43. A.
D. Leonis vel Caroli Magni spuriæ orationes 219. A.
S. Leonis epistola correcta à Beato Petro. 187. Q.
Lepus marinus quàm venenosus. 36. D.
Lernum 251.
Lestrygones. 138. K.
Leucippe Galateę filia. 226. C.
Lignum sæpe lapidascit. 84. B.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Lilith Succuborum dæmonũ præses. 330. H.
Lineæ confuſę quo pacto ſpeciem picturæ pulcræ præbeant. 130. G.
Lipothimia. 363. D.
Litteræ & ſyllabæ nullã cum cælo cognatio 55. D.
Locum quo occupet modo angelus. 147. B.
Loca conſtituta & ſolemnia ſagarum, in ditione Beneuentanâ. 195. 296. in ditione Vltraiectinâ. 198. 199.
Localis tranſlatio ſagarum vera. 185. cũ ſeq.
Localium tranſlationum falſarum exempla. 186. A. verarum exempla. 193. 194. cum ſeqq.
Locuſta ſignificat dæmonem. Proleq. F.
Locutiones miraculoſę quo fiãt modo. 210. A
Loqui beſtias an faciant magi ibid.
Lothi vxor quomodo in ſtatuã verſa. 209. D
Luctatores dæmones. 325. F.
Lucomorij an quotannis reſurgant. 361. C.
L. Coſitius. 225. A.
L. Marcius. 148. C.
Ludouici Alodiſij Imolenſis tyranni ſpectrũ patris. 502. X.
Ludouicus Bauarus Imp. 161. A.
Luna cælo non deducitur. 151. A.
S. Lupus Senonenſis. 374. B.
Lupus an ei quem prior vidit raucedinem adferat. 34. B.
Luſitana mulier ex ſimio duos filios peperit. 175. B.
Luſitaniæ Regum inſignia vnde nata. 298. V
Lutherus ex incubo genitus. 180. C.
Lutgardis cautio. 317. Z.
Lycaon morbus, lupina inſania, & chatrab. 207. B.
Lycanthropi qui & quomodo. 207. A. cum ſeqq.
Lyncei, 35. C.

M

MAcedonius moriens citat Anaſtaſium ad iudicium, ſed irrito conatu quia ſchiſmaticus. 239. R.
Macrianus Græculus. 169. H.
Mahometus hæreticus & Magus, Proloq F.
Magdalena Cruciã. 204. B. 239. B.
Magiæ diſcuſsio quam neceſſaria & difficilis. Proloq. B. C. D-E.
Magia quid. 12. A.
Magiæ diuiſio. 13. B.
Magiæ inuentor & perfector cacodæmon. 104. C.
Magia prohibita quid. 13. C.
mathematica quid, & mira eius exẽpla 41. A
artificialis quid, & quotuplex 42. A.
Magia duplex Perſarum mala, vtraque & vtriuſque origo à Satanã. 19. A.
Magiam dæmoniacam eſſe aliquam. 20. A.
Magiæ naturalis diuiſio. 21. B.
Magiæ naturalis operatricis ſcriptores, & eorum cenſura, cautioque. 22. B.
Magiæ ſpecialis genera, 106. A.
Magiæ vis in cacodæmones qualis & quanta. 364. cum ſeqq.
Magiæ prohibitæ ſpecies quæ. 13. C.
Magiæ dæmoniacæ notæ, ſeu indicia pacti initi. 115. A. 116. B.
Magiæ dæmoniacæ quis primus auctor. 104. A. 107. A.
Magiæ poteſtas quæ in cælos, aſtra, & elementa, 150. D.
Magiæ dæmoniacæ libri. 106. A. & 107. B
Magiæ dæmoniacæ ſcriptores vetuſti 19. A.
Magiæ naturalis auctor Deus. 20. A.
Magiæ naturalis definitio. 20. A.
Magi an queant impedire actiuitatem ſpiritus naturalis, & varia exempla. 148. B.
Procellas ciere poſſunt. 157. A. 154. A.
Quid in aquas poſſint. 157. E.
Loco mouere quę valeant. 111. A.
Subſtantiales vel accidentarias formas producant. 146. A.
Poſſunt quę dæmones nec amplius. 160. D
Quid poſſint in fortunæ bona. 152. A.
An plus poſſint in Serpentes quam in alia bruta. 174. R.
Nequeunt creare, nec quiduis ex quouis facere, nec ex quauis cauſa, vel quouis inſtrumento; nec in inſtanti, nec tempore nimis breui, nec facere vt ſit vacuum. 146. 147. A B. &c.
Magi pauperes & viles vbique cur. 167. G.
Magi Septentrionales, vt Finni, Biarmij & alij 136. A. Tartari, ibid.
Magi tres Euangelici quales. 21. B.
Magorum varia nomina apud Hebræos, & quid ſingula ſignificent. 14. D.
Magorum varia nomina apud Latinos. 17. B.
Magorum vetuſtiſsimorum nomina ex variis. 19. A.

Magi dæmones ex pacto, ſed ſponte obediunt. 169. C.
Magiæ in Hiſpanijs ſcholæ per Sarracenos introductę, quando ſublatæ. Proleq. F.
Magici effectus non ſunt gratiæ gratis datę. 103. A. nec ſunt effectus bonorum Angelorum. 103. B. 105. C. nec ſunt effectus animarum. 105. B. 105. D.
Magici effectus admirandi. 136. cum ſeqq.
Magicæ ſuperſtitionis cauſa fidei diminutio, Proleq. E.
Magicæ virtutes. 140. 141. 142. C. 144. C.
Magicarum artium cauſæ & genealogia per apologum. 105. E. 106. E.
Magnentius. 163. E.
Maleficorum cur maior nunc quã olim multitudo, Proleq. E.
Mammona. 325. F.
Manes. 251. B.
Manes accire. 266. K.
Manes & Marcion vnde hæreſim ſumpſerint. 58. A.
Manethon Magus. 137. B.
Marcellinæ prior à dæmone occiſus. 170. H.
Margarita Eslingenſis. 213. C.
Marcus hæreſ. & Magus. Proleq F. 50. C.
Marcus contra obſidionem obſidione liberatum à Magis. 135. D.
S. Maria virgo pro mundo intercedit. 298. V.
S. Mariæ virginis odiũ in hæreticos. 286. Q.
eiuſdem varia miracula paginis ſeqq.
S. Mariæ de Colũnã primum templũ. 271. N.
Mariæ virginis deuotio quam vtilis exemplo probatum. 211. A.
Maria ſoror Moſis an ſcripſ. de Alchim. 66. A.
Maria Pacheco mutata in Manuelem. 224. A.
Marſilius Ficinus à morte apparuit. 303 X.
Marſi. 42. H.
Maſſorum virtus an fabuloſa. 173. A.
Martianus II. 165. F.
Martyres cur Deus permiſerit gladio necari, quos ab igne, aqua &c. conſeruarat. 218.
Martyres quopacto illæſi ſeruabãtur, 148. B.
Matthæus Epiſcopus. 117. E.
Matthæi Euangeliũ quãdo repertũ. 288. C.
D. Maurilius. 364. E.
MECHAESEPHIM quid. Heb. 15. D.
Medæa. 140. C. 141. C. 144. C.
Meluſina. 183. E. 340. N.
Memoriæ quid conferre vel nocere queat dæmon. 232. B.
Memphitis lapis. 220. B.
Menander hæret. & Magus. Proleq. F.
Menſa ſolis. 44. B.
Merlinus. 180. C.
Meſſium & frugum excantatio. 158. A. 159. A.
Metalli definitio. 77, F.
Metalla an viuant. 72. B.
Metalla cur ductilia. 72. C.
Metalla in quæ principia reſoluantur. 75. D
Metallorum materia, & conciliata ſententia Peripateticorum & Chemicorum. 74. D.
Materia proxima an eadem eſſe poſsit. 79. F.
Metallorum omnium an vnica ſpecies perfecta? 77. F.
Metamorphoſes Gentilium, vt ſociorũ Diomedis, Iphigeniæ, victimę Cæſar. 128. A.
Metamorphoſes variæ, & an corporum per Magos fieri queant. 206. A.
Metaphora in SS. 25. C.
Metonymia in S.S. 25. C.
Michaëlis Sidicitæ præſtigiæ. 133. F.
Militares incantationes & ſuperſtit. 19. A.
Milo. 138. C.
Miraculum & mirum quid ſint. 124. B.
Miracula an fidei efficax probatio. 128. C.
Miracula aut mira an magi queant facere. 124. A. B. 125 126. D. E.
Mithra. 112. D.
Mixta anã Magis produci queant. 174. A.
Modus alchimiæ, ſeu media quæ licita. 56. D.
Mœris. 139. C.
Mogũtinus dæmon diffamator. 159. A.
Monuedrienſis Abbatiſſa. 228. B.
Monſtra an de ſuis inferioribus prædicentur. 78. F.
Monſtrorum quæ naturã ſterilia. 79. F.
Monſtrorum origo quæ. 175. B. cum ſeqq. maximè. 176. D.
Morbi qui faciunt, vt quis mortuus videatur.
Morbi ἀφανεῖς. 363. D.
Morienis fictitius. 68. B.
Morituri quibus dexteram porrexerint, an appareant poſtea. 316. Z.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Morituris quam terribilis dæmon appareat. 315. D.
Mormo. 333. I.
Moses quo apparuerit modo. 257 E.
Moses an scripserit de alchimia. 66. A.
Motus localis per aërem magicus. 123. D.
Motu locali quomodo dæmon vtatur in magicis. 127. A. quid valeant mouere loco, & quomodo. 128. A.
Musæ felix transitus. 291. R.
Musica quomodo moueat. 54. C.
Muscla ex ore militis 231. B.
Muscelæ & buffonis odium. 34. B.

N

NAbuchodonosor quomodo in bellua mutatus. 209. D.
NACHAZ Hebr. quid. 14. D.
Nacli obsidio soluta propter spectra. 338. M.
Napello educata puella veneno imbuta Alexandrum. 97. D.
Nascitur nemo medicus vel fascinator. 28. B.
Natura quopacto operetur. 53. B.
Naturæ leges in magicis etiã vigent. 124. A.
Naturæ ordo quotuplex. 52. B.
Naturæ leges & vniuersi ordo mutari nequeunt à Magis. 146. A.
Nauigantibus litus cur moueri videatur. 151. D.
D. Nazianzeni visio. 263. I.
Neapolitanus rex vltimus Italus an per magiam deturbatus: & an Italus esse queat. 166. F.
Necyomantiæ origo. 250. B.
Nemesis. 325. F.
Nero magicen irritam expertus. 127. E.
Nicenæ Synodo mortui subscripsere. 275. P.
Nigritæ. 173. A.
Nobile Raymundi. 86. A.
Nogeri visio. 264. I.
Noë & Chamus an scripserint de alchimia. 66. A.
Nomina non sunt radij rerum. 56. D.
Nomina sunt vitæ expertia. ibid.
Nomina an à Deo rebus indita. ibid. E.
Nomina vim physicam nullã habent. 46. E.
Nomina vnius linguæ non plus possunt quã alterius: nec Barbara quàm Latina. 55. C.
Nominũ vis nec nascitur ab imponentis sanctitate, nec à linguæ dignitate. 55. 56. D.
Notoria artes. 104. E.
Numerus formalis magicus qualis. 50. C.
Numerus musicus quid valeat. 49. B.
Numeri imparis vis. 50. C.
Numerorum vis quæ. 48. A. 49. C.
Numæ Pompilij cœna magica. 137. A.
Nympha multebris. 236. C.
Nympharum variæ species. 332. I.
Nympholiptæ. 332. I.

O

OBlatio sacrificij pro mortuis. 295. R.
Obsessis qua mente herbæ & lapides possint alligari. 371. E.
Ocimum cum maledictis plantatum vberius 21. A.
Octimestris partus ratio. 49. B.
Oculorum morbi, vt formicatio & halitus 321. D.
Oddo Danicus. 162. E.
Odoratus deceptio. 321. D.
Oφιη ebr. quid. 14. D.
Olibij Max. vrnula, & lucerna inexstinctæ
Ollerus Suecus. 162. E.
Ollerus magus. 137. A.
Oniropompi. 365. A.
Operis huius occasio & finis. Prol. B. C. G.
Operum naturalium species. 52. B.
Orationis vis contra spectra. 281. Q.
Oratio retrograda an qua talis effectus
Oratores quomodo persuadẽt & mouẽt
Ordines vniuersi quatuor. 52. B.
Orichalcum factitium & naturale. 72. C.
Origenes damnatus. 289. R.
Origen. errores dæmõ Magis persuadit
Oromagda seu Oromazus. 15. A.
Orpheus & Amphion magi. 137. A.
Orphei caput. 112. B.
Othinus dæmon. 163. E.

P

PActũ magicũ duplex, explicitum & implicitum, & vtriusque formalis ratio sollemnia. 108. A. 110. C. D. 111. D.
Pactum magicum quale peccatum. 8. D.
Pactum tacitum Magorum quale, & quomodo dignoscendum. 114. F.
Pactum tacitum quando nõ mortale.
Pactum de apparendo. 303. X.
Pactum de apparendo post mortem an
turúmue. 317. Z.
Pacto non astringitur dæmon & cur aliquando illi stet. 110. C. 112. D.

Palamus. 193. B.
Palea quo modo videatur esse trabs. 131. D.
Paleæ niues conserunt & fructus maturant. 20. A.
Paleæ quomodo appareant esse serpentes & saltitare. 130. C.
Pamphile saga. 138. B.
Pan. 326. F. 329. G.
Pandulfus Capuanus. 295. T.
Pandoræ poculum an alchimicum. 66. A.
Panem & salem cur dæmon oderit. 160. A.
Panicus terror. 332. I.
παραλαμβάνειν. 193. C.
Parasceues filiorum vis curandi. 38. B.
Paredrij. 365. A.
Paredri, qui & exempla. 374. G.
Parentationes. 300. R.
Partus prodigiosus in regno Neapolitano. 117. E.
Partus monstrosi varij in varijs locis. 174. B.
Pascitis præstigiæ. 118. B.
Patres animam cælis tribuentes figuratè loquti. 26. C.
S. Paulli Gazellen. 37. E.
Paullina ars. 104. B.
Pauonis caro nescia putrescere. 20. A.
Pecoritas fictitias dat dæmon & magi. 163. G.
Pegulani orti à cane. 176. D.
Penetratio corporearum dimensionũ an dæmoni possibilis sit, & an contra naturam. 202. A.
Peripatæ. 59. A.
Pentaphylli herba. 49. B
Perfici clypeus. 205. C.
Persarũ cadauera cur non putrescant. 146. E.
Peruani viperas sine noxã quomodo contrectent & mira illorum solennia. 172. A.
Petasum duo Dij. 18. A.
Petitio an potentior quia laminæ insculpta. 56. G.
Petri de Paz triboni Hispani apparitio post mortem egregiæ victoriæ causa. 304. X.
S. Petronilla à B. Petro sanata. 39. F.
Phalion. 246. E.
Pharsalia. 213. A.
Philippi Diaceni translatio. 193. C.
Philtra. 225. A.
Philonij spectrum mirabile & concubitus cũ Vino Machar à. 347. A.
Philosophi nomen vsurpant alchimici. 98. F.
Phrenitis & mania quid. 321. D.
Phylacteria. 58. A.
Picus rex. 139. C. 140. C.
Pici mirandulani alchimia. 94. A.
Pici martij herbæ vis. 21. A.
Pilosi. 326. F. 334. K.
Pilularum numerus impar. 49. B.
Pisces inuicem monent. 214. E.
Platanus in oleam mutata. 84. B. 209. D.
Plumbo liquato manus lota Venetijs. 20. A.
Plutus & Pluto vnde Πλοῦτος. 325. F.
πτῶμα etiam accipi de anima. 270 M.
Pœnitentiam diabolus non potest in laruis impedire. 257. D.
Policriti spectrũ & caput filij loquax. 212. B.
Pomponatij lib. de Incantat. 22. B.
Præfiscini. 58. A.
Præstantij pater. 207. C.
Præstantij patris deliuio. 132. E.
Præstigia quot modis dæmõ operetur. 130. C
Præstigiatorij effectus quibus regulis cognoscendi. 142. F.
Præstigiatrix magia, & exempla, & eius fundamenta quædam. 43. B. 44. C.
Præternaturalia opera quę. 52. B.
Principibus quibus licita alchimia. 101. K.
Priscillianus hæreticus & Magus. Proloq. F.
Priscilliani error. 157. B.
Prosopopœia in S.S. 25. C.
Pseudo Christi tres Galli, hæretici & Magi, proloq. F.
Pfylli. 41. H.
Pfyllorum & Marsorũ vis in serpentes. 21. A.
Publij caput. 212. B.
Pueri per diffans ianuas aperientes. 42. H.
Putredinem quæ arceant. 246. 247. B.
Pythagoras magus. 212. B.
Pythagoræ magica. 137. A.
Pythagoræ femur aureum. 67. A.

Q

QVantitas vt sic non est actiua. 48. A.
Quæstiones & torméta quæ multi magi fortiter ferant. 220. B.
Quirini cuiusdam infœlix exitus. 219. A.

R

RAbbinorum errores. 15. D.
Ranunculi decretorij. 317. E.
Raptus causæ. 241. 242. C. 243. 244. D
Ratio an concedenda brutis. 215. A.
Raymundus Lullus. 22. B.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Raym. Lullus verum aurum produxit. 86. A.
Reatinus circulator. 44. B.
Reginæ sagarum olim fuere. 117. B.
Regulæ discernendorum verorum effectuũ à præstigiosis. 123. 124. E.
Religio gentilibus pro superstitione. 9. A.
Religio quid Theologis. 11. C.
Religionis & superstitionis differentia. 10. B.
Resurrectionis veræ effector solus Deus, non dæmon, nec natura. 358. A. cũ seq. Insectorum imperfecta resurrectio. ibid. Gentilium apparentes resurrectiones explicatæ. 360. B. C. 363. D 364. E.
Resurgentes cum Christo. 257. E.
Richardo Comiti mirum spectrum oblatum. 361. C.
S. Roberti visio. 152. C.
Ruta furtiua fertilior. 21. A.

S

Sacrilegus punitus. 295. T.
Sagæ cur fœtidæ. 348. A.
Sagæ possunt dfeerneré an veré translationes sint, & quo pacto. 201. F.
Sal Agrigentinus aquâ induratur, igne liquatur. 20. A.
Sal deest in conuiuijs magorum 160. A.
Sal, bitumen, atramentum naturalia & artificiosa. 83. B.
Salai Regis spelunca. 170. H.
Salmanticæ laus. *Proleq.* F.
Salmanticensis puer sanans tactu. 39. F.
Salomon an diues per alchimiam. 66. A.
Salomonis Magica. 107. B.
Salomonis exorcismi quales. 368. C.
Salomonis Regis Magia qualis 21. B.
Salutatores Hispaniæ an Magi & permittendi. 38. 39. E.
Salutatorum mendacia & errores. 40. 41. F.
Salutatorum vis non est naturalis. 41. H.
Saltzburgensis Magi mors. 173. A.
Samaria infamata Magiæ. 16. D.
Samaritanus idem quod Magus. 16. D.
Samuel an euocatꝰ per Pythonis. 120 C. 122. D
Samuelis anima verè apparuit. 266. & seq. I.
Sancti vim habent coërcendi dæmonem. 368. C. 370. D.
Sanctorũ reliquiæ contra spectrum. 307. X.
SS. variorum apparitiones. 272. cum seqq.
Sanctorum ieiunia à Deo. 222. D.
Sanctorum Dormientium duodecim 221. C.
Sandaracha naturalis & factitia. 73. C.
Sanitatis donum est à Deo. 38. E.
Sardoi Heroës 221. C.
Sarracenus in Apulia thesauri repertor. 170. H.
Satyri. 326. F.
Scalij magi mors. 119 A.
Scantiarum aquarum flamma. 147. D.
Schiltachium à sagâ crematum. 5. A.
Schismatico fauentis pœna. 292. R.
Scholæ magicæ in locis diuersis. 202. A.
Scientias & artes quo dæmon pacto discere queat. 233. B. 234. C.
Scorpij Libyci industria. 274. E.
Scotiæ Regis cõtra Pictos stratagema. 370. A.
Scotus Parmensis. 260. A.
Scriptura loquens de animatione exili quo pacto intelligenda regulæ aliquot. 21. C.
Scripta Pontificia defendi Deo quam gratum. 288. Q.
Scrobicula ad pluuiam. 155. D.
Semen humanum quid. 179. B.
Semidei & Heroës veterũ ex incubibus &c.
Senectus an in iuuentam queat mutari. 270. A. & seqq.
Sensum doloris an dæmon homini queat inferre. 218. B.
Sensitiua vis quid possit pati à magis. 220. A.
Sensus pro sinus apud veteres. 171. A.
Septem granula rixas prouocantia. 21. A.
Sepulcro Aiacis vox erumpens. 363. C.
Serapis. 315 F.
Serpens quernâ fronde necatur, & pennâ sistitur. 56. D.
Serpens iuuentam renouat. 229. A.
Serpens mutatus in aurum. 210. D.
Serpentum incantatio. 120. C. 171. A.
Seruij Tulli capilli. 148. C.
Sibylla an vaticinata de alchimia. 66. A.
Sibyllæ albæ. 340. N.
Sigebertus Franc. Rex. 163. E.
Sigillorum vis. 45. A. 47. C. D.
Silicernia. 250. B.
Siluæ classis speciem præbentes. 312. A.
Siluanus Episcopus falsò accusatus. 270.
Siluester II. 165. F.
Simeonis Sali amuletum. 49. B.
Simon Magus qualis. *Proleq.* F.
Simonis magi præstigiæ. 116. B.
Simonis magi prodigia. 156. A.
Simonis magi canis. 212. B.
Simonis magi volatus. 193. D.
Simulacrum & vmbra an ab animâ differant 250. B.
Syrenes. 326. F. 332. I.
Sisyphus an artis alchimiæ inuentor. 66. A
Socratis dæmonium. 374. F.
Sodomitarum aoralia. 132. E.
Somni diuturni varia exempla, & an magicis ponit conciliari. 221. C.
Soni & voces prodigiosæ statuarum, hominum &c. 318. A.
Sopater magus. 152. A.
Sortilegi & Sortiarij. 28. E.
Sospitra. 256. D.
Spagirica. 64. B.
Species imaginatiuas quas dæmon queat ingerere. 231. A.
Species differentia commisceri & gignere. 280. C.
Spectrum vehit militẽ Hierosolymá. 338. M.
Spectra portendentia futuras clades & calamitates. 140. O.
Spectra quoppacto lapides queãt iacere. 341. P.
Spectra vel animas nequeũt magi elicere, sed simulantur à dæmonib. 369. D.
Spectra feminea puellarum, matronarúmue quàm varia. 339. R. cum seq.
Spectra artificiosa. 319. A.
Spectra vexantia domesticos, & strepitus ciere. 141. P.
Spectra ficta varia. 319, 320. B. quale peccatũ. ibid. C.
Spectra contemnens ab ijs truncatus. 337. M.
Spectrorum dona periculosa. 338. M.
Spectrorum infestatio causa rescindendæ locationis. 341. P.
Speculũ cur vitietur adspectu mẽstruatę. 33.
Speculũ incendiaria. 24. A.
Sphinx. 332. I.
Spiritus fit puella. 222. D.
Spiritus dæmonis miraculum. 210. D.
Spiritus damnatorum vel beatorum non subintrant corpora. 262. I.
Spiritus quoppacto lapides queãt iacere. 341. P.
Spiritũ apparitiones à quibus explosæ. 247.
Spiritus seu animarum discernendarum ratio. 260. H. cum seqq.
Spiritum seu animarum discernendarum rationes. 252. C.
Sporus. 226. D.
Stallichten. *Germ.* 149. C.
Stanislaus. 364. E.
2. Stephanus Diensis. 370. D.
Stigma Magorum. 111. D.
Stigma sagarum insensile, quâ formâ. 220. B.
Stomoma. 73. C.
Strutiocameli ouа non excluduntur aspectu 34. B.
Stryges. 17. E.
Stumph Petter Sebburgensis. 208. C.
Succuba dæmon an parere queat. 182. E. exempla varia quomodo accipienda. 183. E.
Supernaturalia opera quæ. 52. B.
Superstites qui. 9. A.
Superstitio falsi cultus. 11. D.
Superstitio vnde dicta. 9. A.
Superstitio indebiti cultus. 11. D.
Superstitio in malo. 10. A. B.
Synagoga credidit animas apparere. 266. K.

T

Tactus solus non est causa effectuũ mirandorum. 35. D. 39. F.
Tactus sensum in corpore assumpto potest dæmon fallere. 346. A. vt & alios.
Tactu sanant nonnulli. 38. F.
Tarantulę venenum. 21. A.
Tarentinus senex. 228. B.
Tartari Polonos arte magicâ fundunt. 162. B
Taurus verbis domitur. 174. F.
Tauriminitanorum iuuenum ex ebrietate væsania. 322 E.
S. Telmi flamma. 150. D.
Temperamentum æqualitatis quod Itali medici quidã confinxerunt impium est. 28. A.
Tenebras magi excitant. 157. E.
Tentare quantum sinatur Diabolus. 236. D
Terræ opus sacrum quid Hippocrati. 67. A.
Terræmotus causare an queant. 152. A.
Testimonium domesticũ quãdo validũ. 28. B
Testimon. pauperum an admittendum. ibid.
Testudo quomodo excludat ouа. 34. B.
Thaumaturgica magia. 44. C.
Theodorus monachus. 203. A.
Theotecnus magus. 212. B.
Theophilus medicus. 321. D.
Theophilus Vicedominus. 165. F.
Thesauri custodes dæmones. 344. R. & dracones. 345. R.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Thessalos quærentes magiâ dæmone necati. 169. H.
Theurgia impia est. 104. B. nulla est. 106. A.
Thrasyllus. 321. D.
Thynicus. 236. D.
Tironibus religionū infesti dæmones. 323. F.
Torpedo torpefacit manum piscātis. 56. D.
Translationes locales Magiæ quadrupl. 200.
Transfectiones corporum à dæmonibus factæ aliquando sunt citra defatigationem maleficarum. 202. G.
Treuirensis rustici factum. 155. D.
Treuirensi ditioni vnde labes sagarū Prol. F.
Triscalinus parochum diffamant. 169. A.
Triticum & siligo mutantur in inuicē. 84. B.
Triticū, loliū, siligo an specie differant. 84. B.
Trithemij Steganographia. 107. B.
Tusciæ vestalis cribrum aquiferum. 150. D.
Tympanum ex pelle lupinâ sonitu rūpit tympanum agninâ ex pelle tensum. 20. A.
Tyresias. 226. D.
Tyresias & Melampus non intellexere voces auium. 214. D.

V

VDo Magdeburg. Episcopus. 301. X. 296. V.
Vagiones. 183. E.
Varus. 132. C.
Vellus aureum. 67. A.
Venefici. 17. E.
Veracrucij quædam refutata. 39. F.
Veratrices. 18. E.
Verborum significatio an sit effectiua. 57. E.
Verborum complexio an effectiua. 157. F.
Verborum insusurratorum in aurem tauri vis nulla. 32. A.
Verborum & nominum seu incantationum vis. 59. A. 51. B. 53. C.
Vermiculi mutantur in alites. 83. B.
Vespertilio foliis pirarum abigitur. 56. D.
Vestales Romanorum sigæ. 161. A.
Victoriam in bellis an magi largiri valeant. 161. A. item ad vrbium expugnationem iuuare &c. 161. A.
Vipera arundinis ictu obstupescit. 36. D.
Virgo vt concipiat an dæmon queat efficere. 184. F.
Vir an in fœminam possit mutari. 216. D.
Virum colorum spectra. 342. Q.
aut alia membra an verè dæmon au-
geat, aut amputet. 206. C.
Visio fit introsuseeptione nō emissione. 33. B.
Visio & visus qui differant. 255. D.
Visionum exempla quædā in S. Histor. 276. D
Visus seu aspectus non est efficax ad sanandū morbos vel alia huiusmodi mira. 33. B.
Vita non pendet à numeris. 229. C.
Vitæ periodus an aliqua certa cunctis. 229. C.
Vitam perpetuare homini non potest dæmon. 230. D.
Vitales actiones tribuere dæmoni in corpore assumpto error. 356. D.
Vmbrę quid. 251. B.
Vnguenta cur adhibeat dæmon in translatione. 191. C.
Voce solâ morbi & vulnera sanari, vel alia nequeunt perfici. 32. A.
Voces animalium vt in homine audiantur an possint magi facere. 215 C.
Voluntaria & pro lubito exstatis est magia 239. A.
Voluntati an dæmon vim facere & quomodo inducere queat, etiam quo ad pectatum 235. D.
Voluptas ne esse queat in concubitu cum dæmone. 181. D.
Vratislai & Gremoziste bellum. 165. B.
Vriel, an nomen angeli. 62. D.
Vrsariorum amuleta. 61. D.
Vter vnde sagi & sagæ potāt scientiā. 190. B.
Vteri strangulatio. 363. D.
Vulnera arceanturne magicis. 229. A.
Vulnerum militarium curatio. 57. E.
VValtherus de Milene. 356. N.
D. VVamberti visio. 264. I.
VVestphala diris filium immobilem redidit. 32. A.
Wisselkinderen. 183. K.

X

Xaca Iaponius. 180. C.

Z

ZAbulus. 107. B.
Zahuris Hispanię quales. 51. C.
Zamoren. monacho. pactus & apparit. 177. B.
Zedechiæ Iudęi præstigię. 132. E.
Zelotypię poculum. 51. B.
Zoroaster non vnus, sed multi. & quot. 4.
Zoroastri artes. 136. A.
Zyto Bohemus. 367. B.
Zytonis Bohemi præstigię. 119. E.

FINIS.

S. SCRIPTVRÆ, ET VARIOR. SCRIPTOR. LOCA HIS LIBRIS EMENDATA VEL EXPLICATA.

EX VETERI TESTAMENTO.

GENESIS. 1. v. 16. 26. C. & 2. v. 9. 231. D. & 6. v. 3. 229. C. v. 11. 15. C. 178. A. & 19. 132. E. 349. B. & 31. v. 24. 330. H.
EXODI 7. & 8. 128. C. & 13. v. 16. 59. A. & 22. v. 19 15. & 16. D.
LEVITICI 26. v. 34. 25. C.
NVMEROR. 5. 51. B.
DEVTERON. 6. v. 28. 59. A. & 31. v. 2 119. C. & 31. v. 1. 25. C. v. 19 153. A.
REGVM 1. 1. c. 16. v. vlt. 371. E. & 1. Reg. 28 110. C. 166. cū seqq. L. 2. Reg. 14. v. 14 311. Y. & 4. Reg. 9. v. 22. 16. D.
PARALIPOM. 1. 16. v. 16 11. D. v. 33. 25. C.
ESDRÆ 4. 4. v. 1. 61. D. & eod. lib. 4. c. 8. v. 2. 67. B.
TOBIÆ 6. v 8. 371. E. & 7. 10. A.
IOB. 1. v. 16. & 19. 153. A. 328. G. & 7. v. 10. 314. Y. & 9. v. 22. 365. A. & 15. v. 15. 16. C. & 38. v. 7. 26. C.
PSALMOR. 31. v. 6. 16. C. & 57. v. 6 110. C. & 173. B. & 78. v. 57. 64. A. 98. v. 5. & 6. 371. & 101. v. 5. 227. A v. 15 & 16. 311. Y. 314. Y. & 105. 23. 64. A. & 113. 25. C. & 115. v. 15 240. B. & 146. v. 4 56. E.
PROVERB. 23. v. 33 311. D.
ECCLESIASTICI 3. 24. 96. D. & 46. v. vlt. 110. C. 266. 268 L.
ISAIÆ 1. proloq. E. & 2. v. 21. 316. F. & 3. v. 21 316. E. & 8. v. 15. 109. B. & 34. v. 14 316. E. 333. H. & 40. v. vlt. 128 A. v. 17. 26. C. Threnor 4 333. H.
IEREMIÆ 7. v. 18. 26. C. 173. B. & 44.
EZECHIELIS 8. v 3. 100. F.
DANIEL. 4. v. 32. 16 C. & 29 C. 204 B
IOELIS 1. Proloq. F.
AMOS 8. Proloq. F.
SOPHONIÆ 1. v. 5. 26. C.

EX NOVO TESTAMENTO.

MATTHÆI 4. v. 9. 119. B. v. 8. 193. & 11. v. 21. 25. C. 14 v. 26. 270. M. & 17. 257. E. & 23 v. 5. 59. A.
Lucæ 4. v. 9. 193 C. 9. 257. E. & 10. v. 19. 56. E. & 11. v. 19. 368. G. & 14. v. 37. 169. M. & 16. v. 26. 312. Y. & 19. v. 40. 25. C. & vlt. v. 30.
Ioannis 8. v. 48. & 49. 16. D. & 10. v. 19. 269. M
Actorum 11. 15. 170. M. & 11. 204. B. & 17. v. 11. 10. B.
1. Corint 10. v. 13. 237. D. & 11. 240. 241. B.
2. Corinth. 5. v. 4 259. G.
Ephes. 6. v. 6. Proloq. F. & v. 12. Proloq. D. & vlt. v. 12. 365. A.
1. Thessalon. 4 v. 13 311. Y.
Hebræ. 1. v. 5. 146. A.
1. Petri 3. v. 19. & 4. v. 6. 270. M. & 5. v. 8 Proloq. E.
2. Petr. 3. 311 Y.
Apocalyp. 7. v. 1. 153 A. & 9. Proloq. & v. 11 316. F. & 16. v 13. Proloq. F.

LOCA VTRIVSQVE IVRIS.

c. 1. & 4. 26 q 5. fol. 60. C.
c. Episcopi. 26. q. 5. fol 91. A. 187. A 206. A
c. spondent. de crimin. falsi. in extrauag. 88. B. 93. A 101. K.
Concil Braccarense. 1 157. B.
Concil. Elibertinum. 276. P.
Concil. Nicenum. 1. 276. P.

L. ostentum. de verb. obligation. 166. K.
L. Saccularij. de extraord. crimin. 310. C.
L. ex Senat. consulto. ad leg. Cornel. de sicar. 166. K.
L. multi. C. de malefic. & mathe. 166. K.

LOCA PATRVM ET ECCLESIAST. SCRIPTOR.

AMbrosij. 175. Q.
Anastasij Nisseni. 314. Y.
Arnobij. 19. A. 215. A.
Augustini. 110. C. 132. D. E. 186. A. 187. A. 282. Q. 314. Y.
Basilij Cæsar. 60. B. 277. P.
Cæsarij. 254. D.
Casiani. 179. B. 331. K. 365. A.
Chrysostomi. 60. B. 179. B. 204. B. 315. Y.
Clementis Romani. 18. A. 136. A. in marg.
Firmiliani. 128. A. 152. A.
Helinandi. 239. B.
Hieronymi. 50. C. 60. B. 281. Q. 333. H.
Hilarij. 173. A.
Hildegardis. 240. B.
Hugonis à S. Victore vel Eteriani. 187. A.
Irenæi. 112. D.
Isidori Hispal. 315. Y.
Iustini Martyris. 19. A. 120. C.
Lactantij. 10. C.
Macarij. 262. H.
Nicephori. 333. H.
Origenis. 53. B. 273. O.
Paullini Nolani. 275. Q.
Philastrij. 179. B.
Tertulliani. 118. B. 147. B. 271. O
Theophilacti. 315. Y.
Thomæ Aquinatis. 48. D. 68. & 69. A.

PROPHANÆ HISTORIÆ VEL Philos. aut Poës. scriptor. Loca.

ÆLiani. 216. A.
Apuleij. 136. E. 205. B. 361. C.
Aristotelis. 73. D.
Ausonij. 226 D.
Calpurnij. 29. B.
Cedreni. 87. A.
Ciceronis. 10. B.
Claudiani. 117. B. 319. B.
Eunapij. 342. Q.
Euripidis. 246. D.
Galeni. 215. A.
Gellij. 158. A. 223. A.
Glycæ. 105. C. 137. A.
Herodoti. 209. D.
Hippocratis. 221. D.
Horatij. 207. B.
Iamblici. 218. A.
Iosephi. 19. A. 371. E.
Lucani. 110. B.
Lucretij. 9. A 37. D.
Manilij. 64. B. 171. A. 177. D.
Nonij. 10. B.
Ouidij 159. A. 206. A. 217. H.
Philostrati. 213 D 362. C. 364. D.
Platonis. 74. D. 179. B. 239. A. 362. C.
Plinij. 72. B. 139. A.
Plutarchi. 239. B.
Procopij 319. F.
Propertij 155. D. 206 A. 250. B.
Pselli. 166. F.
Senecæ. 146. A. 152. A.
Suidæ. 19. A.
Virgilij. 249. B. 336. M. 349. B.
Zonaræ. 203. A.

FINIS.

ERRATA.

2. in margin, de Abiano, leg. de Abono. 4. Ortide, leg ortum de. 14. in marg. בסמ. scrib. בסם. 21. parris 2. leg. partis 2. 43. in marg. in Marcello. adde; & Zonaram to. 2. 44. astrorum influxu. leg. de astr. influ. 48. qua talis. leg. qua tales. 64. אליחים, lege, אליהים. חלץ leg. הלן. 81. vices ignis, leg. vires ignis. 97. vacationé actionib. ego vacat. ab actionib. 106. ἀντιπιλαφγίζω, scrib. ἀντιπιλαφγίζω. 113. 2 follemnijs eius indicia, dele, eius. 143. in marg E. scribe, I. 169. A. in marg H. 180 leuiculis non, scribe, leuiculis non. 185. Sic corrig. in principio vbi positum, 581. in marg. ΔΔ. scribe, γγ. 190. Iudicis in scribe, Iudicis functioni in. 191. Teneridres, scribe, teneriores. 194. & venerabili, scribe, ex venerabili. 198 addictum, scribe, adactum. 199. exulibus, leg. decollatus. 200. cond. leg. concl. 201. ferre, lege, ferè. 207. qui concideras. Postea. leg. Qui concideras, postea. 210. clausar, leg. clausas. 278. Stilithone, lege, Stilichone. 278. Sisinni, lege, Sisinnij. 274. Agamæ, leg. Agauni. 281. Fortunarum, lege, fortunatorum. 300. Sigonius, lege, Sigontur. 302. Duci, lege, ducis. 325. triniorum & quadriniorum, leg. triuiorum & quadriuiorū. 324. aduectus, *adde*, & illi Anachoretæ, de quo Nilus de orat. ad Deum c. 102. & 103. 334. Ducis Lotarij, addes (hoc est Brabantiæ) 337. tumidus, leg. timidus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

LOVANII,
EX OFFICINA TYPOGRAPHICA
GERARDI RIVII, TYPOG.
IVRATI, ANNO
cIↃ. IↃ. xcix.

Universidad de Deusto
Biblioteca